

UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Departamento de Física Aplicada

Programa Historia das Ciencias e das Técnicas



As mulleres nos estudos experimentais na Universidade de Santiago: 1910-1960

Tese de doutoramento

Presentada por Xoana Pintos Barral

Dirección Dr. Ricardo Gurriarán Rodríguez

Santiago de Compostela

2015



AUTORIZACIÓN DO DIRECTOR/TITOR DA TESE

D. Manuel R. Bermejo Patiño

Profesor/ado do Departamento de Química Inorgánica

Como Titor

D. Gerardo Prieto Estévez

Profesor/a do Departamento de Física Aplicada

Como Titor

D. Ricardo Gurriarán Rodríguez

Como Director da Tese de Doutoramento titulada

« As mulleres nos estudos experimentais na Universidade de Santiago: 1910-1960 »

Presentada por Dña. Xoana Pintos Barral

Alumna do Programa de Doutoramento Historia das Ciencias e das Técnicas

*Autorizan a presentación da tese indicada, considerando que reúne os requisitos
esixidos no artigo 34 do regulamento de Estudos de Doutoramento, e que
como Director da mesma non incurre nas causas de abstención establecidas
na lei 30/1992.*

Asdo.

Asdo.

Asdo.



ás mulleres

ás que nos precederon, por abrir camiño

ás que virán, porque acabarán coas desigualdades



En primeiro lugar desexo expresar o meu agradecemento ao doutor Ricardo Gurriarán polo seu labor de dirección, involucrándose no proxecto e contaxiándome a súa ilusión e interese por este traballo, por inculcar en min un sentido da responsabilidade e rigor académico fundamentais para desenvolver esta investigación e por guiarme de forma intelixente neste período de formación. Tamén ao meu titor, o profesor Manuel Bermejo, pola dedicación e apoio brindados, por escoitarme e aconsellarme e ao profesor Félix Sarmiento pola súa colaboración.

Ao persoal do Arquivo Histórico Universitario que resolveron amablemente diferentes dúbidas que xurdiron ao longo da investigación.

Aos meus compañeiros no programa de doutoramento en Historia das Ciencias e das Técnicas, Joaquim, José Carlos, Miguel, Isabel e Yolanda polos bos momentos xuntos.

Pero un traballo de investigación, como todo o que facemos nesta vida, débese tamén ao apoio ofrecido polos que nos estiman, que nos dan forzas para seguir adiante. Grazas aos meus pais e a todas as mulleres da miña «*familia*» coas que comparto, dende a nenez, experiencias e risas. Aos meus compañeiros e ás miñas amigas que dunha maneira ou outra me guiaron ata aquí.

Finalmente, e moi especialmente, a Carlos e Raquel polo seu abeiro, pola enorme paciencia amosada e por estar aí, porque sen o seu apoio nada tería sentido. Este traballo é, sobre todo, seu.

A todos, moitas grazas.



ÍNDICE DE ABREVIATURAS, SIGLAS E ACRÓNIMOS

art.	Artigo
AHN	<i>Archivo Histórico Nacional</i>
AHUS	Arquivo Histórico da Universidade de Santiago
aux.	Auxiliar
BNE	Biblioteca Nacional Española
BOE	<i>Boletín Oficial del Estado</i>
bibl.	Biblioteca
CIDE	<i>Centro de Investigación y Documentación Educativa</i>
CLE	<i>Colección Legislativa Española</i>
Cap.	Capítulo
CSIC	<i>Consejo Superior de Investigaciones Científicas</i>
ed.	Editorial
EUA	Estados Unidos de América
exp.	Expediente
Fac.	Facultade
FET y de las JONS	<i>Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista</i>
fig.	Figura
foll.	Folio
GC	Guerra Civil
GM	Gaceta de Madrid
hab.	Habitantes
hosp.	Hospital
íbid.	Íbidem
ILE	<i>Institución Libre de Enseñanza</i>
INE	<i>Instituto Nacional de Estadística</i>

INSS	Instituto Nacional de la Seguridad Social
IAE	<i>Junta para la Ampliación de Estudios</i>
leg.	Legajo
Nac.	Nacional
nº	Número
p. Páxina	Páxina
PARES	<i>Portal de Archivos Españoles</i>
pp.	Páginas
pts.	Pesetas
púb.	Pública
Reglto.	Reglamento
rev.	Revista
R.O.	Real Orde
S.	San
SEB	<i>Sociedad Española de Bioquímica</i>
SEBBM	<i>Sociedad Española de Bioquímica y Biología Molecular</i>
SEFQ	<i>Sociedad Española de Física y Química</i>
SEG	Seminario de Estudos Galegos
SEU	Sindicato Español Universitario
sig.	Signatura
Sr.	Señor
tít.	Título
Univ.	Universidad
V.E.	Vuestra Excelencia (Vucencia)
vol.	volume
xral.	Xeral

INDICE XERAL

AGRADECEMENTOS.....	5
DECLARACIÓN DE INTENCIONS.....	11
CAPÍTULO 1. SOBRE A EDUCACIÓN E O XÉNERO	17
1.1. AS MULLERES E AS CIENCIAS	17
1.2. A PERSPECTIVA DE XÉNERO E OS ESTUDOS DE XÉNERO	25
1.3. MULLERES E EDUCACIÓN EN ESPAÑA	35
CAPÍTULO 2. AS MULLERES NA UNIVERSIDADE.....	49
2.1. O ACCESO DAS MULLERES Á EDUCACIÓN SUPERIOR (NORMATIVA LEGAL E REALIDADE SOCIAL).....	49
2.2. AS FACULTADES EXPERIMENTAIS NA UNIVERSIDADE DE SANTIAGO E AS MULLERES.....	74
2.3. OBXECTIVOS E MÉTODOS DO ESTUDO.....	79
CAPÍTULO 3. AS MULLERES NAS FACULTADES EXPERIMENTAIS NA UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DENDE 1910.....	84
3.1. CUESTIÓNS PREVIAS Á OBTENCIÓN DE DATOS.....	84
3.2. AS FACULTADES EXPERIMENTAIS.....	86
3.3. ANÁLISE COMPARATIVA ENTRE AS TRES FACULTADES.....	104
3.4. COMPARANDO CON OUTRAS UNIVERSIDADES	143
4. CONCLUSIÓNS	153
5. ITINERARIOS DE MULLERES MÁIS SIGNIFICATIVAS	159
ANEXO I MATRICULADAS EN MEDICINA.....	251
ANEXO II MATRICULADAS EN FARMACIA.....	275
ANEXO III MATRICULADAS EN CIENCIAS	513
BIBLIOGRAFIA.....	639



DECLARACIÓN DE INTENCIONES

As primeiras imaxes que nos veñen á cabeza cando pensamos na ciencia sempre están ligadas aos protagonistas científicos. Diríamos que non pensamos en ciencia como un ente abstracto senón que temos necesidade de poñerlle cara e nome aos avances e descubrimentos. Sentimos verdadeira curiosidade non só polo labor realizado polos científicos de renome, senón tamén polo conxunto de circunstancias que rodearon á súa vida e traxectoria. Os seus nomes e algúns outros datos permanecen ligados a leis, principios e teorías que constitúen contidos obrigados na aprendizaxe e ensinanza das ciencias. Podemos asumir que forman parte da nosa cultura xeral e da nosa formación científica, e que están presentes, xa que logo, na nosa forma de concibilo mundo.

Cando nos achegamos ao tema científico tamén nos aproximamos a quen o estudou con anterioridade creando un efecto de empatía. A paixón compartida polo obxecto de estudo ponnos en relación con persoas distantes no tempo, que se achegan facéndonos necesarias. Mais, tendo só na man a historia oficial que a ciencia transmite, a posibilidade de compartir a nosa paixón está eivada pois queda case exclusivamente limitada a persoas de sexo masculino.

Cando comecei a miña formación en Historia da Ciencia dinme conta do pouco que sabía sobre o papel desempeñado polas científicas do pasado. Parecía que só podía mencionar a tres ou catro das máis coñecidas, por suposto Marie Curie, a súa filla Irène Joliot, Lise Meitner ou Bárbara McClintock. Os nomes e biografías das mulleres científicas non aparecen con demasiada frecuencia nos libros, non na medida da súa existencia e achegas. Como acontece en tódolos ámbitos, existe un grande descoñecemento sobre o papel desenvolvido polas mulleres na ciencia, xa que no proceso de formación científica transmítese unha potente imaxe de masculinidade, dominante cando non exclusiva.

A comprensión de como as diferenzas de xénero operan no ámbito científico actual esixe un exame da historia das mulleres no coñecemento científico e o seu papel nas orixes da ciencia moderna. Cando se analizan os descubrimentos científicos desde esta perspectiva compróbase que as mulleres participaron neles dende a antigüidade se ben o

seu papel foi ignorado ou incluso ocultado tralas figuras masculinas dos seus maridos, mestres ou mentores (Van den Eynde, 1994).

As diferenzas biolóxicas entre homes e mulleres non implican disparidades nas capacidades ou aptitudes. Cada sociedade, e sempre foi así ao longo da historia e en todas as culturas, establece un marco, un conxunto de normas que deben seguir os individuos dependendo da súa pertenza a un ou outro sexo. O sexismo non se basea nas diferenzas físicas posibles senón na utilización que se fai desas diferenzas para manter as relacións de poder. No mundo occidental actual ninguén se atrevería a afirmar que as mulleres son intelctualmente inferiores, algo que incluso se chegou malevolamente a «demostrar cientificamente» polo neuroanatomista médico francés Paul Broca (1824-1880), nin a cuestionar, en voz alta, o significativo peso das mulleres no desenvolvemento científico. Este «antifeminismo con base científica» (Fraga e González, 2013) móstrase na publicación de Nóvoa Santos *La Indigencia espiritual del sexo femenino. Las pruebas anatómicas, fisiológicas y psicológicas de la pobreza mental de la mujer. Su explicación biológica* (1908), na que pretende xustificar, con razóns biolóxicas, a inferioridade innata das mulleres con afirmacións como: «a cubicación do cranio conduce á conclusión de que na muller, sexa calquera a raza á que pertenza, é de capacidade inferior ao do home» (Nóvoa, 1908: 37).

Aínda que o paso do tempo levou aparelado un importante incremento no número de mulleres estudantes universitarias, o certo é que a presenza feminina en ámbitos tradicionalmente masculinos segue sen acadar, en absoluto, niveis de igualdade nos sectores profesionais. Dentro da propia función docente e investigadora da universidade a porcentaxe de mulleres respecto a dos homes é aínda menor, e os niveis diminúen segundo nos achegamos a cargos de maior prestixio e responsabilidade. Se esta discriminación aínda existe no século XXI, nunha sociedade democrática, imaxinemos o que pasaría cando as mulleres accederon aos estudos superiores nos pasados séculos.

O rol asignado ás mulleres ata o século XX foi o da reprodución e coidado dos fillos e familia. O sexo feminino, considerado inferior, non tiña os mesmos dereitos que os varóns, e a sociedade non lle daba ningún valor á súa educación. Foi este feito o que marcou que a entrada da muller na universidade tivera lugar moi posteriormente á dos varóns. En principio e ata o pasado século algunhas mulleres accederon aos estudos

superiores de forma «excepcional». Tratábase de mulleres aristócratas cuxo interese polos estudos non poñía en cuestión a condición dos sexos. Simplemente eran consideradas como excepcións dentro da elite.

A entrada das primeiras mulleres na universidade de maneira «normal» a finais do XIX, sen que se deran excepcións por liñaxe, senón a aceptación de «todas» garda relación coas loitas feministas pola igualdade de dereitos entre ambos sexos. A realización do programa de doutoramento en *Historia das Ciencias e das Técnicas* da USC supuxo un primeiro ilustrativo contacto co tema e a lectura da obra *Las Primeras Universitarias en España. 1872-1910*, pioneiro libro da catedrática da Universidade de Sevilla, Consuelo Flecha descubriume a historia destas precursoras estudantes e o tema interesoume de tal maneira que xa non puiden afastarme del.

En 1872 matricúlase por vez primeira unha muller nunha universidade española. Sería na Facultade de Medicina da Universidade de Barcelona, e a alumna, M^a Elena Maseras, tería que saltar unha serie de atrancos para conseguir realizar os estudos de bacharelato e os universitarios. Dende esa data, outras alumnas, noutras universidades, seguen o seu exemplo. Os requisitos de acceso eran difíciles (nada que ver cos dos seus compañeiros), sendo necesario superar diversos impedimentos en forma de permisos especiais que non tiñan outra fin que a de desanimar ás alumnas no intento. Con todo, o certo é que non existía norma algunha que prohibise a unha muller matricularse na universidade e a resolución dalgunhas abriu paso ás demais. Tan increíble lles debía parecer aos lexisladores que unha muller non estivese só interesada no mundo doméstico, no coidado da familia e nas tarefas do fogar que se esqueceron de elaborar a norma, e estas estudantes souberon aproveitar o baleiro de lexislación.

Foron poucas, moi poucas, iso si, as que realizaron estudos universitarios antes de 1910, ano no que se liberou o acceso das mulleres á universidade. Pero eu quería saber máis destas mulleres, en realidade o tema atrapoume de tal maneira que quería averiguar todo sobre elas e así iniciéi a miña andaina neste traballo de investigación. Quería indagar sobre dous aspectos. O primeiro referíase á cronoloxía do feito do acceso das mulleres á Universidade. Unha vez caeu nas miñas mans un artigo das profesoras María do Carme García-Negro e Rita Radl Phillip cuxo título *Agora que as mulleres traballan: significado de agora* que ben podería parafrasear para este estudo como *Agora que as*

mulleres estudan... realmente a miña curiosidade era saber dende que ano podería atopar alumnas do ámbito das ciencias experimentais e biomédicas na Universidade de Santiago? Por que se decidiron a estudar e en que circunstancias o fixeron? En que estudos en concreto se matricularan e que as levou ou animou a facelo? O segundo aspecto consistía en poñer en sacalas á luz, poñerlles nomes e apelidos, amosar o seu traballo académico, e a súa actividade profesional, darlles voz. Tiña a sensación de que elas representaran un rol máis activo do adxudicado publicamente.

E por que escollemos centrar o estudo nas ciencias experimentais?. En primeiro lugar este traballo encádrase nun programa de doutoramento sobre Historia das Ciencias e das Técnicas así que este debía ser o ámbito do traballo. Ademais a nosa propia formación na área científica conducíanos na busca e coñecemento da actividade das mulleres dentro das ciencias experimentais. Temos fondo interese en contribuír a reescribir a historia científica da Universidade de Santiago contando coas mulleres, visibilizando o seu papel, un papel que foi ocultado tanto por parte do propio mundo científico como por parte da historia contada oficialmente, que sentaba a idea da menor capacidade para a ciencia da metade feminina do planeta. Pero cales eran as «carencias» das mulleres para entender o funcionamento dos fenómenos naturais? Acaso non nacían cun cerebro intelixente? Faltaríalles verdadeira curiosidade científica? Pois non. As súas capacidades para resolver problemas, para avanzar, para descubrir e facer ciencia eran as mesmas cas dos seus compañeiros e veremos que se prepararon para ter un futuro laboral como investigadoras e docentes.

Esta tese organízase en tres partes diferenciadas. Na primeira desenvolvín un marco teórico sobre a perspectiva de xénero, os estudos de xénero e os seus conceptos clave. Precisabamos do coñecemento do momento ou marco histórico con referencia á educación superior das mulleres en España para poder acadar o noso propósito e así o fixemos na segunda parte, con referencia á realidade europea, española e finalmente galega. As obras de Rosa Capel (1982) e de Geraldine Scanlon (1986) nas que abordaban a educación contemporánea das mulleres en España en relación á educación, ao traballo e ao debate feminista, servíronnos como punto de partida. E ao fin, na terceira parte, afondaremos na análise pormenorizada dos datos da presenza das mulleres nas facultades de Ciencias, Medicina e Farmacia, únicas facultades

experimentais no momento do acceso das mulleres aos estudos superiores na US e amosaremos os percorridos académicos e profesionais das máis significadas.

O escollo máis importante que tivemos que salvar para poder facer a nosa investigación foi o da dispoñibilidade das fontes, fundamentalmente libros de rexistro de matrícula, así como os expedientes académicos e libros de actas das facultades. No desenvolvemento do traballo indicaremos que enfoque lle demos a estas cuestións e como as resolvemos.

A consulta da bibliografía específica sobre a historia da Universidade de Santiago no século XX puxo de manifesto que só dúas teses tratan a fondo este tema, por un lado *La Universidad de Santiago de Compostela, 1898–1936* de Isaura Varela e por outro *A investigación científica en Galicia (1900-1940): institucións, redes formativas e carreiras académicas: a ruptura da Guerra Civil* de Ricardo Gurriarán. Non atopamos ningún traballo centrado no estudo do papel desenvolvido polas mulleres dentro desta institución, así que só cabía pensar que a nosa elección non só fora correcta senón que era de xustiza que alguén se fixera cargo desta tarefa.

A fin de alixeirar a lectura, as citas faranse segundo o estilo APA que utiliza o sistema Harvard de autor-data para as citas no texto: entre paréntese indicamos autor ou autores, ano de edición do traballo e páxina ou páxinas, de ser o caso.

Habería que xustificar o acoutamento da tese entre 1910 e 1960 en función da restritiva lexislación do uso documental e persoal, rexistrada na vixente *Ley del Patrimonio Histórico Español* de 1985 (BOE nº 155, de 29 de xuño de 1985).

Esta tese, como todo proxecto de investigación non está pechado, non xa nas súas hipóteses ou conclusións, senón pola posibilidade da aparición de novos materiais, que non desbotamos. Iso permitiría ampliar a información sobre o obxecto desta investigación. Quédanos saber realmente se estas estudantes obxecto da nosa investigación foron tratadas xustamente e con igualdade, que as levou a seguir ou abandonar, con que dificultades engadidas se atoparon, como enfocaron a súa carreira profesional e científica e outros interrogantes que abren un abano de aspectos certamente atractivo co que agardamos seguir investigando no futuro.



CAPÍTULO 1. SOBRE A EDUCACIÓN E O XÉNERO

1.1. AS MULLERES E AS CIENCIAS

As mulleres, teñen unha historia? De ser así ¿cal foi o papel das mulleres na historia? ¿Realmente non participaron nos descubrimentos científicos? Hai pouco tempo que as mulleres iniciamos o achado dunha historia agochada durante séculos.

Parafraseando a Mary Nash, quixeramos iniciar este apartado dicindo que hai mulleres na ciencia e hai homes na ciencia, e sería de esperar que ningún estudo dun período determinado puidera terse escrito sen tratar das accións e das ideas tanto de homes como de mulleres. A presenza das mulleres na produción do coñecemento foi, aínda sendo escasa, máis numerosa do que imaxinamos (Yanes, 2012: 1).

O “lugar” subordinado que, historicamente, ocupan as mulleres na ciencia (e, en consecuencia, a súa invisibilidade incluso para os historiadores da ciencia máis avezados) non foi unha coincidencia nin se produciu por falta de méritos pola súa parte; debeuse ao enmascaramento intencionado da súa presenza no ámbito da ciencia a finais do século XIX (Harding, 1996: 53).

A historia e a construción da ciencia moderna fundamentouse nos piares da inxustiza, da infravaloración e do esquecemento dun grande número de mulleres científicas. Pero non, en realidade non foi de esquecemento senón de afastamento, de proscripción, de exilio. Esta historia incompleta debe ser revisada, debendo saír á luz as achegas nas diferentes disciplinas científicas, nun traballo de retorno denominado “visibilización”.

Poderíamos iniciar este apartado con este coñecido xogo:

1. Tomen papel e lapis.
2. Escriban tódolos nomes de mulleres científicas que recorden.
3. Agora, borren o de Marie Curie.

¿Cantos nomes quedan? Dous, un ou ningún. O noventa e nove por cento das persoas obtería este resultado. Pero ¿será que non existen mulleres nas ciencias? Non. Estamos seguros de que ás mulleres lles gusta investigar pero como diría Valeria Edelsztein

(2012: 18): «as damas na historia da ciencia son como as partículas: fundamentais, pero invisibles».

Entón a historia non debe ser como nola contaron.

De maneira non documental, é doado decatarse da especialización feminina na confección de produtos para a casa; dende produtos que axudaran a levedar as masas, ou de limpeza ou para o coidado de gando, sendo as cociñas laboratorios caseiros. Dicimos isto e xa sabemos que soa raro, que estes saberes tradicionais froito da experimentación e transmitidos de nais a fillas non parecen ciencia. Pensemos no descubrimento máis importante de tódolos tempos, o lume, ou máis ben en: como conservar o lume. Esta achega permitiu aos homínidos desprazarse a outros territorios, escorrentar as feras, cociñar alimentos, para iluminar e quentar as covas e decatarémonos que ben puido ser da autoría dunha femia ou dun macho. Non do «home», como se transmite a cotío.

Sempre se sinala que os grandes achados da historia da Humanidade, da historia do *Homo sapiens sapiens* -a roda, o lume, a medicina, a olaría, a metalurxia, etc- son achados do home, e dito así, por extensión, todos entendemos que son autoría de varóns. Manuel R. Bermejo (2013: 16) indica a imposibilidade desta aserción: «Polo imperativo vital comunitario: o clan demandáballes o que era máis urxente para a persistencia da especie -mantenza e reprodución-».

As mulleres que parían, alimentaban e coidaban da saúde dos membros da tribo, podían: «Descubrir, inventar, producir coñecementos científicos e, o máis importante, gardar e transmitir todo canto coñecemento ía xerando o clan [] Velaí como aparece na historia da humanidade a muller científica» (Bermejo, 2013: 17).

As nosas antepasadas deprenderon a traballar e enforar barro; descubriron os esmaltes. Por ser encargadas da agricultura e a colleita e grazas á observación e á experimentación, descubriron propiedades medicinais nas plantas, facendo mesturas con herbas e raíces para tratar enfermidades cunha técnica que chegou ata a utilización dos antibióticos no século XIX. De sempre as mulleres foron menciñeiras, cirurxiás e matronas.

Dende os primeiros anos da Humanidade un bo número de mulleres deron testemuña do seu labor científico. Podemos facer un percorrido, de maneira moi sucinta, na busca de figuras femininas que fixeran achegas científicas. Atoparémolas moitas veces encubertas tralas figuras de maridos ou preceptores, as veces ignoradas, outras veces recoñecidas no seu momento e posteriormente esquecidas de xeito deliberado. Xa nos inicios da historia escrita da ciencia, que comeza en Exipto dous mil anos antes de Cristo, atopamos referencias a mulleres destacadas na medicina como Merit Ptah (c. 2700 a. C.) descrita como «médica xefe» ou a lendaria emperatriz chinesa Si Ling Chi que en 2640 a. C. «descubriu» a seda. A lenda conta que un casulo do verme caeu dende unha moreira dentro do seu té. Mentres miraba veu que aparecía un fío de seda. Entonces tirou ata facer un nobelo no seu dedo con aquela substancia. Despois de varios experimentos, conseguiu tecelo e facerlle un traxe ao emperador.

En-hedu-ana ou Enheduanna (2285-2250 a. C), princesa acadia, filla do rei Sargón I, é a primeira persoa, home ou muller que a historia reconece como «autor», é dicir como artífice, como creadora dun texto. Como suma sacerdotisa estaba encargada de controlar e difundir as disciplinas de teoloxía, matemáticas e astronomía. A súa obra poética perdura gravada en escritura cuneiforme en táboas que forman parte da Colección Babilónica da Universidade de Yale.

A civilización grega que non permitía ás mulleres a participación na vida política activa tamén contou con figuras destacadas como Temistoclea, cuxas hipóteses matemáticas foron modelo para Pitágoras, ou como a astrónoma Teano, discípula do anterior e continuadora da súa obra, ou mesmo como a hetaira Aspasia, mestra de Platón, amiga de Sócrates e amante de Pericles; ou Diotima, mestra tamén deste último. Destaquemos tamén a Aglaonike, da que falan nos seus escritos Plutarco e Apolonio de Rodas, cuxas aptitudes permitíronlle predicir eclipses con gran precisión.

Todos coñecemos a figura de María a Hebrea, alquimista destacada -debemos pensar na alquimia como precursora da actual química- inventora de complexos aparatos de destilación e sublimación de materias químicas, do *tribikos* ou alambique de tres brazos e do famoso «baño María», que aínda seguimos a usar coa mesma fin co que foi ideado: quentar as substancias moi a modo e/ou mantelas a unha temperatura determinada.

A astrónoma e matemática Hypatia de Alexandría, muller moi destacada e moi de actualidade dende que a industria do cine decidira rescatar os avatares da súa vida e morte. Por referencias doutros autores xa que os seus escritos se perderon, sabemos que escribiu un comentario sobre a Aritmética de Diofanto, un tratado en oito libros sobre a xeometría das Cónicas de Apolunio, unha revisión da xeometría de Euclides, un canon de astronomía; realizou tamén un planisferio e deseñou un astrolabio plano para medir a posición dos astros, un aparato para a destilación da auga, un hidroscoPIO para medir a presenza e nivel da auga e considerase a inventora do aerómetro, instrumento de medición das propiedades físicas do aire.

No medievo, os conventos e abadías eran os lugares para unha vida dedicada ao estudo e cultura para as mulleres. A abadesa bieita alemá Hildelgard von Bingen (1098-1179) muller admirada xa no seu tempo, foi a autora de, entre outros, dous tratados de medicina, o *Liber simplicis medicinae* (Libro de medicina sinxela), que describe a utilidade para o home dos animais, vexetais e minerais máis comúns e *Liber compositae medicinae* (Libro de medicina complexa) tamén chamado *Causae et Curae* (Causas e remedios) onde aparecen as causas das enfermidades, os seus remedios e o funcionamento interno do corpo humano. No século XVI tiveron un notable desenvolvemento a anatomía e a cirurxía destacando as mulleres Louise Bourgeois e Olivia Sabuco de Nantes.

Aínda que a universidade estivo vedada ás mulleres ata hai pouco tempo, nalgúns países aceptaron alumnas xa dende a Idade Media. Italia sobresa polo número de mulleres notables en tódalas disciplinas. É nese país onde está rexistradas a primeira muller doutora, a veneciana Elena Cornaro Piscopia, que obtivo o seu grao o 25 de xuño de 1678 e a primeira catedrática da historia das universidades, a boloñesa Laura Bassi, cátedra concedida en 1776, tras máis de corenta anos de docencia. Houbo estudantes destacadas en diversos campos: María Agnesi, en matemáticas; Anna Morandi, catedrática de Anatomía; Lucia Galvani, que descubriu a electricidade animal en colaboración co seu marido; ou Trótula de Salerno autora duns tratados médicos usados como textos nas escolas de medicina ata o XVI.

A ciencia moderna vaise configurando en laboratorios e estudos particulares onde as mulleres participan como aprendizas por ser fillas ou esposas. Entre 1650 e 1710 un

catorce por cento dos astrónomos alemáns eran mulleres, destacando Maria Cunitz, que publicou un tratado sobre as Táboas Rudolfinas de Kepler, tamén Elisabeth Korpman, que recompilou nun catálogo 1888 estrelas, ou Maria Winckelmann descubridora dun cometa.

A naturalista holandesa Maria Sibylla Merian sentou as bases da entomoloxía europea e contribuíu tamén ao desenvolvemento da botánica ao percorrer Surinam –antiga colonia dos Países Baixos situada en América do Sul- xunto coa súa filla, para rexistrar a flora do país. A súa pupila Maria van Schurman, defensora da educación científica das mulleres foi a primeira estudante da Universidade de Utrech en 1636; Caroline Herschel -irmá de William Herschel- astrónoma, atopou evidencia da gravitación universal fóra do sistema solar; Mary Sommerville astrónoma, física, matemática, autora de numerosos ensaios científicos. Herschel e Sommerville foron as primeiras mulleres admitidas na *Royal Society* de Londres en 1835 (só a título honorífico, naturalmente).

Como resposta aos vellos métodos das universidades xorden durante os séculos XVI e XVII os salóns e círculos científicos, como institucións intelectuais dirixidas exclusivamente por mulleres. Constituiron un espazo para a participación científica feminina, unha participación, iso si, nunca lexitimada. Destacaremos as achegas de dúas mulleres inglesas: Margaret Cavendish, prolífica autora que reclamou que ela escribía «xa que toda acción heroica e emprego público lle son negados ao noso sexo nesta época» e lady Mary Montagu, que introduciu en Europa a inoculación contra a varíola.

A actividade científica ten unha magnitude social moi importante que se manifesta na formación de asociacións de científicos. As academias e as sociedades tiveron un papel moi significativo no estímulo da investigación e no desenvolvemento das ensinanzas científicas e técnicas. En canto á historia das asociacións científicas sinalamos que empezaron a facerse notar a partires do s. XVI en Italia onde apareceron varias academias: *Secretorum Naturae* (Nápoles, 1560), *Accademia dei Lincei* (Roma, 1600) e a *Accademia del Cimento* (Florencia, 1657) fundada por dous discípulos de Galileo, nada menos que Torricelli e Viviani. Estas institucións foron antecesoras doutras con moita máis sona, que marcaron o camiño a seguir no futuro: a *Royal Society* de Londres (1660) e a *Académie des Sciences* de París (1666). Pódese afirmar que todas as sociedades científicas opuxeron resistencia á entrada das mulleres. No caso francés

algunhas mulleres moi destacadas formaban parte dos círculos, salóns ou reunións científicas francesas sendo, en moitas ocasións, as organizadoras destas reunións. Mulleres cunha alta calidade científica que ademais ilustraban, traducían, editaban e comentaban textos propios ou de nomeados investigadores doutros países, como Émilie du Châtelet ou Marie Anne Paulze, pero ningunha delas foi acollida na Academia. Marie Anne Paulze, traballou a carón do seu marido Antoine Lavoisier. Tiña os coñecementos da química do momento e utilizaba o método científico, facía traducións de artigos de química, como boa debuxante que era enfrontouse coa realización de moitas das ilustracións que acompañaban os traballos de Lavoisier e dos seus discípulos e tamén dos deseños de instrumentos científicos: Marie amosaba un nivel de detalle e precisión na indicación das montaxes que «poñen de manifesto o preciso coñecemento que tiña das características e do funcionamento destes instrumentos» (Bermejo et al., 2014: 160). Aínda así nunca entrou, ata o de agora, nos libros de historia da ciencia.

Emilie de Breteuil, marquesa de Châtelet (1706-1749) realizou estudos de matemáticas e física, fixo a primeira tradución completa francesa dos *Principia de Newton*, colaborando ao seu coñecemento e difusión; escribiu sobre os traballos de Leibniz. Tampouco esta muller foi considerada como ben merece

Existen numerosos exemplos de mulleres afectadas pola imposibilidade de acceder ao ensino universitario; mulleres que deben suplir esta carencia por unha educación non formal, realizada de forma autodidacta fóra da comunidade científica. Un caso salientable é o da francesa Sophie Germain (1776-1831) que iniciou os seus estudos na biblioteca da súa casa e conseguiu amplialos recibindo apuntes de profesores que outros collían para ela ou mesmo disfrazándose de home para asistir a algunha clase. As súas reflexións e propostas causaron fonda impresión en Lagrange e Gauss cós que se cartearon profesionalmente utilizando o pseudónimo masculino de *Sr. Leblanc* como relata Margaret Alic (1991: 176-185). A matemática era o seu campo de estudo e o problema da lei matemática de vibracións de superficies elásticas o seu *capolavoro*.

A británica *Royal Society* demostrou, en máis dunha ocasión, que consideraba ás mulleres con intereses científicos como «afeccionadas» ou «curiosas» que podían facer achegas ou mesmo participar en debates, pero non formar parte da súa masculina

institución.¹ Mary Sommerville, considerada a científica inglesa máis destacada no século XIX, experimentou a contradición de ver como se situaba un busto seu na entrada principal da Sociedade mentres que ela seguía a non ser admitida como membro (Alic,1991: 212-220). En 1945 entrarían as dúas primeiras mulleres na *Royal Society*, Kathleen Lonsdale e Marjory Stephenson.

Sofia Kovalévskaja, a pesares de ser a primeira doutora do mundo en matemática e a primeira muller admitida na Academia Imperial de Ciencias de Rusia, e de ter realizado grandes achegas no campo das ecuacións diferenciais, non foi admitida na Academia Sueca de Ciencias en 1885, sendo xa profesora da Universidade de Estocolmo. Poderíamos seguir a presentar o caso de moitas outras mulleres científicas, pero abonda coas citadas para exemplificar o que pretendemos.

Debemos indicar que non coñecemos mulleres dedicadas a traballos de investigación experimental en España, durante o século XVIII e primeira metade do XIX. Nin sequera aparecen casos illados ou excepcionais, e podemos considerar este dato como referente da situación de retardo con respecto dos países veciños.

No século XX seguíase a dar esta situación. Podemos lembrar como a *Académie des Sciences* de París non admitiu á única persoa, que ademais era muller, que obtivo dous premios Nobel en dúas disciplinas científicas diferentes Maria Sklodowska (Marie Curie), nin tampouco a súa filla Irene Joliot-Curie, premio Nobel de Química en 1935. A primeira académica francesa sería Marguerite Perey no ano 1967.

Os salóns e laboratorios particulares acollían -aínda que con limitacións- a participación feminina en tarefas científicas. Co tempo, a ciencia institucionalízase pois resulta imprescindible para industria e para a guerra e carrexará un cambio dramático no papel das mulleres neste ámbito. Moitos autores actuais consideran que a oportunidade das mulleres de dedicarse a ciencia diminúe segundo avanza a profesionalización desta. Xa que logo a ecuación sería:

¹ A escritora e ilustradora británica, Beatrix Potter (1866-1943) pode servir como exemplo deste paradoxo. Os seus estudos sobre liques nos que indicaba que eran organismos formados por unha relación de simbiose entre algas e fungos, resultaron ser non só pioneiros senón tamén acertados. Os escritos sobre o seu traballo foron lidos publicamente polo seu tío, sir Henry Enfield Roscoe, na *Linnean Society*, na que as mulleres non podían, nin sequera, expoñer os seus traballos.

O aumento de profesionalización da ciencia é directamente proporcional á exclusión das mulleres nesta área

Pouco a pouco a ciencia deixou de ser unha actividade individual, exercida as máis das veces con recursos propios, para institucionalizarse nas universidades, na industria e nos centros de investigación. Así que a ciencia estaba a ser profesionalizada (un proceso gradual que tivo lugar durante dous séculos), e atanguía á industria e á universidade. As mulleres que desexaban continuar unha carreira científica tiñan dúas alternativas: podían intentar seguir cursos de instrución pública nas universidades que comezaban a admitilas, ou podían continuar participando dentro da esfera familiar, privada como «asistentes invisibles» dos seus maridos, pais ou irmás científicos. Nesta categoría de asistenta invisible poderíamos citar, ente outras, a Ada Lovelace, cuxos traballos son considerados os precursores do ordenador. Este foi o modelo seguido polas mulleres científicas no século XIX.

Podemos destacar aquí que a presenza de mulleres galegas nas sociedades científicas, dende inicios do século XX ata 1936, foi salientable: Concepción Arenal, María Victoria Fernández Ortega e Trinidad Gutiérrez eran integrantes da Real Sociedade Española de Historia Natural, Emilia Álvarez Álvarez e Encarnación Fraga Padín do Seminario de Estudos Galegos, Celia Brañas Fernández e Juana Fernández Alonso estaba afiliadas á Asociación Española para o Progreso das Ciencias e, na Real Sociedade Española de Física e Química, o número de participantes galegas «supera o dez por cento de socias» (Gurriaran, 2012: 23).

As contribucións das mulleres á tecnoloxía e aos inventos son aínda máis difíciles de amosar. Primeiro, porque as patentes son un invento próximo no tempo (se ben isto acontece para ambos sexos); e segundo, porque lembremos que ata hai ben pouco as mulleres non podían ter propiedades, polo que os inventos das mulleres non podían ser patentados por elas e aparecerían co nome dos esposos, pais ou parentes varóns. Así, ata 1840 só foron publicadas 20 patentes de mulleres. Dende inventos de utilidade doméstica (o primeiro cueiro desbotable, rodetes para escorregar roupa, o primeiro suxeitador, etc.), fóra do fogar (o limpaparabrisas; o tippex, cristais non reflectores, etc.), ou de índole aparentemente menos femininos como a linguaxe Cobol (Grace M. Hooper), o kevlar (Stephanie Kwolek), etc.

A participación das mulleres no desenvolvemento científico-técnico dende mediados do século XIX ata mediados do século XX foi importante; especialmente nos estudos de bioloxía e biomedicina, ciencias agrarias, da química, da matemática e da astronomía. O número de mulleres científicas que conseguiron resultados espectaculares é notable, aínda que a súa porcentaxe en relación coas cifras totais, continúa a ser baixa en pleno século XXI e nos países que gaban de estar no cumio dos avances científicos mundiais.

Reconstruír a xenealoxía das mulleres científicas significa realizar un traballo de recuperación de espazos de liberdade feminina di Nuria Solana no seu *Mujer y Ciencia* (2002: 10). Nese proceso de recuperación debemos lembrar, unha vez máis, o colectivo das inxustizas flagrantes, as incrivelmente «invisíbeis»: a astrónoma Caroline Herschel, a química Marie Anne Paulze, a física Lise Meitner, a matemática Mileva Maric, a cristalógrafa Rosalind Franklin, a bióloga Tuneko Okazaki, a radioastrónoma Jocelyn Bell Burnell...etc.

1.2. A PERSPECTIVA DE XÉNERO E OS ESTUDOS DE XÉNERO

É sabido que quen ten o poder é quen lle da nomes ás cousas (e ás persoas).

Celia Amorós

1.2.1. Conceptos clave: androcentrismo, feminismo, xénero, perspectiva de xénero

Para a realización deste traballo precisamos coñecer e comprender unha serie de termos e conceptos sobre igualdade, sobre feminismo e sobre os estudos de xénero. Aínda que a lectura como se pode comprobar na bibliografía abrangue multitude de escritos, para establecer un vocabulario inicial partimos da publicación *10 palabras clave sobre mujer* dirixida por Celia Amorós e da *Guía de formación para la participación social y política de las mujeres. Manual de la alumna* de Luz Martínez Ten e Rosa Escapa Garrachón e tamén do *Diccionario ideológico feminista* de Victoria Sau.

Xénero

As investigadoras feministas dos anos 70 (Gayle Rubin, Lerner, Barret, Mackinnon ou Lourdes Benería, entre outras) amosan que o concepto de sexo non é válido para explicar as diferenzas de actividades entre homes e mulleres nas distintas culturas ao longo da historia. Xurde así o concepto de xénero como categoría de análise que permite diferenciar e separar o biolóxico, atribuído ao sexo, do cultural, determinado polo xénero. As persoas nacen cun sexo determinado, masculino ou feminino, pero o xénero, varón ou muller, apréndese e manipúlase coa educación.

Gerda Lerner sinala que o xénero é «a definición cultural da conduta considerada apropiada aos sexos nunha sociedade e nun momento determinados». Por exemplo na nosa sociedade é concepto de xénero pensar que as mulleres son faladoras, agarimosas e organizadas e os homes son activos, fortes e emprendedores (Berbel, 2012: 2). Carole Pateman afirma que «a posición da muller non está ditada pola natureza, pola bioloxía ou polo sexo, senón que é unha cuestión que depende dun artificio político e social». Polo tanto o xénero é unha cuestión social -non caíamos no erro de confundir «xénero» e «muller»- que varía, entón, dunhas culturas a outras e duns tempos a outros, sendo daquela susceptibles de modificación, de reinterpretación e de reconstrución.

Como indica Susana Gambá, o xénero é unha construción social e histórica (muda segundo as sociedades e épocas); é unha relación de poder, asimétrica (xeralmente de dominación masculina); é transversal (atravesa toda a sociedade independentemente da idade, estado civil, educación, etnia, clase social]) ; é tamén unha proposta de inclusión (porque os problemas derivados das relacións de xénero só se solucionarán incluíndo cambios que afecten as mulleres e tamén aos varóns); finalmente é unha busca da equidade.

Perspectiva de xénero

Trata de poñer en consideración e sinalar as diferenzas entre mulleres e homes en calquera actividade ou ámbito dados. Entre as fins da perspectiva de xénero está a participación na construción dun novo enfoque da historia, e xa que logo, da historia da ciencia desde as mulleres e coas mulleres o que permitirá, sen dúbida, visibilizar o seu papel e recuperar a súa historia e as súas achegas

Androcentrismo

Visión do mundo e das cousas, dende o punto de vista teórico e do coñecemento, na que os homes son o centro e a medida de todo, ocultando e facendo invisible todo o demais, entre outras as achegas das mulleres a sociedade. Unha visión androcéntrica presupón que a experiencia masculina sería «a universal», a principal, a referencia ou representación da humanidade, obviando a experiencia feminina.

Patriarcado

Literalmente significa «gobierno dos pais» . O feminismo considera ao patriarcado como unha forma de organización social na que o home exerce o poder en todos os terreos e goza dunha posición dominante na familia. Remite á forma de poder na que os varóns dominan ás mulleres, teñen maior relevancia en todas a súas actividades e resultan ser o polo humano polo que se mide o prestixio. Susténtase en: tradicións, normas familiares, costumes sociais, ideas, prexuizos, símbolos e incluso leis que garanten a súa transmisión de xeración en xeración. Define os roles sexuais facendo que parezan naturais e universais.

Sexismo

O sexismo refírese a aquelas prácticas e actitudes que promoven o trato desemeillante das persoas en razón do seu sexo biolóxico. As prácticas sexistas afectan principalmente ás mulleres dada a crenza da súa inferioridade respecto dos varóns o que implica comportamentos e actitudes estereotipados que conducen á subordinación dun sexo con respecto ao outro. Algunhas autoras establecen diferenzas entre machismo e sexismo, xa que mentres o machismo é unha actitude inconsciente -cando a unha persoa con comportamentos machistas se lle explica a súa actitude pode optar por abandonalos- o sexismo representa unha actitude consciente que propicia a dominación e subordinación dun sexo respecto ao outro.

Feminismo

A RAG define feminismo como «Doutrina que defende a igualdade de dereitos entre o home e a muller».

Fixándonos nas publicacións de referencia anteriormente citadas diremos que o feminismo é unha corrente de pensamento en permanente evolución pola defensa da igualdade de dereitos e oportunidades entre ambos sexos. Constitúe unha forma diferente de entendelo mundo, as relacións de poder, as estruturas sociais e as relacións entre os sexos. O Feminismo é unha teoría e tamén unha axenda, un conxunto de accións dirixido a cambiar a posición subordinada das mulleres, asegurando a súa igualdade e, por ende, á transformación do conxunto da sociedade amosando outro enfoque da realidade.

Non existe un único modelo de feminismo senón diversas correntes que coinciden en cuestionar as estruturas sociais vixentes e poñer en cuestión os valores e as prácticas do sistema patriarcal, e abren paso a conceptos como cidadanía, igualdade ou acceso igualitario. Simone de Beauvoir fala do feminismo como un modo de vivir individualmente e de loitar colectivamente. Actualmente o feminismo divídese en dúas correntes: feminismo da igualdade e feminismo da diferenza.

O feminismo da diferenza aposta polo sentido, o significado que se lle da ao feito de ser muller, polo recoñecemento dos valores que tradicionalmente se consideraron como femininos dándolles autoridade e poder social, á marxe das estruturas patriarcais.

O feminismo da igualdade aspira a unha sociedade na que se produza a integración das individualidades unha vez superados os estereotipos do sistema sexo-xénero. Defende que mulleres e homes teñen os mesmos dereitos e, xa que logo, poden participar en pé de igualdade en todas as estruturas sociais. A igualdade non pretende homoxeneizar senón recoñecer a diversidade de mulleres e homes.

O feminismo é un sistema de ideas que pretende transformar as relacións baseadas na asimetría e opresión sexual, mediante unha acción mobilizadora. A teoría feminista refírese ao estudo sistemático da condición das mulleres, o seu papel na sociedade e as vías para lograr a súa emancipación. Ademais de analizar e/ou diagnosticar sobre a poboación feminina, busca explicitamente os camiños para transformar esa situación (Susana Gamba, 2008).

1.2.2. *Feminismo: antecedentes históricos*

Ao longo da historia podemos detectar figuras «singulares» que reclamaban melloras sociais e denunciaban inxustizas contra as mulleres. Na actualidade afóndase no estudo das *beguinas* medievais como pioneiras nesta loita, mulleres que encarnaron unha das experiencias máis liberadoras para as mulleres en toda a historia. As *beguinas* formaban comunidades de mulleres que vivían xuntas, activas, solidarias e sen xerarquías, foron autoras de numerosos tratados e espallaron o seu labor polos Países Baixos, Alemaña, Francia e España.

A *querela das mulleres* é o nome co que se coñece ao enfrontamento dialéctico que tivo lugar en Europa durante parte da Idade Media e toda a Idade Moderna sobre a interpretación e valoración da diferenza sexual. Neste debate filosófico, teolóxico, literario e científico tratábase de demostrar a «inferioridade natural» das mulleres e a «superioridade natural» dos homes, xustificando o lugar ocupado –así debía ser- por mulleres e homes na sociedade. O tema fundamental na *querela* era a valía, as capacidades e a natureza do corpo feminino.

Dende mediados do século XIII e ata o XV, son homes -cando menos iso é o que sabemos- os que interviñeron na *querela das mulleres*. A consideración como verdade da inferioridade das mulleres fixo que as máis fosen relegadas do espazo público e se lles negara voz e palabra. Algunhas mulleres que tiveron acceso á educación, ben por pertencer a familias nobres e/ou adíñeiradas e que puideron reflexionar sobre as desigualdades ás que estaban sometidas unicamente por ser mulleres e sobre as razóns que se aducían para xustificar a súa inferioridade, decidiron facer pública a súa opinión, iniciando así unha etapa na que as mulleres fan oír a súa voz. Algunhas autoras medievalistas consideran á veneciana Christine de Pizan (1364–1430) como a primeira escritora feminista:

Se fose o costume mandar ás nenas ás escolas e fixéranlles logo deprender as ciencias, cal se fai cos nenos, elas deprenderían á perfección e entenderían as sutilezas de todas as artes e ciencias por igual que eles pois aínda que en tanto que mulleres teñen un corpo máis delicado que os homes, máis débil e menos hábil para facer algunhas cousas, tanto máis agudo e libre teñen o entendemento cando o aplican. (...)

Chegou o momento de que as severas leis dos homes deixen de impedirllas ás mulleres o estudo das ciencias e outras disciplinas. Paréceme que aquelas de nosoutas que podan valerse desta liberdade, cobizada durante tanto tempo, deben estudar para demostrarlles aos homes o equivocados que estaban ao privarnos deste honor e beneficio. E se algunha muller depende tanto como para escribir os seus pensamentos, que o faga e que non desprece o honor senón máis ben que o exhiba, en vez de exhibir roupas finas, colares ou aneis. Estas xoias son nosas porque as usamos, pero o honor da educación é completamente noso. (Christine de Pizan, *A cidade das damas*, citado en: López de la Vieja, 2000: 104)

O inicio do feminismo como movemento organizado podemos situalo na Francia do século XVIII asociado á ideoloxía igualitaria da Ilustración, do Século das Luces no momento da aparición dos Cadernos de queixas, escritos por mulleres que queren cambiar aspectos da sociedade.² O filósofo, matemático e político francés Marie Jean Antoine Nicolás de Caritat, marqués de Condorcet (1743-1794) situouse a favor das mulleres durante o período revolucionario que trocou a historia de Francia e, polo seu efecto de arrastre, de tódalas monarquías absolutistas europeas. Condorcet probablemente actuou baixo a influencia da súa reivindicativa esposa, a filósofa e escritora Sophie de Grouchy. En 1787 fixo unha proposta a favor da participación política das mulleres e, no ano 1789, reclamou diante da Asemblea Nacional a igualdade de dereitos das mulleres para equiparalas cos homes. No seu libro *Essai sur l'admission des femmes au Droit de Cité* (1790) escribiu que «ou ben ningún membro da raza humana posúe verdadeiros dereitos, ou ben todos temos os mesmos; aquel que votou en contra dos dereitos doutro, calquera que sexa a súa relixión, a súa cor ou o seu sexo, está abxurando dese modo dos seus».

As reivindicacións de Condorcet foron desbotadas e iso alentou a Olimpia de Gouges a presentar ante a Asemblea a súa *Déclaration des droits de la femme et de la citoyenne* (1791) -Declaración dos dereitos da muller e da cidadá- na que demanda os mesmos dereitos para as mulleres que os outorgados aos homes na Declaración de dereitos do

² «o Século das Luces, non iluminou do mesmo xeito a tódolos sectores, e polo que respecta ás mulleres, poderíamos denominalo como o Século das Sombras» (Lires e Comesaña, 2001: 5)

home e do cidadán de 1789, no que afirmaba que a «muller nace libre e debe permanecer igual ao home en dereitos».³

As mulleres contribuíron activamente na Revolución Francesa, participando nas revoltas e motíns populares. Pedían melloras sociais para maridos e fillos (traballo, salario, pan). Tralo trunfo da revolución en 1789 puideron, moi pronto, decatarse as revolucionarias dunha evidente contradición: a idea universal de igualdade natural e política (*Liberté, Egalité e Fraternité*) de tódolos cidadáns preconizada pola Revolución, era negada á metade feminina da poboación. Ao decatarse que debían loitar independentemente dos varóns para lograr os seus obxectivos, as mulleres centraron as súas demandas no dereito ao sufraxio, pois, a partires deste, agardaban acadar outras conquistas. Esta toma de conciencia colectiva levounas a fundar diversas sociedades femininas revolucionarias (*Société des Républicaines Révolutionnaires, Club des Amazones nationales, Club des Dames de la Fraternité, Club des Amies de la Loi, etc*). As súas reivindicacións políticas e sociais serán criticadas, as súas reclamacións rexeitadas e, finalmente, as cabezas das intelectuais máis destacadas como Olimpia de Gouges, Camile Desmoulins ou Madame Roland rodaron na guillotina.

En 1792 publícase *Vindicación dos dereitos da muller*, de Mary Wollstonecraft, libro que reivindica o dereito ao traballo, á educación e á emancipación económica e que establece as bases do feminismo moderno.

O movemento feminista, como tal, toma auxe na Europa do dezanove. Por un lado está o desenvolvemento da sociedade industrial co achegamento á vida de produción e ao traballo fóra de casa e por outra parte sitúase o avance científico que trae consigo a Ilustración, o que posibilitou, nas mulleres, o recoñecemento da súa situación discriminada. Comezaron as demandas polos dereitos civís, o acceso á cultura e á liberación no eido da vida sexual e da vida familiar. Esta etapa do movemento feminista coñecida como *sufrexismo*, reivindicaba o dereito ao voto das mulleres como paso inicial para acadar a igualdade legal cos homes.

3 Olympe de Gouges (1748-1793) é o pseudónimo de Marie Gouze, prolífica escritora e activista política francesa contra a represión xacobina e contra Robespierre e Marat. Acusada de ser unha realista reaccionaria foi guillotina no ano 1793.

Foi nos Estados Unidos de Norteamérica e en Inglaterra onde o movemento sufraxista tivo máis forza. As estadounidenses participaron nas sociedades antiescravistas dos estados do norte, constituídos logo da Guerra de Secesión. Xa con anterioridade -no ano 1848- celebraran un congreso para reclamar os dereitos civís das mulleres. Rematada a guerra civil, os negros obtiveron o seu dereito ao voto pero non as mulleres que tiveron que agardar ata 1920 (emenda 19 da Constitución dos EUA). As sufraxistas británicas, moi belixerantes, estiveron ligadas á denuncia de explotación laboral e da solicitude de melloras no traballo. Polo seu labor de compromiso coas causas das mulleres, as súas activistas foron, perseguidas e engaioladas.

En etapas máis recentes as demandas fixéronse cada vez máis amplas pasando do dereito ao voto ata as propostas de profundos cambios na organización social.

Nos seus inicios o movemento feminista estivo representado por mulleres burguesas, na súa maioría, xa que eran as que tiñan maior acceso ao mundo intelectual, pero, ao longo do tempo, desprazouse a un ámbito que agrupaba a mulleres de todas as clases, razas e etnias, se ben os seus intereses e as súas demandas diferían, en razón da súa pertenza a unha ou outra clase social, raza e especificidades das formas de opresión da cultura ao que pertencían.

As feministas de fins do século XIX limitábanse ás reivindicacións de carácter político. Aínda que como sinala M^a Jesús Matilla (2002: 89) «a principios do século XX (1906) a prensa feminina comeza difundir a necesidade de crear asociacións independentes como estratexia para que a muller se faga presente na sociedade», na península non houbo movemento feminista organizado como tal ata os anos trinta do século XX. Por suposto que existía polémica feminista -abonda con examinar os escritos de Concepción Arenal e Emilia Pardo Bazán «feministas precoces»⁴- que impulsaron o debate, «abriron o lume participando na Sociedade Abolicionista de Mulleres (1865), no Ateneo Artístico e Literario de Señoras (1869), na Escola de Institutrices (1869) e na Asociación para o ensino da muller (1869)» (Gurriarán, 2012: 1).⁵ Pero tanto Arenal como Pardo Bazán eran loitadoras illadas, e a falta de organización sería a que impediría que o éxito -cando

⁴ O termo «feminista precoz» foi creado por Carmen Bravo-Villasante para definir a Emilia Pardo Bazán.

⁵ «A Asociación para la Enseñanza de la Mujer», fundada por Fernando de Castro en 1870, considérase o berce do feminismo español» (Matilla, ano: 83)

menos parcial- logrado na defensa deste ideario no estranxeiro, non se repetira na sociedade española. ¿Como se explica a ausencia deste movemento organizado? Cabrera Bosch (1988: 33) sinala que «hai que dicir que o feminismo en tódolos países nos que se desenvolveu era un feminismo de clase media, e xa que logo prosperou onde aquela existía. De todos é coñecido que en España a pequena burguesía era un grupo política e socialmente débil, e esta debilidade proxectouse no 'movemento feminista'». Geraldine Scanlon (1976: 222-23) explica o problema sinalando o talante conservador da política española ao longo de todo o século XIX, o peso da Igrexa Católica e o predominio da sociedade rural.

Se ben a Igrexa se opoñía ás reivindicacións que se rebelaban contra a lei divina que indicaba o papel das mulleres no mundo, tamén as esferas científicas sostiñan a mesma posición esgrimindo as teorías evolutivas de Darwin, a anatomía e a psicoloxía.⁶ Incluso os máis ilustres pensadores fixeron sátira das ideas feministas.

Quixemos traer aquí dous exemplos ben coñecidos pero desafortunadamente reveladores do momento recollidos de senllas publicacións de Geraldine Scanlon e Lidia Falcón. O primeiro aparece da man de Ortega y Gasset na súa obra *El hombre y la gente* na que relata como nunha viaxe na que regresaba de Bos Aires coincidiu na cuberta do barco con dúas mozas norteamericanas ás que se decidiu abordar, cando unha lle pediu que se dirixira a elas como persoas, Ortega contestou: «Señora eu non coñezo a esa personaxe que vostede chama 'ser humano', eu só coñezo homes e mulleres. Como teño a sorte de que vostede non sexa un home, senón unha muller -por certo espléndida- compórtome en consecuencia» (cit. en Scanlon 1976:188).

O *Lyceum Club Femenino* era una asociación cultural feminista destinada a defender a igualdade e a plena incorporación das mulleres ao mundo da educación e laboral. Esta iniciativa suscitou unha reacción de ira nos ambientes conservadores da época que chegaron a reclamar na prensa o cárcere para as asociadas. Pois ben, o segundo exemplo débese ao misóxino Premio Nobel de Literatura, Jacinto Benavente quen, invitado a dar unha conferencia no Lyceum de Madrid, rexeitou a solicitude dicindo que a el non lle gustaba «hablar a tontas y a locas» (Falcón, 1969: 207).

⁶ Scanlon ofrécenos numerosos exemplos deste proceder. Véxanse as páxinas 163-194.

Este período inicial na historia do movemento feminista remata coa Declaración dos Dereitos Humanos votada nas Nacións Unidas en 1948, complementada coa declaración de 1967 sobre a discriminación da muller.⁷ Dende ese momento comeza unha fase caracterizada pola crítica á sociedade androcéntrica e as demandas de inclusión nos campos onde foran excluídas.

Un dos efectos das loitas feministas foi a consecución do acceso en igualdade das mulleres á educación formal, factor decisivo e irrenunciable para acadar igualdade de oportunidades entre ambos sexos, e xa que logo, a equidade social.

O texto aprobado en 1979 polas Nacións Unidas na Convención sobre a eliminación de tódalas formas de discriminación contra a muller, comeza así: «[] a máxima participación da muller, en igualdade de condicións co home, en tódolos campos, é indispensable para o desenvolvemento pleno e completo dun país, o benestar do mundo e a causa da paz».

No mesmo texto recóllese que o concepto «xénero» representa os atributos asignados ás persoas a partires do seu sexo. O que entendemos por ser home ou ser muller ten máis que ver co aprendizaxe que con características biolóxicas. Distinguir as diferenzas sexuais -fixadas polos cromosomas das persoas- das interpretacións que cada sociedade fai das mesmas, permite ver que as características humanas consideradas femininas son adquiridas polas mulleres mediante un proceso de aprendizaxe complexo. Estas diferenzas acaban converténdose en desigualdades económicas, sociais e políticas entre mulleres e homes, unhas desigualdades inventadas, construídas, e polo tanto, modificables. A adopción do xénero como categoría de análise supuxo a innovación máis importante introducida nas ciencias sociais nas últimas décadas, e permite recoñecer a desigualdade agochada.

Entre as fins da perspectiva de xénero está a participación na construción dun novo enfoque da historia, e xa que logo, da historia da ciencia desde as mulleres e coas mulleres o que permitirá, sen dúbida, visibilizar o seu papel e recuperar a súa xenealoxía e as súas achegas.

⁷ Lembremos que en 1949 publicase a obra de Simone de Beauvoir: *O segundo sexo*.

1.3. MULLERES E EDUCACIÓN EN ESPAÑA

A educación é a condición previa máis importante para a emancipación, pois a ignorancia é tanto un medio para manter sometida á muller como para xustificar este sometemento

Geraldine Scanlon

Se ben está lonxe aínda de ser unha realidade en todo o mundo, ningún se atrevería hoxe a cuestionar a igualdade intelectual das mulleres e o seu dereito á educación. Chegar a este punto requiriu moitos esforzos e moito tempo. Séculos atrás a situación era moi diferente.

No século XIX as mulleres representaban a maioría da poboación española. Eran educadas para o coidado do fogar, o coidado dos fillos e do esposo ou, de non haber, dos pais e irmáns. Esta parca educación era proporcionada ben en centros particulares (mesmo a domicilio) ou ben en ordes relixiosas, xa que o Estado só ofrecía ensinanza pública normalizada aos varóns. As mulleres nobres podían ter preceptores e aias que se ocupaban da súa educación, sempre dentro do que «razoablemente» debían saber: lectura e escritura, algo de música e canto, pode que pintura e sempre, sempre como mero pasatempo. As mulleres das clases baixas aprendían algún saber funcional e práctico como: a costura; a elaboración do pan ou do queixo; o coidado dos animais da man dunha amiga, parente ou veciña.⁸ Así foi ata a segunda metade do século XIX, pois a educación das nenas respondía á función que a sociedade lles tiña reservado: a crianza e coidado dos nenos e do fogar. A educación das nenas servía para formar non mulleres, senón nais e coidadoras.

Os gobernantes do dezanove -apoiados pola ciencia médica, a antropoloxía e a bioloxía- estaban seguros da inferioridade física e intelectual das mulleres. Consideraron que poderían darlle ás nenas certo grao de instrución, unha instrución mínima, non para a formación de estas, nin para formar cidadás con capacidade crítica –lembramos que non

⁸ Sinalemos que os ilustrados do século XVIII -Sarmiento, Flórez, Feixoo- que consideraban a educación un factor de progreso, apoiaron as ensinanzas «útiles» abrindo escolas para nenas patrocinadas polas Sociedades Económicas de Amigos do País, nas que se lles ensinaba a fiar e tecer.

podían votar- senón con vistas aos seus fillos, os futuros cidadáns do país e para mellorar a eficacia nas tarefas domésticas. Así a incorporación das mulleres ao sistema educativo español foi tarde e mal, cun currículo pensado para coser e rezar.

A polémica sobre o papel da muller na sociedade seguiu en España o mesmo percorrido que noutros países pero a súa andaina foi máis lenta e, agás casos puntuais, pódese afirmar que en España o interese polo tema feminista xurdiu cara finais do século XIX co labor dos krausistas en educación, cos Congresos Pedagóxicos de 1882 e 1892, coa reforma da Escola Normal de Mestras e coa aparición dalgunhas publicacións nas que se fala de feminismo «case sempre dende un punto de vista antifeminista» e tamén aparece «nalgúns publicacións periódicas, como a Revista Política e a Revista popular» (Scanlon, 1976: 4).

Ao pescudar sobre os posibles motivos do retraso do movemento feminista en España debemos observar como se iniciou este movemento no seu conxunto. Scanlon (*op.cit.*) apunta que o impulso para mellorar a situación das mulleres tivo dúas fontes principais: por unha banda a inspiración ideolóxica da Revolución Francesa e por outra os cambios económicos derivados da Revolución Industrial. Polo xeral aqueles países nos que agromou o feminismo ou eran protestantes, e estaban industrializados, ou tiñan unha grande tradición librepensadora. A sociedade tivo interese na emancipación das mulleres cando se fixeron necesarias como man de obra (moi notorio tras das dúas grandes guerras mundiais). En principio eran as mulleres de clase baixa as que iniciaron a súa actividade laboral e por tanto as primeiras en canto a un espertar respecto do seu papel na sociedade. Axiña as clases medias decatáronse da importancia da educación das mozas, pois ninguén estaba libre dun desastre financeiro e era importante que as fillas da familia tivesen medios para se gañar a vida; cómpre facer fincapé en que o obxectivo primordial na educación feminina seguía a ser o matrimonio.

A idea vixente no século XIX segue a ser que, para o bo funcionamento da sociedade, a muller non necesita extensos coñecementos e o único que precisa é coñecer os «labores do fogar», pois aí reside a súa función, sendo o seu traballo o coidado dos outros membros da familia –ascendentes, consortes e descendentes- aínda que podemos atopar certas diferenzas segundo o status social e económico ao que pertenzan. Podemos dicir que as mulleres de clase alta e media estaban todo o día na «casa». Como non hai auga,

nin electricidade, o traballo doméstico resulta realmente duro. Aquelas mulleres cuxa situación económica llelo permite contan coa axuda doutras mulleres de peor nivel económico para realizar as tarefas da casa. A situación destas mulleres de clase baixa ou media baixa era verdadeiramente dura pois ademais de atender ao seu propio fogar, traballaban fóra da casa durante dez ou doce horas como servizo doméstico ou no agro, cun xornal miserento.

A economía española era fundamentalmente agrícola polo que non existía interese en darlle educación ás mulleres, nin sequera a educación básica. As máis das mulleres que, na península, realizaban algún tipo de traballo remunerado o facían no servizo doméstico ou no agro. Foron as empregadas nas fábricas –lugares onde se producían intercambios de ideas- as que primeiro tomaron conciencia da súa situación como traballadoras e como mulleres, en especial as catalás, por tratarse dunha zona máis industrializada. Os expertos non teñen a menor dúbida da enorme importancia da Igrexa como institución social así como da súa influencia nos asuntos políticos e educativos, intervindo como factor importante no retraso no desenvolvemento do feminismo español. A Igrexa actuou sinalándolle ás mulleres cal era a súa posición na sociedade; abondaba con invocar á relixión ou á vontade de Deus.

Na primeira metade do século XIX os gobernos liberais desatenden a formación das nenas e, xa que logo, non teñen ningunha consideración sobre a formación propia das mestras. O ensino está moi influído pola Igrexa que relega ás mulleres a un papel secundario de encargada de ensamblar a estrutura da familia, «raíña» do fogar, nai e esposa, unha «perfecta casada» como escribira séculos antes Frei Luis de León: «Porque cosa e tan poco ser como es otro esto que llamamos mujer, nunca ni emprende ni alcanza cosa de valor ni de ser, sino es porque la inclina á ello y la despierta y alienta alguna fuerza de increíble virtud que ó el cielo ha puesto en su alma ó algún dón de Dios singular » (Fray Luis de León, *La perfecta casada*, 1583: 50).

Entre os anos 1833 e 1939 houbo un total de 202 ministros encargados da carteira de instrución, así que sae unha conta dun ministro cada seis meses. A inestabilidade política queda claramente reflectida na inestabilidade lexislativa en educación. Durante o século XIX aprobáronse 22 leis educativas a cada cal máis diversa, ademais de nove

proxectos que non chegaron a callar: Proxecto Thiebault (1811), Universidade de Salamanca (1814), o das Cortes de Cádiz (1814), Someruelos (1838), Infante (1841), Alonso Martínez (1855), Ministerio (1869), Castell (1876) e o de bases Toreno (1876). Neste século só catro plans estiveron vixentes máis de cinco anos: os plans Calomarde, o de Pidal, o de Ruiz Zorrilla e o de Lasala.

O precedente do sistema educativo público en España o constitúe a política educativa de José I (Araque, 2009: 18) de decembro de 1809 baseado nos principios da Revolución Francesa e que creaba unha organización administrativa estatal e centralizada, a supresión do ensino relixioso, a creación de Liceos encargados de organizar o ensino secundario estatal e o recoñecemento da igualdade entre homes e mulleres en materia de educación, así como o deseño dun sistema centralizado de ensino universitario baixo a dirección da Universidade Central. Estes plans non se executaron debido á natureza efémera do reinado de José I.

O desenvolvemento e planificación da instrución pública baseada nas Constitución de 1812 correspondeu a unha Xunta nomeada polo goberno que elaborou un informe atribuído a Manuel José Quintana, informe que serviu de base ao Ditame sobre o proxecto de decreto sobre o arranxo xeral do ensino público de marzo de 1814. O Informe Quintana describía 3 niveis de ensinanza: primeira, segunda e terceira, todos baixo o mando único da Dirección Xeral de Estudos. O ensino costeadado polo Estado debía ser uniforme no plan de estudos, libros, métodos e lingua e sería pública e gratuíta. Nos pobos con máis habitantes debía haber unha escola por cada cincocentos veciños. No ensino primario aprenderíase a: ler con sentido, escribir con claridade e boa ortografía, regras elementais de aritmética, dogmas da relixión e máximas de boa crianza, e os principais dereitos e obrigas dun cidadán. A segunda ensinanza prepararía para os estudos universitarios e técnico-profesionais e para “plantar nos seus ánimos a semente de tódolos coñecementos útiles e agradábeis que constitúen a ilustración xeral dunha nación civilizada”. A terceira ensinanza era de carácter particular e sería impartida polas dez Universidades: Alcalá, Barcelona, Granada, Oviedo, Salamanca, Santiago, Sevilla, Valladolid, Valencia e Zaragoza. Todas as disposicións relativas aos tres niveis de ensino aludían ao sexo masculino. Pola contra a instrución das mulleres

segundo o citado Informe debía ser privada ou doméstica ou ben en establecementos específicos a cargo das Deputacións Provinciais.

O Informe Quintana ten unha opinión clara do tema da educación feminina:

A *Junta* entende que, ao contrario da instrución dos homes, que convén sexa pública, a das mulleres debe ser privada e doméstica; que a súa ensinanza ten máis relación coa educación que coa instrución propiamente dita; e que para determinar bases respecto dela era necesario recorrer ao exame e combinación de diferentes principios políticos e morais e descender despois á consideración de intereses e respecto privados e da familia.

Deste Informe xurdiu o proxecto educativo de 1814 que refire o título XII á educación feminina:

Título XII. Da educación das mulleres

Art. 115. Estableceranse escolas públicas, nas que se ensine ás nenas a ler e a escribir, e ás adultas os labores e habilidades propias do seu sexo.

Art. 116. O Goberno encargará ás Deputacións provinciais que propoñan o número destas escolas que deban establecerse na súa respectiva provincia, os paraxes nos que deban situarse, a súa dotación e amaño.

Así pois os termos de instrución universal, uniforme, pública, gratuíta e libre encamiñábase só aos varóns.

Un dos primeiros intentos para proporcionar ás nenas algún tipo de educación «superior» foi a creación dos *Reales Estudios de Dibujo y Adorno* en 1819. A directora dos estudos era M^a Francisca de Asís, irmá do rei Fernando VII. A aprendizaxe de técnicas de bordado, pintura, gravado, quincalla e confección levaba tras de si un motivo económico, o intento de que estas mozas contribuísen ao desenvolvemento da industria lixeira.

Tras o levantamento de Rafael del Riego (1 de xaneiro de 1820) prodúcese unha nova etapa constitucional en España que comeza en marzo 1820 e rematará en setembro de 1823. Durante este Trienio Liberal aplicáronse varias reformas lexislativas entre as que está unha nova lei xeral de educación o *Reglamento General de Instrucción Pública* aprobado nas Cortes o 29 de xuño de 1821. Esta norma supón a redacción en forma de

lei do Informe Quintana, pero trazando unha división entre escola pública e escola privada e inserindo a responsabilidade dos concellos de financiar as escolas primarias. Tamén dividía o ensino en tres etapas -primaria, media e superior-, fixaba en dez o número de universidades e imponía plans de estudo idénticos para todo o país. O aspecto da liberdade de creación de centros docentes por parte da Igrexa foi moi discutido pero parece que as contas do Estado non podían facerse cargo delas dado que dificultaban, e mesmo impedían, a posta en marcha deste plan sen contar coa iniciativa privada. No Regulamento de 1821 declárase a necesidade de establecer escolas públicas para ensinar ás nenas a ler, escribir e contar (Título X); o número de escolas é ínfimo, só 595 escolas de nenas en 1822 fronte ás 7.365 de nenos .

En marzo de 1822 redactouse o *Proyecto de Reglamento General de primera enseñanza, que se ha de observar en todas las escuelas de primeras letras de la Monarquía Española*, asinado por José Mariano Vallejo. Podemos observar lendo o artigo 78 do capítulo VII que o texto recolle o principio de igualdade na educación: «[...] nas escolas de nenas seguirase nun todo un mesmo plan, sistema e orde que na dos nenos».

Este regulamento quedou paralizado pola restauración absolutista de Fernando VII de 1823. Durante os dez anos que dura esta época a reacción absolutista chega coa derogación do Regulamento Xeral de Instrución Pública de 1821 e a posterior promulgación do Plan literario de estudos e arranxo xeral das universidades do Reino (1824), do Plan e Regulamento de Escolas de Primeiras Letras do Reino (1825) e do Regulamento xeral das Escolas de Latinidade e Colexios de Humanidades (1826) conxunto de reformas coñecidas como Plan de Calomarde, por ser este o responsable da súa elaboración, pretendía unha educación primaria que formara bos e leais súbditos e piadosas e decorosas nenas.

Durante a rexencia de M^a Cristina apróbase, no ano 1836, o Plan Xeral de Instrución Pública chamado Plan do duque de Rivas, que non tivo vixencia algunha. O plan regulaba os tres graos de ensino tanto publico como privado, e deixaba atrás, o ideal da educación universal e gratuíta. Respecto das mulleres o plan reflicte que

Capítulo III. Das escolas de nenas.

Art. 21. Estableceranse escolas separadas para as nenas onde queira que os recursos o permitan, acomodando a ensinanza nestas escolas ás correspondentes elementais e superiores de nenos, pero coas modificacións e na forma convinte ao sexo. O establecemento destas escolas, seu réxime e goberno, provisión de mestras, serán obxecto dun decreto especial.

Durante o reinado de Isabel II, a Lei de Instrución primaria de 1838 dedicaba un breve título ás escolas de nenas, indicando que debían estar separadas das dos nenos alí onde os recursos o permitiran e que, as nenas, debían recibir a mesma formación que os nenos pero con certas diferenzas debidas á súa condición de mulleres. Entre estas diferenzas estaba a ensinanza dos «labores» cunha dedicación horaria que igualaba ou superaba o tempo dedicado á lectura ou escritura e que supuña unha redución no tempo dedicado a outras materias. Ademais ás mestras esixíaseles menor preparación e tamén se lles pagaba menos que aos seus colegas varóns, ata 2/3 menos.⁹

Inserimos aquí unha cita textual que cremos reflicte moi ben o espírito esencial da educación das nenas: «Un ano fai que visitando o excmo. Sr. Don José de Zaragoza as escolas desta corte, encontrou unha sen mesas; preguntou á profesora onde escribían as nenas, e contestou que en ningunha parte, pois era cousa que non a necesitaban por serlles máis prexudicial que útil» (Revista *Álbum de Señoritas*, 1852, ano I, nº 3).

A Lei de Instrución Pública de 9 de setembro de 1857, máis coñecida como Lei Moyano, representa o principal texto legal en materia educativa de todo o século XIX, implantando os principios de gratuidade relativa no ensino primario, centralización, uniformidade, secularización e liberdade de ensinanza limitada. A lei representou un grande avance na educación das mulleres porque recoñeceu por vez primeira o dereito das mulleres a unha instrución primaria. Segundo, porque ao propoñer a creación de Escolas Normais femininas recoñeceu tamén por vez primeira a necesidade dunha formación pedagóxica para as mestras. Alén diso as medidas non conseguiron poñer ao mesmo nivel a instrución das nenas e dos nenos xa que as escolas de nenas podían ser

⁹ Gil de Zárate no seu libro *De la instrucción pública en España* escribe este nada eloxioso comentario: «o saber das mestras cífrase en ser máis ou menos primorosas nos labores propios do seu sexo, tarefa en verdade importantísima nelas; pero nas demais ramas da instrución primaria adoitan ter unha ignorancia profunda, habendo moitas que non saben escribir, e nin ler sequera».

incompletas e non era obrigatorio a creación de Escolas Normais femininas (Scanlon, 1987: 195).

O texto resulta transparente respecto da misión das mulleres pois aparecen materias orientadas a preparar aos varóns cara o mundo laboral fronte a outras que preparan ás mulleres cara o mundo do fogar.

Art. 5. Nas ensinanzas elemental e superior das nenas omitiranse os estudos de que tratan o parágrafo sexto do art. 2º (Breves nocións de Agricultura, Industria e Comercio) e os parágrafos primeiro (Principios de Xeometría, de Debuxo lineal e de Agrimensura) e terceiro do art. 4º (Nocións xerais de Física e de Historia natural acomodadas ás necesidades máis comúns da vida), substituíndose con:

Primeiro. Labores propios do sexo.

Segundo. Elementos de Debuxo aplicado aos mesmos labores.

Terceiro. Lixeiras nocións de Hixiene doméstica.

Tampouco fai a lei referencia algunha á formación superior das mulleres, en resumo o Estado sanciona unha instrución pública feminina inferior á masculina; non prepara ás mulleres para ningún traballo agás o do fogar ou o maxisterio, e dentro deste con acceso nulo aos postos teito. Como indica Geraldine Scanlon «na súa propia ensinanza a muller non ten nin voz nin voto» (1987: 195). Con todo a lei supuxo un aumento do número de escolas para nenas

A Lei de Instrución Primaria de xuño de 1868 -Lei Orovio- de corte neocatólico, acabou con outra das virtudes da Lei Moyano pois suprimía as Escolas Normais encargándolle ás ordes relixiosas a formación das mestras e, ao mesmo tempo, aumentou o número dos colexios destas congregacións, pero non chegou a implantarse xamais.

A Revolución de 1868 trouxo un espírito de liberdade, debilitando tanto á monarquía como á Igrexa. A causa feminista beneficiouse desta revisión. Os intelectuais da Revolución setembrina formaban parte do pensamento krausista e valoraban o papel da muller na sociedade como arma para a mellora da mesma, contribuíndo coa causa feminista pola súa actitude favorable á educación feminina en tanto que beneficio para a sociedade. Con todo, os krausistas pertenceron a diferentes formacións políticas máis só unha, o Partido Republicano, demostrou sen vacilar un interese real na causa das mulleres. A maior parte da iniciativa para reformar a educación feminina durante o

último terzo do s. XIX partiu dos krausistas. A primeira iniciativa deste grupo foron unha serie de conferencias dominicais cuxo propósito era convencer á xente de que as mulleres debían recibir unha educación máis extensa si se quería que cumpriran a súa misión na vida. Nestas primeiras reivindicacións apreciamos as voces de Concepción Arenal e de Emilia Pardo Bazán que «abriron o lume participando na Sociedade Abolicionista de Mulleres (1865), no Ateneo Artístico e Literario de Señoras (1869), na Escola de Institutrices (1869) e na Asociación para o ensino da muller (1869), todas elas, instancias que naceran baixo o influxo *krausista*» (Gurriarán, 2012:1)

Coa Restauración de 1875 a Igrexa recuperou parte do seu control sobre a educación. Orovio, ministro de Fomento, tratou de impoñer restricións aos profesores universitarios, que foron cesados ou dimitiron en sinal de protesta e agrupáronse na Institución Libre de Enseñanza (ILE, 1876). Os gobernos da Restauración demostraron pouco interese polos dereitos das mulleres, como podemos ver no Código Civil de 1889:

Art. 57: O marido debe protexer á muller i esta debe obedecer ao marido

Art. 59: O marido é o administrador da sociedade conxugal

Art. 60: O marido é o representante da súa muller

As *Páginas para la educación popular* de Sofía Tartilán (1877) e *Mujer del Porvenir* (1869) e *Mujer de su casa* (1883) ámbalas dúas últimas de Concepción Arenal, son as publicacións que supoñen a máis clara acusación sobre a dramática situación educativa das mulleres. Estas escritoras sinalan como as mulleres incultas non teñen dons intelectuais que lle ofrecer aos seus fillos nin nada que lle ofrecer á sociedade. A educación tradicional, resalta Sofía Tartilán, conduce inevitablemente á perpetua dominación da muller polo home: o home aduce que a muller é incapaz de razoar, porque é «todo sentimento», e logo imponlles unha educación que potencia as súas facultades sentimentais, pero non as súas facultades racionais.

O Congreso Nacional Pedagóxico de Madrid (1882) organizado polo Fomento de las Artes contou con 2182 delegados, 431 eran mulleres, celebrouse co propósito de adaptar o sistema educativo aos tempos modernos. Asistiu unha nutrida representación da ILE entre os que estaban o propio Giner de los Ríos, Cossío e Azcárate entre outros. Houbo posicións retrógradas e tradicionalistas que seguían defendendo o papel de esposa e nai

das mulleres, reclamando que non debía fomentarse as aspiracións que saíran «da súa propia esfera», como indicaba o señor Carderera.¹⁰ Houbo tamén, posicións intermedias que falaban da «muller instruída» –a medio camiño entre a «muller sabia» e a «muller ignorante»– que poderá «deleitar e atraer ao seu marido por medio do imán do talento desenvolvido». A terceira posición foi defendida por Emilia Pardo Bazán. Esta ilustre novelista, en relación coa educación das mulleres das clases media e alta, expuña en 1890:

Por máis que aínda hai homes partidarios da absoluta ignorancia da muller, a maioría vai preferindo no terreo práctico unha muller que sen ambicionar a instrución fundamental e nutritiva, teña un baño, verniz ou aparencia que a faga 'presentable'. Se non queren á muller instruída, a queren algo educada, sobre todo no exterior e ornamental. O progreso non é unha palabra van, posto que hoxe un marido burgués ruborizárase de que a súa esposa non soubese ler nin escribir. A historia, a retórica, a astronomía, as matemáticas, son coñecementos xa algo sospeitosos para os homes; a filosofía e as linguas clásicas serían unha prevaricación; en cambio transixen e ata gustan dos idiomas, a xeografía, a música e o debuxo, sempre que non pasen o límite de 'afeccións' e non se convertan en vocación seria e real. Pintar pratos, decorar tacitas, emborrachar 'efectos de lua', ben; frecuentar os museos, estudar a natureza, copiar o modelo vivo, malo, malo. Ler en francés o figurín e en inglés as novelas de Walter Scott... ¡psh!, ben; ler en latín a Horacio..., ¡horror, tres veces horror!. Este sistema educativo, onde predominan as medias tintas, e onde se evita como un sacrilexio o afondar e o consolidar, dá o resultado inevitable; limita á muller, a estreita e reduce, facéndoa máis pequena aínda que o tamaño natural, e manténdoa en perpetua infancia. Ten un carácter puramente externo; é, citando máis, unha educación de tona; e se pode infundir pretensións e conatos de coñecementos, non acada a estimular debidamente a actividade cerebral. (Pardo Bazán, 1890: 124-125)

Pardo Bazán expuxo as ideas que ampliou no Congreso Pedagóxico de 1892: «a educación da muller non pode chamarse tal educación, senón doma, pois propón como fin a obediencia, a pasividade e a submisión» (Pardo Bazán, 1892: 92)

¹⁰ Pedagogo aragonés que no Congreso Pedagóxico de 1882 foi vicepresidente primeiro e relator do discurso resumo de clausura.

No ano 1900 en España, sobre unha poboación, de 18,6 millóns de habitantes, o número de analfabetos totais era de case 12 millóns, un 65% da poboación. A educación en España iniciaba o século XX en retroceso.

Quixeramos inxerir só unhas cantas notas máis con respecto da educación feminina. Ao comezo do novo século XX os temas máis discutidos no campo da educación xiraban sobre a educación superior, a profesional ou a coeducación. A dereita sociolóxica consideraba que a coeducación era inmoral, mentres que nos centros dependentes da ILE e as escolas anarquistas de Francisco Ferrer, consideraban a coeducación como a parte máis importante da Escola Moderna. A educación mixta foi gañando cada vez máis adeptos.

Tras a perda das últimas colonias («desastre» de 1898), chega un novo século que, no terreo educativo, traerá unha sucesión de cambios. A primeira destas novidades será o R. D. de 18 de abril de 1900 que supón a supresión do Ministerio de Fomento e a creación -no seu lugar- de dous novos Departamentos Ministeriais, que se denominarán, respectivamente, *Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes*, e *Ministerio de Agricultura, Industria, Comercio y Obras Públicas*. Este último volvería a denominarse Ministerio de Fomento a partires de 1905. Ao *Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes* encomendóuselle o ensino público e privado en tódalas súas clases e graos, o fomento das ciencias e das letras, Belas Artes, Arquivos, Bibliotecas e Museos, e a Dirección Xeral do *Instituto Geográfico y Estadístico*. Tiña catro seccións: Universidades e Institutos, Primeiro Ensino e Escolas Normais, Belas Artes, e Construcións Cívís e Escolas Especiais. Antonio García Alix será quen ocupe este novo ministerio.

«As mestras foron as primeiras mulleres especializadas profesionalmente, desde mediados do século XIX (Escola Central de Mestras, 1858)» (Gurriarán, 2012: 2), unha profesión considerada feminina porque, a aquelas mulleres que «lamentablemente» tiñan a necesidade de traballar, lles permitía «sen renunciar ao ideal feminino, desenvolver a súa innata predisposición á maternidade e ao coidado dos nenos» (Matilla, 2002: 84). A primeira Escola Normal feminina galega abriuse en Pontevedra en 1860 (Porto, 2009: 336). Despois virían as de Coruña (1865) e Ourense (1877). Estas Normais foron reformadas en xullo do ano 1900 por García Alix e, en 1909, creouse a

Escola de Estudios Superiores de Maxisterio, que dotaría de profesorado ás Escolas Normais e de inspectores de primeiro ensino. As mulleres puideron dedicarse ademais a outras carreiras «femininas» a saber: a Escola de Bibliotecarias, a Escola de Enfermeiras e de Matronas e a Escola de Comercio (1915).

Outro centro que debeu a súa vida á ILE foi o Instituto-Escola, colexio de ensinanza secundaria en réxime de coeducación, fundado en 1918. Moi importante, tamén, e como continuación da anterior, foi a constitución da Residencia de Señoritas, situada na rúa Fortuny de Madrid, en 1915. A súa directora, María de Maeztu, tomou como referencia o modelo da Residencia de Estudiantes masculina -que xa levaba cinco anos funcionando- abrindo un establecemento pensado para apoiar ás mulleres interesadas en realizar estudos superiores e completar a súa instrución.

Durante as tres primeiras décadas do século XX existe un movemento alternativo e oposto entre liberais e conservadores. A influencia da ILE percíbese ao longo deste período por medio de diferentes ministros de educación e, en 1932, coa normativa republicana do primeiro bienio reformador. A oposición radical católica faille fronte sempre con rotundidade. Facer e desfacer.

Ademais da creación do *Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes*, outras novidades salientables deste principio de século en materia educativa serían que:

1. Estado se fixese cargo da educación primaria, en 1901 e 1911
2. A ampliación legal do currículo de ensino primario en 1901
3. A obrigatoriedade legal da escolaridade ata os 12 anos en 1901 e os 14 anos en 1923
4. O nacemento da JAE en 1907 e a rede de laboratorios
5. A creación da *Residencia de Estudiantes* en 1910
6. A creación da *Residencia de Señoritas* en 1915
7. A posta en marcha do *Instituto-Escuela* en 1918

Aínda que xa no século anterior houbo experiencias innovadoras, podemos situar as diferentes reformas e innovacións educativas na España do primeiro terzo do XX, nun contexto aberto ás novidades que viñan do exterior. Existiron de feito diferentes correntes renovadoras no eido educativo como a Escola Nova o hixienismo, o

anarquismo, o socialismo, algúns grupos católicos como o de Andrés Manjón e as súas escolas da Ave-María e un movemento de renovación pedagóxica especificamente catalán, que contaría co apoio dos poderes públicos. O organismo máis destacado, polo seu interese na renovación educativa, será a *Institución Libre de Enseñanza*. A Institución, foi creada en Madrid en 1876 -baixo a dirección de Francisco Giner de los Ríos- por un grupo de profesores universitarios de pensamento liberal e humanista, separados da Universidad por defender a liberdade de cátedra. Buscaba a renovación cultural e pedagóxica e, como indicaba nos seus estatutos, unha ensinanza «allea a todo espírito e interese de comunión relixiosa, escola filosófica ou partido político; proclamando tan só o principio da liberdade e inviolabilidade da ciencia, e da consecuente independencia da súa indagación e exposición respecto de calquera outra autoridade que a da propia conciencia do Profesor, único responsable das súas doutrinas» (Estatutos da ILE, 1877).¹¹ No seu ideario a ILE comprometeuse cunha escola neutra, tolerante, en coeducación e aberta á realidade exterior. Segundo refire Viñao (2004: 27-28), resulta difícil atopar unha innovación ou mellora educativa introducida con maior ou menor fortuna, no último cuarto do século XIX e o primeiro terzo do XX, detrás da que non estivera a ILE. Podemos atopar a súa pegada innovadora nos xardíns de infancia, as colonias escolares, as visitas e excursións escolares, a psicoloxía e pedagogía científicas, a coeducación, o acceso da muller a tódolos niveis do ensino, os métodos intuitivos e activos, a importancia da educación física ou das materias artísticas, a substitución do libro de texto polos cadernos de notas, a relación constante entre profesores e alumnos. A ILE creou, en 1907, a *Junta para la Ampliación de Estudios e Investigaciones Científicas* (JAE) acabando co illamento, coa intención de «abrir España á cultura europea» (Giménez Salinas, 2012: 62). Este organismo concedía bolsas de viaxes e estadias no estranxeiro, aos alumnos máis brillantes, sen distinción de sexo. Ao seu carón creáronse unha serie de centros e laboratorios -Instituto Nacional de Ciencias Físico-Naturais, o laboratorio de Investigacións Físicas, o Museo de Ciencias Naturais ou o Xardín Botánico, entre outros- nos que alumnos e profesores traballaron na desenvolvemento e modernización da ciencia española.

¹¹ Recuperado de: <http://www.fundacionginer.org/boletin/boletin.htm>

A Institución traballaba «dende abaixo», dende a formación dos profesores como actores principais da reforma. O propio Francisco Giner decatárase da inconveniencia e inutilidade de intentar emprender unha reforma imposta «dende arriba», dende as leis, dende a política ministerial, pero sen contar co respaldo do profesorado, reticente aos cambios e propuxera actuar con cautela e astucia. Josep Pijoán, no seu libro *Mi don Francisco Giner*, recolle as seguintes palabras do pedagogo malagueño: «Leis, decretos, ¿para que? se, como vostedes din, non temos xente para aplicalos» (2002: 50-51).

Era «obra lenta pero segura» sen présas, aproveitando os buratos deixados polo poder: «Nin no Parlamento, nin no Goberno, senón no espírito do individuo, na vida de familia, na local, e de aquí gradualmente cara arriba, é onde pode labrarse unha reforma tan duradeira como todo cando vén do interior ao exterior» (Giner, 1916: 265).



CAPÍTULO 2. AS MULLERES NA UNIVERSIDADE

2.1. O ACCESO DAS MULLERES Á EDUCACIÓN SUPERIOR (NORMATIVA LEGAL E REALIDADE SOCIAL)

Como indica Alicia Itatí Palermo podemos distinguir dous períodos en relación co acceso das mulleres á educación universitaria: no primeiro unhas poucas accederon en forma "excepcional"; no segundo -un proceso sistemático- prodúcese o acceso de forma normal.

As primeiras mulleres que estudaron na universidade fixérono en Italia na Idade Media. Eran aristócratas que chegaron a obter o título de doutoras e incluso exerceron a docencia universitaria, xeralmente na carreira de dereito, seguramente por ser esta unha das primeiras carreiras existentes e porque de seguro se impartía en tódalas universidades.

No século XI, a médica italiana Trótula de Salerno, ocupou unha cátedra na Escola Médica Salernitana, onde ensinou a moitas mulleres nobres italianas, entre outras a un grupo nomeado como "as señoritas de Salerno". Varios textos importantes en medicina, sobre todo en obstetricia e xinecología, foron atribuídos a Trótula.

Tamén en Italia, a coñecida Universidade de Bolonia permitía ás mulleres asistir a clase dende a súa fundación en 1088. Alí Alessandra Giliani foi axudante de anatomía no século XIV e Dorotea Bucca ocupou unha cátedra de medicina e filosofía moral no século XV. Nesta mesma Universidade estudaron e impartiron clases de dereito Bettina Gozzadini e Novella d'Andrea.

No Renacemento, Magdalena Canedi Noé e María Pellegrina Amoretti obtiveron doutoramento en Dereito nas Universidades de Bolonia e de Pavia respectivamente. Segundo aumentou a oferta académica, as mulleres foron interesándose por outras opcións. En 1732, Laura Bassi doutorouse en Filosofía, tamén na Universidade de Bolonia. Laura tiña unha educación privilexiada que recibira de Gaetano Tacconi, físico e profesor da Universidade de Bolonia; Laura formouse en filosofía e metafísica. A idade de 20 anos, Laura Bassi obtivo posto de profesora de filosofía na Universidade de

Bolonia, a máis antiga de Europa, sendo a primeira muller en impartir clases¹² de maneira oficial nunha universidade europea. No mesmo século XVIII María delle Donne foi profesora de Obstetricia, María Gaetana Agnesi de Física e Anna Manzolini estudaba astronomía, todas na mesma universidade. A Universidade de Padua reservaba cinco vacantes a estudantes do sexo feminino cando aínda non se regulamentara de maneira oficial o acceso das donas, de feito aínda non existía Italia como tal.

Un caso paradigmático é o de Dorotea Erxleben, quen obtivo o doutoramento en medicina en 1754 na Universidade de Halle (Alemaña), coa tese, escrita en latín: "*Exame das causas que afastan á muller do estudo*". Esta situación pode considerarse máis que unha excepción, un antecedente do proceso sistemático de acceso das mulleres á universidade que comezará un século despois por dous motivos: primeiro porque mostra un interese e compromiso pola educación universitaria das mulleres e en segundo lugar porque inicia a tendencia que se dará en case tódolos países do mundo de elección da medicina como carreira escollida por parte das primeiras universitarias.

Durante todo o século XVIII mantívose un importante debate sobre as posibilidades das mulleres para acceder aos estudos universitarios e ao exercicio das profesións consideradas masculinas, que difundiron autores como: Pollain de la Barre, Bernard La Boivier de Fontelle, Fenelon, Jean Le Rond d'Alambert, madame de Beaumer, Abbé de Mably en Francia; Mary Astell, A. Lady e Mary Wollstomecraft en Inglaterra; Benito Feijoo, Martín Sarmiento e Josefa Amar y Borbón en España. A mesma Dorotea Erxleben reclamaba o dereito das mulleres á educación e ao coñecemento afirmando que varóns e mulleres teñen capacidades semellantes e que "*a mente non ten sexo*"¹³. Pola contra, outros –os máis– argumentaban contra as capacidades intelectuais das mulleres e defendían os roles que ambos sexos tiñan, e debían seguir tendo, na sociedade (Rousseau, Phroudhon).

¹² Bassi foi nomeada dous anos despois para unha cátedra de filosofía pero, con todo, poucas veces puido exercer a docencia pois aos seus coetáneos parecéralles indecente que unha muller ensinara nunha clase chea de varóns e só puido exercer como profesora universitaria a petición do Senado de Bolonia ou dar conferencias en eventos solemnes ou públicos, onde se invitara a mulleres.

¹³ Frase escrita polo filósofo e relixioso francés François Poullain de La Barre (París, 1647-Xenebra, 1725) no seu polémico libro *De l'égalité des deux sexes, discours physique et moral où l'on voit l'importance de se défaire des préjugés*, editado en París en 1673.

Con este ambiente, a primeiros do século XIX, dúas mulleres estudaron e exerceron como médicas pero ocultando a súa aparencia baixo un disface de varón para sortear as barreiras que tiñan para acceder á universidade e ao exercicio profesional nun espazo considerado masculino. A primeira delas, Miranda Stuart Barry, graduada en 1812 en Edimburgo, exerceu toda a súa vida como médico militar baixo o nome de James Barry. Nos días anteriores a súa morte, Miranda redactou un escrito no que indicaba o seu desexo de ser soterrada sen exame post-mortem, sen embargo a súa petición non foi tida en conta e a autopsia revelou que era unha muller e que, nalgún momento da súa vida, o “doutor” Barry estivera embarazada. A historia de Henriette Faver Caven¹⁴ de Renau, nada en Suíza en 1791 é algo diferente. Casou cun militar, Jean Baptiste Renau, con quen tivo unha filla que morreu aos poucos días do nacemento. Logo da súa viuvez, decidiu vivir do seu traballo. Vestida de home graduouse en medicina en París. Serviu como médico militar primeiro no exército napoleónico en Rusia e España, e posteriormente, en Guadalupe e Cuba. A súa identidade foi descuberta e tras uns anos na cadea, rematou os seus días como monxa nun convento. Ambas traballaron intensamente na súa profesión como homes, xa que como mulleres non puideron.

Elizabeth Garret Anderson (1836-1917) coñeceu á estadounidense Elizabeth Blackwell (a primeira muller en obter un doutoramento en Estados Unidos en 1849) e decidiu que, como aquela, ela tamén sería médica. As leis do seu país non llo permitirían, así que, estudou enfermería primeiro e posteriormente marcharía á París para obter o seu ansiado título. De volta no seu país, e xunto con Sophia Jex-Blake, Elizabeth Blackwell e outras mulleres, Garret Anderson fundou a primeira escola médica inglesa para instruír a mulleres, a *London School of Medicine for Women*, en 1874, da que posteriormente sería decana. Unha lei, aprobada en 1876 en parte grazas aos seus desvelos, permitiría ás mulleres británicas o exercicio da profesión médica¹⁵.

Watanabe (2009) no seu libro sobre Ginko Ogino indica que hai constancia de que esta muller houbo soportar as ofensas dos seus compañeiros varóns antes de converterse na primeira graduada nunha universidade de Xapón, en 1882. Exerceu como especialista

¹⁴ Coñecida como Enrique

¹⁵ Unha vez retirada, marchou vivir ao pobo de Aldeburgh, na costa este inglesa, onde en 1908, cando contaba con 74 anos de idade, converteuse no primeiro alcalde feminino de Inglaterra.

en xinecoloxía e obstetricia, impartía charlas a mulleres sobre hixiene, curación de feridas, e, foi unha loitadora contra a prostitución e os males que arrastraba.

A incorporación das mulleres nas universidades españolas foi máis lenta que noutros países de Europa. As universidades de París e Zúrich foron pioneiras en aceptar mulleres en tódolos estudos universitarios con igualdade de dereitos cos varóns, seguidas doutras universidades en Reino Unido, Bélxica, Dinamarca, Italia e Alemaña. O caso suízo resulta sorprendente xa que sendo pioneiro nesta causa foi, sen embargo, o último país europeo en recoñecer, no ano 1974, o dereito ao voto para as súas cidadás.

Argumentos contra das capacidades intelectuais das mulleres e a defensa do seu rol “familiar” non só eran defendidos polas institucións eclesiásticas se non que tamén pensadores como Rousseau as apoiaban, e para mostra a tremenda sentenza vertida na súa obra Emilio:

dar pracer [aos homes], serlles útiles, facerse amar e honrar por eles, crialos de novos, coidalos de maiores, aconsellalos, consolalos, facerlles agradable e doce a vida, eses son os deberes das mulleres en tódolos tempos, e o que se lles ha ensinar dende a nenez

Con esta exposición queda patente que o fin desta educación non era formar mulleres como persoas se non desenvolver habilidades propias do rol de amas de casa e coidadoras do fogar, de esposa e nai, como dirían os pensadores do dezanove, propias da súa “natureza”¹⁶.

O proceso de acceso "sistemático" das mulleres á universidade, estivo enmarcado nun contexto de crecentes reclamos e de loitas feministas pola igualdade de dereitos de ambos sexos. Foi un proceso lento pero ininterrompido. Esta etapa comezou en Estados Unidos, na década de 1830 (en escolas médicas exclusivas para mulleres, que non necesariamente dependían da Universidade), continuou nas décadas seguintes en

¹⁶ A expresión "labores propias do seu sexo" queda recollida e explicada no Decreto coñecido como Plan Calomarde, e refírese a: “facer punto, cortar e coser as roupas comúns de uso, bordar e facer encaixes ou outras que adoitan ensinárselle ás nenas” (artº 198 *Real Decreto de 16 de febreiro de 1825, Plan y Reglamento de las escuelas de primeras letras*)

(Des)grazas ao réxime franquista esta liña de pensamento que só contemplaba ás mulleres como “amas de casa” e “anxos do fogar” mantívose na sociedade española ata ben entrado o período democrático.

Europa, comezando por París, Zúrich e Inglaterra e case sempre coa carreira de Medicina. Este proceso seguiu en Italia, España, Bélxica, Dinamarca, Alemaña e Rusia, e chegou a América Latina a finais do XIX.

2.1.1. As estudantes de Medicina nos Estados Unidos de América

As mulleres, xa dende sempre na historia, estaban encargadas da procura dos coidados da familia. Tiñan os coñecementos -e os transmitían- das propiedades curativas das plantas, da elaboración de ungüentos, tisanas, de cómo coidar aos enfermos e, en especial, de todo o que atinxía ao proceso do parto e crianza dos nenos, e non só dentro do fogar. Houbo mulleres que practicaron a Medicina na antigüidade nas culturas Sumeria, Babilonia, Hebrea, Exipto, Grecia, Roma, na América precolombina, etc.¹⁷

En case tódolos países as primeiras universitarias foron médicas, tal vez porque, como xa dixemos, «o impulso á medicina parecía natural nas mulleres, tan natural como a ensinanza, pois as esposas e nais eran no século XIX, como o foran sempre, as supervisoras da saúde e as enfermeiras no fogar» (Gay, 1992: 170).

Como xa dixemos, o acceso sistemático das mulleres á universidade iniciouse nos Estados Unidos de América. En 1798 Judith Sergent Murray dixo: «*I expect to see our young women forming a new era in female history*»-espero ver ás nosas xoves inaugurar unha nova era na historia feminina- (Itati Palermo, 2005: 15).¹⁸ As mulleres norteamericanas sacaron proveito da guerra civil ao encargarse de tarefas que ata ese momento só facían os varóns.

O movemento feminista en Estados Unidos naceu ligado aos movementos protestantes de reforma relixiosa que ían na busca da rexeneración moral da sociedade. A importante participación feminina no movemento antiescravista marcou a rápida concienciación das mulleres. A similitude entre escravos sen dereitos e mulleres era evidente. A relixión protestante promovía a lectura dos textos sagrados e isto levou emparellado que ao inicio do XIX non houbera practicamente analfabetas naquel país. Trala Guerra de

¹⁷ Ver Rodríguez Cabezas A.et al.(2006). Mujeres en la Medicina, Grupo Editorial 33, Málaga. ISBN: 84-96257-28-2

¹⁸ Judith Sergent Murray (1751-1820) dramaturga e ensaísta, foi unha das primeiras loitadoras pola igualdade de dereitos das mulleres nos Estados Unidos.

Secesión aprobouse a emenda á Constitución que concedía o dereito ao voto aos escravos negros libertos pero negoulle este mesmo dereito ás mulleres. A reacción non tardou xa que axiña se constituíu a *National Woman Suffrage Association* primeira asociación feminista independente de partidos políticos e movementos relixiosos.

A educación universitaria das mulleres norteamericanas ten dúas características especiais. A primeira característica é a súa vinculación a círculos relixiosos protestantes. Os substratos que alimentaron o nacemento da educación feminina neste país foron os movementos de renovación relixiosa posteriores á Guerra e o espírito pioneiro. Os movementos de renovación relixiosa protestante coñécese co nome de *revivalismo* e tiña como base a filosofía dos dereitos naturais (igualdade, democracia, liberdade), a convicción relixiosa de que Deus creara iguais a tódolos homes (e xa que logo a ambos sexos) e a crenza no progreso mediante a educación. Esta doutrina callou nas sociedades misioneras norteamericanas do dezanove, tendo tódolos integrantes das súas comunidades, independentemente do seu sexo, a obriga de ler e entender a Biblia, o que favoreceu a alfabetización das mulleres.

A Mount Holyoke débennlle as estadounidenses a orixe da educación das mulleres e a progresiva secularización nos estudos (Turpin, 2011: 33-35). Esta institución foi fundada pola química e educadora Mary Lyon en 1837 case un século antes que as mulleres tiveran dereito ao voto.¹⁹ Coa apertura de Mount Holyoke, as mulleres terían a súa propia institución de educación superior, pois ningunha das outras 120 universidades que había nos Estados Unidos admitía mulleres. A súa idea era formar alumnas preparadas para partir cara ao oeste para difundir o evanxeo cristián pero levando a mellor formación posible, mulleres preparadas para levantarse co sol, dedicarse ao estudo, cultivar o talento propio, mantendo independencia e respecto cara si mesmas; valores todos que lles permitirían afrontar calquera revés da fortuna e sobrevivir en circunstancias difíciles. A propia Mary Lyon representa un exemplo claro de tenacidade, de muller feita a si mesma, de traballadora incansable.

¹⁹ A primeira Escola Normal para mulleres creouse en Massachusetts no ano 1838 e en pouco tempo espalláronse por todo o territorio norteamericano.

A segunda característica é que as mulleres non estaban integradas no sistema educativo existente senón que a súa formación estaba segregada dos varóns, en “colleges” independentes pero nos que se impartía o mesmo currículo que nos masculinos. Estes centros dependían das universidades do Ivy League, que eran sete, polo que os americanos os chamaban as «*Seven Sisters*»: Barnard, Bryn Mawr, Mount Holyoke²⁰, Radcliffe, Smitt, Vassar, Wellesley. Oberling College (Ohio) foi a primeira institución universitaria que empezou a aceptar mulleres no ano 1837, pero cun programa diferente para ambos sexos. Máis adiante outras universidades privadas e estatais aceptaron mulleres en coeducación en Medicina (Utah, Iowa, Baltimore, Yale, Cornell). Estudaron nestes *colleges* mulleres de todo o mundo, como Elizabeth Blackwell, a primeira médica dos Estados Unidos (1849) e dous anos máis tarde a súa irmá Emily, que se convertería na primeira muller cirurxián norteamericana. As dúas irmás Blackwell naceran en Inglaterra, no seo dunha familia congregacionista que emigrou a América. Ambas irmás estudaron no *Geneva Medical College*, en Nova York, único centro que non as rexeitou pola súa condición feminina. Elizabeth fundaría o primeiro hospital do mundo dirixido só por médicas. Volvería a Inglaterra –onde morrería anos máis tarde- para traballar xunto a Elizabeth Garret. Foi unha grande loitadora dos dereitos das mulleres. McCabe (citada por Gay, 1992) publicou en 1893 un traballo no que se indicaba que, nesa época, había 36.329 estudantes femininas en institucións de educación superior, das que 11.718 estudaban en coeducación.

En xullo de 1848, celebrouse en Nova York unha reunión, na capela metodista de Séneca Falls, para «*discutir a condición e os dereitos sociais, civís e relixiosos das mulleres*», recompilándose unha serie de queixas como o veto ao voto feminino, a prohibición de expresar publicamente as súas ideas, non poder presentarse ás eleccións, nin ocupar cargos públicos, a non participación na elaboración das leis, prohibición de ter propiedades, a prohibición de ter negocios propios, o acceso á educación superior e ao mundo profesional, etc.; que en realidade eran limitacións dos dereitos sociais, civís e relixiosos das mulleres nos Estados Unidos. Algunhas das asistentes fixeron seu o

²⁰ Mount Holyoke simboliza a vanguardia na educación das mulleres. Un modelo a seguir por outros colexios do seu país, onde despunta como modelo de excelencia académica

principio empregado durante a Revolución Americana de non pagar impostos²¹ mentres as mulleres non puidesen votar (*no taxation without representation*). Ao final da Conferencia elaborouse a “*Declaración de Sentimentos*” (*The Declaration of Sentiments*) seguindo o modelo da Declaración de Independencia que proclamaba que tódolos homes e as mulleres foran creados iguais. Inserimos de seguido, un pequeno fragmento de dito manifesto:

(j) DECIDIMOS: Que todas as leis que impidan que a muller ocupe na sociedade a posición que a súa conciencia lle dite, ou que a sitúen nunha posición inferior á do home, son contrarias ao grande precepto da natureza e, xa que logo, non teñen nin forza nin autoridade.

Setenta anos despois a, en 1919, foi aprobada no Congreso americano a Decimo novena Emenda, a que deu ás mulleres o dereito a votar. O último estado en referendala reforma foi Mississippi, nunha data ben recente, o 22 de marzo de 1984.

As primeiras universitarias en Estados Unidos, como aconteceu tamén nos máis dos países, foron médicas pero cómpre preguntármonos o porqué desta elección. No proceso iniciado no século XIX agromaba unha forte reacción ao acceso das mulleres aos estudos superiores. A medida que ían sendo admitidas nas universidades, a discusión mudou a que tipo de estudos que encaixarían mellor coa natureza feminina e posteriormente a pregunta era se o título debía ou no permitir o exercicio profesional. O feito de que a porta de entrada das mulleres aos estudos universitarios foran as carreiras relacionadas coas ciencias da saúde, especialmente medicina, pode vincularse cunha serie de factores.



²¹ *Votos para as mulleres*, cartel emblemático da igualdade do sufraxio da Liga da campaña de Virxinia (USA) ao longo da década de 1910 que reinventa o lema revolucionario da guerra estadounidense, «*no taxation without representation*». Biblioteca de Virxinia

1º- A actitude activa das propias mulleres interesadas pola educación médica e o coñecemento do corpo.

2º- O aumento do número de estudantes matriculadas, provocou que a reacción pública contra o acceso das mulleres á educación médica comezara a verse como «apropiada» pois non era máis cunha continuación natural do seu ancestral papel de «coidadoras» da familia. A idea de proporcionar un coñecemento sistemático ás mulleres no campo da saúde cobrou nova forza cando os médicos declararon a mediados dese século que grande parte da mortalidade infantil tiña como causa o descoñecemento feminino das máis elementais normas de hixiene (Lemoine, 1986: 189-211).

3º-A apertura dos estudos de medicina para o sexo feminino e as viaxes das mulleres para cursar medicina naqueles países onde lles estaba permitido (primeiro Estados Unidos e logo Inglaterra, Suíza, Francia e Rusia) serviu como alicerce á hora da elección das carreiras ligadas coa saúde. Os estudos de medicina permitían ás mulleres «un espazo profesional que non representaba a ruptura brusca coa división sexual do traballo que se sentaba en características biolóxicas, polo que as decisións destas mozas estaban dentro dunha lóxica que non rachaba de todo coa orde establecida» (Flecha García, 1993). De todos modos as médicas viron restrinxido o seu espazo profesional ao «propio do seu sexo» traballando fundamentalmente -aínda que non todas- nas áreas relacionadas coa obstetricia e a pediatria.

Podemos concluír que o acceso regrado das mulleres aos estudos superiores principiou no século XIX, nos Estados Unidos, vinculada á círculos relixiosos protestantes e segregada respecto dos varóns. As primeiras universitarias norteamericanas, como logo tamén pasaría coas europeas, realizaron estudos de medicina, probablemente porque eran considerados como “naturais” e tamén porque supoñían a posibilidade do exercicio profesional.

2.1.2. *O acceso das mulleres en Europa*

En termos xerais foi o acceso ás universidades a finais do s. XIX, o que demostrou ser a clave para a causa da muller, máis que o acceso ao voto

Gay (1992:71).

Como xa vimos indicando, o acceso das mulleres á universidade veu dado por unha loita contra leis e regulamentos, librada en reclamacións ante tribunais e institucións. Como xa dixemos tamén as mulleres deberon superar os atrancos en tres etapas:

1º- O permiso para estudar

2º- O permiso para a obtención do título

3º- O permiso para exercer libremente a profesión para a que se prepararan, xa que a primeira etapa non estaba vinculada á consecución das outras dúas.

Se nos fixamos na historia europea decatámonos de que viña de lonxe a presenza feminina nas universidades pero eran só unhas poucas as aspirantes, sempre de situación económica desenvolvida –normalmente aristócratas- e non houbo barreiras nin para a obtención do título nin para o exercicio da profesión. As tornas cambiaron cando a demanda aumentou, cando non eran algunhas individualidades as interesadas senón o colectivo feminino como xénero.

Foron as Universidades Zúrich (1866) e París (1868) as primeiras en abrir as súas portas para estudar a carreira de Medicina.²² Os estudos eran en coeducación, non segregados. Moitas europeas, especialmente do este do continente, decididas a realizar estudos superiores que lles estaban vetados nos seus países de orixe acudiron a estas universidades.²³ En Suíza a matrícula iniciouse sobre 1860, en Suecia -con carácter oficial- en 1870. A continuación, e en orde cronolóxica, en «Francia, Inglaterra, Rusia, España, Noruega, Dinamarca, Italia e Finlandia» (Flecha, 1996: 12)

²² A norteamericana Mary Putnam Jacobi (1842–1906), foi a primeira muller matriculada para realizar estudos de Medicina en Francia, obtendo a súa graduación en 1871 na *Ecole de Médecine* de París.

²³ A Universidade de San Petersburgo que admitira mulleres dende 1859 prohibiúlles o acceso no ano 1863.

En 1870 graduouse na Universidade de París a inglesa Elizabeth Garrett (1836-1917), realmente unha pioneira: a primeira muller inglesa en obter un título de licenciada en Medicina e Cirurxía, a primeira que oficialmente exerceu a súa profesión en Gran Bretaña, co-fundadora do primeiro hospital atendido por mulleres, «*a dispensary where poor women might receive medical advice free, or almost free, from a qualified woman*», trad.: “Un dispensario onde as mulleres pobres poden recibir asistencia médica gratuíta, ou case de balde, dunha muller cualificada”).²⁴ Garrett tamén foi a primeira decana dunha facultade de medicina británica, a primeira muller cun doutoramento en medicina en Francia, a primeira muller electa nun consello escolar en Gran Bretaña, a primeira alcaldesa electa no seu país e tamén a primeira maxistrado. En 1882, estudaban na Universidade de París 32 alumnas, das que 14 eran inglesas, rusas 12 e só 6 francesas e, no curso 1894-95 había 195 estranxeiras na Sorbonne das que 151 eran rusas (77%).

Un total de 120 mulleres rusas matricularonse entre 1864 e 1874 na Universidade de Zúrich, das que 85 estudaron Medicina (Tuve, 1984), sendo Nadezhda Suslova a primeira en graduarse (1867) nesta disciplina, nesta universidade. As alumnas rusas non eran ben vistas entre os seus compañeiros suízos porque estes tiñan que pasar exame de acceso mentres que os estudantes estranxeiros só tiñan que presentar un certificado de boa conduta (Johanson, 1987). Asemade existía oposición por parte dos estudantes varóns á presenza das mulleres e ademais estas elevaban o nivel académico. O profesorado, pola contra, estaba encantado co nivel de preparación e esforzo destas alumnas, ás que consideraban exemplares. Encontramos unha cita de Edmund Rose, profesor da Facultade de Medicina no discurso de agradecemento trala defensa do seu título por Suslova: «estámonos achegando de contado ao final da escravitude da muller, e pronto teremos a emancipación práctica das mulleres en tódolos países e polo tanto o dereito ao traballo». A primeira médica alemana Emilie Lehmus-Gräfenberg e a segunda Franziska Tiburtius, estudaron ambálas dúas en Zúrich, graduándose en 1875 e 1876 respectivamente.

Entre os anos 1872 e 1886 estivo permitida a matrícula das mulleres na Universidade de Moscú e tamén nas de Kazan e de Kiev. Rusia foi o primeiro país europeo en establecer

²⁴ Encontramos moita información na tese de Pilar Iglesias Aparicio (ver bibliografía)

cursos de medicina exclusivamente para mulleres en 1872, a fin de mellorar a saúde perinatal no país e tratar de parar a terrible taxa de mortalidade infantil (un 50% dos nenos morrían antes de cumprir dous anos). Os *Cursos de Medicina para Mulleres* de San Petersburgo cunha duración académica de catro anos rexistraban xa, a finais da década, unhas 700 inscritas. Os excelentes resultados acadados provocaron que o programa se igualase en duración ao dos varóns, pero seguían impartíndose en centros segregados. As primeiras graduadas tiñan restrinxida a súa práctica profesional ao tratamento de mulleres e nenos. Entre 1877 e 1878 un grupo de médicas –impúñase a necesidade- trataron aos feridos da guerra turca tanto no exército como na Cruz Vermella, desenvolvendo o mesmo traballo cos seus colegas varóns. Trala guerra o tsar recoñeceu publicamente o seu traballo nomeándooas *Zhenskii Varch* (médicas) en vez de *Uchenye Akusherki* (matronas) como eran coñecidas. Os dereitos das médicas foron ampliándose, e, a partir de 1883, foron recoñecidas nos rexistros oficiais coma médicos. O programa pechouse no ano 1887.

O tsar Nicolás II abriu en 1897 unha facultade segregada o Instituto Médico das Mulleres en San Petersburgo, con 1500 prazas. Trala Revolución de Outubro o centro impartiu estudos en coeducación.

E como era a situación nas Illas Británicas?. A editora feminista e sufragista Emily Davies (1830-1921) iniciou unha campaña para a reforma da educación secundaria e universitaria das mulleres en Gran Bretaña, despois de negarlle a Universidade de Londres o acceso á súa amiga Elizabeth Garrett. Non se pode falar dos cambios producidos na situación das mulleres en Gran Bretaña, ao respecto da educación superior, sen nomear a dúas precursoras: a Florence Nightingale²⁵, pioneira da enfermería profesional moderna (Florencia, 1820-Londres, 1910) e a Elizabeth Blackwell (Bristol, 1821-Sussex, 1910), da que xa falamos en páxinas anteriores. As súas vidas teñen moitos puntos en común. Os desexos de independencia e a profunda fe relixiosa que ambas compartían, foron o motivo que as impulsou a buscar unha profesión coa que dedicar a súa vida a axudar aos demais. Cando en 1858, Elizabeth Blackwell, volve a Inglaterra, a súa amiga íntima, Florence Nightingale, propónlle a creación dunha escola de enfermeiras, pero ambas tiñan diferentes enfoques, polo que o

²⁵ Ver bibliografía: Monteiro, Lois A. (1984)

proxecto non chegou a materializarse. Elizabeth Blackwell soñaba cunha escola de enfermería e unha escola de Medicina para mulleres, entroncadas por un hospital. As aspirantes a médicas deberían primeiro formarse como enfermeiras. Florence, en cambio, quería que a escola se vinculara cun hospital de prestixio, xa existente, para non gañar a antipatía dos médicos cara ás novas reformas, e ademais a súa intención era a de formar enfermeiras e coidadoras, e non médicas. Florence Nightingale mostrou hostilidade cara ás loitas feministas pola igualdade de dereitos das mulleres, mentres que Blackwell mantiña vínculos -incluso familiares- co movemento feminista norteamericano.²⁶ A decisión destas mulleres faría que Florence Nightingale acadara a creación da primeira escola laica de enfermeiras (1860) e que Elizabeth Blackwell ocupara a cátedra de Xinecoloxía na *London School of Medicine for Women*, en 1874.

En 1869 a Universidade de Cambridge aprobou a apertura dun centro para mulleres, o *Emily Davies College* (posteriormente chamado Girton College) que foi o primeiro *college* británico para mulleres e que sempre fixo gala de loitar para que o nivel educativo recibido polas súas alumnas non fora inferior ao dos varóns.²⁷ Un periódico da época escribiu: «*The one thing men do not like is the man-woman, and they will never believe the College or University woman is not that type*»²⁸ (O único que os homes non lles gusta é a muller varonil, e eles nunca van crer que a muller do college ou universidade non sexa deste tipo).

En 1871 fundouse, tamén en Cambridge, o Newham College pero cun enfoque distinto porque encamiñaba a educación superior das mulleres cara a estudos máis «femininos» (lingua inglesa, literatura e historia) o que supuxo rozamentos entre os dous colexios. O debate sobre a educación feminina en Inglaterra foi intenso. En 1869 John Stuart Mills publicou *The subjection of woman*, obra clave para o feminismo da época, que denunciaba que: «o que nosoutros chamamos agora a natureza da muller é eminentemente unha cousa artificial, é o resultado dunha represión forzada nalgúñas

²⁶ Unha das súas cunadas, Lucy Stone Blackwell, primeira graduada universitaria de Massachusetts, era sufragista e defensora dos dereitos das mulleres, e fundadora da *American Woman Suffrage Association*. Outra cunada sería a primeira muller ordenada sacerdote nos Estados Unidos.

²⁷ As mulleres non puideron ser membros de pleno dereito da Universidade de Cambridge, ata 1948 e, dende esa data, o Girton College foi oficialmente *college* universitario.

²⁸ *Quarterly Review* 1869

direccións». O pensador recoñeceu na súa autobiografía, publicada en 1873, a influencia que a mente da feminista Harriet Taylor coa que estaba casado, tivera sobre a súa (Martino y Bruzzese, 2000). A disputa arredor de se a mente ten ou non ten sexo durou anos e xerou numerosas publicacións tanto a prol como en contra, i esta segunda dirección era especialmente seguida polos membros dos *clubs* universitarios masculinos. Algunhas universidades se mostraron moi reticentes á presenza feminina, como a de Oxford.

As Universidades de Bélxica e Dinamarca abriron as súas aulas ás mulleres cara a 1875. Dende 1870, tamén podían matricularse, previo permiso especial (necesario ata 1907) nas Universidades finesas.

En Alemaña (caso único en Europa) a situación é radicalmente diferente. As primeiras mulleres en acceder aos estudos universitarios non foron médicas. As pioneiras, ámbalas dúas rusas e estudantes na Universidade de Gottigen, en 1884, foron a matemática Sofia Kovalévskaya e a química Iuliia Lermontova, cuxos títulos non lles permitían exercer legalmente a profesión. Kovalévskaya (1850-1891), primeira doutora graduada nunha universidade alemá, non foi admitida na Academia Sueca de Ciencias en 1885, sendo xa profesora da Universidade de Estocolmo, a pesares de ser a primeira doutora do mundo en matemática e ter realizado grandes achegas no campo das ecuacións diferenciais. Cando Sofia rematara os seus estudos de secundaria, desexaba continuar estudando matemáticas pero, para poder facelo, tiña que saír de Rusia xa que as universidades deste país non admitían mulleres. Como unha muller soa non estaba nada ben vista, casou por conveniencia con Vladimir Kovalevsky, un paleontólogo, en 1868, e marcharon ambos a estudar a Heidelberg primeiro e despois a Berlín. Esta talentosa matemática defendeu a súa tese en 1874, sendo a primeira matemática no mundo en obter un doutoramento. Tras conseguir varios premios, en 1889 foi nomeada profesora da Universidade de Estocolmo, a primeira muller en dar clases nunha universidade europea, deixando claro no seu discurso o esforzo realizado para acadar tal posto²⁹: «É posible que así poda abrir as universidades para as mulleres, o que ata agora só podía ser como favor especial, un favor que pode ser negado en calquera momento, como ocorreu recentemente nas universidades alemás...».

²⁹ Recoméndase a lectura dalgunha biografía da azarosa vida desta científica

Iuliia Lermontova (1847-1919), amiga de Kovalévskaya, acompañou a esta a Alemaña para realizar os seus estudos, traballando no laboratorio con Robert Bunsen en Heidelberg e con Hofmann en Berlín. Doutorouse *cum laude* en Química en Göttingen en 1874. De volta en Rusia traballou con Mendeléyev, Markovnikov e Butlerov. Foi designada en 1875 membro da Sociedade Química de Rusia. Iuliia traballou na química do petróleo, na separación dos seus compoñentes, na estrutura de diversos compostos orgánicos e no deseño de plantas de petróleo e gas.

En 1898 graduouse a primeira universitaria alemá, María von Liden, na Universidade de Tubinga (Tübingen), en Zooloxía. En 1899 incorporouse como asistente na Universidade de Bonn como bacterióloga e viróloga pero non foi habilitada oficialmente como tal ata 1910; aínda así foi a primeira docente universitaria no seu país: María foi admitida nos estudos superiores cun permiso especial. As primeiras universidades alemás que abriron as súas portas para a formación das mulleres con carácter oficial e estudos regulados foron Heidelberg e Friburgo, no ano 1901 (Bowen, 1985)

En Noruega admitiríanse ás mulleres nas universidades no ano 1884 e Finlandia en 1901, pero neste país o número de universitarias foi numeroso practicamente dende principios do século XX (Manninen, Setälä, 1990).

Como acabamos de relatar a maior parte das primeiras universitarias estudaron Medicina, pero o abano de carreiras foi aumentando cara fins do século XIX, se ben salientaremos que a de Dereito foi a que máis resistencia presentou á súa incorporación, pero non afondaremos neste tema por encontrarse fóra do noso ámbito de estudo das ciencias experimentais.

Xa indicamos que as estudantes americanas foron as auténticas pioneiras no acceso aos estudos universitarios, por iso elaboramos un apartado minucioso explicando os seus avatares. Tratamos o caso das europeas pois nese entorno é onde nos situamos, e antes de centrar o tema en España, faremos un pequeno apunte sobre os países de América do Sur.

Cinco foron os países suramericanos que permitiron ás mulleres realizar estudos universitarios no século XIX (a partires de 1880), a saber: Brasil, México, Chile, Cuba e

Arxentina, e coa Medicina como campo de estudo. O papel activo nos conflitos de independencia propiciou a toma de conciencia sobre o seu rol tradicional e, en especial, sobre a importancia da súa educación.

No ano 1877 aparece o primeiro caso dunha moza examinada para obter o seu título de médica en México (se ben no sabemos se puido exercer), Zenaida Ucounkoff. Nese mesmo ano un decreto do goberno de Chile permitía, ano 1877, ás chilenas ingresar na universidade. En 1887 obtiveron o seu título en Medicina e Cirurxía a mexicana Matilde Montoya; Eloísa Díaz e Ernestina Pérez -ámbalas dúas en Chile-, e Rita Lobato Velho Lopez, en Brasil.

2.1.3. As mulleres e a educación superior en España no século XIX

A incorporación da muller á universidade dun modo regular en España prodúcese a finais do s. XIX, con séculos de retraso con respecto dos varóns, quen tiñan a exclusividade na formación superior. Como xa dixemos anteriormente, a realidade social e política só lles concedía ás mulleres un papel no marco familiar e doméstico. A consideración das vantaxes da educación feminina persegue o propósito da aplicación dos coñecementos aprendidos polas mulleres para unha maior e mellor atención de marido, fillos e fogar.

A política educativa do dezanove en España impoñía a obrigatoriedade da educación escolar das mulleres pero sempre, como indica Pilar Ballarín (2001), cun triplo enfoque: primeiro que a instrución das nenas non é asunto público senón privado; segundo, que a educación das nenas ten que ver coa formación moral máis que cos coñecementos; e, por último, será específica e diferenciada da dos varóns. O cambio de século XX entra como saíu o pasado, dominado pola mentalidade de que a muller só estaba capacitada para o convento ou o matrimonio o que conducía a que a súa formación intelectual estivera practicamente abandonada.

A incorporación das mulleres ao sistema educativo, segundo a Igrexa, era unha forma de moldear en principios e valores cristiáns ao elemento de unión da familia e do fogar. Deste xeito o acceso das mulleres ao sistema educativo non buscaba, de ningunha maneira, alterar a función social das mulleres; buscaba fundamentalmente alfabetizalas

e adestralas nalgúnhas tarefas domésticas para o mellor funcionamento do fogar e da familia. A súa educación, en caso de habelas, debía ir orientada á súa misión na vida. Os textos legais falan por si sós.

Empeza o século XIX co traballo lexislativo das Cortes de Cádiz. A súa Comisión de Instrución Pública emite o 7 de marzo de 1814 un Ditame e Proxecto de Decreto sobre o arranxo xeral da Ensinanza Pública, que quedou niso, nun proxecto, pois un Golpe de Estado puxo fin á era liberal inaugurada coas Cortes gaditanas e o decreto de 4 de maio de 1814 declaraba «nulos e de ningún valor nin efecto» tanto a Constitución como todos os decretos promulgados polas Cortes.

Aínda que xa falamos no capítulo anterior quixeramos deixar aquí este pequeno fragmento do *Dictamen y Proyecto de Decreto sobre el arreglo general de la Enseñanza Pública, presentados a las Cortes de Cádiz por su Comisión de Instrucción Públicas*:

Al concluir la Comisión el plan general de instrucción pública, no se ha olvidado de la educación de aquel sexo, que forma una parte preciosa de la sociedad; que puede contribuir en gran manera a la mejora de las costumbres, y que apoderado casi exclusivamente de la educación del hombre en su niñez, tiene un gran influjo en la formación de sus primeros hábitos y, lo sigue ejerciendo después en todas las edades de la vida humana. Pero la Comisión ha considerado al mismo tiempo que su plan se reducía a la parte literaria de la educación, y no a la moral, principal objeto de la que debe darse a las mujeres. Tampoco pudo desentenderse de que este plan solo abraza la educación pública, y que cabalmente la que debe darse a las mujeres ha de ser doméstica y privada en cuanto sea posible, pues que así lo exige el destino que tiene este sexo en la sociedad, la cual se interesa principalmente en que haya buenas madres de familia. Pero como además de la educación doméstica de las mujeres, que necesariamente se ha de mejorar con el progreso de la instrucción nacional y el fomento de la riqueza pública, convenga que el Estado costee algunos establecimientos en que aprendan las niñas a leer y escribir, y las labores propias de su sexo, la Comisión opina que se debe encomendar al celo de las Diputaciones provinciales el que propongan el número que deba haber de estos establecimientos, el paraje donde deban situarse, su dotación y forma (Cortes Españolas / Comisión de Instrucción Pública, 7 de marzo de 1814).

Non só a institución eclesiástica apoiaba esta liña de pensamento, senón tamén ilustres pensadores como Ortega y Gasset, quen sinala que: «É increíble que haxa mentes cegas

abondo para admitir que poida a muller influír na historia mediante o voto electoral e o grao de doutor universitario tanto como inflúe por esta a súa máxica potencia de ilusión».³⁰

E aínda máis: «O home golpea co seu brazo na batalla, abafa polo planeta en arriscadas exploracións (*sic*), escribe libros, bate o vento con discursos, e ata cando non fai senón meditar, recolle os seus músculos sobre si mesmo nunha quietude tan activa que parece a contracción preparatoria do chimpó audaz». E insistindo na teima, engade que «a muller en tanto, non fai nada».

Con esta exposición queda patente que o fin desta educación non era formar mulleres como persoas se non desenvolver habilidades propias do rol de amas de casa e coidadoras do fogar, de esposa e nai ou -como dirían os pensadores do dezanove- propias da súa “natureza”.

Os novos ideais progresistas en educación, defendidos durante o Sexenio Revolucionario acadaron poucos logros concretos no concenrente á instrución feminina, sendo quizais o único fito salientable a iniciativa liderada por Fernando de Castro cando foi nomeado reitor da Universidade Central (Madrid), a proposta do seu compañeiro Sanz del Río.³¹ O novo reitor proxecta «estender a cultura» a todo o pobo creando as escolas gratuítas de nenos e adultos, clases nocturnas para obreiros e organiza as célebres *Conferencias Dominicales para la educación de la mujer* xermolo da *Asociación para la Enseñanza de la Mujer*. Cando Fernando de Castro inaugurou a serie de *Conferencias* en 1869 indicou que o tema escollido era «unha das cuestións capitais que o progreso da civilización trouxera a debate nas sociedades modernas» (Castro, 1869: 3). As charlas foron impartidas por destacadas figuras do mundo da cultura, da política e da intelectualidade, moitos dos que anos máis adiante formaron o núcleo inicial da *Institución Libre de Enseñanza*. O obxectivo sería comunicar que as mulleres teñen os mesmos dereitos cos homes á súa instrución e que esa instrución serviría para acadar a súa misión na vida, unha esposa que compartira as preocupacións

³⁰ Ortega y Gasset, “Estudios sobre el amor”

³¹ Fernando de Castro (Sahagún, León 1814-Madrid 1874) catedrático e reitor da Universidade Central, académico da Historia e senador.

do seu marido e unha nai capaz de insuflar ideas progresistas nos seus fillos (esposa e nai cun veo cultural).

A revolución de 1868 trouxo certa mellora no tocante á educación secundaria e superior das mulleres, que seguía atopando férreos detractores como Severo Catalina³², que consideraba inadecuada a educación superior das mulleres como vemos neste texto:

¿Por qué as mulleres non habían acudir ás Universidades e recibir graos e exercer profesións científicas e industriais? A muller pode estudar, pode saber: que estude e saiba; ábranse Universidades para as mulleres; confíranse graos; que exerzan profesións científicas e industriais. ¡Non te rías lector! O asunto é serio. Non te asustes lectora; trátase dunha utopía. As que pedides sabedoría para o voso sexo, repara de no que pedides: figurarvos un matrimonio no que o marido resolve problemas de Matemáticas, e a muller estuda as categorías de Aristóteles; ou máis ben, figurarvos os fillos dese matrimonio. Deixade que o home organizado física e intelectualmente para o traballo, cumpra na terra a súa misión. Dadas as condicións da actual sociedade, non é preciso que a muller sexa sabia; abonda que sexa discreta, (Catalina, 1861: 261-263).

O aumento do número de solicitudes de matrícula durante a Restauración trouxo consigo unha serie de atrancos legais ao acceso das mulleres ao ensino secundario e superior. Estas trabas antes non existían, porque simplemente non eran necesarias xa que as mulleres non pensaran na posibilidade de estudar.

A Real Orden de 16 de marzo de 1882 resulta contraditoria ao autorizar ás mulleres que estaban cursando estudos en Institutos nese momento, a continuar os estudos universitarios si o desexan, pero prohíbe a entrada doutras mulleres nas Facultades no futuro. No mesmo ano a Orden, de 19 de outubro prohíbe a matrícula de mulleres na Segunda Ensinanza pero permite, ás que xa teñan o título de bacharelato, a matrícula na Universidade.

Con todo, tras estas normas, algunhas mulleres cursaron as súas carreiras universitarias, presentando solicitudes puntuais á superioridade e co respaldo de parte do profesorado.

³² Severo Catalina del Amo (Cuenca 1832-Madrid 1871) catedrático da Universidade Central, foi Director de *Instrucción Pública* (1866), *Ministro de Marina* (1868) e Ministro de Fomento e académico da lingua, ademais de redactor na prensa e autor de numerosos libros.

Sobre a lexislación e as súas mudanzas de fins de século xa falamos no capítulo anterior. Lembremos que a Real Orde de 11 de xuño de 1888 fixou para a solicitude de matrícula oficial a obrigatoriedade de consulta con órganos superiores que “resolverán segundo o caso e as circunstancias da interesada”. Na realidade tratábase da solicitude dun permiso especial que estivo vixente ata a aprobación da Lei Moyano

Existe un interesante estudo de Consuelo Flecha (1998: 235-259) sobre “*Mujeres que han hecho estudios en las Universidades e Institutos oficiales de España en los últimos años (1872 a 1881)*” que permite coñecer que o número de matriculadas nos institutos españois era de 167 das que 9 eran galegas (4 do Instituto de Lugo; 2 da Coruña e 1 dos de Ourense, Pontevedra e Santiago). O número de alumnas foi *in crescendo* se ben moitas non completaron os seus estudos.

Sobre o Desastre de Cuba e a creación do *Ministerio de Instrucción Pública* en 1900 falamos tamén con anterioridade. Pouco a pouco vaise conseguindo a escolarización das nenas ata os doce anos aínda que as mestras tiñan unha preparación moi deficiente (parella ao seu exíguo salario) que non axudaba en nada á formación das alumnas.

A Segunda República tomou posición claramente a favor da mellora educativa das mulleres pero a súa efémera vida non permitirá realmente o desenvolvemento das súas iniciativas.

Trala contenda civil o réxime franquista encárgase dun cambio total de actitude, unha volta á «muller e a pata quebrada», maternidade e fogar creando a *Sección Femenina de F.E.T y de las J.O.N.S* (BOE de 29 de decembro de 1939) a formación das mulleres neste ideario reserva para as mulleres o papel de filla, esposa e nai. O «sitio» da muller non é outro que o fogar.

Como indica Adolfo Maillo (1944: 179-181) imponse unha volta «á sa tradición»reprobando á «intelectual pedantesca que intenta en van igualar ao varón nos dominios da Ciencia». Por suposto «cada cousa no seu sitio». Neste labor de impoñer ás mulleres pautas tradicionais de comportamento, colaborou a Igrexa (Scanlon, 1976: 26).

2.1.4. *A universidade española a fins do século XIX*

A configuración da Universidade e do seu profesorado a fins do século XIX é o resultado da centralización e uniformación levadas a cabo polo Estado. Leis sucesivas minguarán pouco a pouco o que quedaba da autonomía que tiñan antano os claustros universitarios. Co Plan Pidal de 1845 primeiro e coa Lei Moyano de 1857, despois, deuse cume a un proceso centralizador e uniformizador do ensino universitario, sendo o Estado o responsable total dos contidos dos plans de estudos, do financiamento dos centros e da situación académica dos profesores.



Figura 1. Distritos universitarios españois 1857

A finais do século XIX a Universidade española estruturábase en cinco Facultades (Filosofía e Letras, Ciencias -coas secciones de Ciencias Exactas, Físicas e Naturais-, Dereito, Medicina e Farmacia), suprimíndose a de Teoloxía no ano 1868. A verdadeira novidade fora a implantación da Facultade de Ciencias en 1857, porta aberta á difusión científica.

Foi o Plan Pidal de 1845 o que estableceu en 10 o número de Universidades: Barcelona, Central, Granada, Oviedo, Salamanca, Santiago, Sevilla, Valencia, Valladolid e Zaragoza. Tan só a Universidade Central impartía formación para o doutoramento.

Só a Facultade de Dereito estaba presente oficialmente en tódalas Universidades, e a de Farmacia só existía en catro centros (Madrid, Barcelona, Granada e Santiago). A

Facultade de Filosofía e Letras non existía máis que baixo a forma de ensinanzas preparatorias ás xurídicas en catro Universidades (Oviedo, Santiago, Valencia e Valladolid). Non había Facultades de Medicina nas Universidades de Oviedo e de Salamanca, e a Facultade de Ciencias a miúdo quedaba reducida a unha soa sección sobre as tres existentes (como nas Universidades de Sevilla, Granada e Valencia), ou dúas (Universidades de Barcelona e Zaragoza), ou ben non ofrecía máis que ensino preparatorio ás de Medicina e Farmacia (Universidades de Santiago e Valladolid).

A Universidade Central³³, situada en Madrid era de recente creación trala supresión e transferencia en 1836 da Universidade de Alcalá de Henares³⁴-fundada en 1499- (tamén a de Cervera foi trasladada a Barcelona). A universidade Central ocupaba un lugar salientable no conxunto universitario, tanto polo número das súas ensinanzas, como pola remuneración e prestixio dos seus profesores. Só se podían cursar estudos de doutoramento e de todas as Facultades completas, na Universidade Central, polo que todos os estudantes ou, cando menos todo o profesorado, tiña a obriga de pasar por alí.

Xunto coas Facultades, o espazo universitario completábase con Escolas Superiores profesionais (Notariado, Diplomacia, Enxeñeiros Industriais, Comercio, Náutica, Veterinaria) as Escolas Normais, e as Escolas Especiais (Enxeñeiros de Camiños, Canais e Portos, Minas, Montes, Agrónomos, e Axudantes de Obras Públicas)

A fins de século había uns 8000 estudantes universitarios oficiais, e algo máis de estudantes *libres*, ou sexa uns aproximadamente 17.000 estudantes. Por facultades a palma levábaa Dereito que reunía a máis do 40% dos matriculados (7400). Por Universidades por suposto que a que máis alumnos tiña era Madrid con 4800 estudantes e a que menos Oviedo con 400.

Da universidade española saían case 2000 licenciados e uns 200 doutores no ano 1900. Por estudos o reparto era como amosamos no cadro seguinte

³³ A Universidade Central pasou a chamarse Universidade Complutense en 1970

³⁴ A Universidade de Alcalá de Henares reabriuse en 1977

Táboa 1. Titulados nas universidades españolas		
Facultade	Nº	Porcentaxe
Dereito	985	49,
Medicina	545	27,
Farmacía	268	13,
Filosofía e	145	7,2
Ciencias	49	2,5

As desigualdades por universidades e facultades podían observarse en función do número de cátedras correspondentes. A Universidade Central tiña a primeiros de século XX máis do 58% dos catedráticos. As cátedras madrileñas eran as máis cotizadas, pois supuñan unha prima anual de 1000 pesetas, un 10% máis de soldo, así que todos os profesores tiñan en mente esta Universidade como cume da súa vida profesional, e as pequenas universidades de provincia, menos dotadas en persoal e medios, considerábanse como meras universidades de paso, e como etapas cara universidades máis prestixiosas. Isto sempre era así agás que por razóns familiares ou de saúde decidiran quedar.

¿Que acontecía coas mulleres nesta universidade finisecular?

Dúas Reais Ordes de 1910 do Ministerio de Instrución Pública, que dirixía o conde de Romanones, unha de 8 de marzo e outra de 2 de setembro, permitían por vez primeira a matriculación en tódolos establecementos docentes das mulleres españolas, terminando cos longos e irritantes trámites que debían de sufrir aquelas mulleres que, pese a todo, decidiran cursar unha carreira universitaria, e remataba, dende o punto de vista formal, a histórica exclusión das mulleres dos espazos oficiais do saber e do recoñecemento intelectual e profesional. Esta orde derogaba outra Real Orde, do 11 de xuño de 1888, que admitía a entrada de mulleres na universidade como estudantes privados, pero que requiría a autorización do Consello de Ministros para a súa inscrición como alumnas oficiais.

Nin a natureza, nin a Lei, nin o estado da cultura en España, consinte unha contradición semellante e unha xustiza tan evidente. Merece a muller todo apoio no seu desenvolvemento intelectual, e todo esforzo alentador na súa loita pola vida (Orde de 2 de setembro de 1910).

Detrás de todo isto había un movemento de mulleres ilustradas, cultas, loitadoras, reivindicativas; a experiencia de miles de mestras que creaban e levaban saberes básicos ás nenas dos pobos e cidades españois, e moitas traballadoras que incorporaban ao movemento obreiro as súas reivindicacións como mulleres. E non o esquezamos, un renovador pensamento, o feminista, que daba sentido e sostiña a súa acción individual e colectiva (Cándida Martínez López, 2010: 2).

A Real Orde de 2 de setembro establece que **«se concedan, sen necesidade de consultar á Superioridade, as inscricións de matrícula en ensinanza oficial ou non oficial solicitadas polas mulleres»**. A nova norma autoriza “por igual” o acceso de homes e mulleres tras recoñecer que as «consultas se non implican limitación de dereito, polo menos producen dificultades e retrasos na tramitación, cando o sentido xeral da lexislación de Instrución Pública é non facer distinción por razón de sexo». Ata 1910, segundo as investigacións de Consuelo Flecha, unicamente 77 mulleres se matricularán na universidade e delas só 36 se licenciarán. A mesma orde permitiu que as licenciadas puideran presentarse a oposicións para ser profesoras de instituto e universidade, dándolles así unha saída profesional. A partir de 1873 a Universidade de Barcelona primeiro, seguida das de Valencia, a de Valladolid e a Central de Madrid despois, comezaron a coñecer a presenza de alumnas entre os seus estudantes.

Sinalamos que existía un absoluto silencio normativo en canto á posibilidade das mulleres de acceder a estudos superiores. Lexisladores da época non pensaran neste tema, non o concibían, nunca pasara pola súa cabeza tal cousa e esta falta de imaxinación dos gobernantes creou un oco legal que algunhas souberon aproveitar.

A primeira nova do interese da muller polos estudos superiores é do 2 de setembro de 1871, cando M^a Elena Masseras consegue un permiso especial do rei Amadeo de Savoia para realizar estudos de segunda ensinanza e poder continuar na Universidade de Barcelona despois. En 1877 tres novas alumnas matriculábanse nesta Universidade catalá: Martina Castells Ballespí, Isabel Andrés Hernández e María Ana Ramona Vives.

En Valladolid, Elia Pérez Alonso matriculábase en Medicina. M^a Dolores Aleu Riera é a primeira muller que realiza o exame de grao para obter unha licenciatura, en Medicina, o 20 de abril de 1882, seguida no mesmo ano por Martina Castells Ballespí e M^a Elena Masseras Ribera, todas pola Universidade de Barcelona. En 1886 obtén a Licenciatura en dita Universidade catalá, Dolores Llorent Casanovas, o 26 de xuño, e dous días despois a quinta muller licenciada en Medicina, M^a Luisa Domingo García natural de Palencia, obtena na Universidade de Valladolid.

En Madrid non sabían nada destas mulleres así que cando M^a Elena Masseras solicitou o permiso para facer o doutoramento a sorpresa foi grande, e puxéronlle tantos atrancos que finalmente non conseguiu rematar o seu doutoramento. No ano 1896 se incorporaron seis alumnas ás Universidades españolas, matriculándose en Madrid, en Santiago de Compostela, en Zaragoza i en Barcelona.

Manuela Barreira Pico que se matriculou na Facultade de Farmacia de Santiago de Compostela, foi a primeira estudante da Universidade galega, rematando a carreira no ano 1900.

Flecha García afirma que a conciencia que tiveron estas mulleres sobre os seus dereitos amósase non só nos temas das súas tese senón nos atrancos para estudar que tiveron que superar. Ata 1910 o permiso que debían obter da *Dirección General de Instrucción Pública* podía demorarse incluso anos, pois a Administración alegaba que este trámite requiría o estudo particular de cada caso.

Foi no ano 1875 cando por vez primeira un profesor solicitou a presenza dunha alumna en clase, a revista *El Siglo Médico* contábo así:

Al abrirse la matrícula del presente curso académico, se inscribió... Hará próximamente un mes y medio, pasando lista el Sr. Carbó, catedrático de la primera de las expresadas asignaturas, nombró a la discípula en cuestión...que la señorita de que se trata se halla inscrita como alumna y que tenía por lo mismo la obligación de asistir a clase si quería optar a los exámenes ordinarios. Sabedora, sin duda, dicha señorita³⁵ de la indicación hecha por el Sr. Carbó, decidiose a asistir a la cátedra y el día 14 al entrar el profesor de

³⁵ Debe falar de Elena Masseras

Terapéutica en el local designado para las explicaciones de dicha asignatura, llevaba a su lado a la bella matriculada. La sorpresa que se apoderó de los escolares allí reunidos al ver a su condiscípula, a la que saludaron con una salva de aplausos, ya pueden figurarse nuestros lectores. Desde dicho día 14 la indicada señorita, a la que acompaña su hermano, también alumno de Medicina, continúa concurriendo a la cátedra, tomando asiento al lado del Sr. Carbó Excusamos manifestar que este incidente ha aumentado la asistencia a la cátedra indicada (El Siglo Médico nº 1165, 23 de abril de 1876, pp. 271-72)

Non podemos pensar que, axiña o acceso ao bacharelato superior e á Universidade se convertera nunha rutina. En 1882 e durante un período de case un ano, o director xeral de Instrución Pública ordenou que non se admitira a matrícula de segunda ensinanza ás mulleres, pero si a da Universidade ás que xa estiveran en posesión do grao de bacharel. Cando o 25 de setembro de 1883 se autorizou de novo a matrícula de segunda ensinanza, engadiuse a advertencia de que «sen dereito a cursar despois os de Facultade».

Foi no ano 1888 cando, trala solicitude de matrícula por parte de tres mulleres, permitiúselles de novo matricularse na Universidade, en principio só para exames e posteriormente, a instancia da alumna da Universidade Central, Matilde Padrós³⁶ na ensinanza oficial. A presenza de mulleres na Universidade española durante o século XIX é, xa que logo, case anecdótica.

2.2. AS FACULTADES EXPERIMENTAIS NA UNIVERSIDADE DE SANTIAGO E AS MULLERES

2.2.1. Mulleres e educación en Galicia no século XIX

Durante as décadas centrais do século XIX, Galicia convertérase na comunidade de menor renda *per cápita* de España. Alonso Álvarez (2010: 15-65) define á economía galega como preindustrial e tradicional: a actividade económica principal era a agricultura, as técnicas de produción eran antigas, a orientación comercial escasa, a

³⁶ Matilde Padrós y Rubio (1873-1937) obtivo o seu título de licenciada pola Universidade Central, no ano 1890. Coa tese titulada “*El testamento de Jacob*” obtivo o seu doutoramento, no ano 1893. En 1911, marchou co seu marido a Londres. Foi profesora de español no King’s College e traballou como redactora da Enciclopedia Británica.

industria inexistente e a presión fiscal moi alta, tan alta que as consecuencias foron trágicas.

Só residían nas cidades un 7% da poboación total e, nestas, residían rendistas, funcionarios e clero. O proceso de abandono do campo polas cidades e vilas foi moito máis tardío que noutros lugares de España, non porque non marchara xente senón porque esta partía a terras máis afastadas, en especial a América.

De tal modo que na segunda metade deste século produciríase unha emigración de case 400.000 persoas, ou dito doutro modo, Galicia perdeu practicamente un 25% da súa poboación en menos de 40 anos.

Respecto das mulleres o acontecemento máis destacado será o da súa escolarización. En Galicia o proceso de incorporación das mulleres á educación foi máis lento que noutras partes da xeografía española dado o atraso económico, a ideoloxía fortemente conservadora a ruralización do mundo galego e as altas taxas de analfabetismo.

Para exemplificar a situación das mulleres na sociedade, sinalamos que, en 1849, as nenas tan só representaban o 23 por cento de todos os matriculados nas escolas españolas e en 1860 a cifra de mulleres analfabetas era do 90,4 por cento (Cabrera Pérez, 2005).

Estudaremos un pouco máis polo miúdo o asunto da alfabetización en Galicia para amosar cal era, en realidade, o nivel educativo das mulleres a primeiros do século XX. Nas táboas 4, 5 e 6 agrupamos os datos atopados nos estudos de Narciso de Gabriel (2006) sobre os censos realizados polo goberno español sobre o nivel educativo da poboación.

Táboa 2. Taxa de alfabetización total da poboación³⁷					
	1860	1900	1910	1920	1930
Galicia	17,07	(*)25,68	31,48	40,31	50,75
España	19,97	(**)33,44	38,59	46,31	55,63

Táboa 3. Taxa de alfabetización media dos homes					
	1860	1900	1910	1920	1930
Galicia	32,97	40,41	44,18	51,60	59,96
España	31,09	42,15	45,91	52,96	61,40

Táboa 4. Taxa de alfabetización media das mulleres					
	1860	1900	1910	1920	1930
Galicia	3,86	(***)13,65	21,30	31,31	42,94
España	9,05	25,14	31,67	40,51	50,12

Observamos que era analfabeta o 86,35% da poboación feminina de Galicia fronte ao 74,86% da media española, no ano 1900.

En 1860 estaba alfabetizado o 32,97% da poboación masculina galega, fronte ao 31,09% rexistrado no conxunto do Estado. Esta superioridade hase perder no seguinte recuento censual e só se recuperará a partir de 1940” (De Gabriel, 2006). É dicir que ata 1940 estaremos por baixo das taxas do Estado. Así que Galicia no que a poboación masculina se refire ocupa un bo lugar en canto a alfabetización en 1900, só superado por

³⁷ Datos de Narciso de Gabriel (2006: 57-59). Ver bibliografía

País Vasco e Cataluña. Parece que as «escolas de ferrados» teñen moito que ver con estes datos.

As escolas de ferrado chamábanse así porque inicialmente a paga que recibía a persoa que aprendía aos nenos -chamada escolante- era un ferrado de cereal por cada alumno. Nestas escolas os rapaces aprendían a ler, escribir e contar. Impartíanse de tal xeito que permitían compaxinar o tempo da escola e o tempo do traballo. Os escolantes, as máis das veces só fixeran estudos primarios, e carecían de formación pedagóxica. Compaxinaban o ensino co traballo da terra e outros oficios. Grazas as escolas de ferrado e malia todas as súas carencias, boa parte da poboación rural galega puido ter unha mínima instrución básica.

Pero, cando observamos os índices da poboación feminina, dámonos conta da diferenza real entre sexos, xa que só catro de cada cen mulleres sabían ler en 1860. No conxunto do Estado as taxas de alfabetización das mulleres son moi baixas, pero en Galicia aínda o son máis, moito máis, mesmo diríamos que daban mágoa.

A distribución por provincias reflicte que a taxa de alfabetización das mulleres de Lugo era a metade da rexistrada na Coruña e Pontevedra. Tamén dentro dunha provincia existían claras diferenzas pois «das 16589 coruñesas que sabían ler en 1860, 9844 pertencían aos municipios de A Coruña, Ferrol e Santiago» (De Gabriel, 2006) o que supón case o 60% do total da provincia.

Comparando estudos de diversos autores atopamos un importante baile de cifras en canto aos datos de alfabetización. Para o caso do analfabetismo masculino varían, por exemplo para o ano 1900, do 66,56%³⁸ (De Gabriel, 2006) ao 47% (Barrera Peña e López Peña, 1986) no que se refire a España; e do 74,32%³⁹ na primeira ao 47% na segunda no que se refire a Galicia. Respecto das mulleres e referíndonos ao mesmo ano as variacións son moito menores, en cambio, pois van do 86,35%⁴⁰ ao 84%. Así que cremos que podemos quedarnos coa referencia de que ao redor do **85% das mulleres galegas eran analfabetas a principios do século XX.**

³⁸ táboa 1, ver *

³⁹ táboa 1, ver **

⁴⁰ táboa 3, ver ***

2.2.2. *As Facultades experimentais na Universidade de Santiago*

Dende o punto de vista administrativo a Universidade depende -como xa vimos- do *Ministerio de Instrucción Pública*. Trátase dun sistema centralizado composto por dez distritos encabezados polo Central (Madrid). Santiago non pasaba dos 500 alumnos. O peso da matrícula universitaria proviña basicamente das facultades de Dereito e Medicina. Por outra parte mentres que Farmacia practicamente iniciaba a súa andaina, Teoloxía languidecía.

A Facultade de Ciencias aparece por primeira vez na Lei de Instrucción Pública de 1857, que establece a creación dunha «Facultade de Ciencias Exactas, Físicas e Naturais», saída da antiga Facultade de Filosofía. A Facultade dividiuse en tres Seccións: Ciencias Físico Matemáticas, Ciencias Químicas e Ciencias Naturais e ademais, incorporou os estudos do Museo de Ciencias Naturais, do Gabinete de Historia Natural e o Xardín Botánico. Os estudos de cada Sección duraban catro anos, e só se podía acceder a eles previa posesión do título de «bacharel en ciencias», que outorgaba a mesma Facultade tras tres anos de estudos comúns.

No ano 1880 decretoouse a exclusividade da Facultade de Ciencias da Universidade Central para impartir os estudos de tódalas súas Seccións, con dous grupos de materias comúns para as tres seccións e outros dous grupos específicos para cada sección. As Seccións pasan a chamarse: "Ciencias Físico Matemáticas", "Ciencias Físico Químicas" e "Ciencias Naturais". Dez anos despois implántase o exame de ingreso para cada bacharel que queira ser admitido na Facultade e se reorganizan os estudos. No ano 1900 faise unha fonda reforma do Plan de Estudos, conformándose en catro Seccións, cada unha responsable dunha licenciatura de catro anos: Ciencias Exactas, Ciencias Físicas, Ciencias Químicas e Ciencias Naturais.

Ese plan de estudos mantívose durante máis de vinte anos, sendo reformado profundamente en 1922 e 1928, ano no que se autoriza a implantación dos estudos de "Químico diplomado", e en 1935 a sección de Ciencias Químicas recibe un novo plan de estudos no que as materias estarían distribuídas en cinco anos, en lugar de catro.

Trala Guerra Civil, en 1944, reorganízase os estudos sendo o período de licenciatura de cinco anos e o doutoramento de dous, permitindo ademais o establecemento doutra Facultade de Ciencias completa en Barcelona. As catro Seccións cambian os seus nomes polos de Matemáticas, Físicas, Químicas e Naturais. En 1953 refórmanse por completo os plans de estudo da Facultade de Ciencias, quedando establecida unha licenciatura de cinco cursos dos que o primeiro será común ás catro seccións e con carácter selectivo.

2.3. OBXECTIVOS E MÉTODOS DO ESTUDO

2.3.1. Obxecto e cronoloxía

O obxectivo xeral desta tese é analizar a presenza das mulleres no marco temporal escollido (ata 1960). Examinaremos o acceso das mulleres aos estudos experimentais na Universidade de Santiago e a súa presenza nas Facultades desta ata 1960. O obxectivo do noso traballo non foi abordado anteriormente por ningún outro investigador.

Son obxectivos específicos os catro que de seguido enumeramos:

1º- Identificar ás alumnas (quen)

2º- Descubrir os estudos que realizaron (que e cando)

3º- Analizar os datos obtidos

4º Comparar os datos con outros obtidos noutros ámbitos xeográficos e/ou temporais.

Escollemos este tema porque é a nosa pretensión encher o oco que se produce na Historia da Ciencia pola invisibilidade das mulleres, en especial a Historia da Educación Superior das mulleres. Abordamos o tema dende o “xénero”, concepto que indica o influxo social e cultural polo que se atribúen diferentes roles a varóns e mulleres. Este novo enfoque nace por oposición a un enfoque androcéntrico que durante anos ignorou e/ou silenciou a presenza das mulleres.

As preguntas xerais ás que se pretende responder con este traballo son as seguintes:

1. ¿Cando se produciu o acceso das mulleres aos estudos experimentais na Universidade de Santiago?
2. ¿Cómo se produciu ese acceso, en que centros e en que proporción?
3. ¿Quen foron estas mulleres?
4. ¿lograron os seus obxectivos?
5. ¿Como evolucionou a presenza feminina no período de tempo estudado?
6. ¿Cales son as características deste proceso evolutivo?
7. Podemos establecer comparanzas con outras universidades?

Dado o ámbito espacial elixido correspondente ás facultades científico experimentais de Santiago temos que significar que a Facultade de Ciencias (Sección de Ciencias Químicas) non funcionou como tal ata o ano 1922, o que quere dicir que as alumnas galegas tiñan que cursar esta carreira noutra Universidade.

O eido temporal comprende ata o ano 1960 pois a lexislación establece segredo no acceso de datos dos últimos 50 anos. A investigación segue a secuencia histórica.

2.3.2. Fontes e método

As fontes de información que compoñen a evidencia empírica sobre a que se asentan as análises, argumentacións e conclusións desta tese son: fontes documentais, lexislación específica e fontes bibliográficas secundarias.

As fontes primarias proveñen de: libros de rexistro de matrícula das Facultades de Ciencias, Farmacia e Medicina; dos expedientes académicos das alumnas; dos libros de actas do Arquivo Histórico Universitario (AHUS). Trátase de libros manuscritos con cobertura cronolóxica de 1910 a 1960, excepto na Facultade de Ciencias onde non atopamos libros de matrícula do curso 1930-1931 (ignoramos totalmente a causa desta falta).

Os datos rexistrados son :

- ~ Convocatoria (oficial ou non oficial)
- ~ Ano de matrícula
- ~ número de matrícula
- ~ apelidos e nome da alumna
- ~ procedencia (pobo e provincia)
- ~ cualificacións
- ~ outras incidencias, se as houbese: de se-lo caso sinalamos que a papeleta foi devolta e tamén algunha outra circunstancia indicada no libro como a gratuidade da matrícula ou descontos na mesma. Tamén indicamos, entre paréntese, o número total de alumnos (ambos sexos) nesa convocatoria.

As fontes secundarias consisten en bibliografía especializada sobre feminismo, historia das mulleres e historia da ciencia en referencia á intersección entre estas tres áreas ciencia-xénero-educación.

Pretendemos por suposto que a nosa investigación sexa orixinal pero non poderíamos entrar en materia sen coñecer os estudos anteriores. Establecemos un primeiro contacto co tema ao través do estupendo estudo de Consuelo Flecha *Las primeras universitarias en España* como xa indicamos na introdución ao traballo. O tema deste libro resultounos moi atractivo e espertou a nosa curiosidade. Unha fervenza de preguntas chegaron onda nós: acontecería en Galicia o mesmo que no resto de Europa? Como sería o acceso das mulleres ás facultades experimentais? quen sería a primeira matriculada en Química ou en Medicina? Por que escollería esta carreira ou esoutra? Atoparía dificultades para realizar os seus estudos? Cal era a súa extracción social? En que ano aconteceu este feito? Trátase dun caso illado ou serían varias ou incluso moitas? Que estudos serían os preferidos polas mulleres? Por que? Como afectarían os acontecementos sociais aos cambios? Definitivamente o traballo de Flecha resultounos tan suxestivo que decidimos sería o terreo do noso traballo de doutoramento pois quen podería dedicar anos de estudo a algo que non esperte o seu interese investigador?

Existen traballos anteriores sobre a Historia da Universidade de Santiago e sobre a historia das mulleres e a ciencia, nese sentido a nosa investigación non parece nova,

pero dende logo resulta novo un estudo no que concorran ambos aspectos e aínda máis novidoso por afrontalos dende a perspectiva de xénero.

Isabel Torres, profesora da Facultade de Biblioteconomía e Documentación da Universidade de Granada, publicou *postmortem* unha investigación sobre a análise das teses de doutoramento, con especial atención aos estudos das mulleres (Torres Ramírez e Torres Salinas, 2007), con información recadada, fundamentalmente, da base de datos Teseo, repertorio automatizado, con cobertura cronolóxica a partires de 1976, no que se recollen tódalas teses aprobadas nas universidades públicas e privadas do Estado Español. Entre as teses de doutoramento sobre estudos das mulleres en España existen 19 realizadas en Galicia (catorce na Universidade de Santiago e cinco na da Coruña) e ningunha se refire á educación superior das galegas.

Aínda non existe ningún estudo que faga visible ás primeiras universitarias galegas así que cumpría que alguén abordara a tarefa.

2.3.3. *Sobre o método de cálculo empregado nesta investigación*

Para a nosa investigación, unha vez seleccionado o obxectivo da mesma, procedemos á recolección ou reconto da información, dos datos que serían posteriormente ordenados, revisados e interpretados para a elaboración das comparacións e conclusións necesarias. Obtivemos os datos, como xa explicamos anteriormente, de fontes primarias.

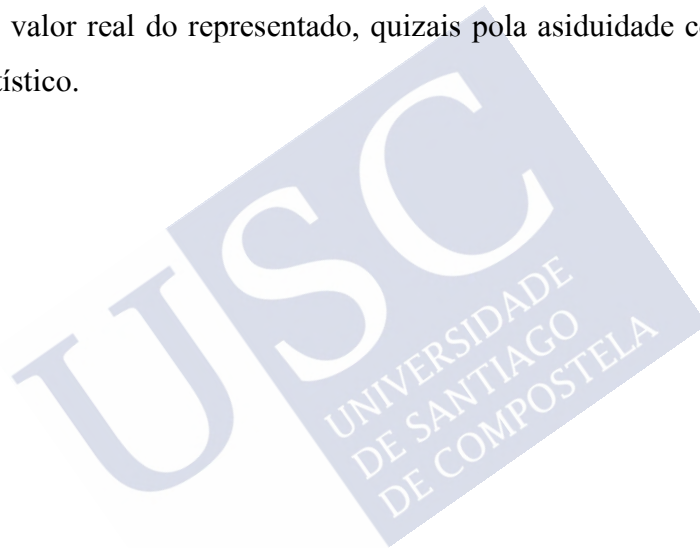
Realizamos unha investigación non experimental, é dicir, observamos e recollemos os datos tal como estaban, sen construír ningunha situación experimental. As nosas variables xa aconteceron e non poden ser manipuladas.

Non traballamos con mostras ou subconxuntos, senón que o noso colectivo –ou universo- comprende a totalidade da poboación a estudar: o colectivo das universitarias de ciencias na Universidade de Santiago no período comprendido polo noso estudo. Así pois, aplicamos estatísticas descritivas para o conxunto, obtendo medidas de resumo, e recollendo a información en táboas e gráficos. O tipo de frecuencia usado neste traballo foi a *porcentaxe*.

Unha proporción informa do tamaño que ten unha parte en relación á totalidade. A suma do total chámase N , e polo tanto, cada categoría analizada será menor que N . Por exemplo a proporción de mulleres que realizaron estudos de Medicina (P_M) nun determinado ano será igual ao de mulleres matriculadas (N_M) dividido polo número total de estudantes (N). Unha porcentaxe é unha proporción multiplicada por 100

$$P_M = N_M / N * 100$$

A presentación dos datos en porcentaxes resulta máis clara, permitindo que axiña nos decatemos da do valor real do representado, quizais pola asiduidade con que se utiliza este método estatístico.



CAPÍTULO 3. AS MULLERES NAS FACULTADES EXPERIMENTAIS NA UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DENDE 1910

3.1. CUESTIÓN PREVIAS Á OBTENCIÓN DE DATOS

3.1.1. Sobre a elección do período estudado

As mulleres non puideron acceder ao Ensino Superior en igualdade de condicións ata o 8 de marzo de 1910, ou sexa, sen precisar de ningún «permiso» nin autorización especial polo feito de ser mulleres. Este recoñecemento do dereito educativo á matrícula oficial xustifica a data inicial do período seleccionado para o noso estudo.

O noso estudo, inicia a súa andaina en 1910 e vai ata 1960, en plena Ditadura do xeneral Franco. Parecíanos lóxico prolongar a noso estudo ata o ano 1975, fin da época franquista, sen embargo só puidemos acceder aos datos dos libros anteriores a 1960, correspondentes aos anos que van dende a posguerra ata o período do fin da autarquía, inicio da tecnocracia, pero as restricións legais o impiden, como reflicte a Lei do *Patrimonio Histórico Español*, no seu artigo 57, c):

Os documentos que conteñan datos persoais de carácter policial, procesual, clínico ou de calquera outra índole que poidan afectar á seguridade das persoas, á súa honra, á intimidade da súa vida privada e familiar e á súa propia imaxe, non poderán ser publicamente consultados sen que medie consentimento expreso dos afectados ou ata que transcorrese un prazo de vinte e cinco anos dende a súa morte, se a súa data é coñecida ou, noutro caso, de **cincuenta anos a partir da data dos documentos**. (BOE de 29 de xuño de 1985)

Esta circunstancia supón un impedimento ao exercicio do dereito ao libre acceso aos arquivos e rexistros administrativos como sinal de transparencia. Cremos necesaria unha ampliación nos prazos de acceso aos documentos que permita o estudo de etapas máis recentes da nosa historia. Queda para cando a consulta o permita, un estudo especial sobre o franquismo, mulleres e ciencias experimentais na USC.

3.1.2. Fontes primarias utilizadas

As fontes utilizadas para obter a información foron os libros de rexistro de matrícula do Arquivo Histórico Universitario da USC (AHUS). Iniciamos a busca destes libros das Facultades de Ciencias, Farmacia e Medicina e analizamos os documentos que inserimos na bibliografía no apartado de fontes. Trátase de libros manuscritos con cobertura cronolóxica que vai dende 1910 a 1960.

3.1.3. Dificultades no traballo no AHUS

1. A primeira das dificultades atopadas ten que ver co carácter manuscrito destes documentos posto que as veces resulta complicado entender a letra e precisamos mesmo consultar cos técnicos do arquivo.
2. As veces hai variacións nos datos (apelidos, cidade) segundo convocatoria ou ano consultado.
3. Faltan datos, en especial os referidos á lugar de orixe.
4. Non resultou doado coñecer, nalgúns casos, o sexo dos alumnos polo seu nome, pois, aínda que non é frecuente hai nomes propios válidos para os dous xéneros. Por exemplo Trinidad, Cruz, Auxilio, Natividad, Remedios, Sacramento, Sagrario, Rosario e Patrocinio son nomes que agora levan as mulleres pero que antes podían levar os varóns (como acontece, aínda hoxe en día, nalgúns países americanos). Por exemplo atopamos que Patrocinio M^a Córdoba Carbajal que estudou Farmacia era varón, como tamén o era Jovita Labarta, licenciado nesa mesma facultade.
5. Localizar algúns libros foi dificultoso.
6. Algúns libros non apareceron, en concreto os libros de matrícula do curso 1930-1931.

Examinamos: 14 legaxos e 104 libros pertencentes á Facultade de Medicina, 40 libros da Facultade de Ciencias e 32 legaxos e 217 libros da Facultade de Farmacia. Tamén estudamos unha serie de libros de actas de grao e oficios e un gran número de expedientes persoais (ver bibliografía, apartado de fontes).

3.1.4. Outros arquivos

Tamén revisamos documentos noutros arquivos, en concreto consultamos expedientes persoais no *Archivo Histórico Nacional* AHN e, no *Centro Documental de la Memoria Histórica*, consultamos cartas e o expediente dunha causa xudicial. Todos estes documentos aparecen enumerados na bibliografía.

Entramos no AHN a través do *Portal de Archivos Españoles* (PARES), proxecto do *Ministerio de Educación, Cultura y Deporte* e nos fondos universitarios consultamos os expedientes dalgunhas alumnas.

3.2. AS FACULTADES EXPERIMENTAIS

3.2.1. A Facultade de Medicina

Na súa fundación por Lope de Marzoa en 1495, a Universidade de Santiago (US) limitábase a unha escola para pobres coñecida como Estudio de Gramática, que ocupaba algunhas dependencias do mosteiro de San Paio de Antealtares. Esta escola consegue a consideración de Estudo Vello ou de Gramática, en 1504. Con Fonseca créanse os Colexios que impartirían Teoloxía, Gramática e Artes e, posteriormente, tamén habería estudos de Leis e de Medicina. A Facultade de Medicina de Santiago créase en 1648 (*Gallaecia Fulget*, 1995: 330). Como nas restantes Facultades de Medicina de España, as cátedras existentes son as de Prima e Vésperas, e súmaselles a de Método en 1673 (García Guerra, 1998: 130-147). A renovación dos estudos de Medicina en 1751 supón a creación das Cátedras de Anatomía e Cirurxía e de Física (Martínez Rodríguez, 1982: 93).

A inestabilidade política da primeira metade do século XIX reflíctese nos diferentes plans de estudo dos diferentes Gobiernos. O século entra nos estudos universitarios de Medicina da man do Plan Urquijo de 1799, que intentaba trasladar a docencia das facultades aos hospitais. A universidade compostelá presenza, tras 150 anos, a desaparición dos estudos de Medicina e a instauración da “Facultade Reunida Médico-Cirúrxica”. En 1800 non se impartiron clases de Medicina na Universidade, se ben esta situación só se prolongou durante un ano pois a Real Cédula de 28 de setembro de 1801, anulaba os efectos da anterior disposición (García Guerra, 2001).

En 1807 o Plan Caballero de 1807 fai que de novo se eliminen os estudos de Medicina da US, xa que o novo plan requiría una *Cátedra Clínica* que Santiago non podía, e non estaba en condicións de ofrecer. A Guerra de Independencia iníciase cando esta normativa está en uso. A universidade péchase en 1810 polo conflito bélico. En 1811 rehabilitáanse os estudos de Medicina (González Guitián, 2008: 28).

O Plan de ensinanza de Cirurxiáns Romancistas da US de 1840, creaba un programa de tres anos de formación, que comezaría a aplicarse durante ese curso escolar e cuxa misión era formar facultativos de segunda orde que exercerían o seu traballo no rural e que recibirían o nome de «cirurxiáns romancistas». O carácter da formación era moi práctico e tivo unha acollida tan boa que nos tres anos que estivo implantado chegou superar en número de matriculados á propia Facultade de Medicina (García Guerra, 2001)

Unha nova reforma iníciase co Plan Mata de 1843, o Plan Pidal de 1845 e a Lei Moyano de 1857. A Universidade pouco a pouco vai dando entrada ás novas correntes europeas. Os debates sobre o evolucionismo, a aparición da anatomía microscópica, os estudos de fisiopatoloxía, a patoloxía celular, e as primeiras viaxes de estudo ao estranxeiro representan un importante cambio de mentalidade na segunda metade do século XIX (Barreiro, 1998) .

O Plan Mata só reconece ás facultades de Madrid e Barcelona para os estudos de Medicina, Cirurxía e Farmacia. Crea cinco Colexios que se denominan de Práctica da Arte de Curar, en Sevilla, Valencia, Zaragoza, Valladolid e Santiago. Os egresados destas cinco universidades poderían practicar cirurxía menor e partos, co título de Práctico na arte de cura” (Sisto, 2004).

O Plan Pidal de 1845 escolle un sistema de ensino baseado na práctica e a utilización do método experimental. Supuxo o regreso a Santiago dos estudos de Medicina. O Plan Moyano de 1857, que non introducía cambios relevantes nas Facultades de Medicina, perfilaba o mapa universitario español formado por dez universidades: unha Universidade Central e nove de distrito (art. 127). A Universidade Central estaría en Madrid e as de distrito en: Barcelona, Granada, Oviedo, Salamanca, Santiago, Sevilla, Valencia, Valladolid e Zaragoza (art. 128). Só seis facultades terían potestade de conferir o grao de licenciado en Medicina: Barcelona, Granada, Santiago, Sevilla,

Valencia e Valladolid (art. 134). (Lei de *Instrucción Pública* de 9 de setembro de 1857).

O Plan de 1857, no seu artigo 38 indica que:

os estudos da facultade de Medicina son: Lingua e literatura grega; Física experimental; Química; Mineraloxía; Botánica; Zooloxía; Xeoloxía; Aplicación da Física, Química e Historia natural da Medicina; Anatomía; Fisioloxía; Hixiene; Patoloxía; Terapéutica; Materia médica; Obstetricia; Operacións cirúrxicas; Clínica; Medicina legal-Toxicoloxía; Historia crítico-literaria da Medicina.

As facultades de Medicina, Dereito, Farmacia, Ciencias e Filosofía e Letras, xunto coas Escolas Normal e de Veterinaria, conforman a totalidade dos centros universitarios de Santiago no ano 1900. Dende esta data e ata 1960, a Universidade pasaría polo Plan Silió de 1919, que recoñecía a autonomía universitaria, pola reforma que supuxo o Plan Callejo (Real Decreto-Lei de Reforma Universitaria de 19 maio 1928) e pola Lei de Ordenación Universitaria de 1943. A República non tivo tempo de aprobar o Proxecto de Lei de Reforma Universitaria presentado en marzo de 1933. A seguinte modificación na lexislación educativa non sería ata a Lei de Villar de 1970.

Que materias comprendían os estudos médicos a principios do século XX?. O Plan de estudos vixente era o de 1886. Como xa dixemos, os alumnos iniciaban os estudos cun curso preparatorio común a Ciencias e Medicina, que constaba de Física xeral, Química xeral, Mineraloxía e Botánica e Zooloxía xeral. Ademais debían facer un curso de lingua francesa e un curso de lingua alemá.

Estes estudos non sufriron modificacións ata 1928, e, ademais da obrigatoriedade do estudo de dous cursos de linguas, comprendía os seguintes anos e materias:

O ano de 1928 supuxo dobre cambio: primeiro pola implantación do Plan Callejo, que amplía a licenciatura de Medicina a sete anos e segundo porque a Facultade de Medicina que compartira durante anos o espazo físico do Colexio de Fonseca coa Facultade de Farmacia, mudaríase ata a súa sede actual na Rúa de San Francisco. De 1929 a 1960 a formación médica de grao non experimenta importantes modificacións.

E cantos mozos estaban matriculados na Facultade de Medicina nos principios do século XX?

Cos datos sobre alumnado clasificado por facultades extraído do anuario de 1912, referidos ao curso de 1909 a 1910, podemos observar que o alumnado universitario total de España ascendía a 15203 estudantes, dos que 1053 estaban matriculados na US, o que corresponde case cun 7% do total.

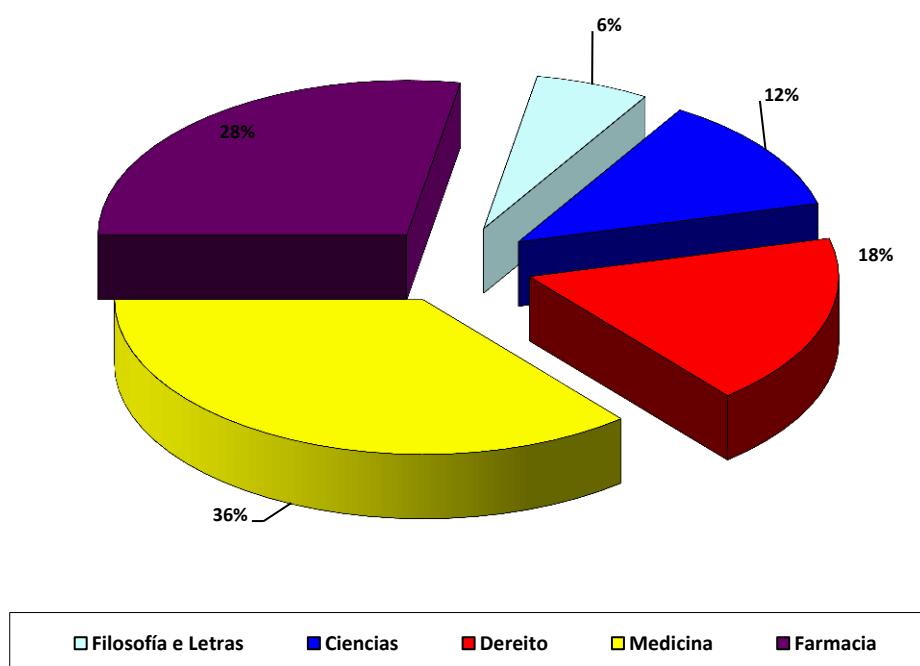
Dentro da propia universidade, as facultades con maior peso por número de alumnos concordan coas facultades maiores, Medicina, Farmacia e Dereito, por esa orde, correspondendo á Medicina o 36% do alumnado. O curso de Ciencias, que comprendía as materias de Física, Química, Mineraloxía e Botánica, e Zooloxía era selectivo doutras carreiras.

Táboa 5

Resumo matrícula na Universidade de Santiago 1909-1910

	Filosofía e Letras	Ciencias	Dereito	Medicina	Farmacia	Total
Oficial	30	82	132	309	145	698
Non oficial	33	47	57	71	147	355
total	63	129	189	380	292	1053
Elaboración propia con datos do Anuario Estatístico de 1912. INE						

Figura 2. Alumnado US por facultades 1909-1910



Entre 1910 e 1960 un total de 199 mulleres matriculáronse na Facultade de Medicina de Santiago, o que representa o 6.0% das matriculadas en carreiras experimentais.

Destas alumnas: 24 eran estranxeiras, 117 eran galegas, 52 de outras comunidades españolas e de 6 descoñecemos a súa orixe. Consideramos estranxeiras as nadas noutros países, independentemente da orixe dos proxenitores que poderían ser galegos emigrantes ou descendentes de galegos.

O total abrangue aos alumnos trasladados doutras universidades que viñeran estudar a US pero non o caso inverso, e dicir, aqueles que marcharon a outras universidades a completar estudos.

Táboa 6**Orixe das alumnas da Facultade de Medicina. 1910-1960**

Comunidade	Medicina	%
Andalucía	3	1.5
Asturias	13	6.5
Canarias	2	1.0
Cantabria	2	1.0
Castela-A Mancha	2	1.0
Castela e León	8	4.0
Cataluña	4	2.0
Descoñecida	6	3.0
Estranxeiras	24	12.0
Galicia	117	58.8
Comunidade de Madrid	7	3.5
Comunidade Foral de Navarra	1	0.5
País Vasco	9	4.5
Rexión de Murcia	1	0.5
Total	199	-

Das vinte e catro alumnas foráneas cómpre destacar o significativo número de estudantes portorriqueñas que supoñen máis da metade.

Táboa 7**Alumnas da Facultade de Medicina de orixe estranxeira. 1910-1960**

País	matriculadas
Alemaña	1
Colombia	1
Cuba	2
EUA	1
Gran Bretaña	1
México	1
Porto Rico	14
Portugal	2
Venezuela	1
Total	24

As primeiras que pisaron as aulas da Facultade de Medicina foron as irmás Fernández de la Vega, naturais de Vegadeo; Olimpia Valencia López, natural de Baltar, en Ourense; M^a Luisa Fernández Cascallar, de Pontevedra; María Piñeiro Estrella, de Santiago e María Freire Garabal, natural de Montevideo, no Uruguai e de familia compostelá.

3.2.2. *A Facultade de Farmacia*

Dende o século XV ao XIX, no que foi suprimido, o Real Tribunal do Protomedicato era o corpo técnico encargado da función docente dos profesionais da farmacia (así como tamén de médicos e cirurxiáns).

Os inicios da Farmacia como ensinanza dependente dun centro superior en España, deveñen da creación, en 1755, do Real Xardín Botánico de Madrid, baixo o reinado de Carlos III. O Protomedicato dividiríase en tres Audiencias (Medicina, Cirurxía e Farmacia). En 1800 creouse a Xunta Superior Governativa de Farmacia, rexida polo boticario maior, que independizaba á farmacia da Medicina.

Por R.O. de 18 de xaneiro de 1804 apróbanse as ordenanzas para o réxime de goberno da Facultade de Farmacia. Os establecementos para o ensino desta especialidade denominábanse Colexios de Farmacia. O de Santiago baixo o nome de Colexio de San Carlos existiu como tal entre 1815 e 1823. A docencia estaba repartida en catro cursos, nos que se impartían, ademais de Historia Natural, Química e Física, novas materias como Materia Farmacéutica e Farmacia Experimental. Dende 1823 non se impartiron ditos estudos ata 1857, cando -grazas á Lei de Instrución Pública- abriu as súas portas a Facultade de Farmacia, situada no Colexio de Fonseca. A Facultade contaba cunha biblioteca, xardín de plantas medicinais, herbario e laboratorio de química.

Iniciouse o século XX con catro facultades de Farmacia, situadas en Madrid, Barcelona, Granada e Santiago. O número total de alumnos nas universidades españolas en 1910 era de 16016, dos que 1351 realizaban estudos de Farmacia. En Santiago había, nese mesmo ano, un número de 1053 alumnos e 292 deles estarían matriculados en Farmacia (145 oficiais e 147 por libre). Expresando os datos anteriores de forma porcentual temos que en 1910

1. -o 8,4 % dos universitarios españois cursaban estudos de Farmacia
2. -o 21,6% dos estudantes de Farmacia pertencían á Universidade de Santiago
3. -o 27,7% da matrícula da US correspondía a Farmacia

Entre 1910 e 1960 un total de 2052 mulleres realizaron estudos na Facultade de Farmacia como reflectimos nas táboas do apéndice, ordenada alfabeticamente ou de maneira cronolóxica.

As cinco primeiras matriculadas na Facultade de Farmacia (despois de 1910) foron as irmás Marina e Manuela Caldeiro Calvo, Sara Fernández Casas e María López Cotarelo -as catro matriculadas por vez primeira no ano 1914- e María García Berdiales, que cursaría estudos a partires de 1917. Tanto María López Cotarelo como Sara Fernández Casas apuntaríanse en matrícula oficial.

Figura 3. Matriculados Farmacia España 1910

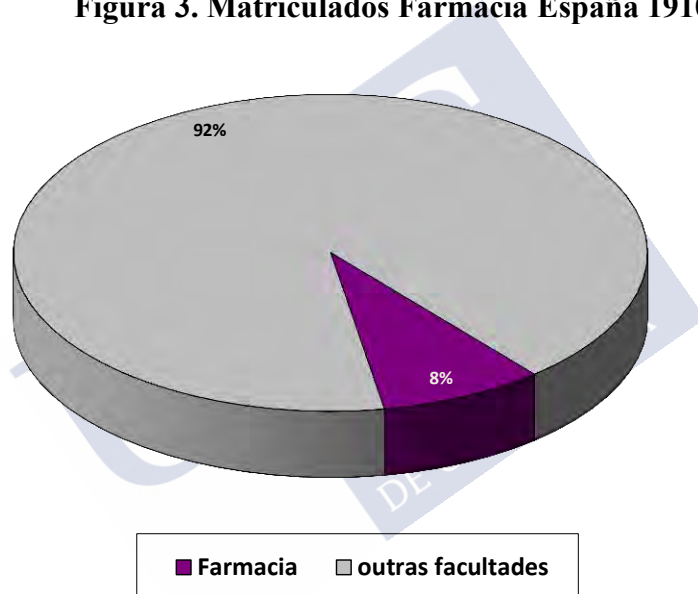
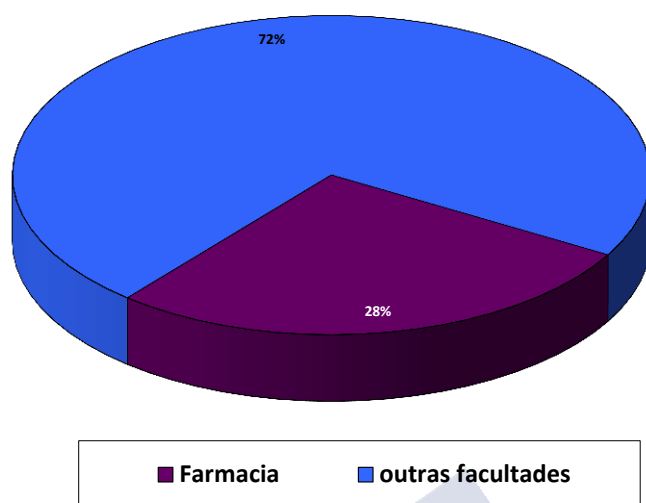


Figura 4. Matriculados en Farmacia na US en 1910



Táboa 8

Alumnas da Facultade de Farmacia de orixe estranxeira 1910-1960

País	Nº alumnas	%
Arxentina	9	16.4
Chile	2	3.6
China	1	1.8
Cuba	28	50.9
El Salvador	1	1.8
Estados Unidos	2	3.6
Fernando Poo	1	1.8
Francia	3	5.4
Marrocos	1	1.8
México	5	9.1
Perú	1	1.8
Porto Rico	1	1.8

Descoñecemos os datos sobre a orixe de 81 alumnas. Das restantes, 55 eran estranxeiras, tal como vemos na táboa anterior.

Resulta salientable o elevado número de alumnas cubanas que viñeron a estudar na US nas décadas dos anos corenta e cincuenta e cuxos apelidos nos indican familiares galegos.

Un total de 1912 eran españolas (o 47.7% do total) , destacando por número as pertencentes ás Comunidades de Castela e León (15.8%), Asturias (7.3%) e País Vasco (5.3%), que supoñen, entre as tres, máis dunha cuarta parte do total das alumnas. Máis adiante, na análise pormenorizada, explicaremos estes datos



Táboa 9**Alumnas da Facultade de Farmacia orixinarias doutras comunidades españolas 1910-1960**

Comunidade	Nº alumnas	%*
A Rioxa	20	1.0
Andalucía	61	3.0
Asturias	149	7.3
Aragón	30	1.5
Canarias	18	0.8
Cantabria	26	1.3
Castilla-La Mancha	44	2.1
Castela e León	327	15.9
Cataluña	30	1.5
Ceuta	1	0.1
Comunidade Valencíá	32	1.6
Extremadura	47	2.3
Comunidade de Madrid	49	2.4
Comunidade Foral de Navarra	20	1.0
Illas Baleares	5	0.2
País Vasco	109	5.3
Rexión de Murcia	9	0.4

* Sobre o total das matriculadas, incluídas descoñecidas, estranxeiras e galegas

Eran galegas 938 (o 47% do total), repartidas por provincias da seguinte maneira

Táboa 10

Alumnas galegas da Facultade de Farmacia 1910-1960

Provincia	Nº alumnas	%
A Coruña	404	43.0%
Lugo	194	20.7%
Ourense	144	15.4%
Pontevedra	196	20.9%
Total	938	

3.2.3. *A Facultade de Ciencias*

Durante o primeiro terzo do século XIX non existiron ensinanzas independentes de matemáticas, física, química e ciencias naturais, senón que formaban parte ao sumo das ensinanzas complementarias das Facultades de Artes e Medicina (López, 1995: 298). A situación comezou cambiar a partires da morte de Fernando VII. Tras algúns cambios, xa relatados en capítulos anteriores, na estrutura xeral do ensino en España, a situación das ciencias na universidade española mellorará notablemente co Plan Pidal de 1845 e, sobre todo coa Lei Moyano de 1857, que establecía a aparición das facultades de ciencias. Por esta lei créase a Facultade de Ciencias da Universidade de Santiago, con Antonio Casares como decano e con sede no Colexio de Fonseca.

Mediante o *Decreto de Libre Enseñanza* de 1869 se autorizaba a Deputacións Provincias e Concellos a manter ou colaborar co sostemento dos centros de ensino.⁴¹ O Concello de Santiago dotou un crédito para que puideran completarse na Universidade as ensinanzas correspondentes á Facultade de Ciencias, sección Física, ata o grao de

⁴¹ Decreto do ministro de Fomento José Echegaray de 28 de setembro de 1869 ditando regras para a validez dos estudos de materias e de graos de bacharel probados nos establecementos libres de ensinanza sostidos polas Deputacións e Concellos. (*GM*, 2 de outubro de 1869, nº 293).

doutor. En 1875 o Ministerio de Fomento suprimiu as competencias das Deputacións e Concellos no ensino. A Facultade de Ciencias da US acurtouse a un único curso, preparatorio de Medicina, con tres únicas materias: Ampliación de Física, Química Xeral e Historia Natural.

En 1922 a US acadará cinco carreiras completas pois tanto Filosofía e Letras como Ciencias pasan a constituírse como Facultades maiores, aprobando o Congreso dos Deputados un orzamento que así o permitía. Era Ministro de Fomento o galego Rodríguez de Viguri. Dende ese ano a universidade compostelá restablece a Facultade de Ciencias coa sección completa de Química, con catro cursos para acadar a licenciatura.

O Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes publica o 20 de decembro de 1922 un real decreto polo que se modifica o plan de estudos das facultades de Ciencias por considerar necesaria una reorganización que supoña una ampliación nos estudos da Química, que estaban incluídos nesta facultade. No texto indícase que «a investigación científica non só significa o deleite de arrancar á Natureza os seus recónditos segredos, senón que, sobre todo en Química, debe ir acompañada da consecución de tanxibles realidades que transcenden ao progreso e benestar da Humanidade».

No artigo 5º determínase que, unha vez rematado o período de Licenciatura, os alumnos acreditarán ante a Facultade posuír o coñecemento do idioma francés e do idioma inglés ou alemán; deberán, así mesmo, xustificar ter cursado con aproveitamento dous anos de Debuxo lineal ou industrial nalgunha escola de Arquitectura, Industrial, Artes e Oficios, etc.

O plan de 1922 será modificado por decreto de Alcalá Zamora, durante a II República, o 15 de setembro de 1931 (GM do 17 de setembro de 1931). A carreira mantense en catro anos e as modificacións son poucas.

O Ministerio de Instrucción Pública aprobará unha nova modificación do plan de estudos da sección de Químicas que pasará a ter una duración de cinco anos, Decreto do 8 de agosto de 1935. Finalizada a Guerra Civil o novo réxime aprobou axiña a Orde do

6 de xuño de 1939 que concedía beneficios aos estudantes que combateran no bando vencedor

Preocupación urgente y primordial de este Ministerio viene siendo el facilitar la rápida y eficaz reincorporación a la vida escolar de los jóvenes combatientes que, con su magnífico y ejemplar heroísmo, permitieron la realización de las gestas de epopeya de nuestra Victoria y el triunfo definitivo contra la barbarie bolchevique, salvando nuestra cultura cristiana auténtica y los ideales que integran el Glorioso Movimiento Nacional. Concedidas las máximas facilidades en este sentido por la Orden de 4 del pasado a los ex-combatientes estudiantes de Bachillerato, procede ahora establecer un plan rápido, eficaz y metódico, que permita conceder, también, beneficios análogos a los ex-combatientes Estudiantes Universitarios que interrumpieron el curso de sus carreras y sacrificaron los mejores años de su juventud por la Causa Sagrada de Dios y de España (Orde do 6 de xuño de 1939)

Para darlle credibilidade, o texto indicaba a esixencia de celebrar uns «cursillos de repaso preparatorio», e unha «tanda de exames que se verificarán inmediatamente despois destes cursillos de repaso». Estes «exames patrióticos» estaban concibidos para o bando vencedor, pois

Condición inexcusable para la adquisición de los alumnos de cualquiera de los derechos o ventajas que se proyectan ha de ser la de demostrar que cumplieron con sus deberes de españoles bajo las banderas de la Patria o en la forma que a cada uno le fue dable hacerlo, ya que si muchos sirvieron en los frentes nacionales, no pocos fueron los que sufrieron cautiverio o persecución en holocausto de su fe en Dios y en España. (BOE, 26 de xuño de 1939, p. 3474).

Así que durante o curso 1939-40, ademais do curso normal, impartíronse cursos especiais chamados *Primeiro curso intensivo* e *Segundo curso intensivo* e, tras deles celebráronse «exames máis benévolos, específicos e 'adaptados' a súa circunstancia» (*ibíd.*), que permitía aos alumnos salvar o curso interrompido. O prazo abranguíu do 15 de setembro de 1939 ata o 31 de xaneiro de 1940 e era válido para tódolos que «estiveron matriculados, ou puideran estarlo legalmente, nos Centros respectivos para o curso 1935-36, 1936-37, 1937-38 e 1938-39, sempre que prestaran servizos militares no Exército ou nas Milicias, agás que, por non estar obrigados a isto ou por causas alleas á súa vontade, non os puideran prestar, a xuízo dos Reitores, ou ben que se tratase de

alumnos femininos» (*ibid.*). Moitas mulleres de familias adictas ou afectas ao réxime beneficiáranse destas convocatorias especiais, licenciándose algunhas en dous anos.

A simultaneidade do novo plan de 1944 co plan antigo durante os anos académicos de 1944-46, obriga á realización de convocatorias de exames separadas (catro convocatorias) ata acadar a completa extinción do plan antigo

Entre 1910 e 1960 un total de 1052 alumnas cursaran estudos na Facultade de Ciencias da Universidade de Santiago. As sete primeiras alumnas da Facultade de Ciencias foron: M^a Luisa Becarés e M^a Ascensión Vidal Piazuolo, ámbalas dúas matriculadas por vez primeira no ano 1915 e M^a del Carmen Alcántara Montalvo, María Fernández Alvín, María Hernández Alcón, M^a Julia Martínez Alonso e M^a Eugenia Pereira Rodríguez.

Descoñecemos a procedencia de 41 alumnas. Vemos que das restantes 34 eran estranxeiras, sendo o reparto por países o seguinte:

Táboa 11

Alumnas da Facultade de Ciencias de orixe estranxeira 1910-1960

País	nº alumnas	%
Arxentina	7	20.6
Brasil	1	2.9
Cuba	17	50.0
Francia	1	2.9
Gran Bretaña	1	2.9
Marrocos	1	2.9
México	2	5.9
Porto Rico	2	5.9
Portugal	2	5.9
TOTAL	34	-

Ao igual que o observado na Facultade de Farmacia, destaca o elevado número de alumnas de orixe cubano matriculadas principalmente no período de 1940 a 1955 pertencentes a familias galegas como Amparo Arango Fernández ou Teresa Barja Casanova, ao igual que sucede coas arxentinas (Amelia Mejuto Iglesias, Ángela Mouzo Fontán). Ademais as datas concordan co cumio da emigración galega a eses países.

Táboa 12.

Alumnas da Facultade de Ciencias doutras comunidades españolas. 1910-1960

Comunidade	Nº alumnas	%*
A Rioxa	3	0.3
Andalucía	16	1.5
Asturias	19	1.8
Aragón	5	0.5
Canarias	3	0.3
Cantabria	9	0.9
Castilla-La Mancha	11	1.0
Castela e León	74	7.0
Cataluña	12	1.1
Comunidade Valencía	4	0.4
Extremadura	6	0.6
Comunidade de Madrid	20	1.9
Comunidade Foral de Navarra	4	0.4
Illas Baleares	1	0.1
País Vasco	45	4.3
Rexión de Murcia	2	0.2
Total	234	22.3

*Sobre o total das matriculadas, incluídas descoñecidas, estranxeiras e galegas

Case unha cuarta parte das matriculadas achegábanse dende diversas comunidades españolas, destacando por número as de Castela e León (7%) e País Vasco (4.3%). Sorprende a presenza das andaluzas pois a Universidade de Sevilla contaba con Facultade de Ciencias, e cunha Sección de Química dende 1910 e a de Granada dende 1913. Verificando as inscricións destas alumnas vemos que teñen orixe en localidades vinculadas a instalacións do exército como San Fernando, Rota, Úbeda ou Huelva. Probablemente algunhas delas foran fillas de militares desprazados.

Táboa 13

Alumnas galegas da Facultade de Ciencias 1910-1960

Provincia	Nº alumnas	%
A Coruña	355	47.8
Lugo	102	13.7
Ourense	106	14.3
Pontevedra	180	24.2
total	743	100

Das 743 alumnas naturais de Galicia (o 70.6% do total), o reparto por provincias amosa a notoria diferenza da Coruña coas outras tres, pois representa case a metade das matriculadas:

3.3. ANÁLISE COMPARATIVA ENTRE AS TRES FACULTADES

3.3.1. Segundo a orixe

Fixemos catro grupos segundo a orixe das alumnas matriculadas: as estranxeiras, as españolas -sen contar ás galegas-, as procedentes de Galicia e un grupo con aquelas das que non coñecemos a súa orixe.

Táboa 14

Alumnas segundo a orixe

Facultade	Estranxeiras	Españolas	Galegas	Descoñecidas	Total
Medicina	24	52	117	6	199
Farmacia	55	978	938	81	2052
Ciencias	34	234	743	41	1052
total	113	1264	1798	128	3303
% total	3.4	38.3	54.4	3.9	

En 1920 había Facultades de Ciencias en Madrid, Barcelona, Canarias, Granada, Murcia, Oviedo, Salamanca, Santiago, Sevilla, Valencia, Valladolid e Zaragoza. De Farmacia en Madrid, Barcelona, Granada e Santiago; de Medicina en Madrid, Barcelona, Granada, Salamanca, Santiago, Sevilla, Valencia, Valladolid e Zaragoza. Faremos agora a análise pormenorizada dos catro grupos trazados.

3.3.1.1. *Descoñecidas*

O grupo de «descoñecidas» está formado por un total de 128 estudantes, das que ignoramos lugar de nacemento. Representa o 3.9% do total das alumnas matriculadas nas facultades experimentais entre os anos 1910 e 1960.

3.3.1.2. *Estranxeiras*

Representan o 3.4% do total das alumnas matriculadas nas facultades experimentais no período estudado.

Táboa 15

Estudos realizados segundo a orixe

Facultade	Estranxeiras	Españolas	Galegas	%Total
Medicina	21.2	4.1	6.5	6.0
Farmacía	48.7	77.4	52.2	62.1
Ciencias	30.1	18.5	41.3	31.9
total	100	100	100	100

Por facultades supoñen o 12% das alumnas de Medicina, o 2.7% de Farmacia e o 3.2% de Ciencias.

Seguramente as 16 estudantes arxentinas serán fillas de familias emigrantes, así como as chegadas dende outros países suramericanos pois, a teor dos seus apelidos, parece indubidable a súa ascendencia galego. En realidade, tendo en conta os apelidos, parece que a única alumna estranxeira sen vinculación familiar con Galicia sería a estudante alemá de Medicina, Ida Ruth Selbmann Kümmer.⁴²

⁴² Ver a súa historia en Itinerarios.

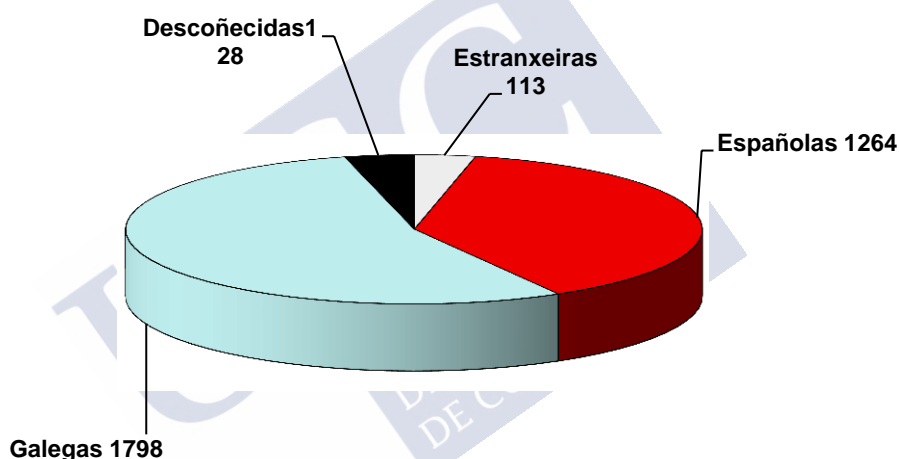
Táboa 16**Alumnas estranxeiras nas Facultades experimentais da US (1910-1960)**

	Medicina	Farmacia	Ciencias	Total
Alemaña	1	-	-	1
Arxentina	-	9	7	16
Brasil	-	-	1	1
Chile	-	2	-	2
China	-	1	-	1
Colombia	1	-	-	1
Cuba	2	28	17	47
EUA	1	2	-	3
Fernando Poo	-	1	-	1
Francia	-	3	1	4
Gran Bretaña	1	-	1	2
Marrocos	-	1	1	2
México	1	5	2	8
O Salvador	-	1	-	1
Perú	-	1	-	1
Porto Rico	14	1	2	17
Portugal	2	-	2	4
Venezuela	1	-	-	1
Total				113

As alumnas que procedían das antigas colonias de Cuba e Porto Rico son máis da metade do alumnado estranxeiro.⁴³ As portorriqueñas non puideron realizar estudos de Medicina no seu país ata os anos cincuenta, pero había mulleres tituladas que estudaban en Estados Unidos ou en Europa. En Cuba as mulleres podían realizar estudos de Farmacia dende finais do século XIX e de Medicina dende principios do século XX.⁴⁴

Na Arxentina os estudos de Farmacia separáronse en 1950 da Facultade de Ciencias Médicas.

Figura 5. Alumnas segundo orixe 1910-1960



3.3.1.3. Procedentes doutras comunidades españolas

Son o 38.3% do total. Estas alumnas doutras comunidades veñen a Santiago sobre todo a estudar Farmacia (77.4%), en menor número farán Ciencias (18.5%) e a elección de Medicina será moito menor (4.1%).

⁴³ Fernando Poo –na actualidade illa de Bioko- foi colonia española ata 1968. Forma parte do territorio de Guinea Ecuatorial.

⁴⁴ As dúas primeiras médicas tituladas no país foron Fidelia Mestre y Hevia e Luisa Martina Pardo Suárez, ambas en 1904.

As diferenzas por facultades resultan moi notables, pois as alumnas deste grupo supoñen o 26.1% do total das médicas, o 47.7% das farmacéuticas e o 22.2% das de ciencias.

Recordemos de novo que iniciado o século XX había en España só catro Facultades de Farmacia, as das Universidades de Madrid, Barcelona, Granada e Santiago. Así que a Facultade de Farmacia era a máis achegada xeograficamente

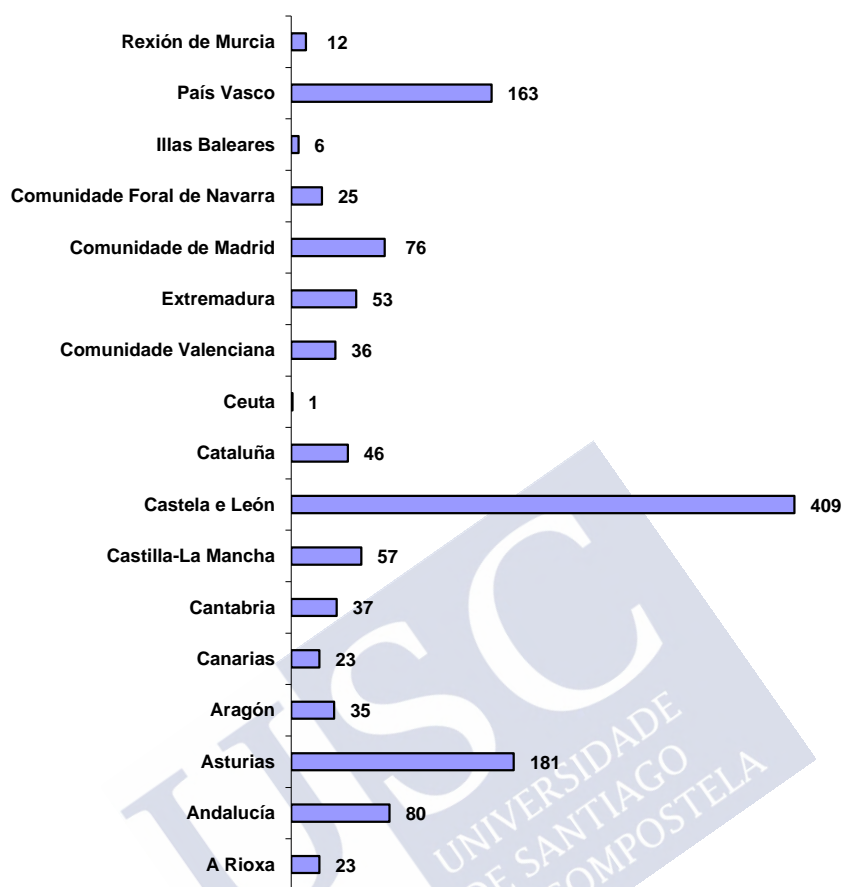
ás Comunidades de Castela e León e a franxa cantábrica. Ás alumnas de outras comunidades convíñalles, por distancia, acudir a outros distritos universitarios. Sen embargo, un número moi elevado de mulleres vascas escolleron Santiago como centro de estudos aínda cando a distancia a Madrid e Barcelona é menor, estas cidades están mellor comunicadas e o custe da matrícula era o mesmo para tódalas universidades españolas. Entón, por que acontecía isto? Podería ser porque

1. Resultara máis económica a vida en Santiago: aloxamento e mantenza.
2. Fose máis doado atopar lugar de residencia, porque a oferta de aloxamentos fose maior. Lembremos que daquela non existía residencia pública algunha de señoritas. As residencias serían privadas: relixiosas ou laicas.
3. A cidade semellase máis axeitada para que viviran señoritas, unha cidade de mediano tamaño, máis segura e tranquila. Digamos que esta vila tería «mellor control» pois era a cidade máis pequena de España que contaba con Universidade.
4. A presenza de familiares ou achegados na cidade que lles facilitase aloxamento e apoio. Estas relacións sociais podían comportar unha serie de contactos que, á súa vez permitisen establecer conexións persoais que significarían oportunidades á hora de obter unha bolsa, de melloría nas perspectivas laborais, de vantaxes académicas, etc. En resumo, a importancia de «a quen coñeces» en forma de redes sociais ou redes de clientelismo.
5. A número de asturianas, cántabras e vascas veríase incrementado polas comunicacións terrestres xa que a existencia da liña de ferrocarril que enlazaba Ferrol con Bilbao pasando polas provincias de Cantabria, Asturias e Lugo, posibilitaría un desprazamento máis cómodo e rápido. O mesmo podemos dicir da

liña de tren que conectaba Medina del Campo-Zamora con Galicia, que motivaría a considerable asistencia de alumnas castelán-leonesas.

Táboa 17. Alumnas das comunidades españolas					
Comunidade	Medicina	Farmacía	Ciencias	Total	%
A Ríoxa	-	20	3	23	0.7
Andalucía	3	61	16	80	2.6
Asturias	13	149	19	181	5.9
Aragón	-	30	5	35	1.1
Canarias	2	18	3	23	0.8
Cantabria	2	26	9	37	1.2
Castilla-La Mancha	2	44	11	57	1.9
Castela e León	8	327	74	409	13.4
Cataluña	4	30	12	46	1.5
Ceuta	-	1	-	1	-
Comunidade Valenciana	-	32	4	36	1.2
Extremadura	-	47	6	53	1.7
Galicia	117	938	743	1798	58.7
Comunidade de Madrid	7	49	20	76	2.5
Comunidade Foral de	1	20	4	25	0.8
Navarra	-	5	1	6	0.2
Illas Baleares	-	5	1	6	0.2
País Vasco	9	109	45	163	5.3
Rexión de Murcia	1	9	2	12	0.4
TOTAL				3062	105

Figura 6. Total alumnas doutras comunidades

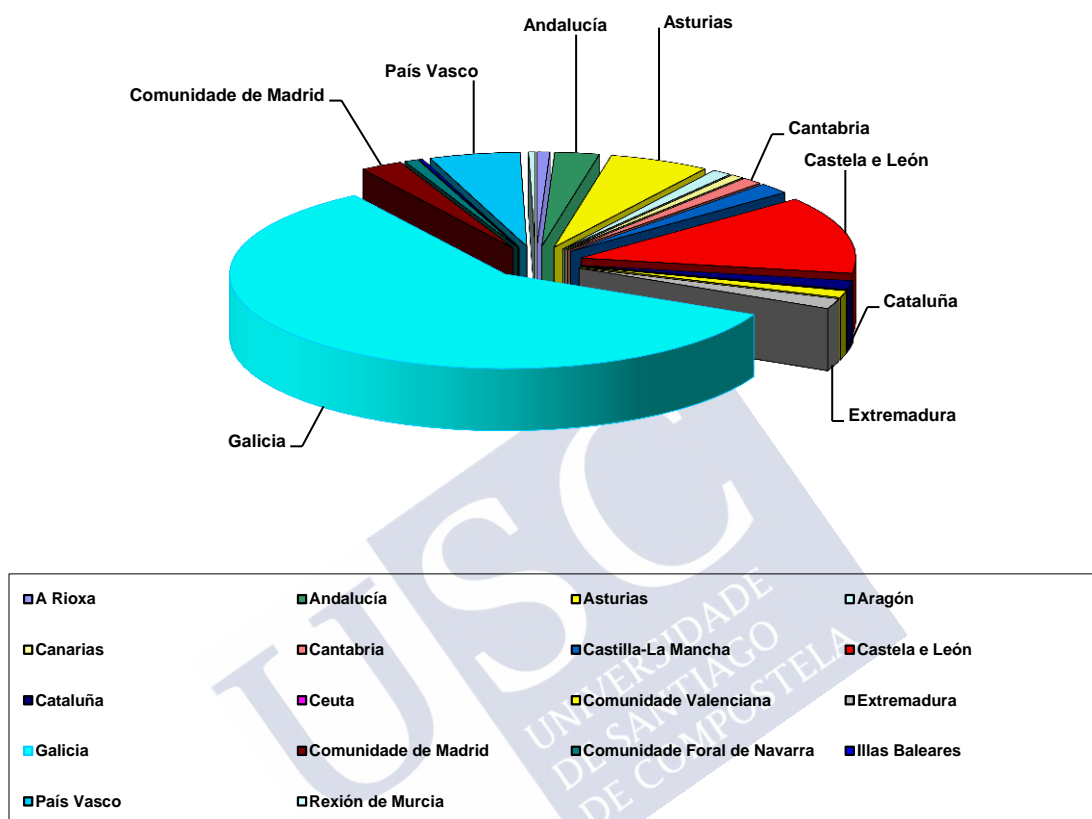


A presenza, en certo modo numerosa, de estudantes de Cataluña, Andalucía ou Madrid, coincide en boa parte cos anos posteriores á Guerra Civil.

Comparando as tres facultades observamos que:

- As principais comunidades por número de alumnas son: Castela e León (32.4%), Asturias (14.3%), País Vasco (12.9%), Andalucía (6.3%) e Madrid (6%). Xuntas son practicamente $\frac{3}{4}$ partes das estudantes que proveñen doutras comunidades.
- As alumnas castelán-leonesas son case a terceira parte das estudantes doutras comunidades
- O único territorio sen representación é a cidade de Melilla.

Figura 7. Estudantes por comunidades



Para darnos conta da relevancia destas comunidades, fixémonos, por exemplo en que na Facultade de Farmacia houbo, neste período, máis estudantes asturianas que ourensás.

Se comparamos os resultados por facultades veremos que

- Santiago era a segunda universidade asturiana, pois desta comunidade procedían o 25% das estudantes españolas de Medicina, o 15% das de Farmacia e o 8% das de Ciencias.
- Do País Vasco o 17% das médicas, o 11% das farmacéuticas e o 19% das de Ciencias

- De Castela e León eran o 15% das estudantes de Medicina, o 33% das de Farmacia e o 32% das de Ciencias.

Figura 8. Matriculadas por comunidades

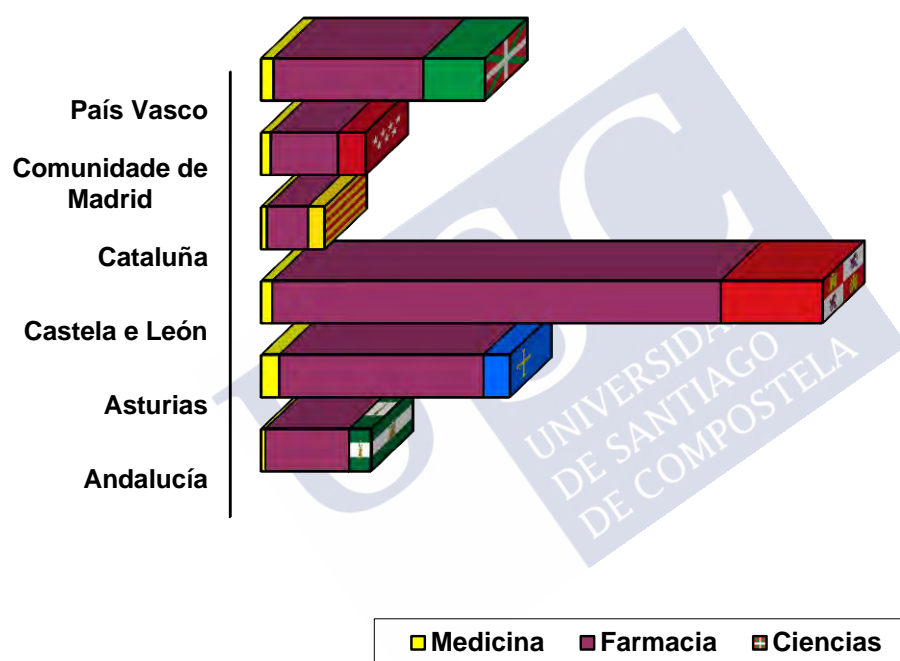


Figura 9. Alumnas de Medicina doutras Comunidades

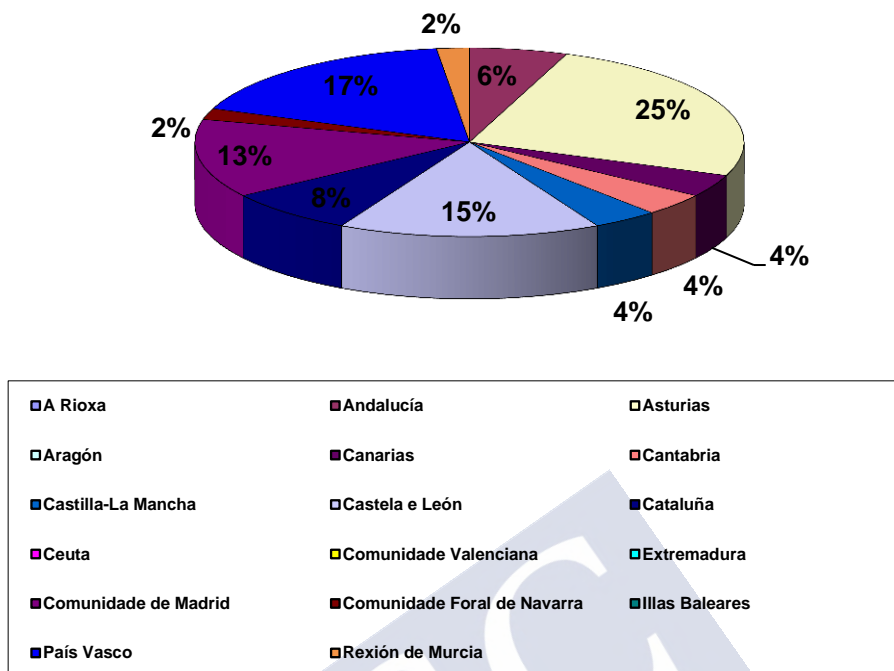


Figura 10. Alumnas de Farmacia doutras Comunidades

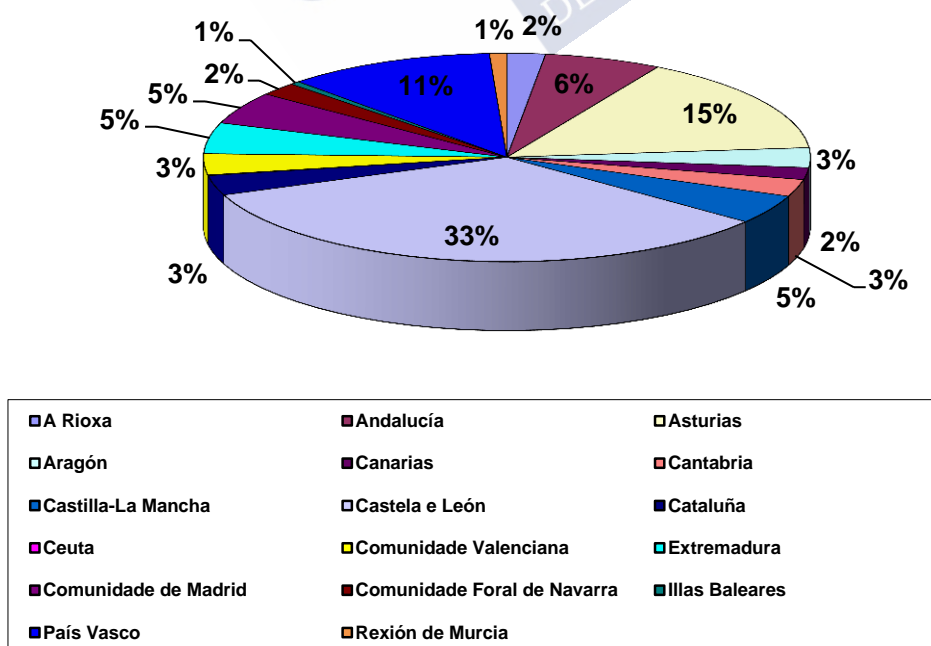
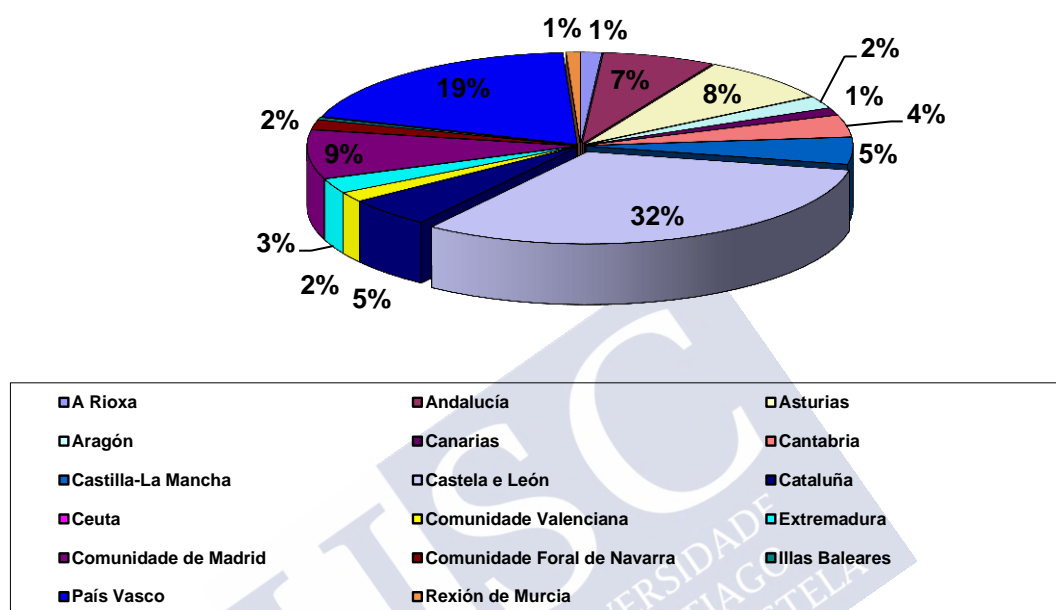


Figura 11. Alumnas de Ciencias doutras Comunidades



3.3.1.4. *Galegas*

As 1798 alumnas galegas representan o 54.4% do total das matriculadas nas facultades de ciencias experimentais na US entre os anos 1910 e 1960. Existen certas variacións porcentuais entre as diferentes provincias. Como podemos ver na táboa seguinte, A Coruña aporta o maior número de alumnas á Universidade compostelá.

Táboa 18. Alumnas galegas por facultade e provincia

Provincia	Medicina	Farmacía	Ciencias	Total	%
Coruña	36	404	355	795	44.2
Lugo	21	194	102	317	17.6
Ourense	33	144	106	283	15.7
Pontevedra	27	196	180	403	22.5
Total	117	938	743	1798	

Acudimos ao Instituto Galego de Estatística para coñecer os datos sobre a poboación galega en 1910, que inserimos na táboa seguinte.

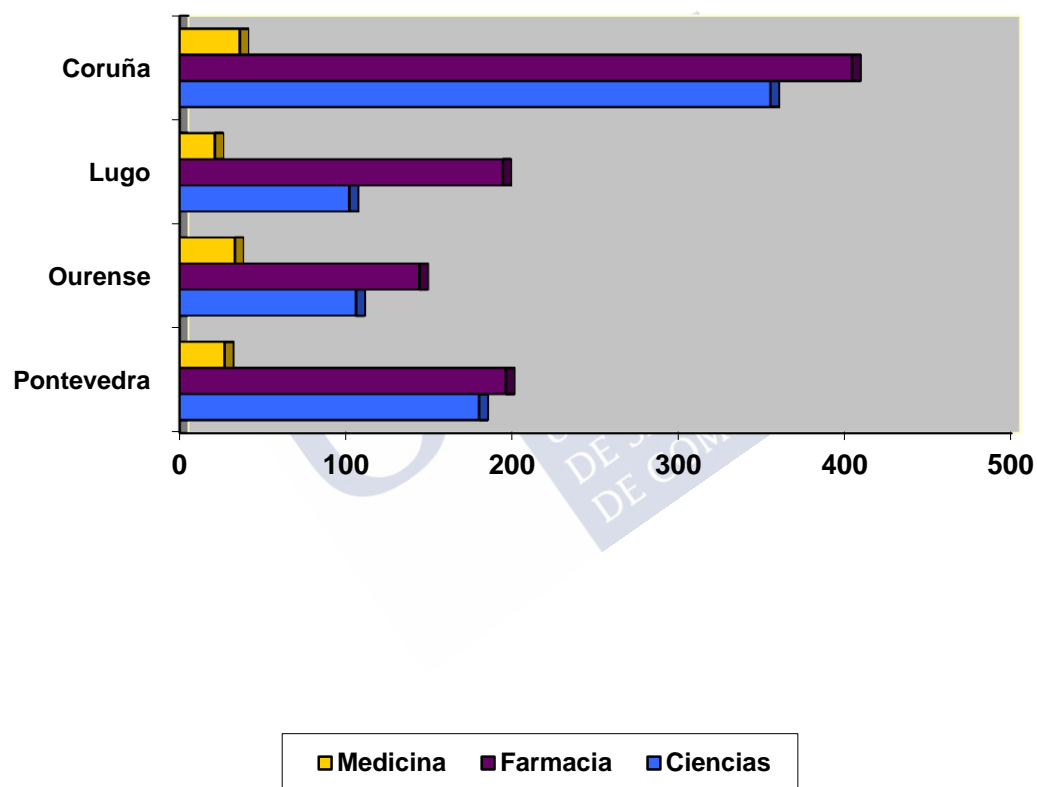
Táboa 19. Poboación galega 1910

Poboación	1910	%
Galicia	2.231.753	100
A Coruña	726.697	33
Lugo	512.467	23
Ourense	446.342	20
Pontevedra	546.247	24

Fonte: INE. Censos de poboación. Elaboración propia a partir dos datos do INE

Comparando as dúas táboas observamos que as cifras das matrículas non se asemellan moito aos datos do censo de poboación por provincias, e dicir, as provincias non estaban representadas como cabía agardar segundo o número de habitantes.

Figura 12. Alumnas galegas matriculadas por facultades e provincias 1910-1960



Táboa 20. Alumnas galegas segundo a orixe por concellos

Concello	nº alumnas	% sobre o total galego
Santiago de Compostela	281	15,6
A Coruña	116	6,4
Vigo	83	4,6
Ourense	71	3,9
Pontevedra	59	3,3
Lugo	57	3,2
Ferrol	53	2,9
Vilagarcía de Arousa	34	1,9
Cambados	20	1,1
Chantada	19	1,0
Noia	17	0,9
Monforte	16	0,9
O Carballiño	16	0,9
Lalín	15	0,8
Negreira	15	0,8
Ortigueira	15	0,8
A Fonsagrada	12	0,7
Ordes	12	0,7
	911	50,4

Imos facer de seguido unha análise dos resultados obtidos no noso estudo e que aparecen na táboa anterior.

Un número de dezaioito, dos 314 concellos cos que conta Galicia, aportan o 50% da cifra total das universitarias na Comunidade entre os anos 1910 e 1960. Os sete primeiros postos concordan coas 7 cidades galegas: Santiago de Compostela, A Coruña, Vigo, Ourense, Pontevedra, Lugo e Ferrol. Entre as sete suman 720 alumnas, o 39.90% do total das galegas. Indiquemos que a inicios do século XX a poboación galega era de algo máis de dous millóns de habitantes e o 90% da mesma era rural.⁴⁵ Tendo en conta este dato, e vendo a táboa anterior, queda claro a procedencia fundamentalmente urbana do alumnado.

Como era de agardar, a presenza das compostelás resulta moi superior: existía un instituto, non había que contar desprazamento algún e a alumna seguía a residir no domicilio habitual. Os custes eran pois só os debidos á matrícula. O conxunto das alumnas con orixe nas cidades de Compostela e A Coruña xustifica a desviación observada na táboa de distribución por provincias.

Cos datos do anuario de 1910 do INE, os dez concellos máis poboados eran, por orde decrecente: A Coruña (49290 hab.), Vigo (41500 hab.), Lugo (35889 hab.), A Estrada (27698 hab.), Ferrol (26270 hab.), Pontevedra (25072 hab.), Santiago (24660 hab.), Ortigueira (20193 hab.), A Fonsagrada (19219 hab.), Lalín (18315 hab.).⁴⁶ Vigo tivo un crecemento tan importante que, en 1930, xa era a segunda cidade de Galicia. Tras estas dez vilas irían Chantada (16.709 hab.) e Ourense (16 285 hab.).

A significativa presenza de mulleres procedentes de Chantada, A Fonsagrada, A Estrada, Lalín, Ortigueira ou Noia garda correlación cos padróns municipais pero non serven para explicar o número, por exemplo, de ourensás, cuxa poboación chegaba aos 20.000 habitantes en 1930. Esta cifra tampouco a podemos vincular coa proximidade xeográfica á capital galega. Unha mellor comunicación por ferrocarril coa capital galega sexa a explicación máis plausible aos datos observados, pero os avances ferroviarios produciríanse a finais dos anos cincuenta (a liña Ourense-Santiago inagrouse en 1958)

⁴⁵ Datos da Xunta de Galicia, Espazo Abalar, 2015.

http://www.edu.xunta.es/espazoAbalar/sites/espazoAbalar/files/datos/1396951823/contido/123_a_poboacin_galega.html

⁴⁶ Nestas datos o concello de Santiago non conta cos habitantes de Enfesta (4703 hab.) e Conxo (8298 hab.) que eran concellos independentes. O censo de Vigo non incluía o concello de Lavadores (21070 hab.) que foi independente da cidade olívica ata o ano 1941.

e, xa que logo, non serven para o momento analizado. Non temos datos pormenorizados sobre a presenza de varóns, que probablemente tamén fose maior ca que cabería agardar en relación ao censo ourensán.

Fixémonos agora noutro aspecto: as alumnas universitarias debían realizar, de maneira previa, estudos de bacharelato. O primeiro Instituto de Segunda Ensinanza en Galicia foi o de Lugo (1842). No mesmo ano creouse tamén o instituto de Tui, que só permaneceu como tal durante cinco anos. En 1845 se creáronse os de Santiago, Ourense e Pontevedra. En 1848, dotaríase tamén un instituto en Monforte, de vida breve. O de Coruña crearíase en 1862.

Galicia contaba pois, a principios do século XX, con cinco institutos de ensinanza secundaria situados, un en cada capital provincial e un máis en Santiago. Este número manterase así ata que en 1927 créanse os de Ferrol e Vigo e, en 1928 (pero só válidos para bacharelato elemental), os de Noia e Ribadeo. No ano 1933 crearíanse os «colexios subvencionados» de Vilalba, Tui e A Estrada que, como sinala Margarita Figueiras Nodar (2009) «podían impartir o mesmo plan de estudos que os institutos nacionais de segunda ensinanza», pero que non podían examinar e os «alumnos debían realizar os seus exames no instituto nacional ao que estiveran incorporados» (p. 105). Vemos pois que as primeiras universitarias proviñan das principais cidades e, tamén, de vilas máis pequenas pero que contaban con institutos de segunda ensinanza.

Debemos ademais observar que moitas mozas facían os seus estudos de secundaria en centros pertencentes a congregacións relixiosas. Esta opción era escollida polas familias porque así evitaban que as nenas abandonasen os seus fogares por desprazarse as vilas que tiñan institutos públicos, coa conseguinte carga familiar e porque estes centros eran considerados por moitas familias como máis axeitados para recibir unha educación «decente», acorde cunha moral conservadora. Estes centros educativos de relixiosas formaban, sobre todo, nenas de familias da burguesía media. En Galicia estaban: as Trinitarias de Noia, as Agustinas Recoletas de Vilagarcía, o Sagrado Corazón de Placeres (Pontevedra), as Carmelitas da Guarda, etc.

As alumnas procedentes de Vilagarcía non contaban con centro de ensino secundario público na súa vila pero estaban próximas xeograficamente, había boas comunicacións

por carreiteira e tren e existían centros privados relixiosos de educación secundaria. O conxunto destas tres circunstancias serían determinantes para explicar o seu elevado número.

A vila de Negreira non responde a ningunha das consideracións anteriores pois non tiña instituto de segunda ensinanza, nin se podía considerar unha cidade. Comparando os seus 6000 habitantes, no ano 1900, cos case 24000 que tiña A Estrada, non se entende que a súa posición na táboa anterior sexa superior á estradense. Tampouco a súa proximidade xeográfica pode explicar estes datos pois, por poñer un exemplo, o concello da Baña, veciño seu e moi semellante en poboación, ocupa o lugar 57 da táboa mentres co concello nicrariense ocupa a posición número 15. Ademais a vila non posúe tecido industrial *per se*, pero está conectada coa minería de volframio da veciña vila de Santa Comba e ademais contaba cunha burguesía profesional fortemente implantada.

3.3.2. Segundo a extracción social

Resulta sen dúbida, de grande importancia, abordar a orixe destas mulleres, descubrir cal era o seu estrato social. Nos expedientes académicos estudados aparecen as partidas de nacemento das alumnas, sendo este o único documento no que poderemos obter datos sobre a súa orixe. Nestas partidas consta nome dos pais, as veces incluso dos avós, o lugar de nacemento destes e o seu enderezo e, algunhas veces, a súa profesión, pero só algunhas veces, poucas. Só conseguimos coñecer a profesión dos pais de 66 das nosas alumnas.

O resumo dos datos obtidos é como sigue:

Profesións liberais: 26 (farmacéuticos, avogados, médicos, veterinarios e periodistas)

Empregados do Estado/Funcionarios 11: profesionais da educación (3 eran mestres e 5 profesores de ensino medio e universitario) e doutros empregos da administración (un empregado de telégrafos, un secretario xudicial e un bedel da universidade)

Comerciantes e artesáns: 8

Militares: 6

Empregados: 4. Este grupo comprende aos traballadores por conta allea que desenvolven a súa ocupación no sector privado. Só sabemos que un deles era empregado de banca.

Propietarios: 6. Termo empregado normalmente no sentido de vivir das rendas

Industriais: 3

Labregos: 2

Sabemos que estes datos non son extrapolables á totalidade do alumnado feminino, pero quizais sirvan como orientación, indicándonos que as familias destas alumnas eran de clase media, ou media alta, e os seus pais, en moitos casos, foran tamén universitarios. Así que proviñan de ambientes intelectuais, e posiblemente nas súas casas tivesen acceso a libros e seguramente o seu círculo social fora desta mesma posición. Destaquemos que pertencentes ás clases baixas estarían tan só as fillas de labregos, a filla do bedel e probablemente algunha outra cuxo proxenitor fora artesán. Advertimos que tanto o pai das irmás Ferrín Moreiras como o das Lema Pintos, ambos profesores, solicitan bolsa por «pobreza» para as súas fillas.

Constataríamos así que a clase social sería moi importante á hora de acceder aos estudos superiores, como era de supoñer e non só por poder económico senón tamén por motivación. Estes razóns que levaron as mozas as aulas foron tanto o interese polo coñecemento como a busca dunha formación que lles permitise realizar un traballo remunerado. Para desenvolver unha ocupación pagada, abondaba con facer estudos medios ou unha formación profesional que supoñía menos esforzo. As profesións de contable, modista, enfermeira ou mestra, eran ocupadas por mulleres. Pero aquelas que optaron polos estudos superiores buscaban unha expectativa mellor: traballar nun despacho de farmacia, nalgún laboratorio de análises clínicas, a inserción no mundo docente, en especial na ensinanza secundaria, e a partires dos anos trinta do século pasado, como axudantes e auxiliares nas Facultades de Ciencias e Farmacia. E tamén produciría un salto no seu *status* social polos contactos e relacións establecidas cos compañeiros e os seus achegados. Sabemos que algunhas delas casarían con estudantes universitarios da propia ou de outra carreira, aínda que, en moitos casos esto separounas do exercicio profesional para dedicarse a coidar da familia.

En numerosos casos observamos que hai varios membros da familia –tanto homes como mulleres- realizando estudos en Santiago: as irmás Berta e Rita Fernández Queimadelos, as tres irmás Clavero Mestre, Ascensión, Dolores e Coro, os Díaz Riva (Elisa, Manuel, M^a Victoria e Nicolás) ou os cinco membros da familia Ríos Suárez (José, Enrique, Ramón, Dolores e María). Este asunto debe ser estimado pois o feito de manter a máis dun fillo na universidade tamén reflicte que a familia ten unha situación económica desafozada e, ao mesmo tempo, ten interese familiar pola formación académica dos seus descendentes de ambos sexos.

Táboa 21. Familias con varios matriculados na US	
nº alumnos na US	nº familias
2	49
3	16
4	13
5	4

Porén, existe un bo número de alumnas que cursan os estudos con matrícula gratuíta:

- ~ Por pertencer a familias numerosas de 2^a categoría. A lexislación consideraba familia numerosa á «composta polo cabeza de familia, o cónxuxe e catro ou máis fillos lexítimos ou lexitimados, solteiros, menores de dezaioito anos ou maiores incapacitados para o traballo» (Lei do 13 de decembro de 1943, art. 1^o). Para a obtención de descontos e beneficios, as familias numerosas clasificábanse en tres categorías: primeira, de catro a sete fillos; segunda, máis de sete fillos, e categoría de honra ás familias que tiveran doce fillos ou máis.⁴⁷ M^a Luisa Areses Trapote Isaura Cepeda Vidal, Antonia Barrera Ramallo, Aurelia Costas Canoura, M^a Luisa Fraga Iribarne ou Teresa e Luisa García-Rodeja Fernández gozaron de gratuidade na matrícula por familia numerosa de segunda categoría.

⁴⁷ Lei sobre *Protección a las familias numerosas*. BOE nº 350, de 16 de decembro de 1943, pp.11972 a 11975.

- ~ Porque seus pais traballaban para a administración como docentes (M^a Concepción Moar) ou militares (Pilar López Somoza).
- ~ Por ser «orfas de guerra». Unha das formas coas que o franquismo pagou os «méritos patrióticos» dos «herois de guerra» e falecidos na GC foron as exencións de matrícula aos seus familiares. Este é o caso de Rosario Gil Álvarez, M^a Esther Couceiro Constenla, Rosalía González Albardonado, Manuela Espinosa Roji, M^a Carmen González Martínez, M^a Rosa e M^a Luisa Alonso Blanco, Carolina Martínez Verduras, Gregoria Arias Palomar, Pilar González Hidalgo, Antonia Calvo Blanco, M^a Dolores García Contell, Encarnación Garrido Aspiroz, Benedicta Pérez Pérez, M^a Jesús Revuelta Arias, Josefa Aida Hurlé Álvarez e M^a Jesús Revuelta Arias.

Nalgúns casos vemos un desconto no importe da matrícula como o 15% para Consuelo Castela Bernárdez; o 25% para Emilia Alvarez Alvarez; ou pagaban a metade da matrícula por familia numerosa de 1^a categoría (M^a del Pilar Vázquez Navarro). Tamén aparecen rexistros con descontos dobres (D.D.).

3.3.3. Rendemento académico

Non podemos facer valoracións globais sobre o rendemento ou eficacia destas mulleres nos seus estudos pois carecemos das cualificacións da totalidade. Sen embargo faremos unha serie de consideracións sobre este tema, sempre, claro está, referíndonos a aquelas das que coñecemos os seus expedientes.

De tódalas alumnas, parece que as estudantes de Medicina eran as que estaban máis decididas a sacar adiante os seus estudos, as máis concienciadas, ou as que máis desexaban aprender. As médicas non só aprobaban, senón que destacaban entre os estudantes polas súas cualificacións. As primeiras matriculadas viviron na prensa diaria a terríbel e monumental Primeira Guerra Mundial, unha contenda que supuxo a perda de oito millóns de vidas e uns seis millóns de discapacitados. Sen dúbida o desexo de axudar tempos tan convulsos foi un alicerce importante. Nalgúns casos habería que sumar a lista de motivacións as influencias familiares: o pai das Fernández de la Vega, o de Ruth Selbmann Kümmer e o de M^a del Consuelo López López eran médicos, así

como os dous irmáns de Francisca Leonor Sampedro Costas. Alén diso estaría a alta valoración social da clase médica, e o prestixio desta profesión asociado á alta remuneración da súa práctica profesional. Algúns casos salientables serían Olimpia Valencia, as irmás Fernández de la Vega, Isabel Álvarez Aguilar, Aurora Abellás e, especialmente, a brillante Alicia Fernández Calvete, que obtivo matrícula de honra en tódalas materias.

Tamén nas outras facultades aparecían expedientes notables: M^a Eugenia Pereira Rodríguez, Emma Álvarez Besada, M^a del Patrocinio Armesto Alonso, Carmen García Amo, Concepción Carnero Valenzuela, Dolores Lorenzo Salgado, Natividad Mejuto Larrauri, Elvira Fernández Rey, Elisa Díaz Riva, e Rosario Méndez Miaja destacan entre as de Ciencias. En Farmacia Enma Valcarce Pestaña, M^a Carmen Zalvidegoitia Derteano, Raquel Osorio Peláez, M^a Pilar Charro Salgado, Modesta Costas González e Ramona Vaamonde Fernández aparecen con expedientes moi salientables. Pero digamos que na Facultade de Ciencias e na de Farmacia era cotiá que as alumnas suspenderan materias, e houbo algunhas que abandonaron os estudos, cousa moi rara entre as galenas. Sabemos que os profesores non lles melloraban as notas pola súa condición feminina, antes ben, lles poñían atrancos, como nos comentou nunha entrevista Mercedes, a filla de Concepción Senín Quintela.

Para saber cantas alumnas remataran os seus estudos acudimos aos datos do INE pero infelizmente non existen datos disgregados por sexos sobre estudos rematados no período total considerado. Os únicos datos con continuidade son os referidos a títulos expedidos por facultade e sexo (táboa 31), con continuidade dende o curso 1929-30 e sen dato algún dende 1933 ata 1940.

Táboa 22**Títulos expedidos a mulleres**

curso	Medicina	Farmacía	Ciencias
1929-30	-	7	2
1930-31	-	10	1
1931-32	1	16	3
1932-33	2	18	-
1940-41	2	21	3
1941-42	2	22	8
1942-43	-	27	5
1943-44	3	39	27
1944-45	2	38	11
1945-46	3	51	10
1946-47	1	45	6
1947-48	1	43	11
1948-49	1	33	20
1949-50	1	40	12
1950-51	-	27	12
1951-52	-	36	15
1952-53	3	26	12
1953-54	2	24	14
1954-55	-	28	7
1955-56	2	48	15
1956-57	3	25	14
1957-58	3	34	9
1958-59	1	32	12
1959-60	3	22	4

Algunhas alumnas decidiron cursar unha segunda carreira (táboa 32):

Táboa 23**Alumnas con dobre titulación**

apelidos	nome	natural de	provincia	facultade	curso
Pereira Rodríguez	M ^a Eugenia	Carballiño	Ourense	Ciencias Farmacia	1917-23
Armesto Alonso	Patrocinio	Alcañices	Zamora	Ciencias Farmacia	1923-27 1949-53
Campillo Gómez	Teresa	A Coruña	A Coruña	Ciencias Farmacia	1924-29
Fraga Padín	M ^a de la Encarnación	Cambados	Pontevedra	Ciencias Farmacia	1925-29
Ruibal Amor	M ^a de la Gloria	Barro	Pontevedra	Ciencias Farmacia	1926-35
Zapata Zapata	M ^a del Carmen	A Coruña	A Coruña	Ciencias Farmacia	1928-35
Panisse Ferrer	M ^a del Portal	A Coruña	A Coruña	Ciencias Farmacia	1931-36 1952-57
Taboada Alemparte	M ^a Luisa	Pazos	Ourense	Ciencias Farmacia	1931-42
Valcarce Quiroga	M ^a de los Dolores	Samos	Lugo	Ciencias Farmacia	1932-36
Sobrino Lorenzo	M ^a Purificación	Santiago	A Coruña	Ciencias Farmacia	1932-36 1939-40
Valcarce Quiroga	M ^a de los Dolores	Samos	Lugo	Ciencias Farmacia	1932-36 1939-41
Abal Mieites	M ^a del Carmen	A Pobra do	A Coruña	Ciencias Farmacia	1933-36 1939-40
Rodríguez-Moldes Ramos	M ^a de la Asunción	Castropol	Asturias	Ciencias Farmacia	1934-1943
Soto Noya	Josefa	Santiago	A Coruña	Ciencias Farmacia	1934-44
Beltrán Pastor	Consuelo	Redondela	Pontevedra	Ciencias Farmacia	1939-51
Casal Paz	Avelina	Porto do Son	A Coruña	Ciencias Farmacia	1939-43

Yebra-Pimentel Vidal	Aurelia	Agolada	Pontevedra	Ciencias Farmacia	1939-43 1946-49
Fuentes Portals	Josefa	Outes	A Coruña	Ciencias Farmacia	1939-44
Panisse Ferrer	M ^a del Carmen	A Coruña	A Coruña	Ciencias Farmacia	1939-49
González Peón	M ^a del Carmen	Santiago	A Coruña	Ciencias Farmacia	1941-47
Sanmartín Cornes	M ^a Carmen	Quines	Ourense	Ciencias Farmacia	1941-46 1950-53
Carballido Ramallo	Obdulia	Santiago	A Coruña	Ciencias Farmacia	1942-47 1951-55
Carballido Ramallo	M ^a Pilar	Santiago	A Coruña	Ciencias Farmacia	1943-48
Freire Rial	María	Negreira	A Coruña	Ciencias Farmacia	1943-48
Rodríguez García	M ^a Carmen	Ceuta	Cádiz	Ciencias Farmacia	1944-49
Barbosa Quicler	M ^a Teresa	Vigo	Pontevedra	Ciencias Farmacia	1945-50
Fabeiro García	M ^a Dolores	Negreira	A Coruña	Ciencias Farmacia	1946-52
López Rodríguez	Isabel	A Habana	Cuba	Ciencias Farmacia	1947-54
Tocino Mourelo	Pilar	A Coruña	A Coruña	Ciencias Farmacia	1949-60
Cuesta Zarzosa	Manuela de la	Palencia	Palencia	Ciencias Farmacia	1950-57
Zalbidegoitia Derteano	M ^a del Carmen	Bilbao	Biscaia	Ciencias Farmacia	1950-56
Martínez Carreira	Pilar Luz	Santiago	A Coruña	Ciencias Farmacia	1951-59

En tódolos casos atopados a dobre titulación era en Ciencias e Farmacia, carreiras que se complementaban, contaban con materias homologábeis e melloraban as posibilidades laborais. M^a del Carmen Abal Micites, Consuelo Beltrán Pastor, Avelina Casal Paz e

Josefa Fuentes Portals, realizaron os exames dos cursos abreviados para obter a segunda titulación.

Algunhas sacarían o título de mestras, pois aumentaban as súas posibilidades de lograr un emprego como docentes, como Antonia Ferrín Moreiras, Dolores Lorenzo Salgado ou M^a Concepción Senín Quintela (de feito esta última traballou, nun principio, como mestra)⁴⁸ ou eran xa mestras cando decidiron realizar estudos científicos, como a médica Francisca Surós Forns ou a química María Domínguez Astudillo.

Durante a Guerra Civil, non poucas sacaron o título de enfermeiras como Ramona Vaamonde Fernández, Lourdes Cigarrán Rodríguez-Arango ou Josefa Ron Noya, traballando no Laboratorio de Farmacia Militar de Santiago. Estas xoves voluntarias estaban estudando farmacia ou algunhas acababan de licenciarse e non percibiron salario algún durante os tres anos que prestaron colaboración, nin, rematada a guerra, llo recompensaron en modo algún. Outras prestaron servizos en diversos hospitais como M^a Luisa Fernández Cascallar que cooperou co Hospital Militar de Vilagarcía no ano 1937 ou Jimena Fernández de la Vega, quen fixo o propio no Hospital Militar de San Caetano, ou Dolores Palmeiro Valcarce. Todas tiñan parentes ou coñecidos falecidos ou na fronte de batalla aínda que non todas colaboraron por ser simpatizantes dos sublevados, ben ao contrario, podía resultar unha maneira de borrar calquera sospeita sobre a súa filiación.

3.3.4. Segundo os estudos cursados

Procedemos agora á análise das alumnas tendo en conta a súa matriculación por curso académico e facultade.

⁴⁸ Ver biografía no apéndice “Itinerarios”

Táboa 24**Comparativa alumnas matriculadas das tres facultades por curso**

ANO	MEDICINA	CIENCIAS	FARMACIA	Total ciencias experimentais
1912-13	2	0	0	2
1913-14	3	0	0	3
1914-15	4	0	6	10
1915-16	2	2	5	9
1916-17	2	2	2	6
1917-18	2	4	1	7
1918-19	2	3	6	11
1919-20	1	5	7	13
1920-21	2	4	6	12
1921-22	4	13	6	23
1922-23	6	12	15	33
1923-24	8	18	15	41
1924-25	8	13	31	52
1925-26	7	15	35	57
1926-27	4	23	43	70
1927-28	5	37	54	96
1928-29	10	15	84	109
1929-30	9	11	73	93
1930-31	14	21	93	128
1931-32	24	22	84	130
1932-33	16	22	82	120
1933-34	17	32	89	138

1934-35	20	43	85	148
1935-36	19	48	22	89
1936-38	-	-	-	-
1938-39	11			11
1939-40	54	219	551	824
1940-41	23	113	285	421
1941-42	21	127	301	449
1942-43	26	147	309	482
1943-44	22	144	295	461
1944-45	20	144	196	459
1945-46	16	152	286	454
1946-47	13	153	303	469
1947-48	15	158	364	537
1948-49	19	147	378	544
1949-50	21	151	417	589
1950-51	21	141	461	623
1951-52	21	132	454	607
1952-53	15	220	432	667
1953-54	17	227	422	666
1954-55	21	165	401	587
1955-56	29	183	266	478
1956-57	33	203	484	720
1957-58	31	204	478	713
1958-59	14	169	506	689
1959-60	26	161	476	663

Observamos que:

1. O número de alumnas foi aumentando entre 1912 e 1935, ao principio timidamente, pero sempre progresando.
2. A Guerra civil supuxo a inactividade académica.
3. Durante o curso 1922-23 prodúcese un salto no número de alumnas coincidindo coa incorporación da Sección de Ciencias Químicas. Nos cinco anos seguintes o alumnado feminino desta facultade multiplicárase por tres. O novo e activo profesorado desta facultade resultou moi alentador para o estudantado polos seus métodos prácticos e participativos e pola súa accesibilidade.
4. Detrás do descenso producido no curso 1929-30 apreciamos o Real Decreto de Reforma Universitaria de 1928.
5. O aumento tan notable de alumnas no curso 1939-40 é parello ao dos varóns e vai ligado á celebración dos «cursos abreviados» e aparece nos tres centros de estudo. Na Facultade de Medicina a matrícula feminina medrou nun 284% no curso 1939-40 respecto do curso 1935-36, en Ciencias multiplicouse por catro no mesmo período, pero onde máis manifesto resultan as cifras é na Facultade de Farmacia que multiplicou por vinte e cinco o número de inscritas. A cantidade total de inscritas (824) resulta tan concluínte que nin a finais dos anos cincuenta acadarase unha cifra tal. O ano seguinte á convocatoria dos cursos abreviados a matrícula desinchouse volvendo «á normalidade», rexistrándose a metade de inscritas. As estudantes de Medicina foron as primeiras que decidiron cursar estudos universitarios. En todo o período estudado o número de matriculadas foi moi baixo, producíndose flutuacións moi pequenas nestes cincuenta anos. Se exceptuamos o curso 1929-30, probablemente pola implantación da reforma universitaria de 1928, observamos que dende as primeiras matriculadas houbo un cativo pero continuo aumento ata a GC acadando a cifra máis alta deste período no curso 1931-32. A partires dos anos corenta prodúcese unha caída constante. O bombardeo ideolóxico franquista persuadía ás mulleres sobre as súas aptitudes para esta profesión. os anos 1945-48 e un moi lixeiro impulso a finais dos anos cincuenta.

6. Agás o período comprendido entre 1936 e 1940, o número de mulleres irá en aumento nas Facultades de Ciencias e de Farmacia, sendo esta última a de maior número de alumnas. En Farmacia observamos un descenso no curso 1944-45 posterior á Lei de *Ordenación de la Universidad* de xullo de 1943. O Plan de 1953 aumentaba a seis os cursos para acadar a licenciatura farmacéutica «sendo o primeiro selectivo e debendo cursarse este na Facultade de Ciencias» (De Pharmaceutica scientia: 169) e podemos observar como afectou este feito a ámbalas dúas facultades acrecentando a matrícula en Ciencias e diminuíndoa en Farmacia.
7. Advertimos que a matrícula aumentou, en especial, na década dos anos cincuenta, correspondendo ao curso académico de 1956-57 o maior dato rexistrado do cómputo total de matriculadas (720).

Vemos nas gráficas seguintes como foi a variación por facultade e curso académico.

Figura 13. Mulleres matriculadas. Facultade de Medicina 1912-1960

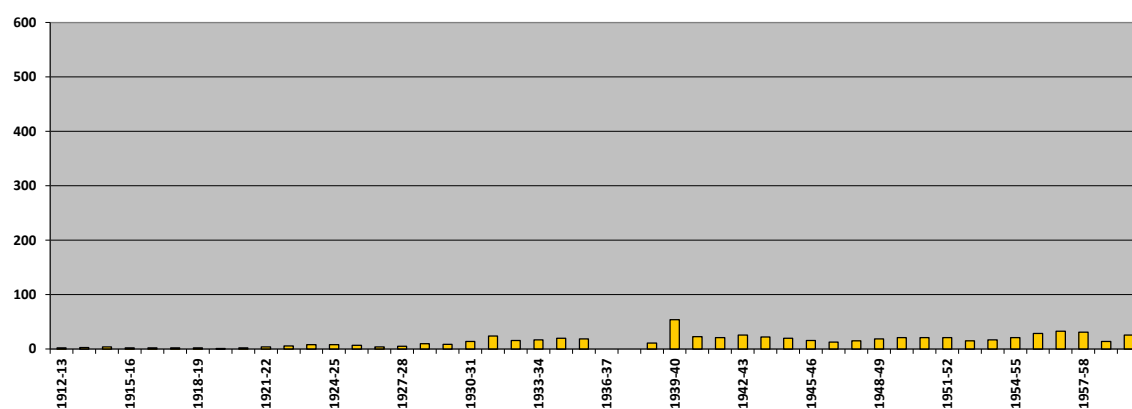


Figura 14. Mulleres matriculadas. Facultade de Ciencias 1912-1960

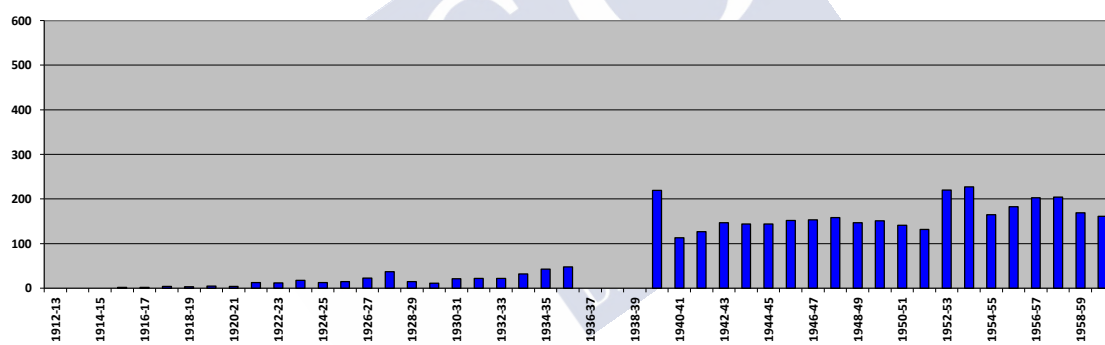
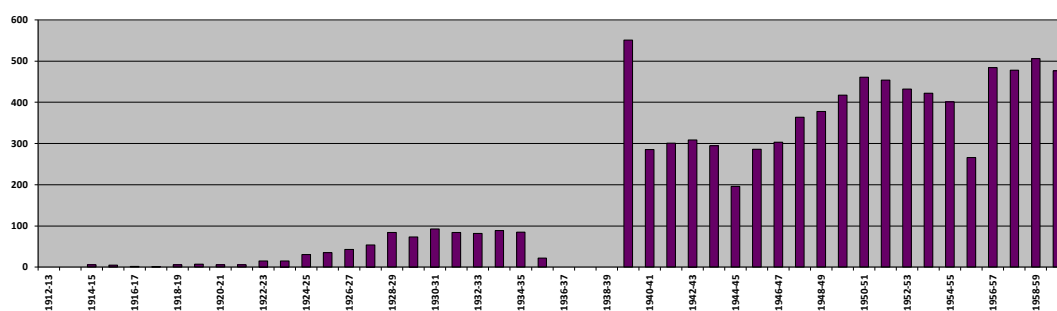
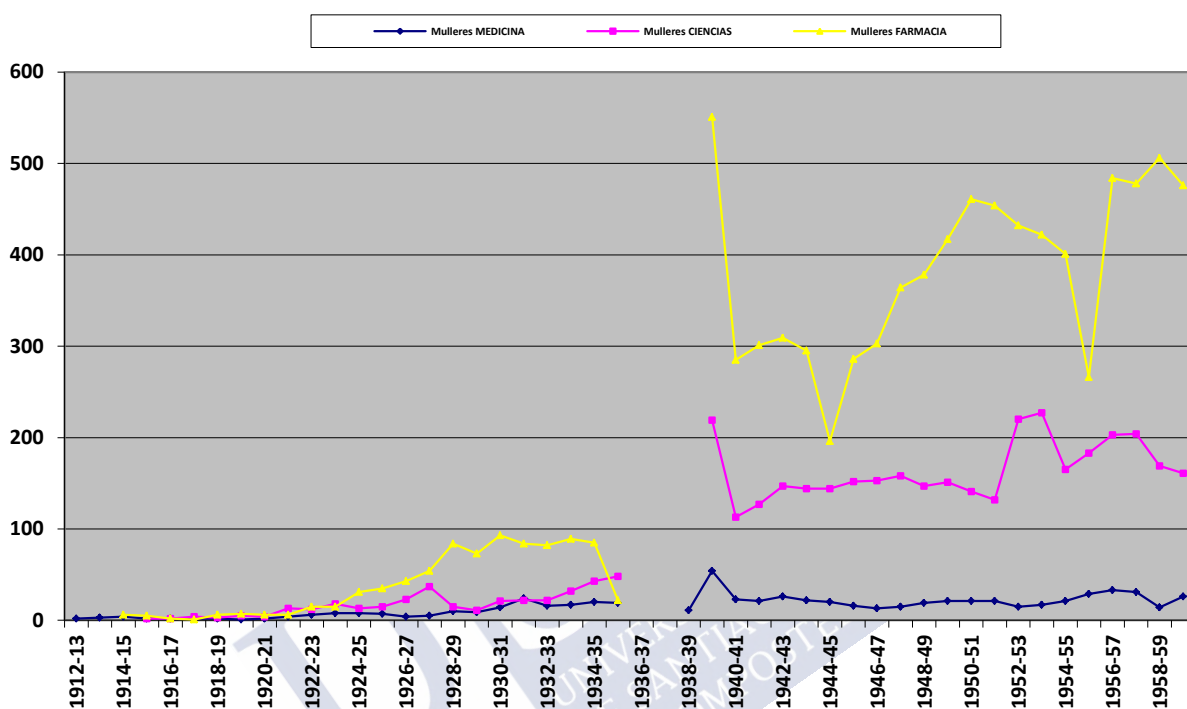


Figura 15. Mulleres matriculadas. Facultade de Farmacia 1912-1960



Superpoñendo os datos das tres facultades obtemos a gráfica seguinte

**Figura 16. Mulleres matriculadas nas
Facultades de ciencias experimentais
1912-1960**



Neste diagrama apréciase moi ben como as liñas de puntos marcan diferentes etapas, que marcaremos como

1. 1912-1920: período inicial cunha matriculación moi baixa
2. 1921-1936: curva ascendente en canto á matriculación en tódalas facultades, se ben en Farmacia é moito máis notábel
3. 1936-39: quebra da Guerra Civil
4. 1939-41: cume producido pola convocatoria dos cursos abreviados e a celebración dos exames patrióticos
5. 1942-1960: dende o curso 1942 as traxectos son moi diferentes dunhas facultades a outras. Medicina mantense en niveis moi baixos, non chegando nunca a remontar. Na Facultade de Ciencias produciuse un aumento notorio de

estudantes, acadando cotas máximas nos anos cincuenta. A Facultade de Farmacia foi a que rexistrou sempre a maior cifra de alumnas e tamén o maior índice de crecemento. A pequena quebra producida entre 1953-55, consideramos que é debida á entrada en vigor da Lei de Ordenación do Ensino Medio de 1953, que aumentaba nun ano a ensinanza media obrigatoria para acceder á universidade.

Agora xa coñecemos os datos comparativos entre mulleres, pero precisabamos saber a súa proporción respecto dos varóns. Acudimos ao Fondo Documental do INE, para ver que datos obtiñamos sobre a US, revisando os Anuarios dos cursos correspondentes⁴⁹.



⁴⁹ Os valores dados para o curso 1929-30 son os mesmos que no curso anterior. Unha vez corroborado este dato, estimamos que se trata dunha errata do INE.

Táboa 25.**Datos da Universidade de Santiago extraídos dos Anuarios Estatísticos do INE**

curso	Alumnado total		Matrícula	oficial			Non oficial			totais			% M
				V	M	T	V	M	T	V	M	T	
1914-15	3710	Medicina	1541	303	0	303	57	2	59	360	2	362	0.6
		Ciencias	479	81	0	81	62	2	64	143	2	145	1.4
		Farmacía	780	171	2	173	92	2	94	263	4	267	1.5
1915-16	3744	Medicina	1579	309	0	309	61	2	63	370	2	372	0.5
		Ciencias	488	93	0	93	69	0	69	162	0	162	0
		Farmacía	813	169	1	170	108	4	112	277	5	282	1.8
1916-17	3702	Medicina	1490	306	0	306	81	2	83	387	2	389	0.5
		Ciencias	647	115	0	115	92	0	92	207	0	207	0
		Farmacía	692	155	1	156	110	2	112	265	3	268	1.1
1917-18	3703	Medicina	1594	333	0	333	47	2	49	380	2	382	0.5
		Ciencias	580	117	2	119	76	1	77	193	3	196	1.5
		Farmacía	622	162	1	163	58	0	58	220	1	221	0.4
1918-19	3672	Medicina	1583	330	0	330	41	2	43	371	2	373	0.5
		Ciencias	659	147	1	148	102	3	105	249	4	253	1.6
		Farmacía	563	122	3	125	102	3	18	137	6	143	4.2

1919 -20	3842	Medicina	1624	350	0	350	48	0	48	398	0	398	0
		Ciencias	555	131	1	132	62	1	63	193	2	195	1.0
		Farmacología	602	136	4	140	96	3	99	232	7	239	2.9
1920 -21	3564	Medicina	1547	332	1	333	43	1	44	375	2	377	0.5
		Ciencias	590	128	1	129	61	3	64	189	4	193	2.0
		Farmacología	497	100	2	102	87	2	89	197	4	201	2.0
1921 -22	1465	Medicina	362	311	3	314	47	1	48	358	4	362	1.1
		Ciencias	220	145	6	151	64	5	69	209	11	220	5.0
		Farmacología	429	95	3	98	83	3	86	178	6	184	3.3
1922 -23	4154	Medicina	1606	309	5	314	83	1	84	392	6	398	1.5
		Ciencias	786	443	33	476	107	5	112	550	38	588	6.5
		Farmacología	551	127	7	134	73	7	80	200	14	214	6.5
1923 -24	4247	Medicina	1582	287	6	293	75	1	76	362	7	369	1.9
		Ciencias	898	140	8	148	142	9	151	282	17	299	5.7
		Farmacología	661	139	8	147	112	7	119	251	15	266	5.6
1924 -25	4485	Medicina	1704	326	7	333	112	1	113	438	8	446	1.8
		Ciencias	809	183	10	193	113	3	116	296	13	309	4.2
		Farmacología	839	209	18	227	76	9	85	285	27	312	8.6

1925 -26	5052	Medicina	1955	349	5	354	127	1	128	476	6	482	1.2
		Ciencias	1031	199	12	211	125	6	131	324	18	342	5.3
		Farmacología	828	184	23	207	88	9	97	272	32	304	10.5
1926 -27	6222	Medicina	1973			385			124	507	2	509	0.4
		Ciencias	1589			257			246	463	40	503	7.9
		Farmacología	817			233			87	277	43	320	13.4
1927 -28	6664	Medicina				1877			593			2470	
		Ciencias				132			1088			1220	
		Farmacología				674			311			985	
1928 -29	3333	Medicina								888	4	892	0.4
		Ciencias								76	15	91	16.5
		Farmacología								391	82	473	17.3
1929 -30	1903	Medicina								800	9	809	1.1
		Ciencias								52	11	63	17.5
		Farmacología								374	89	463	19.2
1930 -31	1955	Medicina								888	14	902	1.6
		Ciencias								52	21	73	28.8
		Farmacología								369	89	458	19.4

1931 -32	2103	Medicina		675	12	687	160	10	170	835	22	857	2.6
		Ciencias		36	16	52	39	5	44	75	21	96	21.9
		Farmacología		209	68	277	113	16	129	342	84	426	19.7
1932 -33	2046	Medicina		680	12	692	170	3	173	850	15	865	1.7
		Ciencias		59	17	76	55	6	61	114	23	137	16.8
		Farmacología		207	59	266	96	23	119	373	82	455	18.0
1933 -40	Sin datos												
1940 -41		Medicina		518	15	533	360	4	364	878	19	897	2.1
		Ciencias		163	80	243	175	38	213	338	118	456	25.9
		Farmacología		393	156	549	75	122	197	468	278	746	32.3
1941 -42		Medicina		439	15	454	440	4	444	879	19	898	2.1
		Ciencias		172	90	262	163	45	208	335	135	470	28.7
		Farmacología		227	184	411	239	130	369	466	314	780	40.3
1942 -43	3350	Medicina		415	19	434	474	4	478	889	23	912	2.5
		Ciencias		182	119	301	192	29	221	374	148	522	28.3
		Farmacología		183	201	384	279	124	403	462	325	787	41.3
1943 -44	2881	Medicina		460	12	472	345	6	351	805	18	823	2.2
		Ciencias		211	114	325	101	38	139	456	282	738	38.2

		Farmac a		209	188	397	247	94	341	312	152	464	32.8
1944 -45	2796	Medicin a		442	12	454	357	4	361	799	16	815	2.0
		Ciencia s		186	115	301	75	17	92	261	132	393	33.6
		Farmac a		202	178	380	210	11 7	327	412	295	707	41.8
1945 -46	2764	Medicin a		429	11	440	300	4	304	729	15	744	2.0
		Ciencia s		207	115	322	70	44	114	277	229	506	45.3
		Farmac a		207	188	395	182	98	280	389	386	775	49.8
1946 -47	2764	Medicin a		505	10	515	289	3	292	794	13	807	1.6
		Ciencia s		207	115	322	70	44	114	277	159	436	36.5
		Farmac a		189	223	412	226	81	307	415	304	719	42.3
1947 -48	3166	Medicin a								763	15	778	36.6
		Ciencia s								279	161	440	45.5
		Farmac a								436	364	800	1.9
1948 -49	3272	Medicin a								888	17	905	1.9
		Ciencia s								215	140	355	39.4
		Farmac a								403	367	770	47.7
1949 -50	3331	Medicin a								862	16	878	1.8
		Ciencia s								223	150	373	40.2

		Farmacía							315	427	742	57.6
1950-51	3147	Medicina							894	21	915	2.3
		Ciencias							172	145	317	45.7
		Farmacía							263	473 ⁵⁰	736	64.3
1951-52	3165	Medicina							886	17	903	1.9
		Ciencias							160	165	325	50.8 ⁵¹
		Farmacía							364	428	792	54.0
1952-53	3392	Medicina							730	14	744	1.9
		Ciencias							366	202	568	35.6
		Farmacía							496	436	932	46.8
1953-54	3687	Medicina							652	16	668	2.4
		Ciencias							549	373	922	40.5 ⁵²
		Farmacía							351	414	765	54.1
1954-55	3279	Medicina							680	20	700	2.8
		Ciencias							432	191	623	30.7
		Farmacía							293	366	659	55.5
1955	3146	Medicina							688	22	710	3.1

⁵⁰ É a única facultade de Farmacia española con maioría feminina.

⁵¹ Maior índice de toda España en Ciencias.

⁵² Maior índice de toda España en Ciencias.

-56		a											
		Ciencias							410	184	594	31.0	
		Farmacía							254	355	609	58.3	
1957-58	3187	Medicina							895	29	924	3.1	
		Ciencias							293	181	474	38.2	
		Farmacía							303	361	664	54.4	
1958-59	3715	Medicina							1280	104	1384	7.5	
		Ciencias							353	157	510	30.1	
		Farmacía							290	387	677	57.2	
1959-60	3250	Medicina							1432	138	1570	8.8	
		Ciencias							412	160	572	28.0	
		Farmacía							322	381	703	54.2	

Observacións:

-Nos cursos que van dende 1914 a 1926, de 1931 a 33, de 1940 a 47 temos datos do número de varóns e mulleres, separados alumnos que cursan por ensino libre e oficial.

-Existe unha forte caída na inscrición masculina pero non na feminina no curso 1921-22 que interpretamos como debida á Guerra de África.

-Nos espazos comprendidos entre os anos 1928 e 1931 e os anos 1947 e 1960, non existen datos disgregados por sexos. Non existe ningún dato do período entre 1933 e 1940.

-Medicina era, das tres, a facultade que contaba con maior matriculación, polo que non só había poucas estudantes mulleres nas aulas desta Facultade, senón que ademais a súa proporción con respecto aos seus compañeiros de aula era exigua. No ano 1931, as mulleres representaban un 2.6% dos estudantes deste centro, cifra que conseguiu superar a partires de 1955, acadando a cantidade máis alta no curso 1959-60, un **8.8% da matrícula total**.

Na Facultade de Ciencias era das tres a que contaba con menos alumnos, pero a representación feminina era máis alta que en Medicina. Xa no curso 1930-31 comportaba o 28.8% da matrícula desta Facultade, máis dunha cuarta parte do total, chegando a rexistrar, no curso 1951-52, máis da metade da matrícula (50.8%).

Farmacía, sen ser a facultade máis habitada, foi a que fixo un crecemento máis acentuado na proporción varóns/mulleres nas súas aulas. Antes da GC a porcentaxe de alumnas era de algo máis do 19% pero xa na posguerra comezou o seu ascenso, chegando ao 57.6% no curso 1949-50.

3.4. COMPARANDO CON OUTRAS UNIVERSIDADES

Nos outros distritos universitarios poderíamos observar as mesmas peculiaridades respecto da matrícula feminina?. Matriculábanse na mesma proporción e nos mesmos centros? Existía algunha especificidade ou característica que as sinalara?

Acudimos de novo ao INE para conseguir datos e elaboramos a seguinte táboa cos mesmos. O alumnado matriculado comprende oficiais e libres. Para o curso 1927-28 non dispoñemos de datos disgregados por sexo.

Táboa 26. Comparativa alumnado español / alumnado US

	Alumnado en toda España			Alumnado na US			% alumnas matriculadas	
	V	M	total	V	M	total	en toda España	en Santiago
1914-15			23508	1042	16	1058	1.9	1.5
1915-16	21029	438	21467	1098	13	1111	2.0	1.2
1916-17	32064	619	32683	1167	9	1176	1.9	0.8
1917-18	22898	688	23586	1294	10	1304	2.9	0.8
1918-19	22951	709	23660	1138	14	1152	3.0	1.2
1919-20	22693	710	23403	1176	11	1187	3.0	0.9
1920-21	22588	920	23508	1005	14	1019	4.1	1.4
1921-22	21983	1097	23080	1061	36	1097	4.7	3.3
1922-23	24496	1194	25690	1545	74	1619	4.6	4.6
1923-24	26291	1509	27800	1255	51	1306	5.5	3.9
1924-25	27724	1926	29650	1414	68	1482	6.5	4.6
1925-26	29412	2149	31561	1520	70	1590	6.8	4.4
1926-27	36434	3285	39719	1987	125	2112	8.3	5.9
1927-28	-	-	45463		-	2702		
1928-29	39336	1893	41229	1928	127	2055	4.6	6.2
1929-30	31813	1744	33557	1772	131	1903	5.2	6.9
1930-31	33471	2246	35717	1804	151	1955	6.3	7.7
1931-32	31607	2026	33633	1940	163	2103	6.0	7.7
1932-33	29858	2047	31905	1887	159	2046	6.4	7.8
1933-34	28664	2124	30788					
1934-35	31510	2980	34490					
1935-36	26661	2588	29249	1989	194	2183	8.8	8.9
	29660	2353	32013					

1939-40	46713	7623	54336	3462	949	4411	14.0	21.5
1940-41	29297	4466	33763	2531	520	3051	13.2	17.0 ⁵³
1941-42	29953	4716	34669	2370	557	2927	13.6	19.0 ⁵⁴
1942-43 ⁵⁵	32693	4979	37672	2774	576	3350	13.0	17.2
1943-44	36260	5504	41764	2350	531	2881	13.0	18.4
1944-45	33920	5480	39400	2266	530	2796	14.0	19.0
1945-46	35277	5149	40426	2204	560	2764	12.9	20.3
1946-47	37025	5572	42597	2363	569	2932	13.1	19.4
1947-48	40452	6474	46926	2508	658	3166	13.8	20.8
1948-49	43114	6866	49980	2593	679	3272	13.7	20.8
1949-50	42989	7314	50303	2535	796	3331	14.5	23.9
1950-51	43966	7667	51633	2303	844	3147	14.8	26.8
1951-52	45479	7955	53434	2353	812	3165	14.9	25.7
1952-53	49603	8540	58143	2488	904	3392	14.7	26.7 ⁵⁶
1953-54	49973	9607	59580	2638	1049	3687	16.1	28.5
1954-55	49135	9531	58666	2472	807	3279	14.2	24.6
1955-56	46978	10052	57030	2328	818	3146	17.6	26.0
1956-57	50856	11359	62215	2381	806	3187	18.9	25.3
1957-58	52105	12176	64281	2381	806	3187	18.9	25.3
1958-59	50355	12630	62985	2278	813	3091	20.1	26.3
1959-60			63787	2324	926	3250	- ⁵⁷	28.5

Nos primeiros anos do século, apreciamos que a porcentaxe de alumnas matriculadas en Santiago respecto ás matriculadas no resto de España non chega á media estatal, como agardabamos nunha cidade cunha poboación conservadora e con grande peso do clero e

⁵³ Só superada por Madrid: 19.81%.

⁵⁴ A máis cifra máis alta de España e tamén para os anos que van dende 1945 a 1950.

⁵⁵ Anuario 1944-45.

⁵⁶ A Universidade da Laguna ten a estatística máis alta co 27.9% de mulleres coincidindo coa inauguración da nova sede central universitaria.

⁵⁷ Non hai datos disgregados por sexo

das familias. Foi nas grandes cidades, en especial Madrid e Barcelona, onde se produciu, a incorporación das primeiras estudantes á Universidade, así que cumpría agardar que fosen estas cidades, máis abertas e cosmopolitas, as que rexistrasen maior porcentaxe de mulleres. Sen embargo, dende finais da década dos anos vinte, os datos estatísticos amosan un xiro notábel, superando a universidade galega á media universitaria española dende 1928 e mesmo colocándose á cabeza a partires de 1939. Neste curso de 1939-40 había en Barcelona un 15.66% mulleres sobre o total da matrícula, en Madrid un 18.81% e, en Zaragoza un 17.66%.

A Universidade de Santiago de Compostela rexistra a matrícula feminina mais alta de España, ademais de no xa mencionado curso 1939-40, nos anos académicos de 1941-42, e en todo o período comprendido entre 1945 e 1960. O franquismo primeiro favoreceu ás mulleres por «méritos de guerra» e ademais atraeu a moitas de fóra a facer os cursos.

Cotexamos os datos de Santiago cós dos outros distritos para os cursos académicos 1942-43 e 1957-58 por ter as series completas, escollendo aqueles distritos dos que había información no Fondo Histórico do INE e que contaban con Facultade de Farmacia (Táboa 36)

Táboa 27. Matriculadas por facultade e universidade							
1942-43					1957-58		
Distrito		V	M	% M	V	M	% M
Santiago	Ciencias	1174	475	28.8	293	181	38.2
	Farmacía	1258	976	43.7	303	361	54.4
	Medicina	3750	66	1.7	895	29	3.1
Barcelona	Ciencias	3390	583	14.7	1370	331	19.5
	Farmacía	1187	731	38.1	798	627	44.0
	Medicina	4559	48	1.0	1935	117	5.7
Granada	Ciencias	495	168	25.3	172	53	23.6
	Farmacía	1325	455	25.6	690	560	44.8
	Medicina	2188	26	1.2	1403	66	4.5
Madrid	Ciencias	6189	1084	14.9	3634	722	16.6
	Farmacía	2446	1918	43.9	1370	2037	59.8
	Medicina	11932	284	2.3	4219	401	8.7

Non existen diferenzas significativas ao respecto da matriculación inicial das mulleres nas Facultades de Medicina, cuxas cifras non chegan ao 2.5% a principios dos corenta e, aínda que non pasan por termo medio do 7.5% a finais dos cincuenta, o certo é que a Universidade de Madrid multiplica por catro e a de Barcelona por cinco o número de mulleres. O distrito de Santiago amosa, para o curso 1957-58, a porcentaxe mais baixa das catro.

Entre as matriculadas en Farmacia son as Facultades de Granada e Barcelona as que presentan as cifras mais baixas nos dous cursos examinados, encontrándose a Universidade de Santiago, en calquera caso, por enriba da media para estas ensinanzas.

Onde observamos as diferenzas mais significativas cós outros distritos é na Facultade de Ciencias xa que ten a maior porcentaxe de matriculadas en ambos anos, dobrando case a media dos catro distritos, é a que mais incremento de matrícula reflicte nos quince anos que van dun curso a outro, e isto sendo unha Facultade pequena dunha universidade mais ben pequena. Comparándoa co xigante madrileño, Compostela contaba con 474 alumnos de Ciencias en 1957, mentres que Madrid tiña 4356 matriculados, agora que en Santiago as alumnas representaban o 38.8% da matrícula total e na Universidade Central só o 16.6%.

Se comparamos a suma dos datos das tres universidades indicadas vemos respecto da Facultade de Ciencias o incremento de matrícula feminina foi dun 10% en Santiago fronte ao 4.6%, na Facultade de Farmacia do 11% fronte ao 14% e en Medicina do 1.4% fronte ao 5%, correspondéndolle a Farmacia o maior incremento porcentual.

Inserimos dúas gráficas, unha para cada curso na que pode verse claramente este caso. ¿Por que acontecía isto? ¿Que facía distinta a Santiago? Se a carreira estaba ou non considerada como idónea para as mulleres, esta valoración daríase en tódalas Universidades. Xa dixemos que a sociedade compostelá e galega, en xeral, era conservadora, así que este factor tampouco podía marcar a disparidade, e tampouco

Táboa 28. Matriculadas por facultade e universidade			
		1942-43	1957-58
Universidade	Facultade	% mulleres	% mulleres
Santiago	Ciencias	28.8	38.2
	Farmacia	43.7	54.4
	Medicina	1.7	3.1
Suma de Barcelona+Granada+Madrid	Ciencias	15.4	19.0
	Farmacia	39.6	53.1
	Medicina	1.9	6.8

parece probable que fose mais doado colocarse ou que tiveran algunha vantaxe á hora de atopar emprego, nin como docentes en calquera nivel de ensino, nin en algún laboratorio. Así que a diferenza fundamental estaba na propia facultade, que contaba con parte do profesorado que «viñan de formarse na rede formativa da JAE» (Gurriarán, 2006: 350) e que serían «dos elementos máis dinamizadores da US» (*idem*). Este profesorado (en especial Martín Sauras, Calvet Prats e Parga Pondal) organizará actividades formativas -con presenza de alumnado feminino- que incluían excursións didácticas nas que se visitaban industrias e tamén centros docentes de secundaria e ensino superior. Este tipo de actividades «posibilitaba un marco de relacións diferentes, que favorecía o coñecemento mutuo fóra das clases» (*ibidem*, 358) creando un ambiente «favorable para a aprendizaxe, algo nunca visto nas aulas compostelás» (*idem*). Esta facultade concedería bolsas de investigación, sendo a alumna M^a Eugenia Pereira Rodríguez o primeiro estudante da Facultade de Ciencias en obter unha.

As primeiras profesoras da US pertenceron tamén a esta Facultade, sendo a primeira Dolores Lorenzo Salgado, nomeada o 15 de setembro de 1930 «para as materias de técnica a proposta del Sr. Zurimendi»⁵⁸. De seguido, segundo consta no libro de Actas da Facultade de Ciencias «a proposta do Sr. Calvet noméase Axudante de Química Orgánica a Dna. María de la Concepción Carnero Valenzuela».⁵⁹ En 1934, serán designadas como «axudantes de clases prácticas» outras tres mulleres: «acórdase, a proposta do catedrático de Física, nomear axudantes de clases prácticas das materias de Física Teórica e Experimental e Complementos de Física ás licenciadas D^a Antonia Ferrín Moreiras, D^a Elisa Díaz Riva e D^a Sara Soto Noya».⁶⁰ Ademais de aparecer estas mulleres como axudantes na docencia, aparecen recollidas na acta as axudas destinadas á realización de traballos de investigación. Así, en 1933 «acórdase que as tres becas que o padroado adxudica á Facultade de Ciencias para realizar traballos de investigación se adxudiquen a D^a. M^a de la Natividad Mejuto Larrauri [] que traballarán dirixidos por D. Fernando Calvet».⁶¹ Natividad Mejuto repetirá en 1934 cunha bolsa para traballos de investigación en Química teórica, a proposta igualmente do profesor Fernando Calvet.

⁵⁸ AHUS Libro A-109 de Actas da Facultad de Ciencias 1904-1935, pág. 291

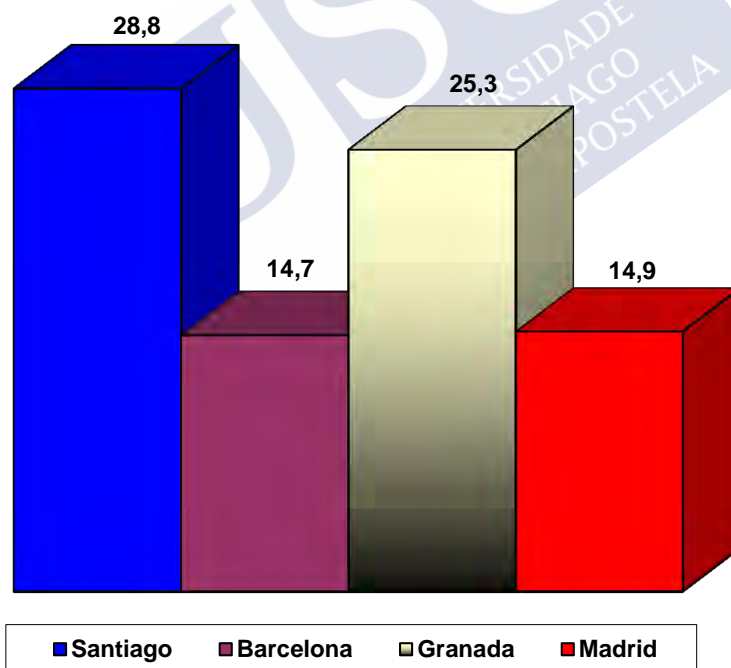
⁵⁹ Libro de Actas da Facultade de Ciencias. 1904-1935. AHUS. Fondo Universitario. Serie general. A 109.

⁶⁰ *Idem*: acta da sesión do día 10 de outubro de 1933. (p. 353) e acta de 6 de novembro de 1934 (p. 374)

⁶¹ *Idem*: acta do 30 de setembro de 1933 (p. 351-352)

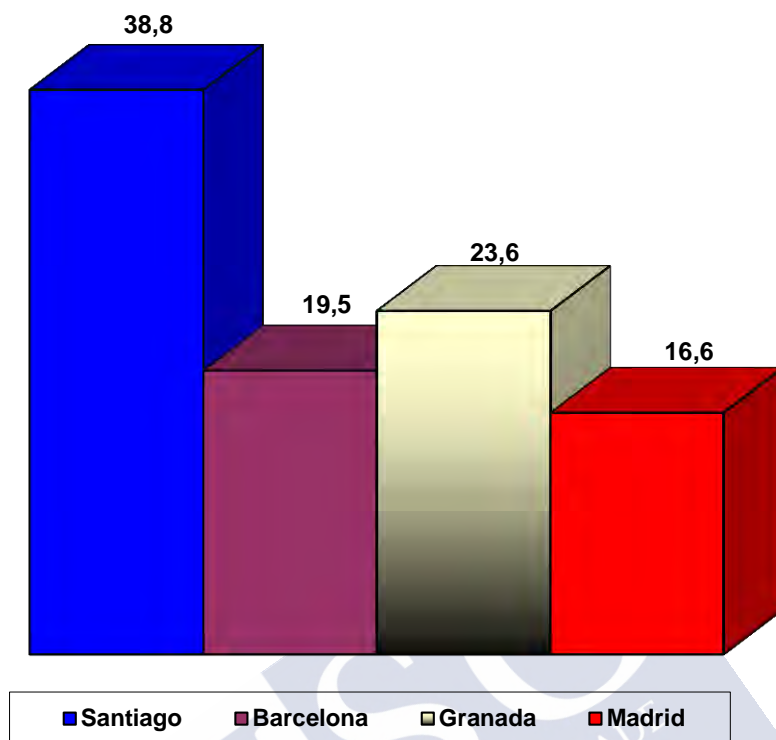
Estas mulleres formarán parte dos equipos de investigación da facultade en colaboración cos profesores máis significativos: Dolores Lorenzo Salgado xunto con Isidro Parga Pondal, no laboratorio de Química analítica, Natividad Mejuto Larrauri e Concepción Carnero colaboran con Fernando Calvet no laboratorio de Química orgánica e Elisa Días Riva no laboratorio de Bioloxía xunto a Luis Iglesias ou no de Física con Mariano Zurimendi. Ademais integraranse nas sociedades científicas do momento e publicarán traballos, sempre a carón dos seus profesores, na revista *Anales* e no Boletín da US.⁶²

Figura 17. Porcentaxe matriculadas na Facultade de Ciencias por Universidades (1942-43)



⁶² Inserimos información máis pormenorizada sobre estas mulleres no capítulo *Itinerarios*.

**Figura 18. Porcentaxe matriculadas na Facultade de Ciencias
por Universidades (1957-58)**





4. CONCLUSIONES

A Lei Moyano de 1857 estableceu a obrigatoriedade da educación infantil entre os seis e os nove anos, pero esta lei non era «igualadora» entre sexos xa que a formación das nenas estaría -exclusivamente- enfocada a perpetuar o seu papel de coidadora: nai, esposa, criada, enfermeira e aglutinadora da familia. Non se facían leis educativas tendo en conta ás mulleres -que nin tiñan dereito de voto- senón que consideraban os gobernantes que unha melloría na formación feminina faría avanzar a sociedade, porque as mulleres transmitirían o aprendido aos seus fillos.

Respecto da educación, o pasado século XX é considerado o século das mulleres, polos pasos verdadeiramente decisivos dados para varrer as desigualdades habidas entre homes e mulleres. Nada máis iniciarse este século créase o *Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes*. De seguido, prodúcese a reforma dos estudos das Escolas Normais que melloraría a preparación das mestras. Ademais, a idade escolar estendíase ata os 12 anos e, ao mesmo tempo, un pequeno grupo de nenas comezaría estudos de secundaria. Pero o acontecemento máis importante foi a promulgación da R.O. de 8 de marzo de 1910 que recoñecía, por fin, o dereito das mulleres a cursar estudos libremente nos centros oficiais de ensino. Detrás desta corrente aperturista había un movemento de mulleres ilustradas, cultas, loitadoras e reivindicativas, apoiadas nun renovador pensamento, o feminista, que centrou as súas reivindicacións no dereito á educación e que batallou contra os numerosos atrancos legais, contra a hostilidade por parte da sociedade e contra a dificultade para o exercicio dos coñecementos adquiridos na universidade. Tamén ILE, dende a súa creación, apoiaba e reivindicaba a causa da educación feminina.

A todo isto hai que sumar a R.O. de 2 de setembro de 1910 que supoñería a apertura para o exercicio de profesións relacionadas con Ministerio de Instrucción de Pública para as mulleres e lles abría a posibilidade de presentarse a oposicións e concursos.

Dende o punto de vista da historia da universidade de Santiago, as mulleres representan o tema menos estudado do conxunto da súa poboación. Non existe ningunha tese de doutoramento en referencia á educación superior das mulleres galegas, así que un vasto campo está aberto. Esta tese de doutoramento aplicou a perspectiva de xénero para o

obxectivo do noso traballo: analizar a presenza das mulleres nos estudos experimentais na Universidade de Santiago ata 1960. Se ben ao longo de todo o traballo fomos extraendo unha serie de resultados, faremos agora algunhas consideracións a modo de conclusións finais.

O acceso sistemático das mulleres á universidade iniciouse nos Estados Unidos de América, vinculada a círculos relixiosos protestantes e, como ningunha das universidades existentes naquel momento as admitía nas súas aulas, as pioneiras americanas fundaron os seus propios centros educativos, segregados dos varóns. O primeiro destes centros Mount Holyoke data do ano 1837. As reivindicacións sobre a educación superior das mulleres espalláronse por Europa durante o século XIX. Dende a primeira universidade en admitilas -Zurich- e sorteando variadas dificultades, tódolos países foron incorporando alumnas aos seus centros. Nas universidades españolas este proceso foi posterior e máis lento que noutros países europeos.

A primeira estudante universitaria en Compostela, Manuela Barreiro, matricúlase na Facultade de Farmacia no ano 1896. Nese momento un 85% das mulleres galegas eran analfabetas.

Como en tódolos países, os estudos das mulleres iniciáronse na carreira de Medicina, aprendizaxe achegada ao papel de coidadora, como as enfermeiras, pero con outra consideración e prestixio, funcionando como ascensor social. O acceso das primeiras alumnas tivo lugar na segunda década do século XX, xusto despois da terríbel Primeira Guerra Mundial, unha forte motivación para iniciar estudos sanitarios. Alén diso as influencias familiares tamén estaban presentes nalgúns casos, reproducíndose o estatus médicos fillos de médicos. A porcentaxe de mulleres respecto do de varóns nesta carreira foi inicialmente moi baixa e continuou así en todos os cincuenta anos analizados. Esta facultade contaba proporcionalmente con maior número de alumnas estranxeiras, fundamentalmente procedentes de antigas colonias españolas. As primeiras que pisaron as aulas da Facultade de Medicina foron as irmás Fernández de la Vega (1913), naturais de Vegadeo; Olimpia Valencia López (1919), natural de Baltar, en Ourense; M^a Luisa Fernández Cascallar (1920), de Pontevedra; María Piñeiro Estrella (1921), de Santiago e María Freire Garabal (1921), natural de Montevideo, no Uruguai e de familia compostelá.

A esta vangarda sumáronse de seguida estudantes de Farmacia, sendo as cinco primeiras matriculadas as irmás Marina e Manuela Caldeiro Calvo, Sara Fernández Casas e María López Cotarelo (as catro no ano 1914) e María García Berdiales (1917). A Facultade de Farmacia recibiu, nos cincuenta anos que van de 1910 a 1960, a 2052 mulleres. Respecto da Facultade de Ciencias houbo que agardar á súa creación en 1922, pero xa dende o primeiro curso houbo alumnas nas aulas desa facultade, sendo no total do período 1052 as estudantes que cursarán esta carreira.

En principio o número de mulleres que se achegaban á Universidade para formarse en ciencias experimentais foi moi baixo e medrou lentamente polas resistencias, o machismo e os prexuízos sociais, en especial cara aos estudos de Medicina. O número de matriculadas disparouse a partires dos anos vinte, e especialmente, durante a II República, pasando de 12 alumnas en 1920 a 148 alumnas matriculadas entre as tres carreiras experimentais en 1935. Se falamos da poboación universitaria total, as mozas aumentaron dun 1.4 a un 8.9 por cento neses quince anos. Con todo a presenza das mulleres seguía a ser minoritaria entre o alumnado e case inexistente no profesorado universitario. As primeiras docentes serían auxiliares de clases prácticas, nun principio sen remunerar: en 1933 Concepción Carnero e Natividad Mejuto, na materia de Química orgánica; en 1934, Antonia Ferrín en Física teórica, Elisa Díaz en Física experimental e Sara Soto en Complementos de Física.

Durante a Guerra Civil as facultades pecháronse. Un grupo de estudantes e licenciadas en Farmacia colaboraron de xeito desinteresado no Laboratorio de Farmacia Militar. Esta participación non foi gratificada nin tida en conta nunca.

A convocatoria dos cursos abreviados (1939-41) -coa subseguinte celebración de exames patrióticos- produciu un patente aumento no número de matriculadas, rexistrándose cifras tan elevadas que no se volverían repetir durante o período analizado. Nas dúas primeiras décadas do franquismo, as que comprende o noso estudo, a matrícula feminina en Medicina mantense en niveis moi baixos, non chegando nunca a levantarse. Na Facultade de Ciencias produciuse un aumento notorio de estudantes, acadando cotas máximas nos anos cincuenta. A Facultade de Farmacia foi a que rexistrou sempre a maior cifra de alumnas e tamén o maior índice de crecemento, sendo así que, en menos de cincuenta anos, a representación feminina nestes estudos pasou de

ser unha excepción, como Manuela Barreiro Pico, a representar a maioría do alumnado. As mulleres elixiron estudos onde existían saídas profesionais e, ademais, non estaban mal vistas: despacho de medicamentos ou a docencia no ensino medio.

Obtivemos estes resultados coa análise dos libros de rexistro de matrícula do Arquivo da Universidade de Santiago, tarefa que se alongou durante tres anos. Como, nalgúns casos os datos atopados nestes libros resultaron insuficientes, e para completar a información lograda, revisamos tamén outra documentación, cartas, expedientes, do propio AHUS e noutros arquivos (AHN, *Centro Documental de la Memoria Histórica*, *Portal de Archivos Españoles*), examinando máis de catrocentos documentos manuscritos. Aínda así, faltan datos, pois non conseguimos localizar os libros correspondentes ao curso 1930-1931.

As estudantes da Universidade de Santiago eran maioritariamente de orixe galega en Medicina e, sobre todo en Ciencias, onde representan máis do 70% das alumnas matriculadas. A Facultade de Farmacia desborda o ámbito galego pois entre o seu alumnado feminino o colectivo máis numeroso corresponde ao das Comunidades autónomas españolas da franxa cantábrica e de Castela-León. As alumnas procedían principalmente de áreas urbanas, especialmente de Santiago de Compostela, nunha Galicia –a do primeiro terzo do século XX- eminentemente rural. A representación de alumnas segundo as vilas e cidades de orixe garda relación coa enclave de centros de ensino medio, en especial de institutos públicos de secundaria.

Aínda que non obtivemos datos de tódalas alumnas, partindo dos expedientes examinados, advertimos que o perfil familiar das estudantes era de clase media/ media alta. En especial observamos a presenza de fillas de país de profesións liberais, profesionais da educación infantil, media e superior, comerciantes, militares, industriais e, así mesmo, unha baixa representación de sectores de rendas máis baixas. Descubrimos que primeiro realizaban matrícula por libre e, co tempo, se inscribían por oficial, xa que era preciso asistir ás clases prácticas. O éxito académico foi elevado entre as matriculadas nas primeiras décadas, en especial entre as alumnas da Facultade de Medicina.

Nos primeiros anos do século, apreciamos que a porcentaxe de alumnas matriculadas en Santiago respecto ás matriculadas no resto de España non chega á media estatal, como

agardabamos nunha cidade cunha poboación conservadora e con grande peso do clero, sendo as grandes capitais (Madrid e Barcelona) as que contaban con maior porcentaxe de mulleres. Dende o curso académico 1928-29 os datos estatísticos amosan que a universidade galega supera á media universitaria española en poboación feminina, colocándose á cabeza, a partires de 1939. Neste curso de 1939-40 había en Barcelona un 15.66% mulleres sobre o total da matrícula, en Madrid un 18.81% e, en Zaragoza un 17.66% e en Santiago un 21.5%.

Nas dúas primeiras décadas do franquismo as estatísticas do distrito de Santiago para os estudos de Medicina amosan valores que están no rango do observados para as outras universidades, aínda que nos datos do curso 1957-58 é a que presenta a porcentaxe mais baixa das catro. As matriculadas en Farmacia, para o mesmo período, sitúanse no rango máis alto, xunto coa Universidade Central e, en calquera caso, por enriba da media estatal para estas ensinanzas. Onde observamos as diferenzas mais significativas respecto dos distritos de Granada, Madrid e Barcelona, é na Facultade de Ciencias cuxo número de alumnas dobra case a media dos catro distritos, sendo a que reflicte maior incremento de matrícula entre 1942-1958. Teñamos en conta que á de Ciencias é unha facultade pequena dunha universidade mais ben pequena. Comparándoa co xigante madrileño, Compostela contaba con 474 alumnos de Ciencias en 1957, mentres que Madrid tiña 4356 matriculados, agora que en Santiago as alumnas representaban o 38.8% da matrícula total e na Universidade Central só o 16.6%.

Debido ao seu elevado número, non puidemos saber se todas estas mulleres acadaron os seus obxectivos profesionais pero puidemos seguir algúns percorridos vitais que aparecen no apartado de *Itinerarios de mulleres máis significativas*. Entre as médicas vemos que exerceron como especialistas en fisioloxía, rehabilitación, pediatría, xinecoloxía, análises clínicos, medicina familiar e medicina de empresa e, sobre todo, en odontoloxía (Irene Álvarez, Coro Clavero, Ruth Selbmann, Josefina Areses, Marina Gulín). Algunhas exerceron como docentes en Facultades de Medicina (Elisa Fernández de la Vega, Fernanda Monasterio, Amparo Pérez) pero ningunha na Universidade de Santiago. As licenciadas en Farmacia orientaron fundamentalmente a práctica profesional aos establecementos de farmacia privados ou á farmacia hospitalaria (Pilar Charro). Tamén aparecen inspectoras farmacéuticas (Dolores Lombardero, Josefa Ron);

propietarias do seu propio laboratorio de produtos farmacéuticos (M^a Eugenia Pereira) ou docentes universitaria (Concepción Rof, Ramona Vaamonde). Nas estudantes de Ciencias a saída maioritaria sería a docencia no ensino medio (Patrocinio Armesto, Isaura Usero, Teresa Bouzo, Elisa Díaz); docente nas Escolas Normais (Celia Brañas, Antonia Ferrín); docentes universitarias (Ángeles Alvariño, Antonia Gunther), ou vinculadas á investigación no CSIC (María Domínguez, Carmen García, M^a Antonia Gunther, Aida Méndez ou Amparo Pérez). Estas mulleres publicaron os primeiros artigos en revistas científicas, ampliaron estudos no estranxeiro, participaron en sociedades científicas onde antes só había varóns. Ángeles Alvariño, M^a Antonia Gunther ou Fernanda Monasterio acadaron a excelencia científica. Tamén houbo sombras, pois encontramos licenciadas que nunca lograron traballar naquelo para o que estaban preparadas pois dedicáronse ao coidado da familia por necesidade ou obrigación (María Freire) ou de modo voluntario.

Algunhas foron expedientadas e nunca se reincorporarían ao seu posto laboral; outras marcharon ao exilio onde moi poucas puideron exercer o seu oficio: Elisa Díaz Riva, Coro Clavero Maestre, Marina Peña Bouzas e Antonina Fernández García, a primeira licenciada en Ciencias, as dúas segundas en Medicina e a derradeira en Farmacia. Parece interesante, nun futuro, prolongar a nosa análise ata 1975, afrontando un estudo especial sobre o franquismo, mulleres e ciencias experimentais na USC.

Agardamos finalmente ter acadado, como obxectivo último desta investigación, o coñecemento e recoñecemento do papel das mulleres dentro da vida académica da universidade santiaguesa e a súa visibilización, propoñendo que no futuro sexa tida en conta en estudos de calquera natureza sobre a USC. Pasado un século dende o acceso das mulleres á nosa Universidade, quixeramos facer unha consideración final sinalando que aínda hoxe existentes diferenzas no número de mulleres en certos estudos superiores e na xerarquía desta institución académica. Como afirma o Foro Económico Mundial: «incluso á luz dun esforzo da conciencia internacional sobre os asuntos de xénero, é realmente perturbador o feito de que ningún país lograra aínda eliminar as desigualdades de xénero»⁶³.

⁶³ Foro Económico Mundial, *Women's empowerment: measuring the global gender gap*. Xenebra, 2005.

5. ITINERARIOS DE MULLERES MÁIS SIGNIFICATIVAS

Quixera rematar este traballo cunhas pequenas notas biográficas arredor dalgunhas alumnas, mulleres que deben ser rescatadas, como diría Luis Cernuda de « alá lonxe, onde habite o olvido». Escollemos aquelas que foron realmente as primeiras en matricularse nas súas respectivas carreiras; tamén ás que destacaron no exercicio da súa profesión ou mesmo a aquelas cuxos avatares vitais ben merecen ser coñecidos. Presentámolas aquí por orde alfabética.

O seu seguimento resultou moitas veces moi complexo pola escaseza e dispersión das fontes onde acudir para documentarnos. Mergullámonos no seu expediente persoal no AHUS. Tamén acudimos aos expedientes da Universidade Central no *Archivo Histórico Nacional*, á prensa diaria, publicacións científicas, rexistros dos Colexios profesionais, arquivos da Residencia de Señoritas da ILE, a museos farmacéuticos e mesmo a entrevistas persoais cos seus descendentes.

- | | |
|--|--|
| 1. ROSARIO ALONSO NART | 14. M^a TERESA BOUZO SANTIAGO |
| 2. EMILIA ÁLVAREZ ÁLVAREZ | 15. BRAÑAS FERNÁNDEZ-MIRANDA, |
| 3. EMMA ÁLVAREZ BESADA | CELIA CLARA |
| 4. ÁUREA M^a VICTORIA ÁLVAREZ | 16. TARSY CARBALLAS FERNÁNDEZ |
| VARELA | |
| 5. IRENE LUCÍA ÁLVAREZ VERAS | 17. MARÍA DE LA CONCEPCIÓN |
| 6. ÁNGELES ALVARIÑO GONZÁLEZ | CARNERO VALENZUEL |
| 7. AMPARO ARANGO FERNÁNDEZ | 18. CONSUELO CASTELAO |
| 8. JOSEFINA ARESES PÉREZ | BERNÁNDEZ |
| 9. MARÍA DEL PATROCINIO | 19. CHARRO SALGADO, M^a PILAR |
| ARMESTO ALONSO | 20. MARÍA CORO CLAVERO |
| 10. MANUELA BARREIRO PICO, | MAESTRE |
| 11. LUISA BÉCARES MÁZ | 21. ELISA DÍAZ RIVA |
| 12. MARÍA MANUELA BLANCO | 22. MARÍA DOMÍNGUEZ ASTUDILLO |
| LÓPEZ | 23. ELVIRA DURÁN RODRÍGUEZ |
| 13. ADELA BOO GALLEGO | |

24. **M^a LUISA FERNÁNDEZ**
CASCALLAR
25. **ELISA E JIMENA FERNÁNDEZ DE**
LA VEGA LOMBÁN
26. **RITA FERNÁNDEZ**
QUEIMADELOS
27. **FERNÁNDEZ REY, ELVIRA**
28. **M^a TERESA FERNÁNDEZ**
RODRÍGUEZ
29. **LUISA FERREIRA FRONTIÑA**
30. **ANTONIA FERRÍN MOREIRAS**
31. **ENCARNACIÓN FRAGA PADÍN**
32. **MARÍA FREIRE GARABAL**
33. **CARMEN GARCÍA AMO**
34. **AÚREA GONZÁLEZ GONZÁLEZ**
35. **GUNTHER NONELL, M^a**
ANTONIA
36. **GUADALUPEZ GUTIÉRREZ-**
MOYANO LÓPEZ
37. **EVELINA HERVELLA NIETO**
38. **MARÍA LUISA IGLESIAS LOSADA**
39. **PILAR LAGO NÚÑEZ**
40. **M^a DE LOS DOLORES, M^a LUISA**
E M^a TERESA LEMA PINTOS
41. **DOLORES LOMBARDERO**
MARTÍNEZ
42. **M^a DEL CONSUELO LÓPEZ**
LÓPEZ
43. **M^a BENITA LÓPEZ MARTÍNEZ**
44. **BALBINA LÓPEZ SOMOZA**
45. **M^a DEL PILAR LÓPEZ SOMOZA**
46. **DOLORES LORENZO SALGADO**
47. **NATIVIDAD MEJUTO LARRAURI**
48. **M^a ROSARIO AIDA MÉNDEZ**
MIAJA
49. **M^a CONCEPCIÓN MOAR**
VÁZQUEZ
50. **FERNANDA MONASTERIO**
COBELO
51. **CONCEPCIÓN OTERO CARREIRA**
52. **DOLORES PALMEIRO VALCÁRCE**
53. **M^a DEL PORTAL PANISSE**
FERRER
54. **M^a DE LA PAZ PARADA PUMAR**
55. **M^a INMACULADA PAZ ANDRADE**
56. **MARINA PEÑA BOUZAS**
57. **EUGENIA PEREIRA RODRÍGUEZ**
58. **PEREZ CARNICERO, AMPARO**
59. **CELSA PÉREZ MOREIRAS**
60. **GUMERSINDA MARGARITA**
PETEIRO VÁZQUEZ
61. **MARÍA PIÑEIRO ESTRELLA**
62. **M^a BASILISA PIÑEIRO PIÑEIRO**
63. **POZA JUNCAL, LUZ**
64. **EMILIA RODRÍGUEZ FREIRE**
65. **DOLORES RÍOS SUÁREZ**
66. **ELOÍSA RIVADULLA ÁLVAREZ**
67. **M^a DE LA CONCEPCIÓN ROF**
CARBALLO
68. **JOSEFA RON NOYA**
69. **M^a GLORIA RUIBAL AMOR**

70. **ROSALÍA RUIBAL AMOR**
71. **FRANCISCA LEONOR SAMPEDRO**
COSTAS
72. **RUTH SELBMANN KUMMER**
73. **CONCEPCIÓN SENÍN QUINTELA**
74. **SARA SOTO NOYA**
75. **FRANCISCA SURÓS FORNS**
76. **CLEMENCIA TORRES CAPLANNE**
77. **ISAURA USERO SOUTO**
78. **RAMONA VAAMONDE**
FERNÁNDEZ
79. **OLIMPIA VALENCIA LÓPEZ**
80. **ASCENSIÓN VIDAL PIAZUELO**
81. **M^a DE LOS DOLORES VIELVA**
OTOREL
82. **M^a DEL CARMEN ZAPATA Y**
ZAPATA



Rosario Alonso Nart⁶⁴

Esta asturiana natural de Xixón, era neta dun farmacéutico.

Estudou Farmacia na universidade compostelá entre 1929 e 1932.

No arquivo formado polos fondos dos Servizos Documentais da Presidencia do Goberno español e do Tribunal Especial para a Represión da Masonería e o Comunismo de época franquista, chamado Centro Documental da Memoria Histórica existe un documento de instrución da causa número 115 (1937) seguida contra Rosario Alonso Nart e Julián Gómez Sanz por denegación de auxilio.⁶⁵

Dous irmáns de Rosario, pertencentes á Garda Civil, foron tristemente famosos Na Revolución de outubro asturiana, de 1934 faleceron nun ataque de milicianos socialistas, os axentes da Garda Civil de Sama, incluído o seu capitán José Nart. Despois houbo unha cruenta operación represiva contra os revolucionarios -os días 20 e 21 do mesmo mes- coñecida como a *matanza de Carbayín*, dirixida persoalmente por Rafael Alonso Nart, irmán do falecido capitán.

Outro membro da familia, a súa irmá Carolina, licenciouse no ano 1926 en Medicina e Cirurxía, sendo a segunda muller asturiana en obter este título. Especializouse en pediatría.

Outra irmá, María, era mestra en exercicio cando decidiu estudar a carreira de Medicina. No *BOE* nº 60 de 11 de marzo de 1966, aparece María Alonso Nart, de Xixón como Médica fisióloga.

Emilia Álvarez Álvarez⁶⁶

Naceu na parroquia de Trado, no concello de Pontedeva (Ourense) o 10 de marzo de 1910. Era filla de José Álvarez Puga, médico de profesión e de Isolina Álvarez Pérez, natural de Cortegada, Ourense, sen ocupación.

Fixo os estudos de bacharelato nos Intitutos de Ourense e Santiago. Estudou Farmacia na Universidade de Santiago entre os anos 1928 e 1933, con moi bo expediente.

⁶⁴ Expediente persoal en PARES, UNIVERSIDADES, 5232, Exp.18.

⁶⁵ Centro Documental de la Memoria Histórica, PS-GIJON_TPJA, C. 36, Exp.161.

⁶⁶ AHUS, leg. 31, exp. 16.

En 1933, casa en Cortegada de Miño (Ourense) co escritor, etnógrafo e xurista Fermín Bouza Brey, a quen coñecera en Santiago, nunha voda dobre (foto) na que casa tamén a súa irmá Remedios Álvarez con Abelardo Moralejo Lasso, que chegara no ano 1927 á universidade santiaguesa como catedrático de lingua e literatura latina.



Figura 19. Voda Emilia Álvarez-Fermín Bouza e Remedios Álvarez-Abelardo Moralejo

Fermín Bouza é destinado como xuíz na Estrada, onde nacerán as súas fillas Emilia Guillermina (1936)⁶⁷ e María Luísa (1940). En 1942 Bouza vai destinado ao xulgado de Primeira Instancia de Santiago, onde nacerán María Isabel (1942) e Fermín (1946). Emilia Álvarez posuía unha farmacia na Rúa do Vilar nº 54 de Santiago de Compostela. Foi membro desde 1931 da SEFQ onde entrou presentada por Ricardo Montequi e Álvarez Zurimendi e socia do Seminario de Estudos Galegos.

Emma Álvarez Besada (1906, -)⁶⁸

Natural de Tui (Pontevedra), naceu o 22 abril de 1906. Era filla dun farmacéutico.

Estudou Medicina na Universidade de Santiago entre 1924 e 1930. As súas cualificacións son notables. Aparece como unha das primeiras médicas do período republicano na prensa de 1931.⁶⁹

⁶⁷ Morreu en 1979 na cidade de Zaragoza, no trágico incendio do hotel Corona de Aragón.

⁶⁸ AHUS: expediente persoal, leg. 33, exp.16.

⁶⁹ Citado en Rafael Torres (2012), ver bibliografía

O 28 de xullo de 1936, Emma Álvarez Besada e María Domínguez Astudillo, atoparon o corpo fusilado de Pedro Poveda, no cemiterio do Este de Madrid (actual Almudena). Ámbalas dúas mulleres estudaran en Santiago e ambas pertencían a Institución Teresiana, da que Poveda foi o fundador. Enma deu conferencias sobre a *Residencia Universitaria Femenina* (hoxe Colegio Mayor Padre Poveda)

Áurea M^a Victoria Álvarez Varela (1915-2008)⁷⁰

Naceu o 13 de xullo de 1915 en Monterroso (Lugo). Seu pai era José Álvarez Cabana, natural tamén de Monterroso e avogado de profesión. A nai chamábase Sofía Varela Cabana e era de Palas de Rei.

Áurea cursou estudos de Ciencias entre 1931 e 1936.

Na Universidade santiaguesa coñecería ao mozo de Camariñas, Javier Teixeira Brunet, estudante de Medicina co que casaría, en 1941 (foto voda). Durante algúns anos permaneceron en Galicia. Posteriormente trasladáronse a Pamplona onde Teixeira sería un dos impulsores da Facultade de Medicina da Universidade de Navarra, figurando como o primeiro director de estudos deste centro, e xefe do Servizo de Neurofisioloxía clínica na Clínica Universitaria de Navarra.



Figura 19. Foto voda

Rafael Lema Mouzo (2014) nunha biografía sobre o doutor Teixeira indica que Áurea Álvarez foi profesora e deu clases en Vilalba (Lugo).

Tivo 7 fillos: Aurea, Gerardo, Javier, José Manuel, Rafael, Lourdes e M^a Jesús. Morreu no ano 2008.

⁷⁰ AHUS , expediente persoal: leg. 48, exp. 4.

Irene Lucía Álvarez Veras (1898,-)⁷¹

Naceu o 13 de decembro de 1898, en Ourense. Seus pais eran José Álvarez Vázquez, natural e veciño de Ourense, empregado, e Irene Veras Francisco, natural do Carballiño.

No ano 1917, cando tiña 12 anos, ingresa no Instituto Provincial de Ourense onde realiza cinco cursos, dous por libre e tres por oficial e acada o título de Bacharel no ano 1922.

En 1923 iniciou os seus estudos de Medicina na US, trasladándose á Universidade Central en 1926, para especializarse en Odontoloxía. Para cursar estudos na *Escuela de Odontología de Madrid*, había que facer previamente o curso selectivo máis dous anos da carreira de Medicina e logo seguir os dous anos dos que constaba esta especialidade.

A prensa do momento eloxiaba a esta prezada muller:

Conocida en Orense como Irenita Álvarez, entrevista a esta odontóloga. Sus estudios predilectos eran las Ciencias, concretamente las Ciencias Naturales y al terminar bachillerato hizo Universidad por esa rama. Hizo los estudios por libre haciendo el curso de preparatorio de Ciencias en una sola convocatoria. Después se matriculó en oficial en la Facultad de Medicina en Santiago pasando luego a Madrid a cursar Odontología. Tenía buena relación con sus compañeros con los que hablaba y charlaba del tema. Pero además de tener la especialidad de Odontología tenía el Título de Maestra Nacional. Ahora ansía trabajar como odontóloga» (La Zarpa, 17 de marzo de 1929) (Cid, 2004).

Atopamos una referencia a esta alumna na constitución do Colexio Oficial de Odontólogos e Estomatólogos da XI Rexión, o 17 de xuño de 1930. Na acta de constitución recollida por Pedro Guitián na tese de doutoramento *Historia de los Colegios Oficiales de Odontólogos y Estomatólogos de Galicia*, aparece mencionada esta odontóloga como vogal da xunta directiva



Figura 20. Irene Álvarez

⁷¹ AHUS, expediente persoal: leg. 48, exp. 25.

Junta Fundacional del Colegio Pontevedra-Ourense

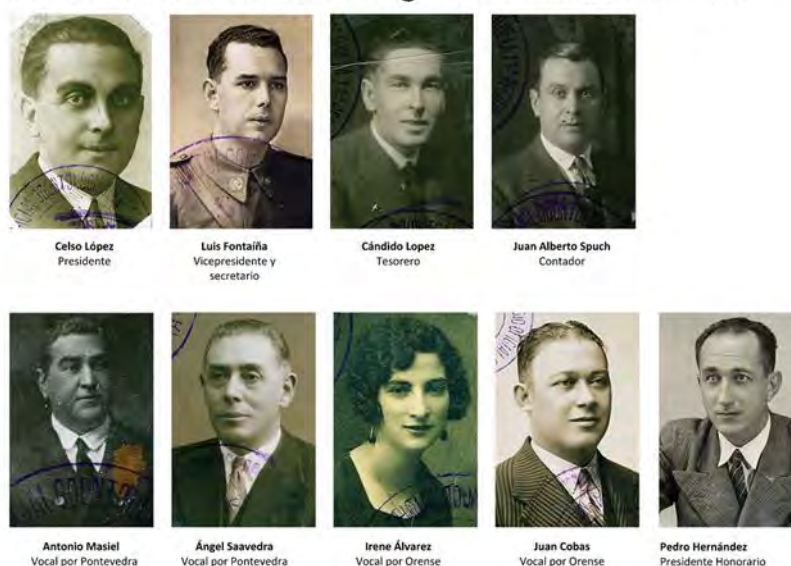


Figura 21. Colexio Oficial de Odontólogos e Estomatólogos da XI Rexión, 1930.

Aparece o seu nomeamento como especialista odontóloga nos Servizos Sanitarios da Provincia de Ourense en 1963 (*BOE* nº 66).⁷²

Ángeles Alvariño González (1916-2005)⁷³

Naceu o 3 de outubro de 1916 en Serantes, Ferrol. Era filla de Antonio Alvariño Grimaldos, médico de profesión e de María del Carmen González Díaz-Saavedra.

Realizou os estudos de bacharelato no Instituto de Santiago de Compostela, obtendo o grao de bacharel en 1933.

Matricúlase no curso seguinte na Universidade Central, vivindo na Residencia de Señoritas entre 1934-36, pero a Guerra Civil obrígaa a abandonar os estudos. Casa cun mariño, o capitán Eugenio Leira Manso e retorna a Galicia. Entre 1939 e 1940 estuda na US, rematando a carreira en 1941.

⁷² Ver: <http://www.boc.es/boc/dias/1963/03/18/pdfs/A04506-04506.pdf> e <http://www.colegiopontevedraourense.com/historia-del-colegio/>

⁷³ AHUS expediente persoal: leg. 49, exp. 18.

O seu marido é destinado a Ferrol, onde Ángeles, que era nai dunha nena, dá clases de Bioloxía, Zooloxía, Botánica e Xeoloxía en diversos centros.



Figura 22. Angeles Alvariño. Foto do Consello da Cultura Galega

De volta a Madrid, ingresa no Instituto Español de Oceanografía para traballar no campo que xa sería a súa vida, a bioloxía mariña. Entre 1950 e 1957 é destinada como bióloga mariña no laboratorio oceanográfico de Vigo do IEO.

En 1953 desprázase ao *Marine Biological Laboratory* de Plymouth, Inglaterra, traballando como bolseira con Frederick Russell. Foi a primeira científica a bordo dun barco de investigación británico. Outra bolsa, esta vez unha Fulbright, levaría a Ángeles a Estados Unidos, en 1956, para investigar no prestixiosos *Woods Hole Oceanographic Institution* de Massachusetts, con Mary Sears. Tamén traballou no *Scripps Institution of Oceanography* (1958-1969) de La Jolla, California. En 1970 é nomeada bióloga investigadora no *Southwest Fisheries Science Center* (NOAA). Estivo na Antártida con bolsas de investigación entre 1979 e 1982.

As súas investigación máis destacadas xiran ao redor dos estudos sobre os quetognatos do Atlántico, sobre sifonóforos das áreas dos canais de Panamá e de Suez, sobre a bioloxía mariña antártica. Tamén fixo estudos sobre a expedición de Malaspina de 1789-1794. Describiu 22 especies mariñas novas, entre quetognatos, sifonóforos e augamares, dos océanos Pacífico e Atlántico.

Dúas especies mariñas do plancto réndenlle homenaxe levando o seu apelido, o quetognato *Aidanosagitta alvarinoae* (Pathansali, 1974) e a augamar *Lizzia alvarinoae* (Segura, 1980).

Deixou publicadas máis dun centenar de estudos científicos⁷⁴: artigos orixinais, libros, capítulos de enciclopedias e textos divulgativos en publicacións periódicas. Revistas como *Pacific Science*, *Bulletin Scripps Institution* e *Calcofi Atlas*, así como no Boletín do *Instituto Español de Oceanografía*, albergaron os seus artigos.

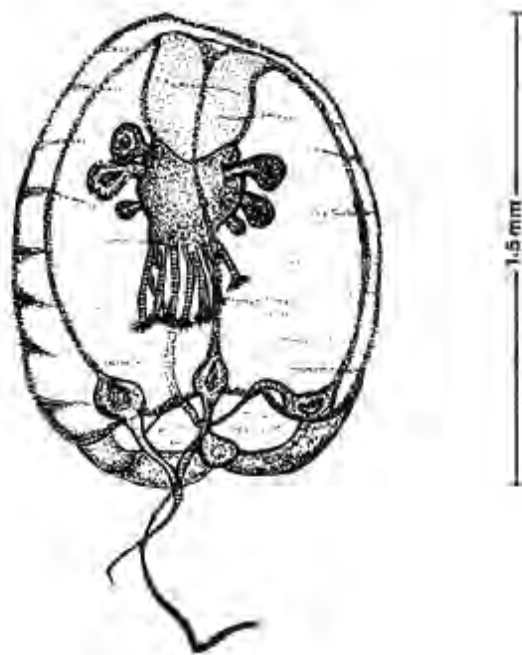


Figura 23. *Lizzia alvarinoae*

Alvariño exerceu a docencia na Universidade Nacional Autónoma de México (1976); na Universidade Estatal de San Diego (1979-82); na Universidade de San Diego (1982-85). En 1987 é nomeada científica emérita e, a partires de 1993, retirárase pero segue publicando os resultados das súas investigacións e traballando, especialmente na Historia da Ciencia, de feito, cando faleceu o 29 de maio de 2005, estaba traballando nun manuscrito sobre as aves e animais mariños atopados na expedición Malaspina.

⁷⁴ Recomendamos ver a súa bibliografía completa no traballo de Pérez-Rubín, J. e E. Wulff (2011). En bibliografía.

Alvariño é a nosa científica máis destacada e máis citada internacionalmente.⁷⁵ Recibiu numerosos nomeamentos académicos e diferentes galardóns, en varios países.

O arquivo municipal da Coruña mercou en 2008 a biblioteca científica desta investigadora, formada por un milleiro de libros, ademais de mapas, debuxos, gravados e a súa correspondencia con científicos de todo o mundo.

Amparo Arango Fernández (1907-)⁷⁶

Naceu na Habana, o 2 de abril de 1907. Amparo é filla de José Arango Linares, natural de Castañedo (Navia de Suarna), xastre de profesión, e de Celestina Fernández Ramos, tamén natural de Castañedo, dedicada aos «labores do seu sexo».

É neta por liña paterna de Francisco Arango e de Generosa Linares, naturais de Castañedo e veciños de Lugo e, por parte materna, de José Fernández e de María Ramos, naturais de Castañedo e Miralles respectivamente.

Efectúa o exame de ingreso no Instituto de Lugo o 8 de xuño do ano 1920, cursando o bacharelato en dito centro. Logo estuda na Facultade de Ciencias da Universidade de Santiago dende o ano 1926 ata o ano 1931, cun expediente de notas variables entre aprobados e notables. Licenciouse en Ciencias Químicas e en Farmacia ao examinarse das materias precisas para acadar tamén título da segunda licenciatura.

Ingresou no Seminario de Estudos Galegos en 1929, traballando con Isidro Parga Pondal, director da Sección de Xeoquímica, asinando xunto a el o seu traballo de ingreso na institución: “*Contribución al estudio de los minerales de wolframio de Galicia: III: Análisis de las wolframitas de Juno, Monte Neme, Casayo, A Veiga y Vilacoba*”.

⁷⁵Ver: <http://www.notablebiographies.com/supp/Supplement-A-Bu-and-Obituaries/Alvari-o-Angeles.html#ixzz3bGToXCEc> e o artigo do Consello da Cultura Galega de Fraga Vázquez (en bibliografía).

⁷⁶ AHUS expediente persoal: leg. 66, exp.32.

Josefina Areses Pérez (1920-2006)

Natural de Pontevedra, membro dunha familia acomodada formada por outros cinco irmáns: Rafael, Luis, Marita, Ramón e Ángeles. Seu pai era o enxeñeiro de montes tudense Rafael Areses Vidal, coñecido por promover a repoboación forestal en Galicia, membro do Padroado da Misión Biolóxica en Galicia (xunto a José Rivero de Aguilar, Gallástegui, López Suárez e Rof Codina). Despois da GC sería Presidente de Sección do Consello Superior de Montes do Seminario de Estudos Galegos.

Josefina cursou estudos de Medicina en Santiago entre os anos 1942 e 1947. Logo trasladou o seu expediente a Madrid onde cursaría estudos de Odontoloxía. Casou con Francisco Alférez Callejón, tamén odontólogo. Tiveron dous fillos Marisol e Francisco.

Exerceu de odontóloga en Madrid. Morreu o 25 de decembro do ano 2006



María del Patrocinio Armesto Alonso⁷⁷

Natural de Alcañices, Zamora. Filla de Odilio Armesto natural de Viso (Ourense) e de Elvira Alonso, natural de Ourense.

Figura 24. Patrocinio Armesto

Realizou estudos de Bacharelato no Instituto de Pontevedra. Foi alumna da Facultade de Farmacia da US no curso 1923-24, logo trasladou o seu expediente á Universidade de Oviedo (cursos 1924-25 e 1925-26) retornando de novo a Santiago onde se licenciaría en 1927. Os temas do seu exame de grao foron *Isomería e polimería inorgánica e orgánica e Hidratos de carbono*.

La señorita María del Patrocinio Armesto Alonso que terminó en la Universidad Compostelana los estudios de la Carrera de Ciencias Químicas

⁷⁷ M^a Patrocinio Armesto Alonso, legaxo 80, expediente nº 4, AHUS e Archivo Histórico Nacional, Universidades, 5274, Exp.13.

*con brillantísimas calificaciones [...]. Y el triunfo es tanto mayor, porque supone un noble esfuerzo el llevado a cabo por la Señorita Armesto Alonso, en esta edad en que la mayoría de las mujeres sueñan únicamente con estas fiestas sociales, o dedican las horas a un 'flirteo' discreto. ("Orensanas que triunfan", *La Región*, 22 de xuño de 1927).*

O *Instituto Nacional de Física y Química* (INFQ), máis coñecido como Rockefeller acollía, nos anos trinta, as liñas de investigación máis salientables no campo das ciencias experimentais en España.⁷⁸ Nos cinco anos que van dos seus inicios ao comezo da Guerra Civil española, contará ata 36 mulleres, nas seis seccións que tiña. Na Sección de Electroquímica que dirixía por Julio de Guzmán, estaban seis: Patrocinio



Figura 25. Instituto Rockefeller

Armesto e Carmen García Amo entre elas (Magallón, 2007: 48).

Tamén se comezou traballar en métodos electrolíticos de análise, publicándose un total de 27 traballos na revista *Anales* da SEFQ. Na memoria da JAE correspondente ao ano 1931-32 sinálase a colaboración nestes traballos das señoritas Armesto, González, García Amo, Orozco e Zuasti⁷⁹. Na Sección en 1933-34 consta Patrocinio Armesto como colaboradora.

Exercería como profesora de Ciencias Naturais en diversos institutos: Instituto Cisneros de Madrid, Pontevedra, Soria, Tui e Ourense (1949-1975), onde remataría a súa carreira docente como catedrática.(Cid, 2004)

⁷⁸ En 1923 Castillejo, secretario da JAE, conseguiu un acordo coa Fundación Rockefeller, que donou 420.000 dólares para financiar un novo edificio detrás da Residencia de Estudiantes.

⁷⁹ Memorias de la JAE, 1931-32, Madrid, 1933, p. 175.

Manuela Barreiro Pico, a pioneira⁸⁰

Manuela naceu en Viveiro, provincia de Lugo, en 1878. No seu expediente non consta partida de nacemento polo que descoñecemos os seus antecedentes familiares, aínda que Flecha García (1996) sinala que seu pai era mestre. Obtivo o grao de Bacharel no Instituto de Lugo coa cualificación de sobresaínte.

Trasládouse a vivir a Santiago, Rúa da Caldeirería 11, mentres realizaba os seus estudos de Farmacia, sendo a primeira muller matriculada (1896) e tamén a primeira muller que obtivo un grao de licenciada (19 de xuño de 1900) na Universidade de Santiago. Para obter o grao os alumnos debían ter aprobadas todas as materias. Despois debían pasar un exame que consistía nunha proba escrita sobre dous temas elixidos polo tribunal dun temario publicado tres meses antes.

Unha vez rematados os seus estudos as universitarias non tiñan garantías de poder traballar nas profesións para as que estaban preparadas⁸¹ pois a oposición cara a estas mulleres que se entrometían en terreos de varóns, manifestábanse en forma de atrancos, como a obrigatoriedade de solicitar “permiso” primeiro para matricularse e logo para exercer. Por este motivo Manuela dirixiu un escrito ao Ministro de *Instrucción Pública y Bellas Artes* no que indica que os estudos realizados deben «*habilitarle para el ejercicio de una profesión que siempre creyó propia a su sexo y en la que pretende hallar ocupación útil para sí y para la sociedad*» (Flecha, 1996: 196). Manuela Barreiro conseguiu este permiso e abriu farmacia primeiro en Ribadeo e, anos máis tarde, outra máis en Viveiro (Flecha, 1996: 205).

⁸⁰ Manuela Barreiro Pico, AHUS: leg. 110, exp. 3.

⁸¹ A legislación española non concedía autonomía persoal ou laboral ás mulleres, senón que máis ben, a discriminaba claramente como podemos ver nos códigos vixentes naquel momento: Civil (1889), Penal (1870) e de Comercio (1885).

Luisa Bécares Más⁸²

Naceu na localidade alicantina de Castell de Castells. Estudou na Facultade de Ciencias de Santiago no curso 1915-16. Aparece citada en 1911 no Boletín da Real Sociedad Española de Historia Natural, cuxa nota dicía:

El Sr. Ribera propuso además, para socios agregados, á las señoritas Luisa Becares Más, Josefa Pérez Solsona, Leonor Serrano Pablo, Julia Troncoso Sagrero, Leonor Diez Torres, Josefa Uriz y Pi, Angela Trinxé y Velasco, Pilar Barberán y Tros de Harduyá, Adelaida Diez y Diez y Pilar Barrera y Urueta.

Tamén aparece citada na páxina 30 do xornal *La Vanguardia* do domingo 27 de outubro de 1929. Texto íntegro da cita:

'Viaje de perfeccionamiento' Se ha publicado una R. O. autorizando a doña Luisa Becares Mas, para realizar un viaje de perfeccionamiento a Zaragoza, Barcelona y Sevilla, con un grupo de once maestras.

E o 7 de marzo de 1930, en *Gaceta de Madrid*, nº 66 aparece citada como receptora de dúas subvencións, unha coma inspectora de *Escuela de Distrito de la Inclusa* (15000 pesetas) e outra como inspectora profesional de ensinanza primaria de Madrid. Tamén foi bolsreira da JAE en Francia e Bélxica, como pedagoga, centrando o seu estudo no «ensino profesional feminino».

Na Memoria correspondente aos cursos 1931 e 1932 aparece a seguinte nota: «*Doña Luisa Bécares y Mas, inspectora de Primera ensinanza.—Reales órdenes de 12-III-30, 7-VIII-31 y 18-IV-32. C.—Francia y Bélgica .—Pedagogía.—Comenzó a hacer uso de la pensión en 24 de septiembre de 1932*».

No número 1050 da revista *Escuela Española* de 9 de decembro de 1960 aparece unha nota referida á xubilación de Luisa Bécares (imaxe adxunta)

⁸² Luisa Becarés Más, AHUS: Expediente persoal, leg. 120, exp.8.

María Manuela Blanco López⁸³

Filla de Modesto Blanco García, natural de San Pedro de Xallas no concello de Negreira, propietario, e de Bernardina López del Río. María Manuela naceu o 23 de outubro de 1908 en Santiago de Compostela, onde residía a súa familia no número 20 da Rúa da Fonte de Santo Antonio.

Esta alumna estudou Ciencias entre 1925 e 1929 e posteriormente cursou as materias que lle faltaban para obter tamén a licenciatura en Farmacia, séndolle expedido este título en xaneiro de 1935.

Adela Boo Gallego⁸⁴

Naceu en Piñor (Barbadás) en 1904. Era filla de propietarios. No ano 1926 matricúlase nos estudos de Farmacia facendo cursos por libre e outros por oficial. No ano 1934 acadada a titulación (Cid Galante, 2004).

Abriu un despacho de farmacia en Ourense, na rúa Posío, o 9 de decembro de 1939, segundo aparece na nova publicada no xornal ourensá *La Región*.

M^a Teresa Bouzo Santiago⁸⁵

A alumna, cuxo nome completo era M^a Teresa Mercedes, naceu o 23 de setembro de 1914 en Ourense, no 19 da Rúa do Progreso. Filla de Manuel Bouzo Fernández, médico, natural de Santiago de Compostela, e de Maximina Santiago Santalla, natural de Coles (Ourense).

Estudou bacharelato no Instituto de Ourense. Iniciou os seus estudos na Universidade santiagouesa en 1930, onde estudaría ata 1932. Nese ano solicita lle sexa remitida certificación académica persoal para poder continuar estudos en Madrid.

⁸³ AHUS expediente persoal: leg. 138, exp. 14.

⁸⁴ Adela Boo Gallego, AHUS: leg 146, exp. 7.

⁸⁵ Teresa Bouzo Santiago, AHUS: leg. 152, exp. 19.

María Teresa foi catedrática de Física e Química no Instituto Provincial de Ourense a mediados do anos trinta e comezos do corenta. Foi nomeada en 1958 directora do Instituto de Enseñanza Media de Ávila. María Bouzo desempeñou diversas cátedras en diferentes centros docentes españois: foi catedrática e Directora Técnica do Instituto Lope de Vega; catedrática de Física e Química do Instituto Eijo y Garay e do Instituto Cervantes, todos en Madrid. Tamén exercería a docencia en Marrocos (Cid, 2005: 348).

Hai un artigo seu “*La clase de Física y Química en la Enseñanza Media*” publicado na revista *Enseñanza Media*, no ano 1962⁸⁶.

Brañas Fernández-Miranda, Celia Clara⁸⁷

Celia Brañas Fernández, era filla do farmacéutico, xornalista e escritor coruñés Gonzalo Brañas Sánchez-Boado⁸⁸ (1840-1903), e de Consuelo Fernández Miranda.

Foi bolseira da JAE no ano 1922 facendo unha estadia de dous meses para realizar prácticas de Histoloxía no Instituto de Ciencias Naturais de Madrid (Gurriarán, 2006:



Figura 26. Celia Brañas (detalle)

149). Celia sería profesora de Metodoloxía de Física e Química e de Historia Natural na Escola Normal da Coruña, pasando a ser a súa directora no ano 1934. A súa irmá Esperanza foi secretaria do mesmo centro. As dúas foron activas colaboradoras da Cruz Vermella.

No seu expediente do Arquivo Histórico Nacional aparece como alumna da Facultade de Ciencias da Universidade Central en Madrid (1915-17).⁸⁹

No ano 1920 colabora no curso de Bioloxía mariña organizado polo *Instituto de Estudios*

⁸⁶ Ver: <http://hdl.handle.net/11162/73682>

⁸⁷ Celia Brañas Fernández ;iranda; AHUS: leg. 155, exp. 2.

⁸⁸ Irmanastro de Alfredo Brañas

⁸⁹ AHN ES. 28079/2. 3. 1. 21. 3. 1//UNIVERSIDADES, 5352, Exp. 9.

Gallegos e a JAE. Este curso celebrado na Coruña, tivo unha duración de dous meses, e contaba con material do propio Instituto, da Escola Normal e do *Museo Nacional de Ciencias Naturales*.



Figura 27. Recepción a Castelao na Real Academia Galega.

Celia Brañas fila de atrás, sexta pola esquerda. A Coruña, 25 de xullo de 1934.

O seu irmá Gonzalo doutor en Ciencias, foi catedrático de Física e Química do Instituto de Segunda Ensinanza de Oviedo, auxiliar da Facultade de Ciencias de Oviedo e catedrático do Instituto da Coruña. Académico da Real Aademia de Ciencias, membro fundador da RSEFQ e coñecido inventor.

María Tarsy Carballas Fernández

Naceu en Taboada, Lugo o 2 de xuño de 1934. Realizou estudos na Facultade de Farmacia, licenciándose en 1958. Foi profesora adxunta Interina de Bioquímica (1959-1960) e profesora axudante de Termodinámica e Mecánica estatística (1962-1964) na USC. Ao mesmo tempo, cursou estudos de Ciencias Químicas, recibindo o Premio extraordinario de licenciatura(1963). Ao ano seguinte presentou a súa tese de

doutoramento en Farmacia. Cunha bolsa da Fundación Juan March trasladaríase logo á Universidade de Nancy, Francia, onde acadou o Certificat d'Études Supérieures CES (1967). En 1969 foi profesora Encargada de Cátedra de Edafoloxía na USC.



Figura 28. Tarsy Carballas

Segundo ela mesma indica, a pesares dos seus inicios na universidade santiaguesa, deseguida comezou traballar no CSIC -«onde a discriminación era moito menor» (Pontevedra, 20 de febreiro de 2008)- investigando en edafoloxía, formando parte do Instituto de Investigacións Agrobiolóxicas de Galicia (IIAG), na área de Bioquímica do solo. Nesta institución exerceu como Axudante científica (1965-1968), colaboradora científica (1969-1971), investigadora (1971-1988) e profesora de Investigación (dende 1988).

Esta científica é pioneira no estudo da xénese, clasificación e cartografía dos solos de zona templado-húmida de España, no aproveitamento de materiais orgánicos residuais como fertilizantes e, sobre todo, é considerada experta na protección do solo contra a erosión despois dun incendio e a recuperación do mesmo. Ocupou o posto de directora do IIAG (1994-2004).

Foi pensionada na École Nationale Supérieure d'Agronomie et des Industries Alimentaires (ENSAIA), en Nancy (1977 e 1978), no Centre de Pédologie Biologique do CNRS, na École Nationale Supérieure Agronomique de Rennes (1980), no departamento de Bioquímica da Universidade de Manchester (1989, 1990 e 1991), no Research Institute of Crop Production, de Praga (1992).

Entre as probas do recoñecemento profesional acadado polo seu quefacer investigador están: Premio Fray Bernardino de Sahagún, para traballos científicos (1972), Diploma do Ministerio de Asuntos Exteriores de Francia (1977), Premio Galicia de Investigación (Modalidad Ciencias) 1982, Premio María Wonenburger (2012) e Premio á Excelencia Química (2012) por un estudio sobre a prevención de incendios forestais.

Ocupou os cargos de: investigadora asociada ao *CNRS* francés (1970-1971), *First Vice-Chairman* da Comisión sobre bioquímica do solo da International Society of Soil Science (ISSS) (1986-1990), e a dirección do Grupo de Bioquímica do Solo (grupo de excelencia) do IIAG (1980-2004).

Ten máis de 200 publicacións científicas, doce libros editados e, ademais, aparece como tradutora de numerosos de textos especializados. Tarsy foi a primeira muller en ingresar na Real Academia Galega de Farmacia (2003) e a primeira en formar parte da Junta de Gobierno da International Union of Soil Sciences IUSS, (1980-84). É Socia de Honra da *Sociedad Española de la Ciencia del Suelo*, doutora «ad Honorem» do CSIC, dende xuño de 2004 e presidenta do Consello Asesor de Investigación e Desenvolvemento Tecnolóxico de Galicia, dende xullo de 2006.

María de la Concepción Carnero Valenzuela⁹⁰

Naceu en Santiago, o 6 de decembro de 1909. Era filla de Eduardo Carnero Calvo, capitán de infantaría e de María del Carmen de Valenzuela Ulloa, dedicada ao goberno da súa casa, segundo consta no seu expediente. Fixo estudos de bacharelato no Instituto de Santiago con cualificación de sobresaínte.

Iniciou os estudos superiores na Facultade de Química no ano 1927. Rematou a carreira en 1931, verificando os exercicios de grao en novembro de 1932 coa puntuación de sobresaínte. No expediente aparecen os dous exercicios realizados pola alumna para superar o exame de grao: un primeiro exercicio é de Química orgánica, co tema *Compuestos heterocíclicos*; o segundo é de Química inorgánica, tema *Terras escasas*.

⁹⁰ M^a de la Concepción Carnero Valenzuela, AHUS: leg. 205 exp. 5.



Figura 29. Concepción Carnero

Segundo consta no libro de Actas da Facultade de Ciencias⁹¹, en 1933 será nomeada axudante de Química Orgánica: «Se acuerda conceder, con cargo al ingreso de prácticas, la gratificación de 1500 pts., por este curso, a D^a. M^a de la Concepción Carnero Valenzuela, ayudante propuesta para Complementos de Química». Permanecerá como docente un curso máis⁹².

Traballou xunto a Fernando Calvet no estudo de dioxinas. Dous traballos aparecen no Boletín da Universidade de Santiago: “*Las dioxinas 1-3. II. : propiedades y derivados de la benzo-1-3-dioxina*”, en 1932 e “*La obtención de la (alfa-beta)-Nafto-1-3-Dioxina, y su estudio comparado con el eter metilénico cíclico del Peri-Dioxi-Naftaleno: las Dioxinas-1 -3, V*”, en 1935.

Estes dous traballos citados son tamén publicados en Anales de la Sociedad Española de Física y Química e non citados no *Chemical Abstracts*.

Concepción Carnero e Natividad Mejuto serían as primeiras docentes de Ciencias, mais non as únicas, pois durante o período republicano un total de cinco mulleres terían ese posto, como podemos ver na táboa adxunta

⁹¹ Libro de Actas da Facultade de Ciencias. 1904-1935, AHUS: Fondo Universitario. Serie xeral. A 109.

Acta da sesión do 10 de outubro de 1933 (p. 353) e acta do 3 de outubro de 1934 (p. 369).

⁹² Ídem: acta do día 13 de xuño de 1935.

Táboa 29**Axudantes de clases prácticas e bolseiras na Facultade de Ciencias entre 1900-1936**

Ano	Alumna	Departamento	Profesor que propón
1933	Concepción Carnero Valenzuela	Q. orgánica	F. Calvet
1933	Natividad Mejuto Larrauri	Q. orgánica (bolsa de investigación)	F. Calvet
1934	Natividad Mejuto Larrauri	Q. teórica (bolsa de investigación)	F. Calvet
1934	Concepción Carnero Valenzuela	Complementos de Química	Non consta
1934	Antonia Ferrín Moreiras	Física teórica	Catedrático de Física
1934	Elisa Díaz Riva	Física experimental	“
1934	Sara Soto Noya	Complementos de Física	“
1935	Antonia Ferrín Moreiras	Matemáticas especiales	“
1935	Antonia Ferrín Moreiras	Física teórica	“
1935	Elisa Díaz Riva	Física experimental	“
1935	Sara Soto Noya	Complementos de Física	“
1935	Concepción Carnero Valenzuela	Complementos de Química	-

A súa vida profesional vai a estar ligada a súa traxectoria relixiosa xa que entra como docente no Colexio de Nuestra Señora de los Remedios de Santiago, impartindo as materias de Química, Física, Ciencias Naturais e Matemáticas. Pronto toma a decisión de formar parte da *Compañía de las Hijas de la Caridad*, a quen dedicará o resto da súa vida persoal e profesional, sempre traballando na docencia creando e colaborando nas

revistas internas do colexio e participando activamente na posta ao día nos seus centros da Lei Xeral de Educación de 1970.

O resto dos membros da familia Carnero Valenzuela tamén estudaron na Universidade de Santiago, en concreto os seu irmáns José, que estudaría Farmacia; Luis, que estudaría Medicina e Gerardo que faría Dereito e Farmacia, así como a súa irmá María que cursaría Filosofía e Letras⁹³.

Morreu no ano 2001 en Madrid.

Consuelo Castelao Bernárdez⁹⁴

Naceu na cidade de Ourense en 1904 e era filla dun artesán. No ano 1926 comeza os estudos na Facultade de Ciencias en Santiago de Compostela e alí permanece catro anos. Solicita traslado a Madrid, estando aloxada na Residencia de Señoritas dende 1931 ata 1935.

A súa irmá, Justa, aparece como encargada interina gratuíta do Instituto de Ourense (Cid, 2004:347). No ano 1933, Inocencio Castelao Bernárdez -seu irmán- será nomeado presidente do Requete de Ourense e, nun rápido ascenso, ao ano seguinte será xefe da FE das JONS nesta cidade. Antonio Castelao Bernárdez, é citado no xornal *La Región* do 11 de agosto de 1959 como solicitante de pasaporte para a emigración. Julio Castelao Bernárdez daba clases de Mecánica e Carpintaría nunha escola para nenos (*BOE* nº 171 do 20 xuño de 1954).

Na publicación periódica *Escuela Española* nº 2002 de 22 de marzo de 1972, aparece unha nota que fala de Consuelo Castelao Bernárdez, licenciada en Ciencias Químicas, que reingresa como mestra no Colexio Nacional da parroquia de San Pío X de Barcelona capital.

⁹³ Expedentes persoais no AHUS, ver: Carnero Valenzuela, Gerardo, leg. 205, exp. 1 1931-1941; Carnero Valenzuela, José, leg. 205, exp. 2, 1922-1929; Carnero Valenzuela, Luis, leg. 205, exp. 3, 1930-1939; Carnero Valenzuela, María, leg. 205, exp. 4, 1930-1946.

⁹⁴ AHUS leg. 224, exp. 2.

Charro Salgado, M^a Pilar

Naceu en Vigo, Pontevedra. Era filla de Aniceto Charro Arias (1903-1979), natural de Ourense, catedrático da Facultade de Farmacia da USC, de 1930 a 1944 catedrático de Técnica física e Análise química e de 1944 ata 1973 catedrático de Análise química aplicada e de Bromatoloxía-Toxicoloxía. Súa nai era Pilar Salgado Urtiaga.

Pilar Charro estudou na Facultade de Farmacia de Santiago, con matrícula gratuíta, contando cun extraordinario expediente. Presentou no ano 1974 o seu traballo de doutoramento titulado: *“Contribución a la historia de la farmacia en Galicia: formulaciones dispensadas en Orense a finales del siglo XVI”* dirixido polo seu pai.

Traballou como xefa de Sección do Servizo de Farmacia na Residencia Sanitaria Nosa Señora do Cristal de Ourense.

Súa irmá, Ana María, foi catedrática de ensinanza secundaria para a materia de Lingua e Literatura Francesa en Algorta (Bilbao). Seu irmán, Aniceto, licenciado en Medicina e Cirurxía pola Universidade de Santiago de Compostela (1962) destacado Endocrinólogo, xa xubilado, foi xefe de Servizo e Director da Unidade de Xestión Clínica de Endocrinoloxía, Metabolismo e Nutrición do Hospital Universitario San Carlos e catedrático da Facultade de Medicina da UCM. Este investigador sanitario tamén foi Coordinador Responsable da Estratexia NAOS do Ministerio de Sanidade.

Pilar Charro Salgado, casou co médico Luis Delgado Bartolomé. En 1959 naceu o seu primeiro fillo, en 1963 a súa filla M^a Begoña, tamén farmacéutica e docente universitaria. Pilar Charro foi delegada da Consellería de Sanidade na provincia de Ourense entre os anos 1987 e 1990 no goberno de González Laxe.

María Coro Clavero Maestre⁹⁵

María Coro, naceu en San Sebastián. Estudou o bacharelato en Tarragona. Ao igual cas súas irmás Ascensión e Dolores estudou Medicina primeiro na Universidade de Zaragoza (cursos 1925-27), logo en Santiago (1927-28), en Madrid (1928) e de novo Santiago (1930-1932).

⁹⁵ M^a del Coro Clavero Maestre, AHUS: leg. 255, exp. 25.

Obtivo a titulación de Odontoloxía pola Universidade Central, con cualificación de sobresaínte e matrícula de honra.

A súa azarosa vida cremos que ben daría para unha novela. Viviu intensamente a Guerra Civil en Madrid, como militante da FUE. Casou en 1933 con Andrés Berdejo Echart, diplomático.

Despois da GC tivo que marchar ao exilio francés, cando tiña 39 anos de idade. Nese país e nesas circunstancias separouse do seu marido, tamén médico. Desde Francia pasou á República Dominicana tal e como aparece reflectido na lista de pasaxeiros do Flandre, barco que a levaría dende Saint Nazaire a Santo Domingo (7 de novembro de 1939) e de alí a México, chegando a Veracruz o 13 de xaneiro de 1940. A viaxe era por conta das sociedades Hispánicas Confederadas.



Figura 30. Buque Flandre

Coro aparece en diversos documentos que dan conta da difícil situación económica pola que pasaba, tendo que pedir axuda para instalarse profesionalmente en México e poder manter aos seus dous fillos pequenos Luís Julián e Nora Berdejo Clavero⁹⁶.

A súa irmá Dolores, que iniciou estudos de Medicina na US en 1929, casou con Juan Blázquez Arroyo (1914-1974), activo comunista catalán. Estiveron exiliados en Francia dende 1939. No *Arxiu Nacional de Catalunya* existe documentación sobre as actividades do “General Bázquez” que se uniu á Resistencia (1943), recibindo en 1946 a Lexión de Honor.⁹⁷ No momento da liberación de Francia polas tropas aliadas era o mando superior dos guerrilleiros españois naquel país. El morreu no exilio, ela retornou a España en 1976.

⁹⁶ Ver en bibliografía Domínguez Prat (1992). No listado de pasaxeiros do Flandre aparece Coro Clavero con 27 anos e os seus fillos Luis (2) e Nora (4) Berdejo Clavero.

⁹⁷ Ver: http://xac.gencat.cat/ca/llicita_arxius_comarcals/val_d_aran/quadre_de_fons/

Elisa Díaz Riva⁹⁸

Elisa Susana Agustina Díaz Riva naceu o 22 de agosto de 1914 en Santiago, era filla de Nicolás Díaz López, profesor de instituto e de Sabina Riva Moscoso, natural de Ferrol e veciños de Santiago. Estuda o bacharelato por oficial no Instituto de Santiago conseguindo premio extraordinario. Alí xa coincide cunha das súas grandes amigas na facultade, Natividad Mejuto. En 1930 matricúlase na Facultade de Ciencias (Química) realizando os estudos ata 1934, ano no que obtén o título de licenciada.

Unha vez rematada a carreira, segundo a súa testemuña persoal, foi Axudante de Laboratorio de Bioloxía xunto ao profesor Luís Iglesias (1935) e tamén no Laboratorio de Física (1935 e 1936), baixo a dirección de Mariano Zurimendi.

Posteriormente gaña a praza de Profesora de Física y Química no Instituto de Segunda Enseñanza Pi y Margall de Barcelona, pero como non podía impartir docencia en catalán pasa ao Instituto de Badalona, onde continuou desempeñando a docencia pero dando as mesmas clases en español.

Todos os seus irmáns estudaron na universidade compostelá. Os varóns, Manuel e Nicolás, cursaron Medicina e María Victoria estudaría Filosofía e Letras⁹⁹. Esta irmá, inspectora de Primeira ensinanza en Oviedo, sería unha das pensionistas da JAE en 1932, viaxando a Francia, Bélxica e Suíza.¹⁰⁰

Casa co pontevedrés Laureano Poza Juncal, químico como ela o 6 de marzo de 1937 no Rexistro Civil do Distrito de Buenavista-Madrid. Laureano, militou en Acción Republicana de Pontevedra en 1933 e en Izquierda Republicana en Madrid e pertencía a unha destacada familia republicana. Poza traballou como catedrático interino de Física e Química no Instituto Nacional de Segunda Enseñanza de Vigo, en 1935, e foi profesor na Escuela de Guerra número 1, en Barcelona. Laureano Poza é depurado en 1936 do seu posto docente en Vigo, e xunto con Elisa e a súa irmá, M^a Victoria aparecen como exiliados no Arxiu Pierre Roquette de Marsella. Comprobado que a República non

⁹⁸ AHUS leg. 314, exp. 18.

⁹⁹ Manuel, AHUS: leg. 314, exp. 19; Nicolás, AHUS: leg. 314, exp. 21; M^a Victoria, AHUS: leg. 314, exp. 20.

¹⁰⁰ É recomendable a lectura do libro de García Baena e Cazorla-Granados (en bibliografía).

volvería, M^a Victoria volta a España en abril de 1939. Laureano e Elisa marchan



Figura 31. Elisa Díaz Riva ditando unha conferencia en México

exiliados, no buque *Ipanema*, a México onde pasaría xa o resto da súa vida.

Nese país americano, Poza Juncal exerceu a docencia de Ciencias Químicas na Universidade Internacional e no Instituto Hispano-Mexicano Ruiz de Alarcón. Foi copatrocinador da reputada revista *Vieiros*, editada en

México entre 1959 e 1968. Elisa, pola súa parte, completaría a súa preparación estudando na Universidade Feminina a carreira de Técnica en Laboratorios Clínicos.

Traballou como profesora de Química xeral, Química inorgánica e orgánica en escolas secundarias de México. Simultaneamente, dedícase á Filosofía esotérica, formando parte dunha asociación na que desempeñará cargos importantes.

Elisa tivo tres fillos: Joaquín (nado o 23 de abril de 1941) e dúas nenas xemelgas Elisa Victoria e Pilar (1945).

María Domínguez Astudillo¹⁰¹

Naceu en Zamora en 1895. Obtivo o título de mestra en 1916 con Premio Extraordinario.

Estudou entre 1930 e 1931 na Universidade de Santiago. Posteriormente traslada o expediente á Universidade Central onde obterá premio extraordinario de licenciatura en Química no ano 1941. Acadou o doutoramento en Ciencias Químicas en 1942, coa tese “*Influencia del yeso en la flotación de los sulfuros de plomo y zinc. Eliminación de dicha influencia*”.

Realizou estudos en Inglaterra, Francia, Países

Baixos, Bélxica e Suíza. Publicou numerosos artigos en: *Anales de Física y Química*, *Archivos de Farmacología y Toxicología*, *Real Sociedad Española de Física y Química*, *Revista Eidos*, e no Instituto Antonio de G. Rocasolano de Química Física del CSIC, onde foi investigadora. Citaremos algún como: “*Iniciación sobre isotopía y radioquímica*” (1949); “*Análisis espectroquímico de los elementos que impurifican a los sulfuros de plata*” (1950); “*Desnaturation by heat and cold of ovomucin and ovomucoid*” (1956); “*Complejos de cobalto como radiosensibilizantes y antitumorales*” (1980).

Foi destacada asociada da Institución Teresiana, agrupación de profesionais leigos da Igrexa Católica, fundada en 1911 por Pedro Póveda.¹⁰² María faleceu en Madrid en 1985.



Figura 32. María Domínguez Astudillo

Elvira Durán Rodríguez¹⁰³

Naceu o 18 de novembro de 1909 na cidade da Coruña, rúa Juana de Vega, nº 18. Seu pai era Manuel Durán García, avogado e súa nai era Elvira Rodríguez Fernández,

¹⁰¹ AHUS: leg. 328, exp. 7.

¹⁰² Ver: <http://www.institucionteresiana.org/es/mujeres-destacadas/maria-astudillo>

¹⁰³ AHUS: leg. 338, exp. 6.

ámbolos dous naturais da Coruña. Realizou o bacharelato no Instituto da Coruña, rematando os seus estudos de secundaria en febreiro de 1928.

Matricúlase na universidade compostelá no curso 1930-31 na Facultade de Ciencias, continuado ata 1935, ano en que trasladará o expediente a Madrid. Realiza o depósito da solicitude do título de licenciada en Ciencias, sección Química, en setembro de 1939.

En 1933 ingresa como socia da SEFQ presentada por Natividad Mejuto e Carmen Zapata.

Elvira, casou co tamén químico Pedro Couceiro Corral (1905-1982). Terían que exilarse tras ser depurado da docencia o seu cónxuge, marchando ao Uruguai, país onde nacerían os seus fillos e morrería o seu marido.

M^a Luisa Fernández Cascallar¹⁰⁴

Naceu en Pontevedra o 5 de maio de 1902. Era filla de Benito Fernández Peón, natural da mesma vila, de oficio empregado de banca. Súa nai, tamén pontevedresa, chamábase María Cascallar Iglesias. M^a Luisa fixo o bacharelato na vila do Lárez entre 1916 e 1920.

Estudou Medicina dende 1920 ata 1925, obtendo moi boas cualificacións. Traslada o expediente a Madrid no ano 1926. Nesta cidade permaneceu un curso académico durante o cal viviu na Residencia de Señoritas.

Verifica o exercicio de grao o 9 de xuño de 1926, en Santiago, obtendo cualificación de sobresaínte. Todo o seu expediente académico é excelente. Aparece como xefa de persoal do Hospital Militar de Vilagarcía no ano 1937. Este hospital instalárase no



Figura 33.
M^a Luisa Fernández Cascallar

¹⁰⁴ AHUS: leg. 382, exp. 24.

Instituto Laboral, contaba con 132 camas, repartidas en sete salas e estaba dirixido por Eugenio Montero Quiroga.

Casou co médico Miguel Lafuente Casares que tiña consulta en Vilagarcía de Arousa.

Elisa e Jimena Fernández de la Vega Lombán¹⁰⁵

As xemelgas de la Vega, Elisa Fernanda María del Carmen e Jimena María Francisca Emilia, naceron en A Veiga de Ribadeo (actual Vegadeo), o 30 de maio de 1895, sendo maior Jimena pois naceu quince minutos antes que Elisa. Eran fillas de Wenceslao Fernández de la Vega Pasarín e de Dolores Lombán Cotarelo. O pai, natural de Castroverde (Lugo), era un médico liberal especializado en hidroloxía¹⁰⁶ que nos veráns exercía de director no balneario de Guitiriz: «Que pertencía á *Institución Libre de Enseñanza...*» (Gurriarán, 2003: 185). Toda a familia estaba vinculada á provincia de Lugo. Seus avós paternos eran de Castroverde e a Fonsagrada, o seu tío Higinio era notario de Friol e, aínda na actualidade, vive nesta provincia unha parte importante da familia. As irmás Fernández de la Vega realizaron estudos de bacharelato no Instituto de Lugo, obtendo o título o 23 de xuño de 1913, ambas coa cualificación de sobresaínte. Comezarían os seus estudos de Medicina en Santiago, no curso 1913-14, finalizando en 1919, coa obtención dun premio extraordinario, por parte de Jimena, pois só se concedía un e ambas eran merecedoras. No curso 1918-1919 tamén aparecen nos libros de matrícula da Facultade de Farmacia, cursando a materia de Análise Química «para os efectos do doutoramento en Medicina», segundo consta no seu expediente. Resaltaremos, unha vez máis, que non se trata das primeiras alumnas da Universidade Compostelá, nin tampouco as primeiras licenciadas, pois este mérito corresponde a Manuela Barreiro, moitos anos antes, aínda que si serían as primeiras licenciadas en Medicina.

¹⁰⁵ Elisa Fernández de la Vega Lombán, AHUS: leg. 422 exp. 6; Jimena Fernández de la Vega Lombán, AHUS: leg. 422 exp. 7.

¹⁰⁶ Atópanse dúas entradas na Biblioteca da USC de Wenceslao F. de la Vega, “Establecimiento balneario de Guitiriz: Apuntes para una monografía de las aguas sulfurado-fluorurado-sódicas, frías” publicado en 1908 e unha comunicación a un Congreso Internacional de Hidroloxía de 1913 “A propósito del eficaz tratamiento de las más frecuentes enfermedades del aparato digestivo por las aguas sulfurosas sódicas de Guitiriz”.

Serían discípulas de Nóvoa Santos, con quen se iniciarían na investigación nos Laboratorios e na Clínica de Patoloxía Xeral (catro anos). Baixo a súa dirección publicarían dous traballos experimentais, sendo alumnas: “*Sobre la presencia de granulaciones grasientas en la sangre*”, e “*Somero estudio fisio-patológico del cerebelo*”. A fazaña destas dúas mulleres culminando os estudos de Medicina, obtería unha recompensa oficial: a concesión da Gran Cruz de Alfonso XII, por méritos académicos.



Figura 34. Elisa Fernández de la Vega.
Fotografía da Real Academia de Medicina.

Unha vez remataron a carreira, trasladáronse a Madrid co obxecto de facer a tese de doutoramento. Elisa presenta en 1921 a tese: “*Asma anafiláctico alimenticio y consideraciones acerca de la patogenia del asma en general*”¹⁰⁷, dirixida polo catedrático de Terapéutica, Teófilo Hernando. No laboratorio dese docente realiza outros traballos de investigación. Especializouse en Pediatría, co catedrático Enrique Suñer (enfermedades da infancia); acudindo ao laboratorio desta cátedra, onde tamén fai traballos de investigación. Solicita unha bolsa para ampliar estudos da súa especialidade en Berlín (Finkelstein e Gerny) sobre Fisioloxía da Nutrición e do aparello dixestivo do neno que lle foi concedida por un ano de duración.

¹⁰⁷ Tese inédita presentada na Universidade Central (Madrid), Facultade de Medicina, 1921. Clasific. 616.248 (043. 2). Universidade Complutense de Madrid.

Especialización na investigación nos laboratorios da Facultade de Medicina de Madrid, tese e tres traballos, avalan o seu quefacer na aproveitada estadía madrileña, xunto á

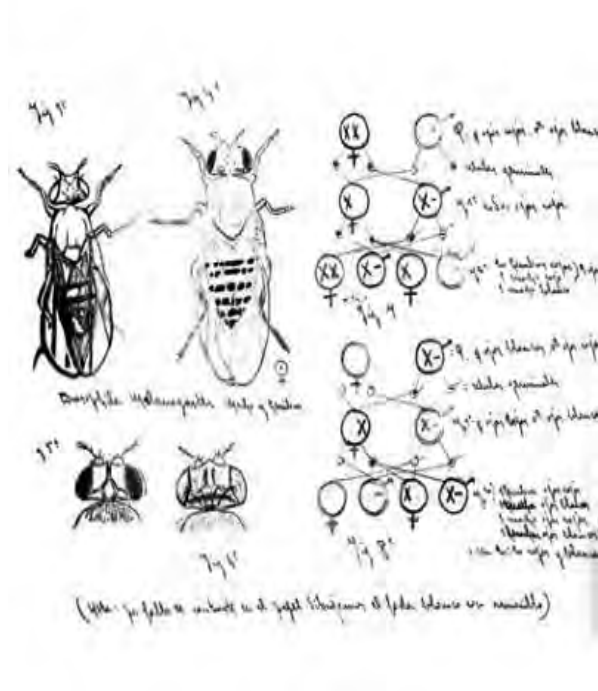


Figura 35. Cruzamento de *Drosophila*.
Debuxo de Jimena Fernández de la Vega (1933).
Fotografía da Real Academia de Medicina

concesión dunha bolsa para ampliar estudos no estranxeiro. Elisa non faría uso da bolsa, ao casar axiña co catedrático de Anatomía, Gumersindo Sánchez Guisande, discípulo de Rodríguez Cadarso, de quen fora alumna en Santiago. Continúa en Madrid cun traballo moi intenso no Hospital del Niño Jesús, ás ordes de Santiago Cavengt, imparte conferencias, escribe artigos e prepara un manual para as enfermeiras, que non vería a luz.

En 1922 trasládase a Sevilla ao obter aló praza seu marido. En 1928 desprazarase a Zaragoza onde seu esposo foi decano da Facultade de

Medicina e ela traballaría nas clases prácticas de Embrioloxía. Seguiría impartindo numerosas conferencias científicas en diversas universidades de España.

En 1932 asinou oposicións as cátedras vacantes de Medicina legal das Universidades de Salamanca e de Santiago pero non puido acudir por motivos de saúde.

Elisa morre en Zaragoza, en 1933, por mor dunha pneumonía, cando só tiña 38 anos, deixando aos seus fillos, Luciano, Wenceslao e Elisa, ao coidado da súa irmá. O seu viúvo, Sánchez Guisande, membro de *Izquierda Republicana*, chegou exiliado a Bos Aires en outubro de 1936, «salvando a súa vida pero ao “prezo de deixar aos seus fillos en Galicia” aos que tardou doce anos en volver ver *segundo relata seu fillo Wenceslao Sánchez Fernández de la Vega*» (Farías e Gartner, 2006: 65-92).

Jimena, pola súa parte, presentaría en 1922 a súa tese: “*Estudio de la vagotonía infantil por medio del examen hematológico*”.¹⁰⁸ Concedéronlle tamén unha bolsa dun ano, con prórroga doutro máis, para ir a Alemaña, Suíza e Austria, en 1925, para levar a cabo estudos de Xenética experimental: “*Metodología de la investigación hereditaria*”. Primeiramente estivo en Berlín, Traballando en biometría con Friedrich Kraus e Theodor Brugsch, medio ano. Logo en Hamburgo outros seis meses (*Hamburgische Universität Anatomisches Institut*) aprendendo de Hermann Poll técnicas de traballo en genética con *Drosophila melanogaster*. Despois estaría en Munich, no Instituto de Hixiene, co profesor Lenz. En 1926 traballou con Julius Bauer na *Allgemeine*



Figura 36. Jimena Fernández de la Vega

Poliklinik ata fins de xaneiro de 1927. Tralas súas estadias como bolseira, en febreiro de 1927 Jimena presentou á JAE dous traballos de memorias: “*Estado actual de la Biología y Patología Gemelar en su relación con los problemas hereditarios*” (Hamburgo, 1926) e “*Drosophila y Mendelismus*” (Hamburgo, 1927).

¹⁰⁸ Universidad Central (Madrid). Facultad de Medicina. Tesis inéditas. Bibliografía: pp. 51-55. 616.833.191 (043. 2).

En 1930 traduciu a obra de Julius Bauer “*Herencia y constitución*”, libro que serviría para introducir aos médicos españois nos coñecementos da xenética mendeliana. Jimena consegue que acudan a Madrid a dar conferencias tanto Julius Bauer como Hermann Poll. Este indícalle ao fisiólogo Augusto Pi i Suñer que sería moi interesante que se creara un laboratorio de xenética humana (Alvarez Pelaez, 2007: 177). Este laboratorio, a Sección de Xenética e Constitución da Facultade de Medicina de Madrid, iniciará a súa andaina en 1933, dotado con 25.000 pesetas anuais e baixo a dirección de Jimena Fernández de la Vega.

En 1934 obtería unha nova bolsa da JAE, para continuar os seus estudos xenéticos, durante sete meses, co profesor Fischer: «*Trasmisión hereditaria de las formas de las distinciones formales de los glóbulos rojos humanos, en los gemelos*», no *Kaiser Wilhem-Institut für Anthropologie, menschl. Erblere und Eugenik*, de Berlín. A finais dos anos 20 defenderá a súa tese: “*Equilibrio ácido-básico, su estudio especial en relación con la narcosis*”, que acadará o premio Rodríguez Abaytúa, en 1930.

Jimena, desde a súa chegada a Madrid, colaborara con Maraño e se adestrara no laboratorio de parasitoxía do doutor Pittaluga -dous anos, realizando estudos sobre as propiedades dos linfocitos-, e, unha vez que o seu mestre Nóvoa Santos vén a Madrid, en 1928, traballa ao seu carón, en xenética, abrindo liñas de investigación novidasas para aquel entón (Gurriarán, 2003:187). Desde 1932, dirixe o Seminario de Xenética, creado por Nóvoa, adscrito á cátedra de Patoloxía. Realizou unha parte, no tocante á herdanza biolóxica do home, da súa soada *Patología* (1916). Tamén sería unha asidua participante nas Xornadas Médicas Galegas. En 1935 publica “*La herencia fisiopatología en la especie humana*” e con este motivo Gregorio Maraño, autor do limiar, dí dela:

Es gallega, y con esto quiere decirse que es aguda, inteligente y poco dada a llevarse de arrebatos imaginativos. Cualidades todas excepcionales para el cultivo de la ciencia. Fina discípula de Pittaluga, de quien recibió la exactitud y la perspicacia que son marchamo de su escuela; y del inolvidable Novoa Santos. Pasó luego años largos en Berlín, Hamburgo, München, Viena y en

Génova, al lado de J. Bauer y N. Pende¹⁰⁹, de los que aprendió la técnica especial y la información de ambas propagandas de la actual Constitucionología; y además la apetencia por todo lo que no estaba en la Escuela, sino fuera de ella, incluso en contra de ella. Con ese bagaje ha vuelto a España y de ella esperamos una colaboración importante en la obra en que todos andamos empeñados.

En 1936, ao comezar a guerra, Jimena marchou de Madrid cara a Sotillo de la Adrada, na provincia de Ávila, onde permaneceu ata outubro. Logo presentouse ás autoridades en Burgos, ao que ía ser o principal responsable da depuración do profesorado, o catedrático de Pediatría Enrique Suñer. Despois foi a Vilagarcía, un tempo, ata que se asentou en Santiago, en febreiro de 1937. O resto da Guerra Civil estivo en Compostela, prestando servizos no Hospital Militar de San Caetano. Nesta cidade fíxose cargo dos seus sobriños, pois, como xa indicamos, o seu cuñado marchara cara ao exilio arxentino, logo de estar agachado un tempo en Galicia.

En 1945, seguindo a tradición familiar, Jimena oposita ao corpo de Baños, obtendo a praza do Balneario de Guitiriz, para estar preto de súa nai, Dolores Lombán, de idade avanzada. Morta esta, dirixiría diversos balnearios: Montemayor (Salamanca), Cestona (Guipúzcoa) e Lanjarón (Granada), onde se xubilaría. Estes traballos estivais que complementarían os estipendios da profesión médica, no caso de Jimena, parecen ser un labor secundario, pois continuou a investigación xenética ligado á cátedra de Patoloxía da Facultade de Medicina de Madrid, onde seguiu dirixindo o Seminario de Xenética humana, mais sen unha continuidade na investigación activa. Nesta etapa publica 1946 *Hidrología y materia médica* e en 1963 *Teoría de la herencia y herencia molecular*. Morreu en Santiago en 1984 á idade de 89 anos. Deixou publicados máis de trinta traballos científicos.

¹⁰⁹ Tamén estivo en Xénova -no Instituto Clínico Universitario- co reputado endocrinólogo Nicola Pende, que facía estudos biotipolóxicos.

Rita Fernández Queimadelos, a arquitecta¹¹⁰



Figura 35. Rita Fernández Queimadelos. Fotografía COAM.

Rita Eugenia Benedicta naceu o 12 de marzo do ano 1911 en A Cañiza (Pontevedra). Pola súa condición de filla de Domingo Fernández, comerciante, natural de Conxo, neta dun agrimensor de Ourense e dun empregado de Tui, podemos situala como membro dunha familia de clase media.

Estuda dous cursos de Ciencias Químicas, na Universidade de Santiago (1928-1930).¹¹¹ Trasládase á Residencia de Señoritas de Madrid (Vázquez Ramil, 2014: 317) e, posteriormente, ingresa na Escola de Arquitectura en 1932. Coa Guerra Civil de por medio termina en setembro de 1941, sendo a segunda muller española en obter dito título, tras



Figura 36. Rita Fernández Queimadelos coa súa promoción en 1935

¹¹⁰ Rita Fernández Queimadelos: AHUS: leg. 410, exp. 7.

¹¹¹ A súa irmá, Berta, aparece no rexistro de matrículas da Facultade de Química de 1931.

Matilde Ucelay, con quen coincide na Facultade.

Entre 1941 e 1946 traballou como arquitecta na *Dirección General de Regiones Devastadas*, en Madrid, organismo creado co propósito da reconstrución das poboacións que durante a Guerra sufriran unha destrución do volume de habitabilidade superior ao 75%.

Casou co catedrático de Química inorgánica Vicente Iranzo Rubio, e tras nacer o seu cuarto fillo, en 1946, interrompeu a súa actividade profesional.

En 1954, trasladouse a Murcia onde foi Arquitecta Escolar Provincial, Arquitecta Municipal de Mula e Arquitecta dunha inmobiliaria privada, CRISA.



Figura 37. Reconstrución do edificio do Padroado de Protección á Muller en San Fernando de Henares (1944). FUCOAM: Legado García de la Rasilla©. Fundación Arquitectura COAM

Residiu en Barcelona onde se xubilou en 1974 e onde morreu en setembro de 2008, aos 96 anos.¹¹²

¹¹² Ver Información da web “La mujer construye” (<http://www.lamujerconstruye.org>).

Fernández Rey, Elvira¹¹³

Naceu o 10 de marzo de 1907, en Vigo, tendo o enderezo familiar na rúa Joaquín Yañez nº16. Seu pai chamábase Luis Fernández Nevares, era industrial, e natural de Pontearcas (Pontevedra). Súa nai era Elvira Rey Oubiña, natural de Santiago de Compostela. Avós paternos José Fernández e Rufina Nevares, ámbolos dous de Pontearcas e avós maternos Jesús Rey e Rosa Oubiña, ámbolos dous de Santiago (A Coruña).

Elvira estudou o bacharelato no Instituto de Pontevedra (1922-26) con moi boas cualificacións. Estudou na Universidade de Santiago na Facultade de Ciencias entre 1928-1932 cun moi bo expediente, pois nos catro anos da carreira concedéronlle sete matrículas, catro sobresaíntes e dous notábeis.

Elvira Fernández era amiga inseparable de Elisa Díaz Riva, de quen xa falamos anteriormente. Foi socia de la SEFQ (7-12-1931) presentada por Martín Sauras e Álvarez Zurimendi

M^a Teresa Fernández Rodríguez¹¹⁴

M^a Teresa Josefa Blanca Fernández Rodríguez nace o 15 de setembro de 1913 en Chantada, Lugo. Era filla de Jesús Fernández Taboada, natural de Santa Uxía de Asma, en Chantada, e de Marcelina Celia Rodríguez, natural de Pontevedra.

Estuda o bacharelato no Instituto de Lugo, sendo expedido o título de bacharel, sección ciencias, o día 27 de setembro de 1928. Realiza os estudos de Farmacia na Universidade de Santiago cun expediente normal ata o último curso no que destaca polas cualificacións, especialmente en Análise química onde consegue un sobresaínte con honor. Realiza o depósito para o título de licenciada o 1 de agosto de 1932.

Con data do 18 de xullo de 1932 solicita realizar o exame de grao de licenciatura en Farmacia, non constando que se tivera presentado aos exames nin cualificación algunha. Foi profesora axudante de prácticas en 1933 de Análises química, a proposta do profesor Aniceto Charro Arias.

¹¹³ AHUS: leg. 412 exp.4.

¹¹⁴ AHUS, leg. 412 exp.4

Publicará en colaboración co profesor Charro na revista universitaria *Anales*, tres artigos: “Análise dos mostos galegos”, “Composición química de produtos alimenticios galegos” e “Análise das augas minero-medicinais de Galicia” (Gurriarán, 2004, páxs. 105 e 106).

Antonia Ferrín Moreiras

Naceu no Carballiño (Ourense) o 13 de maio de 1914. Aos seis anos trasladouse a vivir a Santiago xunto coa súa familia. Antonio Ferrín, seu pai, aparece no expediente de Antonia como «profesor privado con catro fillas»: Celsa, María, Antonia e Pastora, que vivían baixo a súa potestade¹¹⁵. Parece que a familia trasladouse a Santiago para que as nenas puideran realizar estudos superiores. Nesta cidade, durante un tempo, o pai compaxinaría as clases na Facultade de Farmacia cun traballo en Facenda, xa que os seus ingresos eran moi baixos, tanto é así que no expediente de Antonia aparece un documento no que consta que o pai obtén «un produto medio de 2.500 pesetas, únicos recursos con que conta para cubrir as necesidades da familia». Por este motivo as irmás Ferrín terían matrícula gratuíta e, co seu esforzo, obterían bolsas de estudo que resultarían un certo acougo para as finanzas familiares.

Antes da Guerra Civil realizou estudos de Ciencias Químicas, acadando o grao de licenciada en maio de 1935, obtivo o título de mestra e tamén estudaría dous anos de Matemáticas. Unha vez



Figura 38. Antonia Ferrín Moreiras

¹¹⁵ Celsa Ferrín, licenciada en Letras e profesora da Fundación Blanco, colaborou nas Misións Pedagóxicas no equipo de Cec-Lires

licenciada e nomeada profesora axudante de clases prácticas¹¹⁶ das materias de Física teórica e experimental e Matemáticas especiais na Facultade de Ciencias, posto que compaxinaría co de axudante interina da sección de Ciencias do Instituto de Santiago ata o ano 1936. Ao mesmo tempo, realizaba a carreira de Farmacia e os dous únicos cursos de Ciencias Exactas que se impartían na Universidade de Santiago. En outubro de 1937, como consecuencia dunha denuncia anónima, é sancionada pola súa postura política e apartada da docencia na Universidade xunto con outros 45 profesores. En 1940 consegue unha revisión da súa causa. Esta ten como resultado a anulación da sanción e a súa rehabilitación. Con todo, non recuperou a praza do Instituto, xa que o seu posto asignáranllo a outro profesor, en propiedade, aínda que foi encargada de clases en diversas ocasións ata o ano 1961. O que si retoma é a docencia na Facultade de Ciencias, como profesora axudante de Enrique Vidal Abascal, e logo como profesora adxunta. O profesor Abascal presentarlle ao seu grande mentor, o profesor Ramón María Aller, que a introducirá no mundo da astronomía.

Dende 1937 incorpórase como profesora de Matemáticas no Colexio para nenas orfas Nosa Señora dos Remedios, no que permanecerá ata 1948. Continuou como alumna libre os seus estudos de Ciencias Exactas na Universidade Central, obtendo o título en 1950. Ese mesmo ano o CSIC concedeulle tamén unha bolsa para realizar tarefas de investigación no Observatorio Astronómico, bolsa que en 1952 se converteu nun posto de axudante de investigación.¹¹⁷

Ao ano seguinte gaña, por oposición, unha praza de catedrática numeraria de Matemáticas na Escola Normal de Maxisterio de Santander, que ocupará durante dous anos. Tras este período, regresa a Santiago onde se incorpora por concurso de traslado na Escola Normal, sita por aquel entón no Colexio de San Xerome (hoxe edificio ocupado polo Reitorado da USC).

Entre 1954 e 1956 realiza os cursos de doutoramento en Madrid, centrándose na Astronomía. Será Aller Ulloa, director do Observatorio e catedrático da US, quen, a pesares de contar con máis de oitenta anos, lle dirixa a tese de doutoramento "*Observaciones de pasos por dos verticales*" (Santiago, 1963), que será a primeira en

¹¹⁶ Libro de Actas da Facultade de Ciencias: acta de 6 de novembro de 1934 (p. 374)

¹¹⁷ Este contrato durou ata 1963

Astronomía e a primeira que se defende na Sección de Matemáticas da USC. Tamén sería profesora axudante de clases prácticas na primeira promoción da Facultade de Matemáticas (1957) da universidade compostelá.

Antonia participou no primeiro Congreso de Matemáticas en España (Santiago, 1963) e nese mesmo ano obtén a cátedra de Matemáticas na Escola de Maxisterio Santa María de Madrid, trasladándose a vivir a esta cidade. Sería tamén profesora de Matemáticas durante dous anos na Facultade de Medicina e profesora adxunta da Cátedra de Astronomía da Facultade de Matemáticas da Universidade Complutense durante vinte anos. Xubilouse en 1984 e volveu a Santiago.



Figura 39. Congreso de Matemáticas. Santiago de Compostela, 1963.

Antonia, primeira pola dereita na fila inferior.

As súas principais achegas á astronomía, fíxoas na súa etapa no Observatorio de Santiago, e consisten en estudos sobre ocultacións estelares, medidas de estrelas dobres e determinación de pasos por dúas verticais.

A USC rendíulle homenaxe dedicándolle unha aula da Facultade de Matemáticas.

Faleceu o 6 de agosto do ano 2009

Encarnación Fraga Padín (1908-2000)¹¹⁸

M^a de la Encarnación Francisca Ramona Fraga Padín naceu o 11 de febreiro de 1908 en Cambados. Era filla de Rosario Padín Santamaría e de Francisco Fraga Padín, ambos naturais de Cambados, el, veciño de Vilagarcía de Arousa, de oficio empregado.

Encarnación estudou bacharelato nos institutos de Pontevedra, Coruña e finalmente en Santiago, rematando en 1925. Realizou estudos na Facultade de Ciencias de Santiago entre os anos 1925 e 1930. Examinouse de grao en Ciencias, Sección de Química, o 31 de outubro de 1931. No seu expediente acredita ter aprobado na Escola de Artes de Santiago dous cursos de debuxo, así como tamén o idioma alemán (estes estudos eran preceptivos para os estudantes de ciencias).

Traballou a carón de Parga Pondal. Foi membro da Sociedad Española de Física y Química (SEFQ) dende abril de 1931, sendo presentada polos profesores Fernando Calvet e Ernesto Seijo. No boletín *Anales* desta sociedade publicaría, en 1934, xunto a Isidro Parga Pondal: “*Quimismo de la pegmatita litinífera de Goyás (Lalín)*”, estudo realizado no Laboratorio de Xeoquímica do Instituto de Estudios Regionales da Universidade de Santiago, que foi creado co curso 1931-2 grazas ao liderado do reitor Alejandro Cadarso e posto en funcionamento polos socios do SEG que exercían a docencia na Universidade.

Por indicación de seu pai, e para garantir certa melloría na situación económica familiar, cursa Farmacia, obtendo este título universitario en xuño do ano 1935. Instalouse cmo boticaria en Cambados, axudando aos seus irmáns (María, Rosario, Lorenzo e Francisco).

No ano de 1968 comeza o seu labor docente como profesora de Física e Química e Matemáticas no Instituto de Cambados, formando parte do primeiro claustro deste centro. Encarnación Fraga Padín foi socia protectora do SEG.

¹¹⁸ M^a de la Encarnación Fraga Padín, AHUS: leg. 447 exp. 5.

María Freire Garabal¹¹⁹

Naceu o 31 de agosto de 1900 en Montevideo. Seu pai, José Freire Freire, era natural de Conxo -por entónces concello independente de Santiago de Compostela- e tiña como oficio o de comerciante. A nai chamábase Balvanera Garabal e era natural de Santiago. Cursou o bacharelato no Instituto de Santiago, con moi boas cualificacións, entre os anos 1914 e 1920.

Iniciou os seus estudos universitarios de Medicina en 1920 e rematounos en 1936. Despois da guerra, dedicouse a coidar dos seus irmáns, pois era a maior da familia e nunca exerceu a Medicina, a pesares do seu magnífico expediente.

Seu irmán José, nacido en 1907, combateu na Guerra no bando franquista no Rexemento de Artillería Lixeira nº 16. Exento de exame de ingreso, estudou Medicina en Santiago. Aparece sen calificar en moitas materias, demorando os seus estudos en Santiago entre os anos 1939 a 1950, ano en que se remiten certificacións académicas á Universidade de Salamanca.

Carmen García Amo¹²⁰

Carmen Magdalena García Amo, naceu en Torrecilla de la Orden, Valladolid, o 11 de xuño de 1905. Seu pai, Pedro García Gavilán, natural de Nava del Rey (Valladolid) e fillo de labrego, era médico titular. Súa nai chamábase Rosa Amo Martín-Herrera, non sabemos de onde era pero si que seu pai era farmacéutico. Carmen realizou no Instituto de Santander os seus estudos de bacharelato.

Os dous primeiros cursos da carreira -1923 a 1925- fíxoos na Universidade de Oviedo. Logo trasladouse a Santiago, onde se licenciou en Química obtendo o grao, con cualificación de sobresaínte, o 29 de setembro de 1927. Os temas que defendeu foron Estudo da isomería e Compósitos osíxeandos e oxihidroxenados do nitróxeno. Durante o curso 1929-30 segue o curso práctico de Química-Física, Electroquímica e Electroanálise, baixo a dirección de Enrique Moles. Entre 1931 e 1936 traballa na Sección de Electroquímica do Instituto Nacional de Física e Química, dirixida por J.

¹¹⁹ María Freire Garabal, AHUS: leg. 454, exp. 4.

¹²⁰ Carmen García Amo: AHUS: leg. 473, exp. 12.

Guzmán, na busca de metais baratos que puideran substituír ao platino como material electródico en electroanálise. Alí coincidiría con Patrocinio Armesto.

Aparece como socia da SEFQ desde 1929, presentada polos profesores Moles e Mourelo (Magallón, 1996: 57). Dende 1928 exerceu como docente nos Institutos de Calatayud, Madrid –Instituto Escuela e Instituto Cervantes- e Lorca (1933-1935). Viviu na Residencia de Señoritas en 1935.

Completoou tamén as materias precisas para acadar a licenciatura en Farmacia. Tras a GC foi depurada da docencia, á que puido reincorporarse en 1942, ocupando praza no Instituto de Xirona.¹²¹ Foi Inspectora Farmacéutica Municipal, traballo que compaxinou co seu labor como investigadora. Con tantas vicisitudes, non conseguiu ler a súa tese de doutoramento no departamento de Bioquímica da Facultade Complutense de Madrid ata 1949, sendo o seu director Ángel Santos Ruiz.

Colaboradora científica do CSIC en 1957, foi posteriormente profesora de investigación deste organismo, onde era a responsable da Sección de Radioactividade. Ademais foi unha muller feminista que prestaba especial dedicación ás novas investigadoras que entraban a traballar con ela (Miras e De Pablo, 2004: 214). Traballaba sobre bioquímica do zinc

Carmen formaou parte, dende o momento inicial, da *Sociedad Española de Bioquímica* (SEB) - hoxe convertida na *Sociedad Española de Bioquímica y Biología Molecular (SEBBM)*-. Aparece xa primeira e histórica fotografía da reunión que supuxo a toma de contacto e de conciencia para a formación desta sociedade, tomada na escalinata do Palacio da Magdalena con Severo Ochoa, Alberto Sols e Santiago Grisolia, no verán de 1961.

Entre os 83 socios, Carmen García del Amo foi unha das catorce investigadoras iniciais, xunto a María Cascales, María Domínguez Astudillo ou Gertrudis de la Fuente, entre outras e, posteriormente formaría parte da Xunta Directiva de dita sociedade.

¹²¹ Expediente depuración, Archivo General de la Administración, leg. 18472. Archivo Histórico Nacional: UNIVERSIDADES, 5585, exp. 32.

Foi académica correspondente da Real Academia Nacional de Farmacia e secretaria, durante moito tempo, do Instituto de Bioquímica.

Faleceu en Madrid en 1995.

Aúrea González González¹²²

Naceu o 6 de abril de 1916 no lugar de Caldas que por aquel entón pertencía ao concello de Canedo e que dende 1943 forma parte do concello de Ourense. Era filla de Amador González Borrajo, de Rouzós, no concello de Amoeiro e de Flora González López, natural del barrio de Flores, en Bos Aires e domiciliada en Ponte Maior (Ourense).

Aúrea realiza estudos na Facultade de Ciencias da US entre os anos 1931 E 1933. Con data de xaneiro de 1934 traslada o seu expediente á Facultade de Ciencias da Universidade de Salamanca.

Aparece unha ficha¹²³ súa no Centro Documental da Memoria Histórica, relacionado coa represión política.

Gunther Nonell, M^a Antonia

María Antonia Günther Nonell naceu o 12 de abril de 1936 en Vila Nova de Gaia, Portugal. Realiza os estudos de básicos en Porto (1941-43) e Barcelona (1943-45).

Trasládase a Santiago de Compostela para cursar estudos na Facultade de Ciencias. O profesor Ignacio Ribas Marqués dirixiu a súa memoria de licenciatura: “ *Aplicación del método de distribución en contracorriente a la separación de los alcaloides del Adenocarpus decorticans Boiss*”, en 1959, no departamento de Química orgánica. Seu título de licenciatura na sección de Química foi expedido con data de 1960.

Traballou como investigadora do Instituto de Química “Alonso Barba” (1960-64) e profesora axudante de clases prácticas do departamento de Química orgánica da UCM.

¹²² AHUS: leg. 566, exp. 25.

¹²³ Queda pendente o estudo desta ficha, con sinatura: DNSD SECRETARIA, FICHERO, 28, G0239194.

Realiza a tese de doutoramento en Madrid (1965) no departamento de Química orgánica da Facultade de Ciencias da Universidade Complutense, dirixida por Manuel Lora Tamayo e Luis Soto Cámara.



Figura 40. Mª Antonia Gunther

Entre os anos 1964 ea 1967 traballará no Instituto Gregorio Marañón do CSIC.

Mª Antonia foi merecente dunha serie de bolsas entre outras a da Real Academia de Ciencias (1960-61), a da Fundación Juan March (1967-68) e a *National Institutes of Health* (1969-70). Fixo unha estadía postdoutoral en Nova York con Severo Ochoa, dende 1967 a 1970.

Dende 1971 é investigadora científica do CSIC, ocupando dende 1988 a 1994 a xefatura da unidade de Enzimoloxía e Patoloxía molecular no *Instituto de Investigaciones Biomédicas “Alberto Sols”*. O seu traballo xira ao redor da encimoloxía e o metabolismo nucleotídico.

No seu curriculum figura a publicación de 111 traballos científicos en revistas de difusión internacional e a dirección de 11 teses de doutoramento. Foi secretaria da Sociedad Española de Bioquímica (SEB) entre 1990 e 1994. Dende o ano 2006 ata o 2012 traballa como doutora vinculada *Ad Honorem* do CSIC. Está xubilada dende xuño de 2013

Guadalupe Gutiérrez-Moyano López

Naceu na Coruña, sendo filla de Aurelio Gutiérrez Moyano, médico, e de Guadalupe López Lombana. Os seus irmás chábanse Aurelio (1924), Mª Jesús e Luis Gutiérrez-Moyano López. Estudou na Facultade de Farmacia de Santiago entre 1930 e 1934.

Hai diversos artigos asinados por esta alumna que aparecen publicados na revista Galicia Clínica. Uns aparecen asinados só por Guadalupe: “El pelitre” e “Terapéutica moderna”, ambos publicados no ano 1936. Outros asinados conxuntamente coa súa irmá

María: “Ascaridosis infantil” (1932), “Fiebre ondulante” (1932), “El Sinauril en la tuberculosis pulmonar” (1936) e “Propiedades, reacciones y valoración de la vitamina” (1936).

Galicia Clínica é -pois segue a ser editada, agora en soporte dixital- unha publicación científica da Sociedade Galega de Medicina Interna. Iniciou a súa andaina en 1929 fundada por seu pai, Aurelio Gutiérrez Moyano. A cualidade dos seus artigos e a reputación dos seus colaboradores (Hernando, Maraño, Pedro-Pons, Bañuelos, Rof-Carballo) que a converteron na máis lonxeva da prensa médica galega.

Parece que tiña relación con Arturo Rodríguez Suárez, escritor, que foi preso do campo de concentración de Albatera. Hai una ficha de Arturo Rodríguez Suárez no arquivo do *Centro Documental de la Memoria Histórica* coa sinatura DNSD-secretaria, fichero, 57, R0123295.

Seus irmás, seguindo a tradición familiar, eran médicos. Luis era cardiólogo e residía na Coruña. Aurelio emigrou a México, sendo un dos pioneiros da reumatoloxía nese país e membro da Sociedades de Reumatología de Latinoamérica. Faleceu o 20 de xullo de 2014.

Evelina Hervella Nieto¹²⁴

Naceu no Barco de Valdeorras o 21 de setembro de 1908. Seus pais, Francisca Nieto Busto e Antonio Hervella Ferreira, puxéronlle os nomes de Evelina Lucila Crisóstoma.

No AHUS non aparecen datos dos pais pero no Arquivo Histórico Nacional, aparece o expediente académico de Antonio Hervella Ferreira, alumno da Facultade de Dereito da Universidade Central, licenciado en Civil e Canónico.¹²⁵ Consérvanse tamén neste arquivo os expedientes dos seus fillos Antonio e Evelina, ambos estudantes de Ciencias na Universidade Central.¹²⁶

¹²⁴ AHUS leg. 624, exp. 14.

¹²⁵ Hervella Ferreira, Antonio, sinatura: UNIVERSIDADES, 4252, exp. 21.

¹²⁶ Antonio Hervella Nieto, ES.28079. AHN/2.3.1.20.3.1//UNIVERSIDADES, 5716, exp. 2; Evelina Hervella Nieto ES. 28079. AHN/2.3.1.20.3.1//UNIVERSIDADES, 5716, Exp. 3.

Evelina estudou entre 1917 e 1927 no Instituto de Ourense. Superado o bacharelato marchou a Madrid para facer o curso selectivo de Ciencias (1927-28). Permanecería dous cursos máis na Universidade Central (1928-30) e posteriormente trasladaría o expediente a Oviedo, onde cursou un ano máis (1931-32). Un novo traslado de expediente levaría a esta estudante a Santiago, no decorrer dos anos 1933 a 1936.



Figura 41. Evelina Hervella e Francisco Fernández del Riego na praia de Coruxo

Casou co ilustre académico laurentino Francisco Fernández del Riego, relacionándose, xa que logo, con mundo intelectual galego da época (Cunqueiro, Otero Pedrayo, Ferro Couselo, Seoane, Laxeiro, Iglesias Alvariño, Dieste, etc.) .

Semella que Evelina Hervella nunca exerceu como farmacéutica. Morreu en Vigo no 2007

María Luisa Iglesias Losada¹²⁷

Esta alumna, de nome completo Luisa Carmen Evangelina, era natural de Monforte de Lemos (Lugo) onde naceu o 5 de setembro de 1904. Seu pai, Waldo Iglesias Marzo, natural de Baracoa, termo municipal de Santa. Eulalia de Roma, provincia de Santiago de Cuba aparece como «propietario» de ocupación. A súa nai, Emilia Losada Prieto, era natural de Monforte. Estudou o bacharelato no Instituto de Lugo.

En 1923 iniciou os seus estudos de Medicina con máis que salientable expediente académico. Verificou o exercicio de grao o 23 de outubro de 1930, con cualificación de sobresáinte

Pilar Lago Núñez¹²⁸



Naceu o 11 de novembro de 1915 na rúa García Barbón nº 59 de Vigo. Era filla de José Lago Loureiro, natural da aldea de Saiar no concello de Caldas de Reis e de Agustina Núñez Frieiro, nacida en Moraña.

Iniciou os seus estudos de Medicina na US no curso 1931-32. Continuou nos cursos seguintes, pero non puido obter o título ata 1940. Especializouse en Pediatría e foi médica de empresa.

Foi fundadora da Sección Feminina de Falanxe e Rexedora Nacional de Divulgación e Asistencia Social.

Casou con José M^a García-Cernuda Calleja, falanxista significado que ocupou diferentes cargos durante a ditadura franquista. Tivo 4 fillos (Pilar, José M^a, Teresa e Ricardo), dous deles coñecidos xornalistas. Morreu en Cáceres en xuño de 1997

¹²⁷ María Luisa Iglesias Losada, AHUS: leg. 632, exp. 13.

¹²⁸ AHUS: leg. 658, exp. 13.

M^a de los Dolores Lema Pintos¹²⁹

Naceu o 19 de setembro de 1911 nas compostelá rúa das Casas Reais. Seus pais, ambos naturais e veciños de Santiago, eran o farmacéutico José Lema Transmonte e Rosa Pintos Míguez.

Cursou Farmacia entre 1929 e 1934, facendo o depósito do título en maio de 1936. Seu pai, ademais de boticario, era profesor auxiliar numerario na Facultade de Farmacia. Entre a documentación do AHUS, figura un documento no que o pai declara que polo seu cargo na Facultade «percibo saldo anual de catro mil pesetas, sen que por ningún outro concepto disfrute de gratificación ou haber algún». Con esa declaración, e cunha instancia na que consta que na súa casa da rúa Travesa conviven os seus catro fillos - Dolores, José M^a, M^a Luisa e M^a Teresa- solicita matrícula gratuíta «por pobre» para Dolores.

M^a Luisa, irmá menor da anterior, naceu o 3 de xaneiro de 1916. Realizou os dous primeiros anos na Facultade de Ciencias, Sección Química, entre 1933 e 1936.¹³⁰ Trala Guerra solicita as pertinentes validacións para seguir na universidade compostelá pero estudando agora na Facultade de Farmacia (1938-40), obtendo o grao de licenciada en agosto de 1940. É unha das que fai a carreira en dous anos.

Ao igual que no caso da súa irmá, aparece no arquivo instancias de solicitude de gratuidade de matrícula por filla de funcionario do *Ministerio de Instrucción Pública*.

M^a Teresa, a mediana das irmás Lema Pintos, naceu o 17 de abril de 1918. Seguindo a tradición familiar realizou estudos de Farmacia, entre 1942 e 1947, acadando o grao de licenciada o 20 de febreiro de 1948.¹³¹

As irmás Lema posúen unha farmacia nunha céntrica rúa santiaguesa.

Tiñan un irmán médico, José María Lema Pintos (Santiago, 1913- México, 2005): «Activo membro do Partido Comunista e da FUE. Na Guerra Civil foi capitán médico. Ao finalizar a guerra estivo internado nos campos de concentración de Arlés-sur-Tech e en Le Barcarés» (Lorda, 2010: 268). Exilado en México dende xullo de 1939, onde exerceu como pediatra.

¹²⁹ AHUS: leg. 683, exp. 6.

¹³⁰ AHUS: leg. 683, exp. 7.

¹³¹ AHUS: leg. 683, exp. 8.

Dolores Lombardero Martínez¹³²

Dolores era natural de Trabada, na provincia de Lugo, onde naceu o 12 de novembro de 1912. Seu pai era labrego. Estudou Farmacia en Santiago entre 1928 e 1932, obtendo o seu título de licenciada o 25 de outubro de 1932.

Lolita Lombardero, mercou a súa farmacia en Mondoñedo no ano 1933. Como era menor de idade tivo que presentar un permiso paterno para tomar posesión da mesma



Parte de la colección del "botamen" .



Entrada de la Farmacia Lombardero, en calle Progreso, 13



Lola Lombardero en su juventud

Figura 42. Xornal "Mondoñedo" nº 94, decembro de 2009

Foi Inspectora Farmacéutica Municipal, por oposición, ata a súa xubilación, encargándose fundamentalmente das análises de tódolos viños e licores fabricados na localidade (control de alcohol metílico), análises de augas, e comestibles elaborados (pan, doces, etc.). Tamén foi Analista da Seguridade Social. Foi asociada e presidenta de Acción Católica, Tivo seis fillos.¹³³ Faleceu o 30 de maio de 2009.

¹³² AHUS: leg. 699, exp. 11.

¹³³ (ver: http://www.amigosciudadmondonedo.org/files/94_Diciembre_2009.pdf).

M^a del Consuelo López López¹³⁴

Naceu o 10 de setembro de 1913 en Cerdido (A Coruña), sendo seus pais Jerónimo López Mariño, natural da parroquia de Noal no concello de Porto do Son, de profesión médico titular e Consuelo López García, natural de Cerdido.

Fixo os estudos de bacharelato no Instituto de Ferrol.

Estudou na Universidade de Santiago a carreira de Medicina entre 1930 e 1934. En xaneiro de 1935 trasladou o seu expediente á Universidade de Madrid.

M^a Benita López Martínez¹³⁵

M^a Benita Romana naceu en Santiago de Compostela o 18 de outubro de 1902. Seu pai, Nemesio López Caro, natural de Renedo de Valdepeña (Riaño, León) era farmacéutico. Súa nai chamábase María Martínez Ferreiro. A familia residía en Santiago no Cantón de San Bieito, nº 5. Cursou o bacharelato no Instituto de Santiago con moi boas cualificacións.

Na Universidade santiaguesa estudou Farmacia entre 1919 e 1923, ano no que solicitou traslado de expediente á Facultade de Farmacia da Universidade de Barcelona.

Un irmán, Elías, estudou durante dous anos na mesma Facultade.¹³⁶

Polos datos recadados, pensamos que a farmacia familiar era a que se atopaba na rúa das Casas Reais nº 10 e que a rebotica desta farmacia era punto de reunión de membros e simpatizantes da Falanxe en Compostela. Esta alumna tiña un expediente moi bo.

Balbina López Somoza¹³⁷

Balbina naceu o 30 de marzo de 1910 en San Miguel de Eiré (Lugo). Era filla de Jesús López Sorodio, de San Xián de Eiré, parroquia de Pantón (Lugo), de oficio labrego e de

¹³⁴ AHUS Leg. 724, exp. 2.

¹³⁵ AHUS Leg. 726, exp. 10.

¹³⁶ AHUS: leg. 726, exp. 2.

¹³⁷ AHUS: leg. 740, exp. 1.

Raimunda Somoza Rodríguez. Na partida de nacemento consta que os seus catro avós eran labregos. Como xa analizamos no capítulo terceiro, esta circunstancia non era habitual entre estas primeiras estudantes.

Entre 1928 e 1934 cursou estudos de Farmacia na Universidade de Santiago.

M^a del Pilar López Somoza¹³⁸

M^a del Pilar Marcelina López Somoza naceu en Santiago de Compostela o 17 de xullo de 1902. Seu pai, León López Barrios, natural de Cerezo de Abajo (Segovia), era capitán de infantaría e estaba casado con Teresa Somoza Eiriz, natural de San Xoán de Laxe, no concello de Chantada (Lugo). A familia residía na rúa da Tafona, nº 3 de Santiago.

Estudou bacharelato no Instituto de Santiago, cun expediente moi notable.

Na Universidade compostelá estudou Medicina entre 1921 e 1928, con matrícula gratuíta, acadando cualificacións salientables. Obtivo o grao de licenciada o 28 de xaneiro de 1931.

Tamén os seus irmás Francisco e Luís dedicáronse ás profesións sanitarias. Luís¹³⁹ foi practicante e Francisco¹⁴⁰, ao igual que M^a Pilar, estudou Medicina na US e traballou no Hospital Clínico, a partir de 1910, baixo as ordes dos catedráticos de Patoloxía médica e Patoloxía cirúrxica, doutores Miguel Gil Casares e Francisco Romero Molezún.

Dolores Lorenzo Salgado¹⁴¹

dolores lorenzo salgado nace o 12 de novembro de 1905. como noutras ocasións tanto a data como o lugar de nacemento non están perfectamente claras xa que na documentación aparece como nacida en león e, sen embargo, no seu expediente aparece

¹³⁸ AHUS: leg. 740, exp. 5.

¹³⁹ AHUS: leg. 740, exp. 4.

¹⁴⁰ AHUS: leg. 740, exp. 2.

¹⁴¹ AHUS: leg. 752, exp. 2.

unha certificación na que consta nacer o día 10 de novembro en Lugo, polo que sería galega de nacemento. É filla de Manuel Lorenzo e de Luísa Salgado, naturais de Ourense e veciños de Lugo.

Realiza o exame de ingreso na Escola Normal de Mestras de Lugo en 1921 obtendo a cualificación de aprobado e cursa o bacharelato dende 1921 a 1925, examinándose de varias materias na E.N. de Lugo e outras no Instituto de Santiago.

Estuda na Facultade de Ciencias de Santiago (sección Química) dende 1925 a 1930 cun expediente salientable. Consta tamén realizar as materias de Debuxo xeométrico de primeiro e segundo curso. Ademais estuda ao mesmo tempo Química e Farmacia.

Realiza o exercicio de reválida (grao de licenciada) o 6 de maio de 1931, obtendo a cualificación de sobresánte.

O 14 de xullo de 1939, solicita traslado de expediente á Facultade de Farmacia de Madrid. Será unha das cinco primeiras mulleres galegas que publican na revista *Anales de la Sociedad Española de Física y Química* nun momento no que o número de publicacións por parte de mulleres na revista procedía fundamentalmente da Universidade Central e so outras cinco mulleres publicaban dende as universidades periféricas.

Publica en *Anales de la SEFQ*, xunto con Isidro Parga Pondal, en 1930, un traballo titulado “*Sobre la presencia de la Magnetita y de la Ilmenita en las arenas de las playas gallegas*”, enviado dende o Laboratorio de Química Analítica da Facultade de Ciencias de Santiago.¹⁴²

A pesar de publicar en *Anales*, Dolores Lorenzo non chega a ser socia da SEFQ.

O traballo citado anteriormente será tamén publicado no *Boletín de la Universidad de Santiago de Compostela* e relacionado no *Chemical Abstract* (Leonardo, 2010, páx. 16) baixo o título “*Magnetite and ilmenite on The northwest coast of Spain*”.

Sería a primeira docente en Ciencias, xa que foi nomeada como profesora auxiliar o 15 de setembro de 1930 para a materia de Química técnica a proposta do profesor Zurimendi.¹⁴³

A súa irmá Luisa, formouse na Escola Superior de Maxisterio de Madrid e foi profesora da Escola Normal de Santiago.

¹⁴² *Anales de la SEFQ* (1930), pp. 353-357.

¹⁴³ Ver: AHUS Libro A-109 de Actas de la Facultad de Ciencias 1904-1935, p. 291.

Natividad Mejuto Larrauri¹⁴⁴

Natividad Mejuto Larrauri naceu o 6 de setembro de 1910 en Santiago. Era filla de Juan Mejuto Tomé, avogado, e Juana Larrauri Marquínez, ambos naturais e veciños desta mesma cidade.



Figura 43. Natividad Mejuto

Natividad estudou bacharelato no Instituto de Santiago, linguas francesa e alemá e tamén dous cursos de debuxo na Escola de Artes de Santiago.

Realizou estudos superiores na Facultade de Química a partir do ano 1928, acadando un brillante expediente académico. Sería bolseira da facultade de Ciencias no ano 1932 xunto con Daniel Rodríguez García e Francisco Ugalde. En 1934 iría ao *Instituto Nacional de Física y Química*, para facer un curso de formación.

Natividad aparece no ano 1935 asinando un artigo sobre ácidos xunto ao profesor Calvet no Boletín de la Universidade de Santiago de Compostela.¹⁴⁵

É presentada como socia á *Sociedad española de Física y Química* (SEFQ) por Fernando Calvet e Alvarez Zurimendi en 1931. Publica na revista *Anales* da Sociedade varios artigos, todos eles en colaboración con Calvet e dende o Laboratorio de Química orgánica da Facultade de Ciencias de Santiago. Traballaba xuntamente con Concepción Carnero dado que os traballos que publican son continuación uns dos outros. En 1932 aparece en *Anales* “*Las Dioxinas 1-3. III. La condensación del p-nitroanisol con el formaldehído y el mecanismo de formación de la 6-nitro-benzo-1,3-dioxina*”. En 1934 aparece un novo traballo desta serie titulado “*La condensación del ácido p-hidroxibenzoico con el formaldehído a baixa temperatura. Las dioxinas 1-3 (VI)*”. “*La obtención de la (alfa-beta)-Nafto-1-3-Dioxina, y su Estudio comparado con el éter metilénico cíclico del peri-dioxi-naftaleno. Las dioxinas-1-3(V)*”, publicado en 1935. En

¹⁴⁴ M^a de la Natividad Mejuto Larrauri, AHUS: leg. 845, exp. 8.

¹⁴⁵ *La Condensación del ácido p-Hidroxibenzónico con el Formaldehído, a baja temperatura: las dioxinas 1-3, VI* / por M^a Natividad Mejuto e Fernando Calvet. *Boletín de la Universidad de Santiago de Compostela*. Ano 7, nº. 23 (1935) ; pp. 167-183.

1936 publícase en *Anales* o último traballo de Natividad Mejuto titulado “*La condensación del cloral con el ácido salicílico*” de novo en colaboración con Fernando Calvet.

Todos estes traballos serán tamén publicados no *Chemical Abstracts* o que indica a gran calidade científica da investigación que se estaba a realizar na universidade de Compostela, por mulleres, naqueles anos.

En 1933 será ela, xunto con Concepción Carnero, a que presente a Isaura Usero na SEFQ e xunto con Carmen Zapata, presentará a Elvira Durán na mesma sociedade.

Aínda que con data de 10 de abril de 1935 o seu expediente é remitido á universidade de Madrid, non chegou a incorporarse. Por problemas de saúde, abandonou a súa carreira investigadora.

M^a Rosario Aida Méndez Miaja

Aida naceu o 17 de xuño de 1930, en Compostela. Seu pai apelidábase Méndez Azcárate. Tiña dous irmáns: Antonio e Mario.

A súa tese de doutoramento “*Contribución al estudio de los alcaloides en los Adenocarpus*”, presentada en xuño de 1956 e dirixida por Ribas Marqués, foi unha das primeiras lidas na Facultade de Ciencias de Santiago (Bermejo, 1995: 507).

En 1963 traballa no *Instituto Nacional de Química y Física*, no edificio *Rockefeller*. Tamén traballaría no Instituto de produtos lácteos de Arganda del Rey, do CSIC.

Aparece no *BOE* nº 103, de abril de 1991 o seu nomeamento para o Instituto de Estudos Avanzados das Illas Baleares, en Palma de Mallorca.

Autora moi prolífica no ámbito de Bibliometría en España. Entre outras publicacións: “*Directrices fundamentales para la normalización de revistas científicas: recomendaciones destinadas a autores, directores y editores*” (1991), “*Dinámica de la investigación multidisciplinar sobre nuevos materiales en España. Un análisis bibliométrico*” (1993).

M^a Concepción Moar Vázquez¹⁴⁶

Esta alumna, natural de Santiago de Compostela, naceu na rúa Virxe da Cerca nº 11, o día 8 de decembro de 1907. Era filla de María Vázquez y Arias Carbajal e de José María Moar Fandiño, profesor de Historia na Escola Normal de Santiago de Compostela. Foi profesora da Escola Normal no ano 1930 na materia de matemáticas.

Realizou estudos de Medicina en Santiago entre 1932-36 e 1939-41. As cualificacións do seu expediente son moi variadas. Solicitou o título en outubro do ano 1941.

En 1968 acredítase como mestra especialista en Ciencias (*BOE* nº 272 de 12 de novembro de 1968).

Fernanda Monasterio Cabelo¹⁴⁷

Naceu en 1920 en Madrid. Era filla e neta de militares, por parte paterna, e orixinarios de Madrid. A liña materna era galega. Ao pouco de nacer a nena, seu pai, Fernando Monasterio, foi destinado a Ferrol e toda a familia marchou con el. Fernanda estudaría a ensinanza primaria nesta cidade.

Anos máis tarde os Monasterio regresarían a Madrid, e Fernanda seguiría estudos de ensinanza secundaria en réxime de internado nun colexio de relixiosas. Fixo bacharelato no Instituto San Isidro no ano 1936. Durante a GC trasladanse en moitas ocasións xa que o pai estivo destacado en Teruel, Valencia e Barcelona. Finalmente exiliáronse do país pasando primeiro a Francia e logo a México.

Dende cativa mostrou interese nos estudos médicos e durante a GC axudou a un médico. A familia permaneceu en México pero a moza decidiu regresar para realizar o seu desexo, matriculándose na Universidade de Santiago no curso 1938-39, examinándose na convocatoria de agosto. Continuou na Universidade Central e para pagar os estudos facía traballos como enfermeira. Obtivo o título de Medicina e Cirurxía en 1944. De seguido fixo a súa tese de doutoramento, titulada “Los síntomas depresivos

¹⁴⁶ AHUS: leg. 870, exp. 20.

¹⁴⁷ AHUS: leg. 874, exp. 9.

en la acromegalia” que foi dirixida por Gregorio Marañón. Este ilustre doutor sabía que Fernanda tiña capacidades para a docencia universitaria e pensaba que en España non



Figura 44. Fernanda Monasterio

conseguiría facer carreira, así quen a animou persoalmente a emigrar a América do Sur.

En 1952 chegou a Bolivia para dar clases de Fisioloxía na Universidade de Cochabamba. Mentres a súa familia múdase de México a Arxentina, así que dous anos máis tarde desprázase á Universidade de Cuyo (Mendoza) impartindo a mesma materia e ademais exercendo como clínica. Nesta cidade trabaría relación con dous médicos galegos exiliados: Baltar e Sánchez Guisande.

Trasladaríase de Cuyo a Bos Aires, traballando na Universidade de Bahía Blanca primeiro e na Universidade Nacional de La Plata despois, intervindo moi directamente na creación da Facultade de Psicoloxía. Sería directora do departamento de Psicoloxía nesta Facultade entre 1959 e 1964, dirixindo tamén o Instituto de Psicoloxía.

En 1968, aproveitando un ano sabático, regresou a España onde se instalou, pero non se incorporou á Universidade. En 1988 foi elixida presidenta da Asociación de Médicos Escritores e Artistas, da que formaban parte, entre outros Ramón y Cajal, Gregorio Marañón, Rof Carballo, Laín Entralgo, etc. Faleceu o de 29 de novembro de 2006.

A súa biblioteca foi doada pola súa herdeira Ruth Feldman á Universidade Autónoma de Madrid.

Concepción Otero Carreira¹⁴⁸

Naceu o 22 de maio de 1913. Filla de Augusto Otero Martínez e Luisa Carreira Botana, naturais e veciños de Santiago, Rúa do Hórreo 3 e Santo Antonio 3, respectivamente. Non consta profesión.

Cursou estudos de Medicina entre 1930 e 1939 en Santiago, obtendo boas cualificacións. No ano 1940 trasladouse a estudar a Madrid.

No seu exercicio escrito para o exame de grao de licenciatura en Medicina, celebrado en Santiago en outubro de 1941, desenvolveu os temas: “*Consideraciones generales sobre la profilaxis de las enfermedades infecciosas*” e “*Diagnóstico y tratamiento de la angina de pecho*”.

Foi unha das primeiras docentes da Facultade de Medicina, concretamente como «axudante de Anatomía con Echeverri, en 1943» (Gurriarán, 2006: 537).

Un irmán seu, José Antonio, fixo estudos de “Practicante” entre 1930 e 1931.

Dolores Palmeiro Valcarce¹⁴⁹

Naceu o 9 de novembro de 1913 en Pol (Lugo). Seu pai era Antonio M^a Palmeiro Pérez, natural de Mosteiro (Pol) e súa nai era Herminia Valcárce Luna, natural da aldea de Montecubeiro no concello de Castroverde (Lugo).

O pai de Dolores, de profesión mestre nacional, con escola en Luaces, era sindicalista afiliado á UXT e foi fundador da *Sociedad de Trabajadores de la Tierra de Pol y sus Contornos*. Escribía artigos para o xornal *La Voz de la verdad* (1910-1936). O seu fillo José, tamén era mestre. Ambos morreron «paseados», o pai o 25 de xullo de 1936 e o irmán o 14 de outubro de 1937.¹⁵⁰

Dolores fixo estudos de Medicina na US entre os anos 1929 e 1936. Con data do 17 de xaneiro de 1936 trasládase á Facultade de Medicina de Valladolid, segundo figura no

¹⁴⁸ Concepción Otero Carreira, AHUS: leg. 969, exp. 7.

¹⁴⁹ AHUS: leg. 988, exp. 10.

¹⁵⁰ <http://vitimas.nomesevoces.net/gl/ficha/12258/> e <http://vitimas.nomesevoces.net/gl/ficha/13648/>

informe médico gardado no seu expediente: «por padecer unha infiltración pnéumica de tipo indurativo, o que xustifica a recomendación facultativa da súa permanencia nun clima *ad hoc*. Creo neste caso, un dos máis aconsellables, Valladolid».

No notable traballo de María Jesús Souto Blanco figura unha ficha sobre Dolores Palmeiro na que consta que tamén ela sufriu represión política, sendo encarcerada en Lugo o 26 de agosto de 1937 e liberada, tras pago dunha multa, o 18 de febreiro do ano seguinte.¹⁵¹

Efectuou prácticas de cirurxía menor durante dous anos na clínica do Hospital Provincial de Santiago con José Carrero Nine, profesor auxiliar de Anatomía e Técnica anatómica na Facultade de Medicina. A práctica era necesaria para obter título de practicante.

M^a del Portal Panisse Ferrer

María del Portal Emiliana Panisse Ferrer naceu na Coruña o 11 de outubro de 1914. Tanto ela como as súas irmás, M^a del Pilar e M^a del Carmen fixeron o bacharelato no Instituto coruñés e tamén as tres cursaron estudos na Facultade de Ciencias da Universidade de Santiago: María del Portal no período 1931-36, M^a del Carmen entre 1939-43 e M^a del Pilar só no curso académico 1934-35.

Unha vez rematada a carreira volve á cidade herculina onde realiza estudos de Maxisterio e exerce a docencia en diversos centros privados. Outra irmá súa, Adela, tamén era mestra.



Figura 45. M^a del Portal Panisse

¹⁵¹ Ver: <http://www.lugo.es/cs/represion/listado.jsp>

Casou co seu compañeiro de facultade Enrique Ríos Suárez¹⁵², que estudou Ciencias con moi boas notas, rematando a carreira na convocatoria de xaneiro de 1936. Trala Guerra Civil, Enrique cursa 2º, 3º, 4º e 5º de Farmacia, no ano académico 1939-40. Isto facíase grazas á convocatoria duns cursos especiais, chamados «cursos abreviados» creados para alixeirar e apurar as licenciaturas dos mozos que combateron no bando franquista e dos seus familiares. Estes cursos convocáronse durante os dous anos seguintes ao remate da GC. Varios coñecidos profesores estudaron así as súas carreiras.

Ao pouco tempo da voda, celebrada en 1941, volven a Santiago e Maruxa atopa traballo como mestra nun centro privado e seu home traballa nun posto de axudante na Universidade. Neses anos naceron os seus descendentes: Adela, M^a del Carmen e Enrique. A súa irmá, M^a del Carmen, tras a validación do seu título académico, matricúlase na Facultade de Farmacia, rematando estes estudos en 1949. Tres anos máis tardes, M^a del Portal fará o mesmo, rematando en 1957.

Enviuvou case ao tempo de abrir farmacia na rúa de Fonseca en Santiago. A historiadora Encarna Otero bautiza a Maruxa como a «boticaria da liberdade» polo sopro de ar que supuxo para as mulleres compostelás xa que «saltando as regras impostas polo goberno, comercializa na súa botica calquera tipo de anticonceptivo sen receita médica».¹⁵³ Morreu en Compostela no ano 2001.

Consérvase na Biblioteca Nacional un libro publicado pola súa irmá M^a del Carmen, de título *Aceites y grasas de animales marinos*, publicado en Pontevedra no ano 1959. M^a Carmen foi profesora numeraria de Ciencias Naturais do Centro de Enseñanza Media e Profesional Almirante Salvador Moreno de Marín.

M^a de la Paz Parada Pumar ¹⁵⁴

M^a de la Paz naceu o 23 de febreiro do ano 1905 en Canedo, Ourense, no seo dunha familia liberal. Seu pai, Abelardo Parada, era veterinario, ao igual que o fora seu avó, e era sobriña do pintor Parada Justel.

¹⁵² AHUS: leg. 1195, exp. 8.

¹⁵³ Consello da Cultura Galega, Álbum de Mulleres, <http://culturagalega.gal/album/detalle.php?id=490>

¹⁵⁴ María de la Paz Parada Pumar, AHUS: leg. 994, exp. 5.

Logo de facer o bacharelato no Instituto de Ourense, indicoulle a seu pai o seu desexo de estudar Medicina en Madrid, e o pai retouna: «Iso é por medo a Cadarso», díxolle en relación ao profesor de Anatomía, que tiña sona de especialmente rixido coas cualificacións dos seus alumnos. «Cando aprobes con Cadarso, poderás ir estudar a Madrid» (Gurriarán, 2006: 233-34) sentenciou.

Fixo os dous primeiros anos da carreira en Santiago (1923-1925), obtendo notas de sobresaínte (2) e matrícula de honra (4), incluída a do propio profesor Rodríguez Cadarso. «En las clases era la única mujer, entre sesenta matriculados [...] pero en

Madrid, no éramos muchas más, cuatro conmigo».¹⁵⁵ Trasládase a Madrid no curso 1925-26, estando aloxada catro cursos na Residencia de Señoritas. Entrou neste centro de elite da man do doutor López Enríquez, médico galego que estaba de profesor axudante de Oftalmoloxía da Facultade de Medicina da Universidade de Madrid, quen logo sería cuñado do seu marido: «Éramos cien chicas, los sábados íbamos al teatro, no nos dejaban salir de noche, sólo a las americanas, había mucho control [¿] en la Facultad estuve con don Juan López Suárez, que daba prácticas en la clínica de Patología de San Carlos» (*ibid.*).



Figura 46. Paz Parada na revista Auriens. 2005

Durante a súa estadía en Madrid acudiría aos Laboratorios de Bacterioloxía e Seroloxía (Paulino Suárez) e o de Anatomía Microscópica (Luis Calandre), da *Residencia de Estudiantes*, co fin de ampliar coñecementos nestas materias. Especializouse en Medicina e Cirurxía e, ao mesmo tempo, tamén en Laboratorio de Análises Clínicas. Entre os seus compañeiros estaban o Padre Arrupe e o futuro Nobel Severo Ochoa.

¹⁵⁵ Ver: <http://consellodacultura.gal/album/Theme/bio.php?id=64&album=aj>.

En 1929, pouco despois de finalizar a carreira aos 24 anos de idade, Paz Parada se casa con Julio Freijanes Malingre (Ourense, 1899-1991), quen estivera de bolseiro en América, na Fundación Rockefeller de Nova York.

Marcharon a Lleida nese mesmo ano, ata 1932, pois Freijanes gañara unhas oposicións de Inspector de Sanidade. Paz daquela montara un laboratorio de Análises Clínicas na cidade catalá. Logo se asentarian en Lugo, cidade onde o seu marido obtivera praza. Durante a GC seu home, que estaba de Inspector Provincial de Sanidade, foi represaliado. Tivo unha suspensión de emprego e soldo de medio ano e logo estivo case un ano desterrado en Astorga, acusado de ser amigo de Marcelino Pascua, que fora Director Xeral de Sanidade, con quen estivera de Secretario, segundo Paz Parada, e por «exteriorizar» ideas de esquerda (Gurriarán, Álbum de Mulleres)

Despois da guerra se estableceron en Ourense, logo de cumprir a sanción. Paz, que sería a primeira muller inscrita do Colexio Provincial de Médicos, rexiu un laboratorio privado de Análises Clínicas ata a súa xubilación. Seu marido, que tiña unha consulta de Pediatría, ostentou a Xefatura Provincial de Sanidade desde 1942 ata a súa xubilación en 1969. Paz tivo cinco fillos. No seu centenario recibiu homenaxe do Colexio Oficial de Médicos de Ourense, saíndo na portada do boletín *Aurensis*. Xa centenaria, dona Pacita, como era coñecida popularmente, morreu en Ourense en 2005, onde ten unha rúa co seu nome no barrio de Ponte Pelamios.

M^a Inmaculada Paz Andrade

Naceu en Pontevedra o 14 de novembro de 1928. En 1947 iniciou estudos superiores na Facultade de Ciencias de Santiago. De seguida dedicouse á investigación, doutorándose en Ciencias Químicas (1963) pola USC.

Ampliou estudos como bolseira de investigación na Universidade de Manchester (Reino Unido), co catedrático de Química física Henry Skinner, e no *Institut de Microcalorimétrie et de Thermogénese* do CNRS de Marsella, xunto ao seu director o profesor Eduard Calvet. Foi a introdutora da microcalorimetría en España, da que é un referente mundial. Realizou traballos sobre termodinámica aplicada, estudos calorimétricos e determinacións de calor específico de sólidos e de líquidos. Obtivo o

Certificat de Études Approfondies en Thermogénèse na Universidade de Marsella e a validación da carreira de Ciencias en Francia. Coordinou e dirixiu a equipo que elaborou o sistema experto para predicir o perigo de incendios forestais en Galicia (Grupo THOR). Tamén foi *Visiting Research Professor* do departamento de Química da Universidade de Manchester.

Esta destacada investigadora foi unha adiantada: a primeira muller nomeada profesora adxunta interina (hoxe profesora titular) da Facultade de Ciencias da USC, a primeira muller profesora adxunta por oposición, a primeira muller encargada de cátedra da facultade de Ciencias, a primeira profesora agregada da Facultade de Química e a primeira catedrática da facultade de Física, sendo unha das impulsoras da creación deste centro compostelán. Foi directora do Departamento de Física Fundamental da Facultade de Ciencias (1964-1970 e 1972-1974) e directora do Departamento de Física Aplicada da Facultade de Física, da USC (1986-1992).

Tivo que facer fronte a unha morea de atrancos pola súa condición de muller e ante a presión pensou en retirarse, como ela mesma conta

Ser muller e competir na universidade é moi duro. En 1973 competín cun colega por unha praza. Crucificáronme, lisa e simplemente. Ao final retireime porque non resistín a presión. As ideas políticas tamén xogaron un papel importante. Sufrín unha tremenda depresión e a miña primeira idea foi fuxir de semellante inferno, cambiar de profesión, pero o profesor Skinner, da Universidade de Manchester, pedíume que me fose para alí. Regresei completamente curada e fortalecida para loitar contra os elementos. Fun catedrática en Manchester antes que en España. Sabía que se aquí me volvían facer unha faena o meu destino era irme cara a alá, onde o tiña todo. Magníficos equipos, estupendo ambiente e moita consideración. Non necesitaba máis. (Ucha, 7 de febreiro de 2011).

Dirixiu máis de trinta teses de doutoramento e ten máis de duascenas publicacións científicas, sobre os temas centrais da súas investigacións: influencia dos procesos térmicos utilizados pola industria para a conservación de produtos pesqueiros, interaccións proteínas-surfactantes de interese farmacéutico, estruturas dos complexos órgano-metálicos dos metais de transición. Pola súa capacidade é referente nas mellores revistas da especialidade. En agosto 1994, *The Journal of Chemical Thermodynamics* (a

máis prestixiosa revista da especialidade) editou un número especial no seu honor, incluíndo a súa biografía científica.



Figura 47. Ada Paz Andrade

M^a Inmaculada é socia fundadora do Comité Permanente da International Conference of Thermodynamics of Solution of Non-Electrolytes, presidenta do Grupo Especializado de Termodinámica das Reais Sociedades Españolas de Física e de Química (1990-2003), presidenta da Sección de Galicia da Real Sociedade Española de Física (dende 1992), presidenta do Consello Presidencial de Eurostar Science (The European Society for Thermal Analysis, Calorimetry, Thermodynamics and Reactivity), con sede en Basilea, Suíza (dende 1992), presidenta de honra do Grupo Especializado de Termodinámica (dende 2003), socia de honra da Real Sociedad Española de Física (dende 2003) e da Academia de Ciencias Exactas, Físico-Químicas y Naturales de Granada.

Concedéuselle a medalla da *Real Sociedad Española de Física* (1992), o Premio Galicia de Investigación Científico Técnico Antonio Casares e Rodrigo (1999) e o Premio Maria Wonenburger (2007).

Dende 1999 é profesora emérita na USC.

Marina Peña Bouzas¹⁵⁶

Naceu en Viascón-Cotobade (Pontevedra) o 9 de abril de 1914. Filla de Manuel Peña Rey, médico especialista en Obstetricia e Xinecoloxía, que foi director do Hospital Provincial de Ourense ata a súa destitución e detención no inicio do golpe de Estado de xullo de 1936.

En 1929 matricúlase na Facultade de Farmacia de Santiago, rematando en 1933. Nese ano parte cara a Madrid a completar os seus estudos e se aloxa na Residencia de Señoritas.

El permiso de estancia concedido el 9 de abril de 1933 por el Sr. Jefe.

SERVICIO DE MIGRACION

NUM. 552938

TARJETA DE IDENTIFICACION EXPEDIDA POR.....

MEDIA FILIACION DEL INTERESADO

CONSTITUCION FISICA.....

ESTATURA..... COLOR.....

PEDOS..... CEJAS.....

OJOS..... NARIZ.....

MENTON..... BIGOTES.....

BARBA..... SEÑAS PARTICULARES.....

DATOS COMPLEMENTARIOS

EDAD..... AÑOS. AÑO EN QUE NACIÓ.....

ESTADO CIVIL..... PROFESION, OFICIO.....

Ocupacion.....

IDIOMA NATIVO..... OTROS IDIOMAS.....

MAQUÉ HABLE.....

LUGAR Y PAIS EN QUE NACIÓ.....

NACIONALIDAD ACTUAL.....

RELIGION..... RAZA.....

LUGAR DE RESIDENCIA.....

NOMBRE Y DOMICILIO DE PERSONAS QUE PUEDEN DAR REFERENCIAS DEL INTERESADO.....

Firma del portador: Marina Peña Bouzas

Firma del Consul o Delegado de Migración y Salto Fronterizo.....

OTROS DATOS.....

11 de 9 de 1933

Tel. 321 del 8 actual.

Figura 48. Tarxeta de Marina Peña do Servizo de Migración

Parece que militou no Partido Galeguista pois aparece asinando un manifesto aparecido no xornal ourensán *La Región*, o 25 de xullo de 1933, do que inserimos un extracto.¹⁵⁷

¹⁵⁶ Marina Peña Bouzas, AHUS: leg. 1.036, exp. 16.

¹⁵⁷ As asinantes son: Josefina Bustamante de Otero Pedrayo, Emilia Blanco de Monjardín, Milagros Rodríguez de Cuevillas, Celia Bouzas de Peña Rey, Juana Somoza de G. Salgado, Socorro R. de Guede, Isabel Algarra de Ramón, María del Carmen Fernández de Risco, Mercedes Docampo, Felisa Morais, María Teresa Cortón, Carmela Salgado, Catalina López Cid, Manuela Ventura, Rosa Docampo, Carmen G. Rodríguez, Pura González, Marina Peña Rey, Esther Peña Rey, Maruja G. Quiroga, Victoria González Quiroga y Maruja G. Gándara.

[] Enrolándonos baixo da bandeira de Galiza pra defendernos o que é máis achegado e querido, imos aportar a nosa vontade, o noso entusiasmo, a obra dos que queren erguer a Patria galega á altura da que é merecente.[] Como mulleres e como galegas, a nosa misión ten que ser de paz [] Chamamos moi especialmente ás mulleres, o voso corazón de fillas e de nais, pola lembranza dos antergos e polo porvir dos nosos fillos, polo noso fogar, pola nosa tradición, pola nosa cultura, pola nosa fala, pola nosa prosperidade colectiva, pola paz social, vinde a nós. Pra todas o noso saúdo cordial (Ourense, Día de Galicia, 1933).

Xunto co seu home, o médico Luis Fanjul Álvarez-Santullano, e a súa filla de catro anos María, tomaría o camiño do exilio, chegando a Veracruz no buque *Monterrey* o día 14 de xullo de 1941, segundo o *Rexistro Nacional de Extranjeros en México*.¹⁵⁸ Fanjul fundou, xunto con Blas Cabrera, o Laboratorio Labys (Pérez Pena, 2005: 267), onde traballou o resto da súa vida.

Morreu en México D. F. no ano 2002.

Eugenia Pereira Rodríguez¹⁵⁹

Naceu no Carballiño (1895) como filla de Purificación Rodríguez, comerciante, e de César Pereira Munín, avogado e fillo de notario, quen rapidamente reconece á nena. Estudou bacharelato nas Carmelitas de Ourense.

A primeira referencia que temos dela na Universidade de Santiago é como alumna libre na convocatoria de agosto 1918 na Facultade de Ciencias, no curso preparatorio e a partir dese ano faría os estudos de Farmacia, licenciándose no ano 1921. No exame realizado o 30 de setembro de 1921 para o premio extraordinario do grao de licenciatura de Farmacia, que se conserva



Figura 49. Mª Eugenia Pereira

¹⁵⁸ Ver PARES ES. 28005. AGA, sinatura dixital AGA, RIEM, 074, 079.

¹⁵⁹ Mª Eugenia Pereira Rodríguez, AHUS: leg. 1.044, exp. 16.

no seu expediente, tivo que defender os temas de “Estudio de botánica e farmacología das plantas da orde das leguminosas”, “Aceites medicinais: procedimientos para a súa



Figura 50. “Soldent” branqueador dental de Laboratorios Pereira

preparación; ensaio previo do aceite implicado” e “Estudo dos viños medicinais: recoñecemento e valoración dos materiais empregados, aparatos e detalles prácticos; identificación e valoración dos viños medicinais”. Aínda que Barreiro Fernández (1991: 188) cita que a primeira licenciada en Farmacia pola Universidade de Santiago fora Eugenia Pereira Rodríguez, do Carballiño, en 1922, con anterioridade, a Condesa de Campo Alange atopou unha licenciada que fixera a mesma carreira en Santiago, entre 1880 e 1890: Monserrat Carrera (Laffite, 1964: 166-168)

Debemos indicar que a nosa busca desta alumna nos diferentes arquivos resultou infrutuosa.¹⁶⁰

Durante o período de 1921 a 1923 examínase das materias que lle faltan para acadar a licenciatura en Química, con extraordinarias cualificacións, realizando eses mesmo ano o exame de grao en Ciencias, sección de Química, cun tribunal examinador presidido por Álvarez Zurimendi e actuando como secretario Parga Pondal. Os exercicios versan sobre Alcoholes e Teorías do núcleo bencénico obtendo a cualificación de sobresáinte. Tamén lle será concedido o premio extraordinario de licenciatura.

Doutorouse en Química na Universidade Central cunha tese que tiña por título “*Investigación y valoración de la sílice en los tejidos orgánicos animales*”.¹⁶¹ Tamén obtivo o doutoramento en Farmacia.

¹⁶⁰ De calquera maneira, como xa falamos noutro capítulo deste traballo, Montserrat era un deses nomes no século XIX e principios do XX (como Trinidad ou Cruz), empregado como masculino, quedando reservada para as mulleres a forma composta María Montserrat. Na actualidade só se usa como forma feminina.

¹⁶¹ Archivo Histórico Nacional, UNIVERSIDADES, 6001, Exp. 2. A tese aparece no arquivo de tese inéditas da Universidade Complutense de Madrid coa sinatura T 2349.

María Eugenia será a primeira licenciada galega que goce dunha bolsa da Facultade de Ciencias da Universidade de Santiago (1923) para ampliar estudos no estranxeiro, concretamente estaría na *École Nationale Supérieure de Chimie* de Burdeos estudando enoloxía co profesor Richard. A bolsa foille concedida :

Teniendo en cuenta el brillante expediente académico de la interesada, la importancia del tema objeto de los trabajos que piensa realizar y los conocimientos tanto científicos como del idioma del país a donde desea realizar sus estudios, La Junta acuerda por unanimidad concederle la pensión (3.250 pesetas) con las condiciones prescritas para estos casos. (Gurriarán, 2003: 325).

O seu interese era mellorar os procesos de vinificación, con aplicación a Galicia, pois seu pai tiña terras de viño e adegas na ribeira do Avia. Na Facultade xa tiña experimentado na obtención de lévedos a partir de cepas autóctonas, para o posterior emprego na elaboración de viño, segundo ela: obtendo moi bos resultados, tal como sinala na solicitude á JAE para obter a consideración de bolseira.¹⁶² Temos que valorar o sistema que tiña esta facultade para a concesión das bolsas, pois, todos os que optaban, normalmente, se levaban á Xunta de Facultade, e, con debate previo, se elixía ao máis idóneo, por calidades, contrariamente do que se facía noutras facultades, que se lle daba un procedemento de trámite.



Figura 51. Pasta dentífrica do laboratorio de Eugenia Pereira

¹⁶² En instancia de 15 de outubro de 1923 (expediente persoal nº 112/230, AREM/JAE). Rodríguez Míguez e Rodríguez Villar (2003: 176) engaden que tamén estivera como bolseira no Instituto Pasteur, onde se desprazara en compañía do seu irmán, por indicación familiar, para «preservar» a súa condición feminina.

Entre 1908 e 1934 a JAE concedeu 121 becas a mulleres, 64 delas mestras ou profesoras de Normais (Mancebo, 1999).

En 1922, xunto con Fernando Calvet ingresará na SEFQ presentada polo seu mestre García Banús e por Del Campo.

No seu expediente aparece unha Memoria presentada á *Sociedad Española de Higiene* sobre “*Aplicación del cloro en la depuración bacteriológica de las aguas potables de Madrid*” para optar ao Premio do Conde de Coello.

Tras obter por oposición unha praza de Xefa do Laboratorio Químico da Aduana de Barcelona, se asentará na cidade condal ata a súa xubilación. Nesta cidade tamén rexentaría unha farmacia e un laboratorio, Pemur, no que comercializarían antibióticos e artigos cosméticos, cremas e betúns para o calzado, e produtos para droguerías, sendo os primeiros fabricantes españois de deterxente líquido.¹⁶³ Máis tarde aparece como titular do Laboratorio Pereira en Casteldefells.¹⁶⁴ Morreu en Barcelona o 27 de xaneiro en 1984.¹⁶⁵

Perez Carnicero, Amparo

Alumna natural de Santibañez de Vidriales na provincia de Zamora, filla dun garda civil. Estudou na Facultade de Medicina de Santiago nos cursos académicos de 1925 a 1927. Leu a tese de doutoramento na Facultade de Medicina da Universidade Central, no ano 1934, que leva por título: “*Piramidón, su farmacología y terapéutica clínica*”, lida nun tribunal presidido por Varela Radío.



Figura 52.
Amparo Pérez Carnicero

¹⁶³ Na actualidade a farmacia está rexentada pola súa filla.

No Museo da Farmacia Catalá aparece un produto deste laboratorio registrado co nome de Soldent (un pó blanqueador dental) no que se pode observar o nome de Pereira ao redor da tapa (fotografía).

¹⁶⁴ Na Colección de Concorda Farmaceútica de Cataluña aparece unha especialidade nova, as “Píldoras circasianas” rexistradas o 16 de novembro de 1923 por D^a M^a Eugenia Pereira indicadas para anemias por déficit de ferro, estados de ferropenia sen anemia manifesta (ferropenias larvadas), anemias hipocrómicas de embarazo e lactación, atrofia e insuficiente desenvolvemento das glándulas mamarias, nerviosismo, fatiga e depresión mental nas menopáusicas, apatía, trastornos da función dixestiva, convalecencias...”.

¹⁶⁵ Fonte: <http://sgi.xunta.es/pionciras.html>.

Fixo estudos sobre “Espasmolisis de la función polialcohólica”, sobre “glicerina” e “glicerofosfato sódico”, sobre “anestésicos locais e raquianestesia”, os que publicou diferentes artigos en revistas médicas e na revista *Archivos del Instituto de Farmacología Experimental* do CSIC

Foi profesora axudante de clases prácticas, dende 1935, e profesora auxiliar de Farmacoloxía na Facultade de Medicina de Zaragoza; colaboradora na Cátedra de Farmacoloxía na Facultade de Medicina de Madrid e axudante da Sección de Farmacoloxía do Instituto de Farmacoloxía Experimental do CSIC, despois.

Asistiu a numerosos congresos e reunións científicas españolas e noutros países, sempre en relación coa Farmacoloxía e a Terapéutica.

Casou co profesor Benigno Lorenzo Velázquez, decano durante moitos anos da Facultade de Medicina da Universidade Complutense de Madrid, co que tivo dous fillos. Sabemos que por circunstancias familiares non puido optar á cátedra de Farmacoloxía, especialidade da que seu marido era catedrático.

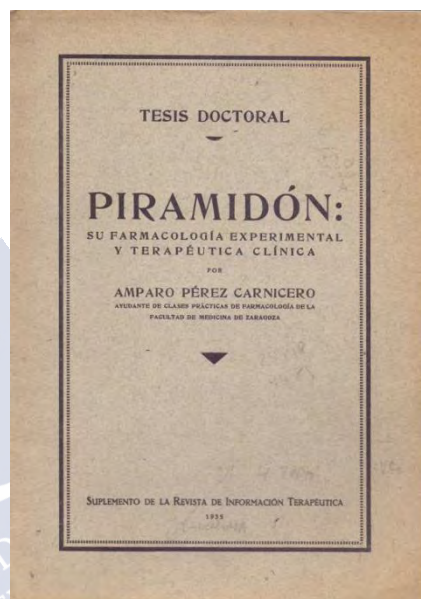


Figura 53.
Tese de Amparo Pérez Carnicero

Foi nomeada Académica Correspondente Honoraria da Real Academia de Medicina o 8 de outubro de 1987. Faleceu en febreiro de 1994

Celsa Pérez Moreiras¹⁶⁶

Celsa Pérez Moreiras naceu en León o 25 de decembro de 1912, filla de Arturo Pérez natural do Ferrol e de Celsa Moreiras, natural de Canedo (Ourense).

Ingresou na Universidade de Santiago en 1928, licenciándose Farmacia no ano 1932. Logo de trasladar o expediente a Madrid en 1935, aparece traballando no Instituto de

¹⁶⁶ Celsa Pérez Moreiras, AHUS: leg. 1.069, exp. 20.

Patología Médica do Hospital General de Madrid, dirixido por Marañón, publicando a carón deste destacado endocrinólogo dous traballos sobre vitaminas e metabolismo muscular.¹⁶⁷ Na capital madrileña aloxaríase na Residencia de Señoritas. Sería profesora da Facultade de Farmacia da USC, onde xa aparecía no cadro docente no ano 1933 como axudante de clases prácticas da materia de Técnica Física. Aparece nunha publicación sobre análise química dos queixos galegos xunto a Aniceto Charro Arias.¹⁶⁸ Tamén colaborou xunto a el no Instituto de Estudios Regionales, no Laboratorio de Bromatoloxía, do SEG. Sería socia da SEFQ en 1935, presentada por Collazo e Pérez Vitoria.

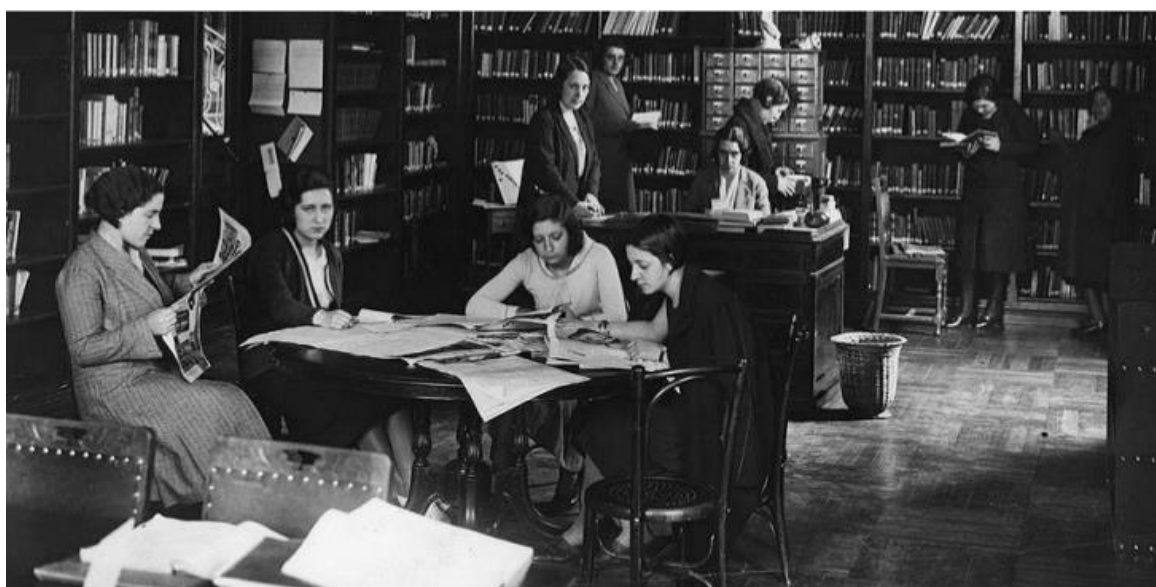


Figura 54. Biblioteca da Residencia de Señoritas.

Arquivo do Institutio Internacionla-Legado Eulalia Lapresa

Durante a guerra prestou servizos na Farmacia Militar de Santiago. Formou parte do SEG. Casou co avogado Ignacio Sancho Rosa. Morreu en Madrid o 28 de xullo do 2010.

¹⁶⁷ Estes traballos aparecen en Archivos de Medicina, Cirugía y especialidades, nº 38, de 1935, en Gaceta Médica Española, febreiro de 1936 e en Medicina Española, nº 13, xaneiro de 1940.

¹⁶⁸ Charro Arias, A. e Pérez Moreiras, C. “*Composición química de los quesos gallegos*”, Boletín de la Universidad de Santiago de Compostela.- Año 7, n. 23 (1935); p. 241-245.

Gumersinda Margarita Peteiro Vázquez¹⁶⁹

Naceu en Compostela o 26 de abril de 1902. Seus pais, Evaristo Peteiro e Concepción Vázquez Tobal, eran tamén naturais desta cidade.

Estudou Farmacia entre 1922 e 1928. Hai no seu expediente unha solicitude de matrícula gratuíta «por pobre», na que consta que seu pai era bedel da Facultade de Ciencias da US. É a súa procedencia humilde, motivo da súa inclusión nestes percorridos vitais.

Gumersinda Margarita obtivo o seu título de licenciada o 11 de outubro de 1928.

María Piñeiro Estrella¹⁷⁰

María de la Esclavitud Piñeiro Estrella, natural de Santiago, naceu o 24 de abril de 1899.¹⁷¹ Seu pai, Santiago Piñeiro Barro, natural de Pontedeume, era mestre de instrución primaria. Súa nai, Consuelo Estrella Cabana, era de Ferrol. A familia residía en Compostela, na Porta da Pena nº 7.

Iniciou estudos universitarios no ano 1920 aparecendo no rexistro de Ciencias (selectivo) e ao ano seguinte na Facultade de Medicina. O seu expediente académico é moi bo. Está rexistrada como a primeira muller do Colexio Médico da Coruña (1932).

Tiña un irmá, Santiago, que iniciou estudos tamén de Medicina en Santiago pero non aprobou ningunha materia polo que non continuou cos mesmos.¹⁷²

¹⁶⁹ AHUS: leg. 1084, exp. 6.

¹⁷⁰ María Piñeiro Estrella, AHUS: leg. 1.093, exp. 10.

¹⁷¹ Citada en Luís Rodríguez Míguez e Alejandra Rodríguez Villar (2003): “La mujer en los estudios médico-sanitarios en la Universidad de Santiago en el siglo XX”, en Evolución de la Medicina en el siglo XX, Ourense, Real Academia de Medicina e Cirurxía de Galicia/Caixanova.

¹⁷² Santiago Ramón Benito Piñeiro Estrella, AHUS: leg. 1.093, exp. 11.

M^a Basilisa Piñeiro Piñeiro¹⁷³

Naceu o 12 de maio de 1906 en Ponte Caldelas (Pontevedra). Seu pai era Basilio Piñeiro Rodríguez, natural de A Lama, labrego e súa nai era Eugenia Piñeiro Cabirta, natural da aldea de Caritel en Lourizán, tamén labrega. É o único caso rexistrado no que aparece ocupación da nai.

M^a Basilisa estudou Ciencias na US entre os anos 1923-1928, obtendo o título con data 28 de xuño de 1928.

Filgueira Valverde cita a esta muller (entre outras) en *Da miña universidade nos anos vinte* (1980) no que fala das «mociñas fidalgas».

Poza Juncal, Luz¹⁷⁴

Era filla de Joaquín Poza Cobas, libreiro e impresor republicán e masón de Pontevedra, dirixente do partido Radical-Socialista na cidade do Lérez e máis tarde membro da Unión Republicana. A nai de Luz é Pilar Juncal Berduya, irmá dun dirixente do Partido Radical (cuñado do propio Lerroux). Os Poza Juncal eran nove irmás: Joaquín, Hernán, Laureano¹⁷⁵, Fausto, César, Pilar, Dorotea, Luz e Carmen.

Iniciou os seus estudos de selectivo en Ciencias na US en 1922

Emilia Rodríguez Freire¹⁷⁶

Emilia naceu en Compostela o 26 de xullo de 1914, filla dun matrimonio de noieses, sendo seu pai zapateiro. A familia residía no nº 12 da rúa da Caldeirería. Estudou Medicina con boas notas, entre 1929-1931, e despois desa data non sabemos nada máis

¹⁷³ AHUS: leg. 1096, exp. 8.

¹⁷⁴ AHUS: leg. 1.120, exp. 3.

¹⁷⁵ Ver Elisa Díaz Riva

¹⁷⁶ AHUS: leg. 1234, exp. 7.

dela. Seu irmán Jesús tamén fixo estudos e Medicina (1934-36) perdéndose despois as súas pegadas.¹⁷⁷

Outra irmá, Dolores, cursou a carreira de Ciencias (1939-1943) con media de notable, licenciándose en decembro de 1940.¹⁷⁸

Dolores Ríos Suárez¹⁷⁹

Dolores Concepción Inés Ríos, alumna tamén de orixe compostelá, naceu o 31 de decembro de 1906. Seu pai era José Ríos Fernández, xornaleiro natural de Santa Marta de Ortigueira (Lugo) e súa nai era Concepción Suárez Pascual, natural de Calo, no concello de Teo (A Coruña). O seu avó materno, de oficio industrial, aparece como residente en Santiago, na rúa Tras do Pilar, nº 6.

Dolores estudou na Facultade de Ciencias entre os anos 1927 e 1942. En realidade rematou coas materias científicas en 1931, pero non se examinou das materias de inglés (dous anos) e debuxo lineal (certificado expedido pola Escola de Artes e Oficios Artísticos) ata 1941, por iso non puido presentarse ao exame de grao de licenciatura ata 1942.

Aínda que na partida de nacemento aparece o pai como xornaleiro, nunha solicitude de matrícula gratuíta de 1929, indícase que José Ríos era suboficial retirado (sarxento) do Rexemento de Infantería de Zaragoza e que vive en Santiago no domicilio do pai deste. Estas solicitudes dirixidas ao decano da facultade para a concesión de matrícula gratuíta para a súa filla, aparecen nos anos 1928, 1929 e 1930, e nelas alégase condición de pobreza e indicando que debe manter a 7 fillos, dos que seis estudan en centros oficiais: Universidade, Instituto de Segunda Ensinanza e a Escola Normal de Mestres. Son estes fillos, ademais da que nos atinxe a nós: José, Carmen, Enrique, Ramón, María e Amalia. Aparece ademais a indicación de que os seus ingresos non pasan das 4000 pesetas anuais.

Respecto dos irmáns de Dolores, xa falamos de Enrique na biografía de M^a del Portal Panisse. O se irmá José, nacido en 1903, ten unhas cualificacións sorprendentes pois

¹⁷⁷ AHUS: leg. 1234, exp. 8.

¹⁷⁸ AHUS: leg. 1234, exp. 9.

¹⁷⁹ AHUS: leg. 1195, exp. 7.

obtivo sobresaínte e matrícula de honra en tódalas materias do bacharelato. Entre 1921 e 1924 fixo o servizo militar en infantería como cabo e logo retoma os estudos, licenciándose en Medicina en 1931.¹⁸⁰

Pola súa parte María Ríos, nacida en 1919, estudou na Facultade de Ciencias entre os anos 1939 e 1943. No seu expediente hai un escrito asinado por Antonio Eleizegui López, decano da Facultade de Farmacia e capitán xefe do Laboratorio de Farmacia Militar de Santiago, no que se certifica que esta alumna prestou servizos voluntarios neste laboratorio durante os anos 1937 e 1938.¹⁸¹

Tamén Ramón Ríos, fixo estudos na Universidade santiaguesa, estando matriculado en Medicina no período 1930-36. As dúas materias pendentes para obter o grao de licenciado, aparecen como aprobadas «Orde de 25 de novembro de 1937» no curso 1937-38.¹⁸²

Eloísa Rivadulla Álvarez¹⁸³

Eloísa Cristina de la Concepción Margarita –chamada familiarmente Lilita- naceu na parroquia de Osedo, no concello de Sada (A Coruña) o 26 de xaneiro de 1911. Era filla de Benito Rivadulla Pascual, natural de Meirás (A Coruña), que era de profesión comerciante e de Eloísa Álvarez Nieves, natural de Celanova (Ourense).

Iniciou estudos de Medicina en Santiago no ano 1930, concluíndo os mesmos no ano 1940. O seu expediente universitario é moi bo.

Cubriu plaza vacante do Seguro Obrigatorio de Enfermidade en Chantada como de especialista en Pediatría (BOE nº 191 de 10 de xullo de 1951)

Esta estimada pediatra da nome a un dos colexios de Chantada, inaugurado en 1978.

¹⁸⁰ AHUS: leg. 1195, exp. 9.

¹⁸¹ AHUS: leg. 1195, exp. 10.

¹⁸² AHUS: leg. 1195, exp. 11.

¹⁸³ AHUS: leg. 1197, exp. 6.



Figura 55. Eloísa Rivadulla ocupa a quinta posición dende a esquerda.

M^a de la Concepción Rof Carballo

Naceu na Coruña en 1913. Filla de Juan Rof Codina, afamado veterinario e Inspector de Xeral de Hixiene e de Micaela Carballo.

Estudou bacharelato no Instituto de Santiago. Cursou estudos de Farmacia e de Física en Santiago, Madrid e Barcelona. Socia da SEFQ en 1932 presentada por Sancho y Gómez Caamaño.

Traballou no Instituto Nacional de Física e Química (1934-36), na sección de Química-física. Tras a Guerra Civil seu pai foi desterrado varios anos a Tenerife.

Doutorouse en Farmacia en 1971 co traballo “Biografía y labor docente de Francisco Carbonell y Bravo” na Universidade de Barcelona e foi docente de Historia da Farmacia nesta mesma institución, no departamento de Historia da Farmacia e Lexislación Farmacéutica.

Publicacións: *La Terapéutica a través de las explicaciones de cátedra de Ignacio Ameller* (1970); *Iniciación a la docencia química en Barcelona. Siglo XVIII: Francisco Carbonell* (1973); *Biografía y labor docente de Francisco Carbonell y Bravo* (1975); *Terapéutica oxipática* (1980). Tamén é autora da tradución do italiano do texto de Iginio Bonadeo “*Cosméticos extracutáneos: cosmetología estética e higiene. Química,*

química física y técnica de preparación de productos para la cosmética de cabellos, barba, vello, uñas, emuntorio cutáneo” (1964). Faleceu en 2014

Josefa Ron Noya¹⁸⁴

Josefa Angela Ron Noya naceu en Santiago o 1 de maio de 1910. Era filla de Josefa Noya Gamallo, de Santiago de Compostela e de Francisco Ron Mato, natural de Toques, A Coruña, de profesión comerciante.

Josefa iniciou os seus estudos na Facultade de Farmacia en 1928 e obtivo o grao de licenciada con data 28 de xuño de 1932, coa cualificación de sobresaínte.

Durante a Guerra Civil, colaborou no Laboratorio de Farmacia Militar de Santiago, xunto coas súas compañeiras Marisa Lema e Ramonita Vaamonde.



Figura 26. Foto do persoal do Laboratorio de Farmacia Militar de Santiago (1937)¹⁸⁵

¹⁸⁴ Josefa Ron Noya, AHUS: leg. 1291, exp. 10.

¹⁸⁵ http://culturagalega.gal/albumdaciencia/imaxes/thumb_600_CharroAriasAniceto2.jpg

Foi nomeada auxiliar de clases prácticas de Química inorgánica da Facultade de Farmacia da US, en 1940.¹⁸⁶ En outubro de 1942 aprobou a praza de ingreso no Corpo de Inspectores Farmacéuticos Municipais.¹⁸⁷ Doutorouse en Farmacia en 1948, co traballo “*La Refractometría de las leches de vaca en Galicia y su valor en la investigación del aguado de las mismas*”, dirixida por Aniceto Charro Arias. Foi axudante de Análise na Facultade de Farmacia da US entre 1949 e 1954 e profesora adxunta de Análise química en 1954-1955 (Maiz, 1964: 157).

Autora de diversas publicacións, entre elas: “*Crioscopia de las leches de vaca en Galicia y su valor en la investigación del aguado de las mismas*”, en *Anales da RSFQ*, 1949; “*Determinación del índice de refracción de los aceites comestibles y medicinales mediante el microscopio*”, *Anales de Bromatología*, (1952); “*Nueva aportación a la determinación del índice de refracción de los aceites, mediante el microscopio*”, *Congreso Hispano Portugués de Farmacia*, (1952); “*Determinación de la creatinina en la leche de vaca y sus aplicaciones a la investigación de orina en la misma*”, *Anales de Bromatología* (1954).

M^a Gloria Ruibal Amor¹⁸⁸

O gusto de seus pais polos nomes compostos queda patente na partida de nacemento de María de la Gloria Segunda Constantina que naceu no mesmo ano ca súa irmá pero o 20 de decembro e noutra localidade, Barro (Pontevedra).

Iniciou os seus estudos superiores na Universidade de Santiago en 1926 acadando o título de licenciada en Farmacia en 1931 e o de licenciada en Química en 1936. Tamén aparece como alumna de Medicina, obtendo o grao de enfermeira en setembro de 1937. No seu expediente reflíctese a realización de prácticas durante un ano no Gran Hospital de Pontevedra, co doutor Marinot Iglesias.

¹⁸⁶ BOE, nº 163 de 1940, p. 4029.

¹⁸⁷ Ver: <http://www.boc.es/datos/pdfs/BOE/1942/298/A08541-08541.pdf>.

¹⁸⁸ M^a Gloria Ruibal Amor, AHUS: leg. 1302, exp. 3.

Casou co militar Francisco García Moreno e tivo dúas fillas. M^a Gloria Ruibal abriu unha farmacia nunha céntrica rúa santiaguesa que rexenta na actualidade unha das súas fillas.

Francisca Leonor Sampedro Costas

Natural de Gondomar, Pontevedra. Iniciou estudos superiores na Facultade de Farmacia da US, en 1947. Dende o curso de 1949, no que fixo traslado de matrícula para Medicina, seguiría estudos nesta facultade, finalizando en 1952.

Exercía a Medicina na localidade de Viveiro como médico de familia. Tiña dous irmás Juan José, traumatólogo e Francisco Javier, xinecólogo e docente na USC.

Aparece nunha nota de prensa do ano 2000 que recolle unha homenaxe do Colexio Oficial de Médicos da provincia de Lugo aos catro médicos que se xubilaron nese ano.

Faleceu o 25 de maio do ano 2014, na Coruña.

Ruth Selbmann Kummer¹⁸⁹

Ruth Selbmann era de nacionalidade alemá, sendo o seu lugar de nacemento Pforzheim, en Badem. Temos noticias dos Selbmann dende que o seu cabeza de familia, Albert Selbmann, a primeiros do século XX abrirá unha clínica odontolóxica en Vilagarcía, como consta en varios anuncios de prensa da época.¹⁹⁰ O señor Selbmann era membro da Sociedade de Odontólogos de España e da Vereins Deutscher Dentisten.

Ida Ruth estudou Medicina na Universidade compostelá durante os anos 1924 a 1932. De seguido, trasladou o seu expediente á Universidade Central para -continuando a tradición familiar- licenciarse en odontoloxía, en 1928, sendo así unha das primeiras mulleres odontólogas con titulación universitaria en España. Na capital española estivo aloxada na Residencia de Señoritas. Voltou a Alemaña para perfeccionar a súa formación e aló casou cun profesor universitario, tamén dentista de apelido Lindner. De novo en Vilagarcía, abriría unha clínica propia en 1929.

¹⁸⁹ AHUS: leg. 1382, exp.12.

¹⁹⁰ Ver: http://www.lavozdegalicia.es/arousa/2010/01/24/0003_8247747.htm
e http://www.patrimoniovilagarcia.com/la-industria-metalurgica-en-carril_ws94632.wsbl

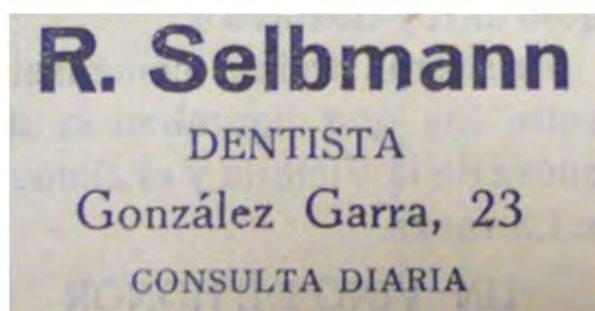


Figura 57. Anuncio na prensa da clínica de Ruth Selbmann

Ao iniciarse a Guerra Civil, marchou a Sudamérica, chegando a Arxentina no barco *Sierra Córdoba*. Instalouse en Bolivia, onde nacerían os seus dous fillos: Ruth e Jorge.¹⁹¹ En 1949 regresou cos seus pequenos, de novo, a Vilagarcía, onde traballaría na súa clínica ata a xubilación en 1980.

Concepción Senín Quintela¹⁹²

Esta alumna compostelá era filla natural de Mercedes Senín, filla a súa vez de Josefa Senín Quintela, natural de Melide. Naceu no nº 1 da Praza de Fonseca o 12 de abril de 1905. Realizou estudos de Farmacia entre 1922 e 1927, obtendo o título o 27 de xullo de 1927. Estudou Enfermeiría no curso 1936-37, examinándose e obtendo o título o 3 de maio de 1937. Fixo as prácticas na Clínica de Infancia de Santiago co profesor Gumersindo Fontán Maquieira. Conchita Senín sacou tamén o título de mestra na Escola Normal de Santiago, en 1934, na primeira promoción mixta. Aínda que tiña o primeiro posto, cando a chamaron para escoller praza, o alumno que ocupaba o terceiro posto escolleu en primeiro lugar. Ante «este manifesto atropelo, formula a correspondente protesta», protesta que non foi atendida, sendo destinada provisionalmente a escola de Santa Cruz de Montaos, en Ordes. En canto quedou vacante praza en Santiago, solicitou de novo posto nesta cidade pero novamente llelo denegaron.

¹⁹¹ Dos irmáns Lindner Selbmann, Ruth é bióloga e Jorge odontólogo. Este último foi docente en Odontoloxía da USC (xubilado no ano 2010).

¹⁹² Expediente AHUS: leg. 1383, exp.15.

Casou cun farmacéutico, Miguel Requena Arabí, e abriron despacho de botica no Cantón do Toural, en Compostela. Esta farmacia pasou a mans da súa filla, Mercedes.

Sara Soto Noya¹⁹³

Nace o 23 de xuño de 1913 en Santiago, filla de León Soto Armesto, médico da Marina Mercante, e de Dolores Noia, residentes en Santiago.

Estuda por oficial o bacharelato no Instituto Nacional de 2ª Ensinanza de Santiago de 1924 a 1930 cun expediente salientable. Ingresna na Facultade de Ciencias de Santiago, sección Química, estudando de 1930 a 1935 e realiza os exames correspondentes ao grao de licenciatura



Figura 58. Retrato de Sara Soto Noya

que versan sobre os glaciares, tipos e accións xeolóxicas o exame de xeoloxía e sobre as Leis de Newton e os campos gravitacionais e eléctricos ou de física. Non constan as notas dos exames nin a cualificación do Grao no seu expediente. Sen embargo, debido ao seu status social, na hemeroteca aparece unha nota de sociedade louvando a licenciatura da «srta. Sara Soto».

Aparece nos libros de actas no curso 1935 como profesora axudante de clases prácticas na materia de Complementos de Física a proposta do catedrático Álvarez Zurimendi.

Casa con Zoilo Méndez, natural de Córdoba, a quen coñeceu como estudante de Farmacia en Santiago e, despois de varios anos, marchan a vivir a Córdoba onde Zoilo monta unha farmacia. Segundo a súa filla, Sara Méndez, Sara Soto colabora na farmacia do seu home, pero non traballou na súa licenciatura.

Morreu o 15 de maio de 2003.

¹⁹³ Sara Soto Noya: AHUS: leg. 1418, exp. 2.

Francisca Surós Forns (1906-1991)¹⁹⁴

Francesca Surós naceu en Barcelona en 1906. Era mestra en exercicio cando decidiu estudar Medicina, matriculándose na Universidade catalá no período de 1928 a 1931.



Figura 59. Francisca Surós

Trasladou o seu expediente a Santiago no curso académico 1931-32 e logo volveu a Barcelona, acadando a súa licenciatura en 1936-

Durante a GC foi directora do Fogar de Nenos Enfermos “Ignasi Iglesias”. Represaliada ao rematar a guerra, impedíronlle o exercicio da súa profesión durante un tempo.¹⁹⁵

Morreu en decembro de 1991.

Clemencia Torres Caplanne¹⁹⁶

Clemencia Magdalena Antonia Torres Caplanne naceu en Madrid o 22 de febreiro de 1915. Era filla de Clemencia Caplanne Barraque, natural de Bayonne (Francia) e de Antonio Torres Escariz, natural de Jerez de la Frontera e de oficio escribinte.

Cursou estudos de Medicina entre 1931 e 1936, continuando tras a GC na convocatoria de 1938 ata reamatar no ano 1940. En 1950-51 matriculouse en Farmacia dalgunhas das materias necesarias para completar esta carreira e, en 1958, examinouse da materia que lle faltaba e así obtivo tamén o título de farmacéutica. Tres irmás seus tamén fixeron estudos superiores en Santiago, dous deles, José e Adolfo, en Ciencias.

¹⁹⁴ Francisca Surós Forns, AHUS: leg. 1433, exp. 22.

¹⁹⁵ Consérvase a súa ficha no *Centro Documental de la Memoria Histórica* coa sinatura: DNSD-Secretaría, Fichero, 64, S0194287.

¹⁹⁶ Clemencia Torres Caplanne, AHUS: leg. 1.363, exp. 19.

Isaura Usero Souto¹⁹⁷

Naceu no Carballiño (Ourense) o 10 de setembro de 1913. Era filla de Isaura Souto Alanís, natural do Carballiño e de José Usero Fojo, natural de Cedeira (A Coruña) e de «profesión fondista»(mesoneiro).

Estudou o bacharelato nos Institutos de Lugo e A Coruña entre os anos 1923 e 1929.

Matricúlase na universidade santiaguesa en 1929 para cursar estudos na Facultade de Ciencias. En 1935 remítese o seu expediente á Universidade Central pero non se examinará, rematando a súa formación en Compostela no curso de 1939-40.

Natividad Mejuto e Concepción Carnero, auxiliares de clases prácticas na Facultade de Ciencias, presentarán a Isaura Usero na *Sociedade Española de Física y Química* no ano 1933.

Tras revisión de expediente é rehabilitada na docencia en 1942 (*BOE* nº 124 de 4 de maio de 1942).

Aparece como opositora a cátedra de ensino secundario en 1949 (*BOE* nº 343 de 9 de decembro de 1949). Obterá a cátedra de bacharelato da materia de Física e Química en 1980 (*BOE* nº 18 de 21 de xaneiro de 1980)

Ramona Vaamonde Fernández¹⁹⁸

Naceu o 28 de abril de 1907 en Santiago de Compostela na Rúa do Preguntoiro nº 23. Seu pai era o doutor Joaquín Vaamonde Rodríguez, un prestixioso médico compostelán, considerado pioneiro da Radioloxía en Galicia, natural da cidade de Lugo. Estaba casado con Manuela Fernández y Fernández, natural de Santiago. Os avós paternos de Ramona eran Carlos Vaamonde Puga, natural de Mahón, Illa de Menorca, e Dolores Rodríguez Novoa, natural de Amociro, Ourense. Avós maternos o catedrático da US,

¹⁹⁷ Isaura Usero Souto, AHUS: leg. 1486, exp. 1.

¹⁹⁸ Ramona Vaamonde Fernández, AHUS: leg. 1.487, exp. 16.

Marcial Fernández Iñiguez, natural da parroquia de Lema no concello de Arzúa e de Adelaida Fernández Garrido, natural de Santiago.

Segundo consta no expediente, Ramona cursou estudos de Farmacia (1925-29) cun expediente moi salientable pois das 14 materias das que constaba a carreira obtivo cualificación de sobresaínte e honor en 12. No exame para a obtención do grao defendeu os exercicios de “Estudo da cera” e “Inflorescencia”. Acadou premio extraordinario na licenciatura.

En 1937 examínase de enfermeira (16 de abril de 1937) obtendo a cualificación de sobresaínte. Foi unha das colaboradoras do Laboratorio de Farmacia Militar de Santiago durante a GC, onde se preparaban medicamentos antisépticos, analxésicos, vacinas, material para curas, etc.

Na tese de doutoramento en Farmacia, publicada en 1957, obtivo a máxima cualificación, o traballo levaría por título: “*Sobre el metabolismo de los ácidos nucleicos de las bacterias*”, sendo o seu director Benito Regueiro.

Seus irmáns tamén estudaron en Santiago: Jesús (n.1902) estudou Farmacia; Joaquín (n.1909), Medicina e José (n.1910), tamén Medicina.¹⁹⁹

Traballou como axudante de clases prácticas de Microbioloxía dende 1952 a 1956. Foi nomeada profesora adxunta da cátedra de Microbioloxía no ano 1956.

En 1961 aprobou a oposición que a designaba como profesora adxunto cunha gratificación anual de 18600 pesetas. Dende 1967 sería a docente encargada da materia de Microbioloxía e Técnica microbiolóxica e no mesmo ano é nomeada profesora agregada de Parasitoloxía.

¹⁹⁹ Jesús: leg. 1.487, exp. 12, Farmacia (1928-1934); Joaquín: leg. 1.487, exp. 13, Medicina (1925-1933), con cualificación de matrícula de honra en tódalas materias da carreira; José: leg. 1.487, exp. 14, tamén Medicina, con moi bo expediente.

Legajo 1487 Número 14

UNIVERSIDAD LITERARIA DE SANTIAGO Facultad de Superior y Farmacia

Expediente personal del alumno Dña Ramona Vaamonde Jorjander
 natural de Santiago provincia de Colima que nació en 28
 de abril de 1907 formado con arreglo a la disposición 8.ª del art. 82 del
 reglamento general administrativo.

12-026-Suc. Paredes

CURSOS	ASIGNATURAS	CALIFICACION EN EL EXAMEN DE	
		JUNIO	SEPTIEMBRE
Grado de Bachiller en el Instituto de Santiago con arreglo al R.D. 10 marzo 1917. Título por esta Universidad en 2. Octubre 1.925			
	En esta Universidad		
1.925-926	Física		Aprobado
	Química	Notable	
	Geología	Sobresaliente y Honor	
	Biología	Sobresaliente y Honor	
1.926-927	Química física	Sobresaliente y Honor	
	Mineralogía y Paleontología	Sobresaliente y Honor	
1.927-928	Botánica descriptiva	Sobresaliente y Honor	
	Química inorgánica	Sobresaliente y Honor	
1.928-929	Botánica fisiológica	Sobresaliente y Honor	
	Química orgánica	Sobresaliente y Honor	
	Fisiología	Sobresaliente y Honor	
1.929-930	Química general	Sobresaliente y Honor	
	Química práctica	Sobresaliente y Honor	
El 10 de junio de 1.930 verificó los ejercicios del grado de Licenciado en Farmacia, habiendo obtenido la calificación de Sobresaliente			
En 28 de Setiembre de 1930, obtuvo premio de oposición el Premio extraordinario de la Facultad de Farmacia			

Insolito

Figura 60. Expediente de Ramona Vaamonde no AHUS

Dedicada á investigación, publicou: *“Influencia de la composición del medio de cultivo sobre la acción enzimática de las bacterias”* (en colaboración co doutor Regueiro). Comunicación ao IV Congreso de Bioquímica de Viena.

“Estudio sobre el metabolismo de los ácidos nucleicos de las bacterias: I. Relación entre crecimiento y contenido en ácidos nucleicos de bacterias en caldo común” (en colaboración co doutor Regueiro). II *“Metabolismo de los ácidos nucleicos de Escherichia coli en medio sintético”*. III *“Actividad enzimática específica de filtrados de Escherichia coli y Sarcina lútea sobre ácidos nucleicos”* (en colaboración co dr. Regueiro).

En setembro de 1975 detectou prontamente a presenza do virus do cólera, evitando así unha epidemia. Publicou, xunto a Jesús Simal, o libro *“Prácticas de bromatología”*, en 1983. Xubilouse en 1977.

Olimpia Valencia López²⁰⁰

Olimpia Valencia López naceu en Baltar, provincia de Ourense, o 14 de decembro de 1898. A súa familia marchou a Vigo en 1910, onde sempre residiría. Era a única filla de Anacleto Valencia Lama, un industrial da hostelería que disfrutaba dunha situación acomodada, e de Teresa López Mandianes.

Na Academia Minerva de Vigo preparouse para se presentar por libre aos exames de Bacharelato e Maxisterio. Mais, como non lle gustaba a docencia, preferiu estudar Medicina, decisión que foi respectada pola súa familia pero peor acollida por moitas das súas amigas, por consideraren que non era unha carreira axeitada para mulleres. En 1918 realiza o curso selectivo e xa en 1919 ingresa na Facultade de Medicina da Universidade de Santiago. Nestes anos, como facían as escasas alumnas doutras facultades santiaguesas, o tempo transcorría nunha vida austera, dedicada só ao estudo e con breves paseos de lecer pola Ferradura. Tivo como profesores a Novoa Santos, Gil Casares e Romero Molezún²⁰¹. En 1925 converteuse na primeira muller galega en obter

²⁰⁰ Olimpia Valencia López, AHUS: leg. 1495, exp. 13.

²⁰¹ “...y guardo de ellos un magnífico recuerdo” declararía en entrevista ao periódico Faro de Vigo (20-XI-71)

a licenciatura en Medicina. O seu expediente académico inclúe, como xa dixemos antes, dezanove matrículas de honra dun total de vinte e catro materias e premio extraordinario de licenciatura.

A Olimpia Valencia teríalle gustado ficar na clínica do doutor Gil Casares, onde se trataban enfermidades do pneumotórax (pulmonares), mais neste caso por presións familiares (naquel tempo non se xulgaba oportuno que as mulleres tratasen como profesionais médicas a pacientes varóns) e tamén por influencia dos catedráticos, que pensaban que tiña que dedicarse a cuestións relativas á maternidade, inclinouse pola especialización en Xinecoloxía. Trasládouse a Madrid para preparar a súa tese de doutoramento, “*Variaciones de la colessterina en relación con la anestesia quirúrgica*”, baixo a dirección do acreditado catedrático de Obstetricia Recaséns. A memoria leuse en 1930.

En Madrid instalouse durante tres anos na Residencia de Señoritas da rúa Fortuny, que dirixía María de Maeztu, onde chegou recomendada por don Ramón Menéndez Pidal e por Armando Cotarelo Valledor, e onde tamén vai exercer outras funcións para gañar unha bolsa co fin de custearse a estancia (Gurriarán, 2003: 184). No curso 1926-27 imparte clases de cultura xeral ás residentes. No seguinte curso é nomeada médica titular do *Instituto Escuela*, institución docente experimental xurdida do entorno da *Junta para la Ampliación de Estudios* (JAE).

O 23 de febreiro de 1928 estableceu clínica en Vigo e deuse a coñecer cunha placa na porta e cun anuncio na prensa:²⁰² «*Olimpia Valencia. Especialista en enfermedades de la mujer*». Nun principio tivo moitas dificultades para que lle recoñecesen a súa condición de «médico», mais pouco a pouco foi gañando prestixio profesional.

A JAE concedeulle, en 1930, a consideración de bolseira para visitar durante un mes clínicas xinecolóxicas en Alemaña e Suíza para investigar no tema da súa tese. Nese mesmo ano María de Maeztu escíbelle unha carta de recomendación a Juan Negrín que formará parte do tribunal da tese desta médica:

²⁰² a cidade recibíuna «[] con grande curiosidade. Os periódicos me dedicaron atención e recibín numerosas cartas de galegos residentes en Cuba, Brasil e a Arxentina felicitándome pola miña decisión» (*Faro de Vigo*, 20 de novembro de 1971).

Me permito recomendarlle co maior interese á Srta. Olimpia Valencia que presentou a súa Tese de doutoramento e será xulgada nestes días. Esta señorita estudou na Residencia e dende hai uns anos exerce a súa carreira en Vigo con grande competencia. Teño moito interese por ela pois é unha excelente moza intelixente e traballadora; entrégoa, polo tanto á súa solicitude (*Archivo de la Residencia de Señoritas*, carta de María de Maeztu a Juan Negrín. Madrid, 3 de novembro de 1930).

Muller de inquietudes culturais, vinculada a Galicia, tivo relación con varios recoñecidos intelectuais e galeguistas, como Paz Andrade, Álvaro de las Casas ou Fernández Mato. Aceptou encabezar en xuño de 1931 un chamamento de apoio aos candidatos galeguistas da provincia de Pontevedra e outro en xuño de 1936 a prol do si



Figura 61. Olimpia Valencia na súa consulta

no Plebiscito do Estatuto Galego, ámbolos dous documentos estaban asinados só por mulleres. En febreiro de 1937 foi detida e pasou catro días no cuartel da Garda Civil acusada de pertencer ao Partido Galeguista (acusación que ela negará) e de ter trato con xente de esquerdas. Os bos informes sobre o seu comportamento e un «donativo» conseguiron que saíse en liberdade. Os anos seguintes foron de gran dureza: acusada de «roxa», moitas persoas deixaron de ir á súa consulta, situada na rúa do Príncipe nº 11. Na década de 1940 conseguiu entrar na Seguridade Social xubilándose da práctica pública na década de 1960.

Nas *Primeras Jornadas Médicas Gallegas*, celebradas na Coruña do 19 ao 25 agosto de 1929 con grande éxito de asistencia de congresistas e grande repercusión social e no ambiente médico científico galego, presentou unha comunicación en relación co tema da súa tese. En 1934 fixo unha comunicación na Academia de Vigo (*“La mujer gallega ante el homenaje a Paz Pardo”*).

Nunha entrevista realizada polo xornal Faro de Vigo, deixa claro a súa loita pola igualdade das mulleres:

Aínda agora, eu intento dicir ás mozas o importante que é a independencia profesional e persoal, a defensa dos ideais, aínda que ben sei que os homes de hoxe seguen sen aceptar totalmente ás mulleres que son en verdade independentes, non as que o aparentan. Pero o máis importante é manterse fidel a unha mesma a pesares de todo e de todos. (Faro de Vigo, o sete de decembro de 1986).

Tamén foi fundadora e posteriormente socia de honra da *Academia Médico-Quirúrgica* de Vigo e da Alianza Francesa desta cidade.²⁰³

Olimpia seguiu a traballar con máis de oitenta anos na súa consulta particular, na liña dunha vida austera dedicada á profesión e ao estudo. Foi recoñecida sempre pola súa elegancia persoal, discreción e calidade humana. Morreu no verán do ano 1987. O Concello de Vigo deu o seu nome a unha rúa en 1998.

Ascensión Vidal Piazuelo²⁰⁴

Petra Ascensión Vidal Piazuelo naceu en Puebla de Híjar (Teruel).²⁰⁵ Estudou Bacharelato no Instituto Cardenal Cisneros de Madrid, estudos que remataría coa cualificación de sobresaínte. Iniciou estudos superiores na Facultade de Farmacia de Santiago no ano 1915, trasladándose con posterioridade a Madrid. Traballou en 1924-25 e 1928-29 (Magallón, 2011: 97) no Laboratorio de Análise Química da Facultade de Farmacia da Universidade Central que dirixía José Casares, realizando investigacións sobre química capilar. Concedéuselle no ano 1985 a medalla Carracido da Real Academia Nacional de Farmacia.

²⁰³ Ver a biografía de Carmen Pérez País publicada na web do Consello da Cultura Galega

²⁰⁴ Ascensión Vidal Piazuelo, AHUS: leg. 1.569, exp. 19.

²⁰⁵ Vidal Piazuelo, Petra Ascensión, AHN: UNIVERSIDADES, 6274, Exp.5.

M^a de los Dolores Vielva Otoresl²⁰⁶

Naceu o 12 de marzo de 1910 en Palencia. Seu pai, Julio Vielva de Cós, aparece na partida de nacemento da súa filla, como empregado. Estudou Farmacia entre 1929 e 1940, con matrícula gratuíta pois, segundo consta no seu expediente, eran 8 irmás. Súa irmá María del Carmen (Palencia, 1902) licenciouse en Filosofía e Letras na Universidade Central en 1923, gañou a praza de Lingua e Literatura do Instituto de Ferrol en 1928, e posteriormente exercería a docencia no Instituto Infanta Beatriz de Madrid e no instituto Murillo de Sevilla.

O 22 de xuño de 1949 aparece unha solicitude para o nomeamento desta muller como a primeira académica da Institución Tello Téllez de Meneses, dependente do CSIC. Nese momento M^a del Carmen Vielva era xa catedrática do Instituto Murillo de Sevilla.

M^a del Carmen Zapata y Zapata²⁰⁷

Natural da Coruña, naceu o 19 de febreiro de 1911, filla de Manuel Zapata Vidal, natural de Vejoy, propietario e de Elvira Zapata Bono, da Coruña e residentes na rúa Panaderas nº 13, desta cidade. Súa filla rexistrouse cos nomes de M^a del Carmen Andrea Gabina. Estudou o bacharelato no Instituto da Coruña.

Logo estudou na Facultade de Ciencias da Universidade de Santiago entre 1928 e 1935. Ingresou como socia da SEFQ en 1929 sendo presentada por Zapata Zapata e Nogareda Doménech. Entre os anos 1928 e 1930 estudou na Facultade de Farmacia as materias precisas para acadar tamén esta licenciatura.

«Logo de rematar a carreira sería profesora do *Instituto-Escuela* en Madrid» (Gurriarán, 2006: 571).

Quixera engadir unha consideración final a estes percorridos vitais. Entre estas mulleres universitarias, atopamos que a maternidade e os coidados da familia, romperon en moitos casos carreiras profesionais, se é que en algún momento se tiñan iniciado. María

²⁰⁶ AHUS: leg. 1575, exp. 3.

²⁰⁷ AHUS: leg. 1613, exp.5.

Freire Garabal, unha das primeiras médicas, que contaba ademais cun expediente salientable, non chegou a exercer para dedicarse ao coidado da súa familia (era a irmá maior). Carreiras científicas prometedoras quedaban paradas tras do matrimonio como no caso de Sara Soto ou tras a maternidade como Antonia Barrera Ramallo. Observamos que aquelas que conseguiron distinguirse no mundo científico eran solteiras ou casadas sen descendencia (Olimpia Valencia, Antonia Ferrín, Jimena Fernández de la Vega, Ramona Vaamonde, Fernanda Monasterio, Ada Paz-Andrade, ou Tarsy Carballas). Entre estas máis destacadas só dúas tiveron fillos, M^a Antonia Gunther e Ángeles Alvariño, e ambas desenvolveron parte ou toda a súa carreira científica no estranxeiro.

Como indica Tarsy Carballas

as compañeiras que forman a súa propia familia acostuman seguir facendo 'moitos máis esforzos' na súa vida que os compañeiros casados. En pleno século XXI as responsabilidades familiares seguen recaendo maioritariamente nas mulleres e os fogares das científicas non son a excepción. Non só o día a día é máis complicado se hai que asumir o peso do coidado dos fillos, senón que as estanzas no estranxeiro de varios meses, unha parte indispensábel nun curriculum científico, poden resultar moito máis complicadas e mesmo levar a renunciar ao avance profesional (*Mulleres galegas*, 2008: 3).²⁰⁸

Por todas estas mulleres que me precederon e grazas ás que hoxe en día son unha cidadá que goza de case os mesmos dereitos que os varóns, me reivindico e me reivindicaré sempre *feminista*.

²⁰⁸ Mulleres Galegas é unha publicación do Sindicato de Traballadores do Ensino de Galicia STEG.

Pódese consultar en:

http://www.steg.gal/muller/propostas_didacticas/actividades_steg_muller1.pdf

ANEXO I MATRICULADAS EN MEDICINA





Táboa I. Alumnas da Facultade de Medicina da USC 1910-1960 alfabética

apelidos	nome	natural de	
1. Abellás Rodríguez	Aurora	Tamallancos	Ourense
2. Aguirre Gallastegui	M ^a del Rosario	Santander	Santander
3. Alborés Núñez	M ^a Isabel	Gondomar	Pontevedra
4. Alejos-Pita Contreras	Magdalena	Madrid	Madrid
5. Álvarez Aguilar	Isabel	Madrid	Madrid
6. Álvarez Besada	Emma	Tui	Pontevedra
7. Álvarez Moreno	M ^a Concepción	Pontevedra	Pontevedra
8. Álvarez Veras	Irene Lucía	Ourense	Ourense
9. Angulo Gómez	M ^a de los Angeles	A Coruña	A Coruña
10. Antique Delgado	Julia M ^a	Arecibo	Porto Rico
11. Ares Posada	M ^a del Carmen	Lourenzá	Lugo
12. Areses Pérez	Josefina	Pontevedra	Pontevedra
13. Arriba Peral	M ^a Argentina	Xixón	Asturias
14. Avila Bustillo	Blanca M ^a	Viana	Ourense
15. Baca Reixach	Carmen	Igualada	Barcelona
16. Balseiro Castiñeiras	Marina	Viveiro	Lugo
17. Basañez Villabeitia	Eloisa	Las Arenas	Biscaia
18. Bernaola Valle	M ^a Begoña		Navarra
19. Blanco Pérez	M ^a Visitación	Maceda	Ourense

20. Blas Armada	Socorro	Cerdedo	Pontevedra
21. Blas Orbán	Carmen	Pereiro de Aguiar	Ourense
22. Bobillo Ledo	Consuelo	Xinzo	Ourense
23. Bouzas Pérez	Mª Luisa	Baiona	Pontevedra
24. Bouzo Santiago	Mª Teresa	Ourense	Ourense
25. Buceta Mouriño	Francisca	Vilagarcía	Pontevedra
26. Calviño Méndez	Amparo	Santiago	A Coruña
27. Canosa Demassi	Dorothea	Newburgh (New York)	USA
28. Carrera Ferreira	Zita Teresa	Lisboa	Portugal
29. Castiñeira Puente	Otilia	Monforte de Lemos	Lugo
30. Castresana Peciña	Mercedes	Vitoria	Álava
31. Chacartegui Saenz de Tejada	Mª del Rosario	Guernika	Biscaia
32. Clavero Maestre	Mª Ascensión	San Sebastián	Guipúscoa
33. Clavero Maestre	Mª del Coro	San Sebastián	Guipúscoa
34. Clavero Maestre	Mª de los Dolores	San Sebastián	Guipúscoa
35. Colom Delgado	Lydia	Lares	Porto Rico
36. Conde Cid	Mª Ana	Allariz	Ourense
37. Crespo Blanco	Mª del Amparo	Lugo	Lugo
38. Dans Boado	Rosario	Oza dos Rios	A Coruña
39. Davila Estévez	Dolores	Ribadavia	Ourense

40. Díaz Alemany	M ^a Elena	Oviedo	Asturias
41. Díaz Muínelo	M ^a de las Nieves	Lugo	Lugo
42. Díaz Muínelo	Graciela	Lugo	Lugo
43. Díaz-Faes Fernández	Caridad	Oviedo	Asturias
44. Díez Fernández	M ^a de la Estrella	Oviedo	Asturias
45. Domenech Cruz	Sara Esther	San Xoán	Porto Rico
46. Dono Fernández	Francisca	Pontevedra	Pontevedra
47. Ema Berenguer	Concepción	Santander	Santander
48. Escudero Cendrón	Luisa del Carmen	Ribadavia	Ourense
49. Espias Andrés	M ^a Josefa	Zamora	Zamora
50. Esquete López	Casilda	Santiago	A Coruña
51. Feliz Rey	M ^a de los Angeles	A Coruña	A Coruña
52. Fernández Calvete	Alicia	Ortigueira	A Coruña
53. Fernández Calvete	M ^a Gloria	Ortigueira	A Coruña
54. Fernández Cascallar	M ^a Luisa	Pontevedra	Pontevedra
55. Fernández Coletto	M ^a Josefa	Córdoba	Córdoba
56. Fernández de la Vega Lombán	Elisa	Vegadeo	Asturias
57. Fernández de la Vega Lombán	Jimena	Vegadeo	Asturias
58. Fernández Feliberti	Isabel	Caguas	Porto Rico
59. Fernández Martínez	Carmen	A Coruña	A Coruña
60. Fernández Martínez	Ofelia	A Habana	Cuba

61. Ferreira Frontera	Luisa	Aguadilla	Porto Rico
62. Fraga Iribarne	Carmen Luisa	Vilalba	Lugo
63. Freire Garabal	María	Santiago	A Coruña
64. Gallego Tabarés	M ^a de los Angeles	Ourense	Ourense
65. García Cimadevila	Gloria	Santiago	A Coruña
66. García Díaz	M ^a de los Angeles	Puerto de Santa María	Cádiz
67. García Mariño	M ^a Vicenta	Lisboa	Portugal
68. García Martínez	M ^a Antonia	Moreda de Aller	Asturias
69. García Rodríguez	M ^a Asunción	Fonsagrada	Lugo
70. Gasalla Rivero	M ^a de la Paz	Lugo	Lugo
71. Gasalla Varela	Antonia	A Coruña	A Coruña
72. González y González	M ^a del Pilar	Los Llanos	Sta. Cruz Tenerife
73. González Mosquera	Olinda Beatriz	Ferrol	A Coruña
74. Gulín Vila	Marina	Taboadela	Ourense
75. Herranz Rodríguez	M ^a del Pilar	Porriño	Pontevedra
76. Herrero Astorga	Milagros	Campazas	León
77. Hevia Rodríguez	Margarita	Mieres	Asturias
78. Hontoria García Ortiz	M ^a Luisa	Villarobledo	Albacete
79. Iglesias Losada	M ^a Luisa	Monforte	Lugo
80. Jackson Santana	Fredeswinda	Yabucoa	Porto Rico

81. Janeiro Salas	Olga	México	México
82. Jiménez Rodríguez	Julia Teresa	Bogotá	Colombia
83. Lago Núñez	M ^a del Pilar	Vigo	Pontevedra
84. Lago Padín	M ^a Blanca	Vilagarcía	Pontevedra
85. Laufer Wainfeld	Lily		Venezuela
86. Lledías Ferro	M ^a Teresa	Ferrol	A Coruña
87. López Castañón	M ^a Argentina		
88. López Cotarelo	María	Taramundi	Asturias
89. López Espino	Olga	Las Palmas	Gran Canaria
90. López López	M ^a del Consuelo	Cerdido	A Coruña
91. López Somoza	M ^a del Pilar	Santiago	A Coruña
92. Lorenzo Santamaría	Rosa	Ribadavia	Ourense
93. Lumbreras Llaury	Juana	Minas de Horcajo	Ciud. Real
94. Martín Castro	M ^a del Carmen	Vigo	Pontevedra
95. Martínez Casado	Carmen	Baena	Córdoba
96. Martínez García	Amparo	Vigo	Pontevedra
97. Martínez Martínez	Salustiana		
98. Martorell Suárez	Guillermina		Cuba
99. Mauríz Fernández	M ^a Enriqueta	Cacabelos	León
100. Medina Fuentes	Lydia Beatriz		Porto Rico (USA)

101.Mesa Pérez	Ana M ^a	Ourense	Ourense
102.Míguez Mosquera	M ^a del Pilar	Pontevedra	Pontevedra
103.Milagro Marrero	Patria	Barranquitas	Porto Rico
104.Milio Bugueiro	Purificación	A Coruña	A Coruña
105.Millarengo Bellón	Benigna	Neda	A Coruña
106.Miranda Siragusa	Carmen Teresita	Bayamón	Porto Rico
107.Miyar Villarrica	M ^a del Carmen	Villaviciosa	Asturias
108.Moar Vázquez	M ^a de la Concepción	Santiago	A Coruña
109.Monasterio Cobelo	Fernanda	Madrid	Madrid
110.Montes de Celis	Ana M ^a	Madrid	Madrid
111.Moreno Castillo	Aurelia	Oxford	Inglaterra
112.Moreno Ruíz Aguirre	Carmen		
113.Moure Martín	M ^a del Carmen	Pontevedra	Pontevedra
114.Muiños Esparza	Luisa Fernanda	A Coruña	A Coruña
115.Negrón Rivera	Nora	Santurce	Biscaia
116.Nestal Álvarez	Aurora	Mieres	Asturias
117.Nogueira Santana	Obdulia	Sandiás	Ourense
118.Nogueira Santana	Nieves	Sandiás	Ourense
119.Noguerol Eyré	Fernanda	Chantada	Lugo
120.Novo Fernández	M ^a Luisa	Madrid	Madrid
121.Novoa Seijo	M ^a del Carmen	Cea	Ourense

122.Núñez Coello	Nieves	Maceda	Ourense
123.Ocampo Otero	M ^a Teresa	Redondela	Pontevedra
124.Ortiz Casares	Joaquina	Paredes de Nava	Palencia
125.Otero Carreira	M ^a de la Concepción	Santiago	A Coruña
126.Otero Suárez	María	Santiago	A Coruña
127.Palmeiro Valcarce	Dolores	Pol	Lugo
128.Parada Pumar	M ^a de la Paz	Ourense (Canedo)	Ourense
129.Páramo González-Tablas	M ^a del Socorro		
130.Pardo García	Eloísa	A Coruña	A Coruña
131.Pérez Barcia	Esther	Miño	A Coruña
132.Pérez Carnicero	Amparo	Santibañez de Vidriales	Zamora
133.Pérez Covelo	Benilda	Ortigueira	A Coruña
134.Pérez de Juan	M ^a Luisa	Ourense	Ourense
135.Pérez Martín	Ramona	Marín	Pontevedra
136.Pérez y Pérez-Batallón	M ^a Carmen	Lugo	Lugo
137.Perille Romero	Eulogia	Ferrol	A Coruña
138.Piñeiro Estrella	María	Santiago	A Coruña
139.Plaza Piñeiro	Petra	Madrid	Madrid
140.Ponte Canosa	Matilde	A Coruña	A Coruña
141.Porrata-Doria Sabater	Judit	Guayama	Porto Rico

142.Porto Vázquez	Mª del Carmen	Santiago	A Coruña
143.Posse Ruiz	Mª del Pilar	Bilbao	Biscaia
144.Prieto Álvarez	Dolores	Palacios del Sil	León
145.Puga Noguerol	Mercedes Esther	Ourense	Ourense
146.Quintana Rodríguez	Concepción	Barcelona	Barcelona
147.Ramallo Rodríguez	Josefa	Santiago	A Coruña
148.Ramos Jordan	Viola	Ponce	Porto Rico
149.Rielo Valcarce	Mª Paz	Pol	Lugo
150.Rivadulla Álvarez	Eloísa	Chantada	Lugo
151.Rivera Criado	Mª Leonor Araceli	Luyego de Somoza	León
152.Roca Jolonch	Teresa	Barcelona	Barcelona
153.Rodríguez Bugallo	Dolores	Pontevedra	Pontevedra
154.Rodríguez Díaz	Mª Luz	Ferrol	A Coruña
155.Rodríguez Ferraces	Mª Berta	Ourense	Ourense
156.Rodríguez Freire	Emilia	Santiago	A Coruña
157.Rodríguez Mondelo	Blasinda	O Bolo	Ourense
158.Rodríguez Pazos	Mª de la O Julia	Santiago	A Coruña
159.Rodríguez Rodríguez	América	Canedo	Ourense
160.Rodríguez Sampedro	Francisca		
161.Rodríguez Sánchez	Mª de los Ángeles	A Coruña	A Coruña
162.Rodríguez Vila	Mª del Carmen	Lugo	Lugo

163. Rubira Bastos	M ^a de los Dolores	Vigo	Pontevedra
164. Sampedro Costas	M ^a Leonor Francisca	Viveiro	Lugo
165. Sánchez Borrajo	Gloria	Ourense	Ourense
166. Sánchez Díaz	Blanca Matilde	Murcia	Murcia
167. Sánchez Ocaña	Emiliana M ^a	Ondarroa	Biscaia
168. Sánchez Pazos	María	Ourense	Ourense
169. Santamaría Zapatero	M ^a Dolores	Pola de Siero	Asturias
170. Santos Santos	Julita	Valdevimbre	León
171. Santos Vázquez	Amelia de los	A Coruña	A Coruña
172. Seara Vázquez	M ^a del Pilar	Allariz	Ourense
173. Seijo Mosquera	Mercedes	Pontevedra	Pontevedra
174. Selbmann Kümmer	Ida Ruth	Pforzheim	Alemaña
175. Seoane Rodríguez	M ^a Dolores	Barbadás	Ourense
176. Sepúlveda Sosa	M ^a Indalecia		Porto Rico
177. Silva Serén	M ^a Teresa	Cobas (Meaño)	Pontevedra
178. Sotelo Rodríguez	M ^a Teresa	Rairíz de Veiga	Ourense
179. Soto García	Isolina	Cenlle	Ourense
180. Suárez Menéndez	M ^a Rafaela	Trubia	Asturias
181. Surós Forns	Francisca	Barcelona	Barcelona
182. Torres Caplanne	Clemencia	Madrid	Madrid
183. Torres Rivera	Elsa Iris	San Sebastián	Porto Rico

184. Touza Pérez	Celia	Pobra de Brollón	Lugo
185. Troncoso Rozas	Mª de la Asunción	Vigo	Pontevedra
186. Valcarce Quiroga	Eugenia	Samos	Lugo
187. Valencia López	Olimpia	Baltar	Ourense
188. Valverde Alonso	Isabel	Vigo	Pontevedra
189. Varela Feal	Evangelina	Ferrol	A Coruña
190. Vázquez de Parga Santamarina	Mª del Rosario		
191. Vázquez Domínguez	Mercedes	Cariño (O Seixo)	A Coruña
192. Vázquez Martul	Mª Mercedes	Villamartín de Valdeorras	Ourense
193. Vázquez Navarro	Mª del Pilar	Monterroso	Lugo
194. Vázquez Vázquez	Mª Obdulia	Carballedo	Lugo
195. Viana Conde	Mª del Carmen	Vigo	Pontevedra
196. Vicente Campo	Yolanda Margarita	San Juan	Porto Rico
197. Vidal Adán	Antonia	Boborás	Ourense
198. Vidal Fernández	Mª de la Consolación	Vigo	Pontevedra
199. Vila Pumarega	Matilde	Vigo	Pontevedra

Táboa II. Alumnas de Medicina 1910-1960 cronolóxica

apelidos	nome	Natural de		curso
1. López Cotarelo	María	Taramundi	Asturias	1912-14
2. Fernández de la Vega Lombán	Jimena	Vegadeo	Asturias	1913-19
3. Fernández de la Vega Lombán	Elisa	Vegadeo	Asturias	1913-19
4. Valencia López	Olimpia	Baltar	Ourense	1919-25
5. Fernández Cascallar	M ^a Luisa	Pontevedra	Pontevedra	1920-26
6. Piñerio Estrella	María	Santiago	A Coruña	1921-32
7. Freire Garabal	María	Santiago	A Coruña	1921-36
8. Noguerol Eyré	Fernanda	Chantada	Lugo	1922-25
9. López Somoza	M ^a del Pilar	Santiago	A Coruña	1922-28
10. Parada Pumar	M ^a de la Paz	Ourense	Ourense	1923-25
11. Álvarez Veras	Irene Lucía	Ourense	Ourense	1924-26
12. Iglesias Losada	M ^a Luisa	Monforte	Lugo	1924-30
13. Selbmann Kümmer	Ida Ruth	Pforzheim	Alemaña	1924-32
14. Pérez Carnicero	Amparo	Santibañez de Vidriales	Zamora	1925-27
15. Álvarez Besada	Emma	Tui	Pontevedra	1925-30
16. González y González	M ^a del Pilar	Los Llanos	Santa Cruz de Tenerife	1926-27
17. Aguirre Gallastegui	M ^a del Rosario	Santander	Cantabria	1927-28

18. Martínez Casado	Carmen	Baena	Córdoba	1927-31
19. Clavero Maestre	M ^a del Coro	San Sebastián	Guipúscoa	1927-32
20. Plaza Piñeiro	Petra	Madrid	Madrid	1928-29
21. Páramo González-Tablas	M ^a del Socorro			1928-29
22. Martín Castro	M ^a del Carmen	Vigo	Pontevedra	1928-29
23. Martínez Martínez	Salustiana			1928-29
24. Castresana Peciña	Mercedes	Vitoria	Álava	1928-30
25. Clavero Maestre	M ^a Ascensión	San Sebastián	Guipúscoa	1928-32
26. Clavero Maestre	M ^a de Dolores	San Sebastián	Guipúscoa	1929-30
27. Fernández Coletto	M ^a Josefa	Córdoba	Córdoba	1929-30
28. Ema Berenguer	Concepción	Santander	Cantabria	1929-32
29. Palmeiro Valcarce	Dolores	Pol	Lugo	1929-36
30. Rodríguez Freire	Emilia	Santiago	A Coruña	1930-31
31. Bouzo Santiago	M ^a Teresa	Ourense	Ourense	1930-32
32. Crespo Blanco	M ^a del Amparo	Lugo	Lugo	1930-32
33. Puga Noguero	Mercedes Esther	Ourense	Ourense	1930-33
34. López López	M ^a del Consuelo	Cerdido	A Coruña	1930-34
35. Álvarez Aguilar	Isabel	Madrid	Madrid	1930-36
36. Otero Carreira	M ^a Concepción	Santiago	A Coruña	1930-38
37. Rivadulla Álvarez	Eloísa	Chantada	Lugo	1930-39
38. Chacartegui Saenz de Tejada	M ^a del Rosario	Guernika	Biscaia	1931-32

39. Surós Forns	Francisca	Barcelona	Barcelona	1931-32
40. Díez Fernández	M ^a Estrella	Oviedo	Asturias	1931-32
41. Vázquez Domínguez	Mercedes	Cariño	A Coruña	1931-39
42. Fernández Martínez	Carmen	A Coruña	A Coruña	1931-39
43. Lago Núñez	M ^a del Pilar	Vigo	Pontevedra	1931-40
44. Torres Caplanne	Clemencia	Madrid	Madrid	1931-40
45. Sánchez Borrajo	Gloria	Ourense	Ourense	1931-40
46. Rodríguez Pazos	M ^a de la O Julia	Santiago	A Coruña	1932-33
47. Calviño Méndez	Amparo	Santiago	A Coruña	1932-33
48. Ramallo Rodríguez	Josefa	Santiago	A Coruña	1932-34
49. Moar Vázquez	M ^a Concepción	Santiago	A Coruña	1932-41
50. Perille Romero	Eulogia	Ferrol	A Coruña	1933-34
51. Gulín Vila	Marina	Taboadela	Ourense	1933-35
52. Ferreira Frontera	Luisa	Aguadilla	Porto Rico	1933-36
53. Pardo García	Eloísa	A Coruña	A Coruña	1933-36
54. Conde Cid	M ^a Ana	Allariz	Ourense	1934-36
55. Santos Santos	Julita	Valdevimbre	León	1934-36
56. Sánchez Díaz	Blanca Matilde	Murcia	Murcia	1934-42
57. Viana Conde	M ^a del Carmen	Allariz	Ourense	1934-43
58. Martorell Suárez	Guillermina		Cuba	1935-36

59. Sepúlveda Sosa	M ^a Indalecia		Porto Rico	1935-36
60. Baca Reixach	Carmen	Igualada	Barcelona	1935-40
61. Monasterio Cobelo	Fernanda	Madrid	Madrid	1938-39
62. Rodríguez Sánchez	M ^a de los Ángeles	A Coruña	A Coruña	1938-40
63. Hontoria García Ortiz	M ^a Luisa	Villarobledo	Albacete	1938-41
64. Ocampo Otero	Teresa	Redondela	Pontevedra	1939-40
65. Pérez Barcia	Esther	Miño	A Coruña	1939-40
66. Soto García	Isolina	Cenlle	Ourense	1939-40
67. Novoa Seijo	M ^a del Carmen	Cea	Ourense	1939-41
68. Carrera Ferreira	Zita Teresa	Lisboa	Portugal	1939-41
69. Buceta Mouriño	Francisca	Vilagarcía	Pontevedra	1939-41
70. Nogueira Santana	Obdulia	Sandiás	Ourense	1939-42
71. Roca Jolonch	Teresa	Barcelona	Barcelona	1939-42
72. García Cimadevila	Gloria	Santiago	A Coruña	1939-42
73. Ponte Canosa	Matilde	A Coruña	A Coruña	1939-43
74. Nogueira Santana	Nieves	Sandiás	Ourense	1939-43
75. Troncoso Rozas	M ^a Asunción	Vigo	Pontevedra	1939-44
76. Pérez de Juan	M ^a Luisa	Ourense	Ourense	1939-44
77. Herrero Astorga	Milagros	Campazas	León	1939-44
78. Vázquez Navarro	M ^a del Pilar	Monterroso	Lugo	1939-45

79. Gasalla Rivero	M ^a de la Paz	Lugo	Lugo	1939-45
80. Blanco Pérez	M ^a Visitación	Maceda	Ourense	1939-46
81. Vidal Fernández	M ^a Consolación	Vigo	Pontevedra	1939-46
82. Ortiz Casares	Joaquina	Paredes de Nava	Palencia	1939-46
83. Moreno Ruíz Aguirre	Carmen			1940-41
84. Milio Bogueiro	Purificación	A Coruña	A Coruña	1940-41
85. Davila Estévez	Dolores	Ribadavia	Ourense	1940-47
86. García Díaz	M ^a Angeles	Puerto de Santa María	Cádiz	1941-42
87. Sánchez Pazos	María	Ourense	Ourense	1941-43
88. Seoane Rodríguez	M ^a Dolores	Barbadás (Sobrado do Bispo)	Ourense	1941-43
89. Basañez Villabeitia	Eloísa	Las Arenas	Biscaia	1941-44
90. Avila Bustillo	Blanca M ^a	Viana	Ourense	1942-45
91. Rodríguez Mondelo	Blasinda	O Bolo	Ourense	1942-45
92. Touza Pérez	Celia	Pobra de Brollón	Lugo	1942-45
93. Rodríguez Rodríguez	América	Canedo	Ourense	1942-46
94. Gallego Tabarés	M ^a de los Angeles	Ourense	Ourense	1942-46
95. Areses Pérez	Josefina	Pontevedra	Pontevedra	1942-47

96.	Moure Martín	Mª del Carmen	Pontevedra	Pontevedra	1942-48
97.	Fernández Calvete	Alicia	Ortigueira	A Coruña	1942-49
98.	Lumbreras Llaury	Juana	Minas de Horcajo	Ciudad Real	1942-50
99.	Valcarce Quiroga	Eugenia	Samos	Lugo	1942-50
100.	Castiñeira Puente	Otilia	Monforte de Lemos	Lugo	1942-53
101.	Sánchez Ocaña	Emiliana Mª	Ondarroa	Biscaia	1943-44
102.	Espías Andrés	Mª Josefa	Zamora	Zamora	1944-45
103.	Angulo Gómez	Mª de los Angeles	A Coruña	A Coruña	1944-48
104.	Jiménez Rodríguez	Julia Teresa	Cartagena	Colombia	1944-58
105.	Arriba Peral	Mª Argentina	Xixón	Asturias	1945-46
106.	Feliz Rey	Mª Angeles	A Coruña	A Coruña	1945-51
107.	Fernández Calvete	Mª Gloria	Ortigueira	A Coruña	1945-51
108.	Rodríguez Díaz	Mª Luz	Ferrol	A Coruña	1946-47
109.	Santos Vázquez	Amelia de los	A Coruña	A Coruña	1946-47
110.	Santamaría Zapatero	Mª Dolores	Pola de Siero	Asturias	1946-52
111.	Bobillo Ledo	Consuelo	Xinzo	Ourense	1947-48
112.	Rubira Bastos	Mª Dolores	Vigo	Pontevedra	1947-48
113.	Montes de Celis	Ana Mª	Madrid	Madrid	1947-51

114.	Janeiro Salas	Olga	México	México	1947-53
115.	Rielo Valcarce	M ^a Paz	Pol	Lugo	1947-58
116.	Alejos-Pita Contreras	Magdalena	Madrid	Madrid	1948-49
117.	Rivera Criado	M ^a Leonor Araceli	Luyego de Somoza	León	1948-49
118.	García Mariño	M ^a Vicenta	Lisboa	Portugal	1948-50
119.	Lago Padín	M ^a Blanca	Vilagarcía	Pontevedra	1948-50
120.	Sampedro Costas	M ^a Leonor Francisca	Viveiro	Lugo	1948-52
121.	Abellás Rodríguez	Aurora	Tamallancos	Ourense	1948-55
122.	Rodríguez Bugallo	Dolores	Pontevedra	Pontevedra	1948-55
123.	González Mosquera	Olinda Beatriz	Ferrol	A Coruña	1948-57
124.	Rodríguez Sampedro	Francisca			1949-52
125.	Prieto Álvarez	Dolores	Palacios del Sil	León	1949-58
126.	Millarengo Bellón	Benigna	Neda	A Coruña	1949-58
127.	Vila Pumarega	Matilde	Vigo	Pontevedra	1950-51
128.	López Castañón	M ^a Argentina			1950-51
129.	Miranda Siragusa	Carmen Teresita	Bayamón	Porto Rico	1950-52
130.	López Espino	Olga	Las Palmas	Gran Canaria	1950-56
131.	Dono Fernández	Francisca	Pontevedra	Pontevedra	1950-56
132.	Seijo Mosquera	Mercedes	Pontevedra	Pontevedra	1950-57

133.	Gasalla Varela	Antonia	A Coruña	A Coruña	1950-57
134.	Colom Delgado	Lydia		Porto Rico	1951-52
135.	Pérez Covelo	Benilda	Ortigueira	A Coruña	1951-52
136.	Rodríguez Vila	M ^a del Carmen	Lugo	Lugo	1951-53
137.	Torres Rivera	Elsa Iris	San Sebastián	Porto Rico	1951-58
138.	Vicente Campo	Yolanda Margarita	San Juan	Porto Rico	1952-54
139.	Fraga Iribarne	Carmen Luisa	Vilalba	Lugo	1953-54
140.	Díaz-Faes Fernández	Caridad	Oviedo	Asturias	1953-55
141.	Balseiro Castiñeiras	Marina	Viveiro	Lugo	1953-57
142.	Blas Orbán	Carmen	Pereiro de Aguiar (Sabadelle)	Ourense	1953-58
143.	García Martínez	M ^a Antonia	Moreda de Aller	Asturias	1953-60
144.	Bernaola Valle	M ^a Begoña		Navarra	1954-55
145.	Medina Fuentes	Lydia Beatriz		Porto Rico (USA)	1954-56
146.	Seara Vázquez	M ^a del Pilar	Allariz	Ourense	1954-57
147.	Ares Posada	M ^a del Carmen	Lourenzá	Lugo	1954-58
148.	Lorenzo Santamaría	Rosa	Ribadavia	Ourense	1954-60
149.	Quintana Rodríguez	Concepción	Barcelona	Barcelona	1954-60

150.	Díaz Muínelo	M ^a Nieves	Lugo	Lugo	1955-56
151.	Núñez Coello	Nieves	Maceda	Ourense	1955-57
152.	Dans Boado	Rosario	Oza dos Rios	A Coruña	1955-60
153.	Moreno Castillo	Aurelia	Oxford	Inglaterra	1955-60
154.	Nestal Álvarez	Aurora	Mieres	Asturias	1955-60
155.	Milagro Marrero	Patria	Barranquitas	Porto Rico	1956-57
156.	Ramos Jordan	Viola	Ponce	Porto Rico	1956-57
157.	Suárez Menéndez	M ^a Rafaela	Trubia	Asturias	1956-57
158.	Díaz Muínelo	Graciela	Lugo	Lugo	1956-57
159.	Laufer Wainfeld	Lily		Venezuela	1956-58
160.	Otero Suárez	María	Santiago	A Coruña	1956-58
161.	Herranz Rodríguez	M ^a del Pilar	Porriño	Pontevedra	1956-60
162.	Valverde Alonso	Isabel	Vigo	Pontevedra	1956-60
163.	Díaz Alemany	M ^a Elena	Oviedo	Asturias	1957-58
164.	Porrata-Doria Sabater	Judit	Guayama	Porto Rico	1957-58
165.	Vázquez de Parga Santamarina	M ^a del Rosario			1957-60
166.	Miyar Villarrica	M ^a del Carmen	Villaviciosa	Asturias	1957-60
167.	Vázquez Vázquez	M ^a Obdulia	Carballedo	Lugo	1957-60
168.	Blas Armada	Socorro	Cerdedo	Pontevedra	1957-60
169.	Posse Ruiz	M ^a del Pilar	Bilbao	Biscaia	1957-60

170.	Porto Vázquez	M ^a del Carmen	Santiago	A Coruña	1957-60
171.	Muiños Esparza	Luisa F.	A Coruña	A Coruña	1957-60
172.	Alborés Núñez	M ^a Isabel	Gondomar	Pontevedra	1957-60
173.	Martínez García	Amparo	Vigo	Pontevedra	1957-60
174.	Jackson Santana	Fredeswinda	Yabucoa	Porto Rico	1957-60
175.	Silva Serén	M ^a Teresa	Cobas (Meaño)	Pontevedra	1957-60
176.	Negrón Rivera	Nora	Santurce	Biscaia	1959-60
177.	Novo Fernández	M ^a Luisa	Madrid	Madrid	1959-60
178.	Pérez Martín	Ramona	Marín	Pontevedra	1959-60
179.	Pérez y Pérez-Batallón	M ^a Carmen	Lugo	Lugo	1959-60
180.	Rodríguez Ferraces	M ^a Berta	Ourense	Ourense	1959-60
181.	Varela Feal	Evangelina	Ferrol	A Coruña	1959-60
182.	Míguez Mosquera	M ^a del Pilar	Pontevedra	Pontevedra	1959-60
183.	Domenech Cruz	Sara Esther	San Xoán	Porto Rico	1959-60
184.	Esquete López	Casilda	Santiago	A Coruña	1959-60
185.	Hevia Rodríguez	Margarita	Mieres	Asturias	1959-60
186.	Vidal Adán	Antonia	Boborás	Ourense	1959-60
187.	Mesa Pérez	Ana M ^a	Ourense	Ourense	1959-60
188.	Mauríz Fernández	M ^a Enriqueta	Cacabelos	León	1959-60
189.	Sotelo Rodríguez	M ^a Teresa	Rairíz de Veiga	Ourense	1959-60

190.	Fernández Martínez	Ofelia	A Habana	Cuba	1959-60
191.	Escudero Cendrán	Luisa del Carmen	Ribadavia	Ourense	1959-60
192.	Canosa Demassi	Dorothea	Newburgh (New York)	USA	1959-60
193.	Bouzas Pérez	M ^a Luisa	Baiona	Pontevedra	1959-60
194.	Antique Delgado	Julia M ^a	Arecibo	Porto Rico	1959-60
195.	Álvarez Moreno	M ^a Concepción	Pontevedra	Pontevedra	1959-60
196.	Vázquez Martul	M ^a Mercedes	Villamartín de Valdeorras	Ourense	1959-60
197.	García Rodríguez	M ^a Asunción	Fonsagrada	Lugo	1959-60
198.	Fernández Feliberti	Isabel	Caguas	Porto Rico	1959-60
199.	Lledías Ferro	M ^a Teresa	Ferrol	A Coruña	1959-60



ANEXO II MATRICULADAS EN FARMACIA





Táboa III. Alumnas Farmacia 1910-1960 alfabética

apelidos	nome	natural de	curso
1. Abad Fernández	Mª del Milagro	Xixón Asturias	1954-60
2. Abal Mieites	Mª del Carmen	A Pobra do Caramiñal	1939-42
3. Abeledo Cortizas	Amelia	Monfero (Vilachá)	1934-41
4. Abelleira Fernández	Manuela	Muros	A Coruña 1954-60
5. Acero Berdasco	Elisa	Salas (Villazón)	Asturias 1939-42
6. Acuña Sánchez	Mª Teresa	Viana do Bolo	Ourense 1951-60
7. Adán Martínez	Africa	Logroño	A Rioxa 1943-47
8. Aguado Casado	Rafaela	Tabara	Zamora 1929-34
9. Aguiar Aguiar	Josefina Mª	Mondoñedo	Lugo 1946-55
10. Aguirre Oyarbide	Mª del Rosario	Mazagoitia	Navarra 1956-60
11. Aisa Pemán	Mª Luisa	Erla	Zaragoza 1939-41
12. Alarcón Cortés	Pilar	Granada	Granada 1958-60
13. Alarma Cruz	Elisa	A Coruña	A Coruña 1947-52
14. Alarma Cruz	Enriqueta	A Coruña	A Coruña 1947-53
15. Alberde de Pedro	Rosa Mª	Nova York	Estados Unidos 1949-56
16. Albisu Mendiola	Mª Teresa	Legazpi	Guipúscoa 1952-58

17.	Albor Cernadas	M ^a Amelia	Santiago de Compostela	A Coruña	1946-47
18.	Alcántara Parreño	M ^a del Carmen	Almendralejo	Badaxoz	1955-60
19.	Alcántara Parreño	M ^a Purificación	Almendralejo	Badaxoz	1953-58
20.	Alcaraz García	Carmen	Valencia	Valencia	1946-47
21.	Alcubilla de Diego	Teresa	Hoyales de Roa	Burgos	1957-59
22.	Aldavó Pineda	Herminia	Artesa de Segre	Lérida	1959-60
23.	Alejandro Torres	M ^a del Carmen	Torre de Don Miguel	Cáceres	1950-58
24.	Alfaya García	Aurea	Redondela	Pontevedra	1939-40
25.	Alija Pintos	M ^a del Carmen	Puente Domingo Flórez	León	1949-51
26.	Aller Rodríguez	Ángela	Grandas de Salime	Asturias	1950-54
27.	Alonso Bedate	M ^a Luz	Tiedra	Valladolid	1957-59
28.	Alonso Beltrán	M ^a del Pilar	Arcos de Jalón	Soria	1951-56
29.	Alonso Blanco	M ^a Luisa	La Felguera	Asturias	1947-55
30.	Alonso Blanco	M ^a Rosa	La Felguera	Asturias	1948-58
31.	Alonso Blanco	M ^a Angeles	Xixón	Asturias	1941-49
32.	Alonso de Celada Soto	Ana M ^a	Santander	Cantabria	1940-46
33.	Alonso de la Huerga	Segunda	Pobladura del	Zamora	1946-55

Valle					
34.	Alonso de Lama	M ^a del Socorro	Villalbarba	Valladolid	1935-36
35.	Alonso Fariña	Alicia			1935-36
36.	Alonso Fernández	M ^a del Carmen			1928-29
37.	Alonso García	Julia Margarita	Ourense	Ourense	1943-46
38.	Alonso Martínez	M ^a de las Mercedes	A Guarda	Pontevedra	1939-42
39.	Alonso Martínez	M ^a Rosa	Crecente	Pontevedra	1931-36
40.	Alonso Mateos	M ^a Asunción			1949-50
41.	Alonso Muriedes	Dolores	Santander	Cantabria	1958-59
42.	Alonso Nart	Rosario	Oviedo	Asturias	1929-32
43.	Alonso Pascual	Gloria	Aranda de Duero	Burgos	1947-53
44.	Alonso Pérez	M ^a Victoria	Sanxenxo	Pontevedra	1939-40
45.	Alonso Portela	M ^a Asunción	A Guarda	Pontevedra	1941-44
46.	Alonso Valdés	Lucía			1945-50
47.	Alonso Villarino	M ^a del Carmen	Ferreira	Lugo	1943-50
48.	Álvarez Alonso	M ^a Josefa	Celanova (Casardeita)	Ourense	1939-40
49.	Álvarez Álvarez	Inocencia	Crecente	Pontevedra	1946-47
50.	Álvarez Arias	Marina	San Xoán do Campo	Lugo	1949-55

51.	Álvarez Arias	M ^a del Carmen	Teverga	Asturias	1958-60
52.	Álvarez Carregal	M ^a del Carmen	Padrón	A Coruña	1948-58
53.	Álvarez Carreño	Antonia	Ponferrada	León	1945-50
54.	Álvarez de Castro	Leocadia			1943-44
55.	Álvarez de la Guerra	M ^a del Carmen	Oviedo	Asturias	1940-47
56.	Álvarez de Pedro	Rosa			1948-49
57.	Álvarez del Valle Cifuentes	M ^a Angeles	Manzaneda	Asturias	1940-45
58.	Álvarez del Valle García	Aurora	Cervera de Pisuerga	Palencia	1952-59
59.	Álvarez Díez	Consuelo	Santander	Cantabria	1948-54
60.	Álvarez Egocheaga	M ^a Concepción	Valdés (Trevías)	Asturias	1955-59
61.	Álvarez Fernández	Josefa	Torre de Babia	León	1950-56
62.	Álvarez Franco	Araceli	Trobajo del Camino	León	1940-46
63.	Álvarez García	Rosario	Moreda de Aller	Asturias	1949-57
64.	Álvarez González	M ^a Concepción	Santiago de Compostela	A Coruña	1940-58
65.	Álvarez Lamelas	Ana	Xunqueira de Espadañelo	Ourense	1957-60
66.	Álvarez Mancha	Concepción	Guareña	Badaxoz	1924-26
67.	Álvarez Martín	Basilisa	Oviedo	Asturias	1956-60

68.	Álvarez Martínez	Salomé	Huergas de Babia (Cabrillanes)	León	1939-40
69.	Álvarez Murias	M ^a del Rosario	Castropol	Asturias	1956-58
70.	Álvarez Obaya	M ^a Elisa	Villaviciosa	Asturias	1951-60
71.	Álvarez Pérez	M ^a Paz	Almaraz de la Mota	Valladolid	1950-56
72.	Álvarez Sánchez	Ana			1956-57
73.	Álvarez Torres-Pintos	Juana	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1935-42
74.	Álvarez Varela	M ^a Sofía	Monterroso	Lugo	1946-55
75.	Álvarez y Álvarez	Emilia	Pontedeva (Trado)	Ourense	1928-33
76.	Álvaro Zaballos	M ^a Gloria de	Cabrillas	Salamanca	1959-60
77.	Amaro Pita	M ^a del Pilar	A Coruña	A Coruña	1931-34
78.	Amaro Pita	Victorina	A Coruña	A Coruña	1943-52
79.	Ameijeiras Vázquez	Josefa	Caión	A Coruña	1957-60
80.	Amich Viñas	M ^a Carmen			1952-53
81.	Amigo García	Isabel	Calde	Lugo	1947-54
82.	Amo Pol	Ofelia del	Ordes	A Coruña	1951-57
83.	Amor de Castro	M ^a de los Ángeles	Ourense	Ourense	1958-60
84.	Ancoechea Cibeira	María	Póboa de	Ourense	1939-41

Trives					
85.	Antelo Baña	M ^a del Carmen	A Baña	A Coruña	1931-36
86.	Antolín Bravo	Teresa	Cudillero	Asturias	1954-59
87.	Aramburu Cruza	M ^a Dolores	Bilbao (Erandio)	Biscaia	1957-60
88.	Aranaz Ochoa de Retana	M ^a Ángeles	Tudela	Navarra	1958-60
89.	Aranés Arcelus	M ^a Belén	Ormaiztegui	Guipúscoa	1952-60
90.	Araneta Merino	Ángela	Chillán (Nubla)	Chile	1940-45
91.	Araneta Merino	Beatriz	Chillán (Nubla)	Chile	1939-42
92.	Araújo González	Rosa	Bande (Lobeira)	Ourense	1958-60
93.	Arbaiza Olaverría	Francisca	Orozco	Biscaia	1952-55
94.	Arbaiza Urraza	M ^a Pilar	Orozco	Biscaia	1944-54
95.	Arce Díaz-Sarabia	M ^a Antonia	México	México	1954-56
96.	Arceo Alonso	Raquel	Silleda	Pontevedra	1945-53
97.	Ardois Guards	M ^a Rosario	Oviedo	Asturias	1946-47
98.	Arduengo Caso	M ^a Teresa			1948-49
99.	Areces García	M ^a del Rosario	Oviedo	Asturias	1951-60
100.	Ares Núñez	Aura Olga	Vilaxoán	Pontevedra	1951-52
101.	Areses Trapote	M ^a Luisa	Pontevedra	Pontevedra	1957-60
102.	Arévalo Ruviejo	M ^a Antonia	Alcaudete	Xaén	1948-50

103.	Argal Goñi	Catalina	Pamplona	Navarra	1933-34
104.	Arguinzoniz Deprit	M ^a Begoña	Bilbao	Biscaia	1955-59
105.	Arias Palomar	Gregoria	Guareña	Badaxoz	1958-60
106.	Arias Vázquez	Carmen	Lugo	Lugo	1925-27
107.	Ariñez Bernard	Victoria	Navarrete del Río	Teruel	1924-25
108.	Ariño Bouza	M ^a Celia			1950-51
109.	Ariz Vidondo	M ^a Teresa	Aoiz	Navarra	1958-60
110.	Arizmendi Urdangarin	M ^a Isabel	Eibar	Guipúscoa	1947-60
111.	Arjona Alonso	M ^a Asunción	Pontevedra	Pontevedra	1949-56
112.	Armesto Alonso	M ^a Patrocinio	Alcañices	Zamora	1926-53
113.	Armesto Alonso	Presentación	Alcañices	Zamora	1951-52
114.	Arnejo Guardado	Olga Rosa			1951-52
115.	Arquero Medina	Agustina	Carrascosa del Campo	Cuenca	1959-60
116.	Arrazola Echeverría	M ^a Dolores	Cestona	Guipúscoa	1939-42
117.	Arribi López	Benigna	Cedeira	A Coruña	1951-52
118.	Arribi López	M ^a José	Cedeira	A Coruña	1954-60
119.	Arrieta Arrieta	Joaquina	San Sebastián	Guipúscoa	1944-46
120.	Artero Vázquez	M ^a Concepción	Vigo	Pontevedra	1941-48
121.	Artero Villar	Antonia	Valladolid	Valladolid	1948-51

122.	Artiach Gorbera	M ^a Dolores	Bilbao	Biscaia	1939-40
123.	Artigues y Soler de Jilloi	Ana	Xátiva	Valencia	1924-27
124.	Artime Fernández	M ^a del Carmen	Candás	Asturias	1958-60
125.	Arzúa Vázquez	Josefina	Ares	A Coruña	1958-60
126.	Arzuaga Aspe	M ^a Teresa	Oiarzun	Guipúscoa	1928-30
127.	Arzubialde Quemada	Elvira	San Sebastián	Guipúscoa	1949-52
128.	Aseguinolaza Zunzunegui	M ^a Pilar	Cegama	Guipúscoa	1954-60
129.	Astiz Larraya	M ^a Teresa	Aldatz (Larraun)	Navarra	1948-50
130.	Astray Iglesias	Sara M ^a	Arteixo	A Coruña	1959-60
131.	Astray Romero	M ^a Teresa	Zas (Baio)	A Coruña	1949-59
132.	Astray Troche	Valentina	Madrid	Madrid	1933-40
133.	Astray Troche	M ^a del Carmen	Ordes	A Coruña	1933-40
134.	Astray Túñez	Pastora	Val do Dubra (Portomouro)	A Coruña	1948-56
135.	Astray Túñez	M ^a Asunción	Zas (Baio)	A Coruña	1947-56
136.	Astray Túñez	Purificación	Zas (Baio)	A Coruña	1939-45
137.	Aubá Forcada	Pilar	Zaragoza	Zaragoza	1932-33
138.	Azcona Rubiera	M ^a del Mar	Mieres (Ujo)	Asturias	1939-42
139.	Azúa Barandiarán	María aría	Rentería	Guipúscoa	1935-36

140.	Azúa Barandiarán	Mercedes	Rentería	Guipúscoa	1939-40
141.	Azumendi Abans	M ^a Begoña	Haro	A Rioxa	1944-45
142.	Azumendi Abans	M ^a Carmen	Haro	A Rioxa	1941-45
143.	Azumendi Abans	M ^a Teresa	Haro	A Rioxa	1951-54
144.	Baamonde Ferreiro	Lucila	As Pontes de García Rodríguez	A Coruña	1939-42
145.	Badiola Aizpuru	M ^a Luisa	Zumárraga	Guipúscoa	1955-58
146.	Badiola Arrizabalaga	Escolástica	Zumárraga	Guipúscoa	1956-58
147.	Baeza Mosquera	Mercedes	Pontevedra	Pontevedra	1959-60
148.	Baizán García	M ^a Luisa	Piñeres (Aller)	Asturias	1955-60
149.	Balado Rozas	Concepción	Lalín	Pontevedra	1944-47
150.	Baliña López	Elena	O Saviñao (Escairón)	Lugo	1947-55
151.	Ballester Medina	Josefina	Xátiva	Valencia	1958-60
152.	Ballesteros Segurado	M ^a el Carmen	Bermillo de Sayago	Zamora	1935-36
153.	Ballesteros y Ledo	Josefa	Barcelona	Barcelona	1924-28
154.	Baltar Abella	Joaquina	Noia	A Coruña	1926-30
155.	Baltar Montero	Isabel	Padrón	A Coruña	1956-60
156.	Banet Díaz	M ^a Isabel	Viveiro	Lugo	1951-57
157.	Bao Forns	Mercedes	Nova York	Estados	1931-36

Unidos						
158.	Barbero Clemente	Isabel	Espiel	Córdoba	1927-28	
159.	Barbero Martín	Eulalia	Torrejón el Rubio	Cáceres	1953-58	
160.	Barbosa Quicler	M ^a Teresa	Vigo	Pontevedra	1954-60	
161.	Barceló Palliser	Catalina	Palma de Mallorca	Baleares	1935-41	
162.	Barcia Romero	M ^a Jesús	Pamplona	Navarra	1958-60	
163.	Barja Casanova	Teresa	Cienfuegos	Cuba	1923-25	
164.	Barona Zapatero	Cecilia	Roa de Duero	Burgos	1941-45	
165.	Barona Zapatero	Victoriana	Roa de Duero	Burgos	1944-46	
166.	Barreira del Río	Amparo	Santander	Cantabria	1951-57	
167.	Barreiro Fernández	Clotilde	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1931-34	
168.	Barreiro Rodríguez	M ^a Concepción	Ponte Ulla	A Coruña	1931-34	
169.	Barreiro Saavedra	Leonor	A Habana	Cuba	1939-42	
170.	Barreiro Vázquez	Isaura Guillermina	Outes	A Coruña	1939-44	
171.	Barreiro Vázquez	M ^a Angeles	Outes	A Coruña	1939-44	
172.	Barrena García	Ana M ^a	Xixón	Asturias	1959-60	
173.	Barrera Ramallo	Antonia	Santiago	A Coruña	1940-45	
174.	Barrera Rodríguez	Generosa	Ribadeo	Lugo	1934-41	

175.	Barrero Sobrino	M ^a del Socorro	Pozohondo	Albacete	1939-45
176.	Barrio Lafuente	M ^a Concepción	Tabanera de Cerrato	Palencia	1955-60
177.	Barros López	Lourdes	Santiago de Compostela	A Coruña	1946-47
178.	Barros Margolles	Alicia	Tineo	Asturias	1954-60
179.	Barros Margolles	M ^a Luisa	Tineo	Asturias	1954-60
180.	Barros Silva	M ^a Visitación	Forcarei	Pontevedra	1939-45
181.	Barroso Martínez	M ^a Esclavitud	Vilanova de Arousa	Pontevedra	1947-48
182.	Barroso Pérez	Concepción	Carballiño	Ourense	1957-60
183.	Basanta Curbera	Concepción	Carballiño	Ourense	1943-46
184.	Basanta Curbera	Elvira	Vilalba	Lugo	1947-53
185.	Basanta Curbera	M ^a Carmen	Vilalba	Lugo	1945-52
186.	Basarte Laco	M ^a Cruz		Navarra	1953-55
187.	Bedate Álvarez	Carolina	Toro	Zamora	1924-25
188.	Beizán García	M ^a Luisa	Ciñeses	Asturias	1954-55
189.	Belandia Corcuera	M ^a Blanca	Izarra	Álava	1944-49
190.	Bellido Barbero	M ^a Purificación	Villaverde de Guareña	Salamanca	1948-50
191.	Beltrán Pastor	Consuelo	Redondela	Pontevedra	1939-51
192.	Beltrán Villar	M ^a Teresa	Santander	Cantabria	1935-36

193.	Ben Queiruga	Elena	Santa Isabel	Fernando Poo	1953-58
194.	Bengoechea	Ángeles	Xixón	Asturias	1939-40
	Álvarez				
195.	Bentura Remacha	M ^a Luisa	Madrid	Madrid	1957-59
196.	Berenguer Vázquez	María	Córdoba	Córdoba	1959-60
	de la Plaza				
197.	Bermejo García	M ^a Ángeles	Santiago de Compostela	A Coruña	1947-55
198.	Bermejo Goday	M ^a Lourdes	Santiago de Compostela	A Coruña	1934-36 1938
199.	Bermejo Goday	M ^a Teresa	Santiago de Compostela	A Coruña	1934-36 1938
200.	Bermejo Gómez	M ^a Dámasa	Serradilla	Cáceres	1939-44
201.	Bermejo López	Cecilia	Valdepeñas	Ciudad Real	1945-48
202.	Bermúdez Coira	Carmela	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-48
203.	Bermúdez de Castro	M ^a Josefa	Rianxo	A Coruña	1935-42
204.	Bernal Chico	M ^a Luisa	Béjar	Salamanca	1946-53
205.	Bernal Chico	M ^a Teresa	Béjar	Salamanca	1945-53
206.	Bernal Romero	Asunción	Sevilla	Sevilla	1945-46
207.	Bernárdez Álvarez	M ^a Olga	Gomesende	Ourense	1953-59
208.	Bernárdez Hermida	M ^a Isabel	Santiago de Compostela	A Coruña	1959-60
209.	Bernardino Giménez	Luisa			1944-45

210.	Bernardo Muñiz	M ^a Consolación	Moreda (Aller)	Asturias	1954-60
211.	Berrueta Aguirre	M ^a Nieves	Musitu (Arraia)	Álava	1939-40
212.	Betanzos Millán	Angélica	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1939-40
213.	Bidasola Ibarguren	M ^a Visitación	Zaldívar	Biscaia	1947-56
214.	Bilbao Casielles	M ^a Mercedes	Villasandino	Burgos	1946-54
215.	Bilbao Quintana	Josefina M ^a	Bilbao	Biscaia	1939-41
216.	Blanco Álvarez	M ^a Mercedes	Valdefuentes	Salamanca	1947-56
217.	Blanco Álvarez	Regina	Valdefuentes	Salamanca	1946-57
218.	Blanco Casto	Concepción	San Vicente de Alcántara	Badaxoz	1950-51
219.	Blanco Fierro	M ^a Santos	León	León	1939-40
220.	Blanco Freire	M ^a Dolores	Noia	A Coruña	1943-48
221.	Blanco García	Josefa	Ordes	A Coruña	1949-57
222.	Blanco González	Elvira	Vigo	Pontevedra	1948-54
223.	Blanco López	M ^a Concepción	Santiago de Compostela	A Coruña	1934-40
224.	Blanco López	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1931-34
225.	Blanco López	María	Santiago de Compostela	A Coruña	1926-32
226.	Blanco Santiago	Ángela	Olmedo	Salamanca	1934-40
227.	Blanco Sesto	Mercedes	Caldas de	Pontevedra	1940-41

Reis					
228.	Blasco Apat	Carmen	Pamplona	Navarra	1940-44
229.	Boado Amenedo	M ^a Mercedes	Ribadesella	Asturias	1956-60
230.	Bobo Carbajo	Amalia	Mombuey	Zamora	1948-54
231.	Boccio Jiménez	Maravillas	Viso del Alcor	Sevilla	1946-48
232.	Bonet Jimenez	Mariana	Villafranca de los Caballeros	Toledo	1951-53
233.	Bonet Más	Salud	Villafames	Castellón	1944-47
234.	Boo Gallego	Adela	Barbadás (Piñor)	Ourense	1928-34
235.	Borrego Bellido	Josefina	Zorita de la Frontera	Salamanca	1954-60
236.	Borrego Dionis	M ^a Concepción	León	León	1951-60
237.	Bosons y Castelltort	Rosario	Barcelona	Barcelona	1939-40
238.	Botana Varela	M ^a de la Cruz	Santiago de Compostela	A Coruña	1949-59
239.	Boticario Boticario	Consuelo	Cañaveral	Cáceres	1959-60
240.	Bouza Álvarez	M ^a Luisa	Santiago de Compostela	A Coruña	1957-60
241.	Bouza Iglesias	Julia	Ourense	Ourense	1939-44
242.	Bouza Iglesias	M ^a del Pilar	Ourense	Ourense	1939-44
243.	Bouza Iglesias	Rosario	Ourense	Ourense	1939-40

244.	Bouzón Otero	M ^a Dolores	Redondela	Pontevedra	1947-58
245.	Braga Blanco	M ^a Luisa	Pola de Siero	Asturias	1958-60
246.	Bragado Longo	M ^a Ángeles	Cangas de Onís	Asturias	1953-59
247.	Brandeiro Rodríguez	Amparo	Cedeira	A Coruña	1948-55
248.	Breijo Rodríguez	M ^a Angeles	Ferrol	A Coruña	1931-36
249.	Brey Silva	M ^a del Amparo	A Estrada	Pontevedra	1927-28
250.	Brey Silva	M ^a del Rosario	A Estrada	Pontevedra	1927-32
251.	Brizuela Vázquez	M ^a Luisa	Petín (Portomorisco)	Ourense	1941-46
252.	Brizuela Vázquez	M ^a Nieves	Petín (Portomorisco)	Ourense	1944-50
253.	Brocos Blanco	M ^a Dolores	Carnota	A Coruña	1939-46
254.	Brun Bailín	Concepción			1954-55
255.	Bueno García	Victoria			1941-42
256.	Buezas Cepeda	M ^a Pilar	Jerte	Cáceres	1946-53
257.	Bugidos Iglesias	M ^a Consuelo	Santiago de Compostela	A Coruña	1948-49
258.	Burgo González	M ^a Luisa	A Coruña	A Coruña	1956-59
259.	Caamaño Negreira	Esperanza	Negreira	A Coruña	1932-34
260.	Cabada Hermida	Lidia	A Habana	Cuba	1947-55
261.	Cabado Arza	M ^a Visitación	Sobrado	A Coruña	1944-55

(Codesoso)					
262.	Cabado Arza	M ^a Purificación	Sobrado	A Coruña	1939-46
(Codesoso)					
263.	Cabado Arza	Vicenta	Sobrado	A Coruña	1939-40
(Codesoso)					
264.	Cabal Iglesias	M ^a Luisa	Oviedo	Asturias	1954-57
265.	Cabañés Catalá	M ^a Teresa	Valencia	Valencia	1951-54
266.	Cabeza de Dios	M ^a de Jesús	Pola de Gordón	León	1928-30
267.	Cabeza Golán	Leonor	Cerceda	A Coruña	1959-60
268.	Cabeza Ortega	Felisa	Tordehumos	Valladolid	1935-36
269.	Cabeza Suárez	M ^a Paz	Oviedo	Asturias	1945-48
270.	Cabezudo Rico	Natividad	San Román de Hornija	Valladolid	1939-54
271.	Cabo Temprano	M ^a Isabel de	Villalón de Campos	Valladolid	1954-56
272.	Cadavid Moreira	Filomena	Cerdedo	Pontevedra	1955-60
273.	Caffarena Martín	Pilar	Málaga	Málaga	1957-58
274.	Cal Yañez	M ^a Angeles	Ferrol	A Coruña	1939-44
275.	Calama Crego	M ^a Antonia			1953-54
276.	Calatayud Cerdá	Carmen	Madrid	Madrid	1945-46
277.	Caldeiro Calvo	Manuela	Madrid	Madrid	1914-16
278.	Caldeiro Calvo	Marina	Madrid	Madrid	1914-16

279.	Calderón García de Castro	Ana	Sevilla	Sevilla	1946-47
280.	Calderón Silva	Enriqueta	Las Rosas	Arxentina	1922-23
281.	Calix Silva	Irma	San Miguel	El Salvador	1957-60
282.	Calvelo López	Visitación	Santiago de Compostela	A Coruña	1933-40
283.	Calvic Guillén	Elvira			1944-45
284.	Calvo Blanco	Antonia	Santiago de Compostela	A Coruña	1950-59
285.	Calvo Blanco	M ^a Victoria	Santiago de Compostela	A Coruña	1947-53
286.	Calvo Blanco	Sara	Santiago de Compostela	A Coruña	1947-48
287.	Calvo Criado	M ^a Concepción	Mogarraz	Salamanca	1956-60
288.	Calvo Domínguez	Luisa	Linares	Salamanca	1948-49
289.	Calvo Estrada	Josefina	A Coruña	A Coruña	1945-53
290.	Calvo García	M ^a Antonia	Pozuelo	Madrid	1958-59
291.	Calvo Gil	M ^a del Carmen	Zaragoza	Zaragoza	1943-48
292.	Calvo Juárez	M ^a Dolores	Toro	Zamora	1943-49
293.	Calvo Mateos	Tomasa	Topas	Salamanca	1946-56
294.	Calvo Rodríguez	M ^a Carmen	Barruelo de Santullan	Palencia	1949-55
295.	Camarasa Albertos	Concepción	Caudete	Albacete	1958-60

296.	Camarero Cuervo	Emilia	Oviedo	Asturias	1943-50
297.	Camarero Santamaría	Carmen Julia	Burgos	Burgos	1950-56
298.	Camarero Santamaría	M ^a Catalina	Burgos	Burgos	1944-54
299.	Cambolor Armengol	Consuelo	Xixón	Asturias	1941-42
300.	Caminero Rubio	M ^a Concepción	Carabanchel Alto	Madrid	1939-47
301.	Campa Oriés	M ^a Teresa	Avilés	Asturias	1958-60
302.	Campillo Gómez	M ^a Teresa	A Coruña	A Coruña	1925-29
303.	Campo Ardid	M ^a Carmen	Zaragoza	Zaragoza	1943-44
304.	Canales Aguirre	Ana	Bilbao	Biscaia	1958-60
305.	Cancio Mel	M ^a Dolores Matilde	Ferreira	Lugo	1945-51
306.	Cancio Mel	M ^a Purificación	Ferreira	Lugo	1947-54
307.	Canedo Rodríguez	Antonia Laura	Santiago de Compostela	A Coruña	1949-52
308.	Cano Crespo	Vicenta	Madrid	Madrid	1955-56
309.	Canseco Martínez	M ^a Ángeles	Campomanes	Asturias	1949-55
310.	Cantalapiedra García	Flora	Peñaranda de Bracamonte	Salamanca	1951-56
311.	Cantón Alonso	Hortensia	Fuente Álamo	Albacete	1944-45
312.	Cao Blanco	Herminia	Carballeda	Lugo	1932-33
313.	Capdevila Lastres	Julia M ^a	A Coruña	A Coruña	1958-60

314.	Capdevila y de Guillerma	Carlota	Ferrol	A Coruña	1928-32
315.	Capote Brito	Blanca	Los Llanos	Santa Cruz de Tenerife	1948-49
316.	Caramés González	Antonia	Maceda	Ourense	1956-60
317.	Carballas Fernández	M ^a Tarsy	Taboada	Lugo	1953-58
318.	Carballido Ramallo	M ^a Pilar	Santiago de Compostela	A Coruña	1947-48
319.	Carballido Ramallo	Obdulia	Santiago de Compostela	A Coruña	1951-55
320.	Carbón Barreiro	Isaura	A Estrada	Pontevedra	1940-46
321.	Caro-Paton Gómez	Isabel			1948-49
322.	Carranza Albarrán	Aurora	La Puebla de Arganzón	Burgos	1953-55
323.	Carranza Santos	Teresa de Jesús	Lantadilla	Palencia	1933-40
324.	Carrasco Krausser	Montserrat	San Javier	Murcia	1951-56
325.	Carreira Carballal	María	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-42
326.	Carreira Formoso	M ^a de la Concepción	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-41
327.	Carreira Formoso	M ^a Isabel	Santiago de Compostela	A Coruña	1949-55
328.	Carreño Menéndez	M ^a del Carmen	Soto del Barco	Asturias	1933-40

329.	Carrera Abeijón	Carmen	O Rosal	Pontevedra	1933-40
330.	Carrera Rodríguez	Mª del Carmen	Salceda de Caselas	Pontevedra	1951-60
331.	Casado Roca	Adoración	Jerez de la Frontera	Cádiz	1955-60
332.	Casal Fernández	Avelina			1954-55
333.	Casal López	Mª del Carmen	Vigo	Pontevedra	1956-60 Valeiras
334.	Casal Paz	Avelina	Porto do Son	A Coruña	1940-57
335.	Casal Pereira	Carmen	Moraña	Pontevedra	1943-54
336.	Casal Pereira	Josefa	Moraña	Pontevedra	1929-36
337.	Casalderrey García	Mª Lucía	Pontevedra	Pontevedra	1940-41
338.	Casanueva Rodrigo	Mª del Carmen	Oaxaca	México	1939-42
339.	Casariego Carballés	Generosa	Viveiro	Lugo	1947-57
340.	Casas Fernández	Mª Luisa	Ponte Caldelas	Pontevedra	1931-34
341.	Casas Pasarín	Alicia	Pontevedra	Pontevedra	1927-33
342.	Casas Rodríguez	Elandina	Arzúa	A Coruña	1950-60
343.	Casas Sanz	Juliana	Valdeavellano de Teva	Soria	1953-59
344.	Casquero Nieto	Isabel	Campillo de Salvatierra	Salamanca	1940-45
345.	Cassinello Company	Victoria		Murcia	1947-49
346.	Castañeda y Castañeda	Mª Ermita	Barro	A Coruña	1928-29

347.	Castañeda y Castañeda	Adela	Becilla	Valladolid	1927-30
348.	Castaño Galván	Consuelo	Corrales	Zamora	1957-59
349.	Castejón Conesa	Araceli	Barcelona	Barcelona	1951-53
350.	Castejón García	M ^a Ascensión	Oviedo	Asturias	1951-55
351.	Castelo Biedma	Natividad	Sta. Cruz de Tenerife	Santa Cruz de Tenerife	1939-40
352.	Castelo Legazpi	Purificación	Pastoriza	Lugo	1947-56
353.	Castelo Rouco	Mercedes	Viveiro	Lugo	1956-60
354.	Castiñeiras Sobrino	Beatriz	Castrelo de Miño	Ourense	1947-53
355.	Castiñeiras Sobrino	Carmen	Castrelo de Miño	Ourense	1943-47
356.	Castrillo Canda	Carmen	Shangai	China	1948-49
357.	Castrillón Subirats	María	Alcalá de Henares	Madrid	1931-40
358.	Castro Aldecoa	M ^a Luisa	El Escorial	Madrid	1951-59
359.	Castro de los Rios	M ^a Pilar	México	México	1947-52
360.	Castro Lata	Ana M ^a	A Coruña	A Coruña	1949-50
361.	Castro Martín	Elvira	Gatón de Campos	Valladolid	1955-58
362.	Castro Mouzo	M ^a Teresa	Ponte do Porto	A Coruña	1954-60
363.	Castro Paradela	M ^a Ermita	Noia	A Coruña	1929-32

364.	Castro-Acuña García	M ^a Carmen	A Coruña	A Coruña	1943-44
365.	Castromil Ventureira	M ^a Carmen	A Coruña	A Coruña	1945-47
366.	Catoyra Cristóbal	Julia	Oleiros (Nós)	A Coruña	1926-29
367.	Catoyra Cristóbal	M ^a Dolores	Oleiros (Nós)	A Coruña	1926-29
368.	Cavero Cavero	M ^a Adoración	Riego de la Vega	León	1949-60
369.	Cedrón del Valle	Lidugvina	Lugo	Lugo	1939-44
370.	Cedrón Gil	M ^a Saleta	Lugo	Lugo	1958-60
371.	Cercós García	Consuelo	Valencia	Valencia	1958-60
372.	Cerqueiro Toribio	M ^a Victoria Eugenia	Santiago de Compostela	A Coruña	1951-52
373.	Cerrato Rodríguez	María	Arroyo de San Servan	Badaxoz	1928-49
374.	Cesa Carreras	Antonia			1928-29
375.	Cespedes Monge	M ^a del Carmen	Oviedo	Asturias	1939-40
376.	Chacartegui Barbier	M ^a Socorro	Guernika	Biscaia	1947-50
377.	Chacón y Chacón	María	Palma del Río	Córdoba	1958-60
378.	Cháin Agudé	Julia	Oviedo	Asturias	1951-57
379.	Chamorro González	Pilar	Toral de los Vados	León	1952-59
380.	Chamosa Sarandeses	Dolores	Agolada	Pontevedra	1940-44
381.	Chamosa	M ^a Paz	Agolada	Pontevedra	1949-51

Sarandeses						
382.	Chamoso García	M ^a del Carmen	Valladolid	Valladolid	1932-33	
383.	Chaos Montero	Elisa	Ferrol	A Coruña	1948-51	
384.	Chaos Montero	M ^a Concepción	Ferrol	A Coruña	1940-45	
385.	Charro Salgado	M ^a Pilar	Vigo	Pontevedra	1949-55	
386.	Chaveli Moratal	Concepción	Juente	Valencia	1927-28	
387.	Chico Álvarez	Rosa	Aldeanueva de la Vera	Cáceres	1950-56	
388.	Chorén Lagarón	M ^a Dolores	Taboada	Lugo	1948-54	
389.	Chueca Cuevas	M ^a Teresa	Erro	Navarra	1959-60	
390.	Cibran Junquera	M ^a Concepción			1948-49	
391.	Cid Castro	Pilar	Celanova (Acevedo do Río)	Ourense	1939-40	
392.	Cid Gómez	Regina	Solana del Río	Ávila	1928-30	
393.	Cigarrán Rodríguez- Arango	Lourdes	Vegadeo	Asturias	1928-33	
394.	Cillero Acevedo	Julia	Valadouro	Lugo	1949-52	
395.	Cillero Valoria	Laura	Autol	A Ríoxa	1945-46	
396.	Cimadevila Anido	Julia	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-42	
397.	Cimadevila Covelo	M ^a Dolores	Santiago de Compostela	A Coruña	1949-53	
398.	Cisneros Benito	Inés	Madrid	Madrid	1943-44	

399.	Cividanes Pérez	M ^a Isabel	A Guarda (Salcidos)	Pontevedra	1954-59
400.	Coarasa Gómez	Julia M ^a	Fregenal de la Sierra	Badaxoz	1954-57
401.	Cobas García	M ^a del Carmen	Crecente	Pontevedra	1950-55
402.	Cobelo Blas	M ^a Jesús	Ortigueira	A Coruña	1955-58
403.	Cochon Freire	M ^a Luisa	Meis	Pontevedra	1939-40
404.	Coco Galache	Gabina	Guarrate	Zamora	1925-29
405.	Coderque Eguiagaray	Concepción	León	León	1940-41
406.	Coello Morales	M ^a Dolores	Garaiz de la Vera	Cáceres	1944-45
407.	Coira Balboa	M ^a Angeles	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-40
408.	Colino Vega	Amparo	As Nogais	Lugo	1956-60
409.	Coll Fernández	Esperanza M ^a	Ferrol	A Coruña	1939-41
410.	Collazo Rey	M ^a Paz	A Estrada	Pontevedra	1951-52
411.	Colvee Márquez	M ^a Mercedes	Valencia	Valencia	1933-34
412.	Cominges Molins	M ^a Cristina de	Vigo	Pontevedra	1951-58
413.	Conde Cid	M ^a Ana	Allariz	Ourense	1934-35
414.	Conde Quintas	Dolores			1939-40
415.	Copado Rubio	Pilar	Villacarrillo	Xaén	1959-60
416.	Corcer Cordero	M ^a Jesús	Corcer	Asturias	1957-58

417.	Corcoba Arias	Nieves			1949-50
418.	Cordido Fanego	M ^a Concepción	Viveiro	Lugo	1929-30
419.	Cordido Fanego	M ^a del Pilar	Viveiro	Lugo	1939-46
420.	Cortés Galán	M ^a Lucila	Casar de Cáceres	Cáceres	1940-42
421.	Cortizas Rodeiro	Carmen	Monfero	A Coruña	1945-50
422.	Cosío Moreno	M ^a Mercedes	Zaragoza	Zaragoza	1925-27
423.	Costa Núñez	Ofelia	Vigo	Pontevedra	1931-34
424.	Costas Canoura	Aurelia	Ferreira do Valadouro	Lugo	1945-58
425.	Costas González	Modesta	Oia	Pontevedra	1923-29
426.	Costoya Piñeiro	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1958-60
427.	Couceiro Seoane	Elvira	Betanzos	A Coruña	1944-52
428.	Couceiro Seoane	M ^a Luisa	Betanzos	A Coruña	1949-57
429.	Couso Noya	Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1947-58
430.	Cres Rodríguez	M ^a Asunción Joaquina	Noia	A Coruña	1934-35
431.	Crespo Rivera	M ^a del Carmen	Vezdemarbán	Zamora	1954-59
432.	Cristín Ferreira	María	Toques	A Coruña	1934-40
433.	Cruz Pavón	M ^a Luisa de la	Córdoba	Córdoba	1939-42
434.	Cuadrado Bello	M ^a Natividad	Palacios	Salamanca	1951-55

Rubios					
435.	Cuadrado Prieto	M ^a Luisa	Linares de Riofrío	Salamanca	1957-60
436.	Cuadrillero Pérez	M ^a Pilar	Córdoba	Córdoba	1941-42
437.	Cuenca Segovia	Remedios	Cuenca	Cuenca	1945-47
438.	Cuesta Gutiérrez	Modesta	Medina de Rioseco	Valladolid	1921-23
439.	Cuesta Tamargo	María	Santullano de Mieres	Asturias	1935-36
440.	Cuesta Zarzosa	Cesárea de la			1948-49
441.	Cuesta Zarzosa	Margarita de la	Palencia	Palencia	1949-55
442.	Cuesta Zarzosa	Manuela de la	Palencia	Palencia	1950-55
443.	Cueva de la Roza	Aurelia	Granda (Siero)	Asturias	1939-40
444.	Cuíña Fernández	M ^a Aurora	Silleda	Pontevedra	1949-51
445.	Cuñá Estévez	Berta	Beade	Ourense	1954-60
446.	Cuñá Estévez	Delsidia	Beade	Ourense	1951-58
447.	Cuñado Hermosilla	Ángeles	Forua	Biscaia	1939-42
448.	Cuñado Hermosilla	M ^a Teresa de Jesús	Forua	Biscaia	1939-46
449.	Dalmau Nadal	Rafaela	Barcelona	Barcelona	1943-46
450.	Dancausa Ganuza	Emilia	Artajona	Navarra	1947-48
451.	Dans Boado	Mercedes	Oza dos Rios	A Coruña	1939-44

452.	Dans Boado	María	Oza dos Ríos	A Coruña	1949-57
453.	Darias Montesinos	Pulqueria	San Sebastián de la Gomera	Santa Cruz de Tenerife	1922-24
454.	Daviña Rey	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1931-36
455.	Daviña Rey	M ^a del Rosario	Santiago de Compostela	A Coruña	1949-57
456.	Daviña Saavedra	M ^a Teresa	Santiago de Compostela	A Coruña	1955-60
457.	Delgado García	Delfina Esmeralda	Salamanca	Salamanca	1944-47
458.	Delgado Meiriño	M ^a de la Paz	Verín	Ourense	1927-30
459.	Delgado Narváez	Lydia	Quintanar del Rey	Cuenca	1952-60
460.	Díaz Álvarez	M ^a del Carmen	Palacios del Sil	León	1919-20
461.	Díaz Amo	Rosa M ^a	Nava del Rey	Valladolid	1931-34
462.	Díaz Díaz	Alicia			1950-51
463.	Díaz Domínguez	M ^a de la Paz	Pontedeume	A Coruña	1926-27
464.	Díaz Eimil	Elena	A Coruña	A Coruña	1949-55
465.	Díaz Eimil	M ^a Luisa	A Coruña	A Coruña	1947-53
466.	Díaz Gallego	M ^a Mercedes	Pobra de Brollón	Lugo	1928-30
467.	Díaz Gómez	Purificación	Viñal	Asturias	1945-48

468.	Díaz López	Pilar	Samos	Lugo	1947-53
469.	Díaz López	Rosalía	Sarria	Lugo	1939-42
470.	Díaz Menéndez	Argentina	Salas	Asturias	1939-42
471.	Díaz Montero	Blanca	Neda (Xubia)	A Coruña	1955-60
472.	Díaz Moro	Amparo	La Pereda (Mieres)	Asturias	1939-42
473.	Díaz Pérez	M ^a Angeles	Páramo	Lugo	1944-45
474.	Díaz Sampedro	Francisca			1958-59
475.	Díaz Sarabia y López-Linares	Agripina	Quisicedo	Burgos	1933-34
476.	Díaz Suárez	M ^a Concepción	Moreda de Aller	Asturias	1954-60
477.	Díaz-Monasterio Gusen	Elda	Xixón	Asturias	1957-59
478.	Diego Rodríguez	M ^a del Carmen	Cantalejo	Segovia	1957-60
479.	Diéguez Cibeira	Generosa	Rodeiro	Pontevedra	1946-47
480.	Diéguez Cibeira	M ^a del Carmen	Rodeiro	Pontevedra	1949-58
481.	Diéguez Docampo	M ^a Carmen	Maceda	Ourense	1943-49
482.	Díez Álvarez	Gloria Esther	Santa María de Ordas	León	1941-42
483.	Díez del Corral Rivas	M ^a Pilar	Zaragoza	Zaragoza	1941-42
484.	Díez García	M ^a Violeta	As Palmas	As Palmas	1954-58
485.	Díez Gómez	M ^a Luisa	Arcila	Marrocos	1950-59

486.	Díez González	M ^a del Carmen	Xixón	Asturias	1954-60
487.	Díez Martínez	M ^a Begoña	Bilbao	Biscaia	1950-54
488.	Díez Ruiz	M ^a del Rosario	Arija	Burgos	1959-60
489.	Díez Troncoso	M ^a Carmen	Pamplona	Navarra	1943-44
490.	Dios Fernández	Elvira de	Vegarienza	León	1926-29
491.	Dios Mosquera	M ^a Lourdes de	Boiro	A Coruña	1939-41
492.	Dios Vidal	M ^a Isabel	Pontevedra	Pontevedra	1949-55
493.	Dios y Trillo	Teresa de	Ledesma	Salamanca	1925-28
494.	Diz Suárez	M ^a del Carmen	Illa de Arousa	Pontevedra	1945-47
495.	Diz-Lois Martínez	M ^a Ángel	Ourense	Ourense	1954-60
496.	Docampo Castillejo	Matilde	San Cibrao das Viñas	Ourense	1924-28
497.	Docobo Fernández	Alicia	A Habana (Batabano)	Cuba	1939-45
498.	Docobo Fernández	Concepción	A Habana (Batabano)	Cuba	1939-45
499.	Doel Traseira	Consuelo	Lugo	Lugo	1939-45
500.	Doel Traseira	Manuela Rosa	Madrid	Madrid	1939-41
501.	Domenech Lluch	M ^a Amalia	Xátiva	Valencia	1951-54
502.	Domingo de Domingo	M ^a Ángeles	Revilla del Campo	Burgos	1958-59
503.	Domínguez Alvés	María	Miajadas	Cáceres	1932-33

504.	Domínguez Collazo	M ^a Victoria	Vigo	Pontevedra	1945-47
505.	Domínguez del Campo	M ^a Teresa			1940-41
506.	Domínguez del Valle	Adela	Villada	Palencia	1958-60
507.	Domínguez del Valle	M ^a Julia	Villada	Palencia	1956-60
508.	Domínguez Domínguez	Victoria	Santiago de Compostela	A Coruña	1953-54
509.	Domínguez Lorenzo	M ^a del Carmen	Ourense	Ourense	1947-57
510.	Domínguez Miguel	Regina	Madrid	Madrid	1957-58
511.	Domínguez Noya	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1954-60
512.	Domínguez-Luna Cendón	M ^a Blanca	Melón	Ourense	1939-42
513.	Donapetry Orts	M ^a Rosa	Oviedo	Asturias	1939-58
514.	Dorronsoro Vicuña	M ^a Teresa	Ataun	Guipúscoa	1954-57
515.	Doval Rodríguez	M ^a del Carmen	A Habana	Cuba	1943-47
516.	Duque Juan	M ^a Luisa	Nava del Rey	Valladolid	1952-54
517.	Durán Egea	M ^a del Rosario	Vadallolid	Valladolid	1952-60
518.	Durán Sotelo	M ^a Esther	Cuntis	Pontevedra	1949-60
519.	Echevarría Gil	Lucía	Carranza	Biscaia	1959-60
520.	Egea Reche	Rosario	Chirivel	Almería	1957-59
521.	Eguiburu Castaño	M ^a del Carmen	Cabañaquinta	Asturias	1939-40
522.	Egusquiaguirre Aranoa	M ^a Purificación	Portugalete	Biscaia	1950-57

523.	Eimil Lamas	M ^a Cristina Irene	Vilalba	Lugo	1943-54
524.	Eizaguirre Aldazabal	M ^a Dolores	Donostia	Guipúscoa	1959-60
525.	Elías Gutiérrez	Ramona	Trujillo	Cáceres	1959-60
526.	Elorriaga Martínez	Antonia	Albarca	Albacete	1951-52
527.	Enciso Granados	Marina	Almería	Almería	1948-50
528.	Encuentra Buisan	Milagros	Madrid	Madrid	1943-46
529.	Enríquez García	M ^a Concepción	Ourense	Ourense	1948-56
530.	Enríquez Rodríguez-Montero	M ^a Dolores	Ourense	Ourense	1948-60
531.	Enríquez Salido	Manuela	Ferrol	A Coruña	1958-60
532.	Escalada Pato	M ^a Asunción	Trujillo	Cáceres	1957-58
533.	Escribano y Alcalde	M ^a Magdalena	Quintana del Rey	Cuenca	1933-34
534.	Escrivá Costa	M ^a Amparo	Valencia	Valencia	1946-48
535.	Escudero Ferro	Peregrina Elisa	A Coruña	A Coruña	1931-40
536.	Esparza Tapia	M ^a del Carmen	Isaba	Navarra	1957-58
537.	Espino Yañez	Clara Teresa	Ingenio	As Palmas	1940-41
538.	Esteban Delgado	Lucrecia	Tórtoles de Esgueva	Burgos	1950-60
539.	Esteban García	M ^a Rosario	Quintanar de la Sierra	Burgos	1957-60
540.	Esteban Pantoja	Pilar	Cedeira	A Coruña	1956-59

Purificación					
541.	Esteban Rodríguez	Ana M ^a	Villalón de Campos	Valladolid	1958-60
542.	Esteban Vedía	Josefa	Murillo de Rio Leza	A Rioxa	1943-47
543.	Estellés Planells	Isabel	A Coruña	A Coruña	1958-59
544.	Esteras Santa Cruz	Trinidad	Deza	Soria	1943-48
545.	Esteva Díaz	Inés	Navia de Suarna	Lugo	1954-56
546.	Estévez Carpintero	Marina C.	Arbo	Pontevedra	1940-46
547.	Estévez Valverde	Celia Dolores	Gondomar	Pontevedra	1934-41
548.	Ezquerro Moreno	M ^a Concepción	Fuensalida	Toledo	1950-54
549.	Fabeiro Fabeiro	M ^a Alfredina	Muros	A Coruña	1944-50
550.	Fabeiro García	Dolores	Negreira	A Coruña	1952-54
551.	Fabeiro García	M ^a del Carmen	Negreira	A Coruña	1939-42
552.	Facian Freire	Josefa	Sada	A Coruña	1946-47
553.	Falcó Gambón	Pilar	Graus	Huesca	1932-35
554.	Fariña Fariña	M ^a Verita	Moraña	Pontevedra	1948-60
555.	Fariña Gómez	Josefa	Santa Fé	Arxentina	1928-32
556.	Fariñas Novoa	M ^a Purificación	Vilar de Barrio	Ourense	1943-44
557.	Felipe Martín	Carmen	Salamanca	Salamanca	1957-58
558.	Felipe Rodríguez	Julia M ^a del	Llama de Colle	León	1955-58

Camino					
559.	Feliz Rey	M ^a Amparo	Lugo	Lugo	1951-56
560.	Feo García	M ^a Teresa	Madrid	Madrid	1944-48
561.	Feo González	Rosa Elvira	Meira	Lugo	1944-45
562.	Fernández Albor	Rosalía	Santiago de Compostela	A Coruña	1943-50
563.	Fernández Alcón	María	Ponferrada	León	1918-23
564.	Fernández Blanco	Ana M ^a	Puente Almuhey	León	1958-60
565.	Fernández Bustamante	M ^a del Carmen	Campoo de Yuso (Orzales)	Cantabria	1959-60
566.	Fernández Calvete	Cecilia	Ortigueira	A Coruña	1948-51
567.	Fernández Calvete	Marianela	Ortigueira	A Coruña	1939-42
568.	Fernández Carbayo	Magdalena	Villaverde	Salamanca	1928-30
569.	Fernández Carreiras	M ^a Carmen	Mondoñedo	Lugo	1947-55
570.	Fernández Casas	Sara	Misiones	Arxentina	1914-17
571.	Fernández Colinas	Lucía	León	León	1940-42
572.	Fernández de la Cerda	Magdalena	Badaxoz	Badaxoz	1925-30
573.	Fernández de la Torre	Balbina	Grado	Asturias	1939-42
574.	Fernández de la Vega Lombán	Elisa	Vega de Ribadeo	Asturias	1918-19
575.	Fernández de la	Jimena	Vega de	Asturias	1918-19

Vega Lombán			Ribadeo		
576.	Fernández de Tejada Quemada	M ^a Rosario	Munilla	A Rioxa	1958-60
577.	Fernández Díaz	Ezequiela	Morteras de Somiedo	Asturias	1948-55
578.	Fernández Fernández	M ^a del Carmen	A Rúa	Ourense	1949-60
579.	Fernández Fernández	M ^a Zaida	A Rúa	Ourense	1954-60
580.	Fernández Fernández	M ^a de las Mercedes	Ferrol	A Coruña	1956-60
581.	Fernández Fernández	M ^a Teresa	Moral de Hornuez	Segovia	1949-55
582.	Fernández Fernández	M ^a Esperanza	Moreda de Aller	Asturias	1955-60
583.	Fernández Fernández	Dorinda	A Pobra de Trives	Ourense	1958-60
584.	Fernández Ferreiro	M ^a Modesta	A Fonsagrada	Lugo	1939-44
585.	Fernández Ferrín	M ^a del Pilar	Santa Xusta de Moraña	Pontevedra	1942-47
586.	Fernández García	Antonina	A Mezquita	Ourense	1928-32
587.	Fernández García	M ^a del Pilar	Santa Xusta de Moraña	Pontevedra	1933-36
588.	Fernández González	Rosa Elvira	Meira	Lugo	1943-52
589.	Fernández Hernández	Mercedes	Zamora	Zamora	1952-57

590.	Fernández Hevia	M ^a Mercedes	Oviedo	Asturias	1939-42
591.	Fernández Ibáñez	Matilde	Nerpio	Albacete	1953-57
592.	Fernández Lombardero	Remedios	Trabada	Lugo	1947-55
593.	Fernández Martínez	Concepción	Avilés	Asturias	1950-59
594.	Fernández Martínez	Elisa	Lugo	Lugo	1947-54
595.	Fernández Martínez	Isabel	San Cristobal	León	1959-60
596.	Fernández Martínez	M ^a Dolores	Utrera	Sevilla	1958-59
597.	Fernández Méndez	Amparo	Quiroga (Villarmel)	Lugo	1929-33
598.	Fernández Merino	Josefa Concepción	Baños de Molgas	Ourense	1939-44
599.	Fernández Merino	M ^a Carmen	Baños de Molgas	Ourense	1943-47
600.	Fernández Moreno	Gloria	La Estrella	Toledo	1953-57
601.	Fernández Nortes	Margarita	Monovar	Alacante	1932-35
602.	Fernández Ortega	M ^a de la Paz	Villavicencio	Valladolid	1926-27
603.	Fernández Otero	M ^a del Pilar	Bandeira	Pontevedra	1956-60
604.	Fernández Otero	Blanca	Monforte	Lugo	1933-36
605.	Fernández Paz	Josefa	Outes	A Coruña	1951-60
606.	Fernández Paz	M ^a Mercedes	Outes	A Coruña	1950-60
607.	Fernández Pérez	Emilia			1949-50
608.	Fernández Pérez	M ^a del Socorro	Toral de los	León	1941-44

Guzmanes						
609.	Fernández Puga	Elisa	Gomesende	Ourense	1950-53	
610.	Fernández Riesco	M ^a Concepción	Madridanos (Bamba)	Zamora	1927-36	
611.	Fernández Rodríguez	M ^a del Pilar	Celanova	Ourense	1949-60	
612.	Fernández Rodríguez	M ^a Teresa	Chantada	Lugo	1928-32	
613.	Fernández Ruibal	M ^a Concepción	Bembibre	León	1939-42	
614.	Fernández Salas	M ^a del Carmen	Carrión de los Condes	Palencia	1959-60	
615.	Fernández Sampedro	Juana	Ribeira	A Coruña	1939-45	
616.	Fernández Sánchez	Clotilde	Adeje	Santa Cruz de Tenerife	1939-40	
617.	Fernández Sanmamed Hermo	M ^a de la Concepción	Ribeira	A Coruña	1939-41	
618.	Fernández Sanmiguel	Amparo			1946-47	
619.	Fernández Santiso	M ^a Antonina	San Pedro	Albacete	1945-53	
620.	Fernández Santiso	María	San Pedro	Albacete	1946-55	
621.	Fernández Sariego	Manuela	Cidra	Porto Rico	1931-32	
622.	Fernández Seara	Marina	Xinzo de Limia	Ourense	1947-60	
623.	Fernández Tejerina	Eugenia	Telde	As Palmas	1956-60	
624.	Fernández Toca	M ^a Josefa	Santoña (Bárcena de	Cantabria	1943-47	

Cicero)					
625.	Fernández Valladares	Gertrudis	Vegaquemada	León	1944-51
626.	Fernández Vallina	Esther	Sotrondio	Asturias	1952-60
627.	Fernández Vallina	Lucrecia	Sotrondio	Asturias	1950-60
628.	Fernández Varela	Pilar	A Habana (Guanabacoa)	Cuba	1949-59
629.	Fernández Vázquez	M ^a Blanca	Sarria	Lugo	1944-50
630.	Fernández Vázquez	M ^a Concepción	Vimianzo	A Coruña	1948-54
631.	Fernández y Fernández	Regina	Chantada	Lugo	1929-33
632.	Fernández y Fernández	M ^a Mercedes	Ferrol	A Coruña	1955-56
633.	Fernández y Fernández	M ^a Josefa	Lourenzá	Lugo	1928-35
634.	Fernández-Regatillo Gómez	Eloísa	Alfoz de Lloredo (Novales)	Cantabria	1952-60
635.	Fernando Pardo	M ^a Dolores			1950-51
636.	Ferrand Paz	M ^a Teresa	Madrid	Madrid	1943-48
637.	Ferreiro Burguet	M ^a Modesta	A Fonsagrada	Lugo	1947-56
638.	Ferreiro Carballal	Genoveva	Lugo	Lugo	1939-44
639.	Ferreiro Fernández	M ^a del Carmen Celina	A Fonsagrada	Lugo	1954-60
640.	Ferreiro Tizón	Ángela Luisa	A Ramallosa	Pontevedra	1939-40

641.	Ferrero Delgado	Primitiva	Zamora	Zamora	1941-42
642.	Ferrín Moreiras	Antonia	Ourense	Ourense	1939-40
643.	Ferrín Moreiras	Pastora	Ourense	Ourense	1940-46
644.	Fidalgo Fernández	M ^a Piedad	Castro Caldelas	Ourense	1958-60
645.	Fidalgo Méndez	Amparo	Santiago de Compostela	A Coruña	1926-30
646.	Fierro Fidalgo	Josefina	Ardoncino	León	1958-59
647.	Fierro Fierro	Carmen	Saludes	León	1959-60
648.	Figueira García	Carmen	Carnota	A Coruña	1951-60
649.	Fisac Vidal	M ^a Teresa	Ciudad Real	Ciudad Real	1959-60
650.	Fito Gómez	Alberta	Nogales	Badaxoz	1940-46
651.	Flores Alonso	Sofía	Pravia	Asturias	1945-47
652.	Flórez Gómez	Egidia	Villarrín de Campos	Zamora	1935-42
653.	Fojón Martínez- Reboredo	Helena M ^a	A Coruña	A Coruña	1944-51
654.	Fondevila Mato	M ^a Carmen	A Estrada	Pontevedra	1951-52
655.	Fonseca García	Amalia	Argujillo	Zamora	1921-24
656.	Fonseca Muñoz	Matilde	Barbadillo	Salamanca	1949-54
657.	Font Garabo	M ^a Josefa	Madrid	Madrid	1944-47
658.	Fontaiñas Sánchez	M ^a del Carmen	Carballiño	Ourense	1956-60
659.	Fontán Gómez	M ^a Magdalena	Sto. André de Xeive	Pontevedra	1949-56

660.	Fontán Maquieira	M ^a Carmen	Barro	Pontevedra	1941-46
661.	Forján Villar	Esclavitud	Carranza	Biscaia	1957-59
662.	Fornicles Ibarra	Dolores	Almería	Almería	1949-52
663.	Forteza Compañy	Magdalena			1949-51
664.	Fortuosos Puertas	M ^a Concepción	Toro	Zamora	1953-58
665.	Fouz Prieto	Celsa			1939-41
666.	Fraga Cabado	Antonia	Lugo	Lugo	1939-45
667.	Fraga Padín	M ^a Encarnación	Cambados	Pontevedra	1926-35
668.	Fraga Sanmartín	Hortensia	Pontevedra	Pontevedra	1939-45
669.	Fragudo Trujillo	M ^a Concepción	Hermigua	Santa Cruz de Tenerife	1959-60
670.	Fraile Poyo	Rosalía	Béjar	Salamanca	1943-44
671.	Frais Cerviño	M ^a Dolores	Muros	A Coruña	1957-58
672.	Franco Castelo	Carmen	O Pino	A Coruña	1940-46
673.	Franco García	María	Vilagarcía de Arousa (Carril)	Pontevedra	1943-44
674.	Franco Toimil	M ^a Rosa	Ares (Cervás)	A Coruña	1939-60
675.	Freijanes Parada	M ^a Paz	Lleida	Lleida	1949-55
676.	Freire Alonso	M ^a Dolores	Sada	A Coruña	1956-60
677.	Freire Freire	M ^a Dolores	Vigo	Pontevedra	1956-58
678.	Freire Gestoso	M ^a José	Vigo	Pontevedra	1958-60
679.	Freire Maseda	M ^a Dolores	San Miguel de Lugo		1943-49

Reinante					
680.	Freire Rial	María	Negreira	A Coruña	1947-52
681.	Froiz Cerviño	Mª Dolores	Muros	A Coruña	1955-60
682.	Fuente González	Mª del Pilar	Santiago de Compostela	A Coruña	1940-46
683.	Fuente Pérez	Pilar	A Habana	Cuba	1939-44
684.	Fuente Reguero	Raquel de la	Salamanca	Salamanca	1949-59
685.	Fuentes Goyanes	Mª de la Concepción	Munebreza	Zaragoza	1958-60
686.	Fuentes Pérez	Mª Pilar		Cuba	1943-44
687.	Fuentes Portals	Josefa	Outes	A Coruña	1931-36
688.	Fuster Camps	Mª del Pilar	Barcelona	Barcelona	1958-60
689.	Gabás Puig	Ana	Pont de Suert	Lleida	1945-46
690.	Gago García	Isabel Ana	Viana do Bolo	Ourense	1939-40
691.	Gail Castro	Emilia	Madrid	Madrid	1925-26
692.	Gairín Domena	Mª Teresa	Bordils	Xirona	1929-30
693.	Galán Morales	Rosa	Salvatierra de Santiago	Cáceres	1957-59
694.	Galarza Zulueta	Mª Antonina		Guipúscoa	1944-45
695.	Gáldiz Zubizarreta	Mª Angeles	Barakaldo	Biscaia	1943-47
696.	Galdo Fernández	Francisca	Viveiro	Lugo	1956-60
697.	Galdón Muñoz	Soledad	Huéscar	Granada	1943-47

698.	Galíndez Maurenza	M ^a Luisa	Bilbao	Biscaia	1957-60
699.	Gallego Domínguez	Pilar	Ourense	Ourense	1946-55
700.	Gallego Palomero	M ^a del Carmen	Villoria	Salamanca	1959-60
701.	Gallego Ramallal	M ^a del Carmen	O Burgo	A Coruña	1954-58
702.	Gamo Cuesta	Milagros	Cogolludo	Guadalaxara	1957-60
703.	Gándara Barrio	M ^a Anunciación	Vigo	Pontevedra	1940-41
704.	Gándara Barrio	M ^a Encarnación	Vigo	Pontevedra	1939-40
705.	Gándara Penela	Argentina			1939-40
706.	Garbizu Balderrain	M ^a Mercedes	Pasajes de San Juan	Guipúscoa	1959-60
707.	García Acebal	M ^a Consolación	Lugo	Lugo	1939-42
708.	García Acosta	Elena	Santa Cruz de Tenerife	Santa Cruz de Tenerife	1955-57
709.	García Agra	Amelia	A Coruña	A Coruña	1954-60
710.	García Agra	M ^a Carmen	Vimianzo	A Coruña	1949-50
711.	García Agra	M ^a Esther	Vimianzo	A Coruña	1946-59
712.	García Alonso	Adela Clara	Cangas de Narcea	Asturias	1951-58
713.	García Alonso	M ^a del Pilar	Gallegos de Hornija	Valladolid	1952-60
714.	García Alonso	Julia	Jubia	Asturias	1958-60
715.	García Álvarez	M ^a del Rosario	Cambados	Pontevedra	1939-42

716.	García Álvarez	Isabel	Plasencia	Cáceres	1955-58
717.	García Álvarez	M ^a Magdalena	Plasencia	Cáceres	1957-59
718.	García Amo	Carmen	Torrecilla de la Orden	Valladolid	1925-27
719.	García Berdiales	María	Santiago de Compostela	A Coruña	1917-21
720.	García Campillo	M ^a Teresa	Miño	A Coruña	1957-60
721.	García Cidón	M ^a Josefa	Caldas de Reis	Pontevedra	1957-60
722.	García Contell	M ^a Dolores	Valencia	Valencia	1959-60
723.	García Cortinas	Ana Salomé			1927-28
724.	García Coto	M ^a Josefa	La Felguera	Asturias	1935-41
725.	García de la Torre	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1948-55
726.	García del Río	Isabel	A Coruña	A Coruña	1947-56
727.	García del Villar	M ^a Luisa	Tordesillas	Valladolid	1931-35
728.	García Eguimendía	M ^a Teresa	Hendaya	Francia	1946-52
729.	García Eiranova	Pilar	Pedrafita do Cebreiro	Lugo	1955-60
730.	García Fernández	Etelvina	Oviedo	Asturias	1946-51
731.	García Fraga	M ^a Dolores	Ordes	A Coruña	1946-56
732.	García Franco	Marina	Capela	A Coruña	1953-60
733.	García García	Celia	A Coruña	A Coruña	1946-48

734.	García García	Amelia Teresa	Cardosos de Llanes	Asturias	1951-53
735.	García García	M ^a Encarnación	Matilla de los Caños del Río	Salamanca	1946-52
736.	García García	Josefina	Miño	A Coruña	1946-54
737.	García García	M ^a Luz	Salamanca	Salamanca	1952-55
738.	García Gómez	Aurora	Casas Ibáñez	Albacete	1958-60
739.	García González	Olga Cristina	Santiago de Compostela	A Coruña	1951-60
740.	García González	Julia	Vega de Espinareda	León	1947-48
741.	García González	M ^a del Carmen	Vega de Espinareda	León	1959-60
742.	García Guerra	María	Sobrado dos Monxes	A Coruña	1939-47
743.	García Hernández	Oliva	El Pego	Zamora	1945-49
744.	García Ladrón de Cegama	M ^a Cinta	Tortosa	Tarragona	1945-49
745.	García López	M ^a Jesús	Foz	Lugo	1948-54
746.	García López-Peláez	Margarita	Briones	A Ríoxa	1927-30
747.	García Martínez	Julita	La Caridad	Asturias	1939-57
748.	García Martínez	M ^a del Pilar	Mieres	Asturias	1952-58
749.	García Martínez	Ángela	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1941-42

750.	García Menéndez	M ^a Luisa	Pola de Gordón	León	1940-46
751.	García Miguel	Agustina	Matilla de los Caños del Río	Salamanca	1946-52
752.	García Moreno	M ^a Carmen	León	León	1943-46
753.	García Muñiz	María	A Coruña	A Coruña	1951-60
754.	García Muñoz	Valentina	Escalona	Toledo	1945-46
755.	García Nistal	Ana M ^a	Trasmiras (Vila de Rei)	Ourense	1948-51
756.	García Otero	Corona	A Pobra do Caramiñal	A Coruña	1951-60
757.	García Piccoli	M ^a Carmen	Villa Huidobro	Córdoba (Arxentina)	1941-45
758.	García Pineda	Eloísa	Cádiz	Cádiz	1943-44
759.	García Robles	M ^a Pilar	La Robla	León	1947-53
760.	García Rodríguez	Antonia Donata	San Emiliano	León	1945-46
761.	García Salgado	Elvira	A Estrada (Codeseda)	Pontevedra	1927-30
762.	García Sánchez	Clarisa	Villaseco	Salamanca	1954-60
763.	García Sanz	Dominica M ^a del Pilar	Zaragoza	Zaragoza	1941-45
764.	García Sola	Teresa	Ríos	Ourense	1939-42
765.	García Suárez	M ^a Azucena	Mieres	Asturias	1958-60

766.	García Suárez	Adamina	Villarín de Riello	León	1956-60
767.	García Torrado	M ^a Carmen	Ribadavia	Ourense	1941-44
768.	García Trigueros	M ^a del Pilar	Villacintor	León	1943-49
769.	García Valcárcel	Mercedes	Molina de Aragón	Guadalaxara	1933-34
770.	García Vicente	Concepción	Sevilla	Sevilla	1958-60
771.	García Vila	M ^a Concepción	Crecente	Pontevedra	1923-27
772.	García-Lorenzana Martínez	Justina	Huergas	León	1939-40
773.	García-Rodeja Fernández	M ^a Paz	Santiago de Compostela	A Coruña	1956-60
774.	Garnica de la Dehesa	Soledad	Santoña	Cantabria	1940-41
775.	Garrido Aspiroz	Encarnación	Navas de San Juan	Xaén	1958-60
776.	Garrido Garrido	Concepción	Ademuz	Valencia	1949-54
777.	Garrido Martínez	Eulalia	A Coruña	A Coruña	1948-55
778.	Garrido Reguero	M ^a Luisa	Medina del Campo	Valladolid	1959-60
779.	Garrido Rodríguez- Radillo	M ^a Isabel	Valencia de Don Juan	León	1948-57
780.	Garrido Uribe	M ^a Carmen	Valencia de Don Juan	León	1941-42
781.	Garzo Pastrana	Laura	Valencia de	León	1948-56

Don Juan					
782.	Gasalla y Rivero	M ^a Helena	Lugo	Lugo	1939-47
783.	Gasque Díaz	Juana	Madrid	Madrid	1951-53
784.	Gastaldo Ríos	Emilia	Silla	Valencia	1951-55
785.	Gastañaduy García	M ^a del Carmen	Poio	Pontevedra	1949-59
786.	Gato Luaces	Perfecta Inés	Ortigueira	A Coruña	1944-50
787.	Gato Sardina	Isolina	Valdoviño	A Coruña	1941-54
788.	Gil Barbeaud	Blanca M ^a	Langeais	Francia	1957-59
789.	Gil Cacho	M ^a del Pilar	Salamanca	Salamanca	1939-40
790.	Gil de la Peña	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1958-60
791.	Gil Ferreiro	María	Negreira	A Coruña	1944-45
792.	Gil Freijoso	Ramona	Moreiras	Ourense	1941-48
793.	Gil Iglesias	M ^a Teresa	Muros	A Coruña	1939-45
794.	Gil Merino	M ^a Concepción	Castrillo de Villavega	Palencia	1940-45
795.	Gila González	Alicia	Madrid	Madrid	1957-59
796.	Gimeno Bañón	Victoria	Manzanares	Ciudad Real	1957-60
797.	Gimeno Gómez	M ^a Rafaela	Torrelacárcel	Teruel	1955-60
798.	Gimeno Pérez	Luisa	Rueda	Valladolid	1927-30
799.	Gippini López de Rego	Felisa	Santiago de Compostela	A Coruña	1957-60

800.	Girón Niveiros	Regina	Santiago de Compostela	A Coruña	1933-40
801.	Girón Rodríguez	M ^a Purificación	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-45
802.	Golpe Posse	Antonia	A Coruña	A Coruña	1949-50
803.	Gómez Aguerre	Natalia	Lugo	Lugo	1949-56
804.	Gómez Campo	M ^a Eva	Torrelavega	Cantabria	1948-50
805.	Gómez Carnicero	M ^a Carmen	Montederramo	Ourense	1950-52
806.	Gómez Cuervo	M ^a del Carmen	Madrid	Madrid	1923-25
807.	Gómez de Balugera González	María	Vitoria	Álava	1943-47
808.	Gómez Fernández	M ^a del Carmen	A Coruña	A Coruña	1927-30
809.	Gómez Gómez	Isabel	Villafáfila	Zamora	1950-57
810.	Gómez González	Josefa M ^a Luisa			1949-50
811.	Gómez González	M ^a del Carmen	Cambados	Pontevedra	1955-60
812.	Gómez Hidalgo	Carmen	Alange	Badaxoz	1959-60
813.	Gómez Lemos	Blanca Lydia	Samos	Lugo	1945-48
814.	Gómez Martínez	Emilia	Ferrol	A Coruña	1943-48
815.	Gómez Prieto	M ^a Teresa	Sestao	Biscaia	1947-55
816.	Gómez Real	Natividad			1950-51
817.	Gómez Rodríguez	Francisca	San Martín de Valdeiglesias	Madrid	1953-57

818.	Gómez San Román	Mª del Carmen	Xixón	Asturias	1953-60
819.	Gómez Torre	Mª Constanza			1941-42
820.	Gómez Vila	Mª Ángela	Baños de Molgas	Ourense	1939-47
821.	González Álvarez	Stilita	Carballiño	Ourense	1950-57
822.	González Álvarez	Carmen	León	León	1945-51
823.	González Álvarez	Ana Celia	O Pino	A Coruña	1946-48
824.	González Alvargonzález	Mª Antonieta	Xixón	Asturias	1939-41
825.	González Alvargonzález	Mª del Pilar	Xixón	Asturias	1939-41
826.	González Argüelles	Mª Estrella	Oviedo	Asturias	1939-42
827.	González Avilés	Mª Mercedes	Riolobos	Cáceres	1951-55
828.	González Bouzas	Mª Dolores	Allariz	Ourense	1939-44
829.	González Bures	Josefa Celestina	Figaredo	Asturias	1955-60
830.	González Campos	Mª Carmen	Maside (Santa Comba de Treboedo)	Ourense	1946-49
831.	González Carreró	Mafalda	Santiago de Compostela	A Coruña	1943-49
832.	González Cifuentes	Enedina			1944-45
833.	González Cobo	Julia	Santander	Cantabria	1943-48
834.	González Conejero	Mª de las	Serrejón	Cáceres	1955-58

Nieves					
835.	González Costas	M ^a del Carmen	Bouzas	Pontevedra	1941-49
836.	González de Audicana Zaballa	M ^a Pilar	Bilbao	Biscaia	1941-44
837.	González de Juana	M ^a Amalia	Villadiego	Burgos	1935-41
838.	González de Lema Pérez	Sagrario	San Sadurniño	A Coruña	1939-46
839.	González de Prado y de Pedro	Felisa	Quintanar de la Sierra	Burgos	1940-41
840.	González de Rovira	Petronila	Cambados	Pontevedra	1934-35
841.	González de Sena	Sagrario	Ferrol	A Coruña	1941-42
842.	González de Zúñiga	M ^a Ángeles	Arandilla	Burgos	1951-55
843.	González Dorrego	Consuelo	Meira	Lugo	1958-60
844.	González Fernández	M ^a Elena	A Fonsagrada	Lugo	1955-60
845.	González Fernández	Dolores	Entrimo	Ourense	1943-47
846.	González Fernández	Josefa M ^a	Ribas de Sil (Vilardonas)	Lugo	1928-30
847.	González Fernández	Digna	Sober	Lugo	1950-59
848.	González Fernández	Sara	Toro	Zamora	1946-52
849.	González Ferreiro	María	Negreira	A Coruña	1939-45
850.	González Fidalgo	Concepción	Jiménez de Jamuz	León	1959-60

851.	González García	Laura	Chantada	Lugo	1953-58
852.	González García	Mª Fe	Toreno del Sil	León	1958-59
853.	González García	María	Vega de Magaz	León	1955-60
854.	González Garrido	Corona	Reboreda	Ourense	1950-51
855.	González González	Ana Luisa	A Habana	Cuba	1959-60
856.	González González	Camila	Allariz	Ourense	1939-45
857.	González González	Concepción	Candás	Asturias	1954-60
858.	González González	Esperanza	La Robla	León	1954-59
859.	González Gutiérrez	Mª del Carmen	Soto del Barco	Asturias	1943-47
860.	González Hidalgo	Pilar	Torrenueva	Ciudad Real	1957-59
861.	González Iglesias	Mª Margot	A Peroxa (Pitón)	Ourense	1956-60
862.	González Laulate	Isabel	Oviedo	Asturias	1943-50
863.	González López	Mª Pilar	Segovia	Segovia	1957-58
864.	González Manrique	Valeriana	Deza	Soria	1939-42
865.	González Martínez	Ascensión	Iglesias	Burgos	1958-60
866.	González Martínez	Mª Carmen	Oviedo	Asturias	1946-52
867.	González Menéndez	Ana Mª	Cumanayagua	Cuba	1935-40
868.	González Menéndez	Mª Consolación	Cumanayagua	Cuba	1934-40
869.	González Moreno	Bárbara	Ubrique	Cádiz	1957-59

870.	González Peón	M ^a Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1941-56
871.	González Posada Rodríguez	M ^a de la Paz	Xixón	Asturias	1927-30
872.	González Raposo	Carmen	Cambados	Pontevedra	1939-44
873.	González Rasa	M ^a del Pilar	Oviedo	Asturias	1939-42
874.	González Rodríguez	Oliva	Campelo	León	1959-60
875.	González Rodríguez	Ana M ^a	Celanova	Ourense	1958-60
876.	González Rodríguez	Mercedes	Vigo	Pontevedra	1959-60
877.	González Rouco	María	Viveiro	Lugo	1928-34
878.	González Rovira	Petronila	Cambados	Pontevedra	1935-41
879.	González Santos	Josefa	Castrojeriz	Burgos	1929-33
880.	González Taboada	M ^a del Carmen Ofelia	Lalín	Pontevedra	1943-48
881.	González Urrea y López de Silano	M ^a Socorro	Fonzaleche	A Rioxa	1939-40
882.	González Vázquez	Milagros	Carballo	A Coruña	1951-53
883.	González Vázquez	Ana M ^a	Ponteceso	A Coruña	1949-50
884.	González Villuendas	M ^a Luisa	Zaragoza	Zaragoza	1959-60
885.	González-Reguerual Gigosos	M ^a Dolores	Santiago de Compostela	A Coruña	1958-60
886.	Gordón Monreal	Celia	Benavides de Órbigo	León	1957-58
887.	Gorostiaga Gorriti	Margarita	Alegría de Oria	Guipúscoa	1939-40

888.	Gorrochategui Aguirre	M ^a Nieves	Sopuerta	Biscaia	1940-42
889.	Goya González-Herrera	Emilia	Cabuérniga	Cantabria	1933-34
890.	Goyanes Velón	M ^a Paz	Lalín	Pontevedra	1941-46
891.	Gramunt de Moragas	Montserrat	Tarragona	Tarragona	1949-52
892.	Granado Sanz	Rosario	Villamayor de Campos	Zamora	1957-60
893.	Granados Montoro	Carmen	Granada	Granada	1949-50
894.	Grandal Pita	M ^a del Carmen	Ferrol	A Coruña	1932-40
895.	Grela Martínez	M ^a Dolores	Cabezón de la Sal	Cantabria	1950-56
896.	Grima Díaz	María	Aguilas	Murcia	1959-60
897.	Grobas Labandeira	Julia	Ponte Carreira	A Coruña	1956-60
898.	Gründel Lourido	Armanda Luisa	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1949-52
899.	Guerrero Abella	Matilde	Ponferrada	León	1953-58
900.	Guerrero Dosil	Peregrina	Noia	A Coruña	1950-52
901.	Guerrero Oyonarte	Natalia	Cáceres	Cáceres	1948-49
902.	Guevara Rodríguez	M ^a Victoria	Güijuelo	Salamanca	1941-48
903.	Guillén Galván	M ^a del Carmen	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1949-56
904.	Guiloche Petit	M ^a del Carmen	Burgos	Burgos	1940-42
905.	Guitián Carballal	M ^a Victoria	Santiago de	A Coruña	1939-40

Compostela					
906.	Gutián Carballal	Rosa M ^a	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-42
907.	Gurtubay Zubicaray	M ^a Nieves	Bilbao	Bizcaia	1943-48
908.	Gutiérrez Álvarez	Avelina			1950-51
909.	Gutiérrez Cañas Fernández Cavada	M ^a de la Concepción	Valladolid	Valladolid	1924-26
910.	Gutiérrez Galiano	Montserrat	Orihuela	Alacante	1958-60
911.	Gutiérrez Gil	M ^a Irene	Torresandino	Burgos	1940-42
912.	Gutiérrez Gil	M ^a Vicenta	Torresandino	Burgos	1941-44
913.	Gutiérrez González	Alejandra	Boñar	León	1949-56
914.	Gutiérrez Herrero	M ^a Soledad	Valladolid	Valladolid	1948-58
915.	Gutiérrez López	Guadalupe	A Coruña	A Coruña	1931-34
916.	Gutiérrez López	M ^a Jesús	A Coruña	A Coruña	1931-34
917.	Gutiérrez Novoa	Marina Amalia	Cea	Ourense	1948-59
918.	Gutiérrez-Moyano López	M ^a del Carmen	A Coruña	A Coruña	1935-42
919.	Guzmán Gómez	Peregrina	Cea	Ourense	1958-60
920.	Guzmán Puerto	Filomena	Mogarráz	Salamanca	1951-60
921.	Heiss Hausmann	Margarita	Madrid	Madrid	1958-59
922.	Herckenrode de la Motte Bidart	Blanca van	Santurce	Biscaia	1948-49
923.	Hermida Rouco	M ^a Jesús	A Coruña	A Coruña	1959-60

924.	Hernández Navarrete	Matilde	Redondela	Pontevedra	1955-56
925.	Hernández Sánchez	Evangelina	Alameda de Gardón	Salamanca	1952-57
926.	Hernández Torrents	M ^a Adelina	Puerto de la Cruz	Santa Cruz de Tenerife	1956-57
927.	Hernando González	Juana M ^a	Cubo de la Solana	Soria	1952-59
928.	Hernando González	Elvira	Zaragoza	Zaragoza	1952-54
929.	Hernando Sanz	M ^a Purificación	Madrid	Madrid	1955-59
930.	Hernansáez Gallego	Elisa	A Coruña	A Coruña	1939-44
931.	Hernansáez Gallego	M ^a Dolores	Cartagena	Murcia	1940-44
932.	Herraez Blasco	Inés	Benaguacil	Valencia	1958-60
933.	Herrán García	Rosalía	Quintana María	Burgos	1939-41
934.	Herranz Abad	Aderita	Boceguillas	Segovia	1928-34
935.	Herranz Rodríguez	M ^a Josefa	Porriño	Pontevedra	1947-50
936.	Herrera García	Rosita	Benavides de Órbigo	León	1957-60
937.	Herrero Coco	M ^a del Carmen	La Bóveda de Toro	Zamora	1952-57
938.	Herrero Escalante	Emilia			1939-40
939.	Herrero García	Beatriz	Escobar de Campo	León	1949-59

940.	Herrero Hinojo	M ^a Pilar	Fuentes Calientes	Teruel	1943-45
941.	Herrero Zapatero	M ^a Francisca	Alba de Tormes	Salamanca	1955-60
942.	Herreros y Corrales	Adelaida	Sarria	Lugo	1924-28
943.	Hervella Nieto	Evelina	O Barco de Valdeorras	Ourense	1933-36
944.	Holgueras Arciniega	M ^a Teresa	Campo de San Pedro	Segovia	1950-59
945.	Hortal Alonso	Ana M ^a	Mérida	Badaxoz	1950-52
946.	Hortal Pérez	Carolina	Matanza	León	1922-26
947.	Hoyo de la Helguera	M ^a Luisa de	Castro Urdiales	Cantabria	1944-56
948.	Huerga Rodríguez	M ^a Concepción	Sama de Langreo	Asturias	1949-56
949.	Huerta Hernández	Ángela	Maján	Soria	1943-49
950.	Huéscar Fernández	Teresa	Infantes	Ciudad Real	1948-54
951.	Huidobro Alonso	Alicia Natividad	Zarratón de Rioja	A Rioja	1949-50
952.	Huidobro de la Bárcena	M ^a Luisa	Burgos	Burgos	1958-59
953.	Hurlé Álvarez	Josefa Aida	Avilés	Asturias	1939-45
954.	Hyde Aragonés	Cándida	Ferrol	A Coruña	1931-35
955.	Ibáñez Cullia	M ^a Mercedes	Puente Viesgo	Cantabria	1956-58
956.	Ibarreche Ugarte	M ^a Carmen	Amorebieta	Biscaia	1941-46

957.	Igea López-Vázquez	M ^a Asunción	Valladolid	Valladolid	1941-45
958.	Iglesias Álvarez	M ^a del Carmen	Tui	Pontevedra	1939-42
959.	Iglesias Amigo	M ^a Luisa	Oroso	A Coruña	1946-60
960.	Iglesias Bouzas	Concepción	Santa Uxía de Ribeira	A Coruña	1949-51
961.	Iglesias Martín	Isabel	Ames	A Coruña	1959-60
962.	Iglesias Mouzo	Ramona Consuelo	Santiago de Compostela	A Coruña	1946-52
963.	Iglesias Santalla	Genoveva	A Coruña	A Coruña	1947-48
964.	Iglesias Verdes	Leonor		A Coruña	1941-42
965.	Illera Paisan	M ^a Carmen	Astudillo	Palencia	1945-46
966.	Imaz Fernández de Casadevante	M ^a Aránzazu	San Sebastián	Guipúscoa	1951-56
967.	Insua López	M ^a Consolación	A Coruña	A Coruña	1940-45
968.	Iragüen Gabicagogeascoa	M ^a Carmen	Bilbao	Biscaia	1941-45
969.	Irigoyen Atorrasagasti	M ^a Jesús	Hernani	Guipúscoa	1950-59
970.	Irisarri Galvey	Rosa M ^a	Málaga	Málaga	1949-53
971.	Isorna Artime	M ^a de los Ángeles	Santiago de Compostela	A Coruña	1958-60
972.	Iturrioz Larrínaga	M ^a Antonia	Bilbao	Biscaia	1939-40
973.	Izaguirre Uranga	M ^a Carmen	Aduna	Guipúscoa	1943-45
974.	Jares Herrero	M ^a Rosa	Paderne de Allariz	Ourense	1928-32

(Mourisco)					
975.	Jarillo Jarillo	Rita	Valdelacasa	Cáceres	1959-60
976.	Jáuregui Fuertes	M ^a Guadalupe	Fuenterrabia	Guipúscoa	1957-60
977.	Jáuregui Martín	M ^a del Carmen	Málaga	Málaga	1959-60
978.	Jaureguizar Vázquez	M ^a Dolores	Ferrol	A Coruña	1956-60
979.	Jiménez Alonso	M ^a Amalia	Ribadeo	Lugo	1959-60
980.	Jiménez Olmos	Carolina	Lanjarón	Granada	1957-58
981.	Jiménez Olmos	Isabel	Lanjarón	Granada	1957-58
982.	Jordana Mallol	Concepción	Torroella de Montgrí	Xirona	1947-50
983.	Jorge Barreiro	M ^a del Pilar	Santiago de Compostela	A Coruña	1946-52
984.	Juste Cao	M ^a Carmen	San Clodio	A Coruña	1954-55
985.	Justel Parada	Julia	Vigo	Pontevedra	1939-42
986.	Labandeira Touceda	Balbina	Dodro (Lestrove)	A Coruña	1951-60
987.	Lafargue Paretas	Concepción	Cervera	Lleida	1935-36
988.	Lagarón Fórneas	Irene	Taboada	Lugo	1928-34
989.	Lage Dávila	Enma	Vigo	Pontevedra	1946-48
990.	Lage Mouce	Julita	Ortigueira	A Coruña	1932-35
991.	Lage Suárez	M ^a del Carmen	Ribadeo	Lugo	1939-44
992.	Lago Tato	M ^a Carmen	Carballeda de	Ourense	1943-50

Valdeorras (Sobradelo)					
993.	Lajo Pérez	María	Valladolid	Valladolid	1952-53
994.	Lamarca Casas	María	Zaragoza	Zaragoza	1922-23
995.	Lamas Aneiros	M ^a Asunción	Madrid	Madrid	1956-60
996.	Lamas Lourido	Anastasia	A Pontenova (Xudán)	Lugo	1924-26
997.	Lamazares González	Georgina	Rodeiro	Pontevedra	1951-54
998.	Lamelo Díaz	M ^a de los Milagros	O Saviñao (Piñeiro)	Lugo	1939-45
999.	Lamelo Novoa	M ^a del Carmen	Escairón	Lugo	1948-50
1000.	Landa Ramón	M ^a del Carmen	Bilbao	Biscaia	1947-54
1001.	Lapeyra Zubiaurre	M ^a Begoña	Barakaldo	Biscaia	1946-50
1002.	Largacha Calzada	M ^a Teresa	Bilbao	Biscaia	1943-46
1003.	Larraz Moreno	M ^a del Carmen	Estella	Navarra	1939-42
1004.	Larreu Gómez	Amelia	Palencia	Palencia	1950-53
1005.	Larrucea Gómez	M ^a de los Ángeles	Muelas del Pan	Zamora	1955-60
1006.	Lasagabaster Echarri	M ^a Concepción	Bergara	Guipúscoa	1943-45
1007.	Lastres García	Inés	Cee	A Coruña	1934-41
1008.	Lázaro Acebes	Asunción	Madrid	Madrid	1957-59
1009.	Legido Pascual	Carmen	Maceda	Ourense	1918-23

1010.	Leibar Echaguibel	Luisa	Durango	Biscaia	1945-52
1011.	Leiceaga Baltar	Saladina	Noia	A Coruña	1950-56
1012.	Leira Lourido	Pilar	Ferrol	A Coruña	1950-53
1013.	Leis Bugallo	Amalia	Oza dos Ríos	A Coruña	1941-47
1014.	Leiva Pérez	M ^a Pilar	Coristanco	A Coruña	1951-52
1015.	Lema Panisse	M ^a Luisa	Malpica	A Coruña	1949-58
1016.	Lema Pintos	M ^a Dolores	Santiago de Compostela	A Coruña	1929-34
1017.	Lema Pintos	M ^a Luisa	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-40
1018.	Lema Pintos	M ^a Teresa	Santiago de Compostela	A Coruña	1943-46
1019.	León Aguado	M ^a del Carmen	Casaseca	Zamora	1958-60
1020.	Lesta González	Balbina	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-45
1021.	Leyte Marrero	M ^a del Carmen	Arucas	As Palmas	1939-40
1022.	Lillo González	M ^a del Pilar	Medina	Burgos	1927-30
1023.	Lillo Pardo	M ^a Dolores	Carcelen	Albacete	1945-60
1024.	Linares Fernández	M ^a del Carmen	León	León	1954-60
1025.	Linaza Undabeitia	M ^a del Carmen	Galdácano	Biscaia	1933-40
1026.	Linde García	M ^a Dolores	Granada	Granada	1957-58
1027.	Liñares Rey	M ^a del Carmen	Rois (Buxán)	A Coruña	1950-60

1028.	Liñares Stolle	M ^a Jesús	Ordes	A Coruña	1956-60
1029.	Lis Casas	Manuela de	San Xurxo de Sacos	Pontevedra	1939-42
1030.	Lis Casas	Victoria de	San Xurxo de Sacos	Pontevedra	1939-46
1031.	Lizarazu Arcelus	M ^a Ramona	Ormaiztegui	Guipúscoa	1940-45
1032.	Llerandi Ribalaygua	Josefa Margarita	Santander	Cantabria	1944-52
1033.	Llorca de la Torre	Josefa Margarita	Santander	Cantabria	1949-51
1034.	Lombán Alonso	M ^a del Pilar	Astorga	León	1939-46
1035.	Lombardero Martínez	Dolores	Trabada	Lugo	1928-32
1036.	López Alonso	M ^a Lourdes	Vigo	Pontevedra	1939-47
1037.	López Alonso	Olga	Vigo	Pontevedra	1944-47
1038.	López Bustamante Arana	M ^a del Carmen	Portugalete	Biscaia	1954-58
1039.	López Cotarelo	María	Taramundi	Asturias	1914-24
1040.	López de la Torre	Francisca	Madrid	Madrid	1958-59
1041.	López Díaz	Inés	A Fonsagrada	Lugo	1949-60
1042.	López Espino	Isabel	As Palmas	As Palmas	1946-52
1043.	López Fernández	M ^a Dolores	Sarria	Lugo	1927-30
1044.	López Fernández	Caridad	Xixón	Asturias	1939-47
1045.	López García	M ^a Carmen	Antas de Ulla	Lugo	1943-51

1046.	López García	Mª Hermesinda	Guntín (Guntín de Pallarés)	Lugo	1951-60
1047.	López González	Manuela Ángela	Carballedo (Buciños)	Lugo	1945-53
1048.	López Guerrero Moreno	Carmen	Toledo	Toledo	1943-44
1049.	López Isla	Mª Teresa	Santa Cruz	Ourense	1958-60
1050.	López López	Mª del Pilar	Muxía	A Coruña	1934-42
1051.	López López	Mª Milagros	Santiago de Compostela	A Coruña	1941-46
1052.	López López	Clementina	Sarria	Lugo	1939-41
1053.	López Luaces	Mª Olga	Palma Soriano	Cuba	1946-48
1054.	López Martínez	Francisca Paula	Higueras de Arjona	Xaén	1957-59
1055.	López Martínez	Benita	Santiago de Compostela	A Coruña	1921-23
1056.	López Martínez	Alba	Sober	Lugo	1957-60
1057.	López Melo	Mª Isabel	Gandía	Valencia	1953-58
1058.	López Núñez	Esther	A Fonsagrada	Lugo	1939-40
1059.	López Pablo	Aurea	Arroyo de San Serván	Badaxoz	1950-54
1060.	López Ramallal	Pilar	Güesa	Navarra	1944-50
1061.	López Rodríguez	Isabel	A Habana	Cuba	1951-59
1062.	López Rodríguez	Olga	A Habana	Cuba	1950-54

1063.	López Rodríguez	M ^a del Carmen	Foz	Lugo	1959-60
1064.	López Rodríguez	M ^a Ángeles	Melide	A Coruña	1956-60
1065.	López Rosende	Celia	A Coruña	A Coruña	1939-40
1066.	López Sendón	Josefa	Dumbria (Berdeogas)	A Coruña	1943-47
1067.	López Sendón	M ^a Victoria	Santiago de Compostela	A Coruña	1943-49
1068.	López Somoza	Balbina	Pantón (Eiré)	Lugo	1928-34
1069.	López Souto	Adela	Foz (Vilaronte)	Lugo	1948-51
1070.	López Souto	Sofía	Foz (Vilaronte)	Lugo	1947-54
1071.	López Vázquez	M ^a del Pilar	Coles (Barra de Miño)	Ourense	1950-60
1072.	López Vázquez	M ^a de los Dolores	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-44
1073.	López Vilariño	Antonia	Ferrol	A Coruña	1940-45
1074.	López Vilariño	M ^a Luisa	Ferrol	A Coruña	1939-44
1075.	López Villar	Julia	A Coruña	A Coruña	1931-36
1076.	López Vivas	Amalia	Santibañez	Zamora	1959-60
1077.	López-Bustamante Arana	M ^a Begoña	Portugalete	Biscaia	1955-56
1078.	López-Veiga Ponte	Aida Beatriz	A Habana	Cuba	1949-58
1079.	Lorenzana Lorenzana	Josefa	Chantada	Lugo	1945-55
1080.	Lorenzo López	Purificación	Santiago de	A Coruña	1947-50

Compostela					
1081.	Lorenzo Martínez	María	Lobios	Ourense	1939-42
1082.	Lorenzo Salgado	Dolores	León	León	1926-29
1083.	Losada Varela	M ^a del Rosario	A Coruña	A Coruña	1959-60
1084.	Losada Vázquez	M ^a Gloria	Antas de Ulla	Lugo	1950-60
1085.	Losada Villamarín	M ^a Angustias	Toén (Puga)	Ourense	1939-46
1086.	Lozano Maya	Rosario	A Coruña	A Coruña	1947-48
1087.	Lozar Ortega	M ^a Concepción	Villadiego	Burgos	1949-54
1088.	Luaces Baliña	M ^a Teresa	Monforte	Lugo	1945-54
1089.	Luaces Pérez	Josefina	Navia	Asturias	1957-59
1090.	Luelmo González	Francisca de	Santores	Zamora	1924-25
1091.	Maceira Vidán	Sofía	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-44
1092.	Machancoses Andrés	M ^a del Pilar	Alboraya	Valencia	1959-60
1093.	Madina Sanmartín	Blanca	Bergara	Guipúscoa	1948-49
1094.	Madriñán González	Ana	Vigo	Pontevedra	1956-60
1095.	Madriñán Rodríguez	María	Lalín	Pontevedra	1944-52
1096.	Madriñán Santorum	M ^a Esther	Lalín (Prado)	Pontevedra	1939-42
1097.	Magaz Pérez	M ^a Elisa	Quintana del Castillo	León	1946-48
1098.	Magna González del Valle	M ^a Jesús	Salinas	Asturias	1945-47

1099.	Maiz Zubillaga	M ^a Carmen	San Sebastián	Guipúscoa	1950-52
1100.	Mallo Martínez	Petra	Senra	León	1943-46
1101.	Mallo Tirador	Julia	Pola de Lena	Asturias	1948-49
1102.	Malvar Carballal	M ^a Carmen	Pontevedra	Pontevedra	1951-54
1103.	Malvar Carballal	M ^a Gloria	Pontevedra	Pontevedra	1951-54
1104.	Malvar Senra	Herminia	Pontevedra	Pontvedra	1939-40
1105.	Mancebo Rodríguez	Concepción	Castro del Condado	León	1943-51
1106.	Mancisidor Tolosa	Ángela	Tolosa	Guipúscoa	1957-59
1107.	Mandrí Costa	Rosa	Barcelona	Barcelona	1934-36
1108.	Mangana Saborido	Carmen	Allariz	Ourense	1939-40
1109.	Manteiga Vidal	M ^a Encarnación	Miño	A Coruña	1946-47
1110.	Maquieira Lis	M ^a Dolores	Porrás	Pontevedra	1939-40
1111.	Marcos Villa	Marta M ^a	Cangas de Narcea	Asturias	1945-52
1112.	Mareque Seoane	Concepción	Santiago de Compostela	A Coruña	1943-44
1113.	Mareque Seoane	Isolina	Santiago de Compostela	A Coruña	1943-48
1114.	Marescot García	Mercedes			1939-40
1115.	Marimón Benages	M ^a del Pilar	Benetusser	Valencia	1951-57
1116.	Marimón Benages	Carmen	Teruel	Teruel	1946-47

1117.	Marín Rojas	Remedios	Alozaina	Málaga	1950-59
1118.	Mariña Legazpi	Josefa	Foz (Santa Cecilia)	Lugo	1948-49
1119.	Mariño García	M ^a del Pilar	Ordes	A Coruña	1959-60
1120.	Mariño Rodríguez	M ^a Teresa	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-47
1121.	Marra Rodríguez	M ^a Luisa	Santiago de Compostela	A Coruña	1941-51
1122.	Marra Rodríguez	Santa	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-42
1123.	Martí María	María	Cullera	Valencia	1944-52
1124.	Martí Martínez	Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1957-60
1125.	Martín Blanco	M ^a Antonia	Villar del Rey	Badaxoz	1951-56
1126.	Martín del Riego	M ^a Mercedes	Elorrio	Biscaia	1939-42
1127.	Martín Flórez	Basilia	Villarrín de Campos	Zamora	1924-27
1128.	Martín Gamero	M ^a Paz	San Martín de Montalbán	Toledo	1950-57
1129.	Martín Gómez	M ^a Pilar			1951-52
1130.	Martín Hernández	Amalia	Robliza	Salamanca	1957-60
1131.	Martín Mesonero	Jesusa	Salmoral	Salamanca	1951-55
1132.	Martín Pérez-Íñigo	Elena		Valladolid	1939-44

1133.	Martín Puerto	M ^a Luisa	Montalbán	Teruel	1957-58
1134.	Martín Rubio	M ^a Gloria	Aguilafuente	Segovia	1958-60
1135.	Martín Sánchez	Modesta	Cabrerizos	Salamanca	1939-40
1136.	Martín Sánchez	M ^a del Pilar	Fuente de San Esteban	Salamanca	1956-60
1137.	Martín-Benito Vidal	M ^a Pilar	Palma de Mallorca	Baleares	1952-54
1138.	Martínez Aguirre	M ^a Antonia	Sopuerta	Biscaia	1943-47
1139.	Martínez Alonso	M ^a de los Ángeles	Valladolid	Valladolid	1952-60
1140.	Martínez Álvarez	M ^a Gloria	Quiros	Asturias	1958-60
1141.	Martínez Aramburu	M ^a Nicolasa	Hondarribia	Guipúscoa	1941-47
1142.	Martínez Benechea	M ^a del Carmen	San Sebastián	Guipúscoa	1940-41
1143.	Martínez Caamaño	M ^a del Carmen	Noia	A Coruña	1955-60
1144.	Martínez Caamaño	M ^a Teresa	Noia	A Coruña	1958-60
1145.	Martínez Calleja	M ^a Josefa	Valladolid	Valladolid	1947-52
1146.	Martínez Carbayeda	M ^a Loreto	Madrid	Madrid	1926-27
1147.	Martínez Carreira	Pilar Luz	Santiago de Compostela	A Coruña	1950-60
1148.	Martínez Castro	Filomena	Touro (Prevediños)	A Coruña	1959-60
1149.	Martínez Chacón	Regina			1948-50
1150.	Martínez Cimiano	Aurora	Pontejos	Cantabria	1959-60

1151.	Martínez Couceiro	M ^a José	Betanzos	A Coruña	1958-60
1152.	Martínez Fernández	M ^a Francisca	A Mezquita	Ourense	1939-54
1153.	Martínez Fernández	M ^a Bernardina	Badarán	A Ríoxa	1929-33
1154.	Martínez Fernández	M ^a Valvanera	Badarán	A Ríoxa	1929-30
1155.	Martínez Fernández	Clara M ^a	Ribadeo	Lugo	1949-57
1156.	Martínez Flores	Carmen	Ávila	Ávila	1947-48
1157.	Martínez Garzo	M ^a Socorro			1948-49
1158.	Martínez Gil	M ^a del Rosario	Mazuecos	Guadalaxara	1949-54
1159.	Martínez Iglesias	Emilia	Santiago de Compostela	A Coruña	1947-48
1160.	Martínez Jiménez	Florencia	Jamilena	Xaén	1947-48
1161.	Martínez Jiménez	M ^a Concepción	Jamilena	Xaén	1947-48
1162.	Martínez López	Manuela	Páramo del Sil	León	1949-60
1163.	Martínez Losada	Rosa			1939-40
1164.	Martínez Martínez	María	Zaragoza	Zaragoza	1950-55
1165.	Martínez Melero	Julia	Madrid	Madrid	1955-59
1166.	Martínez Mourelle	M ^a Nélica	Riotorto	Lugo	1953-59
1167.	Martínez Múgica	M ^a Carmen	Galdácano	Biscaia	1951-53
1168.	Martínez Pérez	M ^a Purificación			1944-47
1169.	Martínez Portal	Manuela	Nava	Asturias	1935-40
1170.	Martínez Regueiro	Amalia	O Bolo (Santa Cruz)	Ourense	1946-58

1171.	Martínez Regueiro	M ^a Paz	O Bolo (Santa Cruz)	Ourense	1947-56
1172.	Martínez Rodríguez	M ^a del Carmen	La Bañeza	León	1955-60
1173.	Martínez Roig	Consuelo	Vilanova de Arousa	Pontevedra	1943-52
1174.	Martínez Somoza	M ^a José	Monforte	Lugo	1954-59
1175.	Martínez Verduras	Carolina	Vegas del Condado	León	1952-59
1176.	Martínez-Iturralde Buenechea	M ^a del Carmen	Donostia	Guipúscoa	1941-42
1177.	Martínez-Moya Asensio	Josefa M ^a	Murcia	Murcia	1939-42
1178.	Mata Fueyo	Sara			1944-45
1179.	Mata Jiménez	Matilde	La Línea de la Concepción	Cádiz	1950-54
1180.	Mata Pérez	Guadalupe	Santa Marta	Badaxoz	1933-34
1181.	Mateo González	Inés Adriana		Segovia	1933-34
1182.	Mateos Hornero	Ludivina	Cuacos de la Vera	Cáceres	1951-58
1183.	Mateos Moreno	M ^a del Carmen	Malva	Zamora	1951-58
1184.	Mateos Palacios	Julia	Bermillo de Sayago	Zamora	1943-44
1185.	Mateos Palmero	Manuela	Villanueva del Campo	Zamora	1950-57
1186.	Mato Iglesias	M ^a Teresa	Bandeira	Pontevedra	1947-51

1187.	Mato Iglesias	M ^a Cruz	Silleda	Pontevedra	1951-57
1188.	Matovelle Cinza	Adelina Berta	Muras	Lugo	1945-48
1189.	Mazaira Álvarez	Adelaida	Toreno del Sil	León	1948-54
1190.	Mazaira Salgado	M ^a Alicia	Melide	A Coruña	1946-57
1191.	Mazaira Salgado	M ^a del Carmen	Melide	A Coruña	1949-60
1192.	Mazaira Salgado	M ^a Pilar	Melide	A Coruña	1943-47
1193.	Mazaira Salgado	Teresa	Melide	A Coruña	1939-42
1194.	Mazoy Fernández	M ^a del Carmen	Lugo	Lugo	1953-59
1195.	Mazoy Rodríguez	Amalia	Grandas de Salime	Asturias	1944-50
1196.	Mazoy Rodríguez	Berta	Grandas de Salime	Asturias	1947-58
1197.	Medina García	M ^a Dolores	La Carolina	Xaén	1945-51
1198.	Meijomín Carballo	Luisa Remedios	Lalín	Pontevedra	1949-50
1199.	Meiriño López	M ^a Pilar	Chantada	Lugo	1947-53
1200.	Meléndez Navarro	M ^a del Carmen			1946-47
1201.	Meléndez Navarro	Pilar			1946-47
1202.	Melero García	Emilia	Figaredo de Mieres	Asturias	1940-46
1203.	Melgar Arteaga	Carmen	Tembleque	Toledo	1928-30
1204.	Mella Castro	M ^a Oliva	Toques	A Coruña	1949-52

1205.	Méndez Cibeira	M ^a del Carmen	Tui (Guillarei)	Pontevedra	1945-52
1206.	Méndez González	M ^a Dolores	Navia	Asturias	1941-42
1207.	Méndez Guerra	Carmen	Palas de Rei	Lugo	1950-60
1208.	Méndez Guerra	María	Palas de Rei	Lugo	1948-52
1209.	Méndez Picón	M ^a Jesús	Ferrol	A Coruña	1959-60
1210.	Méndez Suárez	M ^a Luisa		Lugo	1944-50
1211.	Méndez-Villamil Martínez	M ^a de los Ángeles	Boal	Asturias	1950-56
1212.	Mendoza Espinosa	Joaquina	Hermigua	Santa Cruz de Tenerife	1958-60
1213.	Menéndez Cabeza	Mercedes	Oviedo	Asturias	1939-44
1214.	Menéndez Camporro	M ^a Ana	Langreo (Lada)	Asturias	1954-55
1215.	Menéndez González	M ^a Carmen	Oviedo	Asturias	1959-60
1216.	Mercadé Casals	M ^a Teresa	Cornellá de Llobregat	Barcelona	1948-58
1217.	Mérida Sabugo	Lucinda	Benavides	León	1949-50
1218.	Merino Cuesta	Esperanza	Laguna de Negrillos	León	1959-60
1219.	Merino Merino	M ^a del Carmelo	Valencia de Don Juan	León	1941-45
1220.	Mesa Martínez	Concepción	Albondón	Granada	1959-60
1221.	Micó Muñoz	Mercedes	Salamanca	Salamanca	1957-59

1222.	Miguel Aramendia	Cecilia de	Oteiza	Navarra	1947-54
1223.	Miguel Nart	M ^a Carmen de			1950-51
1224.	Miguelena Barandalla	Presentación	Sos del Rey Católico	Zaragoza	1949-52
1225.	Míguez de la Iglesia	Obdulia	A Coruña	A Coruña	1948-57
1226.	Minchero Villa	Concepción			1950-53
1227.	Miño Alonso	Margarita Soledad	Aldeanueva del Camino	Cáceres	1926-29
1228.	Miranda Abad	Adela	Padules	Almería	1946-48
1229.	Mirelis Fernández	M ^a Celina	Muíños	Ourense	1949-56
1230.	Miró Balagué	M ^a Rosa	Villafranca Barros	Badaxoz	1959-60
1231.	Miyares González	M ^a Angela	Arriendas	Asturias	1939-42
1232.	Moar Vázquez	M ^a Concepción	Santiago de Compostela	A Coruña	1941-42
1233.	Molina Zapater	Concepción	Aniñon	Zaragoza	1949-54
1234.	Molleda Fernández	M ^a Concepción	Santibáñez de la Peña (Villanueva de Arriba)	Palencia	1943-49
1235.	Monedero Vega	M ^a del Pilar	Valladolid	Valladolid	1958-60
1236.	Monge Muñoz	Daniela			1947-51
1237.	Montalvo González	Aurora	Madrid	Madrid	1943-48

1238.	Montero Dopico	Matilde	O Ferrol	A Coruña	1922-24
1239.	Montero Marín	M ^a Purificación	Ronda	Málaga	1951-54
1240.	Montero Morán	M ^a Luisa	Veguellina (Lena)	Asturias	1955-60
1241.	Montero Moreno	M ^a del Pilar	Vigo	Pontevedra	1924-28
1242.	Montero Sanjurjo	M ^a Genma	Xubia	A Coruña	1956-60
1243.	Montes Vila	M ^a Magdalena	Madrid	Madrid	1957-60
1244.	Montiel Moreno	Ángela	Alicante	Alacante	1950-55
1245.	Montoto Calvo	Herminia	Santiago de Compostela	A Coruña	1949-60
1246.	Montoto Calvo	M ^a Ascensión	Santiago de Compostela	A Coruña	1949-57
1247.	Montoto González	Manuela del Pilar	Mieres (Ablaña)	Asturias	1939-42
1248.	Montoya Azuma	M ^a Carmen	Amorebieta	Biscaia	1946-52
1249.	Moral García	Enriqueta del	Esguevilla	Valladolid	1929-30
1250.	Morales Morales	Luisa M ^a	Viator	Almería	1946-48
1251.	Morales Sánchez- Guerra	M ^a Dolores	Pontecesures	Pontevedra	1939-44
1252.	Morandeira Vaamonde	Dominica	Santiago de Compostela	A Coruña	1931-36
1253.	Morandeira Vaamonde	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-44
1254.	Moreno Cruz	M ^a Lourdes	Badaxoz	Badaxoz	1959-60

1255.	Moreno de Acevedo Sampedro	M ^a del Carmen	Hoyos	Cáceres	1958-60
1256.	Moreno Gonzalo	M ^a del Pilar	Fitero	Navarra	1939-41
1257.	Moreno Moreno	Manuela	Fuentes de Béjar	Salamanca	1935-42
1258.	Moreno Redondo	M ^a de la Sierra	Villarrubia	Ciudad Real	1957-60
1259.	Moreno Sierra	Felisa		Lugo	1931-34
1260.	Mori Fernández	Inés	Gozón (Luanco)	Asturias	1940-44
1261.	Moriente Quer	Hortensia	Madrid	Madrid	1956-60
1262.	Mosquera Fernández	Alicia	Os Peares	Ourense	1943-49
1263.	Mosquera Prieto	Trinidad	Pontevedra	Pontevedra	1932-36
1264.	Mozun Saenz	Elena	Alberite	A Rioxa	1947-52
1265.	Música Arrese	M ^a Rosario	Bergara	Guipúscoa	1941-46
1266.	Música Bergareche	M ^a Pilar	Irún	Guipúscoa	1941-42
1267.	Muinelo Prieto	M ^a Idalia Nélida Luz	Taboada	Lugo	1951-55
1268.	Muñiz Cid	Julita	Cualedro	Ourense	1958-60
1269.	Muñiz Muñiz	M ^a Hilda	Oviedo	Asturias	1955-56
1270.	Muñoz Bárez	Ascensión	Peñaranda de Bracamonte	Salamanca	1939-44
1271.	Muñoz Marco	Rosa	Zaragoza	Zaragoza	1958-59

1272.	Murillo Campos	Juana	Sevilla	Sevilla	1941-44
1273.	Muruais Lamas	Elisa	A Pontenova (Vilaoudriz)	Lugo	1957-60
1274.	Muxi Olives	Irene	Sort	Lleida	1948-55
1275.	Nadal Rubio	M ^a Dolores	Poliñá de Júcar	Valencia	1949-50
1276.	Navarro del Águila	Carolina	Madrid	Madrid	1949-50
1277.	Navarro Garriga	M ^a Dolores	Zaragoza	Zaragoza	1939-41
1278.	Navarro Lucas	Catalina Araceli	Tornavacas	Cáceres	1932-33
1279.	Navarro Ruíz	M ^a Natividad	Puebla del Salvador	Cuenca	1944-46
1280.	Navarro Villagrasa	M ^a del Rosario	Fraga	Huesca	1933-36
1281.	Naveiras López	Josefa	Capela	A Coruña	1955-60
1282.	Naya Carabel	M ^a Jesús	Bergondo	A Coruña	1958-60
1283.	Negreira Porteiro	Anunciación	Coristanco (Aqualada)	A Coruña	1939-40
1284.	Negreira Porteiro	Carmen	Coristanco (Aqualada)	A Coruña	1939-45
1285.	Nicolás Rubio	M ^a Ángeles	Zamora	Zamora	1958-59
1286.	Nieto Alonso	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1956-60
1287.	Nieto Colinas	Natividad	Ponferrada	León	1939-45
1288.	Nieto Cortón	M ^a del Amparo	Santiago de	A Coruña	1955-60

Compostela					
1289.	Nieto Montes	Mª Amparo	Rábade	Lugo	1950-55
1290.	Nistal Reñones	Rosa	Vilalba	Lugo	1939-42
1291.	Nogueira Calvo	Mª del Carmen	Ourense	Ourense	1958-60
1292.	Nogueira López	Mª Auxilio	Vilanova de Arousa	Pontevedra	1939-40
1293.	Nogueiras Rumbao	Beatriz	Allariz	Ourense	1943-49
1294.	Nogueiras Villanueva	Flora	Beade	Ourense	1957-60
1295.	Nogueras Fernández	María			1941-42
1296.	Nogueras Sánchez	Mª Josefa	Sevilla	Sevilla	1943-44
1297.	Noriega Montes	Mª del Carmen	Barruelo de Santullan	Palencia	1952-60
1298.	Novo Vázquez	Mª Teresa	Curtis (Teixeiro)	A Coruña	1949-59
1299.	Novoa Meilán	María	Lugo	Lugo	1953-59
1300.	Núñez Bachiller	Carmen	Valladolid	Valladolid	1928-29
1301.	Núñez Bayón	Mª Paz	Astorga	León	1958-60
1302.	Núñez Gómez	Lourdes			1941-42
1303.	Núñez González	Milagros	Vega de Magaz	León	1946-51
1304.	Núñez Lamadrid	Georgia			1919-20
1305.	Núñez Rozas	Mª del Carmen	Peñafiel	Valladolid	1953-56
1306.	Núñez Terrón	Mª Ángeles	Curtis (Teixeiro)	A Coruña	1949-52

1307.	Nuño González	Mª Luisa	Pola de Siero	Asturias	1941-45
1308.	Ochoa de Retama Martínez	Ana Mª	Vitoria	Álava	1954-57
1309.	Olaciregui Echevarría	Isabel	Vitoria	Álava	1944-45
1310.	Olano Gurriarán	Mª del Rosario	O Barco de Valdeorras	Ourense	1946-55
1311.	Olarreaga Recondo	Mª Aránzazu	Tolosa	Guipúscoa	1945-49
1312.	Olarte Terreros	Coloma	Alesón	A Rioxa	1951-57
1313.	Orejero Hernández	Estefanía	Toledo	Toledo	1959-60
1314.	Oro Frade	Mª Lourdes	Agolada	Pontevedra	1948-59
1315.	Oro Frade	María	Agolada	Pontevedra	1939-45
1316.	Ortega García	Ana Mª Carmen	Yecla	Murcia	1947-50
1317.	Ortega Romero	Mª del Rosario	Arteixo	A Coruña	1951-57
1318.	Ortiz Gallo	Mª Mercedes	Langa de Duero	Soria	1958-60
1319.	Ortiz Pérez	Felicitas	Riaño	León	1947-53
1320.	Ortuño Llorca	Vicenta			1951-52
1321.	Osorio Delgado	Amalia	Bande	Ourense	1939-40
1322.	Osorio Donapetry	Mª Asunción	A Coruña	A Coruña	1933-36
1323.	Osorio Peláez	Raquel	León	León	1959-60
1324.	Otaegui Esnaola	Mª Izaskun	Ormaiztegui	Guipúscoa	1955-60
1325.	Otaegui Esnaola	Mª del Carmen	Pasajes de	Guipúscoa	1959-60

San Juan					
1326.	Otero Abalo	M ^a Carmen	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1948-55
1327.	Otero Álvarez	Adelina	Meira (Barcia)	Lugo	1926-32
1328.	Otero Álvarez	Blanca	Meira (Barcia)	Lugo	1941-49
1329.	Otero Carreira	Concepción	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-40
1330.	Otero del Palacio	Pilar	Villafranca	León	1929-33
1331.	Otero Guedelle	María	Santiago de Compostela	A Coruña	1931-36
1332.	Otero Leboreiro	Agripina	Aguascalientes	México	1947-53
1333.	Otero Moratinos	M ^a Luisa	Vigo	Pontevedra	1929-34
1334.	Otero Raíces	Matilde			1948-50
1335.	Otero Raña	Rosa	Enfesta	A Coruña	1958-60
1336.	Ouro Vázquez	María			1943-44
1337.	Ouzain Gutiérrez	Mercedes	Lalín	Pontevedra	1958-60
1338.	Ovejero Hernández	Estefanía	Carsiches	Toledo	1958-59
1339.	Oyarzábal Ona	M ^a Pilar	Olazagutia	Navarra	1951-60
1340.	Ozores Ozores	Angelina	Goián	Pontevedra	1956-60
1341.	Ozores Ozores	María	Goián	Pontevedra	1945-48
1342.	Pacio Ocampo	M ^a Josefa	Castro de Rei	Lugo	1948-59
1343.	Pacio Ocampo	Manuela	Castro de Rei	Lugo	1940-46

1344.	Pacios Ramos	Dorinda	Nogueira	Ourense	1955-59
1345.	Padín Castro	Carmen	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1928-32
1346.	Palacián Urdillo	Adoración	Madrid	Madrid	1959-60
1347.	Palacio Coloma	Avelina	Valmaseda	Biscaia	1934-41
1348.	Palacio Coloma	M ^a de los Angeles	Valmaseda	Biscaia	1939-42
1349.	Palacios Esteban	Gloria	Burgos	Burgos	1957-59
1350.	Palacios Hernández	Dominica	Moraleja del Vino	Zamora	1958-60
1351.	Palacios Luque	María	Espejo	Córdoba	1958-59
1352.	Palencia Cuadrillero	M ^a Luisa	Villagarcía de Campos	Valladolid	1935-40
1353.	Paniagua Hernández	Amelia	Cerezo	Cáceres	1946-55
1354.	Panisse Ferrer	M ^a del Carmen	A Coruña	A Coruña	1946-49
1355.	Panisse Ferrer	M ^a del Portal	A Coruña	A Coruña	1952-58
1356.	Panizo Rodiz	M ^a de los Angeles	Avilés	Asturias	1933-40
1357.	Pantijas Diego	Concepción	Yébenes	Toledo	1939-40
1358.	Parada Vázquez	M ^a Dolores	A Coruña	A Coruña	1958-60
1359.	Paradela Cadahía	Inés	O Saviñao	Lugo	1949-51
1360.	Pardo Arufe	Mercedes	Santa Comba	A Coruña	1948-49

1361.	Pardo Fabeiro	M ^a Teresa	Negreira	A Coruña	1950-60
1362.	Pardo Gómez	Esperanza	Meira	Lugo	1951-57
1363.	Pardo González	Fé	Parga	Lugo	1943-49
1364.	Pardo González	Ángeles	Vega de Valcárcel	León	1951-58
1365.	Pardo Ouro	Josefa Pilar	Palas de Rei	Lugo	1943-48
1366.	Pardo Ouro	M ^a Mercedes	Palas de Rei	Lugo	1948-50
1367.	Pardo Rodríguez	M ^a Paz	Monforte	Madrid	1939-50
1368.	Pardo Rodríguez	M ^a Olga	Monforte	Lugo	1953-60
1369.	Pardo Soto	M ^a del Carmen	Palas de Rei	Lugo	1943-52
1370.	Pardo Vázquez	Purificación	A Coruña	A Coruña	1948-49
1371.	Pardo Veiga	Marina	Becerreá	Lugo	1935-36
1372.	Pardo Vigo	M ^a Isabel	A Estrada	Pontevedra	1956-58
1373.	Pardo Vigo	M ^a Jesús	A Estrada	Pontevedra	1951-60
1374.	Paredes Macía	Julia	Sobrado de Valdeorras	Ourense	1949-51
1375.	Parga Busto	M ^a Pilar	Lugo	Lugo	1951-55
1376.	Parga Vázquez	Purificación	A Coruña	A Coruña	1946-55
1377.	París Villar	Consuelo	Santiago de Compostela	A Coruña	1928-32
1378.	Parrilla Ayres	Remedios	Monforte	Lugo	1943-46
1379.	Pascual Alonso	Valentina	Nueva Villa de	Valladolid	1958-60

las Torres					
1380.	Pascual Castillo	M ^a de los Ángeles	Tubilla	Burgos	1929-33
1381.	Pastor Carbonell	Luisa	Alcoy	Alacante	1959-60
1382.	Pastor Novella	Rosa	Zaragoza	Zaragoza	1939-40
1383.	Patallo Fernández	M ^a Carmen	Grado	Asturias	1948-56
1384.	Pavés Curbelo	M ^a Dolores	Puerto de la Cruz	Santa Cruz de Tenerife	1958-60
1385.	Pavón Castiñeira	Carmen	Córdoba	Córdoba	1939-40
1386.	Paz Jiménez	Aurora	Pueblonuevo	Córdoba	1959-60
1387.	Paz Merino	M ^a Matilde de	Astorga	León	1958-60
1388.	Paz Rivero	Carmen			1946-47
1389.	Pazo Pérez	Josefa	Carballiño	Ourense	1959-60
1390.	Pazó Rocha	Berta	Vigo	Pontevedra	1958-60
1391.	Pazos Fraga	Berta M ^a	Santiago de Compostela	A Coruña	1954-60
1392.	Pedreira de Arce	M ^a Concepción	Lugo	Lugo	1939-40
1393.	Pedrosa Tuñas	Josefa	Outes	A Coruña	1954-60
1394.	Pego García	M ^a Mercedes			1939-40
1395.	Peiró Chaveli	Encarnación	Font d'en Carròs	Valencia	1951-60
1396.	Peiró Frasquet	M ^a Dolores	Real de Gandía	Valencia	1957-59

1397.	Peláez Carril	Adela	Xinzo de Limia	Ourense	1949-57
1398.	Pelayo Pérez	M ^a del Carmen	Bilbao	Biscaia	1958-60
1399.	Pelayo Pérez	Sofía	Bilbao	Biscaia	1958-60
1400.	Peleteiro Pazos	M ^a del Carmen	Monterroso	Lugo	1928-32
1401.	Pellón Barragán	M ^a Mercedes	Santander	Cantabria	1959-60
1402.	Penas Goas	M ^a Teresa	Rábade	Lugo	1948-55
1403.	Penelas González	Marina	Carballiño	Ourense	1956-58
1404.	Penide Dávila	Irlanda M ^a	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1933-42
1405.	Penín Rodríguez	Isabel	Porqueira (Sabucedo)	Ourense	1940-45
1406.	Penín Villarino	M ^a Concepción	Sandiás	Ourense	1939-41
1407.	Penín Villarino	M ^a Angeles	Sandiás	Ourense	1939-40
1408.	Penín Villarino	M ^a Milagros	Sandiás	Ourense	1940-41
1409.	Peña Bouzas	Marina	Cotobade (Viascón)	Pontevedra	1929-33
1410.	Peña Calvo	Fernanda	San Martín del Castañar	Salamanca	1943-48
1411.	Peña Domínguez	Irma	Cambados	Pontevedra	1946-55
1412.	Peña López	M ^a Angeles	Bilbao	Biscaia	1941-46
1413.	Peña Martínez	M ^a Victoria	Silleda	Pontevedra	1946-47
1414.	Peña Ramos	Concepción	Pola de Allande	Asturias	1953-58

1415.	Peñafiel González	Gregoria	Santa María de Tietar	Ávila	1958-59
1416.	Peralba Cabaleiro	Carmen	Porriño	Pontevedra	1945-60
1417.	Peralta y Martínez de Lecea	Celerina			1941-42
1418.	Perea Moure	M ^a del Carmen	Irubia	Asturias	1959-60
1419.	Pereira Otero	Gemma	Redondela	Pontevedra	1933-40
1420.	Pereira Rodríguez	M ^a Eugenia	Carballiño	Ourense	1918-20
1421.	Pereiro Alonso	M ^a del Carmen	Vigo	pontevedra	1955-60
1422.	Pereiro Lagares	Obdulia	A Coruña	A Coruña	1947-48
1423.	Pérez Alonso	Concepción	Alija de los Melones	León	1946-47
1424.	Pérez Alonso	María	Alija de los Melones	León	1945-55
1425.	Pérez Bao	M ^a Victoria	Vigo	Pontevedra	1940-48
1426.	Pérez Blanco	M ^a Ascensión	Lousame (Tállara)	A Coruña	1939-45
1427.	Pérez Boullón	Amalia Teresa	Brión	A Coruña	1949-51
1428.	Pérez Bustamante	M ^a Luisa	Santander	Cantabria	1927-30
1429.	Pérez Cabeza	Marina	Santiago de Compostela	A Coruña	1941-42
1430.	Pérez Carnero	Carmen	Sober	Lugo	1951-57
1431.	Pérez Clemente	M ^a del Carmen	Coria	Cáceres	1954-55

1432.	Pérez Contiño	Pilar	Cartagena	Murcia	1951-53
1433.	Pérez Cuesta	Mª del Carmen	Ávila	Ávila	1941-42
1434.	Pérez Encinas	Juliana	Juzbado	Salamanca	1927-30
1435.	Pérez Facal	Mª Antonia	A Coruña	A Coruña	1954-60
1436.	Pérez Fernández	Antonia	San Esteban de Nogales	León	1943-45
1437.	Pérez Fernández	Mª Josefa	San Luis de Oriente	Cuba	1939-42
1438.	Pérez García	Consuelo Trinidad			1929-30
1439.	Pérez García	Mª Asunción	Lerma	Burgos	1940-46
1440.	Pérez García	Mª Mercedes	Turcia	León	1957-60
1441.	Pérez González	Mª del Carmen	A Habana	Cuba	1955-60
1442.	Pérez Gregorio	Inocencia	A Cañiza	Ourense	1943-48
1443.	Pérez Gutiérrez	Ángeles	Valladolid	Valladolid	1959-60
1444.	Pérez Huertas	Adelaida	Almagro	Ciudad Real	1927-30
1445.	Pérez Jiménez	Marta	Aborca	Albacete	1956-57
1446.	Pérez Jiménez	Decorosa	Solana de Rioalmar	Ávila	1934-40
1447.	Pérez Jiménez	Isabel	Solana de Rioalmar	Ávila	1946-47
1448.	Pérez Lejarreta	Julia	Burgos	Burgos	1944-50
1449.	Pérez Llorente	Mª de la	Muelas del	Zamora	1931-34

	Encarnación	Pan			
1450. Pérez López	Ada	Guitiriz	Lugo	1951-52	
1451. Pérez Lorenzo	Rosa Amelia	San Martiño de Lobios	Ourense	1939-40	
1452. Pérez Martínez	Amparo	Andújar	Xaén	1952-54	
1453. Pérez Melón	Oliva	Esgos	Ourense	1931-36	
1454. Pérez Montero	M ^a Aurora	Cabeza de Vaca	Badaxoz	1959-60	
1455. Pérez Morales	M ^a Beatriz	Noia	A Coruña	1948-60	
1456. Pérez Moreiras	Celsa	León	León	1928-32	
1457. Pérez Pérez	M ^a Carmen	Bouzas	Pontevedra	1941-54	
1458. Pérez Pérez	Benedicta	Negreira	A Coruña	1959-60	
1459. Pérez Pérez	M ^a Trinidad	Ourense	Ourense	1924-25	
1460. Pérez Rodríguez	M ^a Albina	Pantón	Lugo	1945-56	
1461. Pérez Rodríguez	Marina	Sober	Lugo	1953-58	
1462. Pérez Rodríguez	Rosario	Sober	Lugo	1954-60	
1463. Pérez Teijón	Sara	León	León	1955-60	
1464. Pérez y Pérez	M ^a Trinidad	Ourense	Ourense	1925-28	
1465. Pérez y Pérez- Batallón	M ^a José	Santiago de Compostela	A Coruña	1959-60	
1466. Pernas Pérez	Concepción	Vilamarín (Tamallancos)	Ourense	1945-53	

1467.	Perrín Rodríguez	Isabel	Sabucedo	Ourense	1939-40
1468.	Perucha Viana	Milagros	Logroño	A Rioxa	1939-40
1469.	Peso Pérez	M ^a del Carmen			1954-55
1470.	Peteiro Vázquez	Gumersinda Margarita	Santiago de Compostela	A Coruña	1923-28
1471.	Pico Peláez	Ángeles	Bos Aires (Suipacha)	Arxentina	1939-42
1472.	Picos López	Herminia	A Habana	Cuba	1957-60
1473.	Pillado Montero	M ^a Rosa	Cambados	Pontevedra	1949-59
1474.	Pineda Arana	M ^a Belén	Gauteguiz Arteaga	Biscaia	1955-58
1475.	Pinilla Carvajo	Florentina	Malva	Zamora	1952-58
1476.	Piñeiro Álvarez	M ^a Luisa	A Coruña	A Coruña	1951-53
1477.	Piñeiro Castro	Elena	A Coruña	A Coruña	1926-30
1478.	Piñeiro Castro	M ^a Carmen	Lugo	Lugo	1944-50
1479.	Piñeiro y Piñeiro	M ^a Basilisa	Ponte Caldelas	Pontevedra	1924-28
1480.	Pita Merino	Hispana	Deusto	Biscaia	1946-47
1481.	Plasencia Plasencia	Ana M ^a	Cañaveral	Cáceres	1957-58
1482.	Plata Astray	Margarita	Pontedeume	A Coruña	1946-49
1483.	Plaza Lamas	Amparo			1940-44
1484.	Población Población	M ^a Carmen	Boñar	León	1950-56
1485.	Poblador Juárez	Elvira	Badaxoz	Badaxoz	1950-57

1486.	Polanco Polanco	Julia M ^a	León	León	1948-54
1487.	Polledo Arias	M ^a del Carmen	Oviedo	Asturias	1952-57
1488.	Poncet Pérez	M ^a José	A Coruña	A Coruña	1958-60
1489.	Ponte García	M ^a Luz Clara	Cudillero (Soto de Luiña)	Asturias	1949-53
1490.	Pontijas Diego	M ^a de la Concepción	Palma de Mallorca	Baleares	1939-41
1491.	Portela Álvarez	M ^a Lourdes	Monterroso	Lugo	1959-60
1492.	Portela Fernández	Antonia Irene	Taboada	Lugo	1959-60
1493.	Portela Gómez	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1958-60
1494.	Portillo Pérez	Francisca	Yébenes	Toledo	1939-40
1495.	Porto Vázquez	Eduvigis	Santiago de Compostela	A Coruña	1959-60
1496.	Pousa Cid	Antonia	Bande	Ourense	1947-58
1497.	Pozo Barriga	Catalina del	Aldearrubia	Salamanca	1952-58
1498.	Pozo de la Torre	M ^a del Socorro del	Canalejas de Peñafiel	Valladolid	1950-55
1499.	Prada Alonso	Rosario	A Veiga	Ourense	1958-60
1500.	Prada Álvarez Builla	M ^a Josefa	Oviedo	Asturias	1954-55
1501.	Prada Cantalapiedra	Petra de	Valladolid	Valladolid	1939-40
1502.	Prado Cabeza	M ^a Isidora	Oviedo	Asturias	1945-51

1503.	Prado Cabeza	Mª Olga	Vigo	Pontevedra	1951-52
1504.	Prado Martínez	Mª Concepción	Ferrol	A Coruña	1951-53
1505.	Prado Peña	Mª Manuela	Friol	Lugo	1941-48
1506.	Presa Piñon	Fé	Quintana de Rueda	León	1943-48
1507.	Prieto Alonso	Inocencia	Villarramiel	Palencia	1935-42
1508.	Prieto Cid	Remedios	Vigo	Pontevedra	1946-53
1509.	Prieto Díaz	Inés	Ortigueira	A Coruña	1941-46
1510.	Prieto López	Mª Elisa	Becerreá	Lugo	197-54
1511.	Prieto Pérez	Mª del Carmen	San Sebastián	Guipúscoa	1932-33
1512.	Prieto Rodríguez	Mª Luisa	Pontevedra	Pontevedra	1940-46
1513.	Primo Pérez	Juliana	Magaz	Palencia	1946-47
1514.	Puente Alba	Mª Isabel	Santiago de Compostela	A Coruña	1948-60
1515.	Puente Fuente	Mª Pilar	A Pontenova	Lugo	1943-52
1516.	Puente Martín	Matilde	Almeida de Sayago	Zamora	1955-59
1517.	Puente Prado	Mª Natalia	Monforte	Lugo	1945-51
1518.	Puente Valdivieso	Mª Pilar	Vitoria	Álava	1949-57
1519.	Puertas Córdoba	Mª Pilar	Berlanga de Duero	Soria	1950-53
1520.	Puertas Hornillos	Mª Dolores	Valladolid	Valladolid	1950-59

1521.	Puga Boo	M ^a Remedios	Ourense	Ourense	1939-41
1522.	Puga García	M ^a Elisa	Carballiño	Ourense	1949-50
1523.	Puigbó Vilaseca	Teresa	Sallent	Barcelona	1929-30
1524.	Pumar Garrido	M ^a Cristina	Ourense	Ourense	1943-46
1525.	Pumpido Esperante	Elisa	A Coruña	A Coruña	1939-50
1526.	Puy Mancisidor	M ^a del Carmen	Pasajes de San Juan	Guipúscoa	1954-56
1527.	Quemada Ruíz	Esther	Santo Domingo de la Calzada	A Rioxa	1935-36
1528.	Quindós Castrillón	M ^a Magdalena	Navia de Suarna	Lugo	1945-51
1529.	Quindós Fernández	M ^a Petronila	Navia de Suarna	Lugo	1925-28
1530.	Quintela Ares	M ^a Dolores	Toques	A Coruña	1947-48
1531.	Quintela Castro	Josefina	Arzúa	A Coruña	1934-35
1532.	Quintela Crespo	Teresa	Pontevedra	Pontevedra	1927-30
1533.	Quiroga Maes	Clara	Soria	Soria	1953-58
1534.	Quiroga Novo	Manuela	Quiroga	Lugo	1947-56
1535.	Ramallo Rodríguez	María	Santiago de Compostela	A Coruña	1931-33
1536.	Ramírez López	Clara	Llano del Telde	As Palmas	1946-47
1537.	Ramos Calviño	Purificación	Camariñas	A Coruña	1939-42

(Cabo Vilán)					
1538.	Ramos Espinosa	M ^a Filomena	Velilla de Guardo	Palencia	1949-51
1539.	Ramos Estévez	M ^a Dolores	Arrecife	As Palmas	1944-45
1540.	Ramos Gómez	María	O Pino (Lardeiros)	A Coruña	1921-25
1541.	Ramos Mosqueira	Aurelia	Ponteceso (Corme)	A Coruña	1939-42
1542.	Ramos Sabugo	Emilia	Algadefe	León	1931-34
1543.	Ramos Vivero	Mercedes	Lugo	Lugo	1959-60
1544.	Ramudo Alonso	Guillermina	Abadín (Corvite)	Lugo	1947-54
1545.	Rancaño Neira	M ^a Lydia	A Fonsagrada	Lugo	1944-52
1546.	Ramudo Lamas	Alicia Elvira	Vilalba	Lugo	1940-41
1547.	Rapallo Querejeta	Amelia	Oviedo	Asturias	1939-45
1548.	Rasilla Barros	Elvira	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1939-46
1549.	Razquin Galarza	Felisa	Torrano	Navarra	1943-49
1550.	Real López	Elena del	A Coruña	A Coruña	1959-60
1551.	Rebollo Alonso	Asunción	Zamora	Zamora	1955-56
1552.	Rebollo Soler	M ^a Luisa	Madrid	Madrid	1951-58
1553.	Recio García	Eloísa			1939-41
1554.	Rego Díaz-Portas	M ^a del Carmen	Mondoñedo	Lugo	1954-59

1555.	Regueira Lois	Manuela Irene	Carballo	A Coruña	1946-54
1556.	Regueira Suárez	Carmen	Carballo	A Coruña	1939-44
1557.	Regueiro Gómez	M ^a Raquel	A Fonsagrada	Lugo	1947-55
1558.	Regueiro Gómez	Pura Ramona	A Fonsagrada	Lugo	1939-41
1559.	Regueiro Vázquez	M ^a Ángeles	A Coruña	A Coruña	1951-59
1560.	Reig Miralles	Rosa	Valencia	Valencia	1945-46
1561.	Repiso Cabrera	Felisa	Córdoba	Córdoba	1949-53
1562.	Represa Suárez	M ^a del Carmen	Xixón	Asturias	1957-60
1563.	Requejo Domínguez	M ^a Concepción	Maceda	Ourense	1939-42
1564.	Requena Senín	M ^a Mercedes	Santiago de Compostela	A Coruña	1951-59
1565.	Requena Senín	M ^a Teresa	Santiago de Compostela	A Coruña	1947-52
1566.	Revuelta Arias	M ^a Jesús	Pravia	Asturias	1941-45
1567.	Rey Diéguez	Felisa	Antas de Ulla	Lugo	1950-60
1568.	Rey Diéguez	María	Antas de Ulla	Lugo	1950-60
1569.	Rey Grande	M ^a Ángeles	Ourense	Ourense	1949-52
1570.	Rey Harguindey	M ^a Rita	Santiago de Compostela	A Coruña	1958-60
1571.	Rey Pumar	Julia	Maceda	Ourense	1939-46
1572.	Rey Radureau	Nelly	Bos Aires	Arxentina	1939-44
1573.	Rey-Stolle Pérez	M ^a del Pilar	Zaragoza	Zaragoza	1956-60

1574.	Rezola Arratibel	Carmen de	Villafranca de Oria	Guipúscoa	1931-46
1575.	Rezola Arratibel	Micaela de	Villafranca de Oria	Guipúscoa	1929-34
1576.	Ribas Barceló	Magdalena	Salamanca	Salamanca	1951-58
1577.	Ribera Sánchez	M ^a Josefa			1939-40
1578.	Rico Fernández	M ^a de los Ángeles	Ferrol	A Coruña	1959-60
1579.	Rielo Valcárcel	María	Pol	Lugo	1946-53
1580.	Riesgo García	Justa	Salas	Asturias	1950-60
1581.	Rimada de Riego	M ^a Azucena	Sariego	Asturias	1943-45
1582.	Rincón Martínez	M ^a Desamparados			1952-55
1583.	Río Carbajal	Vicenta	Noreña	Asturias	1954-59
1584.	Río Carballido	Blanca Margarita del	Ordes	A Coruña	1939-45
1585.	Río Carballido	M ^a Mercedes	Ordes	A Coruña	1947-55
1586.	Río Carballido	M ^a Josefa del	Ordes	A Coruña	1939-47
1587.	Río Quintela	María del	Corgo	Lugo	1947-48
1588.	Ríos Lamas	Inés	Merza	Pontevedra	1946-57
1589.	Ríos Parga	M ^a Concepción	Camagüey	Cuba	1944-46
1590.	Risco Gil de Albornoz	M ^a Dolores	Setiles	Guadalaxara	1943-49

1591.	Rivas Crespo	Margarita	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1947-48
1592.	Rivas Gómez	Eurosia	Cabezas del Pozo	Ávila	1934-36
1593.	Rivas Pardo	M ^a Purificación	San Sadurniño	A Coruña	1933-40
1594.	Riveiro Berdullas	M ^a Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1948-50
1595.	Riveiro Berdullas	M ^a Josefa	Santiago de Compostela	A Coruña	1947-48
1596.	Rivera de la Fuente	Aurea	Villasequerin	Valladolid	1958-59
1597.	Rivera López	Candelaria	As Pontes de García Rodríguez	A Coruña	1939-48
1598.	Rivera Merino	M ^a del Pilar	Vitoria	Álava	1945-57
1599.	Rivera Sánchez	M ^a Josefa	Puebla de Sanabria	Zamora	1933-40
1600.	Roa Baltar	Isabel	Padrón	A Coruña	1945-49
1601.	Robla Valladares	Elisa	Trobajo del Camino	León	1951-58
1602.	Robla Valladares	M ^a Amparo	Trobajo del Camino	León	1951-52
1603.	Robledo Caveda	M ^a Cristina	Villaviciosa	Asturias	1957-60
1604.	Roca Riera	Adela	Figueres	Xirona	1948-55
1605.	Rocasalbes Boscá	Elvira	Barcelona	Barcelona	1944-48

1606.	Rocha Pérez	M ^a Concepción	A Pontenova (Vilaoudriz)	Lugo	1941-50
1607.	Rocha Pérez	M ^a Valentina	A Pontenova (Vilaoudriz)	Lugo	1941-42
1608.	Rodicio Quevedo	Inés	San Xoán de Río	Ourense	1946-50
1609.	Rodín Pelegrí	M ^a del Carmen			1922-23
1610.	Rodríguez Aguado	Carmen			1948-49
1611.	Rodríguez Alonso	M ^a Paz	Pola de Laviana	Asturias	1954-60
1612.	Rodríguez Álvarez	M ^a Teresa	A Habana	Cuba	1947-48
1613.	Rodríguez Álvarez	M ^a del Pilar	A Rúa	Ourense	1948-55
1614.	Rodríguez Álvarez	María	Ames	A Coruña	1947-55
1615.	Rodríguez Álvarez	Berta	Calvos de Ramirans	Ourense	1953-60
1616.	Rodríguez Boan	Digna	O Saviñao (Segan)	Lugo	1939-44
1617.	Rodríguez Calleja	Purificación	Melgar	Burgos	1945-47
1618.	Rodríguez Cano	M ^a Rosa	Frechilla	Palencia	1954-59
1619.	Rodríguez Castro	M ^a Teresa	Vigo	Pontevedra	1939-44
1620.	Rodríguez Cerredo	Celsa	Ourense	Ourense	1945-53
1621.	Rodríguez Chacón	María	Cevico de la Torre	Palencia	1950-53

1622.	Rodríguez Cobas	M ^a Mercedes	Cambados	Pontevedra	1948-55
1623.	Rodríguez Cortés	Margarita	A Habana	Cuba	1943-47
1624.	Rodríguez de la Flor Argudín	M ^a Soledad	Avilés	Asturias	1958-60
1625.	Rodríguez de las Herrerías	Elisa	Bilbao	Biscaia	1941-42
1626.	Rodríguez del Campo	Teresa	Noia	A Coruña	1939-40
1627.	Rodríguez Díaz	M ^a Alicia	Becerreá	Lugo	1947-56
1628.	Rodríguez Díaz	Aurora	Ferrol	A Coruña	1945-53
1629.	Rodríguez Domínguez	Antonina	Ribadavia	Ourense	1931-40
1630.	Rodríguez Eiras	Lucila Esther	Meira	Lugo	1950-56
1631.	Rodríguez Fernández	M ^a Alcida	Langreo	Asturias	1952-58
1632.	Rodríguez Fernández	Josefa	Vegadeo	Asturias	1943-44
1633.	Rodríguez Fernández	M ^a del Carmen	Zamora	Zamora	1939-45
1634.	Rodríguez Gallego	Lidia	Verín	Ourense	1959-60
1635.	Rodríguez García	M ^a Carmen	Ceuta	Ceuta	1950-56
1636.	Rodríguez Geijo	M ^a Jesús	Astorga	León	1954-55
1637.	Rodríguez González	M ^a Luz	Mazaricos	A Coruña	1959-60
1638.	Rodríguez Janeiro	M ^a Milagros	Laza	Ourense	1949-50
1639.	Rodríguez Lorenzo	M ^a Antonia	Celanova	Ourense	1944-50
1640.	Rodríguez Magariños	Rosa	Santiago de Compostela	A Coruña	1951-58

1641.	Rodríguez Martínez	María	Bande (Porto- Quintela)	Ourense	1939-45
1642.	Rodríguez Martínez	Consuelo	Santiago de Compostela	A Coruña	1950-59
1643.	Rodríguez Martínez	M ^a Luz	Santiago de Compostela	A Coruña	1948-55
1644.	Rodríguez Moldes- Ramos	M ^a de la Asunción	Castropol	Asturias	1934-40
1645.	Rodríguez Mulas	M ^a Dolores	Villanueva	Zamora	1959-60
1646.	Rodríguez Novoa	Concepción	O Saviñao	Lugo	1943-47
1647.	Rodríguez Novoa	M ^a Ángeles	O Saviñao	Lugo	1946-47
1648.	Rodríguez Otero	Hermenegilda	Barreiros (San Pedro de Benquerencia)	Lugo	1939-44
1649.	Rodríguez Pardo	M ^a del Carmen	Villacarralón	Valladolid	1939-41
1650.	Rodríguez Paz	M ^a Matilde	Pontevedra	Pontevedra	1946-55
1651.	Rodríguez Pereira	Marina	A Cañiza (Valeixe)	Pontevedra	1945-51
1652.	Rodríguez Pereira	Esclavitud	Santiago de Compostela	A Coruña	1959-60
1653.	Rodríguez Pérez	M ^a Luisa	Cervantes	Lugo	1953-54
1654.	Rodríguez Pérez	M ^a Lourdes	Outeiro de Rei (San Clodio)	Lugo	1958-60
1655.	Rodríguez Porrero Chavarri	Pilar			1945-46

1656.	Rodríguez Regueiro	Purificación	Arzúa (Pantiñobre)	A Coruña	1949-52
1657.	Rodríguez Rivas	Florentina	Madrid	Madrid	1958-59
1658.	Rodríguez Robles	María	La Robla	León	1943-46
1659.	Rodríguez Rodríguez	Remedios	Cudeiro (Ourense)	Ourense	1939-50
1660.	Rodríguez Rodríguez	Mª Dolores	Lalín	Pontevedra	1943-45
1661.	Rodríguez Rodríguez	Amalia	Lavadores (Vigo)	Pontevedra	1939-42
1662.	Rodríguez Rodríguez	Elena	Muiños (Taboadela de Barxes)	Ourense	1953-58
1663.	Rodríguez Rodríguez Novoa	Concepción	O Saviñao	Lugo	1944-45
1664.	Rodríguez Suárez	Mª Salomé	Villafranca del Bierzo	León	1943-48
1665.	Rodríguez Taboada	Trinidad	Lalín	Pontevedra	1939-45
1666.	Rodríguez Taboada	Hilda Isabel	Ourense	Ourense	1957-60
1667.	Rodríguez Valdivieso	Mª Lourdes	Ourense	Ourense	1958-60
1668.	Rodríguez Valledor	Mª del Pilar	Pola de Allande	Asturias	1939-42
1669.	Rodríguez Vela	Rosaura		Perú	1928-33
1670.	Rodríguez Verduras	Blanca			1943-45
1671.	Rodríguez-Cadarso	Mª de las	Cambados	Pontevedra	1955-58

Cobas	Mercedes			
1672. Rodríguez-Cadarso Cobas	M ^a del Pilar	Cambados	Pontevedra	1956-58
1673. Roldán Córcoles	Enriqueta	Ayna	Albacete	1941-42
1674. Romaní Martínez	M ^a de la Concepción	Ferrol	A Coruña	1955-60
1675. Romaní Tobío	Marina	Muros (Esteiro)	A Coruña	1958-60
1676. Romaño Neira	Lydia			1950-51
1677. Romay Folla	M ^a Luisa	A Coruña	A Coruña	1939-53
1678. Romay Martínez	Ramona	Marín	Pontevedra	1929-30
1679. Romero Calvo	Victorina	Rois (Buxán)	A Coruña	1947-53
1680. Romero Cancelo	M ^a Dolores	Santiago de Compostela	A Coruña	1948-58
1681. Romero Fernández	M ^a Luisa	Granada	Granada	1959-60
1682. Romero Solana	Visitación	Villarrobledo	Albacete	1951-52
1683. Romero Velasco	M ^a Josefa	Parada de Arriba	Salamanca	1955-60
1684. Romo Gómez	M ^a Josefa	Parada de Arriba	Salamanca	1952-53
1685. Ron Noya	Josefa	Santiago de Compostela	A Coruña	1928-32
1686. Ron Noya	María	Santiago de Compostela	A Coruña	1928-29
1687. Ron Quiroga	M ^a del Carmen	Santiago de	A Coruña	1945-53

Compostela				
1688.	Ron Suárez	Elvira de	Cangas de Narcea	Asturias 1939-42
1689.	Roo Villaverde	Asunción	Beariz	Ourense 1956-59
1690.	Rodríguez Álvarez	María	A Rúa	Ourense 1951-52
1691.	Rosal Suárez	Gloria del	Oviedo	Asturias 1934-40
1692.	Rosón Pérez	Lucía	Becerreá	Lugo 1949-56
1693.	Rosón Pérez	M ^a Luisa	Cervantes	Lugo 1946-55
1694.	Rubín Calvo	M ^a Luisa	Palencia	Palencia 1934-35
1695.	Rubio Llorente	Rosalía	Yanguas de Eresma	Segovia 1957-59
1696.	Rubio Mallo	María	Santiago de Molinillo	León 1943-44
1697.	Rubio Pérez	M ^a Luisa	Navianes de la Vega	León 1947-48
1698.	Rubio Pérez	Petra	Navianes de la Vega	León 1948-56
1699.	Rubira Bastos	Trinidad	Vigo	Pontevedra 1944-55
1700.	Rubira Fariña	María	Negreira	A Coruña 1928-32
1701.	Rueda Rodríguez	M ^a Rosario		1948-53
1702.	Ruibal Amor	M ^a de la Gloria	Barro	Pontevedra 1927-30
1703.	Ruibal Amor	Rosalía	Moraña	Pontevedra 1927-30

1704.	Ruíz Arias	Antonia			1951-52
1705.	Ruíz Arias	Hipólita Nieves	La Bañeza	León	1949-60
1706.	Ruíz de Morales	Clotilde	Motril	Granada	1948-49
Fuentes					
1707.	Ruíz Olmos	Julia	Valencia	Valencia	1948-49
1708.	Ruíz-Clavijo	Purificación	Ribafrecha	A Rioxa	1939-46
Esteban					
1709.	Ruíz-Constantino	Dolores	Huelva	Huelva	1924-25
Medel					
1710.	Ruyra Torija	Mª del Pilar	Ciudad Real	Ciudad Real	1952-58
1711.	Ruz Herrera	Mª del Pilar	Bilbao	Biscaia	1941-42
1712.	Saa Carrero	Mª de las Nieves de	Xinzo de Limia	Ourense	1949-60
1713.	Saavedra Álvarez	Mª Piedad	Oviedo	Asturias	1943-50
1714.	Saavedra Ascariz	Carmen	Miraz	Lugo	1924-28
1715.	Sádaba Sanfrutos	Pilar de	Vigo	Pontevedra	1934-40
1716.	Saenz Ruiz	Blasa	Logroño	A Rioxa	1958-59
1717.	Saez Parga	Mª Pilar	Villaviciosa	Asturias	1955-60
1718.	Sagarra García	María	Madrid	Madrid	1935-36
1719.	Sagrado Santiago	Romana	Salamanca	Salamanca	1952-58
1720.	Salas Gonzalo	Mª Consolación	Renedo de la Vega	Palencia	1957-60
1721.	Salazar Valdecantos	Mª del Pilar de	Vitoria	Álava	1939-42

1722.	Salgado Alonso	Marina	Ramirás	Ourense	1951-53
1723.	Salgado Liñares	Adelaida	Teo	A Coruña	1946-47
1724.	Salgado Rodríguez	M ^a de la Concepción	Melide	A Coruña	1939-42
1725.	Salgueiro Armada	M ^a Josefa	Ortigueira	A Coruña	1951-58
1726.	Salgueiro Espinosa	Aureliana M ^a	Gondomar	Pontevedra	1946-59
1727.	Salvador Temprano	M ^a Juana	Manganeses de Lampreana	Zamora	1956-60
1728.	Samaniego Caballero	Irene	Espiel	Córdoba	1946-47
1729.	Sampayo Fernández	Eva Aurora	Baralla (Neira de Xusá)	Lugo	1956-60
1730.	Sampedro Costas	Francisca Leon	Gondomar	Pontevedra	1947-49
1731.	San Martín Vila	Ana	Mahón	Baleares	1951-57
1732.	Sánchez Barcia	M ^a Teresa			1939-40
1733.	Sánchez Cuartero	M ^a Candelas	Polán	Toledo	1952-60
1734.	Sánchez Díaz	M ^a Teresa	Ribadesella	Asturias	1953-59
1735.	Sánchez Domínguez	M ^a del Carmen	Vigo	Pontevedra	1928-33
1736.	Sánchez Domínguez	M ^a Lourdes	Vigo	Pontevedra	1928-33
1737.	Sánchez Durán	Eloísa	Poyales del Oyo	Ávila	1959-60
1738.	Sánchez Fernández	Araceli	Archena	Murcia	1958-59
1739.	Sánchez Ferrer	M ^a Pilar	Santander	Cantabria	1943-48

1740.	Sánchez García	M ^a Jesús			1952-54
1741.	Sánchez García	M ^a del Sagrario	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-47
1742.	Sánchez García	Enriqueta	Curtis (Teixeiro)	A Coruña	1939-45
1743.	Sánchez Jiménez	Carmen	Granada	Granada	1948-49
1744.	Sánchez López	M ^a del Carmen	Madrid	Madrid	1954-56
1745.	Sánchez López	Zulema	Navia	Asturias	1959-60
1746.	Sánchez Merchán	Isabel	Salamanca	Salamanca	1940-56
1747.	Sánchez Posse	M ^a Carmen	Sada	A Coruña	1949-50
1748.	Sánchez Requena	Concepción	Ubrique	Cádiz	1946-48
1749.	Sánchez Rodríguez	M ^a Teresa	Barcarrota	Badaxoz	1949-56
1750.	Sánchez Ruíz	M ^a del Pilar	Alagón	Zaragoza	1946-47
1751.	Sánchez Sánchez	M ^a de la Paz	Santiago de Compostela	A Coruña	1958-60
1752.	Sánchez Sangar	M ^a Luisa	Vigo	Pontevedra	1957-60
1753.	Sánchez Santaló	Pilar Isabel	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-44
1754.	Sánchez Vázquez	Matilde	Monforte	Lugo	1941-51
1755.	Sánchez Viniegra	M ^a Luz	Arroyo de la Luz	Cáceres	1958-60
1756.	Sánchez-Ocaña	M ^a Angeles	Ondárroa	Biscaia	1943-44
	Arriola				
1757.	Sancho Jiménez	M ^a José	Morella	Castellón	1952-53

1758.	Sancho Pérez	M ^a Isabel	Marín	Pontevedra	1939-42
1759.	Sande Pardo	María	A Coruña	A Coruña	1945-46
1760.	Sanhueso Sanz	Carmen	Lucena	Castellón	1919-20
1761.	Sanjurjo López	M ^a Josefa	Narón	A Coruña	1951-56
1762.	Sanjurjo Rodríguez	M ^a Elisa	Outeiro de Rei	Lugo	1958-60
1763.	Sanmartín Cornes	M ^a Carmen	Melón (Quins)	Ourense	1950-53
1764.	Santamaría Andrés	M ^a del Carmen	Zamora	Zamora	1929-36
1765.	Santamarta Sanz	M ^a Concepción	Mansilla de las Mulas	León	1955-60
1766.	Santana Suárez	Concepción	Telde	As Palmas	1953-59
1767.	Santervás Santamarta	M ^a de los Ángeles	Reliegos de las Matas	León	1958-60
1768.	Santiago Álvarez	M ^a Asunción	Trigueros	Valladolid	1939-40
1769.	Santiago Paniagua	Isabel	Corrales	Zamora	1955-59
1770.	Santiago Quintela	M ^a Antonia	Vigo	Pontevedra	1948-59
1771.	Santiago Touceda	Rosalía	Marín	Pontevedra	1955-60
1772.	Santín Jares	M ^a Rosa	Viana do Bolo	Ourense	1956-60
1773.	Santodomingo Azpeitia	M ^a del Carmen	Huelva	Huelva	1958-60
1774.	Santomé Castro	Carmen	Castro de Rei	Lugo	1945-51
1775.	Santomé Castro	Isabel	Castro de Rei	Lugo	1941-42
1776.	Santomé Castro	M ^a Josefa	Castro de Rei	Lugo	1946-54

1777.	Santomé Castro	M ^a Teresa	Castro de Rei	Lugo	1949-56
1778.	Santori Mateo	M ^a Isabel	Algeciras	Cádiz	1959-60
1779.	Santos Blanco Fierro	María	León	León	1939-40
1780.	Santos Matesanz	Guadalupe	Porriño	Pontevedra	1940-41
1781.	Santos Matesanz	M ^a de las Mercedes	Porriño	Pontevedra	1940-47
1782.	Santos Matesanz	M ^a Olga	Porriño	Pontevedra	1945-51
1783.	Santos y Santos	Luisa	Candás	Asturias	1931-40
1784.	Sanz del Pozo	Hortensia	Madrid	Madrid	1949-50
1785.	Sanz González	Severina	La Seca	Valladolid	1923-27
1786.	Sanz Parra	Alicia	Cransac (Aveyron)	Francia	1943-48
1787.	Sanz Pérez	María	Barcelona	Barcelona	1939-44
1788.	Sanz Ruiz	Ángela	Torresandino	Burgos	1956-59
1789.	Sanz Ruíz	Jesusa	Torresandino	Burgos	1952-58
1790.	Sapiens Ris	Josefa	Corbins	Lleida	1949-51
1791.	Sarandeses González	Amelia	Agolada	Pontevedra	1948-60
1792.	Sarandeses Martínez	Celsa	Agolada	Pontevedra	1939-45
1793.	Sarmiento Sarmiento	Rosa	A Habana	Cuba	1941-46
1794.	Sasieta Arana	M ^a del Amor	Erandio	Biscaia	1956-58
1795.	Sastre González	Genoveva	La Mata del	León	1941-48

Páramo					
1796.	Sauras Moliner	Carmen	Mas de las Matas	Teruel	1947-52
1797.	Seara Domínguez	M ^a Carmen	Nogueira	Ourense	1947-55
1798.	Seara Domínguez	Milagros	Nogueira	Ourense	1947-48
1799.	Sebe Pereira	Ana M ^a	Esclavitude	A Coruña	1957-60
1800.	Sebe Pereira	M ^a Elena	Esclavitude	A Coruña	1956-60
1801.	Seco Pacio	Felicitas	A Pastoriza (Bretoña)	Lugo	1950-60
1802.	Seibane Gallego	M ^a Esther	Santa Clara	Cuba	1941-46
1803.	Seijas Domínguez	M ^a del Rosario	Mugardos (O Seixo)	A Coruña	1953-58
1804.	Seijas Feijoo	Sarah	A Habana	Cuba	1945-51
1805.	Seijas Ladrón de Guevara	Ramona	Santiago de Compostela	A Coruña	1946-55
1806.	Seijas Valenciano	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-42
1807.	Seijas Vázquez	M ^a Dolores	Chantada	Lugo	1944-45
1808.	Seijas Vázquez	M ^a Teresa	Chantada	Lugo	1939-46
1809.	Seijo Mosquera	M ^a del Pilar	Pontevedra	Pontevedra	1953-60
1810.	Seisdodos Ramos	Carmen	Olombrada	Segovia	1944-59
1811.	Senín Currás	M ^a Josefa	Santiago de Compostela	A Coruña	1955-60

1812.	Senín Quintela	Concepción	Santiago de Compostela	A Coruña	1923-27
1813.	Senra Moreira	Mercedes			1939-41
1814.	Seoane López	Estela	Bos Aires	Arxentina	1931-35
1815.	Seoane Yáñez	Josefa	Lugo	Lugo	1949-50
1816.	Seoane Yáñez	Mª del Carmen	Lugo	Lugo	1943-49
1817.	Serantes García	Esther	Ribadumia (Ponte Arnelas)	Pontevedra	1946-55
1818.	Serantes García	María	Ribadumia (Ponte Arnelas)	Pontevedra	1944-56
1819.	Serralta Román	Mª Antonia	Tarifa	Cádiz	1945-46
1820.	Serrano Pedraz	Ludivina	San Morales	Salamanca	1928-30
1821.	Sevilla Asensio	Josefa			1950-51
1822.	Sexto Vázquez	Mª del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1943-44
1823.	Sexto Vázquez	Mª Dolores	Santiago de Compostela	A Coruña	1944-49
1824.	Sierra Alonso	Josefina	Catral	Alacante	1953-54
1825.	Sierra Álvarez	Esther	Lorezana	León	1958-60
1826.	Sigler Jiménez	Gracia	Córdoba	Córdoba	1939-40
1827.	Silva Alén	Amparo	Bandeira	Pontevedra	1956-60
1828.	Silva Alén	Mª Jesús	Bandeira	Pontevedra	1957-60
1829.	Silva Mestre	Isabel	Boiro	A Coruña	1939-46

1830.	Silva Porto	Ángela Consuelo	Santiago de Compostela	A Coruña	1941-46
1831.	Sobejano Sobejano	M ^a del Carmen	Villabrázaro	Zamora	1955-60
1832.	Sobejano Sobejano	M ^a del Pilar	Villabrázaro	Zamora	1956-60
1833.	Sobрино Lorenzo	Purificación	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-40
1834.	Sobрино Vicente	Ana M ^a	A Guarda	Pontevedra	1939-42
1835.	Solá Benavides	M ^a Lourdes	O Grove	Pontevedra	1948-60
1836.	Solá Pousa	Concepción	Barcelona	Barcelona	1944-45
1837.	Solé Sagarra	Antonia Mercedes	Granadella	Lleida	1943-47
1838.	Soliño Araújo	Alba	Vigo	Pontevedra	1948-54
1839.	Solís Meana	M ^a Trinidad	Pravia	Asturias	1944-47
1840.	Somoza Veiga	Ángeles	A Coruña	A Coruña	1947-55
1841.	Somoza Villaronga	M ^a Luisa	Santiago de Compostela	A Coruña	1951-60
1842.	Sotillo Fernández	M ^a del Consuelo	San Sebastián	Guipúscoa	1931-36
1843.	Sotillo Rodríguez	Lucía			1944-45
1844.	Soto Blanco	M ^a Oliva	Lalín	Pontevedra	1939-42
1845.	Soto Calvo	Elena	San Fernando	Cádiz	1957-60
1846.	Soto Loza	M ^a Asunción	Madrid	Madrid	1959-60
1847.	Soto Noya	Josefa	Santiago de	A Coruña	1939-41

Compostela					
1848.	Soto Ramos	M ^a Arminda	Santiago de Compostela	A Coruña	1931-40
1849.	Soto Velasco	Esther	México	México	1939-42
1850.	Sotorrio González-Quevedo	M ^a Carmen	Santander	Cantabria	1958-60
1851.	Souto Neira	M ^a Dolores	Ponteceso	A Coruña	1951-60
1852.	Souto Vázquez	M ^a del Carmen Cristina	A Habana	Cuba	1943-48
1853.	Suárez Argüelles	M ^a del Pilar	Sama de Langreo	Asturias	1958-60
1854.	Suárez Cardeso	Filomena	A Baña	A Coruña	1949-59
1855.	Suárez Donate	M ^a Luisa	A Pobra do Caramiñal	A Coruña	1954-60
1856.	Suárez Escandón	M ^a Luisa	La Felguera	Asturias	1953-58
1857.	Suárez Fernández	Adela	Avilés	Asturias	1940-46
1858.	Suárez Fernández	Josefa	Avilés	Asturias	1955-60
1859.	Suárez Fernández	M ^a Paz	Castrillón	Asturias	1956-59
1860.	Suárez García	Juana	La Ercina (Casetas de Oceja)	León	1941-46
1861.	Suárez Guntín	Concepción	Vigo	Pontevedra	1946-48
1862.	Suárez López	Segunda	Santa Clara	Cuba	1949-56
1863.	Suárez Morán	M ^a Gloria	Los Barrios de	León	1949-56

Luna					
1864.	Suárez Oviedo	M ^a Teresa	Noia	A Coruña	1939-40
1865.	Suárez Pañeda	M ^a Jesús	Pola de Siero	Asturias	1952-60
1866.	Suárez Romero	Genoveva	Cabana de Bergantiños (Nantón)	A Coruña	1939-40
1867.	Suárez Romero	Obdulia	Cabana de Bergantiños (Nantón)	A Coruña	1939-42
1868.	Taboada Alemparte	M ^a Luisa	Boborás (Pazos de Arenteiro)	Ourense	1939-42
1869.	Taboada Allú	Josefa	Ourense	Ourense	1927-30
1870.	Taboada Mazaira	M ^a Luisa	Monforte	Lugo	1946-55
1871.	Taboada Mazaira	Matilde	Monforte	Lugo	1946-50
1872.	Taracido Fraga	Aurora	A Coruña	A Coruña	1939-44
1873.	Tascón Orviz	Berta	Sabero	León	1950-53
1874.	Tato Pazos	M ^a Luisa	Cuntis	Pontevedra	1947-56
1875.	Tebar Blanco	M ^a del Carmen	Madrid	Madrid	1958-60
1876.	Teira Fernández	M ^a Dolores	Torrelavega	Cantabria	1948-56
1877.	Tejedor Martínez	Ángela			1928-29
1878.	Telleira Garmendia	M ^a Teresa	Ormaiztegui	Guipúscoa	1946-52
1879.	Tello Tello	Urbana	Hernán-Pérez	Cáceres	1954-55
1880.	Tenreiro Brochón	M ^a Magdalena	A Coruña	A Coruña	1943-49

1881.	Tiedra Calvo	M ^a Ángeles de	Toro	Zamora	1953-58
1882.	Tobar Blanco	M ^a del Carmen	Madrid	Madrid	1958-59
1883.	Tobío Fernández	Isabel	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-47
1884.	Tocino Mourelo	Pilar	A Coruña	A Coruña	1954-60
1885.	Tojo Rilo	Carmen	Touro	A Coruña	1946-56
1886.	Tomás Ramírez	Antonia	Ontur	Albacete	1928-29
1887.	Toral Marcos	Natalia	Villamañán	León	1950-60
1888.	Toranzo García	Margarita	A Habana	Cuba	1946-48
1889.	Tornero Cuéllar	Amparo	Valencia	Valencia	1946-51
1890.	Torrado Armadans	María	Vigo	Pontevedra	1932-35
1891.	Torre de la Torre	Elvira de la	Canalejas de Peñafiel	Valladolid	1947-51
1892.	Torre Gil	M ^a del Carmen	Carranza	Biscaia	1956-60
1893.	Torre Rivas	Rosa de la	Santiago de Compostela	A Coruña	1946-56
1894.	Torre Salvador	M ^a del Pilar de la	Zamora	Zamora	1957-60
1895.	Torrentó Sierra	Lourdes	Gironella	Barcelona	1929-30
1896.	Torrero de Villa	Amparo	Xixón	Asturias	1957-58
1897.	Torres Abeledo	Remedios	San Clodio	Ourense	1931-40
1898.	Torres Caplanne	Clemencia	Madrid	Madrid	1939-58

1899.	Torres Ribas	Margarita	San Juan Bautista	Baleares	1949-53
1900.	Torrón Vega	Consuelo Raquel	Vega de Valcárcel	León	1945-52
1901.	Toste Peraza	Carmen M ^a	Icod	Santa Cruz de Tenerife	1949-55
1902.	Touza Pérez	M ^a Amalia	Pobra de Brollón	Lugo	1941-46
1903.	Touza Pérez	Manuela	Pobra de Brollón	Lugo	1943-49
1904.	Touza Pérez	María	Pobra de Brollón	Lugo	1945-51
1905.	Trallero Martín	Teresa	Oliete	Teruel	1931-33
1906.	Trebol Sánchez	Matilde	León	León	1940-42
1907.	Trigo Gómez	Esperanza	Vilaxoán	Pontevedra	1922-27
1908.	Trillo Freire	Benedicta	Cee	A Coruña	1945-47
1909.	Troitiño Espiña	Alzira M ^a	Forcarei	Pontevedra	1949-58
1910.	Tuimil Espantoso	América	Moeche	A Coruña	1934-36
1911.	Tuñas Sillero	Elvira	Carballo	A Coruña	1939-45
1912.	Tuñas Sillero	Eloísa	Outes (Sabardes)	A Coruña	1939-40
1913.	Tuñas Sillero	Ramona	Outes (Sabardes)	A Coruña	1939-44
1914.	Turiel de Castro	M ^a del Carmen	Vigo	Pontevedra	1959-60

1915.	Turón Sambola	Isabel	Organyà	Lleida	1939-42
1916.	Úbeda Izquierdo	Pilar	Alustante	Guadalaxara	1950-56
1917.	Ubillos Sánchez	Concepción	Madrid	Madrid	1945-48
1918.	Ucha Martínez	M ^a del Carmen	Ponteareas	Pontevedra	1955-57
1919.	Ugalde Fernández	M ^a de los Dolores	Madrid	Madrid	1931-36
1920.	Ugarriza Urquiza	Paula M ^a	Gopegui	Álava	1940-41
1921.	Ugarte Pértica	M ^a Tomasa	Bilbao	Biscaia	1939-40
1922.	Ullate Royo	M ^a del Pilar	Monteagudo	Navarra	1939-42
1923.	Ulloa Vence	Irene	Taboada	Lugo	1943-49
1924.	Urdangarin Berriochoa	Ana M ^a	Zumárraga	Guipúscoa	1946-56
1925.	Urdanpilleta Aramburu	M ^a Luisa	Beasain	Guipúscoa	1940-42
1926.	Uriarte Arriola	M ^a Luisa	Ondárroa	Biscaia	1941-46
1927.	Uriol Blancas	M ^a Teresa	Paracuellos de Jiloca	Zaragoza	1958-60
1928.	Urizar Irusta	M ^a Isabel	Eibar	Guipúscoa	1941-44
1929.	Vaamonde Fernández	Ramona	Santiago de Compostela	A Coruña	1926-30
1930.	Val Al mau	Pilar de	Barcelona	Barcelona	1951-53
1931.	Val Davila	Juana	Bueu	Pontevedra	1947-49
1932.	Valcarce Pestaña	Enma Pilar	Lugo	Lugo	1944-50
1933.	Valcarce Pestaña	Victoria Elena	Lugo	Lugo	1939-42

1934.	Valcarce Quiroga	M ^a Dolores	Samos	Lugo	1939-42
1935.	Valdoz Estura	M ^a Luisa	Iurreta	Biscaia	1929-30
1936.	Valeiras Valeiras	Benita	Maside (Dacón)	Ourense	1939-45
1937.	Valencia López	Olimpia	Baltar	Ourense	1924-25
1938.	Valenciano del Rio	M ^a Dolores	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1958-60
1939.	Valentín Valentín	M ^a Ángeles	Barcelona	Barcelona	1956-57
1940.	Valiente Arguch	M ^a del Consuelo		Cuenca	1933-34
1941.	Valiño Cedeira	Irene	A Coruña	A Coruña	1948-54
1942.	Valle Vázquez	M ^a Cruz del	Santiago de Compostela	A Coruña	1951-60
1943.	Valledor Álvarez	M ^a del Pilar	Pola de Allande (Berducedo)	Asturias	1949-58
1944.	Vallés Padules	Ana	Zaragoza	Zaragoza	1943-44
1945.	Valverde Alonso	Anunciación	Vigo	Pontevedra	1950-56
1946.	Valverde Viñas	Ángela	Vigo	Pontevedra	1939-40
1947.	Varela Buján	Ermitas	Santiago de Compostela	A Coruña	1943-48
1948.	Varela Canedo	M ^a del Sagrario	Santiago de Compostela	A Coruña	1955-60
1949.	Varela Jaspe	Pilar	Sada	A Coruña	1957-60

1950.	Varela Leiceaga	M ^a del Carmen	A Coruña	A Coruña	1953-60
1951.	Varela Rodríguez	M ^a Concepción	Alfoz de Castrodouro	Lugo	1959-60
1952.	Varela Salvadores	Ana M ^a	A Coruña	A Coruña	1951-59
1953.	Varela Seijo	Margarita	Sada	A Coruña	1951-60
1954.	Vargas González	Encarnación	Sevilla	Sevilla	1959-60
1955.	Vargas Molina	Clotilde	Dilar	Granada	1949-50
1956.	Varo Heredia	Adela	Aguar	Córdoba	1946-47
1957.	Vasalo Álvarez	M ^a Teresa	Negreira	A Coruña	1959-60
1958.	Vasalo Álvarez	M ^a Bertina	Santiago de Compostela	A Coruña	1949-57
1959.	Vasalo Rodríguez	Josefa	Villanueva de la Sierra	Zamora	1943-49
1960.	Vázquez Alonso	Leopoldina	Porcuna	Xaén	1935-41
1961.	Vázquez Añón	Antonia	Ponteceso	A Coruña	1939-42
1962.	Vázquez Añón	Josefa	Ponteceso	A Coruña	1929-33
1963.	Vázquez Añón	Pilar	Ponteceso	A Coruña	1940-44
1964.	Vázquez Boedo	M ^a Luz	Palas de Rei	Lugo	1946-56
1965.	Vázquez Boga	María	A Coruña	A Coruña	1947-50
1966.	Vázquez Campo	M ^a de la Concepción	Chantada	Lugo	1928-33
1967.	Vázquez Carballido	Adelina	Bos Aires (General Rojo)	Arxentina	1943-51

1968.	Vázquez Conde	Florentina Dolores	Ponte Maior (Ourense)	Ourense	1948-51
1969.	Vázquez Díaz	Elisa	Oviedo	Asturias	1957-60
1970.	Vázquez Domínguez	Mercedes	Seixo	Ourense	1939-40
1971.	Vázquez Fernández	Dolores	Sober	Lugo	1956-60
1972.	Vázquez García	M ^a Luz	Candamo	Asturias	1939-40
1973.	Vázquez García	M ^a Remedios	Ourol	Lugo	1939-46
1974.	Vázquez García	M ^a Segunda	Ourol (Merille)	Lugo	1926-34
1975.	Vázquez Garriga	M ^a de los Dolores	Santiago de Compostela	A Coruña	1932-40
1976.	Vázquez González	M ^a José	Madrid	Madrid	1951-55
1977.	Vázquez Méndez	Visitación	Monterroso	Lugo	1939-44
1978.	Vázquez Merchán	Isabel	Villavieja de Jeltes	Salamanca	1954-55
1979.	Vázquez Moreno	M ^a Luisa	Oviedo	Asturias	1959-60
1980.	Vázquez Navarro	M ^a Aurelia	Monterroso	Lugo	1943-44
1981.	Vázquez Neira	M ^a del Pilar	Boimorto	A Coruña	1955-60
1982.	Vázquez Pacio	Antonia	Chantada	Lugo	1947-57
1983.	Vázquez Pérez	M ^a del Carmen	A Pobra de Brollón	Lugo	1957-60
1984.	Vázquez Ramos	M ^a del Carmen	A Coruña	A Coruña	1957-60
1985.	Vázquez Ramos	M ^a Rosa	A Coruña	A Coruña	1951-56

1986.	Vázquez Rubianes	Ramona	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1948-56
1987.	Vázquez San Pedro	M ^a Ángeles	Valladolid	Valladolid	1948-49
1988.	Vázquez Uña	M ^a Jesús	Arbo	Pontevedra	1958-60
1989.	Vázquez Vázquez	Adelina M ^a	Póboa de Trives	Ourense	1953-59
1990.	Vázquez Yebra	Manuela	Chantada	Lugo	1946-59
1991.	Vázquez-Viso Rodríguez	Laura	Vigo	Pontevedra	1951-53
1992.	Vega Castro	M ^a Encarnación	Verín (Feces de Abaixo)	Ourense	1945-46
1993.	Vega Castro	Rosa	Verín (Feces de Abaixo)	Ourense	1949-59
1994.	Vega Herrera	Josefa	Benavides de Órbigo	León	1959-60
1995.	Vega Méndez	Teresa	León	León	1953-57
1996.	Vega Peláez	M ^a Luz	Nava	Asturias	1951-58
1997.	Veiga de Bernardo	Francisca	A Coruña	A Coruña	1935-36
1998.	Veiga Nicole	Mercedes	Ourense	Ourense	1959-60
1999.	Vela Massó	Ana M ^a	Barcelona	Barcelona	1947-48
2000.	Vela Massó	Guadalupe	Barcelona	Barcelona	1947-48
2001.	Velasco Jiménez	Bárbara	Aldeatejada	Salamanca	1955-57
2002.	Velilla Molina	M ^a de la Concepción	Logroño	A Rioxa	1932-42

2003.	Vence Hortas	M ^a Teresa	Ourense	Ourense	1957-60
2004.	Vence Pintos	Carmen Isabel	Bos Aires	Arxentina	1959-60
2005.	Ventura Remacha	M ^a Luisa	Madrid	Madrid	1957-58
2006.	Vicente Carreño	M ^a Dolores	Boiro	A Coruña	1945-53
2007.	Vidal Estévez	Lucila	Ponte Caldelas	Pontevedra	1946-50
2008.	Vidal Oreiro	Matilde	Zas (Brandomil)	A Coruña	1940-41
2009.	Vidal Pagés	M ^a Inmaculada Concepción	Figueros Ordis	Xirona	1948-54
2010.	Viejo del Río	Carmela	Melgar	Burgos	1929-33
2011.	Vielva Otoresl	M ^a de los Dolores	Palencia	Palencia	1931-40
2012.	Vila Tato	Josefa	Santiago de Compostela	A Coruña	1951-52
2013.	Vilanova Piñeiro	Minia	Brión	A Coruña	1948-57
2014.	Vilas Díaz	M ^a Rosa			1948-49
2015.	Vilas Minondo	Pilar	Logroño	A Rioxa	1956-57
2016.	Villa Colsa	Luisa M ^a	Santander	Cantabria	1950-60
2017.	Villa González	M ^a de los Dolores	Navia (Anleo)	Asturias	1924-28
2018.	Villa Moro	Piedad	Matallana de Torio	León	1958-59
2019.	Villagrà Blanco	M ^a del Pilar	Santander	Cantabria	1956-60
2020.	Villagrà Blanco	M ^a Jesús	Santander	Cantabria	1956-60

2021.	Villamarín Bobillo	M ^a Asunción	Vigo	Pontevedra	1939-45
2022.	Villamor García	Pilar	Toques	A Coruña	1939-45
2023.	Villanueva Fernández	Amelia	Vitoria	Álava	1941-42
2024.	Villanueva Novoa	M ^a de Jesús	Ourense	Ourense	1956-60
2025.	Villanueva Novoa	M ^a del Carmen	Punxín	Ourense	1959-60
2026.	Villar Celorio	M ^a del Carmen	Madrid	Madrid	1959-60
2027.	Villar Nogueira	Dolores	Teo	A Coruña	1957-60
2028.	Villares Piñeiro	M ^a Mercedes	Foz	Lugo	1939-40
2029.	Villares Piñeiro	Marina	Foz	Lugo	1939-49
2030.	Villarinos González	Elvira	Vegadeo	Asturias	1959-60
2031.	Villasol Valderrey	Leónides	Destriana	León	1957-58
2032.	Villarreal Irisarri	M ^a Concepción	Echalar	Navarra	1946-52
2033.	Villaverde Rial	M ^a Pilar	Cee	A Coruña	1941-46
2034.	Vinagre Roríguez	Ascensión	Salvatierra de los Barros	Badaxoz	1948-51
2035.	Vivas Santander	M ^a Pilar	Villamañán	León	1946-50
2036.	Vivas-Pérez Torres	Rafaela			1951-52
2037.	Yagüe Díez de Tejada	M ^a Teresa	Salas (Cornellana)	Asturias	1954-60
2038.	Yarza Bárcena	M ^a Jesús	Basauri	Biscaia	1956-60
2039.	Yebra-Pimentel Vidal	Aurelia	Agolada (Ventosa)	Pontevedra	1940-49

2040.	Yebra-Pimentel Vidal	M ^a Elisa	Agolada (Ventosa)	Pontevedra	1946-54
2041.	Yebra-Pimentel Vidal	M ^a Sara	Agolada (Ventosa)	Pontevedra	1939-45
2042.	Zalvidegoitia Derteano	M ^a Carmen	Bilbao	Biscaia	1950-56
2043.	Zamacona Urrutia	M ^a de las Nieves	Bilbao	Biscaia	1935-42
2044.	Zameza Ruiz de Azúa	M ^a Dolores	Guernika	Biscaia	1939-41
2045.	Zapata y Zapata	M ^a del Carmen	A Coruña	A Coruña	1928-30
2046.	Zaragoza Areño	Lorenza	Valencia	Valencia	1946-48
2047.	Zarapico Romero	Exaltación	La Campana	Sevilla	1948-49
2048.	Zarco Navarro	M ^a Jesús	Molina de Segura	Murcia	1956-58
2049.	Zas Aznar	Encarnación Carlota	Vigo	Pontevedra	1951-53
2050.	Zulaica Ariño	Isabel	Zalla	Biscaia	1943-46
2051.	Zunzunegui Costas	Rosa M ^a	Vigo	Pontevedra	1955-59
2052.	Zurdo Bello	M ^a Gloria	Flores de Ávila	Ávila	1959-60

Táboa IV. Alumnas Farmacia 1910-1960 cronolóxica

apelidos	nome	natural de	curso
----------	------	------------	-------

1.	Caldeiro Calvo	Manuela	Madrid	Madrid	1914-16
2.	Caldeiro Calvo	Marina	Madrid	Madrid	1914-16
3.	Fernández Casas	Sara	Misiones	Arxentina	1914-17
4.	López Cotarelo	María	Taramundi	Asturias	1914-24
5.	García Berdiales	María	Santiago de Compostela	A Coruña	1917-21
6.	Fernández de la Vega Lombán	Elisa	Vega de Ribadeo	Asturias	1918-19
7.	Fernández de la Vega Lombán	Jimena	Vega de Ribadeo	Asturias	1918-19
8.	Pereira Rodríguez	Mª Eugenia	Carballiño	Ourense	1918-20
9.	Fernández Alcón	María	Ponferrada	León	1918-23
10.	Legido Pascual	Carmen	Maceda	Ourense	1918-23
11.	Díaz Álvarez	Mª del Carmen	Palacios del Sil	León	1919-20
12.	Núñez Lamadrid	Georgia			1919-20
13.	Sanhueso Sanz	Carmen	Lucena	Castellón	1919-20
14.	Cuesta Gutiérrez	Modesta	Medina de Rioseco	Valladolid	1921-23
15.	López Martínez	Benita	Santiago de Compostela	A Coruña	1921-23
16.	Fonseca García	Amalia	Argujillo	Zamora	1921-24
17.	Ramos Gómez	María	O Pino (Lardeiros)	A Coruña	1921-25
18.	Calderón Silva	Enriqueta	Las Rosas	Arxentina	1922-23

19.	Lamarca Casas	María	Zaragoza	Zaragoza	1922-23
20.	Rodín Pelegrí	M ^a del Carmen			1922-23
21.	Darias Montesinos	Pulqueria	San Sebastián de la Gomera	Santa Cruz de Tenerife	1922-24
22.	Montero Dopico	Matilde	O Ferrol	A Coruña	1922-24
23.	Hortal Pérez	Carolina	Matanza	León	1922-26
24.	Trigo Gómez	Esperanza	Vilaxoán	Pontevedra	1922-27
25.	Barja Casanova	Teresa	Cienfuegos	Cuba	1923-25
26.	Gómez Cuervo	M ^a del Carmen	Madrid	Madrid	1923-25
27.	García Vila	M ^a de la Concepción	Crecente	Pontevedra	1923-27
28.	Sanz González	Severina	La Seca	Valladolid	1923-27
29.	Senín Quintela	Concepción	Santiago de Compostela	A Coruña	1923-27
30.	Peteiro Vázquez	Gumersinda Margarita	Santiago de Compostela	A Coruña	1923-28
31.	Costas González	Modesta	Oia	Pontevedra	1923-29
32.	Ariñez Bernard	Victoria	Navarrete del Río	Teruel	1924-25
33.	Bedate Álvarez	Carolina	Toro	Zamora	1924-25
34.	Luelmo González	Francisca de	Santores	Zamora	1924-25
35.	Pérez Pérez	M ^a Trinidad	Ourense	Ourense	1924-25
36.	Ruíz-Constantino Medel	Dolores	Huelva	Huelva	1924-25

37.	Valencia López	Olimpia	Baltar	Ourense	1924-25
38.	Álvarez Mancha	Concepción	Guareña	Badaxoz	1924-26
39.	Gutiérrez Cañas Fernández Cavada	M ^a de la Concepción	Valladolid	Valladolid	1924-26
40.	Lamas Lourido	Anastasia	A Pontenova (Xudán)	Lugo	1924-26
41.	Artigues y Soler de Jillo	Ana	Xátiva	Valencia	1924-27
42.	Martín Flórez	Basilia	Villarrín de Campos	Zamora	1924-27
43.	Ballesteros y Ledo	Josefa	Barcelona	Barcelona	1924-28
44.	Docampo Castillejo	Matilde	San Cibrao das Viñas	Ourense	1924-28
45.	Herreros y Corrales	Adelaida	Sarria	Lugo	1924-28
46.	Montero Moreno	M ^a del Pilar	Vigo	Pontevedra	1924-28
47.	Piñeiro y Piñeiro	M ^a Basilisa	Ponte Caldelas	Pontevedra	1924-28
48.	Saavedra Ascariz	Carmen	Miraz	Lugo	1924-28
49.	Villa González	M ^a de los Dolores	Navia (Anleo)	Asturias	1924-28
50.	Gail Castro	Emilia	Madrid	Madrid	1925-26
51.	Arias Vázquez	Carmen	Lugo	Lugo	1925-27
52.	Cosío Moreno	M ^a de las Mercedes	Zaragoza	Zaragoza	1925-27

53.	García Amo	Carmen	Torrecilla de la Orden	Valladolid	1925-27
54.	Dios y Trillo	Teresa de	Ledesma	Salamanca	1925-28
55.	Pérez y Pérez	M ^a de la Trinidad	Ourense	Ourense	1925-28
56.	Quindós Fernández	M ^a Petronila	Navia de Suarna	Lugo	1925-28
57.	Campillo Gómez	M ^a Teresa	A Coruña	A Coruña	1925-29
58.	Coco Galache	Gabina	Guarrate	Zamora	1925-29
59.	Fernández de la Cerda	Magdalena	Badaxoz	Badaxoz	1925-30
60.	Díaz Domínguez	M ^a de la Paz	Pontedeume	A Coruña	1926-27
61.	Fernández Ortega	M ^a de la Paz	Villavicencio	Valladolid	1926-27
62.	Martínez Carbayeda	M ^a Loreto	Madrid	Madrid	1926-27
63.	Catoyra Cristóbal	Julia	Oleiros (Nós)	A Coruña	1926-29
64.	Catoyra Cristóbal	M ^a de los Dolores	Oleiros (Nós)	A Coruña	1926-29
65.	Dios Fernández	Elvira de	Vegarienza	León	1926-29
66.	Lorenzo Salgado	Dolores	León	León	1926-29
67.	Miño Alonso	Margarita Soledad	Aldeanueva del Camino	Cáceres	1926-29
68.	Baltar Abella	Joaquina	Noia	A Coruña	1926-30
69.	Fidalgo Méndez	Amparo	Santiago de Compostela	A Coruña	1926-30

70.	Piñeiro Castro	Elena	A Coruña	A Coruña	1926-30
71.	Vaamonde Fernández	Ramona	Santiago de Compostela	A Coruña	1926-30
72.	Blanco López	María	Santiago de Compostela	A Coruña	1926-32
73.	Otero Álvarez	Adelina	Meira (Barcia)	Lugo	1926-32
74.	Vázquez García	M ^a Segunda	Ouroil (Merille)	Lugo	1926-34
75.	Fraga Padín	M ^a de la Encarnación	Cambados	Pontevedra	1926-35
76.	Armesto Alonso	M ^a Patrocinio	Alcañices	Zamora	1926-53
77.	Barbero Clemente	Isabel	Espiel	Córdoba	1927-28
78.	Brey Silva	M ^a del Amparo	A Estrada	Pontevedra	1927-28
79.	Chaveli Moratal	Concepción	Juente	Valencia	1927-28
80.	García Cortinas	Ana Salomé			1927-28
81.	Castañeda y Castañeda	Adela	Becilla	Valladolid	1927-30
82.	Delgado Meiriño	M ^a de la Paz	Verín	Ourense	1927-30
83.	García López- Peláez	Margarita	Briones	A Ríoxa	1927-30
84.	García Salgado	Elvira	A Estrada	Pontevedra	1927-30
85.	Gimeno Pérez	Luisa	Rueda	Valladolid	1927-30
86.	Gómez Fernández	M ^a del Carmen	A Coruña	A Coruña	1927-30
87.	González Posada Rodríguez	M ^a de la Paz	Xixón	Asturias	1927-30

88.	Lillo González	M ^a del Pilar	Medina	Burgos	1927-30
89.	López Fernández	M ^a de los Dolores	Sarria	Lugo	1927-30
90.	Pérez Bustamante	M ^a Luisa	Santander	Cantabria	1927-30
91.	Pérez Encinas	Juliana	Juzbado	Salamanca	1927-30
92.	Pérez Huertas	Adelaida	Almagro	Ciudad Real	1927-30
93.	Quintela Crespo	Teresa	Pontevedra	Pontevedra	1927-30
94.	Ruibal Amor	M ^a de la Gloria	Barro	Pontevedra	1927-30
95.	Ruibal Amor	Rosalía	Moraña	Pontevedra	1927-30
96.	Taboada Allú	Josefa	Ourense	Ourense	1927-30
97.	Brey Silva	M ^a del Rosario	A Estrada	Pontevedra	1927-32
98.	Casas Pasarín	Alicia	Pontevedra	Pontevedra	1927-33
99.	Fernández Riesco	M ^a Concepción	Madridanos	Zamora	1927-36
100.	Alonso Fernández	M ^a del Carmen			1928-29
101.	Castañeda y Castañeda	M ^a de la Ermita	Barro	A Coruña	1928-29
102.	Cesa Carreras	Antonia			1928-29
103.	Núñez Bachiller	Carmen	Valladolid	Valladolid	1928-29
104.	Ron Noya	María	Santiago de Compostela	A Coruña	1928-29
105.	Tejedor Martínez	Ángela			1928-29

106.	Tomás Ramírez	Antonia	Ontur	Albacete	1928-29
107.	Arzuaga Aspe	M ^a Teresa	Oiarzun	Guipúscoa	1928-30
108.	Cabeza de Dios	M ^a de Jesús	Pola de Gordón	León	1928-30
109.	Cid Gómez	Regina	Solana del Río	Ávila	1928-30
110.	Díaz Gallego	M ^a de las Mercedes	Pobra de Brollón	Lugo	1928-30
111.	Fernández Carbayo	Magdalena	Villaverde	Salamanca	1928-30
112.	González Fernández	Josefa M ^a	Ribas de Sil	Lugo	1928-30
113.	Melgar Arteaga	Carmen	Tembleque	Toledo	1928-30
114.	Serrano Pedraz	Ludivina	San Morales	Salamanca	1928-30
115.	Zapata y Zapata	M ^a del Carmen	A Coruña	A Coruña	1928-30
116.	Capdevila y de Guillerma	Carlota	Ferrol	A Coruña	1928-32
117.	Fariña Gómez	Josefa	Santa Fé	Arxentina	1928-32
118.	Fernández García	Antonina	A Mezquita	Ourense	1928-32
119.	Fernández Rodríguez	M ^a Teresa	Chantada	Lugo	1928-32
120.	Jares Herrero	M ^a Rosa	Paderne de Allariz (Mourisco)	Ourense	1928-32
121.	Lombardero Martínez	Dolores	Trabada	Lugo	1928-32
122.	Padín Castro	Carmen	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1928-32
123.	París Villar	Consuelo	Santiago de	A Coruña	1928-32

Compostela					
124.	Peleteiro Pazos	M ^a del Carmen	Monterroso	Lugo	1928-32
125.	Pérez Moreiras	Celsa	León	León	1928-32
126.	Ron Noya	Josefa	Santiago de Compostela	A Coruña	1928-32
127.	Rubira Fariña	María	Negreira	A Coruña	1928-32
128.	Álvarez y Álvarez	Emilia	Pontedeva (Trado)	Ourense	1928-33
129.	Cigarrán Rodríguez-Arango	Lourdes	Vegadeo	Asturias	1928-33
130.	Rodríguez Vela	Rosaura		Perú	1928-33
131.	Sánchez Domínguez	M ^a del Carmen	Vigo	Pontevedra	1928-33
132.	Sánchez Domínguez	M ^a Lourdes	Vigo	Pontevedra	1928-33
133.	Vázquez Campo	M ^a de la Concepción	Chantada	Lugo	1928-33
134.	Boo Gallego	Adela	Barbadás (Piñor)	Ourense	1928-34
135.	González Rouco	María	Viveiro	Lugo	1928-34
136.	Herranz Abad	Aderita	Boceguillas	Segovia	1928-34
137.	Lagarón Fórneas	Irene	Taboada	Lugo	1928-34
138.	López Somoza	Balbina	Pantón (Eiré)	Lugo	1928-34
139.	Fernández y Fernández	M ^a Josefa	Lourenzá	Lugo	1928-35
140.	Cerrato Rodríguez	María	Arroyo de San Servan	Badaxoz	1928-49

141.	Cordido Fanego	M ^a de la Concepción	Viveiro	Lugo	1929-30
142.	Gairín Domena	M ^a Teresa	Bordils	Xirona	1929-30
143.	Martínez Fernández	M ^a Valvanera	Badarán	A Rioxa	1929-30
144.	Moral García	Enriqueta del	Esguevilla	Valladolid	1929-30
145.	Pérez García	Consuelo Trinidad			1929-30
146.	Puigbó Vilaseca	Teresa	Sallent	Barcelona	1929-30
147.	Romay Martínez	Ramona	Marín	Pontevedra	1929-30
148.	Torrentó Sierra	Lourdes	Gironella	Barcelona	1929-30
149.	Valdoz Estura	M ^a Luisa	Iurreta	Biscaia	1929-30
150.	Alonso Nart	Rosario	Oviedo	Asturias	1929-32
151.	Castro Paradela	M ^a de la Ermita	Noia	A Coruña	1929-32
152.	Fernández Méndez	Amparo	Quiroga (Villarmel)	Lugo	1929-33
153.	Fernández y Fernández	Regina	Chantada	Lugo	1929-33
154.	González Santos	Josefa	Castrojeriz	Burgos	1929-33
155.	Martínez Fernández	M ^a Bernardina	Badarán	A Rioxa	1929-33
156.	Otero del Palacio	Pilar	Villafranca	León	1929-33
157.	Pascual Castillo	M ^a de los Ángeles	Tubilla	Burgos	1929-33

158.	Peña Bouzas	Marina	Cotobade	Pontevedra	1929-33
159.	Vázquez Añón	Josefa	Ponteceso	A Coruña	1929-33
160.	Viejo del Río	Carmela	Melgar	Burgos	1929-33
161.	Aguado Casado	Rafaela	Tabara	Zamora	1929-34
162.	Lema Pintos	M ^a Dolores	Santiago de Compostela	A Coruña	1929-34
163.	Otero Moratinos	M ^a Luisa	Vigo	Pontevedra	1929-34
164.	Rezola Arratibel	Micaela de	Villafranca de Oria	Guipúscoa	1929-34
165.	Casal Pereira	Josefa	Moraña	Pontevedra	1929-36
166.	Santamaría Andrés	M ^a del Carmen	Zamora	Zamora	1929-36
167.	Fernández Sariego	Manuela	Cidra	Porto Rico	1931-32
168.	Ramallo Rodríguez	María	Santiago de Compostela	A Coruña	1931-33
169.	Trallero Martín	Teresa	Oliete	Teruel	1931-33
170.	Amaro Pita	M ^a del Pilar	A Coruña	A Coruña	1931-34
171.	Barreiro Fernández	Clotilde	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1931-34
172.	Barreiro Rodríguez	M ^a de la Concepción	Ponte Ulla	A Coruña	1931-34
173.	Blanco López	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1931-34
174.	Casas Fernández	M ^a Luisa	Ponte Caldelas	Pontevedra	1931-34

175.	Costa Núñez	Ofelia	Vigo	Pontevedra	1931-34
176.	Díaz Amo	Rosa M ^a	Nava del Rey	Valladolid	1931-34
177.	Gutiérrez López	Guadalupe	A Coruña	A Coruña	1931-34
178.	Gutiérrez López	M ^a Jesús	A Coruña	A Coruña	1931-34
179.	Moreno Sierra	Felisa		Lugo	1931-34
180.	Pérez Llorente	M ^a de la Encarnación	Muelas del Pan	Zamora	1931-34
181.	Ramos Sabugo	Emilia	Algadefe	León	1931-34
182.	García del Villar	M ^a Luisa	Tordesillas	Valladolid	1931-35
183.	Hyde Aragonés	Cándida	Ferrol	A Coruña	1931-35
184.	Seoane López	Estela	Bos Aires	Arxentina	1931-35
185.	Alonso Martínez	M ^a Rosa	Crecente	Pontevedra	1931-36
186.	Antelo Baña	M ^a del Carmen	A Baña	A Coruña	1931-36
187.	Bao Forns	Mercedes	Nova York	Estados Unidos	1931-36
188.	Breijo Rodríguez	M ^a de los Angeles	Ferrol	A Coruña	1931-36
189.	Daviña Rey	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1931-36
190.	Fuentes Portals	Josefa	Outes	A Coruña	1931-36
191.	López Villar	Julia	A Coruña	A Coruña	1931-36
192.	Morandeira Vaamonde	Dominica	Santiago de Compostela	A Coruña	1931-36

193.	Otero Guedelle	María	Santiago de Compostela	A Coruña	1931-36
194.	Pérez Melón	Oliva	Esgos	Ourense	1931-36
195.	Sotillo Fernández	M ^a del Consuelo	San Sebastián	Guipúscoa	1931-36
196.	Ugalde Fernández	M ^a de los Dolores	Madrid	Madrid	1931-36
197.	Castrillón Subirats	María	Alcalá de Henares	Madrid	1931-40
198.	Escudero Ferro	Peregrina Elisa	A Coruña	A Coruña	1931-40
199.	Rodríguez Domínguez	Antonina	Ribadavia	Ourense	1931-40
200.	Santos y Santos	Luisa	Candás	Asturias	1931-40
201.	Soto Ramos	M ^a Arminda	Santiago de Compostela	A Coruña	1931-40
202.	Torres Abeledo	Remedios	San Clodio	Ourense	1931-40
203.	Vielva Otorel	M ^a de los Dolores	Palencia	Palencia	1931-40
204.	Rezola Arratibel	Carmen de	Villafranca de Oria	Guipúscoa	1931-46
205.	Aubá Forcada	Pilar	Zaragoza	Zaragoza	1932-33
206.	Cao Blanco	Herminia	Carballeda	Lugo	1932-33
207.	Chamoso García	M ^a del Carmen	Valladolid	Valladolid	1932-33
208.	Domínguez Alvés	María	Miajadas	Cáceres	1932-33
209.	Navarro Lucas	Catalina Araceli	Tornavacas	Cáceres	1932-33

210.	Prieto Pérez	M ^a del Carmen	San Sebastián	Guipúscoa	1932-33
211.	Caamaño	Esperanza	Negreira	A Coruña	1932-34
	Negreira				
212.	Falcó Gambón	Pilar	Graus	Huesca	1932-35
213.	Fernández	Margarita	Monovar	Alacante	1932-35
	Nortes				
214.	Lage Mouce	Julita	Ortigueira	A Coruña	1932-35
215.	Torrado	María	Vigo	Pontevedra	1932-35
	Armadans				
216.	Mosquera Prieto	Trinidad	Pontevedra	Pontevedra	1932-36
217.	Grandal Pita	M ^a del Carmen	Ferrol	A Coruña	1932-40
218.	Vázquez Garriga	M ^a de los Dolores	Santiago de Compostela	A Coruña	1932-40
219.	Velilla Molina	M ^a de la Concepción	Logroño	A Rioja	1932-42
220.	Argal Goñi	Catalina	Pamplona	Navarra	1933-34
221.	Colvee Márquez	M ^a de las Mercedes	Valencia	Valencia	1933-34
222.	Díaz Sarabia y López-Linares	Agripina	Quisicedo	Burgos	1933-34
223.	Escribano y Alcalde	M ^a Magdalena	Quintana del Rey	Cuenca	1933-34
224.	García Valcárcel	Mercedes	Molina de Aragón	Guadalaxara	1933-34
225.	Goya González-Herrera	Emilia	Cabuérniga	Cantabria	1933-34
226.	Mata Pérez	Guadalupe	Santa Marta	Badaxoz	1933-34
227.	Mateo González	Inés Adriana		Segovia	1933-34

228.	Valiente Arguch	M ^a del Consuelo		Cuenca	1933-34
229.	Fernández García	M ^a del Pilar	Santa Xusta de Moraña	Pontevedra	1933-36
230.	Fernández Otero	Blanca	Monforte	Lugo	1933-36
231.	Hervella Nieto	Evelina	O Barco de Valdeorras	Ourense	1933-36
232.	Navarro Villagrasa	M ^a del Rosario	Fraga	Huesca	1933-36
233.	Osorio Donapetry	M ^a de la Asunción	A Coruña	A Coruña	1933-36
234.	Astray Troche	Valentina	Madrid	Madrid	1933-40
235.	Astray Troche	M ^a del Carmen	Ordes	A Coruña	1933-40
236.	Calvelo López	Visitación	Santiago de Compostela	A Coruña	1933-40
237.	Carranza Santos	Teresa de Jesús	Lantadilla	Palencia	1933-40
238.	Carreño Menéndez	M ^a del Carmen	Soto del Barco	Asturias	1933-40
239.	Carrera Abeijón	Carmen	O Rosal	Pontevedra	1933-40
240.	Girón Niveiros	Regina	Santiago de Compostela	A Coruña	1933-40
241.	Linaza Undabeitia	M ^a del Carmen	Galdácano	Biscaia	1933-40
242.	Panizo Rodiz	M ^a de los Angeles	Avilés	Asturias	1933-40

243.	Pereira Otero	Gemma	Redondela	Pontevedra	1933-40
244.	Rivas Pardo	M ^a de la Purificación	San Sadurniño	A Coruña	1933-40
245.	Rivera Sánchez	M ^a Josefa	Puebla de Sanabria	Zamora	1933-40
246.	Penide Dávila	Irlanda M ^a	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1933-42
247.	Conde Cid	M ^a Ana	Allariz	Ourense	1934-35
248.	Cres Rodríguez	M ^a Asunción Joaquina	Noia	A Coruña	1934-35
249.	González de Rovira	Petronila	Cambados	Pontevedra	1934-35
250.	Quintela Castro	Josefina	Arzúa	A Coruña	1934-35
251.	Rubín Calvo	M ^a Luisa	Palencia	Palencia	1934-35
252.	Mandrí Costa	Rosa	Barcelona	Barcelona	1934-36
253.	Rivas Gómez	Eurosia	Cabezas del Pozo	Ávila	1934-36
254.	Tuimil Espantoso	América	Moeche	A Coruña	1934-36
255.	Bermejo Goday	M ^a Lourdes	Santiago de Compostela	A Coruña	1934-36 1938
256.	Bermejo Goday	M ^a Teresa	Santiago de Compostela	A Coruña	1934-36 1938
257.	Blanco López	M ^a de la Concepción	Santiago de Compostela	A Coruña	1934-40
258.	Blanco Santiago	Ángela	Olmedo	Salamanca	1934-40

259.	Cristín Ferreira	María	Toques	A Coruña	1934-40
260.	González Menéndez	M ^a Consolación	Cumanayagua	Cuba	1934-40
261.	Pérez Jiménez	Decorosa	Solana de Rioalmar	Ávila	1934-40
262.	Rodríguez Moldes-Ramos	M ^a de la Asunción	Castropol	Asturias	1934-40
263.	Rosal Suárez	Gloria del	Oviedo	Asturias	1934-40
264.	Sádaba Sanfrutos	Pilar de	Vigo	Pontevedra	1934-40
265.	Abeledo Cortizas	Amelia	Monfero (Vilachá)	A Coruña	1934-41
266.	Barrera Rodríguez	Generosa de la	Ribadeo	Lugo	1934-41
267.	Estévez Valverde	Celia Dolores	Gondomar	Pontevedra	1934-41
268.	Lastres García	Inés	Cee	A Coruña	1934-41
269.	Palacio Coloma	Avelina	Valmaseda	Biscaia	1934-41
270.	López López	M ^a del Pilar	Muxía	A Coruña	1934-42
271.	Alonso de Lama	M ^a del Socorro	Villalbarba	Valladolid	1935-36
272.	Alonso Fariña	Alicia			1935-36
273.	Azúa Barandiarán	María aría	Rentería	Guipúscoa	1935-36
274.	Ballesteros Segurado	M ^a el Carmen	Bermillo de Sayago	Zamora	1935-36
275.	Beltrán Villar	M ^a Teresa	Santander	Cantabria	1935-36
276.	Cabeza Ortega	Felisa	Tordehumos	Valladolid	1935-36

277.	Cuesta Tamargo	María	Santullano de Mieres	Asturias	1935-36
278.	Lafargue Paretas	Concepción	Cervera	Lleida	1935-36
279.	Pardo Veiga	Marina	Becerreá	Lugo	1935-36
280.	Quemada Ruíz	Esther	Santo Domingo de la Calzada	A Rioxa	1935-36
281.	Sagarra García	María	Madrid	Madrid	1935-36
282.	Veiga de Bernardo	Francisca	A Coruña	A Coruña	1935-36
283.	González Menéndez	Ana M ^a	Cumanayagua	Cuba	1935-40
284.	Martínez Portal	Manuela	Nava	Asturias	1935-40
285.	Palencia Cuadrillero	M ^a Luisa	Villagarcía de Campos	Valladolid	1935-40
286.	Barceló Palliser	Catalina	Palma de Mallorca	Baleares	1935-41
287.	García Coto	M ^a Josefa	La Felguera	Asturias	1935-41
288.	González de Juana	M ^a Amalia	Villadiego	Burgos	1935-41
289.	González Rovira	Petronila	Cambados	Pontevedra	1935-41
290.	Vázquez Alonso	Leopoldina	Porcuna	Xaén	1935-41
291.	Álvarez Torres-Pintos	Juana	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1935-42
292.	Bermúdez de Castro	M ^a Josefa	Rianxo	A Coruña	1935-42
293.	Flórez Gómez	Egidia	Villarrín de Campos	Zamora	1935-42

294.	Gutiérrez-Moyano López	M ^a del Carmen	A Coruña	A Coruña	1935-42
295.	Moreno Moreno	Manuela	Fuentes de Béjar	Salamanca	1935-42
296.	Prieto Alonso	Inocencia	Villarramiel	Palencia	1935-42
297.	Zamacona Urrutia	M ^a de las Nieves	Bilbao	Biscaia	1935-42
298.	Alfaya García	Aurea	Redondela	Pontevedra	1939-40
299.	Alonso Pérez	M ^a Victoria	Sanxenxo	Pontevedra	1939-40
300.	Álvarez Alonso	M ^a Josefa	Celanova (Casardeita)	Ourense	1939-40
301.	Álvarez Martínez	Salomé	Huergas de Babia (Cabrillanes)	León	1939-40
302.	Artiach Gorbera	M ^a Dolores	Bilbao	Biscaia	1939-40
303.	Azúa Barandiarán	Mercedes	Rentería	Guipúscoa	1939-40
304.	Bengoechea Álvarez	Ángeles	Xixón	Asturias	1939-40
305.	Berrueta Aguirre	M ^a Nieves	Musitu (Arraia)	Álava	1939-40
306.	Betanzos Millán	Angélica	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1939-40
307.	Blanco Fierro	M ^a Santos	León	León	1939-40
308.	Bosons y Castelltort	Rosario	Barcelona	Barcelona	1939-40
309.	Bouza Iglesias	Rosario	Ourense	Ourense	1939-40
310.	Cabado Arza	Vicenta	Sobrado (Codesoso)	A Coruña	1939-40

311.	Castelo Biedma	Natividad	Sta. Cruz de Tenerife	Santa Cruz de Tenerife	1939-40
312.	Céspedes Monge	M ^a del Carmen	Oviedo	Asturias	1939-40
313.	Cid Castro	Pilar	Celanova	Ourense	1939-40
314.	Cochon Freire	M ^a Luisa	Meis	Pontevedra	1939-40
315.	Coira Balboa	M ^a de los Angeles	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-40
316.	Conde Quintas	Dolores			1939-40
317.	Cueva de la Roza	Aurelia	Granda (Siero)	Asturias	1939-40
318.	Eguiburu Castaño	M ^a del Carmen	Cabañaquinta	Asturias	1939-40
319.	Fernández Sánchez	Clotilde	Adeje	Santa Cruz de Tenerife	1939-40
320.	Ferreiro Tizón	Ángela Luisa	A Ramallosa	Pontevedra	1939-40
321.	Ferrín Moreiras	Antonia	Ourense	Ourense	1939-40
322.	Gago García	Isabel Ana	Viana do Bolo	Ourense	1939-40
323.	Gándara Barrio	M ^a de la Encarnación	Vigo	Pontevedra	1939-40
324.	Gándara Penela	Argentina			1939-40
325.	García-Lorenzana Martínez	Justina	Huergas	León	1939-40
326.	Gil Cacho	M ^a del Pilar	Salamanca	Salamanca	1939-40
327.	González Urrea y López de Silano	M ^a Socorro	Fonzaleche	A Rioxa	1939-40

328.	Gorostiaga Gorriti	Margarita	Alegría de Oria	Guipúscoa	1939-40
329.	Gutián Carballal	M ^a Victoria	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-40
330.	Herrero	Emilia			1939-40
	Escalante				
331.	Iturrioz Larrínaga	M ^a Antonia	Bilbao	Biscaia	1939-40
332.	Lema Pintos	M ^a Luisa	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-40
333.	Leyte Marrero	M ^a del Carmen	Arucas	As Palmas	1939-40
334.	López Núñez	Esther	A Fonsagrada	Lugo	1939-40
335.	López Rosende	Celia	A Coruña	A Coruña	1939-40
336.	Malvar Senra	Herminia	Pontevedra	Pontevedra	1939-40
337.	Mangana	Carmen	Allariz	Ourense	1939-40
	Saborido				
338.	Maquieira Lis	M ^a Dolores	Porrán	Pontevedra	1939-40
339.	Marescot García	Mercedes			1939-40
340.	Martín Sánchez	Modesta	Cabrerizos	Salamanca	1939-40
341.	Martínez Losada	Rosa			1939-40
342.	Negreira Porteiro	Anunciación	Coristanco	A Coruña	1939-40
343.	Nogueira López	M ^a Auxilio	Vilanova de Arousa	Pontevedra	1939-40
344.	Osorio Delgado	Amalia	Bande	Ourense	1939-40
345.	Otero Carreira	Concepción	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-40

346.	Pantijas Diego	Concepción	Yébenes	Toledo	1939-40
347.	Pastor Novella	Rosa	Zaragoza	Zaragoza	1939-40
348.	Pavón Castiñeira	Carmen	Córdoba	Córdoba	1939-40
349.	Pedreira de Arce	M ^a de la Concepción	Lugo	Lugo	1939-40
350.	Pego García	M ^a de las Mercedes			1939-40
351.	Penín Villarino	M ^a de los Angeles	Sandiás	Ourense	1939-40
352.	Pérez Lorenzo	Rosa Amelia	San Martiño de Lobios	Ourense	1939-40
353.	Perrín Rodríguez	Isabel	Sabucedo	Ourense	1939-40
354.	Perucha Viana	Milagros	Logroño	A Rioxa	1939-40
355.	Portillo Pérez	Francisca	Yébenes	Toledo	1939-40
356.	Prada Cantalapiedra	Petra de	Valladolid	Valladolid	1939-40
357.	Ribera Sánchez	M ^a Josefa			1939-40
358.	Rodríguez del Campo	Teresa	Noia	A Coruña	1939-40
359.	Sánchez Barcia	M ^a Teresa			1939-40
360.	Santiago Álvarez	M ^a Asunción	Trigueros	Valladolid	1939-40
361.	Santos Blanco Fierro	María	León	León	1939-40
362.	Sigler Jiménez	Gracia	Córdoba	Córdoba	1939-40
363.	Sobrino Lorenzo	Purificación	Santiago de	A Coruña	1939-40

Compostela					
364.	Suárez Oviedo	M ^a Teresa	Noia	A Coruña	1939-40
365.	Suárez Romero	Genoveva	Cabana de Bergantiños	A Coruña	1939-40
366.	Tuñas Sillero	Eloísa	Outes (Sabardes)	A Coruña	1939-40
367.	Ugarte Pértica	M ^a Tomasa	Bilbao	Biscaia	1939-40
368.	Valverde Viñas	Ángela	Vigo	Pontevedra	1939-40
369.	Vázquez Domínguez	Mercedes	Seixo	Ourense	1939-40
370.	Vázquez García	M ^a Luz	Candamo	Asturias	1939-40
371.	Villares Piñeiro	M ^a Mercedes	Foz	Lugo	1939-40
372.	Aisa Pemán	M ^a Luisa	Erla	Zaragoza	1939-41
373.	Ancoechea Cibeira	María	Póboa de Trives	Ourense	1939-41
374.	Bilbao Quintana	Josefina M ^a	Bilbao	Biscaia	1939-41
375.	Carreira Formoso	M ^a de la Concepción	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-41
376.	Coll Fernández	Esperanza M ^a	Ferrol	A Coruña	1939-41
377.	Dios Mosquera	M ^a Lourdes de	Boiro	A Coruña	1939-41
378.	Doel Traseira	Manuela Rosa	Madrid	Madrid	1939-41
379.	Fernández Sanmamed Hermo	M ^a de la Concepción	Ribeira	A Coruña	1939-41
380.	Fouz Prieto	Celsa			1939-41
381.	González	M ^a Antonieta	Xixón	Asturias	1939-41

Alvargonzález					
382.	González	Mª del Pilar	Xixón	Asturias	1939-41
Alvargonzález					
383.	Herrán García	Rosalía	Quintana María	Burgos	1939-41
384.	López López	Clementina	Sarria	Lugo	1939-41
385.	Moreno Gonzalo	Mª del Pilar	Fitero	Navarra	1939-41
386.	Navarro Garriga	Mª Dolores	Zaragoza	Zaragoza	1939-41
387.	Penín Villarino	Mª de la Concepción	Sandiás	Ourense	1939-41
388.	Pontijas Diego	Mª de la Concepción	Palma de Mallorca	Baleares	1939-41
389.	Puga Boo	Mª Remedios	Ourense	Ourense	1939-41
390.	Recio García	Eloísa			1939-41
391.	Regueiro Gómez	Pura Ramona	A Fonsagrada	Lugo	1939-41
392.	Rodríguez Pardo	Mª del Carmen	Villacarralón	Valladolid	1939-41
393.	Senra Moreira	Mercedes			1939-41
394.	Soto Noya	Josefa	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-41
395.	Zameza Ruiz de Azúa	Mª Dolores	Guernika	Biscaia	1939-41
396.	Abal Mieites	Mª del Carmen	A Pobra do Caramiñal	A Coruña	1939-42
397.	Acero Berdasco	Elisa	Salas (Villazón)	Asturias	1939-42
398.	Alonso Martínez	Mª de las Mercedes	A Guarda	Pontevedra	1939-42

399.	Araneta Merino	Beatriz	Chillán (Nubla)	Chile	1939-42
400.	Arrazola Echeverría	M ^a Dolores	Cestona	Guipúscoa	1939-42
401.	Azcona Rubiera	M ^a del Mar	Mieres (Ujo)	Asturias	1939-42
402.	Baamonde Ferreiro	Lucila	As Pontes de García Rodríguez	A Coruña	1939-42
403.	Barreiro Saavedra	Leonor	A Habana	Cuba	1939-42
404.	Carreira Carballal	María	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-42
405.	Casanueva Rodrigo	M ^a del Carmen	Oaxaca	México	1939-42
406.	Cimadevila Anido	Julia	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-42
407.	Cruz Pavón	M ^a Luisa de la	Córdoba	Córdoba	1939-42
408.	Cuñado Hermosilla	Ángeles	Forua	Biscaia	1939-42
409.	Díaz López	Rosalía	Sarria	Lugo	1939-42
410.	Díaz Menéndez	Argentina	Salas	Asturias	1939-42
411.	Díaz Moro	Amparo	La Pereda (Mieres)	Asturias	1939-42
412.	Domínguez-Luna Cendón	M ^a Blanca	Melón	Ourense	1939-42
413.	Fabeiro García	M ^a del Carmen	Negreira	A Coruña	1939-42
414.	Fernández Calvete	Marianela	Ortigueira	A Coruña	1939-42
415.	Fernández de la Torre	Balbina	Grado	Asturias	1939-42

416.	Fernández Hevia	M ^a de las Mercedes	Oviedo	Asturias	1939-42
417.	Fernández Ruibal	M ^a de la Concepción	Bembibre	León	1939-42
418.	García Acebal	M ^a de la Consolación	Lugo	Lugo	1939-42
419.	García Álvarez	M ^a del Rosario	Cambados	Pontevedra	1939-42
420.	García Sola	Teresa	Ríós	Ourense	1939-42
421.	González Argüelles	M ^a Estrella	Oviedo	Asturias	1939-42
422.	González Manrique	Valeriana	Deza	Soria	1939-42
423.	González Rasa	M ^a del Pilar	Oviedo	Asturias	1939-42
424.	Gutián Carballal	Rosa M ^a	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-42
425.	Iglesias Álvarez	M ^a del Carmen	Tui	Pontevedra	1939-42
426.	Justel Parada	Julia	Vigo	Pontevedra	1939-42
427.	Larraz Moreno	M ^a del Carmen	Estella	Navarra	1939-42
428.	Lis Casas	Manuela de	San Xurxo de Sacos	Pontevedra	1939-42
429.	Lorenzo Martínez	María	Lobios	Ourense	1939-42
430.	Madriñán Santorum	M ^a Esther	Lalín (Prado)	Pontevedra	1939-42
431.	Marra Rodríguez	Santa	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-42

432.	Martín del Riego	M ^a Mercedes	Elorrio	Biscaia	1939-42
433.	Martínez-Moya Asensio	Josefa M ^a	Murcia	Murcia	1939-42
434.	Mazaira Salgado	Teresa	Melide	A Coruña	1939-42
435.	Miyares González	M ^a Angela	Arriondas	Asturias	1939-42
436.	Montoto González	Manuela del Pilar	Mieres (Ablaña)	Asturias	1939-42
437.	Nistal Reñones	Rosa	Vilalba	Lugo	1939-42
438.	Palacio Coloma	M ^a de los Angeles	Valmaseda	Biscaia	1939-42
439.	Pérez Fernández	M ^a Josefa	San Luis de Oriente	Cuba	1939-42
440.	Pico Peláez	Ángeles	Bos Aires (Suipacha)	Arxentina	1939-42
441.	Ramos Calviño	Purificación	Camariñas	A Coruña	1939-42
442.	Ramos Mosqueira	Aurelia	Ponteceso	A Coruña	1939-42
443.	Requejo Domínguez	M ^a de la Concepción	Maceda	Ourense	1939-42
444.	Rodríguez Rodríguez	Amalia	Lavadores (Vigo)	Pontevedra	1939-42
445.	Rodríguez Valledor	M ^a del Pilar	Pola de Allande	Asturias	1939-42
446.	Ron Suárez	Elvira de	Cangas de Narcea	Asturias	1939-42
447.	Salazar Valdecantos	M ^a del Pilar de	Vitoria	Álava	1939-42

448.	Salgado Rodríguez	M ^a de la Concepción	Melide	A Coruña	1939-42
449.	Sancho Pérez	M ^a Isabel	Marín	Pontevedra	1939-42
450.	Seijas Valenciano	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-42
451.	Sobrino Vicente	Ana M ^a	A Guarda	Pontevedra	1939-42
452.	Soto Blanco	M ^a Oliva	Lalín	Pontevedra	1939-42
453.	Soto Velasco	Esther	México	México	1939-42
454.	Suárez Romero	Obdulia	Cabana de Bergantiños	A Coruña	1939-42
455.	Taboada Alemparte	M ^a Luisa	Boborás	Ourense	1939-42
456.	Turón Sambola	Isabel	Organyà	Lleida	1939-42
457.	Ullate Royo	M ^a del Pilar	Monteagudo	Navarra	1939-42
458.	Valcarce Pestaña	Victoria Elena	Lugo	Lugo	1939-42
459.	Valcarce Quiroga	M ^a de los Dolores	Samos	Lugo	1939-42
460.	Vázquez Añón	Antonia	Ponteceso	A Coruña	1939-42
461.	Barreiro Vázquez	Isaura Guillermina	Outes	A Coruña	1939-44
462.	Barreiro Vázquez	M ^a Angeles	Outes	A Coruña	1939-44
463.	Bermejo Gómez	M ^a Dámasa	Serradilla	Cáceres	1939-44
464.	Bouza Iglesias	Julia	Ourense	Ourense	1939-44

465.	Bouza Iglesias	Mª del Pilar	Ourense	Ourense	1939-44
466.	Cal Yañez	Mª de los Angeles	Ferrol	A Coruña	1939-44
467.	Cedrón del Valle	Lidugvina	Lugo	Lugo	1939-44
468.	Dans Boado	Mercedes	Oza dos Rios	A Coruña	1939-44
469.	Fernández Ferreiro	Mª Modesta	A Fonsagrada	Lugo	1939-44
470.	Fernández Merino	Josefa Concepción	Baños de Molgas	Ourense	1939-44
471.	Ferreiro Carballal	Genoveva	Lugo	Lugo	1939-44
472.	Fuente Pérez	Pilar	A Habana	Cuba	1939-44
473.	González Bouzas	Mª Dolores	Allariz	Ourense	1939-44
474.	González Raposo	Carmen	Cambados	Pontevedra	1939-44
475.	Hernansáez Gallego	Elisa	A Coruña	A Coruña	1939-44
476.	Lage Suárez	Mª del Carmen	Ribadeo	Lugo	1939-44
477.	López Vázquez	Mª de los Dolores	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-44
478.	López Vilariño	Mª Luisa	Ferrol	A Coruña	1939-44
479.	Maceira Vidán	Sofía	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-44
480.	Martín Pérez-Íñigo	Elena		Valladolid	1939-44
481.	Menéndez Cabeza	Mercedes	Oviedo	Asturias	1939-44

482.	Morales Sánchez-Guerra	M ^a Dolores	Pontecesures	Pontevedra	1939-44
483.	Morandeira Vaamonde	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-44
484.	Muñoz Báez	Ascensión	Peñaranda de Bracamonte	Salamanca	1939-44
485.	Regueira Suárez	Carmen	Carballo	A Coruña	1939-44
486.	Rey Radureau	Nelly	Bos Aires	Arxentina	1939-44
487.	Rodríguez Boan	Digna	O Saviñao	Lugo	1939-44
488.	Rodríguez Castro	M ^a Teresa	Vigo	Pontevedra	1939-44
489.	Rodríguez Otero	Hermenegilda	Barreiros	Lugo	1939-44
490.	Sánchez Santaló	Pilar Isabel	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-44
491.	Sanz Pérez	María	Barcelona	Barcelona	1939-44
492.	Taracido Fraga	Aurora	A Coruña	A Coruña	1939-44
493.	Tuñas Sillero	Ramona	Outes (Sabardes)	A Coruña	1939-44
494.	Vázquez Méndez	Visitación	Monterroso	Lugo	1939-44
495.	Astray Túñez	Purificación	Zas (Baio)	A Coruña	1939-45
496.	Barrero Sobrino	M ^a del Socorro	Pozohondo	Albacete	1939-45
497.	Barros Silva	M ^a de la Visitación	Forcarei	Pontevedra	1939-45
498.	Docobo Fernández	Alicia	A Habana (Batabano)	Cuba	1939-45

499.	Docobo Fernández	Concepción	A Habana (Batabano)	Cuba	1939-45
500.	Doel Traseira	Consuelo	Lugo	Lugo	1939-45
501.	Fernández Sampedro	Juana	Ribeira	A Coruña	1939-45
502.	Fraga Cabado	Antonia	Lugo	Lugo	1939-45
503.	Fraga Sanmartín	Hortensia	Pontevedra	Pontevedra	1939-45
504.	Gil Iglesias	M ^a Teresa	Muros	A Coruña	1939-45
505.	Girón Rodríguez	M ^a Purificación	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-45
506.	González Ferreiro	María	Negreira	A Coruña	1939-45
507.	González González	Camila	Allariz	Ourense	1939-45
508.	Hurlé Álvarez	Josefa Aida	Avilés	Asturias	1939-45
509.	Lameló Díaz	M ^a de los Milagros	O Saviñao (Piñeiro)	Lugo	1939-45
510.	Lesta González	Balbina	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-45
511.	Negreira Porteiro	Carmen	Coristanco	A Coruña	1939-45
512.	Nieto Colinas	Natividad	Ponferrada	León	1939-45
513.	Oro Frade	María	Agolada	Pontevedra	1939-45
514.	Pérez Blanco	M ^a Ascensión	Lousame (Tállara)	A Coruña	1939-45
515.	Rapallo Querejeta	Amelia	Oviedo	Asturias	1939-45

516.	Rio Carballido	Blanca Margarita del	Ordes	A Coruña	1939-45
517.	Rodríguez Fernández	M ^a del Carmen	Zamora	Zamora	1939-45
518.	Rodríguez Martínez	María	Bande	Ourense	1939-45
519.	Rodríguez Taboada	Trinidad	Lalín	Pontevedra	1939-45
520.	Sánchez García	Enriqueta	Curtis (Teixeiro)	A Coruña	1939-45
521.	Sarandeses Martínez	Celsa	Agolada	Pontevedra	1939-45
522.	Tuñas Sillero	Elvira	Carballo	A Coruña	1939-45
523.	Valeiras Valeiras	Benita	Maside (Dacón)	Ourense	1939-45
524.	Villamarín Bobillo	M ^a Asunción	Vigo	Pontevedra	1939-45
525.	Villamor García	Pilar	Toques	A Coruña	1939-45
526.	Yebra-Pimentel Vidal	M ^a Sara	Agolada (Ventosa)	Pontevedra	1939-45
527.	Brocos Blanco	M ^a Dolores	Carnota	A Coruña	1939-46
528.	Cabado Arza	M ^a Purificación	Sobrado	A Coruña	1939-46
529.	Cordido Fanego	M ^a del Pilar	Viveiro	Lugo	1939-46
530.	Cuñado Hermosilla	M ^a Teresa de Jesús	Forua	Biscaia	1939-46
531.	González de Lema Pérez	Sagrario	San Sadurniño	A Coruña	1939-46
532.	Lis Casas	Victoria de	San Xurxo de Sacos	Pontevedra	1939-46
533.	Lombán Alonso	M ^a del Pilar	Astorga	León	1939-46

534.	Losada Villamarín	Mª Angustias	Toén (Puga)	Ourense	1939-46
535.	Rasilla Barros	Elvira	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1939-46
536.	Rey Pumar	Julia	Maceda	Ourense	1939-46
537.	Ruíz-Clavijo Esteban	Purificación	Ribafrecha	A Rioxá	1939-46
538.	Seijas Vázquez	Mª Teresa	Chantada	Lugo	1939-46
539.	Silva Mestre	Isabel	Boiro	A Coruña	1939-46
540.	Vázquez García	Mª Remedios	Ouro	Lugo	1939-46
541.	Caminero Rubio	Mª de la Concepción	Carabanchel Alto	Madrid	1939-47
542.	García Guerra	María	Sobrado dos Monxes	A Coruña	1939-47
543.	Gasalla y Rivero	Mª Helena	Lugo	Lugo	1939-47
544.	Gómez Vila	Mª Ángela	Baños de Molgas	Ourense	1939-47
545.	López Alonso	Mª Lourdes	Vigo	Pontevedra	1939-47
546.	López Fernández	Caridad	Xixón	Asturias	1939-47
547.	Mariño Rodríguez	Mª Teresa	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-47
548.	Río Carballido	Mª Josefa del	Ordes	A Coruña	1939-47
549.	Sánchez García	Mª del Sagrario	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-47
550.	Tobío Fernández	Isabel	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-47

551.	Bermúdez Coira	Carmela	Santiago de Compostela	A Coruña	1939-48
552.	Rivera López	Candelaria	As Pontes de García Rodríguez	A Coruña	1939-48
553.	Villares Piñeiro	Marina	Foz	Lugo	1939-49
554.	Pardo Rodríguez	M ^a Paz	Monforte	Madrid	1939-50
555.	Pumpido Esperante	Elisa	A Coruña	A Coruña	1939-50
556.	Rodríguez Rodríguez	Remedios	Cudeiro (Ourense)	Ourense	1939-50
557.	Beltrán Pastor	Consuelo	Redondela	Pontevedra	1939-51
558.	Romay Folla	M ^a Luisa	A Coruña	A Coruña	1939-53
559.	Cabezudo Rico	Natividad	San Román de Hornija	Valladolid	1939-54
560.	Martínez Fernández	M ^a Francisca	A Mezquita	Ourense	1939-54
561.	García Martínez	Julita	La Caridad	Asturias	1939-57
562.	Donapetry Orts	M ^a Rosa	Oviedo	Asturias	1939-58
563.	Torres Caplanne	Clemencia	Madrid	Madrid	1939-58
564.	Franco Toimil	M ^a Rosa	Ares (Cervás)	A Coruña	1939-60
565.	Blanco Sesto	Mercedes	Caldas de Reis	Pontevedra	1940-41
566.	Casalderrey García	M ^a Lucía	Pontevedra	Pontevedra	1940-41
567.	Coderque Eguiagaray	Concepción	León	León	1940-41
568.	Domínguez del Campo	M ^a Teresa			1940-41

569.	Espino Yañez	Clara Teresa	Ingenio	As Palmas	1940-41
570.	Gándara Barrio	M ^a de la Anunciación de la	Vigo	Pontevedra	1940-41
571.	Garnica de la Dehesa	Soledad	Santoña	Cantabria	1940-41
572.	González de Prado y de Pedro	Felisa	Quintanar de la Sierra	Burgos	1940-41
573.	Martínez Benechea	M ^a del Carmen	San Sebastián	Guipúscoa	1940-41
574.	Penín Villarino	M ^a de los Milagros	Sandiás	Ourense	1940-41
575.	Ramudo Lamas	Alicia Elvira	Vilalba	Lugo	1940-41
576.	Santos Matesanz	Guadalupe	Porriño	Pontevedra	1940-41
577.	Ugarriza Urquiza	Paula M ^a	Gopegui	Álava	1940-41
578.	Vidal Oreiro	Matilde	Zas (Brandomil)	A Coruña	1940-41
579.	Cortés Galán	M ^a Lucila	Casar de Cáceres	Cáceres	1940-42
580.	Fernández Colinas	Lucía	León	León	1940-42
581.	Gorrochategui Aguirre	M ^a Nieves	Sopuerta	Biscaia	1940-42
582.	Guiloché Petit	M ^a del Carmen	Burgos	Burgos	1940-42
583.	Gutiérrez Gil	M ^a Irene	Torresandino	Burgos	1940-42
584.	Trebol Sánchez	Matilde	León	León	1940-42
585.	Urdanpilleta Aramburu	M ^a Luisa	Beasain	Guipúscoa	1940-42

586.	Blasco Apat	Carmen	Pamplona	Navarra	1940-44
587.	Chamosa Sarandeses	Dolores	Agolada	Pontevedra	1940-44
588.	Hernansáez Gallego	M ^a de los Dolores	Cartagena	Murcia	1940-44
589.	Mori Fernández	Inés	Gozón (Luanco)	Asturias	1940-44
590.	Plaza Lamas	Amparo			1940-44
591.	Vázquez Añón	Pilar	Ponteceso	A Coruña	1940-44
592.	Álvarez del Valle Cifuentes	M ^a Angeles	Manzaneda	Asturias	1940-45
593.	Araneta Merino	Ángela	Chillán (Nubla)	Chile	1940-45
594.	Barrera Ramallo	Antonia	Santiago	A Coruña	1940-45
595.	Casquero Nieto	Isabel	Campillo de Salvaterra	Salamanca	1940-45
596.	Chaos Montero	M ^a Concepción	Ferrol	A Coruña	1940-45
597.	Gil Merino	M ^a de la Concepción	Castrillo de Villavega	Palencia	1940-45
598.	Insua López	M ^a de la Consolación	A Coruña	A Coruña	1940-45
599.	Lizarazu Arcelus	M ^a Ramona	Ormaiztegui	Guipúscoa	1940-45
600.	López Vilariño	Antonia	Ferrol	A Coruña	1940-45
601.	Penín Rodríguez	Isabel	Porqueira (Sabucedo)	Ourense	1940-45
602.	Alonso de Celada Soto	Ana M ^a	Santander	Cantabria	1940-46

603.	Álvarez Franco	Araceli	Trobaio del Camino	León	1940-46
604.	Carbón Barreiro	Isaura	A Estrada	Pontevedra	1940-46
605.	Estévez	Marina C.	Arbo	Pontevedra	1940-46
	Carpintero				
606.	Ferrín Moreiras	Pastora	Ourense	Ourense	1940-46
607.	Fito Gómez	Alberta	Nogales	Badaxoz	1940-46
608.	Franco Castelo	Carmen	O Pino	A Coruña	1940-46
609.	Fuente González	M ^a del Pilar de la	Santiago de Compostela	A Coruña	1940-46
610.	García Menéndez	M ^a Luisa	Pola de Gordón	León	1940-46
611.	Melero García	Emilia	Figaredo de Mieres	Asturias	1940-46
612.	Pacio Ocampo	Manuela	Castro de Rei	Lugo	1940-46
613.	Pérez García	M ^a Asunción	Lerma	Burgos	1940-46
614.	Prieto Rodríguez	M ^a Luisa	Pontevedra	Pontevedra	1940-46
615.	Suárez	Adela	Avilés	Asturias	1940-46
	Fernández				
616.	Álvarez de la	M ^a del Carmen	Oviedo	Asturias	1940-47
	Guerra				
617.	Santos Matesanz	M ^a de las Mercedes	Porriño	Pontevedra	1940-47
618.	Pérez Bao	M ^a Victoria	Vigo	Pontevedra	1940-48
619.	Yebra-Pimentel	Aurelia	Agolada (Ventosa)	Pontevedra	1940-49
	Vidal				

620.	Sánchez Merchán	Isabel	Salamanca	Salamanca	1940-56
621.	Casal Paz	Avelina	Porto do Son	A Coruña	1940-57
622.	Álvarez González	M ^a Concepción	Santiago de Compostela	A Coruña	1940-58
623.	Bueno García	Victoria			1941-42
624.	Camblor Armengol	Consuelo	Xixón	Asturias	1941-42
625.	Cuadrillero Pérez	M ^a Pilar	Córdoba	Córdoba	1941-42
626.	Díez Álvarez	Gloria Esther	Santa María de Ordas	León	1941-42
627.	Díez del Corral Rivas	M ^a Pilar	Zaragoza	Zaragoza	1941-42
628.	Ferrero Delgado	Primitiva	Zamora	Zamora	1941-42
629.	García Martínez	Ángela	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1941-42
630.	Garrido Uribe	M ^a Carmen	Valencia de Don Juan	León	1941-42
631.	Gómez Torre	M ^a Constanza			1941-42
632.	González de Sena	Sagrario	Ferrol	A Coruña	1941-42
633.	Iglesias Verdes	Leonor		A Coruña	1941-42
634.	Martínez-Iturralde Buenechea	M ^a del Carmen	Donostia	Guipúscoa	1941-42
635.	Méndez González	M ^a Dolores	Navia	Asturias	1941-42
636.	Moar Vázquez	M ^a Concepción	Santiago de	A Coruña	1941-42

Compostela					
637.	Música Bergareche	M ^a Pilar	Irún	Guipúscoa	1941-42
638.	Nogueras Fernández	María			1941-42
639.	Núñez Gómez	Lourdes			1941-42
640.	Peralta y Martínez de Lecea	Celerina			1941-42
641.	Pérez Cabeza	Marina	Santiago de Compostela	A Coruña	1941-42
642.	Pérez Cuesta	M ^a del Carmen	Ávila	Ávila	1941-42
643.	Rocha Pérez	M ^a Valentina	A Pontenova (Vilaoudriz)	Lugo	1941-42
644.	Rodríguez de las Herrerías	Elisa	Bilbao	Biscaia	1941-42
645.	Roldán Córcoles	Enriqueta	Ayna	Albacete	1941-42
646.	Ruz Herrera	M ^a del Pilar	Bilbao	Biscaia	1941-42
647.	Santomé Castro	Isabel	Castro de Rei	Lugo	1941-42
648.	Villanueva Fernández	Amelia	Vitoria	Álava	1941-42
649.	Alonso Portela	M ^a Asunción	A Guarda	Pontevedra	1941-44
650.	Fernández Pérez	M ^a del Socorro	Toral de los Guzmanes	León	1941-44
651.	García Torrado	M ^a Carmen	Ribadavia	Ourense	1941-44
652.	González de Audicana Zaballa	M ^a Pilar	Bilbao	Biscaia	1941-44
653.	Gutiérrez Gil	M ^a Vicenta	Torresandino	Burgos	1941-44

654.	Murillo Campos	Juana	Sevilla	Sevilla	1941-44
655.	Urizar Irusta	M ^a Isabel	Eibar	Guipúscoa	1941-44
656.	Azumendi Abans	M ^a Carmen	Haro	A Rioxa	1941-45
657.	Barona Zapatero	Cecilia	Roa de Duero	Burgos	1941-45
658.	García Piccoli	M ^a Carmen	Villa Huidobro	Córdoba (Arxentina)	1941-45
659.	García Sanz	Dominica M ^a del Pilar	Zaragoza	Zaragoza	1941-45
660.	Igea López- Vázquez	M ^a Asunción	Valladolid	Valladolid	1941-45
661.	Iragüen Gabicagogeascoa	M ^a Carmen	Bilbao	Biscaia	1941-45
662.	Merino Merino	M ^a del Carmelo	Valencia de Don Juan	León	1941-45
663.	Nuño González	M ^a Luisa	Pola de Siero	Asturias	1941-45
664.	Revuelta Arias	M ^a Jesús	Pravia	Asturias	1941-45
665.	Brizuela Vázquez	M ^a Luisa	Petín (Portomorisco)	Ourense	1941-46
666.	Fontán Maquieira	M ^a Carmen	Barro	Pontevedra	1941-46
667.	Goyanes Velón	M ^a Paz	Lalín	Pontevedra	1941-46
668.	Ibarreche Ugarte	M ^a Carmen	Amorebieta	Biscaia	1941-46
669.	López López	M ^a Milagros	Santiago de Compostela	A Coruña	1941-46
670.	Música Arrese	M ^a Rosario	Bergara	Guipúscoa	1941-46

671.	Peña López	Mª Angeles	Bilbao	Biscaia	1941-46
672.	Prieto Díaz	Inés	Ortigueira	A Coruña	1941-46
673.	Sarmiento	Rosa	A Habana	Cuba	1941-46
	Sarmiento				
674.	Seibane Gallego	Mª Esther	Santa Clara	Cuba	1941-46
675.	Silva Porto	Ángela	Santiago de	A Coruña	1941-46
		Consuelo	Compostela		
676.	Suárez García	Juana	La Ercina	León	1941-46
677.	Touza Pérez	Mª Amalia	Pobra de Brollón	Lugo	1941-46
678.	Uriarte Arriola	Mª Luisa	Ondárroa	Biscaia	1941-46
679.	Villaverde Rial	Mª Pilar	Cee	A Coruña	1941-46
680.	Leis Bugallo	Amalia	Oza dos Ríos	A Coruña	1941-47
681.	Martínez	Mª Nicolasa	Hondarribia	Guipúscoa	1941-47
	Aramburu				
682.	Artero Vázquez	Mª Concepción	Vigo	Pontevedra	1941-48
683.	Gil Freijoso	Ramona	Moreiras	Ourense	1941-48
684.	Guevara	Mª Victoria	Güijuelo	Salamanca	1941-48
	Rodríguez				
685.	Prado Peña	Mª Manuela	Friol	Lugo	1941-48
686.	Sastre González	Genoveva	La Mata del	León	1941-48
			Páramo		
687.	Alonso Blanco	Mª Angeles	Xixón	Asturias	1941-49
688.	González Costas	Mª del Carmen	Bouzas	Pontevedra	1941-49
689.	Otero Álvarez	Blanca	Meira (Barcia)	Lugo	1941-49

690.	Rocha Pérez	M ^a Concepción	A Pontenova	Lugo	1941-50
691.	Marra Rodríguez	M ^a Luisa	Santiago de Compostela	A Coruña	1941-51
692.	Sánchez Vázquez	Matilde	Monforte	Lugo	1941-51
693.	Gato Sardina	Isolina	Valdoviño	A Coruña	1941-54
694.	Pérez Pérez	M ^a Carmen	Bouzas	Pontevedra	1941-54
695.	González Peón	M ^a Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1941-56
696.	Fernández Ferrín	M ^a del Pilar	Santa Xusta de Moraña	Pontevedra	1942-47
697.	Álvarez de Castro	Leocadia			1943-44
698.	Campo Ardid	M ^a Carmen	Zaragoza	Zaragoza	1943-44
699.	Castro-Acuña García	M ^a Carmen	A Coruña	A Coruña	1943-44
700.	Cisneros Benito	Inés	Madrid	Madrid	1943-44
701.	Diez Troncoso	M ^a Carmen	Pamplona	Navarra	1943-44
702.	Fariñas Novoa	M ^a Purificación	Vilar de Barrio	Ourense	1943-44
703.	Fraile Poyo	Rosalía	Béjar	Salamanca	1943-44
704.	Franco García	María	Vilagarcía de Arousa (Carril)	Pontevedra	1943-44
705.	Fuentes Pérez	M ^a Pilar		Cuba	1943-44
706.	García Pineda	Eloísa	Cádiz	Cádiz	1943-44
707.	López Guerrero	Carmen	Toledo	Toledo	1943-44

Moreno					
708.	Mareque Seoane	Concepción	Santiago de Compostela	A Coruña	1943-44
709.	Mateos Palacios	Julia	Bermillo de Sayago	Zamora	1943-44
710.	Nogueras Sánchez	M ^a Josefa	Sevilla	Sevilla	1943-44
711.	Ouro Vázquez	María			1943-44
712.	Rodríguez Fernández	Josefa	Vegadeo	Asturias	1943-44
713.	Rubio Mallo	María	Santiago de Molinillo	León	1943-44
714.	Sánchez-Ocaña Arriola	M ^a Angeles	Ondárroa	Biscaia	1943-44
715.	Sexto Vázquez	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1943-44
716.	Vallés Padules	Ana	Zaragoza	Zaragoza	1943-44
717.	Vázquez Navarro	M ^a Aurelia	Monterroso	Lugo	1943-44
718.	Herrero Hinojo	M ^a Pilar	Fuentes Calientes	Teruel	1943-45
719.	Izaguirre Uranga	M ^a Carmen	Aduna	Guipúscoa	1943-45
720.	Lasagabaster Echarri	M ^a Concepción	Bergara	Guipúscoa	1943-45
721.	Pérez Fernández	Antonia	San Esteban de Nogales	León	1943-45
722.	Rimada de Riego	M ^a Azucena	Sariego	Asturias	1943-45
723.	Rodríguez Rodríguez	M ^a Dolores	Lalín	Pontevedra	1943-45

724.	Rodríguez	Blanca			1943-45
	Verduras				
725.	Alonso García	Julia Margarita	Ourense	Ourense	1943-46
726.	Basanta Curbera	Concepción	Carballiño	Ourense	1943-46
727.	Dalmau Nadal	Rafaela	Barcelona	Barcelona	1943-46
728.	Encuentra Buisan	Milagros	Madrid	Madrid	1943-46
729.	García Moreno	M ^a Carmen	León	León	1943-46
730.	Largacha	M ^a Teresa	Bilbao	Biscaia	1943-46
	Calzada				
731.	Lema Pintos	M ^a Teresa	Santiago de Compostela	A Coruña	1943-46
732.	Mallo Martínez	Petra	Senra	León	1943-46
733.	Parrilla Ayres	Remedios	Monforte	Lugo	1943-46
734.	Pumar Garrido	M ^a Cristina	Ourense	Ourense	1943-46
735.	Rodríguez	María	La Robla	León	1943-46
	Robles				
736.	Zulaica Ariño	Isabel	Zalla	Biscaia	1943-46
737.	Adán Martínez	Africa	Logroño	A Rioxa	1943-47
738.	Castiñeiras	Carmen	Castrelo de Miño	Ourense	1943-47
	Sobrino				
739.	Doval Rodríguez	M ^a del Carmen	A Habana	Cuba	1943-47
740.	Esteban Vedía	Josefa	Murillo de Río Leza	A Rioxa	1943-47
741.	Fernández	M ^a Carmen	Baños de Molgas	Ourense	1943-47
	Merino				
742.	Fernández Toca	M ^a Josefa	Santoña (Bárcena	Cantabria	1943-47

de Cicero)					
743.	Gáldiz Zubizarreta	M ^a Angeles	Barakaldo	Biscaia	1943-47
744.	Galdón Muñoz	Soledad	Huéscar	Granada	1943-47
745.	Gómez de Balugera González	María	Vitoria	Álava	1943-47
746.	González Fernández	Dolores	Entrimo	Ourense	1943-47
747.	González Gutiérrez	M ^a del Carmen	Soto del Barco	Asturias	1943-47
748.	López Sendón	Josefa	Dumbria (Berdeogas)	A Coruña	1943-47
749.	Martínez Aguirre	M ^a Antonia	Sopuerta	Biscaia	1943-47
750.	Mazaira Salgado	M ^a Pilar	Melide	A Coruña	1943-47
751.	Rodríguez Cortés	Margarita	A Habana	Cuba	1943-47
752.	Rodríguez Novoa	Concepción	O Saviñao	Lugo	1943-47
753.	Solé Sagarra	Antonia Mercedes	Granadella	Lleida	1943-47
754.	Blanco Freire	M ^a Dolores	Noia	A Coruña	1943-48
755.	Calvo Gil	M ^a del Carmen	Zaragoza	Zaragoza	1943-48
756.	Esteras Santa Cruz	Trinidad	Deza	Soria	1943-48
757.	Ferrand Paz	M ^a Teresa	Madrid	Madrid	1943-48
758.	Gómez Martínez	Emilia	Ferrol	A Coruña	1943-48
759.	González Cobo	Julia	Santander	Cantabria	1943-48
760.	González	M ^a del Carmen	Lalín	Pontevedra	1943-48

Taboada	Ofelia				
761. Gurtubay Zubicaray	M ^a Nieves	Bilbao	Bizcaia	1943-48	
762. Mareque Seoane	Isolina	Santiago de Compostela	A Coruña	1943-48	
763. Montalvo González	Aurora	Madrid	Madrid	1943-48	
764. Pardo Ouro	Josefa Pilar	Palas de Rei	Lugo	1943-48	
765. Peña Calvo	Fernanda	San Martín del Castañar	Salamanca	1943-48	
766. Pérez Gregorio	Inocencia	A Cañiza	Ourense	1943-48	
767. Presa Piñon	Fé	Quintana de Rueda	León	1943-48	
768. Rodríguez Suárez	M ^a Salomé	Villafranca del Bierzo	León	1943-48	
769. Sánchez Ferrer	M ^a Pilar	Santander	Cantabria	1943-48	
770. Sanz Parra	Alicia	Cransac (Aveyron)	Francia	1943-48	
771. Souto Vázquez	M ^a del Carmen Cristina	A Habana	Cuba	1943-48	
772. Varela Buján	Ermitas	Santiago de Compostela	A Coruña	1943-48	
773. Calvo Juárez	M ^a Dolores	Toro	Zamora	1943-49	
774. Diéguez Docampo	M ^a Carmen	Maceda	Ourense	1943-49	
775. Freire Maseda	M ^a Dolores	San Miguel de Reinante	Lugo	1943-49	

776.	García Trigueros	M ^a del Pilar	Villacintor	León	1943-49
777.	González Carrero	Mafalda	Santiago de Compostela	A Coruña	1943-49
778.	Huerta Hernández	Ángela	Maján	Soria	1943-49
779.	López Sendón	M ^a Victoria	Santiago de Compostela	A Coruña	1943-49
780.	Molleda Fernández	M ^a Concepción	Santibáñez de la Peña (Villanueva de Arriba)	Palencia	1943-49
781.	Mosquera Fernández	Alicia	Os Peares	Ourense	1943-49
782.	Nogueiras Rumbao	Beatriz	Allariz	Ourense	1943-49
783.	Pardo González	Fé	Parga	Lugo	1943-49
784.	Razquin Galarza	Felisa	Torrano	Navarra	1943-49
785.	Risco Gil de Albornoz	M ^a Dolores	Setiles	Guadalaxara	1943-49
786.	Seoane Yáñez	M ^a del Carmen	Lugo	Lugo	1943-49
787.	Tenreiro Brochón	M ^a Magdalena	A Coruña	A Coruña	1943-49
788.	Touza Pérez	Manuela	Pobra de Brollón	Lugo	1943-49
789.	Ulloa Vence	Irene	Taboada	Lugo	1943-49
790.	Vasalo Rodríguez	Josefa	Villanueva de la Sierra	Zamora	1943-49
791.	Alonso Villarino	M ^a del Carmen	Ferreira	Lugo	1943-50
792.	Camarero Cuervo	Emilia	Oviedo	Asturias	1943-50

793.	Fernández Albor	Rosalía	Santiago de Compostela	A Coruña	1943-50
794.	González Laulate	Isabel	Oviedo	Asturias	1943-50
795.	Lago Tato	M ^a Carmen	Carballeda de Valdeorras (Sobrado)	Ourense	1943-50
796.	Saavedra Álvarez	M ^a Piedad	Oviedo	Asturias	1943-50
797.	López García	M ^a Carmen	Antas de Ulla	Lugo	1943-51
798.	Mancebo Rodríguez	Concepción	Castro del Condado	León	1943-51
799.	Vázquez Carballido	Adelina	Bos Aires	Arxentina	1943-51
800.	Amaro Pita	Victorina	A Coruña	A Coruña	1943-52
801.	Fernández González	Rosa Elvira	Meira	Lugo	1943-52
802.	Martínez Roig	Consuelo	Vilanova de Arousa	Pontevedra	1943-52
803.	Pardo Soto	M ^a del Carmen	Palas de Rei	Lugo	1943-52
804.	Puente Fuente	M ^a Pilar	A Pontenova	Lugo	1943-52
805.	Casal Pereira	Carmen	Moraña	Pontevedra	1943-54
806.	Eimil Lamas	M ^a Cristina Irene	Vilalba	Lugo	1943-54
807.	Azumendi Abans	M ^a Begoña	Haro	A Rioxa	1944-45
808.	Bernardino Giménez	Luisa			1944-45

809.	Calvic Guillén	Elvira			1944-45
810.	Cantón Alonso	Hortensia	Fuente Álamo	Albacete	1944-45
811.	Coello Morales	M ^a Dolores	Garaiz de la Vera	Cáceres	1944-45
812.	Díaz Pérez	M ^a Angeles	Páramo	Lugo	1944-45
813.	Feo González	Rosa Elvira	Meira	Lugo	1944-45
814.	Galarza Zulueta	M ^a Antonina		Guipúscoa	1944-45
815.	Gil Ferreiro	María	Negreira	A Coruña	1944-45
816.	González Cifuentes	Enedina			1944-45
817.	Mata Fueyo	Sara			1944-45
818.	Olaciregui Echevarría	Isabel	Vitoria	Álava	1944-45
819.	Ramos Estévez	M ^a Dolores	Arrecife	As Palmas	1944-45
820.	Rodríguez Rodríguez Novoa	Concepción	O Saviñao	Lugo	1944-45
821.	Seijas Vázquez	M ^a Dolores	Chantada	Lugo	1944-45
822.	Solá Pousa	Concepción	Barcelona	Barcelona	1944-45
823.	Sotillo Rodríguez	Lucía			1944-45
824.	Arrieta Arrieta	Joaquina	San Sebastián	Guipúscoa	1944-46
825.	Barona Zapatero	Victoriana	Roa de Duero	Burgos	1944-46
826.	Navarro Ruíz	M ^a Natividad	Puebla del Salvador	Cuenca	1944-46
827.	Ríos Parga	M ^a Concepción	Camagüey	Cuba	1944-46
828.	Balado Rozas	Concepción	Lalín	Pontevedra	1944-47

829.	Bonet Más	Salud	Villafames	Castellón	1944-47
830.	Delgado García	Delfina Esmeralda	Salamanca	Salamanca	1944-47
831.	Font Garabo	M ^a Josefa	Madrid	Madrid	1944-47
832.	López Alonso	Olga	Vigo	Pontevedra	1944-47
833.	Martínez Pérez	M ^a Purificación			1944-47
834.	Solís Meana	M ^a Trinidad	Pravia	Asturias	1944-47
835.	Feo García	M ^a Teresa	Madrid	Madrid	1944-48
836.	Rocasalbes Boscá	Elvira	Barcelona	Barcelona	1944-48
837.	Belandia Corcuera	M ^a Blanca	Izarra	Álava	1944-49
838.	Sexto Vázquez	M ^a Dolores	Santiago de Compostela	A Coruña	1944-49
839.	Brizuela Vázquez	M ^a Nieves	Petín	Ourense	1944-50
840.	Fabeiro Fabeiro	M ^a Alfredina	Muros	A Coruña	1944-50
841.	Fernández Vázquez	M ^a Blanca	Sarria	Lugo	1944-50
842.	Gato Luaces	Perfecta Inés	Ortigueira	A Coruña	1944-50
843.	López Ramallal	Pilar	Güesa	Navarra	1944-50
844.	Mazoy Rodríguez	Amalia	Grandas de Salime	Asturias	1944-50
845.	Méndez Suárez	M ^a Luisa		Lugo	1944-50
846.	Pérez Lejarreta	Julia	Burgos	Burgos	1944-50

847.	Piñeiro Castro	M ^a Carmen	Lugo	Lugo	1944-50
848.	Rodríguez Lorenzo	M ^a Antonia	Celanova	Ourense	1944-50
849.	Valcarce Pestaña	Enma Pilar	Lugo	Lugo	1944-50
850.	Fernández Valladares	Gertrudis	Vegaquemada	León	1944-51
851.	Fojón Martínez-Reboredo	Helena M ^a	A Coruña	A Coruña	1944-51
852.	Couceiro Seoane	Elvira	Betanzos	A Coruña	1944-52
853.	Llerandi Ribalaygua	Josefa Margarita	Santander	Cantabria	1944-52
854.	Madriñán Rodríguez	María	Lalín	Pontevedra	1944-52
855.	Martí María	María	Cullera	Valencia	1944-52
856.	Rancaño Neira	M ^a Lydia	A Fonsagrada	Lugo	1944-52
857.	Arbaiza Urraza	M ^a Pilar	Orozco	Biscaia	1944-54
858.	Camarero Santamaría	M ^a Catalina	Burgos	Burgos	1944-54
859.	Cabado Arza	M ^a de la Visitación	Sobrado (Codesoso)	A Coruña	1944-55
860.	Rubira Bastos	Trinidad	Vigo	Pontevedra	1944-55
861.	Hoyo de la Helguera	M ^a Luisa de	Castro Urdiales	Cantabria	1944-56
862.	Serantes García	María	Ribadumia	Pontevedra	1944-56
863.	Seisdedos Ramos	Carmen	Olombrada	Segovia	1944-59
864.	Bernal Romero	Asunción	Sevilla	Sevilla	1945-46
865.	Calatayud Cerdá	Carmen	Madrid	Madrid	1945-46

866.	Cillero Valoria	Laura	Autol	A Rioxa	1945-46
867.	Gabás Puig	Ana	Pont de Suert	Lleida	1945-46
868.	García Muñoz	Valentina	Escalona	Toledo	1945-46
869.	García Rodríguez	Antonia Donata	San Emiliano	León	1945-46
870.	Illera Paisan	M ^a Carmen	Astudillo	Palencia	1945-46
871.	Reig Miralles	Rosa	Valencia	Valencia	1945-46
872.	Rodríguez Porrero Chavarri	Pilar			1945-46
873.	Sande Pardo	María	A Coruña	A Coruña	1945-46
874.	Serralta Román	M ^a Antonia	Tarifa	Cádiz	1945-46
875.	Vega Castro	M ^a Encarnación	Verín	Ourense	1945-46
876.	Castromil Ventureira	M ^a Carmen	A Coruña	A Coruña	1945-47
877.	Cuenca Segovia	Remedios	Cuenca	Cuenca	1945-47
878.	Diz Suárez	M ^a del Carmen	Illa de Arousa	Pontevedra	1945-47
879.	Domínguez Collazo	M ^a Victoria	Vigo	Pontevedra	1945-47
880.	Flores Alonso	Sofía	Pravia	Asturias	1945-47
881.	Magna González del Valle	M ^a Jesús	Salinas	Asturias	1945-47
882.	Rodríguez Calleja	Purificación	Melgar	Burgos	1945-47
883.	Trillo Freire	Benedicta	Cee	A Coruña	1945-47
884.	Bermejo López	Cecilia	Valdepeñas	Ciudad Real	1945-48
885.	Cabeza Suárez	M ^a Paz	Oviedo	Asturias	1945-48

886.	Díaz Gómez	Purificación	Viñal	Asturias	1945-48
887.	Gómez Lemos	Blanca Lydia	Samos	Lugo	1945-48
888.	Matovelle Cinza	Adelina Berta	Muras	Lugo	1945-48
889.	Ozores Ozores	María	Goián	Pontevedra	1945-48
890.	Ubillos Sánchez	Concepción	Madrid	Madrid	1945-48
891.	García Hernández	Oliva	El Pego	Zamora	1945-49
892.	García Ladrón de Cegama	M ^a Cinta	Tortosa	Tarragona	1945-49
893.	Olarreaga Recondo	M ^a Aránzazu	Tolosa	Guipúscoa	1945-49
894.	Roa Baltar	Isabel	Padrón	A Coruña	1945-49
895.	Alonso Valdés	Lucía			1945-50
896.	Álvarez Carreño	Antonia	Ponferrada	León	1945-50
897.	Cortizas Rodeiro	Carmen	Monfero	A Coruña	1945-50
898.	Cancio Mel	M ^a Dolores Matilde	Ferreira	Lugo	1945-51
899.	González Álvarez	Carmen	León	León	1945-51
900.	Medina García	M ^a Dolores	La Carolina	Xaén	1945-51
901.	Prado Cabeza	M ^a Isidora	Oviedo	Asturias	1945-51
902.	Puente Prado	M ^a Natalia	Monforte	Lugo	1945-51
903.	Quindós Castrillón	M ^a Magdalena	Navia de Suarna	Lugo	1945-51
904.	Rodríguez Pereira	Marina	A Cañiza	Pontevedra	1945-51

905.	Santomé Castro	Carmen	Castro de Rei	Lugo	1945-51
906.	Santos Matesanz	M ^a Olga	Porriño	Pontevedra	1945-51
907.	Seijas Feijoo	Sarah	A Habana	Cuba	1945-51
908.	Touza Pérez	María	Pobra de Brollón	Lugo	1945-51
909.	Basanta Curbera	M ^a Carmen	Vilalba	Lugo	1945-52
910.	Leibar Echaguibel	Luisa	Durango	Biscaia	1945-52
911.	Marcos Villa	Marta M ^a	Cangas de Narcea	Asturias	1945-52
912.	Méndez Cibeira	M ^a del Carmen	Tui (Guillarei)	Pontevedra	1945-52
913.	Torrón Vega	Consuelo Raquel	Vega de Valcárcel	León	1945-52
914.	Arceo Alonso	Raquel	Silleda	Pontevedra	1945-53
915.	Bernal Chico	M ^a Teresa	Béjar	Salamanca	1945-53
916.	Calvo Estrada	Josefina	A Coruña	A Coruña	1945-53
917.	Fernández Santiso	M ^a Antonina	San Pedro	Albacete	1945-53
918.	López González	Manuela Ángela	Carballedo	Lugo	1945-53
919.	Pernas Pérez	Concepción	Vilamarín	Ourense	1945-53
920.	Rodríguez Cerrodo	Celsa	Ourense	Ourense	1945-53
921.	Rodríguez Díaz	Aurora	Ferrol	A Coruña	1945-53
922.	Ron Quiroga	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1945-53
923.	Vicente Carreño	M ^a Dolores	Boiro	A Coruña	1945-53

924.	Luaces Baliña	Mª Teresa	Monforte	Lugo	1945-54
925.	Lorenzana Lorenzana	Josefa	Chantada	Lugo	1945-55
926.	Pérez Alonso	María	Alija de los Melones	León	1945-55
927.	Pérez Rodríguez	Mª Albina	Pantón	Lugo	1945-56
928.	Rivera Merino	Mª del Pilar	Vitoria	Álava	1945-57
929.	Costas Canoura	Aurelia	Ferreira do Valadouro	Lugo	1945-58
930.	Lillo Pardo	Mª Dolores	Carcelen	Albacete	1945-60
931.	Peralba Cabaleiro	Carmen	Porriño	Pontevedra	1945-60
932.	Albor Cernadas	Mª Amelia	Santiago de Compostela	A Coruña	1946-47
933.	Alcaraz García	Carmen	Valencia	Valencia	1946-47
934.	Álvarez Álvarez	Inocencia	Crecente	Pontevedra	1946-47
935.	Ardois Guards	Mª Rosario	Oviedo	Asturias	1946-47
936.	Barros López	Lourdes	Santiago de Compostela	A Coruña	1946-47
937.	Calderón García de Castro	Ana	Sevilla	Sevilla	1946-47
938.	Diéguez Cibeira	Generosa	Rodeiro	Pontevedra	1946-47
939.	Facian Freire	Josefa	Sada	A Coruña	1946-47
940.	Fernández Sanmiguel	Amparo			1946-47

941.	Manteiga Vidal	M ^a Encarnación	Miño	A Coruña	1946-47
942.	Marimón Benages	Carmen	Teruel	Teruel	1946-47
943.	Meléndez Navarro	M ^a del Carmen			1946-47
944.	Meléndez Navarro	Pilar			1946-47
945.	Paz Rivero	Carmen			1946-47
946.	Peña Martínez	M ^a Victoria	Silleda	Pontevedra	1946-47
947.	Pérez Alonso	Concepción	Alija de los Melones	León	1946-47
948.	Pérez Jiménez	Isabel	Solana de Rioalmar	Ávila	1946-47
949.	Pita Merino	Hispana	Deusto	Biscaia	1946-47
950.	Primo Pérez	Juliana	Magaz	Palencia	1946-47
951.	Ramírez López	Clara	Llano del Telde	As Palmas	1946-47
952.	Rodríguez Novoa	M ^a Ángeles	O Saviñao	Lugo	1946-47
953.	Salgado Liñares	Adelaida	Teo	A Coruña	1946-47
954.	Samaniego Caballero	Irene	Espiel	Córdoba	1946-47
955.	Sánchez Ruíz	M ^a del Pilar	Alagón	Zaragoza	1946-47
956.	Varo Heredia	Adela	Aguiar	Córdoba	1946-47
957.	Boccio Jiménez	Maravillas	Viso del Alcor	Sevilla	1946-48
958.	Escrivá Costa	M ^a Amparo	Valencia	Valencia	1946-48
959.	García García	Celia	A Coruña	A Coruña	1946-48

960.	González Álvarez	Ana Celia	O Pino	A Coruña	1946-48
961.	Lage Dávila	Enma	Vigo	Pontevedra	1946-48
962.	López Luaces	Mª Olga	Palma Soriano	Cuba	1946-48
963.	Magaz Pérez	Mª Elisa	Quintana del Castillo	León	1946-48
964.	Miranda Abad	Adela	Padules	Almería	1946-48
965.	Morales Morales	Luisa Mª	Viator	Almería	1946-48
966.	Sánchez	Concepción	Ubrique	Cádiz	1946-48
	Requena				
967.	Suárez Guntín	Concepción	Vigo	Pontevedra	1946-48
968.	Toranzo García	Margarita	A Habana	Cuba	1946-48
969.	Zaragoza Areño	Lorenza	Valencia	Valencia	1946-48
970.	González	Mª Carmen	Maside	Ourense	1946-49
	Campos				
971.	Panisse Ferrer	Mª del Carmen	A Coruña	A Coruña	1946-49
972.	Plata Astray	Margarita	Pontedeume	A Coruña	1946-49
973.	Lapeyra	Mª Begoña	Barakaldo	Biscaia	1946-50
	Zubiaurre				
974.	Rodicio Quevedo	Inés	San Xoán de Río	Ourense	1946-50
975.	Taboada Mazaira	Matilde	Monforte	Lugo	1946-50
976.	Vidal Estévez	Lucila	Ponte Caldelas	Pontevedra	1946-50
977.	Vivas Santander	Mª Pilar	Villamañán	León	1946-50
978.	García	Etelvina	Oviedo	Asturias	1946-51
	Fernández				

979.	Núñez González	Milagros	Vega de Magaz	León	1946-51
980.	Tornero Cuéllar	Amparo	Valencia	Valencia	1946-51
981.	García	M ^a Teresa	Hendaya	Francia	1946-52
	Eguimendía				
982.	García García	M ^a Encarnación	Matilla de los Caños del Río	Salamanca	1946-52
983.	García Miguel	Agustina	Matilla de los Caños del Río	Salamanca	1946-52
984.	González	Sara	Toro	Zamora	1946-52
	Fernández				
985.	González	M ^a Carmen	Oviedo	Asturias	1946-52
	Martínez				
986.	Iglesias Mouzo	Ramona Consuelo	Santiago de Compostela	A Coruña	1946-52
987.	Jorge Barreiro	M ^a del Pilar	Santiago de Compostela	A Coruña	1946-52
988.	López Espino	Isabel	As Palmas	As Palmas	1946-52
989.	Montoya Azuma	M ^a Carmen	Amorebieta	Biscaia	1946-52
990.	Telleira	M ^a Teresa	Ormaiztegui	Guipúscoa	1946-52
	Garmendia				
991.	Villarreal Irisarri	M ^a Concepción	Echalar	Navarra	1946-52
992.	Bernal Chico	M ^a Luisa	Béjar	Salamanca	1946-53
993.	Buezas Cepeda	M ^a Pilar	Jerte	Cáceres	1946-53
994.	Prieto Cid	Remedios	Vigo	Pontevedra	1946-53
995.	Rielo Valcárcel	María	Pol	Lugo	1946-53

996.	Bilbao Casielles	M ^a Mercedes	Villasandino	Burgos	1946-54
997.	García García	Josefina	Miño	A Coruña	1946-54
998.	Regueira Lois	Manuela Irene	Carballo	A Coruña	1946-54
999.	Santomé Castro	M ^a Josefa	Castro de Rei	Lugo	1946-54
1000.	Yebra-Pimentel Vidal	M ^a Elisa	Agolada (Ventosa)	Pontevedra	1946-54
1001.	Aguiar Aguiar	Josefina M ^a	Mondoñedo	Lugo	1946-55
1002.	Alonso de la Huerga	Segunda	Pobladura del Valle	Zamora	1946-55
1003.	Álvarez Varela	M ^a Sofía	Monterroso	Lugo	1946-55
1004.	Fernández Santiso	María	San Pedro	Albacete	1946-55
1005.	Gallego Domínguez	Pilar	Ourense	Ourense	1946-55
1006.	Olano Gurriarán	M ^a del Rosario	O Barco de Valdeorras	Ourense	1946-55
1007.	Paniagua Hernández	Amelia	Cerezo	Cáceres	1946-55
1008.	Parga Vázquez	Purificación	A Coruña	A Coruña	1946-55
1009.	Peña Domínguez	Irma	Cambados	Pontevedra	1946-55
1010.	Rodríguez Paz	M ^a Matilde	Pontevedra	Pontevedra	1946-55
1011.	Rosón Pérez	M ^a Luisa	Cervantes	Lugo	1946-55
1012.	Seijas Ladrón de Guevara	Ramona	Santiago de Compostela	A Coruña	1946-55
1013.	Serantes García	Esther	Ribadumia (Ponte)	Pontevedra	1946-55

Arnelas)					
1014.	Taboada Mazaira	M ^a Luisa	Monforte	Lugo	1946-55
1015.	Calvo Mateos	Tomasa	Topas	Salamanca	1946-56
1016.	García Fraga	M ^a Dolores	Ordes	A Coruña	1946-56
1017.	Tojo Rilo	Carmen	Touro	A Coruña	1946-56
1018.	Torre Rivas	Rosa de la	Santiago de Compostela	A Coruña	1946-56
1019.	Urdangarin Berriochoa	Ana M ^a	Zumárraga	Guipúscoa	1946-56
1020.	Vázquez Boedo	M ^a Luz	Palas de Rei	Lugo	1946-56
1021.	Blanco Álvarez	Regina	Valdefuentes	Salamanca	1946-57
1022.	Mazaira Salgado	M ^a Alicia	Melide	A Coruña	1946-57
1023.	Rios Lamas	Inés	Merza	Pontevedra	1946-57
1024.	Martínez Regueiro	Amalia	O Bolo	Ourense	1946-58
1025.	García Agra	M ^a Esther	Vimianzo	A Coruña	1946-59
1026.	Salgueiro Espinosa	Aureliana M ^a	Gondomar	Pontevedra	1946-59
1027.	Vázquez Yebra	Manuela	Chantada	Lugo	1946-59
1028.	Iglesias Amigo	M ^a Luisa	Oroso	A Coruña	1946-60
1029.	Barroso Martínez	M ^a Esclavitud	Vilanova de Arousa	Pontevedra	1947-48
1030.	Calvo Blanco	Sara	Santiago de Compostela	A Coruña	1947-48

1031.	Carballido Ramallo	M ^a Pilar	Santiago de Compostela	A Coruña	1947-48
1032.	Dancausa Ganuza	Emilia	Artajona	Navarra	1947-48
1033.	García González	Julia	Vega de Espinareda	León	1947-48
1034.	Iglesias Santalla	Genoveva	A Coruña	A Coruña	1947-48
1035.	Lozano Maya	Rosario	A Coruña	A Coruña	1947-48
1036.	Martínez Flores	Carmen	Ávila	Ávila	1947-48
1037.	Martínez Iglesias	Emilia	Santiago de Compostela	A Coruña	1947-48
1038.	Martínez Jiménez	Florencia	Jamilena	Xaén	1947-48
1039.	Martínez Jiménez	M ^a Concepción	Jamilena	Xaén	1947-48
1040.	Pereiro Lagares	Obdulia	A Coruña	A Coruña	1947-48
1041.	Quintela Ares	M ^a Dolores	Toques	A Coruña	1947-48
1042.	Rio Quintela	María del	Corgo	Lugo	1947-48
1043.	Rivas Crespo	Margarita	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1947-48
1044.	Riveiro Berdullas	M ^a Josefa	Santiago de Compostela	A Coruña	1947-48
1045.	Rodríguez Álvarez	M ^a Teresa	A Habana	Cuba	1947-48
1046.	Rubio Pérez	M ^a Luisa	Navianes de la Vega	León	1947-48
1047.	Seara	Milagros	Nogueira	Ourense	1947-48

Domínguez					
1048.	Vela Massó	Ana M ^a	Barcelona	Barcelona	1947-48
1049.	Vela Massó	Guadalupe	Barcelona	Barcelona	1947-48
1050.	Cassinello	Victoria		Murcia	1947-49
Company					
1051.	Sampedro	Francisca Leon	Gondomar	Pontevedra	1947-49
Costas					
1052.	Val Davila	Juana	Bueu	Pontevedra	1947-49
1053.	Chacartegui	M ^a Socorro	Guernika	Biscaia	1947-50
Barbier					
1054.	Herranz	M ^a Josefa	Porriño	Pontevedra	1947-50
Rodríguez					
1055.	Jordana Mallol	Concepción	Torroella de Montgrí	Xirona	1947-50
1056.	Lorenzo López	Purificación	Santiago de Compostela	A Coruña	1947-50
1057.	Ortega García	Ana M ^a Carmen	Yecla	Murcia	1947-50
1058.	Vázquez Boga	María	A Coruña	A Coruña	1947-50
1059.	Mato Iglesias	M ^a Teresa	Bandeira	Pontevedra	1947-51
1060.	Monge Muñoz	Daniela			1947-51
1061.	Torre de la Torre	Elvira de la	Canalejas de Peñafiel	Valladolid	1947-51
1062.	Alarma Cruz	Elisa	A Coruña	A Coruña	1947-52
1063.	Castro de los Rios	M ^a Pilar	México	México	1947-52
1064.	Freire Rial	María	Negreira	A Coruña	1947-52

1065.	Martínez Calleja	M ^a Josefa	Valladolid	Valladolid	1947-52
1066.	Mozun Saenz	Elena	Alberite	A Rioxa	1947-52
1067.	Requena Senín	M ^a Teresa	Santiago de Compostela	A Coruña	1947-52
1068.	Sauras Moliner	Carmen	Mas de las Matas	Teruel	1947-52
1069.	Alarma Cruz	Enriqueta	A Coruña	A Coruña	1947-53
1070.	Alonso Pascual	Gloria	Aranda de Duero	Burgos	1947-53
1071.	Basanta Curbera	Elvira	Vilalba	Lugo	1947-53
1072.	Calvo Blanco	M ^a Victoria	Santiago de Compostela	A Coruña	1947-53
1073.	Castiñeiras Sobrino	Beatriz	Castrelo de Miño	Ourense	1947-53
1074.	Díaz Eimil	M ^a Luisa	A Coruña	A Coruña	1947-53
1075.	Díaz López	Pilar	Samos	Lugo	1947-53
1076.	García Robles	M ^a Pilar	La Robla	León	1947-53
1077.	Meiriño López	M ^a Pilar	Chantada	Lugo	1947-53
1078.	Ortiz Pérez	Felicitas	Riaño	León	1947-53
1079.	Otero Leboeiro	Agripina	Aguascalientes	México	1947-53
1080.	Romero Calvo	Victorina	Rois (Buxán)	A Coruña	1947-53
1081.	Amigo García	Isabel	Calde	Lugo	1947-54
1082.	Cancio Mel	M ^a Purificación	Ferreira	Lugo	1947-54
1083.	Fernández Martínez	Elisa	Lugo	Lugo	1947-54

1084.	Landa Ramón	Mª del Carmen	Bilbao	Biscaia	1947-54
1085.	López Souto	Sofía	Foz (Vilaronte)	Lugo	1947-54
1086.	Miguel Aramendia	Cecilia de	Oteiza	Navarra	1947-54
1087.	Ramudo Alonso	Guillermina	Abadín (Corvite)	Lugo	1947-54
1088.	Prieto López	Mª Elisa	Becerreá	Lugo	1947-54
1089.	Alonso Blanco	Mª Luisa	La Felguera	Asturias	1947-55
1090.	Baliña López	Elena	O Saviñao (Escairón)	Lugo	1947-55
1091.	Bermejo García	Mª Ángeles	Santiago de Compostela	A Coruña	1947-55
1092.	Cabada Hermida	Lidia	A Habana	Cuba	1947-55
1093.	Fernández Carreiras	Mª Carmen	Mondoñedo	Lugo	1947-55
1094.	Fernández Lombardero	Remedios	Trabada	Lugo	1947-55
1095.	Gómez Prieto	Mª Teresa	Sestao	Biscaia	1947-55
1096.	Regueiro Gómez	Mª Raquel	A Fonsagrada	Lugo	1947-55
1097.	Río Carballido	Mª de las Mercedes del	Ordes	A Coruña	1947-55
1098.	Rodríguez Álvarez	María	Ames	A Coruña	1947-55
1099.	Seara Domínguez	Mª Carmen	Nogueira	Ourense	1947-55
1100.	Somoza Veiga	Ángeles	A Coruña	A Coruña	1947-55
1101.	Astray Túñez	Mª Asunción	Zas (Baio)	A Coruña	1947-56

1102.	Bidasola Ibarguren	M ^a Visitación	Zaldívar	Biscaia	1947-56
1103.	Blanco Álvarez	M ^a Mercedes	Valdefuentes	Salamanca	1947-56
1104.	Castelo Legazpi	Purificación	Pastoriza	Lugo	1947-56
1105.	Ferreiro Burguet	M ^a Modesta	A Fonsagrada	Lugo	1947-56
1106.	García del Río	Isabel	A Coruña	A Coruña	1947-56
1107.	Martínez Regueiro	M ^a Paz	O Bolo (Santa Cruz)	Ourense	1947-56
1108.	Quiroga Novo	Manuela	Quiroga	Lugo	1947-56
1109.	Rodríguez Díaz	M ^a Alicia	Becerreá	Lugo	1947-56
1110.	Tato Pazos	M ^a Luisa	Cuntis	Pontevedra	1947-56
1111.	Casariego Carballés	Generosa	Viveiro	Lugo	1947-57
1112.	Domínguez Lorenzo	M ^a del Carmen	Ourense	Ourense	1947-57
1113.	Vázquez Pacio	Antonia	Chantada	Lugo	1947-57
1114.	Bouzón Otero	M ^a Dolores	Redondela	Pontevedra	1947-58
1115.	Couso Noya	Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1947-58
1116.	Mazoy Rodríguez	Berta	Grandas de Salime	Asturias	1947-58
1117.	Pousa Cid	Antonia	Bande	Ourense	1947-58
1118.	Arizmendi Urdangarin	M ^a Isabel	Eibar	Guipúscoa	1947-60
1119.	Fernández Seara	Marina	Xinzo de Limia	Ourense	1947-60

1120.	Álvarez de Pedro	Rosa			1948-49
1121.	Arduengo Caso	M ^a Teresa			1948-49
1122.	Bugidos Iglesias	M ^a Consuelo	Santiago de Compostela	A Coruña	1948-49
1123.	Calvo Domínguez	Luisa	Linares	Salamanca	1948-49
1124.	Capote Brito	Blanca	Los Llanos	Santa Cruz de Tenerife	1948-49
1125.	Caro-Paton Gómez	Isabel			1948-49
1126.	Castrillo Canda	Carmen	Shangai	China	1948-49
1127.	Cibran Junquera	M ^a Concepción			1948-49
1128.	Cuesta Zarzosa	Cesárea de la			1948-49
1129.	Guerrero Oyonarte	Natalia	Cáceres	Cáceres	1948-49
1130.	Herckenrode de la Motte Bidart	Blanca van	Santurce	Biscaia	1948-49
1131.	Madina Sanmartín	Blanca	Bergara	Guipúscoa	1948-49
1132.	Mallo Tirador	Julia	Pola de Lena	Asturias	1948-49
1133.	Mariña Legazpi	Josefa	Foz (Santa Cecilia)	Lugo	1948-49
1134.	Martínez Garzo	M ^a Socorro			1948-49
1135.	Pardo Arufe	Mercedes	Santa Comba	A Coruña	1948-49
1136.	Pardo Vázquez	Purificación	A Coruña	A Coruña	1948-49
1137.	Rodríguez Aguado	Carmen			1948-49

1138.	Ruíz de Morales	Clotilde	Motril	Granada	1948-49
Fuentes					
1139.	Ruíz Olmos	Julia	Valencia	Valencia	1948-49
1140.	Sánchez Jiménez	Carmen	Granada	Granada	1948-49
1141.	Vázquez San	M ^a Ángeles	Valladolid	Valladolid	1948-49
Pedro					
1142.	Vilas Díaz	M ^a Rosa			1948-49
1143.	Zarapico Romero	Exaltación	La Campana	Sevilla	1948-49
1144.	Arévalo Ruviejo	M ^a Antonia	Alcaudete	Xaén	1948-50
1145.	Astiz Larraya	M ^a Teresa	Aldatz (Larraun)	Navarra	1948-50
1146.	Bellido Barbero	M ^a Purificación	Villaverde de Guareña	Salamanca	1948-50
1147.	Enciso Granados	Marina	Almería	Almería	1948-50
1148.	Gómez Campo	M ^a Eva	Torrelavega	Cantabria	1948-50
1149.	Lameló Novoa	M ^a del Carmen	Escairón	Lugo	1948-50
1150.	Martínez Chacón	Regina			1948-50
1151.	Otero Raíces	Matilde			1948-50
1152.	Pardo Ouro	M ^a Mercedes	Palas de Rei	Lugo	1948-50
1153.	Riveiro Berdullas	M ^a Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1948-50
1154.	Artero Villar	Antonia	Valladolid	Valladolid	1948-51
1155.	Chaos Montero	Elisa	Ferrol	A Coruña	1948-51
1156.	Fernández	Cecilia	Ortigueira	A Coruña	1948-51
Calvete					

1157.	García Nistal	Ana M ^a	Trasmiras	Ourense	1948-51
1158.	López Souto	Adela	Foz (Vilaronte)	Lugo	1948-51
1159.	Vázquez Conde	Florentina Dolores	Ponte Maior (Ourense)	Ourense	1948-51
1160.	Vinagre Roríguez	Ascensión	Salvatierra de los Barros	Badaxoz	1948-51
1161.	Méndez Guerra	María	Palas de Rei	Lugo	1948-52
1162.	Rueda Rodríguez	M ^a Rosario			1948-53
1163.	Álvarez Díez	Consuelo	Santander	Cantabria	1948-54
1164.	Blanco González	Elvira	Vigo	Pontevedra	1948-54
1165.	Bobo Carbajo	Amalia	Mombuey	Zamora	1948-54
1166.	Chorén Lagarón	M ^a Dolores	Taboada	Lugo	1948-54
1167.	Fernández Vázquez	M ^a Concepción	Vimianzo	A Coruña	1948-54
1168.	García López	M ^a Jesús	Foz	Lugo	1948-54
1169.	Huéscar Fernández	Teresa	Infantes	Ciudad Real	1948-54
1170.	Mazaira Álvarez	Adelaida	Toreno del Sil	León	1948-54
1171.	Polanco Polanco	Julia M ^a	León	León	1948-54
1172.	Soliño Araújo	Alba	Vigo	Pontevedra	1948-54
1173.	Valiño Cedeira	Irene	A Coruña	A Coruña	1948-54
1174.	Vidal Pagés	M ^a Inmaculada Concepción	Figueres Ordís	Xirona	1948-54
1175.	Brandeiro	Amparo	Cedeira	A Coruña	1948-55

Rodríguez					
1176.	Fernández Díaz	Ezequiela	Morteras de Somiedo	Asturias	1948-55
1177.	García de la Torre	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1948-55
1178.	Garrido Martínez	Eulalia	A Coruña	A Coruña	1948-55
1179.	Muxi Olives	Irene	Sort	Lleida	1948-55
1180.	Otero Abalo	M ^a Carmen	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1948-55
1181.	Penas Goas	M ^a Teresa	Rábade	Lugo	1948-55
1182.	Roca Riera	Adela	Figueres	Xirona	1948-55
1183.	Rodríguez Álvarez	M ^a del Pilar	A Rúa	Ourense	1948-55
1184.	Rodríguez Cobas	M ^a Mercedes	Cambados	Pontevedra	1948-55
1185.	Rodríguez Martínez	M ^a Luz	Santiago de Compostela	A Coruña	1948-55
1186.	Astray Túñez	Pastora	Val do Dubra	A Coruña	1948-56
1187.	Enríquez García	M ^a Concepción	Ourense	Ourense	1948-56
1188.	Garzo Pastrana	Laura	Valencia de Don Juan	León	1948-56
1189.	Patallo Fernández	M ^a Carmen	Grado	Asturias	1948-56
1190.	Rubio Pérez	Petra	Navianes de la Vega	León	1948-56
1191.	Teira Fernández	M ^a Dolores	Torrelavega	Cantabria	1948-56

1192. Vázquez Rubianes	Ramona	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1948-56
1193. Garrido Rodríguez-Radillo	M ^a Isabel	Valencia de Don Juan	León	1948-57
1194. Míguez de la Iglesia	Obdulia	A Coruña	A Coruña	1948-57
1195. Vilanova Piñeiro	Minia	Brión	A Coruña	1948-57
1196. Alonso Blanco	M ^a Rosa	La Felguera	Asturias	1948-58
1197. Álvarez Carregal	M ^a del Carmen	Padrón	A Coruña	1948-58
1198. Gutiérrez Herrero	M ^a Soledad	Valladolid	Valladolid	1948-58
1199. Mercadé Casals	M ^a Teresa	Cornellá de Llobregat	Barcelona	1948-58
1200. Romero Cancelo	M ^a Dolores	Santiago de Compostela	A Coruña	1948-58
1201. Gutiérrez Novoa	Marina Amalia	Cea	Ourense	1948-59
1202. Oro Frade	M ^a Lourdes	Agolada	Pontevedra	1948-59
1203. Pacio Ocampo	M ^a Josefa	Castro de Rei	Lugo	1948-59
1204. Santiago Quintela	M ^a Antonia	Vigo	Pontevedra	1948-59
1205. Enríquez Rodríguez-Montero	M ^a Dolores	Ourense	Ourense	1948-60
1206. Fariña Fariña	M ^a Verita	Moraña	Pontevedra	1948-60
1207. Pérez Morales	M ^a Beatriz	Noia	A Coruña	1948-60
1208. Puente Alba	M ^a Isabel	Santiago de Compostela	A Coruña	1948-60

1209.	Sarandeses González	Amelia	Agolada	Pontevedra	1948-60
1210.	Solá Benavides	M ^a Lourdes	O Grove	Pontevedra	1948-60
1211.	Alonso Mateos	M ^a Asunción			1949-50
1212.	Castro Lata	Ana M ^a	A Coruña	A Coruña	1949-50
1213.	Corcoba Arias	Nieves			1949-50
1214.	Fernández Pérez	Emilia			1949-50
1215.	García Agra	M ^a Carmen	Vimianzo	A Coruña	1949-50
1216.	Golpe Posse	Antonia	A Coruña	A Coruña	1949-50
1217.	Gómez González	Josefa M ^a Luisa			1949-50
1218.	González Vázquez	Ana M ^a	Ponteceso	A Coruña	1949-50
1219.	Granados Montoro	Carmen	Granada	Granada	1949-50
1220.	Huidobro Alonso	Alicia Natividad	Zarratón de Rioja	A Rioxa	1949-50
1221.	Meijomín Carballo	Luisa Remedios	Lalín	Pontevedra	1949-50
1222.	Mérida Sabugo	Lucinda	Benavides	León	1949-50
1223.	Nadal Rubio	M ^a Dolores	Poliñá de Júcar	Valencia	1949-50
1224.	Navarro del Águila	Carolina	Madrid	Madrid	1949-50
1225.	Puga García	M ^a Elisa	Carballiño	Ourense	1949-50
1226.	Rodríguez Janeiro	M ^a Milagros	Laza	Ourense	1949-50
1227.	Sánchez Posse	M ^a Carmen	Sada	A Coruña	1949-50

1228.	Sanz del Pozo	Hortensia	Madrid	Madrid	1949-50
1229.	Seoane Yáñez	Josefa	Lugo	Lugo	1949-50
1230.	Vargas Molina	Clotilde	Dilar	Granada	1949-50
1231.	Alija Pintos	M ^a del Carmen	Puente Domingo Flórez	León	1949-51
1232.	Chamosa Sarandeses	M ^a Paz	Agolada	Pontevedra	1949-51
1233.	Cuíña Fernández	M ^a Aurora	Silleda	Pontevedra	1949-51
1234.	Forteza Compañy	Magdalena			1949-51
1235.	Iglesias Bouzas	Concepción	Santa Uxía de Ribeira	A Coruña	1949-51
1236.	Llorca de la Torre	Josefa Margarita	Santander	Cantabria	1949-51
1237.	Paradela Cadahía	Inés	O Saviñao	Lugo	1949-51
1238.	Paredes Macía	Julia	Sobradelo de Valdeorras	Ourense	1949-51
1239.	Pérez Boullón	Amalia Teresa	Brión	A Coruña	1949-51
1240.	Ramos Espinosa	M ^a Filomena	Velilla de Guardo	Palencia	1949-51
1241.	Sapiens Ris	Josefa	Corbins	Lleida	1949-51
1242.	Arzubialde Quemada	Elvira	San Sebastián	Guipúscoa	1949-52
1243.	Canedo Rodríguez	Antonia Laura	Santiago de Compostela	A Coruña	1949-52
1244.	Cillero Acevedo	Julia	Valadouro	Lugo	1949-52

1245.	Fornicles Ibarra	Dolores	Almería	Almería	1949-52
1246.	Gramunt de Moragas	Montserrat	Tarragona	Tarragona	1949-52
1247.	Gründel Lourido	Armanda Luisa	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1949-52
1248.	Mella Castro	M ^a Oliva	Toques	A Coruña	1949-52
1249.	Miguelena Barandalla	Presentación	Sos del Rey Católico	Zaragoza	1949-52
1250.	Núñez Terrón	M ^a Ángeles	Curtis (Teixeiro)	A Coruña	1949-52
1251.	Rey Grande	M ^a Ángeles	Ourense	Ourense	1949-52
1252.	Rodríguez Regueiro	Purificación	Arzúa (Pantiñobre)	A Coruña	1949-52
1253.	Cimadevila Covelo	M ^a Dolores	Santiago de Compostela	A Coruña	1949-53
1254.	Irisarri Galvey	Rosa M ^a	Málaga	Málaga	1949-53
1255.	Ponte García	M ^a Luz Clara	Cudillero (Soto de Luiña)	Asturias	1949-53
1256.	Repiso Cabrera	Felisa	Córdoba	Córdoba	1949-53
1257.	Torres Ribas	Margarita	San Juan Bautista	Baleares	1949-53
1258.	Fonseca Muñoz	Matilde	Barbadillo	Salamanca	1949-54
1259.	Garrido Garrido	Concepción	Ademuz	Valencia	1949-54
1260.	Lozar Ortega	M ^a Concepción de	Villadiego	Burgos	1949-54
1261.	Martínez Gil	M ^a del Rosario	Mazuecos	Guadalaxara	1949-54

1262.	Molina Zapater	Concepción	Aniñon	Zaragoza	1949-54
1263.	Álvarez Arias	Marina	San Xoán do Campo	Lugo	1949-55
1264.	Calvo Rodríguez	M ^a Carmen	Barruelo de Santullan	Palencia	1949-55
1265.	Canseco Martínez	M ^a Ángeles	Campomanes	Asturias	1949-55
1266.	Carreira Formoso	M ^a Isabel	Santiago de Compostela	A Coruña	1949-55
1267.	Charro Salgado	M ^a Pilar	Vigo	Pontevedra	1949-55
1268.	Cuesta Zarzosa	Margarita de la	Palencia	Palencia	1949-55
1269.	Díaz Eimil	Elena	A Coruña	A Coruña	1949-55
1270.	Dios Vidal	M ^a Isabel	Pontevedra	Pontevedra	1949-55
1271.	Fernández Fernández	M ^a Teresa	Moral de Hornuez	Segovia	1949-55
1272.	Freijanes Parada	M ^a Paz	Lleida	Lleida	1949-55
1273.	Toste Peraza	Carmen M ^a	Icod	Santa Cruz de Tenerife	1949-55
1274.	Alberde de Pedro	Rosa M ^a	Nova York	Estados Unidos	1949-56
1275.	Arjona Alonso	M ^a Asunción	Pontevedra	Pontevedra	1949-56
1276.	Fontán Gómez	M ^a Magdalena	Sto. André de Xeve	Pontevedra	1949-56
1277.	Gómez Aguerre	Natalia	Lugo	Lugo	1949-56
1278.	Guillén Galván	M ^a del Carmen	Vilagarcía de	Pontevedra	1949-56

Arousa				
1279. Gutiérrez González	Alejandra	Boñar	León	1949-56
1280. Huerga Rodríguez	M ^a Concepción	Sama de Langreo	Asturias	1949-56
1281. Mirelis Fernández	M ^a Celina	Muñíos	Ourense	1949-56
1282. Rosón Pérez	Lucía	Becerreá	Lugo	1949-56
1283. Sánchez Rodríguez	M ^a Teresa	Barcarrota	Badaxoz	1949-56
1284. Santomé Castro	M ^a Teresa	Castro de Rei	Lugo	1949-56
1285. Suárez López	Segunda	Santa Clara	Cuba	1949-56
1286. Suárez Morán	M ^a Gloria	Los Barrios de Luna	León	1949-56
1287. Álvarez García	Rosario	Moreda de Aller	Asturias	1949-57
1288. Blanco García	Josefa	Ordes	A Coruña	1949-57
1289. Couceiro Seoane	M ^a Luisa	Betanzos	A Coruña	1949-57
1290. Dans Boado	María	Oza dos Ríos	A Coruña	1949-57
1291. Daviña Rey	M ^a del Rosario	Santiago de Compostela	A Coruña	1949-57
1292. Martínez Fernández	Clara M ^a	Ribadeo	Lugo	1949-57
1293. Montoto Calvo	M ^a Ascensión	Santiago de Compostela	A Coruña	1949-57
1294. Peláez Carril	Adela	Xinzo de Limia	Ourense	1949-57
1295. Puente Valdivieso	M ^a Pilar	Vitoria	Álava	1949-57

1296.	Vasalo Álvarez	Mª Bertina	Santiago de Compostela	A Coruña	1949-57
1297.	Diéguez Cibeira	Mª del Carmen	Rodeiro	Pontevedra	1949-58
1298.	Lema Panisse	Mª Luisa	Malpica	A Coruña	1949-58
1299.	López-Veiga Ponte	Aida Beatriz	A Habana	Cuba	1949-58
1300.	Troitiño Espiña	Alzira Mª	Forcarei	Pontevedra	1949-58
1301.	Valledor Álvarez	Mª del Pilar	Pola de Allande	Asturias	1949-58
1302.	Astray Romero	Mª Teresa	Zas (Baio)	A Coruña	1949-59
1303.	Botana Varela	Mª de la Cruz	Santiago de Compostela	A Coruña	1949-59
1304.	Fernández Varela	Pilar	A Habana (Guanabacoa)	Cuba	1949-59
1305.	Fuente Reguero	Raquel de la	Salamanca	Salamanca	1949-59
1306.	Gastañaduy García	Mª del Carmen	Poio	Pontevedra	1949-59
1307.	Herrero García	Beatriz	Escobar de Campo	León	1949-59
1308.	Novo Vázquez	Mª Teresa	Curtis (Teixeiro)	A Coruña	1949-59
1309.	Pillado Montero	Mª Rosa	Cambados	Pontevedra	1949-59
1310.	Suárez Cardeso	Filomena	A Baña	A Coruña	1949-59
1311.	Vega Castro	Rosa	Verín	Ourense	1949-59
1312.	Cavero Cavero	Mª Adoración	Riego de la Vega	León	1949-60
1313.	Durán Sotelo	Mª Esther	Cuntis	Pontevedra	1949-60

1314. Fernández Fernández	M ^a del Carmen	A Rúa	Ourense	1949-60
1315. Fernández Rodríguez	M ^a del Pilar	Celanova	Ourense	1949-60
1316. López Díaz	Inés	A Fonsagrada	Lugo	1949-60
1317. Martínez López	Manuela	Páramo del Sil	León	1949-60
1318. Mazaira Salgado	M ^a del Carmen	Melide	A Coruña	1949-60
1319. Montoto Calvo	Herminia	Santiago de Compostela	A Coruña	1949-60
1320. Ruíz Arias	Hipólita Nieves	La Bañeza	León	1949-60
1321. Saa Carrero	M ^a de las Nieves de	Xinzo de Limia	Ourense	1949-60
1322. Ariño Bouza	M ^a Celia			1950-51
1323. Blanco Casto	Concepción	San Vicente de Alcántara	Badaxoz	1950-51
1324. Díaz Díaz	Alicia			1950-51
1325. Fernando Pardo	M ^a Dolores			1950-51
1326. Gómez Real	Natividad			1950-51
1327. González Garrido	Corona	Reboreda	Ourense	1950-51
1328. Gutiérrez Álvarez	Avelina			1950-51
1329. Miguel Nart	M ^a Carmen de			1950-51
1330. Romaño Neira	Lydia			1950-51
1331. Sevilla Asensio	Josefa			1950-51
1332. Gómez Carnicero	M ^a Carmen	Montederramo	Ourense	1950-52

1333.	Guerrero Dosil	Peregrina	Noia	A Coruña	1950-52
1334.	Hortal Alonso	Ana Mª	Mérida	Badaxoz	1950-52
1335.	Maiz Zubillaga	Mª Carmen	San Sebastián	Guipúscoa	1950-52
1336.	Fernández Puga	Elisa	Gomesende	Ourense	1950-53
1337.	Larreu Gómez	Amelia	Palencia	Palencia	1950-53
1338.	Leira Lourido	Pilar	Ferrol	A Coruña	1950-53
1339.	Minchero Villa	Concepción			1950-53
1340.	Puertas Córdoba	Mª Pilar	Berlanga de Duero	Soria	1950-53
1341.	Rodríguez Chacón	María	Cevico de la Torre	Palencia	1950-53
1342.	Sanmartín Cortes	Mª Carmen	Melón (Quins)	Ourense	1950-53
1343.	Tascón Orviz	Berta	Sabero	León	1950-53
1344.	Aller Rodríguez	Ángela	Grandas de Salime	Asturias	1950-54
1345.	Díez Martínez	Mª Begoña	Bilbao	Biscaia	1950-54
1346.	Ezquerria Moreno	Mª Concepción	Fuensalida	Toledo	1950-54
1347.	López Pablo	Aurea	Arroyo de San Serván	Badaxoz	1950-54
1348.	López Rodríguez	Olga	A Habana	Cuba	1950-54
1349.	Mata Jiménez	Matilde	La Línea de la Concepción	Cádiz	1950-54

1350.	Cobas García	M ^a del Carmen	Crecente	Pontevedra	1950-55
1351.	Cuesta Zarzosa	Manuela de la	Palencia	Palencia	1950-55
1352.	Martínez	María	Zaragoza	Zaragoza	1950-55
	Martínez				
1353.	Montiel Moreno	Ángela	Alicante	Alacante	1950-55
1354.	Nieto Montes	M ^a Amparo	Rábade	Lugo	1950-55
1355.	Pozo de la Torre	M ^a del Socorro del	Canalejas de Peñafiel	Valladolid	1950-55
1356.	Álvarez	Josefa	Torre de Babia	León	1950-56
	Fernández				
1357.	Álvarez Pérez	M ^a Paz	Almaraz de la Mota	Valladolid	1950-56
1358.	Camarero	Carmen Julia	Burgos	Burgos	1950-56
	Santamaría				
1359.	Chico Álvarez	Rosa	Aldeanueva de la Vera	Cáceres	1950-56
1360.	Grela Martínez	M ^a Dolores	Cabezón de la Sal	Cantabria	1950-56
1361.	Leiceaga Baltar	Saladina	Noia	A Coruña	1950-56
1362.	Méndez-Villamil	M ^a de los	Boal	Asturias	1950-56
	Martínez	Ángeles			
1363.	Población	M ^a Carmen	Boñar	León	1950-56
	Población				
1364.	Rodríguez Eiras	Lucila Esther	Meira	Lugo	1950-56
1365.	Rodríguez García	M ^a Carmen	Ceuta	Ceuta	1950-56
1366.	Úbeda Izquierdo	Pilar	Alustante	Guadalaxara	1950-56

1367.	Valverde Alonso	Anunciación	Vigo	Pontevedra	1950-56
1368.	Zalvidegoitia Derteano	M ^a Carmen	Bilbao	Biscaia	1950-56
1369.	Egusquiaguirre Aranoa	M ^a Purificación	Portugalete	Biscaia	1950-57
1370.	Gómez Gómez	Isabel	Villafáfila	Zamora	1950-57
1371.	González Álvarez	Stilita	Carballiño	Ourense	1950-57
1372.	Martín Gamero	M ^a Paz	San Martín de Montalbán	Toledo	1950-57
1373.	Mateos Palmero	Manuela	Villanueva del Campo	Zamora	1950-57
1374.	Poblador Juárez	Elvira	Badaxoz	Badaxoz	1950-57
1375.	Alejandro Torres	M ^a del Carmen	Torre de Don Miguel	Cáceres	1950-58
1376.	Calvo Blanco	Antonia	Santiago de Compostela	A Coruña	1950-59
1377.	Díez Gómez	M ^a Luisa	Arcila	Marrocos	1950-59
1378.	Fernández Martínez	Concepción	Avilés	Asturias	1950-59
1379.	González Fernández	Digna	Sober	Lugo	1950-59
1380.	Holgueras Arciniega	M ^a Teresa	Campo de San Pedro	Segovia	1950-59
1381.	Irigoyen Atorrasagasti	M ^a Jesús	Hernani	Guipúscoa	1950-59
1382.	Marín Rojas	Remedios	Alozaina	Málaga	1950-59
1383.	Puertas Hornillos	M ^a Dolores	Valladolid	Valladolid	1950-59

1384.	Rodríguez Martínez	Consuelo	Santiago de Compostela	A Coruña	1950-59
1385.	Casas Rodríguez	Elandina	Arzúa	A Coruña	1950-60
1386.	Esteban Delgado	Lucrecia	Tórtolos de Esgueva	Burgos	1950-60
1387.	Fernández Paz	M ^a Mercedes	Outes	A Coruña	1950-60
1388.	Fernández Vallina	Lucrecia	Sotrondio	Asturias	1950-60
1389.	Liñares Rey	M ^a del Carmen	Rois (Buxán)	A Coruña	1950-60
1390.	López Vázquez	M ^a del Pilar	Coles (Barra de Miño)	Ourense	1950-60
1391.	Losada Vázquez	M ^a Gloria	Antas de Ulla	Lugo	1950-60
1392.	Martínez Carreira	Pilar Luz	Santiago de Compostela	A Coruña	1950-60
1393.	Méndez Guerra	Carmen	Palas de Rei	Lugo	1950-60
1394.	Pardo Fabeiro	M ^a Teresa	Negreira	A Coruña	1950-60
1395.	Rey Diéguez	Felisa	Antas de Ulla	Lugo	1950-60
1396.	Rey Diéguez	María	Antas de Ulla	Lugo	1950-60
1397.	Riesgo García	Justa	Salas	Asturias	1950-60
1398.	Seco Pacio	Felicitas	A Pastoriza	Lugo	1950-60
1399.	Toral Marcos	Natalia	Villamañán	León	1950-60
1400.	Villa Colsa	Luisa M ^a	Santander	Cantabria	1950-60
1401.	Ares Núñez	Aura Olga	Vilaxoán	Pontevedra	1951-52

1402.	Armesto Alonso	Presentación	Alcañices	Zamora	1951-52
1403.	Arnejo Guardado	Olga Rosa			1951-52
1404.	Arribi López	Benigna	Cedeira	A Coruña	1951-52
1405.	Cerqueiro Toribio	M ^a Victoria Eugenia	Santiago de Compostela	A Coruña	1951-52
1406.	Collazo Rey	M ^a Paz	A Estrada	Pontevedra	1951-52
1407.	Elorriaga Martínez	Antonia	Albarca	Albacete	1951-52
1408.	Fondevila Mato	M ^a Carmen	A Estrada	Pontevedra	1951-52
1409.	Leiva Pérez	M ^a Pilar	Coristanco	A Coruña	1951-52
1410.	Martín Gómez	M ^a Pilar			1951-52
1411.	Ortuño Llorca	Vicenta			1951-52
1412.	Pérez López	Ada	Guitiriz	Lugo	1951-52
1413.	Prado Cabeza	M ^a Olga	Vigo	Pontevedra	1951-52
1414.	Robla Valladares	M ^a Amparo	Trobajo del Camino	León	1951-52
1415.	Romero Solana	Visitación	Villarrobledo	Albacete	1951-52
1416.	Rodríguez Álvarez	María	A Rúa	Ourense	1951-52
1417.	Ruiz Arias	Antonia			1951-52
1418.	Vila Tato	Josefa	Santiago de Compostela	A Coruña	1951-52
1419.	Vivas-Pérez Torres	Rafaela			1951-52
1420.	Bonet Jimenez	Mariana	Villafranca de los	Toledo	1951-53

Caballeros					
1421.	Castejón Conesa	Araceli	Barcelona	Barcelona	1951-53
1422.	García García	Amelia Teresa	Cardosos de Llanes	Asturias	1951-53
1423.	Gasque Díaz	Juana	Madrid	Madrid	1951-53
1424.	González Vázquez	Milagros	Carballo	A Coruña	1951-53
1425.	Martínez Múgica	M ^a Carmen	Galdácano	Biscaia	1951-53
1426.	Pérez Contiño	Pilar	Cartagena	Murcia	1951-53
1427.	Piñeiro Álvarez	M ^a Luisa	A Coruña	A Coruña	1951-53
1428.	Prado Martínez	M ^a Concepción	Ferrol	A Coruña	1951-53
1429.	Salgado Alonso	Marina	Ramirás	Ourense	1951-53
1430.	Val Altau	Pilar de	Barcelona	Barcelona	1951-53
1431.	Vázquez-Viso Rodríguez	Laura	Vigo	Pontevedra	1951-53
1432.	Zas Aznar	Encarnación Carlota	Vigo	Pontevedra	1951-53
1433.	Azumendi Abans	M ^a Teresa	Haro	A Rioxa	1951-54
1434.	Cabañés Catalá	M ^a Teresa	Valencia	Valencia	1951-54
1435.	Domenech Lluch	M ^a Amalia	Xátiva	Valencia	1951-54
1436.	Lamazares González	Georgina	Rodeiro	Pontevedra	1951-54
1437.	Malvar Carballal	M ^a Carmen	Pontevedra	Pontevedra	1951-54
1438.	Malvar Carballal	M ^a Gloria	Pontevedra	Pontevedra	1951-54

1439.	Montero Marín	M ^a Purificación	Ronda	Málaga	1951-54
1440.	Carballido Ramallo	Obdulia	Santiago de Compostela	A Coruña	1951-55
1441.	Castejón García	M ^a Ascensión	Oviedo	Asturias	1951-55
1442.	Cuadrado Bello	M ^a Natividad	Palacios Rubios	Salamanca	1951-55
1443.	Gastaldo Ríos	Emilia	Silla	Valencia	1951-55
1444.	González Avilés	M ^a Mercedes	Riolobos	Cáceres	1951-55
1445.	González de Zúñiga	M ^a de los Ángeles	Arandilla	Burgos	1951-55
1446.	Martín Mesonero	Jesusa	Salmoral	Salamanca	1951-55
1447.	Muinelo Prieto	M ^a Idalia Néida Luz	Taboada	Lugo	1951-55
1448.	Parga Busto	M ^a Pilar	Lugo	Lugo	1951-55
1449.	Vázquez González	M ^a José	Madrid	Madrid	1951-55
1450.	Alonso Beltrán	M ^a del Pilar	Arcos de Jalón	Soria	1951-56
1451.	Cantalapiedra García	Flora	Peñaranda de Bracamonte	Salamanca	1951-56
1452.	Carrasco Krausser	Montserrat	San Javier	Murcia	1951-56
1453.	Feliz Rey	M ^a Amparo	Lugo	Lugo	1951-56
1454.	Imaz Fernández de Casadevante	M ^a Aránzazu	San Sebastián	Guipúscoa	1951-56
1455.	Martín Blanco	M ^a Antonia	Villar del Rey	Badaxoz	1951-56
1456.	Sanjurjo López	M ^a Josefa	Narón	A Coruña	1951-56

1457.	Vázquez Ramos	M ^a Rosa	A Coruña	A Coruña	1951-56
1458.	Amo Pol	Ofelia del	Ordes	A Coruña	1951-57
1459.	Banet Díaz	M ^a Isabel	Viveiro	Lugo	1951-57
1460.	Barreira del Rio	Amparo	Santander	Cantabria	1951-57
1461.	Chaín Aguadé	Julia	Oviedo	Asturias	1951-57
1462.	Marimón	M ^a del Pilar	Benetusser	Valencia	1951-57
	Benages				
1463.	Mato Iglesias	M ^a Cruz	Silleda	Pontevedra	1951-57
1464.	Olarte Terreros	Coloma	Alesón	A Rioxa	1951-57
1465.	Ortega Romero	M ^a del Rosario	Arteixo	A Coruña	1951-57
1466.	Pardo Gómez	Esperanza	Meira	Lugo	1951-57
1467.	Pérez Carnero	Carmen	Sober	Lugo	1951-57
1468.	San Martín Vila	Ana	Mahón	Baleares	1951-57
1469.	Cominges Molins	M ^a Cristina de	Vigo	Pontevedra	1951-58
1470.	Cuña Estévez	Delsidia	Beade	Ourense	1951-58
1471.	García Alonso	Adela Clara	Cangas de Narcea	Asturias	1951-58
1472.	Mateos Hornero	Ludivina	Cuacos de la Vera	Cáceres	1951-58
1473.	Mateos Moreno	M ^a del Carmen	Malva	Zamora	1951-58
1474.	Pardo González	Ángeles	Vega de Valcárcel	León	1951-58
1475.	Rebollo Soler	M ^a Luisa	Madrid	Madrid	1951-58
1476.	Ribas Barceló	Magdalena	Salamanca	Salamanca	1951-58

1477.	Robla Valladares	Elisa	Trobajo del Camino	León	1951-58
1478.	Rodríguez Magariños	Rosa	Santiago de Compostela	A Coruña	1951-58
1479.	Salgueiro Armada	M ^a Josefa	Ortigueira	A Coruña	1951-58
1480.	Vega Peláez	M ^a Luz	Nava	Asturias	1951-58
1481.	Castro Aldecoa	M ^a Luisa	El Escorial	Madrid	1951-59
1482.	López Rodríguez	Isabel	A Habana	Cuba	1951-59
1483.	Regueiro Vázquez	M ^a de los Ángeles	A Coruña	A Coruña	1951-59
1484.	Requena Senín	M ^a Mercedes	Santiago de Compostela	A Coruña	1951-59
1485.	Varela Salvadores	Ana M ^a	A Coruña	A Coruña	1951-59
1486.	Acuña Sánchez	M ^a Teresa	Viana do Bolo	Ourense	1951-60
1487.	Álvarez Obaya	M ^a Elisa	Villaviciosa	Asturias	1951-60
1488.	Areces García	M ^a del Rosario	Oviedo	Asturias	1951-60
1489.	Borrego Dionis	M ^a Concepción	León	León	1951-60
1490.	Carrera Rodríguez	M ^a del Carmen	Salceda de Caselas	Pontevedra	1951-60
1491.	Fernández Paz	Josefa	Outes	A Coruña	1951-60
1492.	Figueira García	Carmen	Carnota	A Coruña	1951-60
1493.	García González	Olga Cristina	Santiago de Compostela	A Coruña	1951-60

1494.	García Muñiz	María	A Coruña	A Coruña	1951-60
1495.	García Otero	Corona	A Pobra do Caramiñal	A Coruña	1951-60
1496.	Guzmán Puerto	Filomena	Mogarráz	Salamanca	1951-60
1497.	Labandeira Touceda	Balbina	Dodro (Lestrove)	A Coruña	1951-60
1498.	López García	M ^a Hermesinda	Guntín	Lugo	1951-60
1499.	Oyarzábal Ona	M ^a Pilar	Olazagutia	Navarra	1951-60
1500.	Pardo Vigo	M ^a Jesús	A Estrada	Pontevedra	1951-60
1501.	Peiró Chaveli	Encarnación	Font d'en Carròs	Valencia	1951-60
1502.	Somoza Villaronga	M ^a Luisa	Santiago de Compostela	A Coruña	1951-60
1503.	Souto Neira	M ^a Dolores	Ponteceso	A Coruña	1951-60
1504.	Valle Vázquez	M ^a Cruz del	Santiago de Compostela	A Coruña	1951-60
1505.	Varela Seijo	Margarita	Sada	A Coruña	1951-60
1506.	Amich Viñas	M ^a Carmen			1952-53
1507.	Lajo Pérez	María	Valladolid	Valladolid	1952-53
1508.	Romo Gómez	M ^a Josefa	Parada de Arriba	Salamanca	1952-53
1509.	Sancho Jiménez	M ^a José	Morella	Castellón	1952-53
1510.	Duque Juan	M ^a Luisa	Nava del Rey	Valladolid	1952-54
1511.	Fabeiro García	Dolores	Negreira	A Coruña	1952-54
1512.	Hernando González	Elvira	Zaragoza	Zaragoza	1952-54

1513.	Martín-Benito Vidal	M ^a Pilar	Palma de Mallorca	Baleares	1952-54
1514.	Pérez Martínez	Amparo	Andújar	Xaén	1952-54
1515.	Sánchez García	M ^a Jesús			1952-54
1516.	Arbaiza Olaverria	Francisca	Orozco	Biscaia	1952-55
1517.	García García	M ^a Luz	Salamanca	Salamanca	1952-55
1518.	Rincón Martínez	M ^a Desamparados			1952-55
1519.	Fernández Hernández	Mercedes	Zamora	Zamora	1952-57
1520.	Hernández Sánchez	Evangelina	Alameda de Gardón	Salamanca	1952-57
1521.	Herrero Coco	M ^a del Carmen	La Bóveda de Toro	Zamora	1952-57
1522.	Polledo Arias	M ^a del Carmen	Oviedo	Asturias	1952-57
1523.	Albisu Mendiola	M ^a Teresa	Legazpi	Guipúscoa	1952-58
1524.	García Martínez	M ^a del Pilar	Mieres	Asturias	1952-58
1525.	Panisse Ferrer	M ^a del Portal	A Coruña	A Coruña	1952-58
1526.	Pinilla Carvajo	Florentina	Malva	Zamora	1952-58
1527.	Pozo Barriga	Catalina del	Aldearrubia	Salamanca	1952-58
1528.	Rodríguez Fernández	M ^a Alcida	Langreo	Asturias	1952-58
1529.	Ruyra Torija	M ^a del Pilar	Ciudad Real	Ciudad Real	1952-58
1530.	Sagrado Santiago	Romana	Salamanca	Salamanca	1952-58

1531.	Sanz Ruíz	Jesusa	Torresandino	Burgos	1952-58
1532.	Álvarez del Valle García	Aurora	Cervera de Pisuerga	Palencia	1952-59
1533.	Chamorro González	Pilar	Toral de los Vados	León	1952-59
1534.	Hernando González	Juana M ^a	Cubo de la Solana	Soria	1952-59
1535.	Martínez Verduras	Carolina	Vegas del Condado	León	1952-59
1536.	Aranés Arcelus	M ^a Belén	Ormaiztegui	Guipúscoa	1952-60
1537.	Delgado Narváez	Lydia	Quintanar del Rey	Cuenca	1952-60
1538.	Durán Egea	M ^a del Rosario	Vadallolid	Valladolid	1952-60
1539.	Fernández Vallina	Esther	Sotrondio	Asturias	1952-60
1540.	Fernández- Regatillo Gómez	Eloísa	Alfoz de Lloredo	Cantabria	1952-60
1541.	García Alonso	M ^a del Pilar	Gallegos de Hornija	Valladolid	1952-60
1542.	Martínez Alonso	M ^a de los Ángeles	Valladolid	Valladolid	1952-60
1543.	Noriega Montes	M ^a del Carmen	Barruelo de Santullan	Palencia	1952-60
1544.	Sánchez Cuartero	M ^a Candelas	Polán	Toledo	1952-60
1545.	Suárez Pañeda	M ^a Jesús	Pola de Siero	Asturias	1952-60
1546.	Calama Crego	M ^a Antonia			1953-54

1547. Domínguez Domínguez	Victoria	Santiago de Compostela	A Coruña	1953-54
1548. Rodríguez Pérez	M ^a Luisa	Cervantes	Lugo	1953-54
1549. Sierra Alonso	Josefina	Catral	Alacante	1953-54
1550. Basarte Laco	M ^a Cruz		Navarra	1953-55
1551. Carranza Albarrán	Aurora	La Puebla de Arganzón	Burgos	1953-55
1552. Núñez Rozas	M ^a del Carmen	Peñafiel	Valladolid	1953-56
1553. Fernández Ibáñez	Matilde	Nerpio	Albacete	1953-57
1554. Fernández Moreno	Gloria	La Estrella	Toledo	1953-57
1555. Gómez Rodríguez	Francisca	San Martín de Valdeiglesias	Madrid	1953-57
1556. Vega Méndez	Teresa	León	León	1953-57
1557. Alcántara Parreño	M ^a Purificación	Almendralejo	Badaxoz	1953-58
1558. Barbero Martín	Eulalia	Torrejón el Rubio	Cáceres	1953-58
1559. Ben Queiruga	Elena	Santa Isabel	Fernando Poo	1953-58
1560. Carballas Fernández	M ^a Tarsy	Taboada	Lugo	1953-58
1561. Fortuosos Puertas	M ^a de la Concepción	Toro	Zamora	1953-58
1562. González García	Laura	Chantada	Lugo	1953-58
1563. Guerrero Abella	Matilde	Ponferrada	León	1953-58

1564.	López Melo	Mª Isabel	Gandía	Valencia	1953-58
1565.	Peña Ramos	Concepción	Pola de Allande	Asturias	1953-58
1566.	Pérez Rodríguez	Marina	Sober	Lugo	1953-58
1567.	Quiroga Maes	Clara	Soria	Soria	1953-58
1568.	Rodríguez Rodríguez	Elena	Muiños (Taboadela de Barxes)	Ourense	1953-58
1569.	Seijas Domínguez	Mª del Rosario	Mugardos (O Seixo)	A Coruña	1953-58
1570.	Suárez Escandón	Mª Luisa	La Felguera	Asturias	1953-58
1571.	Tiedra Calvo	Mª Ángeles de	Toro	Zamora	1953-58
1572.	Bernárdez Álvarez	Mª Olga	Gomesende	Ourense	1953-59
1573.	Bragado Longo	Mª de los Ángeles	Cangas de Onís	Asturias	1953-59
1574.	Casas Sanz	Juliana	Valdeavellano de Teva	Soria	1953-59
1575.	Martínez Mourelle	Mª Nélica	Riotorto	Lugo	1953-59
1576.	Mazoy Fernández	Mª del Carmen	Lugo	Lugo	1953-59
1577.	Novoa Meilán	María	Lugo	Lugo	1953-59
1578.	Sánchez Díaz	Mª Teresa	Ribadesella	Asturias	1953-59
1579.	Santana Suárez	Concepción	Telde	As Palmas	1953-59
1580.	Vázquez Vázquez	Adelina Mª	Póboa de Trives	Ourense	1953-59

1581.	García Franco	Marina	Capela	A Coruña	1953-60
1582.	Gómez San Román	Mª del Carmen	Xixón	Asturias	1953-60
1583.	Pardo Rodríguez	Mª Olga	Monforte	Lugo	1953-60
1584.	Rodríguez Álvarez	Berta	Calvos de Ramirans	Ourense	1953-60
1585.	Seijo Mosquera	Mª del Pilar	Pontevedra	Pontevedra	1953-60
1586.	Varela Leiceaga	Mª del Carmen	A Coruña	A Coruña	1953-60
1587.	Beizán García	Mª Luisa	Ciñeses	Asturias	1954-55
1588.	Brun Ballín	Concepción			1954-55
1589.	Casal Fernández	Avelina			1954-55
1590.	Juste Cao	Mª Carmen	San Clodio	A Coruña	1954-55
1591.	Menéndez Camporro	Mª Ana	Langreo (Lada)	Asturias	1954-55
1592.	Pérez Clemente	Mª del Carmen	Coria	Cáceres	1954-55
1593.	Peso Pérez	Mª del Carmen			1954-55
1594.	Prada Álvarez Builla	Mª Josefa	Oviedo	Asturias	1954-55
1595.	Rodríguez Geijo	Mª Jesús	Astorga	León	1954-55
1596.	Tello Tello	Urbana	Hernán-Pérez	Cáceres	1954-55
1597.	Vázquez Merchán	Isabel	Villavieja de Jeldes	Salamanca	1954-55
1598.	Arce Díaz-Sarabia	Mª Antonia	México	México	1954-56
1599.	Cabo Temprano	Mª Isabel de	Villalón de Campos	Valladolid	1954-56

1600.	Esteva Díaz	Inés	Navia de Suarna	Lugo	1954-56
1601.	Puy Mancisidor	M ^a del Carmen	Pasajes de San Juan	Guipúscoa	1954-56
1602.	Sánchez López	M ^a del Carmen	Madrid	Madrid	1954-56
1603.	Cabal Iglesias	M ^a Luisa	Oviedo	Asturias	1954-57
1604.	Coarasa Gómez	Julia M ^a	Fregenal de la Sierra	Badaxoz	1954-57
1605.	Dorronsoro Vicuña	M ^a Teresa	Ataun	Guipúscoa	1954-57
1606.	Ochoa de Retama Martínez	Ana M ^a	Vitoria	Álava	1954-57
1607.	Díez García	M ^a Violeta	As Palmas	As Palmas	1954-58
1608.	Gallego Ramallal	M ^a del Carmen	O Burgo	A Coruña	1954-58
1609.	López Bustamante Arana	M ^a del Carmen	Portugalete	Biscaia	1954-58
1610.	Antolín Bravo	Teresa	Cudillero	Asturias	1954-59
1611.	Cividanes Pérez	M ^a Isabel	A Guarda (Salcidos)	Pontevedra	1954-59
1612.	Crespo Rivera	M ^a del Carmen	Vezdemarbán	Zamora	1954-59
1613.	González González	Esperanza	La Robla	León	1954-59
1614.	Martínez Somoza	M ^a José	Monforte	Lugo	1954-59
1615.	Rego Díaz-Portas	M ^a del Carmen	Mondoñedo	Lugo	1954-59
1616.	Río Carbajal	Vicenta	Noreña	Asturias	1954-59
1617.	Rodríguez Cano	M ^a Rosa	Frechilla	Palencia	1954-59

1618.	Abad Fernández	M ^a del Milagro	Xixón	Asturias	1954-60
1619.	Abelleira Fernández	Manuela	Muros	A Coruña	1954-60
1620.	Arribi López	M ^a José	Cedeira	A Coruña	1954-60
1621.	Aseguinolaza Zunzunegui	M ^a Pilar	Cegama	Guipúscoa	1954-60
1622.	Barbosa Quicler	M ^a Teresa	Vigo	Pontevedra	1954-60
1623.	Barros Margolles	Alicia	Tineo	Asturias	1954-60
1624.	Barros Margolles	M ^a Luisa	Tineo	Asturias	1954-60
1625.	Bernardo Muñiz	M ^a Consolación	Moreda (Aller)	Asturias	1954-60
1626.	Borrego Bellido	Josefina	Zorita de la Frontera	Salamanca	1954-60
1627.	Castro Mouzo	M ^a Teresa	Ponte do Porto	A Coruña	1954-60
1628.	Cuña Estévez	Berta	Beade	Ourense	1954-60
1629.	Díaz Suárez	M ^a Concepción	Moreda de Aller	Asturias	1954-60
1630.	Díez González	M ^a del Carmen	Xixón	Asturias	1954-60
1631.	Diz-Lois Martínez	M ^a Ángel	Ourense	Ourense	1954-60
1632.	Domínguez Noya	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1954-60
1633.	Fernández Fernández	M ^a Zaida	A Rúa	Ourense	1954-60
1634.	Ferreiro Fernández	M ^a del Carmen Celina	A Fonsagrada	Lugo	1954-60
1635.	García Agra	Amelia	A Coruña	A Coruña	1954-60

1636.	García Sánchez	Clarisa	Villaseco	Salamanca	1954-60
1637.	González González	Concepción	Candás	Asturias	1954-60
1638.	Linares Fernández	M ^a del Carmen	León	León	1954-60
1639.	Pazos Fraga	Berta M ^a	Santiago de Compostela	A Coruña	1954-60
1640.	Pedrosa Tuñas	Josefa	Outes	A Coruña	1954-60
1641.	Pérez Facal	M ^a Antonia	A Coruña	A Coruña	1954-60
1642.	Pérez Rodríguez	Rosario	Sober	Lugo	1954-60
1643.	Rodríguez Alonso	M ^a Paz	Pola de Laviana	Asturias	1954-60
1644.	Suárez Donate	M ^a Luisa	A Pobra do Caramiñal	A Coruña	1954-60
1645.	Tocino Mourelo	Pilar	A Coruña	A Coruña	1954-60
1646.	Yagüe Díez de Tejada	M ^a Teresa	Salas (Cornellana)	Asturias	1954-60
1647.	Cano Crespo	Vicenta	Madrid	Madrid	1955-56
1648.	Fernández y Fernández	M ^a Mercedes	Ferrol	A Coruña	1955-56
1649.	Hernández Navarrete	Matilde	Redondela	Pontevedra	1955-56
1650.	López- Bustamante Arana	M ^a Begoña	Portugalete	Biscaia	1955-56
1651.	Muñiz Muñiz	M ^a Hilda	Oviedo	Asturias	1955-56
1652.	Rebollo Alonso	Asunción	Zamora	Zamora	1955-56
1653.	García Acosta	Elena	Santa Cruz de Tenerife	Santa Cruz de Tenerife	1955-57

1654.	Ucha Martínez	M ^a del Carmen	Ponteareas	Pontevedra	1955-57
1655.	Velasco Jiménez	Bárbara	Aldeatejada	Salamanca	1955-57
1656.	Badiola Aizpuru	M ^a Luisa	Zumárraga	Guipúscoa	1955-58
1657.	Castro Martín	Elvira	Gatón de Campos	Valladolid	1955-58
1658.	Cobelo Blas	M ^a Jesús	Ortigueira	A Coruña	1955-58
1659.	Felipe Rodríguez	Julia M ^a del Camino	Llama de Colle	León	1955-58
1660.	García Álvarez	Isabel	Plasencia	Cáceres	1955-58
1661.	González Conejero	M ^a de las Nieves	Serrejón	Cáceres	1955-58
1662.	Pineda Arana	M ^a Belén	Gauteguiz Arteaga	Biscaia	1955-58
1663.	Rodríguez-Cadarso Cobas	M ^a de las Mercedes	Cambados	Pontevedra	1955-58
1664.	Álvarez Egocheaga	M ^a Concepción	Valdés (Trevias)	Asturias	1955-59
1665.	Arguinzoniz Deprit	M ^a Begoña	Bilbao	Biscaia	1955-59
1666.	Hernando Sanz	M ^a Purificación	Madrid	Madrid	1955-59
1667.	Martínez Melero	Julia	Madrid	Madrid	1955-59
1668.	Pacios Ramos	Dorinda	Nogueira	Ourense	1955-59
1669.	Puente Martín	Matilde	Almeida de Sayago	Zamora	1955-59
1670.	Santiago Paniagua	Isabel	Corrales	Zamora	1955-59
1671.	Zunzunegui	Rosa M ^a	Vigo	Pontevedra	1955-59

Costas					
1672.	Alcántara Parreño	M ^a del Carmen	Almendralejo	Badaxoz	1955-60
1673.	Baizán García	M ^a Luisa	Piñeres (Aller)	Asturias	1955-60
1674.	Barrio Lafuente	M ^a Concepción	Tabanera de Cerrato	Palencia	1955-60
1675.	Cadavid Moreira	Filomena	Cerdedo	Pontevedra	1955-60
1676.	Casado Roca	Adoración	Jerez de la Frontera	Cádiz	1955-60
1677.	Daviña Saavedra	M ^a Teresa	Santiago de Compostela	A Coruña	1955-60
1678.	Díaz Montero	Blanca	Neda (Xubia)	A Coruña	1955-60
1679.	Fernández Fernández	M ^a Esperanza	Moreda de Aller	Asturias	1955-60
1680.	Froiz Cerviño	M ^a Dolores	Muros	A Coruña	1955-60
1681.	García Eiranova	Pilar	Pedrafita do Cebreiro	Lugo	1955-60
1682.	Gimeno Gómez	M ^a Rafaela	Torrelacárcel	Teruel	1955-60
1683.	Gómez González	M ^a del Carmen	Cambados	Pontevedra	1955-60
1684.	González Bures	Josefa Celestina	Figaredo	Asturias	1955-60
1685.	González Fernández	M ^a Elena	A Fonsagrada	Lugo	1955-60
1686.	González García	María	Vega de Magaz	León	1955-60
1687.	Herrero Zapatero	M ^a Francisca	Alba de Tormes	Salamanca	1955-60
1688.	Larrucea Gómez	M ^a de los	Muelas del Pan	Zamora	1955-60

Ángeles				
1689. Martínez Caamaño	M ^a del Carmen	Noia	A Coruña	1955-60
1690. Martínez Rodríguez	M ^a del Carmen	La Bañeza	León	1955-60
1691. Montero Morán	M ^a Luisa	Veguellina (Lena)	Asturias	1955-60
1692. Naveiras López	Josefa	Capela	A Coruña	1955-60
1693. Nieto Cortón	M ^a del Amparo	Santiago de Compostela	A Coruña	1955-60
1694. Otaegui Esnaola	M ^a Izaskun	Ormaiztegui	Guipúscoa	1955-60
1695. Pereiro Alonso	M ^a del Carmen	Vigo	pontevedra	1955-60
1696. Pérez González	M ^a del Carmen	A Habana	Cuba	1955-60
1697. Pérez Teijón	Sara	León	León	1955-60
1698. Romaní Martínez	M ^a de la Concepción	Ferrol	A Coruña	1955-60
1699. Romero Velasco	M ^a Josefa	Parada de Arriba	Salamanca	1955-60
1700. Saez Parga	M ^a Pilar	Villaviciosa	Asturias	1955-60
1701. Santamarta Sanz	M ^a Concepción	Mansilla de las Mulas	León	1955-60
1702. Santiago Touceda	Rosalía	Marín	Pontevedra	1955-60
1703. Senín Currás	M ^a Josefa	Santiago de Compostela	A Coruña	1955-60
1704. Sobejano Sobejano	M ^a del Carmen	Villabrázaro	Zamora	1955-60

1705. Suárez Fernández	Josefa	Avilés	Asturias	1955-60
1706. Varela Canedo	M ^a del Sagrario	Santiago de Compostela	A Coruña	1955-60
1707. Vázquez Neira	M ^a del Pilar	Boimorto	A Coruña	1955-60
1708. Álvarez Sánchez	Ana			1956-57
1709. Hernández Torrents	M ^a Adelina	Puerto de la Cruz	Santa Cruz de Tenerife	1956-57
1710. Pérez Jiménez	Marta	Aborca	Albacete	1956-57
1711. Valentín Valentín	M ^a Ángeles	Barcelona	Barcelona	1956-57
1712. Vilas Minondo	Pilar	Logroño	A Rioxa	1956-57
1713. Álvarez Murias	M ^a del Rosario	Castropol	Asturias	1956-58
1714. Badiola Arrizabalaga	Escolástica	Zumárraga	Guipúscoa	1956-58
1715. Freire Freire	M ^a Dolores	Vigo	Pontevedra	1956-58
1716. Ibáñez Cullia	M ^a Mercedes	Puente Viesgo	Cantabria	1956-58
1717. Pardo Vigo	M ^a Isabel	A Estrada	Pontevedra	1956-58
1718. Penelas González	Marina	Carballiño	Ourense	1956-58
1719. Rodríguez- Cadarso Cobas	M ^a del Pilar	Cambados	Pontevedra	1956-58
1720. Sasieta Arana	M ^a del Amor	Erandio	Biscaia	1956-58
1721. Zarco Navarro	M ^a Jesús	Molina de Segura	Murcia	1956-58
1722. Burgo González	M ^a Luisa	A Coruña	A Coruña	1956-59
1723. Esteban Pantoja	Pilar	Cedeira	A Coruña	1956-59

Purificación					
1724.	Roo Villaverde	Asunción	Beariz	Ourense	1956-59
1725.	Sanz Ruiz	Ángela	Torresandino	Burgos	1956-59
1726.	Suárez Fernández	M ^a Paz	Castrillón	Asturias	1956-59
1727.	Aguirre Oyarbide	M ^a del Rosario de	Mazagoitia	Navarra	1956-60
1728.	Álvarez Martín	Basilisa	Oviedo	Asturias	1956-60
1729.	Baltar Montero	Isabel	Padrón	A Coruña	1956-60
1730.	Boado Amenedo	M ^a Mercedes	Ribadesella	Asturias	1956-60
1731.	Calvo Criado	M ^a Concepción	Mogarraz	Salamanca	1956-60
1732.	Caramés González	Antonia	Maceda	Ourense	1956-60
1733.	Casal López Valeiras	M ^a del Carmen	Vigo	Pontevedra	1956-60
1734.	Castelo Rouco	Mercedes	Viveiro	Lugo	1956-60
1735.	Colino Vega	Amparo	As Nogais	Lugo	1956-60
1736.	Domínguez del Valle	M ^a Julia	Villada	Palencia	1956-60
1737.	Fernández Fernández	M ^a de las Mercedes	Ferrol	A Coruña	1956-60
1738.	Fernández Otero	M ^a del Pilar	Bandeira	Pontevedra	1956-60
1739.	Fernández Tejerina	Eugenia	Telde	As Palmas	1956-60
1740.	Fontaíñas Sánchez	M ^a del Carmen	Carballiño	Ourense	1956-60

1741.	Freire Alonso	M ^a Dolores	Sada	A Coruña	1956-60
1742.	Galdo Fernández	Francisca	Viveiro	Lugo	1956-60
1743.	García Suárez	Adamina	Villarán de Riello	León	1956-60
1744.	García-Rodeja Fernández	M ^a Paz	Santiago de Compostela	A Coruña	1956-60
1745.	González Iglesias	M ^a Margot	A Peroxa (Pitón)	Ourense	1956-60
1746.	Grobas Labandeira	Julia	Ponte Carreira	A Coruña	1956-60
1747.	Jaureguizar Vázquez	M ^a Dolores	Ferrol	A Coruña	1956-60
1748.	Lamas Aneiros	M ^a Asunción	Madrid	Madrid	1956-60
1749.	Liñares Stolle	M ^a Jesús	Ordes	A Coruña	1956-60
1750.	López Rodríguez	M ^a de los Ángeles	Melide	A Coruña	1956-60
1751.	Madriñán González	Ana	Vigo	Pontevedra	1956-60
1752.	Martín Sánchez	M ^a del Pilar	Fuente de San Esteban	Salamanca	1956-60
1753.	Montero Sanjurjo	M ^a Genma	Xubia	A Coruña	1956-60
1754.	Moriente Quer	Hortensia	Madrid	Madrid	1956-60
1755.	Nieto Alonso	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1956-60
1756.	Ozores Ozores	Angelina	Goián	Pontevedra	1956-60
1757.	Rey-Stolle Pérez	M ^a del Pilar	Zaragoza	Zaragoza	1956-60
1758.	Salvador	M ^a Juana	Manganeses de	Zamora	1956-60

Temprano		Lampreana		
1759. Sampayo Fernández	Eva Aurora	Baralla	Lugo	1956-60
1760. Santín Jares	M ^a Rosa	Viana do Bolo	Ourense	1956-60
1761. Sebe Pereira	M ^a Elena	Esclavitude	A Coruña	1956-60
1762. Silva Alén	Amparo	Bandeira	Pontevedra	1956-60
1763. Sobejano Sobejano	M ^a del Pilar	Villabrázaro	Zamora	1956-60
1764. Torre Gil	M ^a del Carmen	Carranza	Biscaia	1956-60
1765. Vázquez Fernández	Dolores	Sober	Lugo	1956-60
1766. Villagrà Blanco	M ^a del Pilar	Santander	Cantabria	1956-60
1767. Villagrà Blanco	M ^a Jesús	Santander	Cantabria	1956-60
1768. Villanueva Novoa	M ^a de Jesús	Ourense	Ourense	1956-60
1769. Yarza Bárcena	M ^a Jesús	Basauri	Biscaia	1956-60
1770. Caffarena Martín	Pilar	Málaga	Málaga	1957-58
1771. Corcer Cordero	M ^a Jesús	Corcer	Asturias	1957-58
1772. Domínguez Miguel	Regina	Madrid	Madrid	1957-58
1773. Escalada Pato	M ^a Asunción	Trujillo	Cáceres	1957-58
1774. Esparza Tapia	M ^a del Carmen	Isaba	Navarra	1957-58
1775. Felipe Martín	Carmen	Salamanca	Salamanca	1957-58
1776. Fraís Cerviño	M ^a Dolores	Muros	A Coruña	1957-58
1777. González López	M ^a Pilar	Segovia	Segovia	1957-58

1778.	Gordón Monreal	Celia	Benavides de Órbigo	León	1957-58
1779.	Jiménez Olmos	Carolina	Lanjarón	Granada	1957-58
1780.	Jiménez Olmos	Isabel	Lanjarón	Granada	1957-58
1781.	Linde García	M ^a Dolores	Granada	Granada	1957-58
1782.	Martín Puerto	M ^a Luisa	Montalbán	Teruel	1957-58
1783.	Plasencia Plasencia	Ana M ^a	Cañaveral	Cáceres	1957-58
1784.	Torrero de Villa	Amparo	Xixón	Asturias	1957-58
1785.	Ventura Remacha	M ^a Luisa	Madrid	Madrid	1957-58
1786.	Villasol Valderrey	Leónides	Destriana	León	1957-58
1787.	Alcubilla de Diego	Teresa	Hoyales de Roa	Burgos	1957-59
1788.	Alonso Bedate	M ^a Luz	Tiedra	Valladolid	1957-59
1789.	Bentura Remacha	M ^a Luisa	Madrid	Madrid	1957-59
1790.	Castaño Galván	Consuelo	Corrales	Zamora	1957-59
1791.	Díaz-Monasterio Gusen	Elda	Xixón	Asturias	1957-59
1792.	Egea Reche	Rosario	Chirivel	Almería	1957-59
1793.	Forján Villar	Esclavitud	Carranza	Biscaia	1957-59
1794.	Galán Morales	Rosa	Salvatierra de Santiago	Cáceres	1957-59
1795.	García Álvarez	M ^a Magdalena	Plasencia	Cáceres	1957-59
1796.	Gil Barbeaud	Blanca M ^a	Langeais	Francia	1957-59

1797.	Gila González	Alicia	Madrid	Madrid	1957-59
1798.	González Hidalgo	Pilar	Torrenueva	Ciudad Real	1957-59
1799.	González Moreno	Bárbara	Ubrique	Cádiz	1957-59
1800.	Lázaro Acebes	Asunción	Madrid	Madrid	1957-59
1801.	López Martínez	Francisca Paula	Higueras de Arjona	Xaén	1957-59
1802.	Luaces Pérez	Josefina	Navia	Asturias	1957-59
1803.	Mancisidor Tolosa	Ángela	Tolosa	Guipúscoa	1957-59
1804.	Micó Muñoz	Mercedes	Salamanca	Salamanca	1957-59
1805.	Palacios Esteban	Gloria	Burgos	Burgos	1957-59
1806.	Peiró Frasquet	M ^a Dolores	Real de Gandía	Valencia	1957-59
1807.	Rubio Llorente	Rosalía	Yanguas de Eresma	Segovia	1957-59
1808.	Álvarez Lamelas	Ana	Xunqueira de Espadañelo	Ourense	1957-60
1809.	Ameijeiras Vázquez	Josefa	Caión	A Coruña	1957-60
1810.	Aramburu Cruza	M ^a Dolores	Bilbao (Erandio)	Biscaia	1957-60
1811.	Areses Trapote	M ^a Luisa	Pontevedra	Pontevedra	1957-60
1812.	Barroso Pérez	Concepción	Carballiño	Ourense	1957-60
1813.	Bouza Álvarez	M ^a Luisa	Santiago de Compostela	A Coruña	1957-60
1814.	Calix Silva	Irma	San Miguel	El Salvador	1957-60

1815.	Cuadrado Prieto	M ^a Luisa	Linares de Riofrío	Salamanca	1957-60
1816.	Diego Rodríguez de	M ^a del Carmen	Cantalejo	Segovia	1957-60
1817.	Esteban García	M ^a Rosario	Quintanar de la Sierra	Burgos	1957-60
1818.	Galíndez Maurenza	M ^a Luisa	Bilbao	Biscaia	1957-60
1819.	Gamo Cuesta	Milagros	Cogolludo	Guadalaxara	1957-60
1820.	García Campillo	M ^a Teresa	Miño	A Coruña	1957-60
1821.	García Cidón	M ^a Josefa	Caldas de Reis	Pontevedra	1957-60
1822.	Gimeno Bañón	Victoria	Manzanares	Ciudad Real	1957-60
1823.	Gippini López de Rego	Felisa	Santiago de Compostela	A Coruña	1957-60
1824.	Granado Sanz	Rosario	Villamayor de Campos	Zamora	1957-60
1825.	Herrera García	Rosita	Benavides de Órbigo	León	1957-60
1826.	Jáuregui Fuertes	M ^a Guadalupe	Fuenterrabia	Guipúscoa	1957-60
1827.	López Martínez	Alba	Sober	Lugo	1957-60
1828.	Martí Martínez	Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1957-60
1829.	Martín Hernández	Amalia	Robliza	Salamanca	1957-60
1830.	Montes Vila	M ^a Magdalena	Madrid	Madrid	1957-60
1831.	Moreno Redondo	M ^a de la Sierra	Villarrubia	Ciudad Real	1957-60

1832.	Muruais Lamas	Elisa	A Pontenova	Lugo	1957-60
1833.	Nogueiras Villanueva	Flora	Beade	Ourense	1957-60
1834.	Pérez García	M ^a Mercedes	Turcia	León	1957-60
1835.	Picos López	Herminia	A Habana	Cuba	1957-60
1836.	Represa Suárez	M ^a del Carmen	Xixón	Asturias	1957-60
1837.	Robledo Caveda	M ^a Cristina	Villaviciosa	Asturias	1957-60
1838.	Rodríguez Taboada	Hilda Isabel	Ourense	Ourense	1957-60
1839.	Salas Gonzalo	M ^a Consolación	Renedo de la Vega	Palencia	1957-60
1840.	Sánchez Sangar	M ^a Luisa	Vigo	Pontevedra	1957-60
1841.	Sebe Pereira	Ana M ^a	Esclavitude	A Coruña	1957-60
1842.	Silva Alén	M ^a Jesús	Bandeira	Pontevedra	1957-60
1843.	Soto Calvo	Elena	San Fernando	Cádiz	1957-60
1844.	Torre Salvador	M ^a del Pilar de la	Zamora	Zamora	1957-60
1845.	Varela Jaspe	Pilar	Sada	A Coruña	1957-60
1846.	Vázquez Díaz	Elisa	Oviedo	Asturias	1957-60
1847.	Vázquez Pérez	M ^a del Carmen	A Pobra de Brollón	Lugo	1957-60
1848.	Vázquez Ramos	M ^a del Carmen	A Coruña	A Coruña	1957-60
1849.	Vence Hortas	M ^a Teresa	Ourense	Ourense	1957-60
1850.	Villar Nogueira	Dolores	Teo (Recesende)	A Coruña	1957-60

1851.	Alonso Muriedes	Dolores	Santander	Cantabria	1958-59
1852.	Calvo García	M ^a Antonia	Pozuelo	Madrid	1958-59
1853.	Díaz Sampedro	Francisca			1958-59
1854.	Domingo de Domingo	M ^a de los Ángeles de	Revilla del Campo	Burgos	1958-59
1855.	Estellés Planells	Isabel	A Coruña	A Coruña	1958-59
1856.	Fernández Martínez	M ^a Dolores	Utrera	Sevilla	1958-59
1857.	Fierro Fidalgo	Josefina	Ardoncino	León	1958-59
1858.	González García	M ^a Fe	Toreno del Sil	León	1958-59
1859.	Heiss Hausmann	Margarita	Madrid	Madrid	1958-59
1860.	Huidobro de la Bárcena	M ^a Luisa	Burgos	Burgos	1958-59
1861.	López de la Torre	Francisca	Madrid	Madrid	1958-59
1862.	Muñoz Marco	Rosa	Zaragoza	Zaragoza	1958-59
1863.	Nicolás Rubio	M ^a Ángeles	Zamora	Zamora	1958-59
1864.	Ovejero Hernández	Estefanía	Carsiches	Toledo	1958-59
1865.	Palacios Luque	María	Espejo	Córdoba	1958-59
1866.	Peñafiel González	Gregoria	Santa María de Tietar	Ávila	1958-59
1867.	Rivera de la Fuente	Aurea	Villasequerin	Valladolid	1958-59
1868.	Rodríguez Rivas	Florentina	Madrid	Madrid	1958-59
1869.	Saenz Ruiz	Blasa	Logroño	A Rioja	1958-59

1870. Sánchez Fernández	Araceli	Archena	Murcia	1958-59
1871. Tobar Blanco	M ^a del Carmen	Madrid	Madrid	1958-59
1872. Villa Moro	Piedad	Matallana de Torio	León	1958-59
1873. Alarcón Cortés	Pilar	Granada	Granada	1958-60
1874. Álvarez Arias	M ^a del Carmen	Teverga	Asturias	1958-60
1875. Amor de Castro	M ^a de los Ángeles	Ourense	Ourense	1958-60
1876. Aranaz Ochoa de Retana	M ^a Ángeles	Tudela	Navarra	1958-60
1877. Araújo González	Rosa	Bande (Lobeira)	Ourense	1958-60
1878. Arias Palomar	Gregoria	Guareña	Badaxoz	1958-60
1879. Ariz Vidondo	M ^a Teresa	Aoiz	Navarra	1958-60
1880. Artime Fernández	M ^a del Carmen	Candás	Asturias	1958-60
1881. Arzúa Vázquez	Josefina	Ares	A Coruña	1958-60
1882. Ballester Medina	Josefina	Xátiva	Valencia	1958-60
1883. Barcia Romero	M ^a Jesús	Pamplona	Navarra	1958-60
1884. Braga Blanco	M ^a Luisa	Pola de Siero	Asturias	1958-60
1885. Camarasa Albertos	Concepción	Caudete	Albacete	1958-60
1886. Campa Oriés	M ^a Teresa de la	Avilés	Asturias	1958-60
1887. Canales Aguirre	Ana	Bilbao	Biscaia	1958-60
1888. Capdevila Lastres	Julia M ^a	A Coruña	A Coruña	1958-60

1889.	Cedón Gil	M ^a Saleta	Lugo	Lugo	1958-60
1890.	Cercós García	Consuelo	Valencia	Valencia	1958-60
1891.	Chacón y Chacón	María	Palma del Río	Córdoba	1958-60
1892.	Costoya Piñeiro	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1958-60
1893.	Domínguez del Valle	Adela	Villada	Palencia	1958-60
1894.	Enríquez Salido	Manuela	Ferrol	A Coruña	1958-60
1895.	Esteban Rodríguez	Ana M ^a	Villalón de Campos	Valladolid	1958-60
1896.	Fernández Blanco	Ana M ^a	Puente Almuhey	León	1958-60
1897.	Fernández de Tejada Quemada	M ^a Rosario	Munilla	A Rioxa	1958-60
1898.	Fernández Fernández	Dorinda	A Pobra de Trives	Ourense	1958-60
1899.	Fidalgo Fernández	M ^a de la Piedad	Castro Caldelas	Ourense	1958-60
1900.	Freire Gestoso	M ^a José	Vigo	Pontevedra	1958-60
1901.	Fuentes Goyanes	M ^a de la Concepción	Munebreza	Zaragoza	1958-60
1902.	Fuster Camps	M ^a del Pilar	Barcelona	Barcelona	1958-60
1903.	García Alonso	Julia	Jubia	Asturias	1958-60
1904.	García Gómez	Aurora	Casas Ibáñez	Albacete	1958-60
1905.	García Suárez	M ^a Azucena	Mieres	Asturias	1958-60

1906.	García Vicente	Concepción	Sevilla	Sevilla	1958-60
1907.	Garrido Aspiroz	Encarnación	Navas de San Juan	Xaén	1958-60
1908.	Gil de la Peña	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1958-60
1909.	González Dorrego	Consuelo	Meira	Lugo	1958-60
1910.	González Martínez	Ascensión	Iglesias	Burgos	1958-60
1911.	González Rodríguez	Ana M ^a	Celanova	Ourense	1958-60
1912.	González-Regueral Gigosos	M ^a Dolores	Santiago de Compostela	A Coruña	1958-60
1913.	Gutiérrez Galiano	Montserrat	Orihuela	Alacante	1958-60
1914.	Guzmán Gómez	Peregrina	Cea	Ourense	1958-60
1915.	Herraez Blasco	Inés	Benaguacil	Valencia	1958-60
1916.	Isorna Artime	M ^a de los Ángeles	Santiago de Compostela	A Coruña	1958-60
1917.	León Aguado	M ^a del Carmen	Casaseca	Zamora	1958-60
1918.	López Isla	M ^a Teresa	Santa Cruz	Ourense	1958-60
1919.	Martín Rubio	M ^a Gloria	Aguilafuente	Segovia	1958-60
1920.	Martínez Álvarez	M ^a Gloria	Quiros	Asturias	1958-60
1921.	Martínez Caamaño	M ^a Teresa	Noia	A Coruña	1958-60
1922.	Martínez Couceiro	M ^a José	Betanzos	A Coruña	1958-60

1923. Mendoza Espinosa	Joaquina	Hermigua	Santa Cruz de Tenerife	1958-60
1924. Monedero Vega	M ^a del Pilar	Valladolid	Valladolid	1958-60
1925. Moreno de Acevedo Sampedro	M ^a del Carmen	Hoyos	Cáceres	1958-60
1926. Muñiz Cid	Julita	Cualedro	Ourense	1958-60
1927. Naya Carabel	M ^a Jesús	Bergondo	A Coruña	1958-60
1928. Nogueira Calvo	M ^a del Carmen	Ourense	Ourense	1958-60
1929. Núñez Bayón	M ^a Paz	Astorga	León	1958-60
1930. Ortiz Gallo	M ^a Mercedes	Langa de Duero	Soria	1958-60
1931. Otero Raña	Rosa	Enfesta	A Coruña	1958-60
1932. Ouzain Gutiérrez	Mercedes	Lalín	Pontevedra	1958-60
1933. Palacios Hernández	Dominica	Moraleja del Vino	Zamora	1958-60
1934. Parada Vázquez	M ^a Dolores	A Coruña	A Coruña	1958-60
1935. Pascual Alonso	Valentina	Nueva Villa de las Torres	Valladolid	1958-60
1936. Pavés Curbelo	M ^a Dolores	Puerto de la Cruz	Santa Cruz de Tenerife	1958-60
1937. Paz Merino	M ^a Matilde de	Astorga	León	1958-60
1938. Pazó Rocha	Berta	Vigo	Pontevedra	1958-60
1939. Pelayo Pérez	M ^a del Carmen	Bilbao	Biscaia	1958-60
1940. Pelayo Pérez	Sofía	Bilbao	Biscaia	1958-60
1941. Poncet Pérez	M ^a José	A Coruña	A Coruña	1958-60

1942.	Portela Gómez	M ^a del Carmen	Santiago de Compostela	A Coruña	1958-60
1943.	Prada Alonso	Rosario	A Veiga	Ourense	1958-60
1944.	Rey Harguindey	M ^a Rita	Santiago de Compostela	A Coruña	1958-60
1945.	Rodríguez de la Flor Argudín	M ^a Soledad	Avilés	Asturias	1958-60
1946.	Rodríguez Pérez	M ^a Lourdes	Outeiro de Rei	Lugo	1958-60
1947.	Rodríguez Valdivieso	M ^a Lourdes	Ourense	Ourense	1958-60
1948.	Romaní Tobío	Marina	Muros (Esteiro)	A Coruña	1958-60
1949.	Sánchez Sánchez	M ^a de la Paz	Santiago de Compostela	A Coruña	1958-60
1950.	Sánchez Viniegra	M ^a Luz	Arroyo de la Luz	Cáceres	1958-60
1951.	Sanjurjo Rodríguez	M ^a Elisa	Outeiro de Rei	Lugo	1958-60
1952.	Santervás Santamarta	M ^a de los Ángeles	Reliegos de las Matas	León	1958-60
1953.	Santodomingo Azpeitia	M ^a del Carmen	Huelva	Huelva	1958-60
1954.	Sierra Álvarez	Esther	Lorenzana	León	1958-60
1955.	Sotorrio González-Quevedo	M ^a Carmen	Santander	Cantabria	1958-60
1956.	Suárez Argüelles	M ^a del Pilar	Sama de Langreo	Asturias	1958-60
1957.	Tebar Blanco	M ^a del Carmen	Madrid	Madrid	1958-60
1958.	Uriol Blancas	M ^a Teresa	Paracuellos de Jiloca	Zaragoza	1958-60

1959. Valenciano del Rio	M ^a Dolores	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1958-60
1960. Vázquez Uña	M ^a Jesús	Arbo	Pontevedra	1958-60
1961. Aldavó Pineda	Herminia	Artesa de Segre	Lérida	1959-60
1962. Álvaro Zaballos	M ^a Gloria de	Cabrillas	Salamanca	1959-60
1963. Arquero Medina	Agustina	Carrascosa del Campo	Cuenca	1959-60
1964. Astray Iglesias	Sara M ^a	Arteixo	A Coruña	1959-60
1965. Baeza Mosquera	Mercedes	Pontevedra	Pontevedra	1959-60
1966. Barrena García	Ana M ^a	Xixón	Asturias	1959-60
1967. Berenguer Vázquez de la Plaza	María	Córdoba	Córdoba	1959-60
1968. Bernárdez Hermida	M ^a Isabel	Santiago de Compostela	A Coruña	1959-60
1969. Boticario Boticario	Consuelo	Cañaveral	Cáceres	1959-60
1970. Cabeza Golán	Leonor	Cerceda	A Coruña	1959-60
1971. Chueca Cuevas	M ^a Teresa	Erro	Navarra	1959-60
1972. Copado Rubio	Pilar	Villacarrillo	Xaén	1959-60
1973. Díez Ruiz	M ^a del Rosario	Arija	Burgos	1959-60
1974. Echevarría Gil	Lucía	Carranza	Biscaia	1959-60
1975. Eizaguirre Aldazabal	M ^a Dolores	Donostia	Guipúscoa	1959-60
1976. Elías Gutiérrez	Ramona	Trujillo	Cáceres	1959-60

1977. Fernández Bustamante	M ^a del Carmen	Campoo de Yuso (Orzaes)	Cantabria	1959-60
1978. Fernández Martínez	Isabel	San Cristobal	León	1959-60
1979. Fernández Salas	M ^a del Carmen	Carrión de los Condes	Palencia	1959-60
1980. Fierro Fierro	Carmen	Saludes	León	1959-60
1981. Fisac Vidal	M ^a Teresa	Ciudad Real	Ciudad Real	1959-60
1982. Fragudo Trujillo	M ^a Concepción	Hermigua	Santa Cruz de Tenerife	1959-60
1983. Gallego Palomero	M ^a del Carmen	Villoria	Salamanca	1959-60
1984. Garbizu Balderrain	M ^a Mercedes	Pasajes de San Juan	Guipúscoa	1959-60
1985. García Contell	M ^a Dolores	Valencia	Valencia	1959-60
1986. García González	M ^a del Carmen	Vega de Espinareda	León	1959-60
1987. Garrido Reguero	M ^a Luisa	Medina del Campo	Valladolid	1959-60
1988. Gómez Hidalgo	Carmen	Alange	Badaxoz	1959-60
1989. González Fidalgo	Concepción	Jiménez de Jamuz	León	1959-60
1990. González González	Ana Luisa	A Habana	Cuba	1959-60
1991. González Rodríguez	Oliva	Campelo	León	1959-60
1992. González Rodríguez	Mercedes	Vigo	Pontevedra	1959-60

1993.	González Villuendas	M ^a Luisa	Zaragoza	Zaragoza	1959-60
1994.	Grima Díaz	María	Aguilas	Murcia	1959-60
1995.	Hermida Rouco	M ^a Jesús	A Coruña	A Coruña	1959-60
1996.	Iglesias Martín	Isabel	Ames	A Coruña	1959-60
1997.	Jarillo Jarillo	Rita	Valdelacasa	Cáceres	1959-60
1998.	Jáuregui Martín	M ^a del Carmen	Málaga	Málaga	1959-60
1999.	Jiménez Alonso	M ^a Amalia	Ribadeo	Lugo	1959-60
2000.	López Rodríguez	M ^a del Carmen	Foz	Lugo	1959-60
2001.	López Vivas	Amalia	Santibañez	Zamora	1959-60
2002.	Losada Varela	M ^a del Rosario	A Coruña	A Coruña	1959-60
2003.	Machancoses Andrés	M ^a del Pilar	Alboraya	Valencia	1959-60
2004.	Mariño García	M ^a del Pilar	Ordes	A Coruña	1959-60
2005.	Martínez Castro	Filomena	Touro (Prevediños)	A Coruña	1959-60
2006.	Martínez Cimiano	Aurora	Pontejos	Cantabria	1959-60
2007.	Méndez Picón	M ^a Jesús	Ferrol	A Coruña	1959-60
2008.	Menéndez González	M ^a Carmen	Oviedo	Asturias	1959-60
2009.	Merino Cuesta	Esperanza	Laguna de Negrillos	León	1959-60
2010.	Mesa Martínez	Concepción	Albondón	Granada	1959-60
2011.	Miró Balagué	M ^a Rosa	Villafranca Barros	Badaxoz	1959-60
2012.	Moreno Cruz	M ^a Lourdes	Badaxoz	Badaxoz	1959-60

2013.	Orejero Hernández	Estefanía	Toledo	Toledo	1959-60
2014.	Osorio Peláez	Raquel	León	León	1959-60
2015.	Otaegui Esnaola	M ^a del Carmen	Pasajes de San Juan	Guipúscoa	1959-60
2016.	Palacián Urdillo	Adoración	Madrid	Madrid	1959-60
2017.	Pastor Carbonell	Luisa	Alcoy	Alacante	1959-60
2018.	Paz Jiménez	Aurora	Pueblonuevo	Córdoba	1959-60
2019.	Pazo Pérez	Josefa	Carballiño	Ourense	1959-60
2020.	Pellón Barragán	M ^a Mercedes	Santander	Cantabria	1959-60
2021.	Perea Moure	M ^a del Carmen	Irubia	Asturias	1959-60
2022.	Pérez Gutiérrez	Ángeles	Valladolid	Valladolid	1959-60
2023.	Pérez Montero	M ^a Aurora	Cabeza de Vaca	Badaxoz	1959-60
2024.	Pérez Pérez	Benedicta	Negreira	A Coruña	1959-60
2025.	Pérez y Pérez-Batallón	M ^a José	Santiago de Compostela	A Coruña	1959-60
2026.	Portela Álvarez	M ^a Lourdes	Monterroso	Lugo	1959-60
2027.	Portela Fernández	Antonia Irene	Taboada	Lugo	1959-60
2028.	Porto Vázquez	Eduvigis	Santiago de Compostela	A Coruña	1959-60
2029.	Ramos Vivero	Mercedes	Lugo	Lugo	1959-60
2030.	Real López	Elena del	A Coruña	A Coruña	1959-60
2031.	Rico Fernández	M ^a de los	Ferrol	A Coruña	1959-60

Ángeles				
2032.	Rodríguez Gallego	Lidia	Verín	Ourense 1959-60
2033.	Rodríguez González	M ^a Luz	Mazaricos	A Coruña 1959-60
2034.	Rodríguez Mulas	M ^a Dolores	Villanueva	Zamora 1959-60
2035.	Rodríguez Pereira	Esclavitud	Santiago de Compostela	A Coruña 1959-60
2036.	Romero Fernández	M ^a Luisa	Granada	Granada 1959-60
2037.	Sánchez Durán	Eloísa	Poyales del Oyo	Ávila 1959-60
2038.	Sánchez López	Zulema	Navia	Asturias 1959-60
2039.	Santori Mateo	M ^a Isabel	Algeciras	Cádiz 1959-60
2040.	Soto Loza	M ^a Asunción	Madrid	Madrid 1959-60
2041.	Turiel de Castro	M ^a del Carmen	Vigo	Pontevedra 1959-60
2042.	Varela Rodríguez	M ^a Concepción	Alfoz de Castrodouro	Lugo 1959-60
2043.	Vargas González	Encarnación	Sevilla	Sevilla 1959-60
2044.	Vasalo Álvarez	M ^a Teresa	Negreira	A Coruña 1959-60
2045.	Vázquez Moreno	M ^a Luisa	Oviedo	Asturias 1959-60
2046.	Vega Herrera	Josefa	Benavides de Órbigo	León 1959-60
2047.	Veiga Nicole	Mercedes	Ourense	Ourense 1959-60
2048.	Vence Pintos	Carmen Isabel	Bos Aires	Arxentina 1959-60

2049.	Villanueva Novoa	M ^a del Carmen	Punxín	Ourense	1959-60
2050.	Villar Celorio	M ^a del Carmen	Madrid	Madrid	1959-60
2051.	Villarinos González	Elvira	Vegadeo	Asturias	1959-60
2052.	Zurdo Bello	M ^a Gloria	Flores de Ávila	Ávila	1959-60





ANEXO III MATRICULADAS EN CIENCIAS





Táboa V. Alumnas Facultade de Ciencias 1910-1960 alfabética

Apelidos	nome	natural de	curso
1. Abad Flores	M ^a Mercedes	Camagüey Cuba	1943-45
2. Abal Mieites	M ^a del Carmen	A Pobra do Caramiñal	1933-36 1939-40
3. Abella García	M ^a del Carmen	Castrelo de Val	Ourense 1958-60
4. Abuín Castedo	M ^a Soledad	San Sebastián	Guipúscoa 1959-60
5. Acero Pérez	Lucinia		1954-55
6. Acosta de Andrés	Teresa	Santiago	A Coruña 1939-43
7. Acuña García	Ángela	Cangas	Pontevedra 1959-60
8. Albo Alonso	Ana M ^a	Santurce	Biscaia 1944-49
9. Alcántara Montalvo	M ^a del Carmen	Madrid	Madrid 1916-17
10. Alcubilla Martín	Milagros	Campaspero	Valladolid 1959-60
11. Aldecoa Sagastasoloa	M ^a Begoña	Zaldívar	Biscaia 1949-53
12. Almerada Pajares	M ^a de los Desamparados		Guadalaxara 1959-60
13. Alonso Blanco	Blanca Josefina	Pontedeume	A Coruña 1944-46
14. Alonso Estévez	Luz	Carballada de Avia	Ourense 1958-59
15. Alonso Fernández	Isabel	Marín	Pontevedra 1931-36

16.	Alvarado Alonso	Carmen	Villablino	León	1923-24
17.	Álvarez Brasa	M ^a de la Paz	Ourense	Ourense	1959-60
18.	Álvarez Carnero	Mercedes	Sober	Lugo	1959-60
19.	Álvarez Carnero	Ramona	Monterroso	Lugo	1932-36 1939-40
20.	Álvarez Carvallo	M ^a del Carmen	Lugo	Lugo	1944-45
21.	Álvarez Casi	M ^a del Carmen	San Sebastián	Guipúscoa	1943-51
22.	Álvarez de la Peña	M ^a Concepción	Santiago	A Coruña	1957-60
23.	Álvarez de la Peña	M ^a Dolores	Santiago	A Coruña	1958-60
24.	Álvarez Entralgo	M ^a José	Xixón	Asturias	1946-47
25.	Álvarez Montero	M ^a del Pilar	Beade	Ourense	1939-40
26.	Álvarez Pérez	M ^a del Rosario	La Riera	León	1923-24
27.	Álvarez Rocha	M ^a Teresa	Lugo	Lugo	1959-60
28.	Álvarez Varela	Aurea	Monterroso	Lugo	1931-36
29.	Álvarez-Sala y de Faes	M ^a Silvina	Xixón	Asturias	1959-60
30.	Alvariño González	Ángeles	Serantes	A Coruña	1939-40
31.	Alves García	Ana M ^a	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1944-51
32.	Alborés Nuñez	Isabel	Gondomar	Pontevedra	1956-57
33.	Amado Astray	Josefa	Vimianzo (Tines)	A Coruña	1940-46

34.	Amador Moreira	M ^a Luisa	Nogueira	Ourense	1934-36 1939-40
35.	Ameijeiras Rodríguez	María	Xeve	Pontevedra	1942-48
36.	Amigo Amigo	M ^a de la Concepción	Ordes	A Coruña	1956-58
37.	Andión Prieto	Carmela Josefa	Ciego de Ávila	Cuba	1940-42
38.	Anta Torres	Georgina de	Meaño	Pontevedra	1958-60
39.	Antolín Baigorri	Adela	San Sebastián	Guipúscoa	1956-57
40.	Arango Fernández	Amparo	A Habana	Cuba	1927-31
41.	Araújo González	Rosa	Lobeira	Ourense	1955-58
42.	Arca Cores	M ^a del Carmen	Baión	Pontevedra	1957-59
43.	Arce Díaz-Sarabia	M ^a Antonia	Cuba	Cuba	1952-54
44.	Ardanaz Diez	Victoria	Artajona	Navarra	1939-40
45.	Areán Vázquez	M ^a Alicia	Ourense	Ourense	1958-60
46.	Ares Núñez	Olga			1952-53
47.	Ares Posada	M ^a Concepción	Lourenzá	Lugo	1948-54
48.	Arévalo Ruiviejo	M ^a Antonia	Alcaudete	Xaén	1950-51
49.	Arias Cuesta	M ^a Ángeles	Cercedilla	Madrid	1953-55
50.	Arias Vázquez	Carmen	Lugo	Lugo	1925-27
51.	Armada Rodríguez	M ^a del Pilar	Cardelle	Ourense	1957-60
52.	Armesto Alonso	M ^a Patrocinio	Alcañices	Zamora	1923-27

53.	Arnosó Calvo	M ^a Carmen	Ferrol	A Coruña	1957-60
54.	Arrazola Echevarría	M ^a Dolores	Cestona	Guipúscoa	1940-41
55.	Arredondo Fernández	Manuela	Colindres	Cantabria	1955-56
56.	Arzubialde Quemada	Eloísa	San Sebastián	Guipúscoa	1957-60
57.	Asorey Andaluz	M ^a Concepción	Santiago	A Coruña	1941-48
58.	Astor Caslderrey	M ^a del Pilar	Pontevedra	Pontevedra	1956-57
59.	Auro Pérez	Lucila			1952-53
60.	Avilés de Vega	Antonia	Vilardevós (Berrande)	Ourense	1924-25
61.	Azañedo Alba	M ^a Encarnación	Osorno	Palencia	1957-59
62.	Azpitarte Gorriti	M ^a Jesús	Bilbao	Biscaia	1951-52
63.	Baamonde Argá	María	Friol	Lugo	1959-60
64.	Badía Santacana	M ^a Antonia	Villafranca del Penedés	Barcelona	1951-54
65.	Badiola Arrizabalaga	Escolástica	Zumaia	Guipúscoa	1953-56
66.	Baíllo Aurrecoechea	Rosario M ^a Isabel	Guecho	Biscaia	1942-48
67.	Balboa Carrera	M ^a Cristina	Santiago	A Coruña	1959-60
68.	Balboa Fuentes	Josefa	A Coruña	A Coruña	1943-52
69.	Balboa Sánchez	M ^a Dolores	A Coruña	A Coruña	1955-60
70.	Ballester Álvarez- Pardiñas	Rosalía	Camariñas	A Coruña	1958-60

71.	Baluja Santos	M ^a del Carmen	Corcubión	A Coruña	1953-59
72.	Bandín Vara	Concepción	Rianxo	A Coruña	1958-60
73.	Bandín Villoch	Joaquina	A Pobra do Caramiñal	A Coruña	1939-44
74.	Baños García	M ^a Nieves	León	León	1950-51
75.	Barbeiro López	Josefa	A Coruña	A Coruña	1944-48
76.	Barbosa Quicler	M ^a Teresa	Vigo	Pontevedra	1945-50
77.	Barciela Campos	Rosa	Ourense	Ourense	1956-57
78.	Barja Álvarez	M ^a Elena	Viana do Bolo (Caldesiños)	Ourense	1954-59
79.	Barnid Subirana	Montserrat	Casserres	Barcelona	1953-55
80.	Barreiro Peña	M ^a Luisa	Maside	Ourense	1953-58
81.	Barreiro Reinoso	M ^a Concepción	Santiago	A Coruña	1952-54
82.	Barrera Doval	M ^a Carmen	Madrid	Madrid	1943-44
83.	Barrera Pérez	Honoría	Villacé	León	1956-59
84.	Barrera Ramallo	Adela	Santiago	A Coruña	1939-43
85.	Barros Margollés	Alicia	Tineo	Asturias	1953-54
86.	Barros Margollés	M ^a Luisa	Tineo	Asturias	1952-54
87.	Barroso Pérez	Concepción	Carballiño	Ourense	1956-57
88.	Basanta Ares	M ^a Ángeles	Granada	Granada	1951-54
89.	Basanta Curbera	Rosa M ^a	Vilalba	Lugo	1945-53
90.	Becarés Más	M ^a Luisa	Castell de	Alicante	1915-16

Castells						
91.	Bello Castiñeiras	M ^a Dolores	Santiago	A Coruña	1958-60	
92.	Bello Castiñeiras	M ^a Paz	Santiago	A Coruña	1947-53	
93.	Beltrán Pastor	Consuelo	Redondela	Pontevedra	1939-46	
94.	Benito de la Fuente	M ^a de los Ángeles	Santiago	A Coruña	1953-59	
95.	Benjumea Medina	M ^a del Pilar	Sevilla	Sevilla	1939-40	
96.	Bermejo García	M ^a del Carmen	Santiago	A Coruña	1941-46	
97.	Bermejo Goday	M ^a del Pilar	Santiago	A Coruña	1942-47	
98.	Bernárdez Caamaño	M ^a de los Ángeles	Vigo	Pontevedra	1939-45	
99.	Berrio Atehortúa Paradigorria	Esther	Elorrio	Biscaia	1939-41	
100.	Bidasolo Ibarguren	M ^a Crescencia	Ibarranguelua	Biscaia	1947-48	
101.	Bilbao Quintana	Encarnación	Bilbao	Biscaia	1942-43	
102.	Blanco Estévez	Josefa	Cotobade (Carballedo)	Pontevedra	1944-47	
103.	Blanco Gestoso	Jesusa Dolores	A Estrada	Pontevedra	1943-45	
104.	Blanco Sesto	Mercedes	Caldas de Reis	Pontevedra	1939-41	
105.	Blanco Vázquez	Nieves	Santiago	A Coruña	1941-44	
106.	Boado Vázquez	M ^a Dolores	Boimorto	A Coruña	1948-54	
107.	Bobo Carbajo	M ^a Teresa	Camarzana de	Zamora	1954-56	

Tera						
108.	Bobo Fernández	M ^a Dolores	Chantada	Lugo		1956-57
109.	Bobo Fernández	M ^a Milagros	Chantada	Lugo		1957-58
110.	Bouzas Pereiras	Esperanza	Vedra	A Coruña		1953-54
111.	Bouzo Santiago	María	Ourense	Ourense		1934-36
						1939
112.	Bouzo Vázquez	M ^a Dolores	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra		1945-51
113.	Brañas Barreiro	Victoria	Ferrol	A Coruña		1959-60
114.	Briones Varela	M ^a Luisa	Santiago	A Coruña		1949-60
115.	Brocos Blanco	Celsa M ^a	Carnota	A Coruña		1955-54
116.	Brocos Blanco	M ^a del Pilar	Carnota	A Coruña		1939-41
117.	Bruzos Túnuez	Julia	Santiago	A Coruña		1956-58
118.	Bujanda Jauregui	M ^a Paz	Bilbao	Biscaia		1958-60
119.	Bustelo Durán	Antonia	Santiago	A Coruña		1951-57
120.	Caamaño Cordero	Luisa	Carballo	A Coruña		1958-60
121.	Caamaño Guedes	Olga	Ourense	Ourense		1939-41
122.	Caamaño Moreda	Alejandrina	Trazo	A Coruña		1939-40
123.	Caamiñas Fernández	Amalia	Chantada	Lugo		1941-42
124.	Cabaleiro Cabaleiro	M ^a Anuncia	A Estrada	Pontevedra		1958-59
125.	Cabo Temprano	M ^a Isabel	Villalón	Valladolid		1953-54

126.	Cachafeiro Cachafeiro	M ^a Concepción	Cerdedo (Folgozo)	Pontevedra	1940-47
127.	Cachafeiro Pazos	M ^a del Pilar	Ourense	Ourense	1959-60
128.	Caeiro Varela	Carmen	Santiago	A Coruña	1951-52
129.	Cal Tomé	M ^a de la Paz	Guitiriz	Lugo	1953-55
130.	Calleja García	Paula	Lanciego	Álava	1952-54
131.	Calvo Carnota	M ^a del Carmen	Ordes	A Coruña	1943-47
132.	Calvo Franqueira	Isabel	Barbantes	Ourense	1952-53
133.	Cambeiro Agulleiro	Manuela	Carnota	A Coruña	1944-50
134.	Cameselle Viña	Carmen	Teresa	Castellón	1948-49
135.	Camiñas Fernández	Amalia	Chantada	Lugo	1940-43
136.	Campa Alonso	M ^a Carmen	A Habana	Cuba	1949-57
137.	Campillo Gómez	M ^a Teresa	A Coruña	A Coruña	1924-27
138.	Cancelo Veiga	Araceli	Tetuán	Marrocos	1944-45
139.	Cancio Dopacio	M ^a Dolores	A Pontenova	Lugo	1954-56
140.	Candocia Cacheda	Edelmira M ^a	Santiago	A Coruña	1957-59
141.	Canel López	M ^a Luisa	Figueras	Asturias	1944-50
142.	Caño García	M ^a del Carmen del	Valdemelero de los Valles	Valladolid	1939-40
143.	Cao Prieto	M ^a Isabel	Santa Marta de Ortigueira	A Coruña	1950-57

144.	Cao Prieto	M ^a Luisa	Santa Marta de Ortigueira	A Coruña	1934-36
145.	Capdevila y de Guillerna	M ^a de la Encarnación	Ferrol	A Coruña	1933-34
146.	Capeáns Leis	M ^a del Carmen	A Coruña	A Coruña	1958-60
147.	Capote Brito	Blanca	Los Llanos	Santa Cruz de Tenerife	1949-54
148.	Caramés Torres	M ^a Lourdes	Santiago	A Coruña	1943-49
149.	Carballal Barreiro	Dolores			1949-50
150.	Carballido Estévez	Aurora	A Guarda	Pontevedra	1943-48
151.	Carballido Ramallo	M ^a Pilar	Santiago	A Coruña	1943-48
152.	Carballido Ramallo	Obdulia	Santiago	A Coruña	1942-47
153.	Carballo Ramos	Margarita	Lugo	Lugo	1954-59
154.	Cardero Soto	M ^a Ángeles	Chantada	Lugo	1952-53
155.	Carnero de Valenzuela	M ^a Concepción	Santiago	A Coruña	1927-31
156.	Carnota Rey	M ^a de la Asunción	Santiago	A Coruña	1957-58
157.	Carou Rodríguez	M ^a Isabel	Madrid	Madrid	1946-53
158.	Carracedo Domínguez	Julia	San Xoán de Río	Ourense	1957-58
159.	Carrazoni Losada	M ^a Carmen	Pontecesures	Pontevedra	1952-53
160.	Carreira Carballal	Lucrecia	Santiago	A Coruña	1946-47

161.	Carril Nolasco	M ^a del Pilar			1956-57
162.	Casais Álvarez	M ^a Teresa	Santiago	A Coruña	1955-60
163.	Casais Fernández	María	Boiro	A Coruña	1945-50
164.	Casal Paz	Avelina	Porto do Son	A Coruña	1939-43
165.	Casas Rodríguez	M ^a Dolores	Arzúa	A Coruña	1950-54
166.	Castañal Rancaño	M ^a Esther	Meira	Lugo	1941-42
167.	Castelao Bernárdez	Consuelo	Ourense	Ourense	1926-30
168.	Castiñeiras Campos	M ^a del Carmen	Santiago	A Coruña	1957-59
169.	Castiñeiras Guerra	M ^a del Carmen	Pontecesures	Pontevedra	1948-59
170.	Castro Fontán	Elena	Vigo	Pontevedra	1956-57
171.	Castro Getino	M ^a Rosa	Gallegos	León	1948-53
172.	Castro Vilela	Palmira	Bos Aires	Arxentina	1943-46
173.	Catania Gómez	M ^a de los Ángeles	Ferrol	A Coruña	1932-34
174.	Ceano-Vivas Martín	M ^a Dolores	Ceuta	Cádiz	1948-51
175.	Cebrián Trincado	M ^a del Rosario	A Rúa	Ourense	1953-58
176.	Cepeda Iglesias	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1953-55
177.	Cepeda Vidal	Isaura	Santiago	A Coruña	1943-49
178.	Ces Blanco	Manuela	Noia	A Coruña	1954-56
179.	Chao Quintana	Aurora	Ourol	Lugo	1940-43
180.	Chico Álvarez	Concepción	Aldeanueva de	Cáceres	1959-60

la Vera						
181.	Chueca Sancho	Amalia	Tabuenca	Zaragoza		1953-56
182.	Clavero Mestre	M ^a Dolores	San Sebastián	Biscaia		1927-28
183.	Coladas González	M ^a Esther	A Pontenova	Lugo		1959-60
184.	Collazo Rey	Paz	A Estrada	Pontevedra		1952-53
185.	Conde Pena	M ^a del Carmen	Allariz	Ourense		1939-43
186.	Corbal Arrufana	Juana M ^a	Barcelona	Barcelona		1934-36 1939-40
187.	Corbal Portasany	Ana M ^a	Pontevedra	Pontevedra		1940-46
188.	Corbal Romero	M ^a de la Asunción	Ponteceso	A Coruña		1959-60
189.	Córdoba Túñez	Teresa	Cee	A Coruña		1950-57
190.	Cordón López	M ^a Jesús	Granada	Granada		1959-60
191.	Corona Manzanedo	M ^a del Rosario	Lisboa	Portugal		1958-59
192.	Cortain Díaz	M ^a Jesús	Lugo	Lugo		1945-46
193.	Cosío Moreno	M ^a de las Mercedes	Zaragoza	Zaragoza		1925-26
194.	Costal López	Esther	Vila de Cruces	Pontevedra		1959-60
195.	Costas González	Leonor	Oia	Pontevedra		1922-23
196.	Coto Pardo	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña		1952-54
197.	Coto Pardo	M ^a Victoria	Santiago	A Coruña		1950-60

198.	Couce Melgar	Hortensia Ofelia	Valdevimbre	León	1952-53
199.	Couceiro Constenla	M ^a Esther	Soutelo de Montes	Pontevedra	1956-58
200.	Couceiro Pavón	Elisa	Ourense	Ourense	1942-51
201.	Couceiro Pavón	Isabel	Ourense	Ourense	1942-49
202.	Couso Noya	M ^a Soledad	Santiago	A Coruña	1947-60
203.	Cobelo Blas	M ^a Jesús	Otigueira	A Coruña	1954-55
204.	Crespi González	Alicia	Pontevedra	Pontevedra	1939-42
205.	Crespo Blanco	Julia Gloria	O Barco de Valdeorras	Ourense	1953-54
206.	Cuesta Zarzosa	M ^a Teresa	Palencia	Palencia	1951-59
207.	Cuesta Zarzosa	Manuela	Palencia	Palencia	1954-57
208.	Currás Puente	Emilia	Madrid	Madrid	1950-52
209.	Daporta Oubiña	M ^a Carmen	Cambados	Pontevedra	1941-43
210.	Darias Montesinos	Pulqueria	San Sebastián de la Gomera	Santa Cruz de Tenerife (Canarias)	1923-24
211.	Davila Millán	M ^a del Pilar	A Pobra do Caramiñal	A Coruña	1957-59
212.	Daviña Rey	Julia M ^a	Santiago	A Coruña	1942-47
213.	Devesa Areosa	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1927-29
214.	Díaz Basterra	Raquel	Madrid	Madrid	1956-57
215.	Díaz Chorén	Gustaba	Pedrafita do	Lugo	1933-34

Cebreiro					
216.	Díaz Ligüeri	Mercedes	San Sebastián	Guipúscoa	1939-40
217.	Díaz Riva	Elisa	Santiago	A Coruña	1930-34
218.	Díaz Santos	M ^a Carmen			1955-56
219.	Díaz y Díaz	Ana M ^a	Mugardos	A Coruña	1943-48
220.	Díaz-Romeral Iglesias	M ^a Carmen	Castro Urdiales	Cantabria	1951-54
221.	Díez Arenes	Herminia	León	León	1939-40
222.	Díez Robles	M ^a de los Ángeles	Matallana	León	1935-36
223.	Díez Taboada	M ^a Concepción	Burgos	Burgos	1942-48
224.	Dios Mosquera	M ^a Lourdes de	Boiro	A Coruña	1934-36 1939-42
225.	Diz Veiga	Peregrina	Pontevedra	Pontevedra	1953-55
226.	Diz-Lois Martínez	M ^a Luisa	Pontevedra	Pontevedra	1952-56
227.	Diz-Lois Martínez	M ^a Teresa	Pontevedra	Pontevedra	1945-51
228.	Domingo Rodríguez	M ^a Carmen	A Coruña	A Coruña	1948-49
229.	Domínguez Abad	M ^a Carmen	A Coruña	A Coruña	1958-60
230.	Domínguez Álvarez	Purificación	Allariz	Ourense	1953-54
231.	Domínguez Astudillo	María	Pajares	Zamora	1930-31
232.	Domínguez Campo	Carmen			1948-49

233.	Domínguez Casal	M ^a del Pilar	A Coruña	A Coruña	1953-58
234.	Domínguez Crespo	Carmen	Redondela	Pontevedra	1946-50
235.	Domínguez Diéguez	Luisa Mercedes	A Guarda	Ourense	1956-57
236.	Domínguez Fariña	M ^a del Pilar	A Coruña	A Coruña	1959-60
237.	Domínguez Luaces	M ^a Isabel	Málaga	Málaga	1956-60
238.	Dopico Vivero	M ^a Teresa	Fene	A Coruña	1958-60
239.	Durán Martínez	M ^a Teresa	Barcelona	Barcelona	1946-48
240.	Durán Rodríguez	Elvira	A Coruña	A Coruña	1930-35
241.	Duro Lorenzo	Victoria	Santiago	A Coruña	1954-55
242.	Duro Parada	M ^a Josefa	Arzúa	A Coruña	1946-48
243.	Eceizabarrena Darras	M ^a Luisa	San Sebastián	Guipúscoa	1952-54
244.	Edreira Fraga	M ^a del Pilar	Ferrol	A Coruña	1953-60
245.	Egoscozabal Olave	M ^a Carmen	San Sebastián	Guipúscoa	1949-53
246.	Eguiguren Hermoso	M ^a Begoña	San Sebastián	Guipúscoa	1957-58
247.	Eiján Moyano	M ^a Luz	A Coruña	A Coruña	1948-53
248.	Eiras González	M ^a Luz	Ferrol	A Coruña	1952-57
249.	Escrig Gracia	Virginia	Barcelona	Barcelona	1951-52
250.	Escudeiro Rodríguez	M ^a Teresa	Meis	Pontevedra	1950-60
251.	Esperante Molinos	M ^a Carmen	Outes	A Coruña	1947-50
252.	Esperante	M ^a Dominica	Outes	A Coruña	1952-55

Molinos					
253.	Espinosa Roji	Manuela	Ferrol	A Coruña	1945-48
254.	Espiñeira García	Carmen	Villestro	A Coruña	1941-43
255.	Esteban García	M ^a Rosario	Quintanar	Burgos	1955-57
256.	Esteban Pantoja	Pilar	Cedeira	A Coruña	1955-56
257.	Estellés Planells	Isabel	A Coruña	A Coruña	1942-46
258.	Estepa Campos	Consolación	Peñarroya- Pueblonuevo	Córdoba	1958-60
259.	Fabeiro García	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1958-60
260.	Fabeiro García	M ^a Dolores	Negreira	A Coruña	1946-52
261.	Fábrega Congost	M ^a Dolores	Figueros	Xirona	1945-48
262.	Faraldo Roca	M ^a Ángeles	Ferrol	A Coruña	1958-59
263.	Feijoo Fernández	Olga	Sandiás	Ourense	1954-57
264.	Fernández Alvin	María	Ponferrada	León	1917-18
265.	Fernández	M ^a Carmen	A Coruña	A Coruña	1941-47
Aperribay					
266.	Fernández Blanco	Cleofé			1947-48
267.	Fernández	Teresa	Noia	A Coruña	1959-60
Caamaño					
268.	Fernández de la Torre	Ángela	Boqueixón (Codeso)	A Coruña	1940-45
269.	Fernández de la Vega Pardo	Ángela Melinda	Friol	Lugo	1921-22
270.	Fernández de la Vega Pombo	M ^a del Pilar	Lugo	Lugo	1959-60

271.	Fernández de los Mozos	M ^a Dolores	Madrid	Madrid	1952-53
272.	Fernández Fernández	Ramona	Muros	A Coruña	1941-49
273.	Fernández Fernández	M ^a Josefa	Vilar	Lugo	1927-28
274.	Fernández Fernández	Dolores Esther	Pontevedra	Pontevedra	1949-54
275.	Fernández Ferreiro	M ^a de la Concepción	Carballiño	Ourense	1956-58
276.	Fernández Garrido	Marina	Monforte de Lemos	Lugo	1935-36
277.	Fernández Gil	M ^a Carmen	Cea	Ourense	1958-59
278.	Fernández González	M ^a Ángeles	Ribadavia	Ourense	1942-50
279.	Fernández Herce	Gregoria	Logroño	A Rioxa	1949-52
280.	Fernández Martínez	M ^a del Pilar	Larouco	Ourense	1958-60
281.	Fernández Merino	M ^a Luz	Matanza	León	1954-55
282.	Fernández Merino	Josefa Concepción	Baños de Molgas	Ourense	1939-43
283.	Fernández Montero	M ^a Carmen	Arzúa	A Coruña	1952-53
284.	Fernández Monterrubio	M ^a Pilar	Zaragoza	Zaragoza	1958-60
285.	Fernández Núñez	M ^a Carmen	Ferreira de Pantón	Lugo	1939-40
286.	Fernández Otero	Manuela	Silleda	Pontevedra	1959-60
287.	Fernández Pardeiro	M ^a del Pilar	Castro de Rei	Lugo	1941-46

(Mos)					
288.	Fernández Penedo	Mercedes	Lugo	Lugo	1933-36 1939-40
289.	Fernández Pérez	M ^a Amelia	Vigo	Pontevedra	1958-59
290.	Fernández Puentes	M ^a del Carmen	Lugo	Lugo	1958-60
291.	Fernández Queimadelos	Rita	A Cañiza	Ourense	1928-32
292.	Fernández Reija	M ^a Rosa	Lugo	Lugo	1941-47
293.	Fernández Rey	Elvira	Vigo	Pontevedra	1928-32
294.	Fernández Ruibal	M ^a de la Concepción	Bembibre	León	1940-43
295.	Fernández Salgueiro	M ^a Concepción	Santiago	A Coruña	1949-56
296.	Fernández Sampedro	M ^a Teresa	Ribeira	A Coruña	1949-50
297.	Fernández Soto	Olga	Bahía	Brasil	1939-40
298.	Fernández Suárez	Ana M ^a	Salinas	Asturias	1948-52
299.	Fernández Testa	Hortensia	Redondela	Pontevedra	1955-56
300.	Fernández Toca	M ^a Teresa	Barcena (Gama)	Cantabria	1945-54
301.	Fernández Vázquez	M ^a Elena	A Coruña	A Coruña	1939-43
302.	Fernández Vázquez	Josefa	A Habana	Cuba	1939-40
303.	Fernández Vilas	M ^a Pilar	Santiago	A Coruña	1948-54
304.	Ferreiro Fariña	Josefa M ^a Paz	Vilagarcía de	Pontevedra	1930-31

Arousa					
305.	Ferreiro Fernández	M ^a Carmen Celina	A Fonsagrada	Lugo	1952-54
306.	Ferreiroa Sánchez	Olga	Ourense	Ourense	1940-46
307.	Ferreirós Espinosa	Lucía Mercedes	Poio	Pontevedra	1946-58
308.	Ferreirós Espinosa	M ^a Concepción	Poio	Pontevedra	1946-53
309.	Ferrín Moreiras	Antonia	Ourense	Ourense	1930-36
310.	Ferrín Moreiras	Pastora	Ourense	Ourense	1939-43 1950-51
311.	Ferro Barreiro	Ana M ^a	Ferrol	A Coruña	1957-58
312.	Fidalgo Méndez	Amparo	Santiago	A Coruña	1925-26
313.	Fierro Fierro	M ^a del Carmen	Saludes de Castroponce	León	1956-59
314.	Filgueira Estévez	Dolores	Pontevedra	Pontevedra	1953-59
315.	Flecha Pérez	M ^a de las Mercedes	Bilbao	Biscaia	1941-44
316.	Fojón Martínez	M ^a del Pilar	A Coruña	A Coruña	1939-43
317.	Fole Vilar	Etvina	Cambados	Pontevedra	1939-44
318.	Folla Saura	Josefina	Ferrol	A Coruña	1950-53
319.	Fondevila Mato	M ^a Carmen	A Estrada	Pontevedra	1952-53
320.	Fondevila Mato	M ^a Josefa	A Estrada	Pontevedra	1942-47
321.	Formoso Prego	M ^a Concepción	A Coruña	A Coruña	1947-49

322.	Fort Ramis	Pilar	Maia de Montcal	Xirona	1946-48
323.	Frade Martínez	M ^a Rosa	Ferrol	A Coruña	1957-58
324.	Fraga Espada	M ^a de la Purificación	Santiago	A Coruña	1959-60
325.	Fraga Lamas	M ^a Soledad	Santiago	A Coruña	1957-59
326.	Fraga Padín	M ^a de la Encarnación	Cambados	Pontevedra	1925-29
327.	Franco Toimil	M ^a Rosa	Ares	A Coruña	1933-36
328.	Freire Rial	Ángela	Negreira	A Coruña	1940-45 1958-59
329.	Freire Rial	María	Negreira	A Coruña	1943-48
330.	Freire Rodríguez	M ^a Josefa	Cedeira	A Coruña	1959-60
331.	Freire Villar	M ^a Aurora	Vigo	Pontevedra	1958-60
332.	Fuentes Portals	Josefa	Outes	A Coruña	1939-44
333.	Gallego Nogueira	Josefa Dolores	Portas (Lantaño)	Pontevedra	1943-50
334.	Gallego Nogueira	Marina	Portas	Pontevedra	1958-60
335.	Gallego Rodríguez	M ^a Rosa	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1959-60
336.	Gallego Soneira	M ^a Luisa	Valga	Pontevedra	1951-54
337.	Gamallo Pardo	Agripina	Ponteareas	Pontevedra	1945-52
338.	Gandasegui	Francisca	Oleiros (Sta.	A Coruña	1946-52

Ramos			Mª de Mera		
339.	Gantes Peña	Mª Luz	A Coruña	A Coruña	1952-57
340.	Garazo Posada	Purificación	Vigo	Pontevedra	1947-52
341.	García Alén	Mª Rita Electra	Mourente	Pontevedra	1943-44
342.	García Álvarez	Mª Teresa	Santiago	A Coruña	1952-54
343.	García Amo	Carmen	Torrecilla de la Orden	Valladolid	1925-27
344.	García Barrio	Mª Blanca	Las Quintanillas	Burgos	1939-41
345.	García Berdiales	María	Santiago	A Coruña	1921-22
346.	García Campillo	Juana Mª	Mondoñedo	Lugo	1956-60
347.	García Castro	Mª Eva	Toques	A Coruña	1951-57
348.	García Dobarro	Marta	Pontevedra	Pontevedra	1955-57
349.	García García	Purificación	Vega de Valcarce	León	1958-59
350.	García González	Mª Carmen			1953-54
351.	García Guerra	Consuelo	Sobrado dos Monxes	A Coruña	1940-45
352.	García Irago	Mª del Pilar	Santiago	A Coruña	1955-57
353.	García Lapidó	Francisca	Padrón (A Escravitude)	A Coruña	1953-55
354.	García López	Gloria Rosario	A Pobra do Caramiñal	A Coruña	1952-56

355.	García Munín	M ^a Pilar	Ribadavia	Ourense	1939-40
356.	García Núñez	M ^a de los Ángeles	Ferrol	A Coruña	1956-58
357.	García Pereira	Esther	Santiago	A Coruña	1944-49
358.	García Piñeiro	Rita M ^a	Santiago	A Coruña	1948-58
359.	García Robles	Pilar	La Robla	León	1948-50
360.	García Rodríguez	Amparo	Monforte de Lemos	Lugo	1926-28
361.	García Rubio	Rafaela			1943-44
362.	García Saenz- Díez	M ^a Asunción	Pontevedra	Pontevedra	1939-45
363.	García Salgado	Elvira	A Estrada (Codeseda)	Pontevedra	1926-33
364.	García Suárez	África	Ciudad Real	Ciudad Real	1943-45
365.	García Suevos- Díez	M ^a Asunción	Pontevedra	Pontevedra	1940-41
366.	García Teijo	M ^a Carmen	Betanzos	A Coruña	1943-47
367.	García Válcárcel	M ^a de las Mercedes	Molina de Aragón	Guadalaxara	1933-34
368.	García Villafines	María	Cerdedo	Pontevedra	1954-56
369.	García-Ramos Mariño	Elvira	A Coruña	A Coruña	1948-54
370.	García-Ramos Mariño	Julia	A Coruña	A Coruña	1946-60
371.	García-Rodeja Fernández	M ^a Luisa	Oviedo	Asturias	1940-45

372.	García-Rodeja Fernández	M ^a Teresa	Oviedo	Asturias	1953-55
373.	García-Rodeja Fernández	M ^a Carmen	Pontevedra	Pontevedra	1942-47
374.	Garrido Castromán	M ^a Carmen	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1952-55
375.	Garrido Fernández	M ^a Concepción	Ourense	Ourense	1927-28
376.	Gianzo Otero	Pilar	Santiago	A Coruña	1951-60
377.	Gil Álvarez	Rosario	Sonseca	Toledo	1950-51
378.	Gil Iglesias	M ^a Dolores	Muros	A Coruña	1934-36 1939-42
379.	Gimeno Bañón	Fé	Manzanares	Ciudad Real	1939-46
380.	Gimeno Bañón	Victoria	Manzanares	Ciudad Real	1939-45 1956-57
381.	Girón Astray	M ^a Rosario			1953-54
382.	Gómez Aguerre	Rosalía	Lugo	Lugo	1948-58
383.	Gómez Aller	M ^a de las Mercedes	Corcubión	A Coruña	1921-23
384.	Gómez Barbeito	Elvira	A Coruña	A Coruña	1939-46
385.	Gómez Conde	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1959-60
386.	Gómez Fernández	M ^a Ángeles	A Coruña	A Coruña	1951-55
387.	Gómez García	M ^a Manuela	Vilariño de Conso	Ourense	1959-60

388.	Gómez Iglesias	Olga	Santiago	A Coruña	1947-53
389.	Gómez Limia	Dolores	Villaza	Ourense	1939-40
390.	Gómez Santín	Sira Consuelo	Villafranca del Bierzo	León	1939-42
391.	Gómez Valgañón	Vicenta			1946-48
392.	González Abrales	M ^a Mercedes	Santiago	A Coruña	1948-54
393.	González Albardonedo	Rosalía			1949-51
394.	González Albardonedo	Marina	Silleda	Pontevedra	1939-43
395.	González Blanco	M ^a Elena	Quiroga	Lugo	1941-44
396.	González Campos	Josefa	Maside (Santa Comba)	Ourense	1939-45
397.	González Carrero	Carmen	Santiago	A Coruña	1944-46
398.	González Criado	M ^a del Carmen	Monterrubio de la Sierra	Salamanca	1940-42
399.	González del Blanco Pereira	Blanca	Santiago	A Coruña	1949-54
400.	González Estébanez	María	Reinosa (Peñacastillo)	Cantabria	1941-46
401.	González Fernández	M ^a Dolores	Lalín	Pontevedra	1952-56
402.	González Fraga	Esther	Noia	A Coruña	1956-58
403.	González Fuentes	M ^a Carmen	Arteixo	A Coruña	1951-54
404.	González González	Aurea	As Caldas	Ourense	1931-33

405.	González González	M ^a del Carmen	Carballiño	Ourense	1946-51
406.	González González	M ^a Esther	Beade	Ourense	1945-46
407.	González López	Beatriz	Vigo	Pontevedra	1958-59
408.	González Martínez	Cecilia	Quintanilla de Vivar	Burgos	1946-48
409.	González Martínez	Enma	Cangas	Pontevedra	1939-42
410.	González Mayoral	M ^a Helena	Bembibre	León	1957-59
411.	González Medina	M ^a de la Fuensanta	Murcia	Murcia	1959-60
412.	González Paz	Clotilde	Santiago	A Coruña	1945-50
413.	González Paz	Rita	Santiago	A Coruña	1941-44
414.	González Peón	M ^a del Carmen	Santiago	A Coruña	1941-47
415.	González Pérez	Beatriz	O Saviñao (Pousada)	Lugo	1953-57
416.	González Pérez	Milagros	Toen	Ourense	1946-52
417.	González Posada y Rodríguez	M ^a de la Paz	Xixón	Asturias	1927-28
418.	González Rovira	M ^a del Pilar	Cambados	Pontevedra	1939-41
419.	González Vázquez	Olimpia	Ourense	Ourense	1947-55
420.	Goñalóns Bori	M ^a Montserrat	Ciudadella	Illas Balears	1955-59
421.	Gromaz Alvarellos	M ^a Prudencia	Pontecesures	A Coruña	1954-55
422.	Grueiro Rodríguez	Encarnación	Ferrol	A Coruña	1946-47

423.	Grueiro Rodríguez	Mª Mercedes	Ferrol	A Coruña	1944-48
424.	Gudin Rodríguez	Mª Carmen			1956-57
425.	Guerrero Abella	Matilde	Ponferrada	León	1952-53
426.	Guerrero Dosil	Peregrina	Noia	A Coruña	1952-53
427.	Guillán Pena	Mª del Carmen	Carballo	A Coruña	1957-60
428.	Guisasola Sabarte	Lucía	Eibar	Guipúscoa	1956-58
429.	Guitián Carballal	Jesusa	Santiago	A Coruña	1934-35
					1939
					1939-41
430.	Guitián Ojea	Concepción	Cristosende	Ourense	1944-45
431.	Gullán Campoamor	Mª Ángeles	Santa Colomba	León	1941-45
432.	Günther Nonell	Mª Antonia	Vila Nova de Gaia	Portugal	1954-59
433.	Gutierrez Abella	Leonor	Toral de los Vados (Villadecanes)	León	1955-60
434.	Gutiérrez Fernández	Mª Pilar			1947-48
435.	Gutiérrez Silva	Mª Milagros	Santiago	A Coruña	1941-43
436.	Gutiérrez Suárez	Mª Trinidad	Arriendas	Asturias	1926-28
437.	Hermenegildo Rodríguez	Beatriz	Alcalá	Sevilla	1950-51
438.	Hermida González	Mª Encarnación			1950-51

439.	Hermida González	M ^a Teresa	Santiago	A Coruña	1946-52
440.	Hernández Alcón	María	Ponferrada	León	1917-18
441.	Hernández Castro	Antonia	Fuenterrabía	Guipúscoa	1935-36
442.	Hernández Míguez	Pilar Margarita	Vallecas	Madrid	1927-28
443.	Hernández Parra	M ^a Carmen	Pedrafita do Cebreiro	Lugo	1951-56
444.	Hernández Sánchez	Amelia	Badaxoz	Badaxoz	1946-47
445.	Herranz Rodríguez	Encarnación	Tui	Pontevedra	1946-51
446.	Herrero León	Asunción	Calzada de Calatrava	Ciudad Real	1925-27
447.	Herrero León	Juliana	Calzada de Calatrava	Ciudad Real	1926-27
448.	Herrero Morillo	M ^a de los Ángeles	Ferrol	A Coruña	1959-60
449.	Herrero Pérez	Andrea	Paredes	Palencia	1952-53
450.	Hervada Carnero	M ^a de la Paz	A Coruña	A Coruña	1941-43
451.	Hortas Guldrís	M ^a Victoria	Santiago	A Coruña	1955-57
452.	Ibáñez Cullía	M ^a Pilar	Puente Viesgo	Cantabria	1956-57
453.	Iglesias Álvarez	M ^a del Pilar	San Martín de Valdeiglesias	Madrid	1941-42
454.	Iglesias Fernández	M ^a Luisa	Santiago	A Coruña	1956-58
455.	Iglesias Gesto	M ^a Luisa	Santiago	A Coruña	1955-60

456.	Iglesias Martínez	Albina	Barbadales	Ourense	1952-53
457.	Iglesias Oreiro	M ^a Carmen		A Coruña	1955-56
458.	Iglesias Pérez	Florinda	Carnota	A Coruña	1953-55
459.	Iglesias Prol	Consuelo	Vilar de Barrio	Ourense	1959-60
460.	Iglesias Raris	Ana M ^a	Gondomar	Pontevedra	1956-57
461.	Iruegas Menéndez	M ^a Pilar	A Coruña	A Coruña	1952-54
462.	Isorna Artime	Catalina	Santiago	A Coruña	1959-60
463.	Izquierdo Perrín	Elena	Ourense	Ourense	1951-57
464.	Jauregui Fuertes	M ^a Guadalupe	Fuenterrabía	Guipúscoa	1955-57
465.	Jauregui Fuertes	M ^a Soledad	Fuenterrabía	Guipúscoa	1954-60
466.	Jaureguizar e Isasi	Natividad	Bermeo	Biscaia	1941-48
467.	Jiménez Maldonado	M ^a Ángeles	Orellana	Badaxoz	1949-53
468.	Juanas Molinero	Matilde	Madrid	Madrid	1939-42
469.	Jáuregui Lasa	M ^a Ascensión	San Sebastián	Guipúscoa	1952-54
470.	Kaifer Asenjo	M ^a Concepción	Bilbao	Biscaia	1939-41
471.	Lago López	Consuelo	Lugo	Lugo	1959-60
472.	Lago Paganini	Marta	Cangas	Pontevedra	1954-56
473.	Lamas García	Ludivina	Valdoviño	A Coruña	1939-40
474.	Lameló Díaz	M ^a Dolores	O Saviñao	Lugo	1941-46
475.	Lameló Díaz	M ^a Teresa	O Saviñao	Lugo	1946-60

476.	Landín Cochón	M ^a Luisa	Meis	Pontevedra	1959-60
477.	Lareo López	M ^a Carmen	Silleda	Pontevedra	1948-54
478.	Largacha Calzada	M ^a Jesús	Bilbao	Biscaia	1944-46
479.	Larrañaga Urquiola	M ^a Concepción	Villarreal de Urruchua	Guipúscoa	1939-40
480.	Larraz Moreno	M ^a del Carmen	Estella	Navarra	1935-36 1939-40
481.	Lasaga Martínez de Maturana	Margarita	Vitoria	Álava	1949-53
482.	Latas López	M ^a Elena	Lugo	Lugo	1946-51
483.	Latas López	M ^a Carmen	Pontevedra	Pontevedra	1949-50
484.	Lavandeira Maceiras	Elvira	Salto	A Coruña	1957-58
485.	Leirós Giráldez	M ^a Jesús	Redondela	Pontevedra	1952-54
486.	Lema Pintos	M ^a Luisa	Santiago	A Coruña	1933-36 1939
487.	Lema Rodríguez	M ^a Dolores	Santiago	A Coruña	1944-45
488.	Leonardo Peláez	Gloria			1954-55
489.	Lizarraga Larraz	M ^a Catalina	Leitza	Navarra	1945-54
490.	Llaneza García	Bernardina	Mieres	Asturias	1953-56
491.	Llinares Portela	M ^a Celsa	A Fonsagrada	Lugo	1958-60
492.	Loimar Muguerza	M ^a Aránzazu	San Sebastián	Guipúscoa	1959-60
493.	Lojo Ambroj	M ^a Isabel	Vigo (Bouzas)	Pontevedra	1959-60

494.	Lomba Uzal	Carlota	Santiago	A Coruña	1939-40
495.	López Alonso	Julia	A Coruña	A Coruña	1923-24
496.	López Alonso	Olga M ^a Concepción	Vigo	Pontevedra	1939-44
497.	López Álvarez	Matilde	Santiago	A Coruña	1945-46
498.	López Blanco	Milagros	Pontevedra	Pontevedra	1922-23
499.	López Campo	Julia	Lugo	Lugo	1946-53
500.	López Campo	M ^a Carmen	Lugo	Lugo	1946-57
501.	López Capón	M ^a Encarnación	Vigo	Pontevedra	1950-56
502.	López Díez	Concepción			1947-48
503.	López Eady	M ^a del Sagrado Corazón	San Fernando	Cádiz	1957-58
504.	López Lage	M ^a Concepción	Lugo	Lugo	1948-56
505.	López López	Carmen	Úbeda	Xaén	1958-60
506.	López Luaces	Carmen	Oriente	Cuba	1947-48
507.	López Maquieira	M ^a Elena	Moraña	Pontevedra	1951-57
508.	López Penelas	M ^a Manuela	Castroverde	Lugo	1950-56
509.	López Pereira	M ^a Gloria	Vigo	Pontevedra	1933-35
510.	López Pestonit	Encarnación	Santiago	A Coruña	1957-59
511.	López Porto	M ^a Mercedes	Ferrol	A Coruña	1939-43
512.	López Rega	M ^a Josefa	Santiago	A Coruña	1953-55
513.	López Rivera	Eufemia	Villamandos	León	1949-53

Cándida					
514.	López Roca	M ^a Jesús	Taboada (Neira de Susá)	Lugo	1959-60
515.	López Rodríguez	M ^a de los Ángeles	Melide	A Coruña	1954-56
516.	López Rodríguez	Marina	A Coruña	A Coruña	1956-59
517.	López Rodríguez	M ^a Aldona	Espinosa de los Monteros	Burgos	1959-60
518.	López Rodríguez	Ana	A Habana	Cuba	1946-53
519.	López Rodríguez	Isabel	A Habana	Cuba	1947-54
520.	López Rodríguez	Olga	A Habana	Cuba	1954-55
521.	López Rodríguez	M ^a del Carmen	Foz	Lugo	1942-48 1957-58
522.	López Rodríguez	Estela M ^a	Madrid	Madrid	1950-53
523.	López Román	M ^a Teresa	A Guarda	Pontevedra	1956-60
524.	López Vázquez	M ^a Rosario			1953-54
525.	López Vilariño	María	Arzúa	A Coruña	1952-54
526.	López Villasenín	M ^a Esther	Santiago	A Coruña	1944-48
527.	López-Bustamante Arana	M ^a Carmen	Portugalete	Biscaia	1952-53
528.	Lorenzana Lorenzana	Carmen	Chantada	Lugo	1951-52
529.	Lorenzo Fernández	M ^a Luisa	A Coruña	A Coruña	1958-60

530.	Lorenzo López	Matilde	Santiago	A Coruña	1943-48
531.	Lorenzo Otero	M ^a Carmen	Ames (Biduido)	A Coruña	1948-53
532.	Lorenzo Pico	M ^a Dolores	Lousame (Lesende)	A Coruña	1953-58
533.	Lorenzo Salgado	Dolores	León	León	1925-30
534.	Lorenzo Santamaría	Rosa	Ribadavia	Ourense	1953-54
535.	Lorenzo Sueiro	M ^a Ángeles	Santiago	A Coruña	1959-60
536.	Losada Varela	M ^a Rosario	A Coruña	A Coruña	1957-59
537.	Loureiro Blanco	Camila	Taboadela (Veredo)	Ourense	1946-51
538.	Lucas Álvarez	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1942-47
539.	Lucía Rieu	M ^a Carmen			1945-46
540.	Maceira Vidán	Amalia	Santiago	A Coruña	1934-36 1939-42
541.	Macía González	M ^a Celina	A Pobra de Bollón	Lugo	1959-60
542.	Maestu Novoa	Pilar	Vigo	Pontevedra	1935-40
543.	Magariños Leis	M ^a Josefa Esther	Negreira	A Coruña	1939-43
544.	Malvárez López	M ^a del Carmen	Santiago	A Coruña	1957-59
545.	Malvárez y Mayo	M ^a del Pilar	Muros	A Coruña	1951-54
546.	Mantilla Rodríguez	M ^a Teresa	Sober	Lugo	1957-59

547.	Manzanos Puig	M ^a Concepción	Santander	Cantabria	1952-54
548.	Maquieira Lis	M ^a de los Dolores	Porráns (Barro)	Pontevedra	1930-36 1939 1939-40
549.	Marcos Cubillo	Ester	San Pedro de Ojeda	Palencia	1957-58
550.	Marcos Raña	Luisa	A Coruña	A Coruña	1934-36 1939-40
551.	Marescot Fernández	Ramona Claudia	Pontevedra	Pontevedra	1943-48
552.	Marescot García	M ^a Carmen	Pontevedra	Pontevedra	1939-40
553.	Marra Rodríguez	M ^a Luisa	Santiago	A Coruña	1941-45
554.	Marsal Company	Amparo	A Coruña	A Coruña	1956-60
555.	Marsal Company	Adelina	Gandía	Valencia	1957-58
556.	Martín Caloto	M ^a Ángeles	Ourense	Ourense	1939
557.	Martín Castro	Carmen	Vigo	Pontevedra	1924-25
558.	Martín Nogueira	Mercedes	Santiago	A Coruña	1939-40
559.	Martínez Alonso	M ^a Julia	Santiago	A Coruña	1917-18
560.	Martínez Carreira	Pilar Luz	Santiago	A Coruña	1951-59
561.	Martínez Combo	M ^a Clotilde		Porto Rico	1948-49
562.	Martínez de Rituerto Calderón	Margarita	Burgos	Burgos	1941-45
563.	Martínez	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1947-53

Fernández					
564.	Martínez	María	Ribeira	A Coruña	1943-50
Fernández					
565.	Martínez	M ^a Elsa	Ribadeo	Lugo	1951-57
Fernández					
566.	Martínez	Leonor	Vigo	Pontevedra	1934-36
Fernández					1939-40
567.	Martínez Lamas	Isabel	Touro	A Coruña	1953-56
568.	Martínez Martínez	María	Zaragoza	Zaragoza	1955-56
569.	Martínez Mourelle	M ^a Mélida	Riotorto	Lugo	1952-53
570.	Martínez Pereira	Ovidia			1943-44
Fernández					
571.	Martínez Pérez	Julia	Zamora	Zamora	1923-24
572.	Martínez Pombo	Clotilde		Porto Rico	1942-48
573.	Martínez Ramos	Herminia	Sigüeiro	A Coruña	1944-48
574.	Martínez Ramos	M ^a Mercedes	Sigüeiro	A Coruña	1939-43
575.	Martínez	M ^a Carmen	La Bañeza	León	1952-55
Rodríguez					
576.	Martínez Sánchez	M ^a Josefa	A Coruña	A Coruña	1957-60
577.	Martínez Solla	Marina	Pontevedra	Pontevedra	1955-57
578.	Martínez Torres	M ^a Dolores	Pontevedra	Pontevedra	1942-45
579.	Martínez Torres	María	Pontevedra	Pontevedra	1939-42
580.	Martínez Trigo	Alida	Moaña (Meira)	Pontevedra	1955-58
581.	Martínez Viqueira	Josefina	Santiago	A Coruña	1933-35
582.	Marugán Sánchez	M ^a Úrsula			1947-50

583.	Marugán Sánchez	María	Tornavacas	Cáceres	1939-47
584.	Marzán Méndez	M ^a Luisa	Lugo	Lugo	1959-60
585.	Mateo Eguren	M ^a Begoña	Bilbao	Biscaia	1942-45
586.	Matilla Lozano	M ^a Luisa	Madrid	Madrid	1948-52
587.	Mayoral Simón	Eloísa	Zaragoza	Zaragoza	1939-44
588.	Maza Sainz de la Fuente	M ^a Josefa de la			1943-44
589.	Mazaira Salgado	M ^a Mercedes	Melide	A Coruña	1940-46
590.	Mediavila Fernández	M ^a Ángeles	Cartagena	Murcia	1953-56
591.	Meijomín Carballo	Luisa Remedios	Lalín (Santiso)	Pontevedra	1942-48
592.	Meijón Mouriño	M ^a Carmen	Cambados	Pontevedra	1950-55
593.	Mejuto Iglesias	Amelia	Bos Aires	Arxentina	1947-57
594.	Mejuto Larrauri	Natividad	Santiago	A Coruña	1928-32
595.	Méndez Bua	M ^a Carmen	Cuntis	Pontevedra	1958-60
596.	Méndez Isla	M ^a Consolación	Renedo	Palencia	1945-46
597.	Méndez Isla	M ^a Concepción	Baiona	Pontevedra	1942-48
598.	Méndez Miaja	M ^a Rosario	Santiago	A Coruña	1947-52
599.	Méndez Moreiras	Carmela de los Ángeles	Ourense	Ourense	1946-52
600.	Méndez Picón	M ^a Jesús	Ferrol	A Coruña	1958-59
601.	Menéndez Martín	Ángela	Villarino	Salamanca	1957-58

602.	Mérida Sabugo	M ^a Dolores	Benavides	León	1949-51
603.	Merino Cuesta	M ^a Carmen	Laguna	León	1953-55
604.	Merino Rodríguez	Olga	Santan Cruz	Santa Cruz de Tenerife	1957-59
605.	Moiño Carrillo	M ^a del Pilar	Pontevedra	Pontevedra	1956-57
606.	Montaña Gutiérrez	Alicia	Nalda	A Rioxa	1935-36 1939 1939-42
607.	Montenegro López	M ^a Asunción	Vigo	Pontevedra	1941-42
608.	Montenegro Vázquez	M ^a del Pilar	Pontevedra	Pontevedra	1958-60
609.	Montero Cid	Silvia	A Habana	Cuba	1940-41
610.	Montero y Fortuny	María	Barcelona	Barcelona	1931-32
611.	Monterroso Fernández	Aurora	Melide	A Coruña	1953-59
612.	Montes de Celis	Elvira	Madrid	Madrid	1946-60
613.	Montoiro Rodríguez	Rosa M ^a	Santiago	A Coruña	1953-54
614.	Moreno Bringas	M ^a de los Ángeles	Ruesga (Matienzo)	Cantabria	1955-59
615.	Moreno Castillo	Isabel	Londres	Gran Bretaña	1956-57
616.	Morlón do Campo	Alejandrina	Vigo	Pontevedra	1945-53
617.	Mosquera Tristán	M ^a Josefa	Santiago	A Coruña	1939-40
618.	Motilla Lozano	M ^a Luisa	Bos Aires	Arxentina	1946-51

619.	Mouzo Fontán	Ángela	Bos Aires	Arxentina	1949-58
620.	Muiña Rodríguez	Concepción	Foz	Lugo	1950-51
621.	Muñiz Cid	Julita	Cualedro (Vilela)	Ourense	1957-58
622.	Muñoz Vázquez	Mª Eugenia	Madrid	Madrid	1952-53
623.	Murga López	Mª Concepción	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1959-60
624.	Murguizu Azumendi	Dolores	Eibar	Guipúscoa	1939-40
625.	Naveiras López	Josefa	A Capela	A Coruña	1952-55
626.	Nicol Merino	Rosa			1946-47
627.	Nieto Alonso	Amadora	Mondoñedo	Lugo	1956-59
628.	Nieto Alonso	Mª Carmen	Mondoñedo	Lugo	1955-60
629.	Nieto Noya	María	Santiago	A Coruña	1955-57
630.	Nieto Palomar	Mª del Carmen	Legamiel	Cuenca	1956-58
631.	Nistal Penide	Mª Jesús	Oviedo	Asturias	1957-58
632.	Novoa Limeses	Mª Luisa	Quiroga	Lugo	1926-27
633.	Novoa Meilán	María	Lugo	Lugo	1952-53
634.	Novoa Pérez	Mª Teresa	Ourense	Ourense	1945-51
635.	Novoa Vázquez	Digna	Vigo	Pontevedra	1945-51
636.	Núñez Aparicio	Concepción	Ponferrada	León	1939-40
637.	Núñez González	Mª Teresa	Ourense	Ourense	1957-60

638.	Núñez Vázquez	Mª Eugenia			1953-54
639.	Nuño Gallas	Carmen	Torreón (Coahuila)	México	1947-51
640.	Ochoa Anciola	Ana Mª	Luarca	Asturias	1948-49
641.	Ochoa Carrasco	Ramona	Vilagarcía de Arousa (Carril)	Pontevedra	1939-40
642.	Ojea Carballeira	Mª Enma	A Coruña	A Coruña	1958-59
643.	Ojea Vázquez	Ana Mª	Chantada	Lugo	1958-60
644.	Olaizola de las Cuevas	Matilde	Ourense	Ourense	1957-60
645.	Oro Frade	Mª Luisa	Agolada (A Baíña)	Pontevedra	1947-57
646.	Orosa Brandariz	Josefina	A Coruña	A Coruña	1957-58
647.	Ortiz Vieira	Mª Carmen	Pontevedra	Pontevedra	1942-46
648.	Osset González- Rico	Mª Dolores	Lugo	Lugo	1945-51
649.	Oterino Romero	Mª Carmen	Verín	Ourense	1945-51
650.	Otero de la Gándara	María	Vigo	Pontevedra	1932-36
651.	Otero Mato	Mª Alicia	Rianxo	A Coruña	1958-60
652.	Otero Nouche	Ermitas	Ames	A Coruña	1952-54
653.	Otero Novoa	Elena	Ramirás (Paizás- Corredoira)	Ourense	1939-43
654.	Otero Suárez	María	Santiago	A Coruña	1955-56

655.	Otero Varela	M ^a Isabel	Santiago	A coruña	1958-60
656.	Oyarzabal Urtiaga	Josefa	Marquina	Biscaia	1951-57
657.	Padilla García	M ^a de la Encarnación	Ourense	Ourense	1926-27
658.	Painceira Sandomingo	M ^a Luisa	A Cañiza	Pontevedra	1943-48
659.	Pajares Campo	M ^a Jesús	Vigo	Pontevedra	1959-60
660.	Palmeiro Barreiro	M ^a Jesús	Luarca	Asturias	1952-57
661.	Panisse Ferrer	M ^a del Carmen	A Coruña	A Coruña	1939-43
662.	Panisse Ferrer	M ^a del Pilar	A Coruña	A Coruña	1934-35
663.	Panisse Ferrer	María del Portal	A Coruña	A Coruña	1931-36
664.	Paradiñeiro Pedreda	Isaura	Pobra de Brollón	Lugo	1940-41
665.	Pardellas Vilanova	M ^a Concepción	Pontevedra	Pontevedra	1952-53
666.	Pardo Bedía	Mercedes	Santiago	A Coruña	1939-43
667.	Pardo Fernández	M ^a Felisa	Santiago	A Coruña	1939-43
668.	Pardo Martínez	Florinda	Villafranca del Bierzo	León	1939-41
669.	Pardo Rodríguez	M ^a José	Lugo	Lugo	1959-60
670.	Pardo Rodríguez	M ^a Olga	Monforte de Lemos	Lugo	1952-53
671.	Paredes Antelo	Eloísa	Rial	A Coruña	1945-46
672.	Paredes Cepeda	M ^a del Carmen	Santiago	A Coruña	1959-60

673.	Parga Rodríguez	M ^a de los Dolores	Lugo	Lugo	1956-58
674.	Parguiña Castosa	M ^a del Carmen	Ferrol	A Coruña	1951-57
675.	Paris Villar	María	Ourense	Ourense	1927-28
676.	Paz Andrade	M ^a Inmaculada	Pontevedra	Pontevedra	1947-56
677.	Paz Camps	María	Ortigueira	A Coruña	1959-60
678.	Paz Pérez	Isaura	Carballiño	Ourense	1955-57
679.	Paz Solla	M ^a Lucía	Ribadumia (Leiro)	Pontevedra	1945-52
680.	Pazos Carballo	M ^a Benita	Lalín (Santiso)	Pontevedra	1942-47
681.	Pazos Fraga	M ^a Luisa	Santiago	A Coruña	1952-53
682.	Pedreira de Arce	M ^a Concepción	Lugo	Lugo	1939-40
683.	Pedrosa Anz	M ^a Rosario	Ourense	Ourense	1945-48
684.	Pena Quintas	Milagros	Allariz	Ourense	1951-59
685.	Pensado Iglesias	M ^a Concepción	Santiago	A Coruña	1947-49
686.	Peña del Río	M ^a del Carmen			1942-47
687.	Peña Gil	Carmen	Santiago	A Coruña	1931-32
688.	Peña Rodríguez	M ^a del Carmen	Vilalba	Lugo	1939-44
689.	Pereira Rodríguez	M ^a Eugenia	Carballiño	Ourense	1917-23
690.	Pereira Vázquez	M ^a Concepción	Parada de Sil (Santigueiro)	Ourense	1943-48
691.	Pereiras Espiño	M ^a Luisa	Silleda	Pontevedra	1940-46

692.	Pereiro Miguens	M ^a Elisa	Santiago	A Coruña	1943-45
693.	Pérez Basanta	M ^a Dolores	Ribadeo	Lugo	1953-56
694.	Pérez Cabeza	Marina	Santiago	A Coruña	1939-43
695.	Pérez Cabirta	M ^a Jesús			1955-56
696.	Pérez del Oro	M ^a Consuelo	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1947-49
697.	Pérez Domínguez	Camila	Toen	Ourense	1944-50
698.	Pérez Facal	Antonia	A Coruña	A Coruña	1952-54
699.	Pérez García	M ^a Josefa			1945-46
700.	Pérez García	Eva	México	México	1953-55
701.	Pérez García	Marina	Vigo	Pontevedra	1940-45
702.	Pérez Garro	M ^a Isabel	Monforte de Lemos	Lugo	1958-60
703.	Pérez González	M ^a Carmen	A Habana	Cuba	1954-55
704.	Pérez Iglesias	M ^a Elisa	Ribadavia	Ourense	1958-60
705.	Pérez Lugilde	M ^a Beatriz	Lugo	Lugo	1949-57
706.	Pérez Martín	Ramona	Marín	Pontevedra	1958-60
707.	Pérez Rodríguez	Isabel	Casaseca	Zamora	1951-54
708.	Pérez Sueiras	Ana M ^a	A Coruña	A Coruña	1958-59
709.	Pérez Vila	María	Muxía	A Coruña	1953-54
710.	Pérez y Pérez	Teonila	Noia	A Coruña	1935-36
					1939-42

711.	Pérez Zunzunegui	Alicia	Salceda	Pontevedra	1947-50
712.	Pérez-Piaya García	Eloísa	Málaga	Málaga	1959-60
713.	Pet Morales	M ^a Luz	Vigo	Pontevedra	1957-59
714.	Piferrer Álvarez- Pardiñas	M ^a Elena	Ribeira (Palmeira)	A Coruña	1956-58
715.	Pineda Arenas	M ^a Isabel	Tui	Pontevedra	1939-44
716.	Pintor Unzurrunzaga	Isabel	San Sebastián	Guipúscoa	1954-58
717.	Pintos Carnicero	Aureliana	Santiago	A Coruña	1939-43
718.	Pintos Vieites	Delia	Santiago	A Coruña	1949-54
719.	Piñeiro Carracedo	M ^a Luisa	Pontevedra	Pontevedra	1939-40
720.	Piñón Castro	M ^a Esther	Lalín	Pontevedra	1955-56
721.	Pita Merino	Hispana	Deusto	Biscaia	1939-45
722.	Pita Merino	Emilia	Santander	Cantabria	1939-44
723.	Planna Mouné	Magdalena		Tarragona	1945-46
724.	Plaza Martínez	M ^a Mercedes	Villaldemiro	Burgos	1940-42
725.	Pola Marqués	M ^a Ángeles			1951-52
726.	Pomares Zárate	M ^a Dolores	Cambados	Pontevedra	1939-44
727.	Porto Ares	M ^a Paz	Toques	A Coruña	1952-57
728.	Porto Vázquez	Eduvigis	Santiago	A Coruña	1957-59
729.	Portugal Soto	M ^a del Socorro	Cea	Ourense	1939-40
730.	Poza Juncal	Luz	Pontevedra	Pontevedra	1922-23

731.	Prada Vicente	M ^a Dolores de	Záfara	Zamora	1959-60
732.	Prendes García	Inés	Golán	Asturias	1955-56
733.	Puente Domínguez	Matilde	Santiago	A Coruña	1939-44
734.	Puente Fernández	M ^a Luisa	Benavente	Zamora	1958-59
735.	Puga Yáñez	Josefa	Manzaneda	Ourense	1950-55
736.	Puig Gaite	Mercedes	Pontevedra	Pontevedra	1934-36 1939 1939-40
737.	Puig Rial	M ^a del Socorro	Vigo	Pontevedra	1939-47
738.	Pujol Puig	Elena	Barcelona	Barcelona	1949-53
739.	Pumar Garrido	Margarita	Ourense	Ourense	1944-51
740.	Quindós Fernández	Petronila	Navia de Suarna	Lugo	1923-26
741.	Quintana Rivera	Flora	Santa Colomba	León	1949-50
742.	Quintas Rodríguez	M ^a del Pilar	Bande	Ourense	1958-59
743.	Quinteiro Cortés	Esther	Silleda (Margaride)	Pontevedra	1952-53
744.	Quintela Crespo	M ^a Teresa	Pontevedra	Pontevedra	1927-29
745.	Quiroga Fernández	M ^a Mercedes	Pedrafita do Cebreiro	Lugo	1955-58
746.	Quiroga Maes	M ^a del Tránsito	Fuendesaúco	Zamora	1957-59
747.	Raimundo Yáñez	M ^a Pilar			1943-46

748.	Ramos Fernández	M ^a Dolores	A Habana	Cuba	1943-50
749.	Raposo Botana	M ^a Dolores	Santiago	A Coruña	1946-54
750.	Raposo Botana	María	Santiago	A Coruña	1948-53
751.	Rasilla Barros	M ^a Carmen	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1942-50
752.	Rasilla Buhigas	M ^a Victoria	Zamora	Zamora	1952-59
753.	Rebolleda Valera	Filomena	Valencia	Valencia	1951-56
754.	Reboredo Iglesias	M ^a Isabel	Touro	A Coruña	1958-60
755.	Recio García	Ludivina			1949-50
756.	Regueira Sánchez	Orosia	A Coruña	A Coruña	1935-36 1939-42
757.	Regueiro Abeijón	M ^a Teresa	Carballo	A Coruña	1959-60
758.	Regueiro Sanjuan	Consuelo	Lugo	Lugo	1947-51
759.	Reigada Montoto	Julia M ^a	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1954-59
760.	Reinosos Gómez	M ^a de la Concepción	Melide	A Coruña	1959-60
761.	Remacha González	Sagrario	Villafranca del Bierzo	León	1946-52
762.	Represa Rodríguez	M ^a Luz	Ourense	Ourense	1947-48
763.	Rey Barreiro Meira	M ^a Teresa	Santiago	A Coruña	1956-57
764.	Rey Burillo	M ^a Jesús	Negreira	A Coruña	1945-56

765.	Rey Formoso	Alicia	Carnota	A Coruña	1959-60
766.	Rey López	Purificación	A Coruña	A Coruña	1956-60
767.	Rey Rapariz	M ^a Cruz	Santiago	A Coruña	1940-47
768.	Rey Rodríguez	Josefa	Ponte Arnedo	Ourense	1939-40
769.	Rey Simonelli	Magdalena	Bos Aires	Arxentina	1939-43
770.	Rial Barral	Carmen	O Pino	A Coruña	1953-56
771.	Ribas Barceló	Margarita			1953-57
772.	Ribas Barceló	Minia Elena	Nigrán	Pontevedra	1956-60
773.	Rielo Fernández	M ^a Mercedes	Lugo	Lugo	1958-60
774.	Rielo Valcárcel	M ^a Elvira	Pol (Cirio)	Lugo	1945-54
775.	Riestra Limeses	M ^a del Rosario	Pontevedra	Pontevedra	1934-36 1939-40
776.	Rio Negreira	M ^a Isabel del	Negreira	A Coruña	1959-60
777.	Rio Vázquez	M ^a del Carmen	Santiago	A Coruña	1947-51
778.	Rio Vázquez	M ^a del Carmen del	Santiago	A Coruña	1958-60
779.	Rios Nogueira	Constantina	Santiago	A Coruña	1939-45
780.	Rios Pérez	Purificación	Santiago	A Coruña	1939-40
781.	Rios Suárez	Dolores	Santiago	A Coruña	1927-31
782.	Rios Suárez	María	Santiago	A Coruña	1939-44
783.	Rios Suárez	M ^a Josefa	Vilagarcía de Arousa (Carril)	Pontevedra	1941-42

784.	Riva Sánchez	Argentina de la	Burón	León	1954-56
785.	Riva Valdés	Consuelo de la	Santiago	A Coruña	1943-44
786.	Rivas Crespo	M ^a Josefa	Vilagarcía de Arousa (Carril)	Pontevedra	1939-44
787.	Rivas Crespo	M ^a Luz	Vilagarcía de Arousa (Carril)	Pontevedra	1946-48
788.	Rivas Pichel	Marta	Lalín	Pontevedra	1939-40
789.	Rivera Ageitos	M ^a del Carmen	Noia	A Coruña	1939-43
790.	Rivera Guitián	M ^a del Carmen	Noia	A Coruña	1939-40
791.	Rivero de Aguilar y Sobrino	M ^a Purificación	Santiago	A Coruña	1959-60
792.	Rivero Núñez	María	Caldas de Reis (Saíar)	Pontevedra	1953-54
793.	Robla Valladares	M ^a Amparo	Trobajo del Camino	León	1952-53
794.	Robles Castillo	Encarnación	Granada	Granada	1949-55
795.	Rodicio Quevedo	Adelaida	San Xoan de Rio	Ourense	1946-49
796.	Rodilla Rodríguez	Josefa			1943-44
797.	Rodríguez Alfonso	Ana M ^a	Lugo	Lugo	1959-60
798.	Rodríguez Álvarez	M ^a Teresa	A Habana	Cuba	1944-50
799.	Rodríguez Álvarez	Berta	Ramirás	Ourense	1952-53
800.	Rodríguez Cobas	M ^a del Pilar	Cambados	Pontevedra	1953-55

801.	Rodríguez Cobas	Manuela	Cambados	Pontevedra	1953-54
802.	Rodríguez Couso	Inmaculada	A Fonsagrada	Lugo	1952-54
803.	Rodríguez de Castro	Florinda	Cistierna	León	1948-49
804.	Rodríguez Díaz	Dolores	Ourense	Ourense	1957-58
805.	Rodríguez Domínguez	Elena	Santiago	A Coruña	1958-60
806.	Rodríguez Eirós	Lucila	Mera	Lugo	1955-56
807.	Rodríguez Fernández	Irene	Vegadeo	Asturias	1942-44
808.	Rodríguez Fernández	M ^a Rosario	Briviesca	Burgos	1941-42
809.	Rodríguez Freire	M ^a Dolores	Santiago	A Coruña	1939-43
810.	Rodríguez Gallego	Lidia	Verín	Ourense	1958-60
811.	Rodríguez García	M ^a Carmen	Ceuta	Cádiz	1944-49
812.	Rodríguez Gómez	Cristina	Vigo	Pontevedra	1956-57
813.	Rodríguez González	M ^a Luz	Mazaricos	A Coruña	1958-59
814.	Rodríguez López	Amparo	Ferrol	A Coruña	1946-57
815.	Rodríguez Loureiro	Pilar	Catoira (Abalo)	Pontevedra	1953-54
816.	Rodríguez Méndez	M ^a Luisa	Ourense	Ourense	1955-600
817.	Rodríguez Mor	M ^a Emilia	Ares (Caamouco)	A Coruña	1942-48
818.	Rodríguez Morales	Matilde	Olivenza	Badaxoz	1949-54
819.	Rodríguez Osorio	Esmeralda	Pontevedra	Pontevedra	1951-56

820.	Rodríguez Pardo	Luisa	Villacaralón	Valladolid	1940-41
821.	Rodríguez Pereira	Carmen	A Cañiza	Pontevedra	1942-43
822.	Rodríguez Pereira	Luz Josefa	Moraña	Pontevedra	1942-47
823.	Rodríguez Pérez	M ^a Paz	Manzaneda	Ourense	1959-60
824.	Rodríguez Pérez	M ^a Jesús	Mos	Pontevedra	1954-55
825.	Rodríguez Ramallal	M ^a del Pilar	Lugo	Lugo	1959-60
826.	Rodríguez Regueiro	M ^a Carmen	Arzúa	A Coruña	1952-55
827.	Rodríguez Rodríguez	M ^a Teresa	Carballiño	Ourense	1948-53
828.	Rodríguez Rodríguez	M ^a Isabel	Pontevedra	Pontevedra	1958-60
829.	Rodríguez Suárez	Amalia	Villafranca del Bierzo	León	1933-34 1941-45
830.	Rodríguez Suárez	Raquel	Villafranca del Bierzo	León	1933-34 1941-45
831.	Rodríguez Tojeiro	M ^a Mercedes	Redondela	Pontevedra	1950-55
832.	Rodríguez Varela	M ^a Dolores	Castroverde (Sotomerille)	Lugo	1946-48
833.	Rodríguez Vázquez	M ^a Teresa	Lugo	Lugo	1957-58
834.	Rodríguez Vázquez	María	Salvaterra de Miño	Pontevedra	1929-33
835.	Rodríguez Veiga	Eulalia	A Coruña	A Coruña	1940-45
836.	Rodríguez Veiga	Julia	Carballiño	Ourense	1951-55

837.	Rodríguez Vidueiros	Luisa	Lalín	Pontevedra	1953-54
838.	Rodríguez-Moldes Ramos	M ^a Asunción	Castropol	Asturias	1939-43
839.	Rof Carballo	M ^a Concepción	A Coruña	A Coruña	1930-32
840.	Romay Folla	M ^a Emilia	Ferrol	A Coruña	1944-52
841.	Romero Gallego	Alicia	Alvarellos	Ourense	1927-28
842.	Romero García	Blanca	Ourense	Ourense	1959-60
843.	Romero González	Pastora	Santiago	A Coruña	1959-60
844.	Romero González	M ^a del Carmen	Vigo	Pontevedra	1934-36 1939-40
845.	Rosal Luna	Manuela del	Fernán Núñez	Córdoba	1955-59
846.	Rúa Pintos	Carmen	Santiago	A Coruña	1939-41
847.	Ruibal Amor	M ^a Gloria	Barro	Pontevedra	1926-35
848.	Ruibal Carballal	M ^a del Pilar	Santiago	A Coruña	1942-44
849.	Ruiz Abajo	Rosario	Madrid	Madrid	1945-48
850.	Ruiz de Huidobro Sánchez	Mercedes	Cuenca	Cuenca	1939-40
851.	Rute Lameyer	M ^a Amelia	Valdemoro	Madrid	1957-58
852.	Saavedra Pereira	M ^a Jesús	Arzúa	A Coruña	1959-60
853.	Saez Aguado	M ^a Dolores	San Martín	Burgos	1947-52
854.	Saez Parga	M ^a del Pilar	Villaviciosa	Asturias	1954-55
855.	Sagastasoloa Urtiaga	Lucía	Mallabia	Biscaia	1939-40

856.	Salgado Feijoo	M ^a Dolores	Xinzo de Limia	Ourense	1930-31
857.	Salgado Pazos	Blanca Nieves	Ourense	Ourense	1959-60
858.	Salgado Rodríguez	M ^a Concepción	Melide	A Coruña	1942-44
859.	Salgueiro Martínez	Amparo	Nigrán	Pontevedra	1959-60
860.	Sánchez Barbeito	Benedicta	Culleredo	A Coruña	1952-55
861.	Sánchez Barral	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1959-60
862.	Sánchez Borrajo	Elvira	Ourense	Ourense	1931-32
863.	Sánchez de Santiago	M ^a Consolación	O Rosal	Pontevedra	1943-46
864.	Sánchez Díaz	Francisca	Cabanas	A Coruña	1953-54
865.	Sánchez García	Eladia	Curtis (Teixeiro)	A Coruña	1931-36
866.	Sánchez García	Enriqueta	Curtis (Teixeiro)	A Coruña	1939-42
867.	Sánchez González	Talía	Mondoñedo	Lugo	1947-49
868.	Sánchez López	Carmen	Monforte de Lemos	Lugo	1957-59
869.	Sánchez Mola	M ^a Teresa	Turleque	Toledo	1953-55
870.	Sánchez Pazos	María	Ourense	Ourense	1942-47
871.	Sánchez Posse	M ^a Carmen	Sada	A Coruña	1947-54
872.	Sánchez Santalla	Julia	O Corgo	Lugo	1953-56
873.	Sánchez Tabarés	M ^a Luisa	Ourense	Ourense	1954-56
874.	Sánchez Veiga	M ^a Ángeles	San Amaro	Ourense	1943-50
875.	Sánchez-Brunete	María	Maceda	Ourense	1944-46

Casado					
876.	Sancho Merino	Elisa	Fuensaldaña	Valladolid	1942-49
877.	Sande Leis	Asunción	Santiago	A Coruña	1942-44
878.	Sande Tristán	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1939-44
879.	Sande Tristán	M ^a Dolores	Santiago	A Coruña	1939-44
880.	Sanjurjo Carro	M ^a del Pilar	A Coruña	A Coruña	1959-60
881.	Sanmartín Cornes	M ^a Carmen	Pontevedra	Pontevedra	1941-46
882.	Sanmartín Rodríguez	Flora	A Coruña	A Coruña	1957-58
883.	Santaló Ossorio	M ^a Paz	Santiago	A Coruña	1945-53
884.	Santiago Rodríguez	M ^a Mercedes de	Santiago	A Coruña	1947-53
885.	Santiso Castaño	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1959-60
886.	Santodomingo Azpeitia	Margarita	Huelva	Huelva	1959-60
887.	Santolaria Zalbidea	M ^a Victoria	Las Arenas	Biscaia	1956-58
888.	Santos Gullón	M ^a Luisa	Santiagomillas	León	1959-60
889.	Santos Matesanz	Guadalupe	Porriño	Pontevedra	1940-45
890.	Santos Pomar	Luz Consuelo	Ourense	Ourense	1956-58
891.	Santos Torrado	M ^a Soledad	Santiago	A Coruña	1958-60
892.	Saragüeta Almandoz	Severina	Arana	Navarra	1957-58
893.	Sarasquete Alonso	M ^a Dolores	Ribeira	A Coruña	1946-52
894.	Sarceda Rego	Ana M ^a	Alfoz	Lugo	1959-60

895.	Sardina Gallego	M ^a Teresa			1938
896.	Seara Vázquez	M ^a Concepción	Allariz	Ourense	1952-54
897.	Seijas Domínguez	M ^a Rosario	Mugardos	A Coruña	1952-53
898.	Seijo Pena	María	Santiago	A Coruña	1955-56
899.	Seoane Camba	M ^a Concepción	Abegondo (Leiro)	A Coruña	1941-46
900.	Seoane Sanmartín	M ^a Carmen			1949-54
901.	Sequeiros González	M ^a Teresa	Ourense	Ourense	1959-60
902.	Serapio Sainz	Elisa	El Molino	A Ríoxa	1952-54
903.	Serrano López	M ^a Carmen	Villarramiel	Palencia	1945-50
904.	Sevilla Reiriz	Manuela	Ribeira	A Coruña	1944-45
905.	Sieyro Rodríguez	M ^a Pilar	Santiago	A Coruña	1959-60
906.	Silva Alén	Amparo	Silleda	Pontevedra	1955-56
907.	Silva González	Estrella	Cambados	Pontevedra	1939-41
908.	Silva González	Ramona	Cambados	Pontevedra	1934-35
909.	Silvoso Touriño	Lucía	Moraña	Pontevedra	1939-40
910.	Sirvent Urtaza	Celia	Vigo	Pontevedra	1953-59
911.	Sisto Martínez	Natalia	A Habana	Cuba	1941-43
912.	Sobrino Lorenzo	M ^a Purificación	Poio	Pontevedra	1932-36
913.	Soler Eléxpuru	Asunción	Vigo	Pontevedra	1939-42
914.	Solla Castro	Concepción	Carballiño	Ourense	1959-60

915.	Solla Orjales	M ^a Purificación	Santiago	A Coruña	1948-52
916.	Somoza Villaronga	M ^a Clara	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1944-51
917.	Soneira Loureiro	M ^a Magdalena	Cedeira	A Coruña	1959-60
918.	Soneira Maside	Amelia	Santiago	A Coruña	1946-59
919.	Sopena Somoza	M ^a Encarnación	Sarria	Lugo	1942-48
920.	Soto Cardero	M ^a Luisa	Lugo	Lugo	1940-41
921.	Soto Noya	Josefa	Santiago	A Coruña	1934-36 1942-44
922.	Soto Noya	Sara	Santiago	A Coruña	1930-34
923.	Souto Figueroa	M ^a Generosa	Cee	A Coruña	1952-57
924.	Souto Ménendez	Ángela	Santiago	A Coruña	1921-22
925.	Suárez Camino	Juana	Santiago	A Coruña	1945-46
926.	Suárez Cardeso	M ^a del Carmen	A Baña	A Coruña	1951-53
927.	Suárez Donate	M ^a Cristina		Pontevedra	1955-60
928.	Suárez Guntín	Emilia	Vigo	Pontevedra	1944-50
929.	Suárez Rodríguez	Mercedes Pilar	Negreira	A Coruña	1951-53
930.	Suárez y Suárez	M ^a Rosario	La Vid	León	1939-40
931.	Sueiras Varela	Manuela			1942-43
932.	Sueiro Rey	Aparición	Sanxenxo	Pontevedra	1939-43
933.	Suso Díaz	Luisa	Ferrol	A Coruña	1954-55

934.	Taboada Alemparte	M ^a Luisa	Pazos de Arenteiro (Boborás)	Ourense	1931-36 1939-40
935.	Taboada Altín	Josefa	Ourense	Ourense	1927-28
936.	Taboada Pérez	M ^a de la Concepción	Carballiño	Ourense	1959-60
937.	Taboada Zarza	Amalia	Sevilla	Sevilla	1959-60
938.	Taibo García	Amalia			1942-43
939.	Tarrío Martínez	Concepción			1945-46
940.	Tarrío Varela	M ^a del Carmen	Santiago	A Coruña	1956-60
941.	Tellería González	M ^a Gloria	San Sebastián	Guipúscoa	1959-60
942.	Tenreiro Brochón	Rosa	Baiona	Francia	1940-46
943.	Terrones Encabo	Ana	Guareña	Badaxoz	1949-55
944.	Tizón Covelo	Margarita	Vigo	Pontevedra	1948-52
945.	Tobío Fernández	María	Santiago	A Coruña	1939-40
946.	Tobío Fernández	Minia	Santiago	A Coruña	1940-45
947.	Tocino Mourelo	Pilar	A Coruña	A Coruña	1949-57
948.	Togores Paramés	M ^a del Pilar	Madrid	Madrid	1939-45
949.	Tojo Alonso	M ^a del Carmen	Santiago	A Coruña	1956-60
950.	Tojo Sierra	Emilia	Ferrol	A Coruña	1954-55
951.	Toranzo Iglesias	M ^a Milagrosa	Villalpando	Zamora	1941-42
952.	Torre Navarro	Josefa	Santiago	A Coruña	1922-23

953.	Torre Torre	Carmen	Pontevedra	Pontevedra	1939-40
954.	Torres Casasempere	Consuelo	Segovia	Segovia	1940-42
955.	Torviso Monje	Rosario	Lugo	Lugo	1928-29
956.	Trigo Vázquez	M ^a Dolores	Láncara	Lugo	1959-60
957.	Troche Palacios	Isabel	A Coruña	A Coruña	1940-45
958.	Troncoso Villaverde	Rosalía	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1959-60
959.	Tuñas González	M ^a Mercedes	Santiago	A Coruña	1945-46
960.	Tuñas González	M ^a Teresa	Santiago	A Coruña	1950-55
961.	Ubal Mieitez	Carmen	A Pobra do Caramiñal	A Coruña	1939
962.	Ubillos Sánchez	Vicenta	San Rafael	Segovia	1945-48
963.	Usero Souto	Isaura Aurea	O Carballiño	Ourense	1929-34 1939-40
964.	Vaamonde Mallo	M ^a Mercedes	Santiago	A Coruña	1947-53
965.	Vaamonde Mallo	M ^a Teresa	Santiago	A Coruña	1940-45
966.	Valcarce Pestaña	M ^a Luisa	Lugo	Lugo	1941-47
967.	Valcarce Pestaña	M ^a Trinidad	Lugo	Lugo	1943-48
968.	Valcarce Quiroga	M ^a de los Dolores	Samos	Lugo	1932-36
969.	Valera Fornés	M ^a Mercedes	Barcelona	Barcelona	1942-53
970.	Valle Vázquez	M ^a Blanca del	Santiago	A Coruña	1955-58

971.	Valles Herrero	M ^a del Pilar	A Coruña	A Coruña	1945-50
972.	Valles Herrero	María	A Coruña	A Coruña	1946-54
973.	Valverde Alonso	M ^a de la Concepción	Vigo	Pontevedra	1950-58
974.	Valverde Herrero	Juana	Neda	A Coruña	1957-58
975.	Varela Carreira	M ^a de la Concepción	Arzúa	A Coruña	1957-60
976.	Varela Feal	Evangelina	Ferrol	A Coruña	1959-60
977.	Varela Ferreiro	Ana M ^a	Santiago	A Coruña	1944-48
978.	Varela Taboada	Josefa	Ourense	Ourense	1948-52
979.	Vázquez Boedo	M ^a Victoria	Palas de Rei	Lugo	1944-49
980.	Vázquez de Benito	M ^a del Carmen	Santiago	A Coruña	1958-60
981.	Vázquez del Río	M ^a Jesús	Poio	Pontevedra	1957-60
982.	Vázquez Fernández	M ^a Encarnación	Santiago	A Coruña	1942-43
983.	Vázquez Folque	M ^a Teresa	Vigo	Pontevedra	1939-41
984.	Vázquez Freire	Adela Guadalupe	Tui	Pontevedra	1956-60
985.	Vázquez Garriga	M ^a de la Concepción	Santiago	A Coruña	1934-36
986.	Vázquez Gesto	M ^a Dolores	A Baña	A Coruña	1939-44
987.	Vázquez Gesto	María	Santiago	A Coruña	1945-50
988.	Vázquez Gómez	Victoria	Santiago	A Coruña	1958-60

989.	Vázquez Gómez	Carmen	Pantón	Lugo	1954-55
990.	Vázquez Iglesias	Dorinda	Cerdedo (Tamonde)	Pontevedra	1922-23
991.	Vázquez Leal	Estrella Lydia	Amoeiro (Bóveda)	Ourense	1957-58
992.	Vázquez López	Beatriz			1953-54
993.	Vázquez López	Mª Ángeles	Ferrol	A Coruña	1951-58
994.	Vázquez López	Victoria	Ferrol	A Coruña	1951-58
995.	Vázquez Méndez	Mª del Carmen	Monterroso (Sanbreixo)	Lugo	1942-46
996.	Vázquez Ramos	Mª Rosa	A Coruña	A Coruña	1955-57
997.	Vázquez Raposo	Benigna	Vigo	Pontevedra	1948-49
998.	Vázquez Reguera	Mª del Carmen	Ferrol	A Coruña	1953-55
999.	Vázquez San Luis	Mª del Carmen	Santiago	A Coruña	1957-59
1000.	Vázquez Sánchez	Celia	Sampaio	Ourense	1949-50
1001.	Vázquez Sánchez	Rosalía	Ribadavia	Ourense	1946-51
1002.	Vázquez Souto	Mª Celsa	A Coruña	A Coruña	1939-43
1003.	Vázquez Vázquez	Mª Obdulia			1956-57
1004.	Vega Martínez	Trinidad	Taboada	Lugo	1952-53
1005.	Veiga Castro	Mª Encarnación	Feces de Abaixo (Verín)	Ourense	1942-52
1006.	Velasco Álvarez	Mª Dolores	Oviedo	Asturias	1939-42

1007.	Veloso Escudero	Josefina	Lugo	Lugo	1959-60
1008.	Vence Pintos	Carmen Isabel	Bos Aires	Arxentina	1959-60
1009.	Venero Gómez	M ^a Carmen	Selaya	Cantabria	1954-55
1010.	Verde Fernández	M ^a Alicia	Santiago	A Coruña	1948-60
1011.	Verde Fernández	M ^a Lucila	Santiago	A Coruña	1945-51
1012.	Vesga Cortina	Ana M ^a	Bilbao	Biscaia	1951-53
1013.	Vicente Bandín	Angélica	Rianxo	A Coruña	1951-58
1014.	Vidal Artaza	M ^a Josefa	Muros	A Coruña	1942-49
1015.	Vidal Cabanillas	Aurora	Cambados	Pontevedra	1953-55
1016.	Vidal Costa	M ^a del Carmen	Santiago	A Coruña	1959-60
1017.	Vidal Pereira	Antonia	Arcade	Pontevedra	1946-48
1018.	Vidal Piazuelo	M ^a Ascensión	Madrid	Madrid	1915-16
1019.	Vidal Vázquez	M ^a Ángeles			1949-51
1020.	Vide Ocampo	M ^a Josefa	Pantón	Lugo	1953-54
1021.	Vide Ocampo	M ^a Luisa	O Saviñao	Lugo	1958-59
1022.	Vieira González	M ^a Ángeles	Vigo	Pontevedra	1953-56
1023.	Vieitez Costizo	M ^a Guillermina	Pontevedra	Pontevedra	1942-46
1024.	Vila Bela	Mercedes	Bos Aires	Arxentina	1940-42
1025.	Vila García	Ofelia		Cuba	1945-52
1026.	Vila Rivera	M ^a Teresa	Zas	A Coruña	1959-60
1027.	Vilar López	Olga	Camagüey	Cuba	1941-47

1028.	Vilela Rodríguez	Delfina	Cedeira	A Coruña	1959-60
1029.	Villafría Gutiérrez	M ^a del Carmen	Cornellá de Llobregat	Barcelona	1957-58
1030.	Villamarín Bobillo	M ^a del Pilar	Vigo	Pontevedra	1934-41
1031.	Villanueva Novoa	M ^a Isabel	Ourense	Ourense	1953-54
1032.	Villares Valdés	M ^a Luisa	Santiago	A Coruña	1948-51
1033.	Villarino Valdivieso	M ^a Teresa	Lugo	Lugo	1958-59
1034.	Villasol Valderrey	Leónides	Destriana	León	1954-57
1035.	Villaverde Rios	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1943-45
1036.	Villaverde Rios	M ^a Socorro	Santiago	A Coruña	1951-53
1037.	Villegas Cerqueiro	M ^a del Carmen	Santiago	A Coruña	1955-58
1038.	Villegas Valcárcel	Adela	Monforte de Lemos	Lugo	1942-45
1039.	Viqueira Vereá	M ^a del Carmen	Ordes	A Coruña	1958-60
1040.	Virgós Cea	M ^a del Rosario	Pontevedra	Pontevedra	1947-53
1041.	Vizoso López	M ^a Carmen	Ferrol	A Coruña	1933-42
1042.	Yebra-Pimentel Vidal	Aurelia	Agolada (Ventosa)	Pontevedra	1939-43
1043.	Yuste Cao	M ^a Carmen	Ortigueira	A Coruña	1952-54
1044.	Zalvidegoitia Derteano	M ^a Carmen	Bilabo	Biscaia	1952-55
1045.	Zapata Cachaza	Elvira	Madrid	Madrid	1941-42
1046.	Zapata Cachaza	Herminia	Madrid	Madrid	1941-42

1047.	Zapata Zapata	M ^a Carmen	A Coruña	A Coruña	1928-35
1048.	Zincke Bugueiro	Emilia	A Coruña	A Coruña	1951-58
1049.	Zotes Fernández	Amalia	Grajal	León	1947-52
1050.	Zugazagoitia Urresti	M ^a Begoña	Castillo- Elejabeitia	Biscaia	1957-59
1051.	Zunzunegui Pérez	Margarita	Vigo	Pontevedra	1959-60
1052.	Zurimendi Múgica	M ^a Concepción	Bilbao	Biscaia	1941-42



Táboa VI. Alumnas Facultade de Ciencias 1910-1960 cronolóxica

Apelidos	nome	Natural de	curso
1. Becarés Más	Mª Luisa	Castell de Castells	Alicante 1915-16
2. Vidal Piazuelo	Mª Ascensión	Madrid	Madrid 1915-16
3. Alcántara Montalvo	Mª Carmen	Madrid	Madrid 1916-17
4. Fernández Alvín	María	Ponferrada	León 1917-18
5. Hernández Alcón	María	Ponferrada	León 1917-18
6. Martínez Alonso	Mª Julia	Santiago	A Coruña 1917-18
7. Pereira Rodríguez	Mª Eugenia	Carballiño	Ourense 1917-23
8. Fernández de la Vega Pardo	Ángela Melinda	Friol	Lugo 1921-22
9. García Berdiales	María	Santiago	A Coruña 1921-22
10.Souto Ménendez	Ángela	Santiago	A Coruña 1921-22
11.Gómez Aller	Mª Mercedes	Corcubión	A Coruña 1921-23
12.Costas González	Leonor	Oia	Pontevedra 1922-23
13.López Blanco	Milagros	Pontevedra	Pontevedra 1922-23
14.Poza Juncal	Luz	Pontevedra	Pontevedra 1922-23
15.Torre Navarro	Josefa	Santiago	A Coruña 1922-23
16.Vázquez Iglesias	Dorinda	Cerdedo	Pontevedra 1922-23
17.Alvarado Alonso	Carmen	Villablino	León 1923-24
18.Álvarez Pérez	Mª Rosario	La Riera	León 1923-24

19.Darias Montesinos	Pulqueria	San Sebastián de la Gomera	Santa Cruz de Tenerife	1923-24
20.López Alonso	Julia	A Coruña	A Coruña	1923-24
21.Martínez Pérez	Julia	Zamora	Zamora	1923-24
22.Quindós Fernández	Petronila	Navia de Suarna	Lugo	1923-26
23.Arместо Alonso	Mª Patrocinio	Alcañices	Zamora	1923-27
24.Avilés de Vega	Antonia	Vilardevós	Ourense	1924-25
25.Martín Castro	Carmen	Vigo	Pontevedra	1924-25
26.Campillo Gómez	Mª Teresa	A Coruña	A Coruña	1924-27
27.Cosío Moreno	Mª Mercedes	Zaragoza	Zaragoza	1925-26
28.Fidalgo Méndez	Amparo	Santiago	A Coruña	1925-26
29.Arias Vázquez	Carmen	Lugo	Lugo	1925-27
30.García Amo	Carmen	Torrecilla de la Orden	Valladolid	1925-27
31.Herrero León	Asunción	Calzada de Calatrava	Ciudad Real	1925-27
32.Fraga Padín	Mª Encarnación	Cambados	Pontevedra	1925-29
33.Lorenzo Salgado	Dolores	León	León	1925-30
34.Herrero León	Juliana	Calzada de Calatrava	Ciudad Real	1926-27
35.Novoa Limeses	Mª Luisa	Quiroga	Lugo	1926-27

36. Padilla García	M ^a de la Encarnación	Ourense	Ourense	1926-27
37. García Rodríguez	Amparo	Monforte de Lemos	Lugo	1926-28
38. Gutiérrez Suárez	M ^a Trinidad	Arriendas	Asturias	1926-28
39. Castelao Bernárdez	Consuelo	Ourense	Ourense	1926-30
40. García Salgado	Elvira	A Estrada	Pontevedra	1926-33
41. Ruibal Amor	M ^a Gloria	Barro	Pontevedra	1926-35
42. Clavero Mestre	M ^a Dolores	San Sebastián	Biscaia	1927-28
43. Fernández Fernández	M ^a Josefa	Vilar	Lugo	1927-28
44. Garrido Fernández	M ^a Concepción	Ourense	Ourense	1927-28
45. González Posada y Rodríguez	M ^a de la Paz	Xixón	Asturias	1927-28
46. Hernández Míguez	Pilar Margarita	Vallecas	Madrid	1927-28
47. Paris Villar	María	Ourense	Ourense	1927-28
48. Romero Gallego	Alicia	Alvarellos	Ourense	1927-28
49. Taboada Altín	Josefa	Ourense	Ourense	1927-28
50. Devesa Areosa	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1927-29
51. Quintela Crespo	M ^a Teresa	Pontevedra	Pontevedra	1927-29
52. Arango Fernández	Amparo	A Habana	Cuba	1927-31

53. Carnero de Valenzuela	M ^a Concepción	Santiago	A Coruña	1927-31
54. Ríos Suárez	Dolores	Santiago	A Coruña	1927-31
55. Torviso Monje	Rosario	Lugo	Lugo	1928-29
56. Fernández Queimadelos	Rita	A Cañiza	Ourense	1928-32
57. Fernández Rey	Elvira	Vigo	Pontevedra	1928-32
58. Mejuto Larrauri	Natividad	Santiago	A Coruña	1928-32
59. Zapata Zapata	M ^a del Carmen	A Coruña	A Coruña	1928-35
60. Rodríguez Vázquez	María	Salvaterra de Miño	Pontevedra	1929-33
61. Usero Souto	Isaura Aurea	O Carballiño	Ourense	1929-34 1939-40
62. Domínguez Astudillo	María	Pajares	Zamora	1930-31
63. Ferreiro Fariña	Josefa M ^a Paz	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1930-31
64. Salgado Feijoo	M ^a Dolores	Xinzo de Limia	Ourense	1930-31
65. Rof Carballo	M ^a Concepción	A Coruña	A Coruña	1930-32
66. Díaz Riva	Elisa	Santiago	A Coruña	1930-34
67. Soto Noya	Sara	Santiago	A Coruña	1930-34
68. Durán Rodríguez	Elvira	A Coruña	A Coruña	1930-35

69.Ferrín Moreiras	Antonia	Ourense	Ourense	1930-36
70.Maquieira Lis	Mª Dolores	Porrás	Pontevedra	1930-36
				1939
				1939-40
71.Montero y Fortuny	María	Barcelona	Barcelona	1931-32
72.Peña Gil	Carmen	Santiago	A Coruña	1931-32
73.Sánchez Borrajo	Elvira	Ourense	Ourense	1931-32
74.González González	Aurea	As Caldas	Ourense	1931-33
75.Alonso Fernández	Isabel	Marín	Pontevedra	1931-36
76.Álvarez Varela	Aurea	Monterroso	Lugo	1931-36
77.Panisse Ferrer	María Portal	A Coruña	A Coruña	1931-36
78.Sánchez García	Eladia	Curtis	A Coruña	1931-36
79.Taboada Alemparte	Mª Luisa	Pazos de Arenteiro	Ourense	1931-36
				1939-40
80.Catania Gómez	Mª Ángeles	Ferrol	A Coruña	1932-34
81.Álvarez Carnero	Ramona	Monterroso	Lugo	1932-36
				1939-40
82.Otero de la Gándara	María	Vigo	Pontevedra	1932-36
83.Sobrino Lorenzo	MªPurificación	Poio	Pontevedra	1932-36
84.Valcarce Quiroga	Mª Dolores	Samos	Lugo	1932-36
85.Capdevila y de Guillerna	Mª de la	Ferrol	A Coruña	1933-34

Encarnación				
86.Díaz Chorén	Gustaba	Pedrafita do Cebreiro	Lugo	1933-34
87.García Válcárcel	M ^a de las Mercedes	Molina de Aragón	Guadalaxara	1933-34
88.Rodríguez Suárez	Amalia	Villafranca del Bierzo	León	1933-34 1941-45
89.Rodríguez Suárez	Raquel	Villafranca del Bierzo	León	1933-34 1941-45
90.López Pereira	M ^a Gloria	Vigo	Pontevedra	1933-35
91.Martínez Viqueira	Josefina	Santiago	A Coruña	1933-35
92.Abal Mieites	M ^a del Carmen	A Pobra do Caramiñal	A Coruña	1933-36 1939-40
93.Fernández Penedo	Mercedes	Lugo	Lugo	1933-36 1939-40
94.Franco Toimil	M ^a Rosa	Ares	A Coruña	1933-36
95.Lema Pintos	M ^a Luisa	Santiago	A Coruña	1933-36 1939
96.Vizoso López	M ^a Carmen	Ferrol	A Coruña	1933-42
97.Guitián Carballal	Jesusa	Santiago	A Coruña	1934-35 1939 1939-41

98.	Panisse Ferrer	M ^a del Pilar	A Coruña	A Coruña	1934-35
99.	Silva González	Ramona	Cambados	Pontevedra	1934-35
100.	Amador Moreira	M ^a Luisa	Nogueira	Ourense	1934-36 1939-40
101.	Bouzo Santiago	María	Ourense	Ourense	1934-36 1939
102.	Cao Prieto	M ^a Luisa	Santa Marta de Ortigueira	A Coruña	1934-36
103.	Corbal Arrufana	Juana M ^a	Barcelona	Barcelona	1934-36 1939-40
104.	Dios Mosquera de	M ^a Lourdes	Boiro	A Coruña	1934-36 1939-42
105.	Gil Iglesias	M ^a Dolores	Muros	A Coruña	1934-36 1939-42
106.	Maceira Vidán	Amalia	Santiago	A Coruña	1934-36 1939-42
107.	Marcos Raña	Luisa	A Coruña	A Coruña	1934-36 1939-40
108.	Martínez Fernández	Leonor	Vigo	Pontevedra	1934-36 1939-40
109.	Puig Gaité	Mercedes	Pontevedra	Pontevedra	1934-36 1939

					1939-40
110.	Riestra Limeses	Mª del Rosario	Pontevedra	Pontevedra	1934-36
					1939-40
111.	Romero González	Mª del Carmen	Vigo	Pontevedra	1934-36
					1939-40
112.	Soto Noya	Josefa	Santiago	A Coruña	1934-36
					1942-44
113.	Vázquez Garriga	Mª de la Concepción	Santiago	A Coruña	1934-36
114.	Villamarín Bobillo	Mª del Pilar	Vigo	Pontevedra	1934-41
115.	Díez Robles	Mª Ángeles	Matallana	León	1935-36
116.	Fernández Garrido	Marina	Monforte de Lemos	Lugo	1935-36
117.	Hernández Castro	Antonia	Fuenterrabía	Guipúscoa	1935-36
118.	Larraz Moreno	Mª Carmen	Estella	Navarra	1935-36
					1939-40
119.	Montaña Gutiérrez	Alicia	Nalda	A Ríoxa	1935-36
					1939
					1939-42
120.	Pérez y Pérez	Teonila	Noia	A Coruña	1935-36
					1939-42

121.	Regueira Sánchez	Orosia	A Coruña	A Coruña	1935-36 1939-42
122.	Maestu Novoa	Pilar	Vigo	Pontevedra	1935-40
123.	Sardina Gallego	M ^a Teresa			1938
124.	Martín Caloto	M ^a Ángeles	Ourense	Ourense	1939
125.	Ubal Mieitez	Carmen	A Pobra do Caramiñal	A Coruña	1939
126.	Álvarez Montero	M ^a del Pilar	Beade	Ourense	1939-40
127.	Alvariño González	Ángeles	Serantes	A Coruña	1939-40
128.	Ardanaz Diez	Victoria	Artajona	Navarra	1939-40
129.	Benjumea Medina	M ^a del Pilar	Sevilla	Sevilla	1939-40
130.	Caamaño Moreda	Alejandrina	Trazo	A Coruña	1939-40
131.	Caño García	M ^a del Carmen	Valdemelero de los Valles	Valladolid	1939-40
132.	Díaz Ligüeri	Mercedes	San Sebastián	Guipúscoa	1939-40
133.	Díez Arenas	Herminia	León	León	1939-40
134.	Fernández Núñez	M ^a del Carmen	Ferreira de Pantón	Lugo	1939-40
135.	Fernández Soto	Olga	Bahía	Brasil	1939-40
136.	Fernández Vázquez	Josefa	A Habana	Cuba	1939-40

137.	García Munín	M ^a Pilar	Ribadavia	Ourense	1939-40
138.	Gómez Limia	Dolores	Villaza	Ourense	1939-40
139.	Lamas García	Ludivina	Valdoviño	A Coruña	1939-40
140.	Larrañaga Urquiola	M ^a Concepción	Villarreal de Urruchua	Guipúscoa	1939-40
141.	Lomba Uzal	Carlota	Santiago	A Coruña	1939-40
142.	Marescot García	M ^a Carmen	Pontevedra	Pontevedra	1939-40
143.	Martín Nogueira	Mercedes	Santiago	A Coruña	1939-40
144.	Mosquera Tristán	M ^a Josefa	Santiago	A Coruña	1939-40
145.	Murguizu Azumendi	Dolores	Eibar	Guipúscoa	1939-40
146.	Núñez Aparicio	Concepción	Ponferrada	León	1939-40
147.	Ochoa Carrasco	Ramona	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1939-40
148.	Pedreira de Arce	M ^a Concepción	Lugo	Lugo	1939-40
149.	Piñeiro Carracedo	M ^a Luisa	Pontevedra	Pontevedra	1939-40
150.	Portugal Soto	M ^a del Socorro	Cea	Ourense	1939-40
151.	Rey Rodríguez	Josefa	Ponte Arnedo	Ourense	1939-40
152.	Rios Pérez	Purificación	Santiago	A Coruña	1939-40
153.	Rivas Pichel	Marta	Lalín	Pontevedra	1939-40

154.	Rivera Guitián	Mª Carmen	Noia	A Coruña	1939-40
155.	Ruiz de Huidobro Sánchez	Mercedes	Cuenca	Cuenca	1939-40
156.	Sagastasoloa Urtiaga	Lucía	Mallabia	Biscaia	1939-40
157.	Silvoso Touriño	Lucía	Moraña	Pontevedra	1939-40
158.	Suárez y Suárez	Mª Rosario	La Vid	León	1939-40
159.	Tobío Fernández	María	Santiago	A Coruña	1939-40
160.	Torre Torre	Carmen	Pontevedra	Pontevedra	1939-40
161.	Berio Atehortúa Paradigorria	Esther	Elorrio	Biscaia	1939-41
162.	Blanco Sesto	Mercedes	Caldas de Reis	Pontevedra	1939-41
163.	Brocos Blanco	Mª del Pilar	Carnota	A Coruña	1939-41
164.	Caamaño Guedes	Olga	Ourense	Ourense	1939-41
165.	García Barrio	Mª Blanca	Las Quintanillas	Burgos	1939-41
166.	González Rovira	Mª del Pilar	Cambados	Pontevedra	1939-41
167.	Kaifer Asenjo	Mª Concepción	Bilbao	Biscaia	1939-41
168.	Pardo Martínez	Florinda	Villafranca del Bierzo	León	1939-41
169.	Rúa Pintos	Carmen	Santiago	A Coruña	1939-41

170.	Silva González Estrella		Cambados	Pontevedra	1939-41
171.	Vázquez Folque	Mª Teresa	Vigo	Pontevedra	1939-41
172.	Crespi González	Alicia	Pontevedra	Pontevedra	1939-42
173.	Gómez Santín	Sira Consuelo	Villafranca del Bierzo	León	1939-42
174.	González Martínez	Enma	Cangas	Pontevedra	1939-42
175.	Juanas Molinero	Matilde	Madrid	Madrid	1939-42
176.	Martínez Torres	María	Pontevedra	Pontevedra	1939-42
177.	Sánchez García	Enriqueta	Curtis	A Coruña	1939-42
178.	Soler Eléxpuru	Asunción	Vigo	Pontevedra	1939-42
179.	Velasco Álvarez	Mª Dolores	Oviedo	Asturias	1939-42
180.	Acosta de Andrés	Teresa	Santiago	A Coruña	1939-43
181.	Barrera Ramallo	Adela	Santiago	A Coruña	1939-43
182.	Casal Paz	Avelina	Porto do Son	A Coruña	1939-43
183.	Conde Pena	Mª Carmen	Allariz	Ourense	1939-43
184.	Fernández Merino	Josefa Concepción	Baños de Molgas	Ourense	1939-43
185.	Fernández Vázquez	Mª Elena	A Coruña	A Coruña	1939-43
186.	Ferrín Moreiras	Pastora	Ourense	Ourense	1939-43

1950-51					
187.	Fojón Martínez	Mª del Pilar	A Coruña	A Coruña	1939-43
188.	González Albardonedo	Marina	Silleda	Pontevedra	1939-43
189.	López Porto	Mª Mercedes	Ferrol	A Coruña	1939-43
190.	Magariños Leis	Mª Josefa Esther	Negreira	A Coruña	1939-43
191.	Martínez Ramos	Mª Mercedes	Sigüeiro	A Coruña	1939-43
192.	Otero Novoa	Elena	Ramirás	Ourense	1939-43
193.	Panisse Ferrer	Mª del Carmen	A Coruña	A Coruña	1939-43
194.	Pardo Bedía	Mercedes	Santiago	A Coruña	1939-43
195.	Pardo Fernández	Mª Felisa	Santiago	A Coruña	1939-43
196.	Pérez Cabeza	Marina	Santiago	A Coruña	1939-43
197.	Pintos Carnicero	Aureliana	Santiago	A Coruña	1939-43
198.	Rey Simonelli	Magdalena	Bos Aires	Arxentina	1939-43
199.	Rivera Ageitos	Mª Carmen	Noia	A Coruña	1939-43
200.	Rodríguez Freire	Mª Dolores	Santiago	A Coruña	1939-43
201.	Rodríguez- Moldes Ramos	Mª Asunción	Castropol	Asturias	1939-43
202.	Sueiro Rey	Aparición	Sanxenxo	Pontevedra	1939-43
203.	Vázquez Souto	Mª Celsa	A Coruña	A Coruña	1939-43

204.	Yebra-Pimentel Vidal	Aurelia	Agolada	Pontevedra	1939-43
205.	Bandín Villoch	Joaquina	A Pobra do Caramiñal	A Coruña	1939-44
206.	Fole Vilar	Etvina	Cambados	Pontevedra	1939-44
207.	Fuentes Portals	Josefa	Outes	A Coruña	1939-44
208.	López Alonso	Olga M ^a Concepción	Vigo	Pontevedra	1939-44
209.	Mayoral Simón	Eloísa	Zaragoza	Zaragoza	1939-44
210.	Peña Rodríguez	M ^a Carmen	Vilalba	Lugo	1939-44
211.	Pineda Arenas	M ^a Isabel	Tui	Pontevedra	1939-44
212.	Pita Merino	Emilia	Santander	Cantabria	1939-44
213.	Pomares Zárate	M ^a Dolores	Cambados	Pontevedra	1939-44
214.	Puente Domínguez	Matilde	Santiago	A Coruña	1939-44
215.	Rios Suárez	María	Santiago	A Coruña	1939-44
216.	Rivas Crespo	M ^a Josefa	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1939-44
217.	Sande Tristán	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1939-44
218.	Sande Tristán	M ^a Dolores	Santiago	A Coruña	1939-44
219.	Vázquez Gesto	M ^a Dolores	A Baña	A Coruña	1939-44
220.	Bernárdez Caamaño	M ^a Ángeles	Vigo	Pontevedra	1939-45
221.	García Saenz- Díez	M ^a Asunción	Pontevedra	Pontevedra	1939-45

222.	Gimeno Bañón	Victoria	Manzanares	Ciudad Real	1939-45 1956-57
223.	González Campos	Josefa	Maside	Ourense	1939-45
224.	Pita Merino	Hispana	Deusto	Biscaia	1939-45
225.	Rios Nogueira	Constantina	Santiago	A Coruña	1939-45
226.	Togores Paramés	Mª del Pilar	Madrid	Madrid	1939-45
227.	Beltrán Pastor	Consuelo	Redondela	Pontevedra	1939-46
228.	Gimeno Bañón	Fé	Manzanares	Ciudad Real	1939-46
229.	Gómez Barbeito	Elvira	A Coruña	A Coruña	1939-46
230.	Marugán Sánchez	María	Tornavacas	Cáceres	1939-47
231.	Puig Rial	Mª Socorro	Vigo	Pontevedra	1939-47
232.	Arrazola Echevarría	Mª Dolores	Cestona	Guipúscoa	1940-41
233.	García Suevos-Díez	Mª Asunción	Pontevedra	Pontevedra	1940-41
234.	Montero Cid	Silvia	A Habana	Cuba	1940-41
235.	Paradiñeiro Pedreda	Isaura	Pobra de Brollón	Lugo	1940-41
236.	Rodríguez Pardo	Luisa	Villacarralón	Valladolid	1940-41
237.	Soto Cardero	Mª Luisa	Lugo	Lugo	1940-41
238.	Andión Prieto	Carmela Josefa	Ciego de Ávila	Cuba	1940-42

239.	González Criado	M ^a Carmen	Monterrubio de la Sierra	Salamanca	1940-42
240.	Plaza Martínez	M ^a Mercedes	Villaldemiro	Burgos	1940-42
241.	Torres Casasempere	Consuelo	Segovia	Segovia	1940-42
242.	Vila Bela	Mercedes da	Bos Aires	Arxentina	1940-42
243.	Camiñas Fernández	Amalia	Chantada	Lugo	1940-43
244.	Chao Quintana	Aurora	Ourol	Lugo	1940-43
245.	Fernández Ruibal	M ^a de la Concepción	Bembibre	León	1940-43
246.	Fernández de la Torre	Ángela	Boqueixón	A Coruña	1940-45
247.	Freire Rial	Ángela	Negreira	A Coruña	1940-45 1958-59
248.	García Guerra	Consuelo	Sobrado dos Monxes	A Coruña	1940-45
249.	García-Rodeja Fernández	M ^a Luisa	Oviedo	Asturias	1940-45
250.	Pérez García	Marina	Vigo	Pontevedra	1940-45
251.	Rodríguez Veiga	Eulalia	A Coruña	A Coruña	1940-45
252.	Santos Matesanz	Guadalupe	Porriño	Pontevedra	1940-45
253.	Tobío Fernández	Minia	Santiago	A Coruña	1940-45
254.	Troche Palacios	Isabel	A Coruña	A Coruña	1940-45
255.	Vaamonde	M ^a Teresa	Santiago	A Coruña	1940-45

Mallo						
256.	Amado Astray	Josefa	Vimianzo	A Coruña	1940-46	
257.	Corbal	Ana Mª	Pontevedra	Pontevedra	1940-46	
	Portasany					
258.	Ferreiroa	Olga	Ourense	Ourense	1940-46	
	Sánchez					
259.	Mazaira	Mª Mercedes	Melide	A Coruña	1940-46	
	Salgado					
260.	Pereiras	Mª Luisa	Silleda	Pontevedra	1940-46	
	Espiño					
261.	Tenreiro	Rosa	Baiona	Francia	1940-46	
	Brochón					
262.	Cachafeiro	Mª	Cerdedo	Pontevedra	1940-47	
	Cachafeiro	Concepción				
263.	Rey Rapariz	Mª Cruz	Santiago	A Coruña	1940-47	
264.	Caamiñas	Amalia	Chantada	Lugo	1941-42	
	Fernández					
265.	Castañal	Mª Esther	Meira	Lugo	1941-42	
	Rancaño					
266.	Iglesias	Mª del Pilar	San Martín	Madrid	1941-42	
	Álvarez		de			
			Valdeiglesias			
267.	Montenegro	Mª Asunción	Vigo	Pontevedra	1941-42	
	López					
268.	Rios Suárez	Mª Josefa	Vilagarcía de	Pontevedra	1941-42	
			Arousa			
269.	Rodríguez	Mª Rosario	Briviesca	Burgos	1941-42	
	Fernández					
270.	Toranzo	Mª Milagrosa	Villalpando	Zamora	1941-42	
	Iglesias					
271.	Zapata	Elvira	Madrid	Madrid	1941-42	
	Cachaza					

272.	Zapata Cachaza	Herminia	Madrid	Madrid	1941-42
273.	Zurimendi Música	M ^a Concepción	Bilbao	Biscaia	1941-42
274.	Daporta Oubiña	M ^a Carmen	Cambados	Pontevedra	1941-43
275.	Espiñeira García	Carmen	Villestro	A Coruña	1941-43
276.	Gutiérrez Silva	M ^a Milagros	Santiago	A Coruña	1941-43
277.	Hervada Carnero	M ^a de la Paz	A Coruña	A Coruña	1941-43
278.	Sisto Martínez	Natalia	A Habana	Cuba	1941-43
279.	Blanco Vázquez	Nieves	Santiago	A Coruña	1941-44
280.	Flecha Pérez	M ^a Mercedes	Bilbao	Biscaia	1941-44
281.	González Blanco	M ^a Elena	Quiroga	Lugo	1941-44
282.	González Paz	Rita	Santiago	A Coruña	1941-44
283.	Gullán Campoamor	M ^a Ángeles	Santa Colomba	León	1941-45
284.	Marra Rodríguez	M ^a Luisa	Santiago	A Coruña	1941-45
285.	Martínez de Rituerto Calderón	Margarita	Burgos	Burgos	1941-45
286.	Bermejo García	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1941-46
287.	Fernández Pardeiro	M ^a del Pilar	Castro de Rei (Mos)	Lugo	1941-46
288.	González Estébanez	María	Reinosa (Peñacastillo)	Cantabria	1941-46

289.	Lamelo Díaz	M ^a Dolores	O Saviñao	Lugo	1941-46
290.	Sanmartín Cornes	M ^a del Carmen	Pontevedra	Pontevedra	1941-46
291.	Seoane Camba	M ^a Concepción	Abegondo (Leiro)	A Coruña	1941-46
292.	Fernández Aperribay	M ^a Carmen	A Coruña	A Coruña	1941-47
293.	Fernández Reija	M ^a Rosa	Lugo	Lugo	1941-47
294.	González Peón	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1941-47
295.	Valcarce Pestaña	M ^a Luisa	Lugo	Lugo	1941-47
296.	Vilar López	Olga	Camagüey	Cuba	1941-47
297.	Asorey Andaluz	M ^a Concepción	Santiago	A Coruña	1941-48
298.	Jaureguizar e Isasi	Natividad	Bermeo	Biscaia	1941-48
299.	Fernández Fernández	Ramona	Muros	A Coruña	1941-49
300.	Bilbao Quintana	Encarnación	Bilbao	Biscaia	1942-43
301.	Rodríguez Pereira	Carmen	A Cañiza	Pontevedra	1942-43
302.	Sueiras Varela	Manuela			1942-43
303.	Taibo García	Amalia			1942-43
304.	Vázquez Fernández	M ^a Encarnación	Santiago	A Coruña	1942-43
305.	Rodríguez Fernández	Irene	Vegadeo	Asturias	1942-44

306.	Ruibal Carballal	M ^a del Pilar	Santiago	A Coruña	1942-44
307.	Salgado Rodríguez	M ^a Concepción	Melide	A Coruña	1942-44
308.	Sande Leis	Asunción	Santiago	A Coruña	1942-44
309.	Martínez Torres	M ^a Dolores	Pontevedra	Pontevedra	1942-45
310.	Mateo Eguren	M ^a Begoña	Bilbao	Biscaia	1942-45
311.	Villegas Valcárcel	Adela	Monforte de Lemos	Lugo	1942-45
312.	Estellés Planells	Isabel	A Coruña	A Coruña	1942-46
313.	Ortiz Vieira	M ^a Carmen	Pontevedra	Pontevedra	1942-46
314.	Vázquez Méndez	M ^a del Carmen	Monterroso (Sanbreixo)	Lugo	1942-46
315.	Vieitez Costizo	M ^a Guillermina	Pontevedra	Pontevedra	1942-46
316.	Bermejo Goday	M ^a del Pilar	Santiago	A Coruña	1942-47
317.	Carballido Ramallo	Obdulia	Santiago	A Coruña	1942-47
318.	Daviña Rey	Julia M ^a	Santiago	A Coruña	1942-47
319.	Fondevila Mato	M ^a Josefa	A Estrada	Pontevedra	1942-47
320.	García-Rodeja Fernández	M ^a Carmen	Pontevedra	Pontevedra	1942-47
321.	Lucas Álvarez	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1942-47
322.	Pazos Carballo	M ^a Benita	Lalín	Pontevedra	1942-47

(Santiso)					
323.	Peña del Rio	Mª Carmen			1942-47
324.	Rodríguez Pereira	Luz Josefa	Moraña	Pontevedra	1942-47
325.	Sánchez Pazos	María	Ourense	Ourense	1942-47
326.	Ameijeiras Rodríguez	María	Xeve	Pontevedra	1942-48
327.	Baíllo Aurrecoechea	Rosario Mª Isabel	Guecho	Biscaia	1942-48
328.	Díez Taboada	Mª Concepción	Burgos	Burgos	1942-48
329.	López Rodríguez	Mª del Carmen	Foz	Lugo	1942-48 1957-58
330.	Martínez Pombo	Clotilde		Porto Rico	1942-48
331.	Meijomín Carballo	Luisa Remedios	Lalín (Santiso)	Pontevedra	1942-48
332.	Méndez Isla	Mª Concepción	Baiona	Pontevedra	1942-48
333.	Rodríguez Mor	Mª Emilia	Ares	A Coruña	1942-48
334.	Sopena Somoza	Mª Encarnación	Sarria	Lugo	1942-48
335.	Couceiro Pavón	Isabel	Ourense	Ourense	1942-49
336.	Sancho Merino	Elisa	Fuensaldaña	Valladolid	1942-49
337.	Vidal Artaza	Mª Josefa	Muros	A Coruña	1942-49

338.	Fernández González	M ^a Ángeles	Ribadavia	Ourense	1942-50
339.	Rasilla Barros	M ^a Carmen	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1942-50
340.	Couceiro Pavón	Elisa	Ourense	Ourense	1942-51
341.	Veiga Castro	M ^a Encarnación	Verín	Ourense	1942-52
342.	Valera Fornés	M ^a Mercedes	Barcelona	Barcelona	1942-53
343.	Barrera Doval	M ^a Carmen	Madrid	Madrid	1943-44
344.	García Alén	M ^a Rita Electra	Mourente	Pontevedra	1943-44
345.	García Rubio	Rafaela			1943-44
346.	Martínez Pereira Fernández	Ovidia			1943-44
347.	Maza Sainz de la Fuente	M ^a Josefa de la			1943-44
348.	Riva Valdés	Consuelo	Santiago	A Coruña	1943-44
349.	Rodilla Rodríguez	Josefa			1943-44
350.	Abad Flores	M ^a Mercedes	Camagüey	Cuba	1943-45
351.	Blanco Gestoso	Jesusa Dolores	A Estrada	Pontevedra	1943-45
352.	García Suárez	África	Ciudad Real	Ciudad Real	1943-45
353.	Pereiro Miguens	M ^a Elisa	Santiago	A Coruña	1943-45

354.	Villaverde Rios	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1943-45
355.	Castro Vilela	Palmira	Bos Aires	Arxentina	1943-46
356.	Raimundo Yañez	M ^a Pilar			1943-46
357.	Sánchez de Santiago	M ^a Consolación	O Rosal	Pontevedra	1943-46
358.	Calvo Carnota	M ^a del Carmen	Ordes	A Coruña	1943-47
359.	García Teijo	M ^a Carmen	Betanzos	A Coruña	1943-47
360.	Carballido Estévez	Aurora	A Guarda	Pontevedra	1943-48
361.	Carballido Ramallo	M ^a Pilar	Santiago	A Coruña	1943-48
362.	Díaz y Díaz	Ana M ^a	Mugardos	A Coruña	1943-48
363.	Freire Rial	María	Negreira	A Coruña	1943-48
364.	Lorenzo López	Matilde	Santiago	A Coruña	1943-48
365.	Marescot Fernández	Ramona Claudia	Pontevedra	Pontevedra	1943-48
366.	Painceira Sandomingo	M ^a Luisa	A Cañiza	Pontevedra	1943-48
367.	Pereira Vázquez	M ^a Concepción	Parada de Sil	Ourense	1943-48
368.	Valcarce Pestaña	M ^a Trinidad	Lugo	Lugo	1943-48
369.	Caramés Torres	M ^a Lourdes	Santiago	A Coruña	1943-49
370.	Cepeda Vidal	Isaura	Santiago	A Coruña	1943-49

371.	Gallego Nogueira	Josefa Dolores	Portas	Pontevedra	1943-50
372.	Martínez Fernández	María	Ribeira	A Coruña	1943-50
373.	Ramos Fernández	M ^a Dolores	A Habana	Cuba	1943-50
374.	Sánchez Veiga	M ^a Ángeles	San Amaro	Ourense	1943-50
375.	Álvarez Casi	M ^a del Carmen	San Sebastián	Guipúscoa	1943-51
376.	Balboa Fuentes	Josefa	A Coruña	A Coruña	1943-52
377.	Álvarez Carvallo	M ^a Carmen	Lugo	Lugo	1944-45
378.	Cancelo Veiga	Araceli	Tetuán	Marrocos	1944-45
379.	Guitián Ojea	Concepción	Cristosende	Ourense	1944-45
380.	Lema Rodríguez	M ^a Dolores	Santiago	A Coruña	1944-45
381.	Sevilla Reiriz	Manuela	Ribeira	A Coruña	1944-45
382.	Alonso Blanco	Blanca Josefina	Pontedeume	A Coruña	1944-46
383.	González Carrero	Carmen	Santiago	A Coruña	1944-46
384.	Largacha Calzada	M ^a Jesús	Bilbao	Biscaia	1944-46
385.	Sánchez- Brunete Casado	María	Maceda	Ourense	1944-46
386.	Blanco Estévez	Josefa	Cotobade	Pontevedra	1944-47
387.	Barbeiro López	Josefa	A Coruña	A Coruña	1944-48

388.	Grueiro Rodríguez	Mª Mercedes	Ferrol	A Coruña	1944-48
389.	López Villasenín	Mª Esther	Santiago	A Coruña	1944-48
390.	Martínez Ramos	Herminia	Sigüeiro	A Coruña	1944-48
391.	Varela Ferreño	Ana Mª	Santiago	A Coruña	1944-48
392.	Albo Alonso	Ana Mª	Santurce	Biscaia	1944-49
393.	García Pereira	Esther	Santiago	A Coruña	1944-49
394.	Rodríguez García	Mª Carmen	Ceuta	Cádiz	1944-49
395.	Vázquez Boedo	Mª Victoria	Palas de Rei	Lugo	1944-49
396.	Cambeiro Agulleiro	Manuela	Carnota	A Coruña	1944-50
397.	Canel López	Mª Luisa	Figueras	Asturias	1944-50
398.	Pérez Domínguez	Camila	Toen	Ourense	1944-50
399.	Rodríguez Álvarez	Mª Teresa	A Habana	Cuba	1944-50
400.	Suárez Guntín	Emilia	Vigo	Pontevedra	1944-50
401.	Alves García	Ana Mª	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1944-51
402.	Pumar Garrido	Margarita	Ourense	Ourense	1944-51
403.	Somoza Villaronga	Mª Clara	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1944-51
404.	Romay Folla	Mª Emilia	Ferrol	A Coruña	1944-52
405.	Cortain Díaz	Mª Jesús	Lugo	Lugo	1945-46

406.	González González	M ^a Esther	Beade	Ourense	1945-46
407.	López Álvarez	Matilde	Santiago	A Coruña	1945-46
408.	Lucia Rieu	M ^a del Carmen			1945-46
409.	Méndez Isla	M ^a Consolación	Renedo	Palencia	1945-46
410.	Paredes Antelo	Eloísa	Rial	A Coruña	1945-46
411.	Pérez García	M ^a Josefa			1945-46
412.	Planna Mouné	Magdalena		Tarragona	1945-46
413.	Suárez Camino	Juana	Santiago	A Coruña	1945-46
414.	Tarrío Martínez	Concepción			1945-46
415.	Tuñas González	M ^a Mercedes	Santiago	A Coruña	1945-46
416.	Espinosa Roji	Manuela	Ferrol	A Coruña	1945-48
417.	Fábrega Congost	M ^a Dolores	Figueres	Xirona	1945-48
418.	Pedrosa Anz	M ^a Rosario	Ourense	Ourense	1945-48
419.	Ruiz Abajo	Rosario	Madrid	Madrid	1945-48
420.	Ubillos Sánchez	Vicenta	San Rafael	Segovia	1945-48
421.	Barbosa Quicler	M ^a Teresa	Vigo	Pontevedra	1945-50
422.	Casais Fernández	María	Boiro	A Coruña	1945-50
423.	González Paz	Clotilde	Santiago	A Coruña	1945-50

424.	Serrano López	Mª Carmen	Villarramiel	Palencia	1945-50
425.	Valles Herrero	Mª del Pilar	A Coruña	A Coruña	1945-50
426.	Vázquez Gesto	María	Santiago	A Coruña	1945-50
427.	Bouzo Vázquez	Mª Dolores	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1945-51
428.	Diz-Lois Martínez	Mª Teresa	Pontevedra	Pontevedra	1945-51
429.	Novoa Pérez	Mª Teresa	Ourense	Ourense	1945-51
430.	Novoa Vázquez	Digna	Vigo	Pontevedra	1945-51
431.	Osset González-Rico	Mª Dolores	Lugo	Lugo	1945-51
432.	Oterino Romero	Mª Carmen	Verín	Ourense	1945-51
433.	Verde Fernández	Mª Lucila	Santiago	A Coruña	1945-51
434.	Gamallo Pardo	Agripina	Ponteareas	Pontevedra	1945-52
435.	Paz Solla	Mª Lucía	Ribadumia	Pontevedra	1945-52
436.	Vila García	Ofelia		Cuba	1945-52
437.	Basanta Curbera	Rosa Mª	Vilalba	Lugo	1945-53
438.	Morlón do Campo	Alejandrina	Vigo	Pontevedra	1945-53
439.	Santaló Ossorio	Mª Paz	Santiago	A Coruña	1945-53
440.	Fernández Toca	Mª Teresa	Barcena	Cantabria	1945-54
441.	Lizarraga Larraz	Mª Catalina	Leitza	Navarra	1945-54

442.	Rielo Valcárcel	Mª Elvira	Pol (Cirio)	Lugo	1945-54
443.	Rey Burillo	Mª Jesús	Negreira	A Coruña	1945-56
444.	Álvarez Entralgo	Mª José	Xixón	Asturias	1946-47
445.	Carreira Carballal	Lucrecia	Santiago	A Coruña	1946-47
446.	Grueiro Rodríguez	Encarnación	Ferrol	A Coruña	1946-47
447.	Hernández Sánchez	Amelia	Badaxoz	Badaxoz	1946-47
448.	Nicol Merino	Rosa			1946-47
449.	Durán Martínez	Mª Teresa	Barcelona	Barcelona	1946-48
450.	Duro Parada	Mª Josefa	Arzúa	A Coruña	1946-48
451.	Fort Ramis	Pilar	Maia de Montcal	Xirona	1946-48
452.	Gómez Valgañón	Vicenta			1946-48
453.	González Martínez	Cecilia	Quintanilla de Vivar	Burgos	1946-48
454.	Rivas Crespo	Mª Luz	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1946-48
455.	Rodríguez Varela	Mª Dolores	Castroverde	Lugo	1946-48
456.	Vidal Pereira	Antonia	Arcade	Pontevedra	1946-48
457.	Rodicio Quevedo	Adelaida	San Xoan de Rio	Ourense	1946-49
458.	Domínguez Crespo	Carmen	Redondela	Pontevedra	1946-50

459.	González González	M ^a del Carmen	Carballiño	Ourense	1946-51
460.	Herranz Rodríguez	Encarnación	Tui	Pontevedra	1946-51
461.	Latas López	M ^a Elena	Lugo	Lugo	1946-51
462.	Loureiro Blanco	Camila	Taboadela	Ourense	1946-51
463.	Motilla Lozano	M ^a Luisa	Bos Aires	Arxentina	1946-51
464.	Vázquez Sánchez	Rosalía	Ribadavia	Ourense	1946-51
465.	Fabeiro García	M ^a Dolores	Negreira	A Coruña	1946-52
466.	Gandasegui Ramos	Francisca	Oleiros (Sta. M ^a de Mera	A Coruña	1946-52
467.	González Pérez	Milagros	Toen	Ourense	1946-52
468.	Hermida González	M ^a Teresa	Santiago	A Coruña	1946-52
469.	Méndez Moreiras	Carmela de los Ángeles	Ourense	Ourense	1946-52
470.	Remacha González	Sagrario	Villafranca del Bierzo	León	1946-52
471.	Sarasquete Alonso	M ^a Dolores	Ribeira	A Coruña	1946-52
472.	Carou Rodríguez	M ^a Isabel	Madrid	Madrid	1946-53
473.	Ferreirós Espinosa	M ^a Concepción	Poio	Pontevedra	1946-53
474.	López Campo	Julia	Lugo	Lugo	1946-53

475.	López Rodríguez	Ana	A Habana	Cuba	1946-53
476.	Raposo Botana	Mª Dolores	Santiago	A Coruña	1946-54
477.	Valles Herrero	María	A Coruña	A Coruña	1946-54
478.	López Campo	Mª Carmen	Lugo	Lugo	1946-57
479.	Rodríguez López	Amparo	Ferrol	A Coruña	1946-57
480.	Ferreirós Espinosa	Lucía Mercedes	Poio	Pontevedra	1946-58
481.	Soneira Maside	Amelia	Santiago	A Coruña	1946-59
482.	García-Ramos Mariño	Julia	A Coruña	A Coruña	1946-60
483.	Lameló Díaz	Mª Teresa	O Saviñao	Lugo	1946-60
484.	Montes de Celis	Elvira	Madrid	Madrid	1946-60
485.	Bidasolo Ibarguren	Mª Crescencia	Ibarranguelua	Biscaia	1947-48
486.	Fernández Blanco	Cleofé			1947-48
487.	Gutiérrez Fernández	Mª Pilar			1947-48
488.	López Díez	Concepción			1947-48
489.	López Luaces	Carmen	Oriente	Cuba	1947-48
490.	Represa Rodríguez	Mª Luz	Ourense	Ourense	1947-48
491.	Formoso Prego	Mª Concepción	A Coruña	A Coruña	1947-49

492.	Pensado Iglesias	M ^a Concepción	Santiago	A Coruña	1947-49
493.	Pérez del Oro	M ^a Consuelo	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1947-49
494.	Sánchez González	Talía	Mondoñedo	Lugo	1947-49
495.	Esperante Molinos	M ^a Carmen	Outes	A Coruña	1947-50
496.	Marugán Sánchez	M ^a Úrsula			1947-50
497.	Pérez Zunzunegui	Alicia	Salceda	Pontevedra	1947-50
498.	Nuño Gallas	Carmen	Torreón (Coahuila)	México	1947-51
499.	Regueiro Sanjuan	Consuelo	Lugo	Lugo	1947-51
500.	Rio Vázquez	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1947-51
501.	Garazo Posada	Purificación	Vigo	Pontevedra	1947-52
502.	Méndez Miaja	M ^a Rosario	Santiago	A Coruña	1947-52
503.	Saez Aguado	M ^a Dolores	San Martín	Burgos	1947-52
504.	Zotes Fernández	Amalia	Grajal	León	1947-52
505.	Bello Castiñeiras	M ^a Paz	Santiago	A Coruña	1947-53
506.	Gómez Iglesias	Olga	Santiago	A Coruña	1947-53
507.	Martínez Fernández	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1947-53
508.	Santiago Rodríguez	M ^a Mercedes de	Santiago	A Coruña	1947-53

509.	Vaamonde Mallo	Mª Mercedes	Santiago	A Coruña	1947-53
510.	Virgós Cea	Mª Rosario	Pontevedra	Pontevedra	1947-53
511.	López Rodríguez	Isabel	A Habana	Cuba	1947-54
512.	Sánchez Posse	Mª Carmen	Sada	A Coruña	1947-54
513.	González Vázquez	Olimpia	Ourense	Ourense	1947-55
514.	Paz Andrade	Mª Inmaculada	Pontevedra	Pontevedra	1947-56
515.	Mejuto Iglesias	Amelia	Bos Aires	Arxentina	1947-57
516.	Oro Frade	Mª Luisa	Agolada	Pontevedra	1947-57
517.	Couso Noya	Mª Soledad	Santiago	A Coruña	1947-60
518.	Cameselle Viña	Carmen	Teresa	Castellón	1948-49
519.	Domingo Rodríguez	Mª Carmen	A Coruña	A Coruña	1948-49
520.	Domínguez Campo	Carmen			1948-49
521.	Martínez Combo	Mª Clotilde		Porto Rico	1948-49
522.	Ochoa Anciola	Ana Mª	Luarca	Asturias	1948-49
523.	Rodríguez de Castro	Florinda	Cistierna	León	1948-49
524.	Vázquez Raposo	Benigna	Vigo	Pontevedra	1948-49
525.	García Robles	Pilar	La Robla	León	1948-50
526.	Ceano-Vivas Martín	Mª Dolores	Ceuta	Cádiz	1948-51

527.	Villares Valdés	Mª Luisa	Santiago	A Coruña	1948-51
528.	Fernández Suárez	Ana Mª	Salinas	Asturias	1948-52
529.	Matilla Lozano	Mª Luisa	Madrid	Madrid	1948-52
530.	Solla Orjales	Mª Purificación	Santiago	A Coruña	1948-52
531.	Tizón Covelo	Margarita	Vigo	Pontevedra	1948-52
532.	Varela Taboada	Josefa	Ourense	Ourense	1948-52
533.	Castro Getino	Mª Rosa	Gallegos	León	1948-53
534.	Eiján Moyano	Mª Luz	A Coruña	A Coruña	1948-53
535.	Lorenzo Otero	Mª Carmen	Ames	A Coruña	1948-53
536.	Raposo Botana	María	Santiago	A Coruña	1948-53
537.	Rodríguez Rodríguez	Mª Teresa	Carballiño	Ourense	1948-53
538.	Ares Posada	Mª Concepción	Lourenzá	Lugo	1948-54
539.	Boado Vázquez	Mª Dolores	Boimorto	A Coruña	1948-54
540.	Fernández Vilas	Mª Pilar	Santiago	A Coruña	1948-54
541.	García-Ramos Mariño	Elvira	A Coruña	A Coruña	1948-54
542.	González Abralles	Mª Mercedes	Santiago	A Coruña	1948-54
543.	Lareo López	Mª Carmen	Silleda	Pontevedra	1948-54
544.	López Lage	Mª Concepción	Lugo	Lugo	1948-56

545.	García Piñeiro	Rita Mª	Santiago	A Coruña	1948-58
546.	Gómez Aguerre	Rosalía	Lugo	Lugo	1948-58
547.	Castiñeiras Guerra	Mª del Carmen	Pontecesures	Pontevedra	1948-59
548.	Verde Fernández	Mª Alicia	Santiago	A Coruña	1948-60
549.	Carballal Barreiro	Dolores			1949-50
550.	Fernández Sampedro	Mª Teresa	Ribeira	A Coruña	1949-50
551.	Latas López	Mª Carmen	Pontevedra	Pontevedra	1949-50
552.	Quintana Rivera	Flora	Santa Colomba	León	1949-50
553.	Recio García	Ludivina			1949-50
554.	Vázquez Sánchez	Celia	Sampaio	Ourense	1949-50
555.	González Albardonedo	Rosalía			1949-51
556.	Mérida Sabugo	Mª Dolores	Benavides	León	1949-51
557.	Vidal Vázquez	Mª Ángeles			1949-51
558.	Fernández Herce	Gregoria	Logroño	A Ríoxa	1949-52
559.	Aldecoa Sagastasoloa	Mª Begoña	Zaldívar	Biscaia	1949-53
560.	Egoscozabal Olave	Mª Carmen	San Sebastián	Guipúscoa	1949-53
561.	Jiménez Maldonado	Mª Ángeles	Orellana	Badaxoz	1949-53

562.	Lasaga Martínez de Maturana	Margarita	Vitoria	Álava	1949-53
563.	López Rivera	Eufemia Cándida	Villamandos	León	1949-53
564.	Pujol Puig	Elena	Barcelona	Barcelona	1949-53
565.	Capote Brito	Blanca	Los Llanos	Santa Cruz de Tenerife	1949-54
566.	Fernández Fernández	Dolores Esther	Pontevedra	Pontevedra	1949-54
567.	González del Blanco Pereira	Blanca	Santiago	A Coruña	1949-54
568.	Pintos Vieites	Delia	Santiago	A Coruña	1949-54
569.	Rodríguez Morales	Matilde	Olivenza	Badaxoz	1949-54
570.	Seoane Sanmartín	M ^a Carmen			1949-54
571.	Robles Castillo	Encarnación	Granada	Granada	1949-55
572.	Terrones Encabo	Ana	Guareña	Badaxoz	1949-55
573.	Fernández Salgueiro	M ^a Concepción	Santiago	A Coruña	1949-56
574.	Campa Alonso	M ^a Carmen	A Habana	Cuba	1949-57
575.	Pérez Lugilde	M ^a Beatriz	Lugo	Lugo	1949-57
576.	Tocino Mourelo	Pilar	A Coruña	A Coruña	1949-57
577.	Mouzo Fontán	Ángela	Bos Aires	Arxentina	1949-58
578.	Briones Varela	M ^a Luisa	Santiago	A Coruña	1949-60

579.	Arévalo Ruiviejo	M ^a Antonia	Alcaudete	Xaén	1950-51
580.	Baños García	M ^a Nieves	León	León	1950-51
581.	Gil Álvarez	Rosario	Sonseca	Toledo	1950-51
582.	Hermenegildo Rodríguez	Beatriz	Alcalá	Sevilla	1950-51
583.	Hermida González	M ^a Encarnación			1950-51
584.	Muiña Rodríguez	Concepción	Foz	Lugo	1950-51
585.	Currás Puente	Emilia	Madrid	Madrid	1950-52
586.	Folla Saura	Josefina	Ferrol	A Coruña	1950-53
587.	López Rodríguez	Estela M ^a	Madrid	Madrid	1950-53
588.	Casas Rodríguez	M ^a Dolores	Arzúa	A Coruña	1950-54
589.	Meijón Mouriño	M ^a Carmen	Cambados	Pontevedra	1950-55
590.	Puga Yáñez	Josefa	Manzaneda	Ourense	1950-55
591.	Rodríguez Tojeiro	M ^a Mercedes	Redondela	Pontevedra	1950-55
592.	Tuñas González	M ^a Teresa	Santiago	A Coruña	1950-55
593.	López Capón	M ^a Encarnación	Vigo	Pontevedra	1950-56
594.	López Penelas	M ^a Manuela	Castroverde	Lugo	1950-56
595.	Cao Prieto	M ^a Isabel	Santa Marta de Ortigueira	A Coruña	1950-57
596.	Córdoba	Teresa	Cee	A Coruña	1950-57

Túñez					
597.	Valverde Alonso	M ^a de la Concepción	Vigo	Pontevedra	1950-58
598.	Coto Pardo	M ^a Victoria	Santiago	A Coruña	1950-60
599.	Escudeiro Rodríguez	M ^a Teresa	Meis	Pontevedra	1950-60
600.	Azpitarte Gorriti	M ^a Jesús	Bilbao	Biscaia	1951-52
601.	Caeiro Varela	Carmen	Santiago	A Coruña	1951-52
602.	Escrig Gracia	Virginia	Barcelona	Barcelona	1951-52
603.	Lorenzana Lorenzana	Carmen	Chantada	Lugo	1951-52
604.	Pola Marqués	M ^a Ángeles			1951-52
605.	Suárez Cardeso	M ^a Carmen	A Baña	A Coruña	1951-53
606.	Suárez Rodríguez	Mercedes Pilar	Negreira	A Coruña	1951-53
607.	Vesga Cortina	Ana M ^a	Bilbao	Biscaia	1951-53
608.	Villaverde Rios	M ^a Socorro	Santiago	A Coruña	1951-53
609.	Badía Santacana	M ^a Antonia	Villafranca del Penedés	Barcelona	1951-54
610.	Basanta Ares	M ^a Ángeles	Granada	Granada	1951-54
611.	Díaz-Romeral Iglesias	M ^a Carmen	Castro Urdiales	Cantabria	1951-54
612.	Gallego Soneira	M ^a Luisa	Valga	Pontevedra	1951-54
613.	González Fuentes	M ^a Carmen	Arteixo	A Coruña	1951-54

614.	Malvárez y Mayo	M ^a del Pilar	Muros	A Coruña	1951-54
615.	Pérez Rodríguez	Isabel	Casaseca	Zamora	1951-54
616.	Gómez Fernández	M ^a Ángeles	A Coruña	A Coruña	1951-55
617.	Rodríguez Veiga	Julia	Carballiño	Ourense	1951-55
618.	Hernández Parra	M ^a Carmen	Pedrafita do Cebreiro	Lugo	1951-56
619.	Rebolleda Valera	Filomena	Valencia	Valencia	1951-56
620.	Rodríguez Osorio	Esmeralda	Pontevedra	Pontevedra	1951-56
621.	Bustelo Durán	Antonia	Santiago	A Coruña	1951-57
622.	García Castro	M ^a Eva	Toques	A Coruña	1951-57
623.	Izquierdo Perrín	Elena	Ourense	Ourense	1951-57
624.	López Maquieira	M ^a Elena	Moraña	Pontevedra	1951-57
625.	Martínez Fernández	M ^a Elsa	Ribadeo	Lugo	1951-57
626.	Oyarzabal Urtiaga	Josefa	Marquina	Biscaia	1951-57
627.	Parguiña Castosa	M ^a del Carmen	Ferrol	A Coruña	1951-57
628.	Vázquez López	M ^a Ángeles	Ferrol	A Coruña	1951-58
629.	Vázquez López	Victoria	Ferrol	A Coruña	1951-58
630.	Vicente Bandín	Angélica	Rianxo	A Coruña	1951-58
631.	Zincke	Emilia	A Coruña	A Coruña	1951-58

Bogueiro					
632.	Cuesta Zarzosa	M ^a Teresa	Palencia	Palencia	1951-59
633.	Martínez Carreira	Pilar Luz	Santiago	A Coruña	1951-59
634.	Pena Quintas	Milagros	Allariz	Ourense	1951-59
635.	Gianzo Otero	Pilar	Santiago	A Coruña	1951-60
636.	Ares Núñez	Olga			1952-53
637.	Auro Pérez	Lucila			1952-53
638.	Calvo Franqueira	Isabel	Barbantes	Ourense	1952-53
639.	Cardero Soto	M ^a Ángeles	Chantada	Lugo	1952-53
640.	Carrazoni Losada	M ^a Carmen	Pontecesures	Pontevedra	1952-53
641.	Collazo Rey	Paz	A Estrada	Pontevedra	1952-53
642.	Couce Melgar	Hortensia Ofelia	Valdevimbre	León	1952-53
643.	Fernández de los Mozos	M ^a Dolores	Madrid	Madrid	1952-53
644.	Fernández Montero	M ^a Carmen	Arzúa	A Coruña	1952-53
645.	Fondevila Mato	M ^a Carmen	A Estrada	Pontevedra	1952-53
646.	Guerrero Abella	Matilde	Ponferrada	León	1952-53
647.	Guerrero Dosil	Peregrina	Noia	A Coruña	1952-53
648.	Herrero Pérez	Andrea	Paredes	Palencia	1952-53
649.	Iglesias Martínez	Albina	Barbadales	Ourense	1952-53

650.	López-Bustamante Arana	M ^a Carmen	Portugalete	Biscaia	1952-53
651.	Martínez Mourelle	M ^a Mélida	Riotorto	Lugo	1952-53
652.	Muñoz Vázquez	M ^a Eugenia	Madrid	Madrid	1952-53
653.	Novoa Meilán	María	Lugo	Lugo	1952-53
654.	Pardellas Vilanova	M ^a Concepción	Pontevedra	Pontevedra	1952-53
655.	Pardo Rodríguez	M ^a Olga	Monforte de Lemos	Lugo	1952-53
656.	Pazos Fraga	M ^a Luisa	Santiago	A Coruña	1952-53
657.	Quinteiro Cortés	Esther	Silleda (Margaride)	Pontevedra	1952-53
658.	Robla Valladares	M ^a Amparo	Trobajo del Camino	León	1952-53
659.	Rodríguez Álvarez	Berta	Ramirás	Ourense	1952-53
660.	Seijas Domínguez	M ^a Rosario	Mugardos	A Coruña	1952-53
661.	Vega Martínez	Trinidad	Taboada	Lugo	1952-53
662.	Arce Díaz-Sarabia	M ^a Antonia	Cuba	Cuba	1952-54
663.	Barreiro Reinoso	M ^a Concepción	Santiago	A Coruña	1952-54
664.	Barros Margollés	M ^a Luisa	Tineo	Asturias	1952-54
665.	Calleja García	Paula	Lanciego	Álava	1952-54

666.	Coto Pardo	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1952-54
667.	Eceizabarrena Darras	M ^a Luisa	San Sebastián	Guipúscoa	1952-54
668.	Ferreiro Fernández	M ^a Carmen Celina	A Fonsagrada	Lugo	1952-54
669.	García Álvarez	M ^a Teresa	Santiago	A Coruña	1952-54
670.	Iruegas Menéndez	M ^a Pilar	A Coruña	A Coruña	1952-54
671.	Jáuregui Lasa	M ^a Ascensión	San Sebastián	Guipúscoa	1952-54
672.	Leirós Giráldez	M ^a Jesús	Redondela	Pontevedra	1952-54
673.	López Vilariño	María	Arzúa	A Coruña	1952-54
674.	Manzanos Puig	M ^a Concepción	Santander	Cantabria	1952-54
675.	Otero Nouche	Ermitas	Ames	A Coruña	1952-54
676.	Pérez Facal	Antonia	A Coruña	A Coruña	1952-54
677.	Rodríguez Couso	Inmaculada	A Fonsagrada	Lugo	1952-54
678.	Seara Vázquez	M ^a Concepción	Allariz	Ourense	1952-54
679.	Serapio Sainz	Elisa	El Molino	A Ríoxa	1952-54
680.	Yuste Cao	M ^a del Carmen	Ortigueira	A Coruña	1952-54
681.	Esperante Molinos	M ^a Dominica	Outes	A Coruña	1952-55

682.	Garrido Castromán	M ^a Carmen	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1952-55
683.	Martínez Rodríguez	M ^a Carmen	La Bañeza	León	1952-55
684.	Naveiras López	Josefa	A Capela	A Coruña	1952-55
685.	Rodríguez Regueiro	M ^a Carmen	Arzúa	A Coruña	1952-55
686.	Sánchez Barbeito	Benedicta	Culleredo	A Coruña	1952-55
687.	Zalvidegoitia Derteano	M ^a Carmen	Bilabo	Biscaia	1952-55
688.	Diz-Lois Martínez	M ^a Luisa	Pontevedra	Pontevedra	1952-56
689.	García López	Gloria Rosario	A Pobra do Caramiñal	A Coruña	1952-56
690.	González Fernández	M ^a Dolores	Lalín	Pontevedra	1952-56
691.	Eiras González	M ^a Luz	Ferrol	A Coruña	1952-57
692.	Gantes Peña	M ^a Luz	A Coruña	A Coruña	1952-57
693.	Palmeiro Barreiro	M ^a Jesús	Luarca	Asturias	1952-57
694.	Porto Ares	M ^a Paz	Toques	A Coruña	1952-57
695.	Souto Figueroa	M ^a Generosa	Cee	A Coruña	1952-57
696.	Rasilla Buhigas	M ^a Victoria	Zamora	Zamora	1952-59
697.	Barros Margollés	Alicia	Tineo	Asturias	1953-54
698.	Bouzas Pereiras	Esperanza	Vedra	A Coruña	1953-54

699.	Cabo Temprano	M ^a Isabel	Villalón	Valladolid	1953-54
700.	Crespo Blanco	Julia Gloria	O Barco de Valdeorras	Ourense	1953-54
701.	Domínguez Álvarez	Purificación	Allariz	Ourense	1953-54
702.	García González	M ^a Carmen			1953-54
703.	Girón Astray	M ^a Rosario			1953-54
704.	López Vázquez	M ^a Rosario			1953-54
705.	Lorenzo Santamaría	Rosa	Ribadavia	Ourense	1953-54
706.	Montoiro Rodríguez	Rosa M ^a	Santiago	A Coruña	1953-54
707.	Núñez Vázquez	M ^a Eugenia			1953-54
708.	Pérez Vila	María	Muxía	A Coruña	1953-54
709.	Rivero Núñez	María	Caldas de Reis (Saíar)	Pontevedra	1953-54
710.	Rodríguez Cobas	Manuela	Cambados	Pontevedra	1953-54
711.	Rodríguez Loureiro	Pilar	Catoira (Abalo)	Pontevedra	1953-54
712.	Rodríguez Vidueiros	Luisa	Lalín	Pontevedra	1953-54
713.	Sánchez Díaz	Francisca	Cabanas	A Coruña	1953-54
714.	Vázquez López	Beatriz			1953-54
715.	Vide Ocampo	M ^a Josefa	Pantón	Lugo	1953-54

716.	Villanueva Novoa	M ^a Isabel	Ourense	Ourense	1953-54
717.	Arias Cuesta	M ^a Ángeles	Cercedilla	Madrid	1953-55
718.	Barnid Subirana	Montserrat	Casserres	Barcelona	1953-55
719.	Cal Tomé	M ^a de la Paz	Guitiriz	Lugo	1953-55
720.	Cepeda Iglesias	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1953-55
721.	Diz Veiga	Peregrina	Pontevedra	Pontevedra	1953-55
722.	García Lapido	Francisca	Padrón	A Coruña	1953-55
723.	García-Rodeja Fernández	M ^a Teresa	Oviedo	Asturias	1953-55
724.	Iglesias Pérez	Florinda	Carnota	A Coruña	1953-55
725.	López Rega	M ^a Josefa	Santiago	A Coruña	1953-55
726.	Merino Cuesta	M ^a Carmen	Laguna	León	1953-55
727.	Pérez García	Eva	México	México	1953-55
728.	Rodríguez Cobas	M ^a del Pilar	Cambados	Pontevedra	1953-55
729.	Sánchez Mola	M ^a Teresa	Turleque	Toledo	1953-55
730.	Vázquez Reguera	M ^a del Carmen	Ferrol	A Coruña	1953-55
731.	Vidal Cabanillas	Aurora	Cambados	Pontevedra	1953-55
732.	Badiola Arrizabalaga	Escolástica	Zumaia	Guipúscoa	1953-56
733.	Chueca Sancho	Amalia	Tabuena	Zaragoza	1953-56
734.	Llaneza García	Bernardina	Mieres	Asturias	1953-56

735.	Martínez Lamas	Isabel	Touro	A Coruña	1953-56
736.	Mediavila Fernández	M ^a Ángeles	Cartagena	Murcia	1953-56
737.	Pérez Basanta	M ^a Dolores	Ribadeo	Lugo	1953-56
738.	Rial Barral	Carmen	O Pino	A Coruña	1953-56
739.	Sánchez Santalla	Julia	O Corgo	Lugo	1953-56
740.	Vieira González	M ^a de los Ángeles	Vigo	Pontevedra	1953-56
741.	González Pérez	Beatriz	O Saviñao (Pousada)	Lugo	1953-57
742.	Ribas Barceló	Margarita			1953-57
743.	Barreiro Peña	M ^a Luisa	Maside	Ourense	1953-58
744.	Cebrián Trincado	M ^a del Rosario	A Rúa	Ourense	1953-58
745.	Domínguez Casal	M ^a del Pilar	A Coruña	A Coruña	1953-58
746.	Lorenzo Pico	M ^a Dolores	Lousame	A Coruña	1953-58
747.	Baluja Santos	M ^a del Carmen	Corcubión	A Coruña	1953-59
748.	Benito de la Fuente	M ^a de los Ángeles	Santiago	A Coruña	1953-59
749.	Filgueira Estévez	Dolores	Pontevedra	Pontevedra	1953-59
750.	Monterroso Fernández	Aurora	Melide	A Coruña	1953-59
751.	Sirvent Urtaza	Celia	Vigo	Pontevedra	1953-59

752.	Edreira Fraga	Mª del Pilar	Ferrol	A Coruña	1953-60
753.	Acero Pérez	Lucinia			1954-55
754.	Cobelo Blas	Mª Jesús	Otigueira	A Coruña	1954-55
755.	Duro Lorenzo	Victoria	Santiago	A Coruña	1954-55
756.	Fernández Merino	Mª Luz	Matanza	León	1954-55
757.	Gromaz Alvarellos	Mª Prudencia	Pontecesures	A Coruña	1954-55
758.	Leonardo Peláez	Gloria			1954-55
759.	López Rodríguez	Olga	A Habana	Cuba	1954-55
760.	Pérez González	Mª Carmen	A Habana	Cuba	1954-55
761.	Rodríguez Pérez	Mª Jesús	Mos	Pontevedra	1954-55
762.	Saez Parga	Mª del Pilar	Villaviciosa	Asturias	1954-55
763.	Suso Díaz	Luisa	Ferrol	A Coruña	1954-55
764.	Tojo Sierra	Emilia	Ferrol	A Coruña	1954-55
765.	Vázquez Gómez	Carmen	Pantón	Lugo	1954-55
766.	Venero Gómez	Mª Carmen	Selaya	Cantabria	1954-55
767.	Bobo Carbajo	Mª Teresa	Camarzana de Tera	Zamora	1954-56
768.	Cancio Dopacio	Mª Dolores	A Pontenova	Lugo	1954-56
769.	Ces Blanco	Manuela	Noia	A Coruña	1954-56
770.	García Villafines	María	Cerdedo	Pontevedra	1954-56

771.	Lago Paganini	Marta	Cangas	Pontevedra	1954-56
772.	López Rodríguez	Mª de los Ángeles	Melide	A Coruña	1954-56
773.	Riva Sánchez	Argentina de la	Burón	León	1954-56
774.	Sánchez Tabarés	Mª Luisa	Ourense	Ourense	1954-56
775.	Cuesta Zarzosa	Manuela de la	Palencia	Palencia	1954-57
776.	Feijoo Fernández	Olga	Sandiás	Ourense	1954-57
777.	Villasol Valderrey	Leónides	Destriana	León	1954-57
778.	Pintor Unzurrunzaga	Isabel	San Sebastián	Guipúscoa	1954-58
779.	Barja Álvarez	Mª Elena	Viana do Bolo	Ourense	1954-59
780.	Carballo Ramos	Margarita	Lugo	Lugo	1954-59
781.	Günther Nonell	Mª Antonia	Vila Nova de Gaia	Portugal	1954-59
782.	Reigada Montoto	Julia Mª	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1954-59
783.	Jauregui Fuertes	Mª Soledad	Fuenterrabía	Guipúscoa	1954-60
784.	Brocos Blanco	Celsa Mª	Carnota	A Coruña	1955-54
785.	Arredondo Fernández	Manuela	Colindres	Cantabria	1955-56

786.	Díaz Santos	M ^a del Carmen			1955-56
787.	Esteban Pantoja	Pilar	Cedeira	A Coruña	1955-56
788.	Fernández Testa	Hortensia	Redondela	Pontevedra	1955-56
789.	Iglesias Oreiro	M ^a Carmen		A Coruña	1955-56
790.	Martínez Martínez	María	Zaragoza	Zaragoza	1955-56
791.	Otero Suárez	María	Santiago	A Coruña	1955-56
792.	Pérez Cabirta	M ^a Jesús			1955-56
793.	Piñón Castro	M ^a Esther	Lalín	Pontevedra	1955-56
794.	Prendes García	Inés	Golán	Asturias	1955-56
795.	Rodríguez Eirós	Lucila	Mera	Lugo	1955-56
796.	Seijo Pena	María	Santiago	A Coruña	1955-56
797.	Silva Alén	Amparo	Silleda	Pontevedra	1955-56
798.	Esteban García	M ^a Rosario	Quintanar	Burgos	1955-57
799.	García Dobarro	Marta	Pontevedra	Pontevedra	1955-57
800.	García Irago	M ^a del Pilar	Santiago	A Coruña	1955-57
801.	Hortas Guldrís	M ^a Victoria	Santiago	A Coruña	1955-57
802.	Jauregui Fuentes	M ^a Guadalupe	Fuenterrabía	Guipúscoa	1955-57
803.	Martínez Solla	Marina	Pontevedra	Pontevedra	1955-57
804.	Nieto Noya	María	Santiago	A Coruña	1955-57

805.	Paz Pérez	Isaura	Carballiño	Ourense	1955-57
806.	Vázquez Ramos	Mª Rosa	A Coruña	A Coruña	1955-57
807.	Araújo González	Rosa	Lobeira	Ourense	1955-58
808.	Martínez Trigo	Alida	Moaña	Pontevedra	1955-58
809.	Quiroga Fernández	Mª Mercedes	Pedrafita do Cebreiro	Lugo	1955-58
810.	Valle Vázquez	Mª Blanca del	Santiago	A Coruña	1955-58
811.	Villegas Cerqueiro	Mª del Carmen	Santiago	A Coruña	1955-58
812.	Goñalóns Bori	Mª Montserrat	Ciudadella	Illas Baleares	1955-59
813.	Moreno Bringas	Mª de los Ángeles	Ruesga (Matienzo)	Cantabria	1955-59
814.	Rosal Luna	Manuela del	Fernán Núñez	Córdoba	1955-59
815.	Balboa Sánchez	Mª Dolores	A Coruña	A Coruña	1955-60
816.	Casais Álvarez	Mª Teresa	Santiago	A Coruña	1955-60
817.	Gutierrez Abella	Leonor	Toral de los Vados	León	1955-60
818.	Iglesias Gesto	Mª Luisa	Santiago	A Coruña	1955-60
819.	Nieto Alonso	Mª Carmen	Mondoñedo	Lugo	1955-60
820.	Suárez Donate	Mª Cristina		Pontevedra	1955-60

821.	Rodríguez Méndez	M ^a Luisa	Ourense	Ourense	1955-600
822.	Alborés Nuñez	Isabel	Gondomar	Pontevedra	1956-57
823.	Antolín Baigorri	Adela	San Sebastián	Guipúscoa	1956-57
824.	Astor Casalderrey	M ^a del Pilar	Pontevedra	Pontevedra	1956-57
825.	Barciela Campos	Rosa	Ourense	Ourense	1956-57
826.	Barroso Pérez	Concepción	Carballiño	Ourense	1956-57
827.	Bobo Fernández	M ^a Dolores	Chantada	Lugo	1956-57
828.	Carril Nolasco	M ^a del Pilar			1956-57
829.	Castro Fontán	Elena	Vigo	Pontevedra	1956-57
830.	Díaz Basterra	Raquel	Madrid	Madrid	1956-57
831.	Domínguez Diéguez	Luisa Mercedes	A Guarda	Ourense	1956-57
832.	Gudin Rodríguez	M ^a Carmen			1956-57
833.	Ibáñez Cullía	M ^a Pilar	Puente Viesgo	Cantabria	1956-57
834.	Iglesias Raris	Ana M ^a	Gondomar	Pontevedra	1956-57
835.	Moiño Carrillo	M ^a del Pilar	Pontevedra	Pontevedra	1956-57
836.	Moreno Castillo	Isabel	Londres	Gran Bretaña	1956-57
837.	Rey Barreiro Meira	M ^a Teresa	Santiago	A Coruña	1956-57

838.	Rodríguez Gómez	Cristina	Vigo	Pontevedra	1956-57
839.	Vázquez Vázquez	M ^a Obdulia			1956-57
840.	Amigo Amigo	M ^a de la Concepción	Ordes	A Coruña	1956-58
841.	Bruzos Túñez	Julia	Santiago	A Coruña	1956-58
842.	Couceiro Constenla	M ^a Esther	Soutelo de Montes	Pontevedra	1956-58
843.	Fernández Ferreiro	M ^a de la Concepción	Carballiño	Ourense	1956-58
844.	García Núñez	M ^a de los Ángeles	Ferrol	A Coruña	1956-58
845.	González Fraga	Esther	Noia	A Coruña	1956-58
846.	Guisasola Sabarte	Lucía	Eibar	Guipúscoa	1956-58
847.	Iglesias Fernández	M ^a Luisa	Santiago	A Coruña	1956-58
848.	Nieto Palomar	M ^a del Carmen	Legamiel	Cuenca	1956-58
849.	Parga Rodríguez	M ^a de los Dolores	Lugo	Lugo	1956-58
850.	Piferrer Álvarez-Pardiñas	M ^a Elena	Ribeira (Palmeira)	A Coruña	1956-58
851.	Santolaria Zalbidea	M ^a Victoria	Las Arenas	Biscaia	1956-58
852.	Santos Pomar	Luz Consuelo	Ourense	Ourense	1956-58

853.	Barrera Pérez	Honoría	Villacé	León	1956-59
854.	Fierro Fierro	Mª del Carmen	Saludes de Castroponce	León	1956-59
855.	López Rodríguez	Marina	A Coruña	A Coruña	1956-59
856.	Nieto Alonso	Amadora	Mondoñedo	Lugo	1956-59
857.	Domínguez Luaces	Mª Isabel	Málaga	Málaga	1956-60
858.	García Campillo	Juana Mª	Mondoñedo	Lugo	1956-60
859.	López Román	Mª Teresa	A Guarda	Pontevedra	1956-60
860.	Marsal Company	Amparo	A Coruña	A Coruña	1956-60
861.	Rey López	Purificación	A Coruña	A Coruña	1956-60
862.	Ribas Barceló	Minia Elena	Nigrán	Pontevedra	1956-60
863.	Tarrio Varela	Mª del Carmen	Santiago	A Coruña	1956-60
864.	Tojo Alonso	Mª del Carmen	Santiago	A Coruña	1956-60
865.	Vázquez Freire	Adela Guadalupe	Tui	Pontevedra	1956-60
866.	Bobo Fernández	Mª Milagros	Chantada	Lugo	1957-58
867.	Carnota Rey	Mª de la Asunción	Santiago	A Coruña	1957-58
868.	Carracedo Domínguez	Julia	San Xoán de Río	Ourense	1957-58

869.	Eguiguren Hermoso	M ^a Begoña	San Sebastián	Guipúscoa	1957-58
870.	Ferro Barreiro	Ana M ^a	Ferrol	A Coruña	1957-58
871.	Frade Martínez	M ^a Rosa	Ferrol	A Coruña	1957-58
872.	Lavandeira Maceiras	Elvira	Salto	A Coruña	1957-58
873.	López Eady	M ^a del Sagrado Corazón	San Fernando	Cádiz	1957-58
874.	Marcos Cubillo	Ester	San Pedro de Ojeda	Palencia	1957-58
875.	Marsal Company	Adelina	Gandía	Valencia	1957-58
876.	Menéndez Martín	Ángela	Villarino	Salamanca	1957-58
877.	Muñiz Cid	Julita	Cualedro	Ourense	1957-58
878.	Nistal Penide	M ^a Jesús	Oviedo	Asturias	1957-58
879.	Orosa Brandariz	Josefina	A Coruña	A Coruña	1957-58
880.	Rodríguez Díaz	Dolores	Ourense	Ourense	1957-58
881.	Rodríguez Vázquez	M ^a Teresa	Lugo	Lugo	1957-58
882.	Rute Lameyer	M ^a Amelia	Valdemoro	Madrid	1957-58
883.	Sanmartín Rodríguez	Flora	A Coruña	A Coruña	1957-58
884.	Saragüeta Almandoz	Severina	Arana	Navarra	1957-58
885.	Valverde Herrero	Juana	Neda	A Coruña	1957-58

886.	Vázquez Leal	Estrella Lydia	Amoeiro	Ourense	1957-58
887.	Villafria Gutiérrez	Mª del Carmen	Cornellá de Llobregat	Barcelona	1957-58
888.	Arca Cores	Mª del Carmen	Baión	Pontevedra	1957-59
889.	Azañedo Alba	Mª Encarnación	Osorno	Palencia	1957-59
890.	Candocia Cacheda	Edelmira Mª	Santiago	A Coruña	1957-59
891.	Castiñeiras Campos	Mª del Carmen	Santiago	A Coruña	1957-59
892.	Davila Millán	Mª del Pilar	A Pobra do Caramiñal	A Coruña	1957-59
893.	Fraga Lamas	Mª Soledad	Santiago	A Coruña	1957-59
894.	González Mayoral	Mª Helena	Bembibre	León	1957-59
895.	López Pestonit	Encarnación	Santiago	A Coruña	1957-59
896.	Losada Varela	Mª del Rosario	A Coruña	A Coruña	1957-59
897.	Malvárez López	Mª del Carmen	Santiago	A Coruña	1957-59
898.	Mantilla Rodríguez	Mª Teresa	Sober	Lugo	1957-59
899.	Merino Rodríguez	Olga	Santan Cruz	Santa Cruz de Tenerife	1957-59
900.	Pet Morales	Mª Luz	Vigo	Pontevedra	1957-59

901.	Porto Vázquez	Eduvigis	Santiago	A Coruña	1957-59
902.	Quiroga Maes	Mª del Tránsito	Fuendesaúco	Zamora	1957-59
903.	Sánchez López	Carmen	Monforte de Lemos	Lugo	1957-59
904.	Vázquez San Luis	Mª del Carmen	Santiago	A Coruña	1957-59
905.	Zugazagoitia Urresti	Mª Begoña	Castillo-Elejabeitia	Biscaia	1957-59
906.	Álvarez de la Peña	Mª Concepción	Santiago	A Coruña	1957-60
907.	Armada Rodríguez	Mª del Pilar	Cardelle	Ourense	1957-60
908.	Arnos Calvo	Mª del Carmen	Ferrol	A Coruña	1957-60
909.	Arzubialde Quemada	Eloísa	San Sebastián	Guipúscoa	1957-60
910.	Guillán Pena	Mª del Carmen	Carballo	A Coruña	1957-60
911.	Martínez Sánchez	Mª Josefa	A Coruña	A Coruña	1957-60
912.	Núñez González	Mª Teresa	Ourense	Ourense	1957-60
913.	Olaizola de las Cuevas	Matilde	Ourense	Ourense	1957-60
914.	Varela Carreira	Mª de la Concepción	Arzúa	A Coruña	1957-60

915.	Vázquez del Río	Mª Jesús	Poio	Pontevedra	1957-60
916.	Alonso Estévez	Luz	Carballeda de Avia	Ourense	1958-59
917.	Cabaleiro Cabaleiro	Mª Anuncia	A Estrada	Pontevedra	1958-59
918.	Corona Manzanedo	Mª del Rosario	Lisboa	Portugal	1958-59
919.	Faraldo Roca	Mª de los Ángeles	Ferrol	A Coruña	1958-59
920.	Fernández Gil	Mª del Carmen	Cea	Ourense	1958-59
921.	Fernández Pérez	Mª Amelia	Vigo	Pontevedra	1958-59
922.	García García	Purificación	Vega de Valcarce	León	1958-59
923.	González López	Beatriz	Vigo	Pontevedra	1958-59
924.	Méndez Picón	Mª Jesús	Ferrol	A Coruña	1958-59
925.	Ojea Carballeira	Mª Enma	A Coruña	A Coruña	1958-59
926.	Pérez Sueiras	Ana Mª	A Coruña	A Coruña	1958-59
927.	Puente Fernández	Mª Luisa	Benavente	Zamora	1958-59
928.	Quintas Rodríguez	Mª del Pilar	Bande	Ourense	1958-59
929.	Rodríguez González	Mª Luz	Mazaricos	A Coruña	1958-59
930.	Vide Ocampo	Mª Luisa	O Saviñao	Lugo	1958-59

931.	Villarino Valdivieso	M ^a Teresa	Lugo	Lugo	1958-59
932.	Abella García	M ^a del Carmen	Castrelo de Val	Ourense	1958-60
933.	Álvarez de la Peña	M ^a Dolores	Santiago	A Coruña	1958-60
934.	Anta Torres	Georgina de	Meaño	Pontevedra	1958-60
935.	Areán Vázquez	M ^a Alicia	Ourense	Ourense	1958-60
936.	Ballester Álvarez-Pardiñas	Rosalía	Camariñas	A Coruña	1958-60
937.	Bandín Vara	Concepción	Rianxo	A Coruña	1958-60
938.	Bello Castiñeiras	M ^a Dolores	Santiago	A Coruña	1958-60
939.	Bujanda Jauregui	M ^a Paz	Bilbao	Biscaia	1958-60
940.	Caamaño Cordero	Luisa	Carballo	A Coruña	1958-60
941.	Capeáns Leis	M ^a del Carmen	A Coruña	A Coruña	1958-60
942.	Domínguez Abad	M ^a del Carmen	A Coruña	A Coruña	1958-60
943.	Dopico Vivero	M ^a Teresa	Fene	A Coruña	1958-60
944.	Estepa Campos	Consolación	Peñarroya- Pueblonuevo	Córdoba	1958-60
945.	Fabeiro García	M ^a del Carmen	Santiago	A Coruña	1958-60
946.	Fernández Martínez	M ^a del Pilar	Larouco	Ourense	1958-60

947.	Fernández Monterrubio	Mª Pilar	Zaragoza	Zaragoza	1958-60
948.	Fernández Puentes	Mª del Carmen	Lugo	Lugo	1958-60
949.	Freire Villar	Mª Aurora	Vigo	Pontevedra	1958-60
950.	Gallego Nogueira	Marina	Portas	Pontevedra	1958-60
951.	Llinares Portela	Mª Celsa	A Fonsagrada	Lugo	1958-60
952.	López López	Carmen	Úbeda	Xaén	1958-60
953.	Lorenzo Fernández	Mª Luisa	A Coruña	A Coruña	1958-60
954.	Méndez Bua	Mª del Carmen	Cuntis	Pontevedra	1958-60
955.	Montenegro Vázquez	Mª del Pilar	Pontevedra	Pontevedra	1958-60
956.	Ojea Vázquez	Ana Mª	Chantada	Lugo	1958-60
957.	Otero Mato	Mª Alicia	Rianxo	A Coruña	1958-60
958.	Otero Varela	Mª Isabel	Santiago	A coruña	1958-60
959.	Pérez Garro	Mª Isabel	Monforte de Lemos	Lugo	1958-60
960.	Pérez Iglesias	Mª Elisa	Ribadavia	Ourense	1958-60
961.	Pérez Martín	Ramona	Marín	Pontevedra	1958-60
962.	Reboredo Iglesias	Mª Isabel	Touro	A Coruña	1958-60
963.	Rielo Fernández	Mª Mercedes	Lugo	Lugo	1958-60

964.	Rio Vázquez	Mª del Carmen del	Santiago	A Coruña	1958-60
965.	Rodríguez Domínguez	Elena	Santiago	A Coruña	1958-60
966.	Rodríguez Gallego	Lidia	Verín	Ourense	1958-60
967.	Rodríguez Rodríguez	Mª Isabel	Pontevedra	Pontevedra	1958-60
968.	Santos Torrado	Mª Soledad	Santiago	A Coruña	1958-60
969.	Vázquez de Benito	Mª del Carmen	Santiago	A Coruña	1958-60
970.	Vázquez Gómez	Victoria	Santiago	A Coruña	1958-60
971.	Viqueira Verea	Mª del Carmen	Ordes	A Coruña	1958-60
972.	Abuín Castedo	Mª Soledad	San Sebastián	Guipúscoa	1959-60
973.	Acuña García	Ángela	Cangas	Pontevedra	1959-60
974.	Alcubilla Martín	Milagros	Campaspero	Valladilid	1959-60
975.	Almerada Pajares	Mª de los Desamparados		Guadalaxara	1959-60
976.	Álvarez Brasa	Mª de la Paz	Ourense	Ourense	1959-60
977.	Álvarez Carnero	Mercedes	Sober	Lugo	1959-60
978.	Álvarez Rocha	Mª Teresa	Lugo	Lugo	1959-60
979.	Álvarez-Sala y de Faes	Mª Silvina	Xixón	Asturias	1959-60

980.	Baamonde Argá	María	Friol	Lugo	1959-60
981.	Balboa Carrera	Mª Cristina	Santiago	A Coruña	1959-60
982.	Brañas Barreiro	Victoria	Ferrol	A Coruña	1959-60
983.	Cachafeiro Pazos	Mª del Pilar	Ourense	Ourense	1959-60
984.	Chico Álvarez	Concepción	Aldeanueva de la Vera	Cáceres	1959-60
985.	Coladas González	Mª Esther	A Pontenova	Lugo	1959-60
986.	Corbal Romero	Mª de la Asunción	Ponteceso	A Coruña	1959-60
987.	Cordón López	Mª Jesús	Granada	Granada	1959-60
988.	Costal López	Esther	Vila de Cruces	Pontevedra	1959-60
989.	Domínguez Fariña	Mª del Pilar	A Coruña	A Coruña	1959-60
990.	Fernández Caamaño	Teresa	Noia	A Coruña	1959-60
991.	Fernández de la Vega Pombo	Mª del Pilar	Lugo	Lugo	1959-60
992.	Fernández Otero	Manuela	Silleda	Pontevedra	1959-60
993.	Fraga Espada	Mª de la Purificación	Santiago	A Coruña	1959-60
994.	Freire Rodríguez	Mª Josefa	Cedeira	A Coruña	1959-60
995.	Gallego Rodríguez	Mª Rosa	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1959-60

996.	Gómez Conde	M ^a Carmen	Santiago	A Coruña	1959-60
997.	Gómez García	M ^a Manuela	Vilariño de Conso	Ourense	1959-60
998.	González Medina	M ^a de la Fuensanta	Murcia	Murcia	1959-60
999.	Herrero Morillo	M ^a Ángeles	Ferrol	A Coruña	1959-60
1000.	Iglesias Prol	Consuelo	Vilar de Barrio	Ourense	1959-60
1001.	Isorna Artime	Catalina	Santiago	A Coruña	1959-60
1002.	Lago López	Consuelo	Lugo	Lugo	1959-60
1003.	Landín Cochón	M ^a Luisa	Meis	Pontevedra	1959-60
1004.	Loimar Muguerza	M ^a Aránzazu	San Sebastián	Guipúscoa	1959-60
1005.	Lojo Ambroj	M ^a Isabel	Vigo (Bouzas)	Pontevedra	1959-60
1006.	López Roca	M ^a Jesús	Taboada (Neira de Susá)	Lugo	1959-60
1007.	López Rodríguez	M ^a Aldona	Espinosa de los Monteros	Burgos	1959-60
1008.	Lorenzo Sueiro	M ^a de los Ángeles	Santiago	A Coruña	1959-60
1009.	Macia González	M ^a Celina	A Pobra de Bollón	Lugo	1959-60

1010.	Marzán Méndez	M ^a Luisa	Lugo	Lugo	1959-60
1011.	Murga López	M ^a Concepción	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1959-60
1012.	Pajares Campo	M ^a Jesús	Vigo	Pontevedra	1959-60
1013.	Pardo Rodríguez	M ^a José	Lugo	Lugo	1959-60
1014.	Paredes Cepeda	M ^a del Carmen	Santiago	A Coruña	1959-60
1015.	Paz Camps	María	Ortigueira	A Coruña	1959-60
1016.	Pérez-Piaya García	Eloísa	Málaga	Málaga	1959-60
1017.	Prada Vicente	M ^a Dolores	Záfara	Zamora	1959-60
1018.	Regueiro Abeijón	M ^a Teresa	Carballo	A Coruña	1959-60
1019.	Reinosos Gómez	M ^a de la Concepción	Melide	A Coruña	1959-60
1020.	Rey Formoso	Alicia	Carnota	A Coruña	1959-60
1021.	Río Negreira	M ^a Isabel del	Negreira	A Coruña	1959-60
1022.	Rivero de Aguilar y Sobrino	M ^a Purificación	Santiago	A Coruña	1959-60
1023.	Rodríguez Alfonso	Ana M ^a	Lugo	Lugo	1959-60
1024.	Rodríguez Pérez	M ^a Paz	Manzaneda	Ourense	1959-60
1025.	Rodríguez Ramallal	M ^a del Pilar	Lugo	Lugo	1959-60
1026.	Romero García	Blanca	Ourense	Ourense	1959-60

1027.	Romero González	Pastora	Santiago	A Coruña	1959-60
1028.	Saavedra Pereira	Mª Jesús	Arzúa	A Coruña	1959-60
1029.	Salgado Pazos	Blanca Nieves	Ourense	Ourense	1959-60
1030.	Salgueiro Martínez	Amparo	Nigrán	Pontevedra	1959-60
1031.	Sánchez Barral	Mª del Carmen	Santiago	A Coruña	1959-60
1032.	Sanjurjo Carro	Mª del Pilar	A Coruña	A Coruña	1959-60
1033.	Santiso Castaño	Mª del Carmen	Santiago	A Coruña	1959-60
1034.	Santodomingo Azpeitia	Margarita	Huelva	Huelva	1959-60
1035.	Santos Gullón	Mª Luisa	Santiagomillas	León	1959-60
1036.	Sarceda Rego	Ana Mª	Alfoz	Lugo	1959-60
1037.	Sequeiros González	Mª Teresa	Ourense	Ourense	1959-60
1038.	Sieyro Rodríguez	Mª Pilar	Santiago	A Coruña	1959-60
1039.	Solla Castro	Concepción	Carballiño	Ourense	1959-60
1040.	Soneira Loureiro	Mª Magdalena	Cedeira	A Coruña	1959-60
1041.	Taboada Pérez	Mª de la Concepción	Carballiño	Ourense	1959-60
1042.	Taboada Zarza	Amalia	Sevilla	Sevilla	1959-60
1043.	Tellería González	Mª Gloria	San	Guipúscoa	1959-60

Sebastián					
1044.	Trigo Vázquez	Mª de los Dolores	Láncara	Lugo	1959-60
1045.	Troncoso Villaverde	Rosalía	Vilagarcía de Arousa	Pontevedra	1959-60
1046.	Varela Feal	Evangelina	Ferrol	A Coruña	1959-60
1047.	Veloso Escudero	Josefina	Lugo	Lugo	1959-60
1048.	Vence Pintos	Carmen Isabel	Bos Aires	Arxentina	1959-60
1049.	Vidal Costa	Mª del Carmen	Santiago	A Coruña	1959-60
1050.	Vila Rivera	Mª Teresa	Zas	A Coruña	1959-60
1051.	Vilela Rodríguez	Delfina	Cedeira	A Coruña	1959-60
1052.	Zunzunegui Pérez	Margarita	Vigo	Pontevedra	1959-60



BIBLIOGRAFIA

- ADÁN VILLAMARÍN, C. (2001): “Aportaciones da perspectiva de xénero á filosofía da ciencia”. En Álavarez Lires, M. (coord.) *Estudios de historia das ciencias e das técnicas: VII Congreso de la Sociedad Española de Historia de las Ciencias y de las Técnicas*, vol.1 (Pontevedra, 14-18 de setembro de 1999). Pontevedra: Servizo de Publicacións da Deputación Provincial de Pontevedra, ISBN 84-8457-074-6534, pp. 523-534.
- ALCÁZAR CRUZ RODRÍGUEZ, M. (2007): “El acceso de las mujeres a la educación como eje fundamental para su promoción y participación”. *Sumuntán: anuario de estudios sobre Sierra Mágica*. ISSN 1132-6956, nº 24, pp. 9-30.
- ALIC, M. (1991): El legado de Hipatia. Historia de las mujeres desde la Antigüedad hasta fines del siglo XIX. Siglo Veintiuno editores, Madrid. 1ª ed. ISBN: 968-23-1682-0.
- ALONSO ÁLVAREZ, L. (2010): “La economía de Galicia, una panorámica, c. 1750-2010”. *Historia Contemporánea* 42: 15-65. ISSN: 1130-2402. A Coruña: Servizo de Publicacións da Universidade da Coruña.
- ÁLVAREZ LIRES, M.; TOJO SUÁREZ, J.E.; SANROMÁN BRAGA, Á. (1997): “As ciencias experimentais na Universidade de Santiago de Compostela na Ilustración: ¿Loita entre paradigmas? Unha aproximación ó tema”. Fraga Vázquez, Xosé A.; (ed.). *Ciencias, educación e historia. Actas V Simposio Historia e Ensino das Ciencias*. Sada, Edicións do Castro. ISBN: 84-7492-860-5
- ÁLVAREZ LIRES, M.; NUÑO ANGÓS, T.; SOLSONA PAIRÓ, N. (2003): *Las científicas y su historia en el aula*, Síntesis, Madrid, 2003. ISBN 84-9756-057-4.
- ÁLVAREZ PELÁEZ, R. (2007): “La genética y la Junta para Ampliación de Estudios e Investigaciones Científicas”. *Asclepio: Revista de historia de la medicina y de la ciencia*, ISSN 0210-4466, vol. 59, fasc. 2, pp. 163-180.
- AMO, M. C. del (2009): “La educación de las mujeres en España. De la amiga a la Universidad”. En *Participación Educativa*. nº 11 (Exemplar dedicado á: La educación, factor de igualdad). ISSN 1886-5097, pp.8-22.
- AMORÓS, C. (1995): *10 palabras clave sobre mujer*. Estella, Verbo Divino, D.L. ISBN: 84-8169-049-X.

- ANDERSON, B. S; ZINSSER, J. P. (1991): *Historia de las mujeres: una historia propia*. 2 vols. Ed. Crítica, Barcelona. ISBN: 9788498920383.
- APPLE, M.W. (1987): *Educación y poder; temas de educación*, Paidós Barcelona. ISBN: 84-7509-455-4.
- APPLE, M.W. (1989): *Maestros y textos. La economía política de las relaciones de clase y sexo en educación*. Paidós, Barcelona. ISBN: 84-7509-767-4.
- ARAQUE HONTANGAS, N. (2009): “La educación en la Constitución de 1812: antecedentes y consecuencias”, en *Revista de la Facultad de Ciencias Sociales y Jurídicas de la Universidad Miguel Hernández*, ISSN 1886-6611, nº. 5, (Exemplar dedicado á Constitución de Cádiz).
- ATKINSON, D.; DALLIN, A.; WARSHOFISKY, G. (1977): *Women in Russia*, Stanford Univerity Press, Stanford, California, United States of America. ISBN: 0-8047-0910-6.
- BALLARIN DOMINGO, P. (1989): “La educación de la mujer española en el siglo XIX”, *Historia de la Educación: Revista interuniversitaria*, ISSN: 0212-0267, nº 8, pp. 245-260. Disponible en: http://campus.usal.es/~revistas_trabajo/index.php/0212-0267/article/viewFile/6837/6823.
- BALLARÍN DOMINGO, P. (2001): *La educación de las mujeres en la España contemporánea (siglos XIX y XX)*. Madrid: Síntesis. ISBN: 84-7738-864-4.
- BARATAS DÍAZ, L. A. (1997): *Introducción y desarrollo de la Biología experimental en España entre 1868 y 1936*. Madrid, Departamento de Historia de la Ciencia, Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Colección Cuadernos Galileo de Historia de la Ciencia. ISBN: 84-00-07658-3.
- BARRAL, M^a JOSÉ et al. (1999): *Interacciones ciencia y género: discursos y prácticas científicas de mujeres*. Barcelona: Icaria, D.L. ISBN: 84-7426-437-5.
- BARREIRO, XR.(1998-2002): *Historia da Universidade de Santiago de Compostela*. Santiago de Compostela: Servizo de Publicacións e Intercambio Científico: Parlamento de Galicia. ISBN: 84-8121-681-X.
- BELBEL, S. (2012): “Sobre género, sexo y mujeres”. *Mujeres en red*. Disponible en: http://www.mujeresenred.net/IMG/article_PDF/article_a33.pdf.

- BELTRÁN MARTÍNEZ, A. (1995): *Revolución científica, renacimiento e historia de la ciencia*. Madrid, Siglo Veintiuno de España. ISBN: 84-323-0868-4.
- BENSO CALVO, C. (1996): *Muller e Educación en Ourense*. Santiago:Tórculo. ISBN: 84-89641-53-6.
- BENSO CALVO, C. (2003): “Exclusión, discriminación y resistencias. El acceso de la mujer al sistema educativo (1883-1930)”, en Jato Iglesias, E. y Iglesias da Cunha, L., *Xénero e educación social*, Santiago de Compostela, Edicións Laiovento, pp. 57-78. ISBN: 84-8487-042-1.
- BERMEJO PATIÑO, M. R. (2013): “As mulleres científicas: esas descoñecidas da historia”, en *As mulleres nas Artes e nas Ciencias. Reflexións e testemuñas*. Mato Vázquez, D.; Chao Fernández, R.; Suárez Brandariz, R. Universidade da Coruña, Servizo de Publicacións. ISBN: 978-84-9749-570-7.
- BERMEJO PATIÑO, M. R.; GONZÁLEZ NOYA, A. M.; PINTOS BARRAL, X. (2014): “Marie Anne Paulze y la didáctica de la química”. En *Ciencia y Técnica entre la paz y la guerra. 1714-1814-1914. Libro de resúmenes: XII Congreso, Sociedad Española de Historia*. ISBN: 978-84-617-1159-8.
- BERNAL, J. D. (1979): *Historia Social de la Ciencia*. Barcelona, 5ª ed., Península. ISBN: 84-297-0936-3 (v 1), 84-297-0937-1 (v 2).
- BOWEN, J. (1985): *Historia de la educación occidental*. Tomo III. El Occidente moderno. Europa y el Nuevo Mundo, siglos XVII-XX. Barcelona: Herder. ISBN: 84-254-1465-2 (v 3).
- CABRÉ I PAIRET, M. (1996): “Mujeres científicas e historias "científicas". Una aproximación al pasado desde la experiencia femenina”. En Ortiz Gómez, M. T.; Becerra Conde, G.; (eds.): *Mujeres de Ciencias. Mujer, feminismo y ciencias naturales, experimentales y tecnológicas*. Granada: Edita Universidad de Granada. ISBN: 84-338-2242-X.
- CABRERA BOSCH, M.I. et al. (1988): *El Feminismo en España: dos siglos de historia*. Edición a cargo de Pilar Folguera. Madrid, Pablo Iglesias. ISBN: 84-85691-47-4.
- CAPEL MARTÍNEZ, R. M. (1986): *El trabajo y la educación de la mujer en España (1900-1930)*, Madrid, Instituto de la mujer. ISBN: 84-505-4267-7.

- CASTELLS BALLESPÍ, M. (1882): *Educación física y moral que debe darse a la mujer para que esta contribuya en grado máximo a su perfección y a la de la humanidad*. Tese de doutoramento, manuscrita, Madrid, outubro de 1882. (Cervantes Virtual). Disponible en: http://alfama.sim.ucm.es/dioscorides/consulta_libro.asp?ref=b18537406&idioma=0.
- CASTRO, F. de (1869): *Discurso inaugural de las Conferencias Dominicales sobre la Educación de la Mujer*, Madrid, Imprenta Rivadeneyra.
- CATALINA, S.(1861): *La mujer: apuntes para un libro*. Madrid, A. de San Martín, editor.
- CHARRO ARIAS, A.; PÉREZ MOREIRAS, C.(1935): “Composición química de los quesos gallegos”. *Boletín de la Universidad de Santiago de Compostela*. Ano 7, nº 23.
- COMAS, M. (2001): *Escritos sobre ciencia, género y educación*. Biblioteca Nueva. Madrid. ISBN: 84-7030-876-9.
- COMISIÓN EUROPEA (1998): *100 palabras para la igualdad: glosario de términos relativos a la igualdad entre mujeres y hombres* / Comisión Europea, Dirección Xeral de Emprego, Relacións Laborais e Asuntos Sociais. Luxemburgo, Oficina de Publicacións Oficiais das Comunidades Europeas. ISBN: 9282826147.
- CONDORCET, J. A., Marquis de, 1743-1794: *La Ilustración olvidada: la polémica de los sexos en el siglo XVIII*; Alicia H. Puleo (ed.) Barcelona: Anthropos, 1993 ISBN 84-7658-408-3.
- CORTADA ANDREU, E. (1993): *Niñas y niños en la escuela de otros tiempos: materiales no sexistas para primaria*. Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació, Universitat Autònoma de Barcelona, D.L..ISBN: 84-7488-972-3.
- CRESPO GARCÍA, B.; LAREO MARTÍN, I.; MOSKOWICH-SPIEGEL FANDIÑO, I. (eds.).(2011): *La mujer en la ciencia: historia de una desigualdad*. München: Lincom Europa. ISBN: 9783862881017.
- CRUZ RODRIGUEZ, M. e RUIZ HIGUERAS, L. (1999): *Mujer y Ciencia*. Jaén: Universidad de Jaén. Servicio de Publicaciones e Intercambio. ISBN 2910006725914.
- CURÓS ALCÁNTARA, F. (1879): “Aptitud del hombre y de la mujer para los estudios científicos”. Discurso de la sesión inaugural, en: *Acta de la Sesión Pública Inaugural de la Academia Médico-Farmacéutica de Barcelona*. Barcelona, José Miret.

- DÍAZ, J.: *La administración educativa en España (1812-1939)*. Archivo Central del Ministerio de Educación. Centro de Investigación y Documentación Educativa (CIDE). Ministerio de Educación, Cultura e Deporte. Archivo Central de Educación. Recurso electrónico: <http://www.educacion.gob.es/cide/jsp/plantilla.jsp?id=arch03a>.
- GABRIEL, N. de (2006): *Ler e escribir en Galicia: a alfabetización dos galegos e das galegas nos séculos XIX e XX*. A Coruña, Universidade da Coruña, Servizo de Publicacións. ISBN: 84-9749-189-0.
- DOSIL MANCILLA, F. J. (2004): “Los naturalistas que perdió España. Las jóvenes promesas de la ciencia española en el exilio de 1939”. *Historia Natural* nº 4, ano 2004, pp: 46-50.
- DUPANLOUP, F.(1996): *La mujer estudiosa, Marie-Paule Sarazin* (trad.), Publicaciones Universidad de Cádiz, Cádiz. ISBN: 84-7786-316-4.
- DURÁN, M. A. et al. (1986): *Mujer y sociedad en España 1700-1975*. 2ª edición. Madrid: Ministerio de Cultura, Instituto de la Mujer. ISBN: 84-505-4268-5 (t.1).
- EDELSZTEIN, V. (2012): *Científicas: Cocinan, limpian y ganan el premio Nobel (y nadie se enteró)*. 1ª ed. Buenos Aires: Siglo Veintiuno Editores. ISBN 978-987-629-241-2.
- FALCÓN, L (1969): *Mujer y sociedad*. Barcelona: Fontanella.
- FARÍAS, R. e GARTNER, A. (2006): “Algo más que élites. Experiencias de exiliados gallegos y vascos en la Argentina, 1936-1951”. *Cuadernos Republicanos*, nº 61, pp.65-92.
- FERNÁNDEZ PRIETO, L. (1995): “A universidade de Santiago no século XX: da universidade de elites á universidade de masas”. En *Gallaecia Fulget: (1495-1995): cinco séculos de historia universitaria* (1995). Santiago de Compostela, Universidade de Santiago de Compostela, ed. ISBN: 84-8121-304-7.
- FIGUEIRAS NODAR, M. (2009): “La enseñanza media en A Estrada (1933-1938) a partir de una fuente inédita”. En *A Estrada: miscelánea histórica e cultural*, nº 12 (2009), pp. 99-132. Museo do Pobo Estradense, ed. ISSN: 1139-921X.
- FIGUEROA ÍÑIGUEZ, M.J. (1996): *Mujer y docencia en España*, Escuela Española, Getafe. ISBN: 84-331-0724-0.

- FLECHA GARCÍA, C. (1996): *Las primeras universitarias en España*, Madrid, Narcea.ISBN: 84-277-1159-X.
- FLECHA GARCÍA, C. (1997): *Las mujeres en la legislación educativa española. Enseñanza primaria y normal en los siglos XVIII y XIX*, Kronos, Sevilla, GIHUS.ISBN: 84-921209-1-6.
- FLECHA GARCÍA, C. (1998): *Textos y documentos sobre educación de las mujeres*, Sevilla, Kronos, Colección “Cuadernos de Historia de la Educación”, nº 2.ISBN: 84-85101-02-2.
- FLECHA GARCIA, C. (2001): “La educación de la mujer según las primeras doctoras en medicina de la universidad española”. En: *Sanadoras, matronas y médicas en Europa. Siglos XII-XX*, Montserrat Cabré e Teresa Ortiz (eds.), pp. 217-250. Barcelona: Icaria,. ISBN: 84-7426-490-1.
- FLECHA GARCÍA, C. (2010): *Sin pedir permiso: universitarias y funcionarias en 1910*.Crítica, ISSN 1131-6497,Año 60, nº. 969 (La Universidad y sus contradicciones. Después de Bolonia ¿qué?).
- FLECHA GARCÍA, C.; NÚÑEZ GIL, M. (2001): *La educación de las mujeres: nuevas perspectivas*, Sevilla, Secretariado de Publicaciones de la Universidad de Sevilla-Fundación el Monte. ISBN: 84-472-0691-2.
- FRAGA VÁZQUEZ, X. A e GONZÁLEZ GUITIÁN, C. (2013): “*Roberto Nóvoa Santos. O autor dun Manual que renovou a Medicina*”. Disponible en *Álbum da Ciencia. Culturagalega.org. Consello da Cultura Galega*. [lectura: 11/09/2015] [URL: <http://www.culturagalega.org/albumdaciencia/detalle.php?id=449>].
- FRAGA VÁZQUEZ, X.A.; SISTO EDREIRA, R. (2005): *Diccionario histórico das ciencias e das técnicas de Galicia*. Edicións do Castro. ISBN: 84-8485-176-1.
- FREIRE LESTÓN, X. V. (1992): *A muller na sociedade galega contemporánea, 1868-1939*. Concepcións teóricas e realidade cotiá. Tese. Servizo de Publicacións Universidade de Santiago de Compostela.ISBN: 84-7191-811-0.
- GALLAECIA FULGET: (1495-1995) : *cinco séculos de historia universitaria* (1995). Santiago de Compostela, Universidade de Santiago de Compostela, ed. ISBN: 84-8121-304-7.

- GAMBA, S. (2008). *Diccionario de estudios de Género y Feminismos*. Buenos Aires, Editorial Biblos. ISBN: 978-950-786-600-5.
- GARCÍA BAENA, R.M., CAZORLA-GRANADOS, F.J. (2007): *Masonería y educación durante el franquismo: la ilustre inspector a María Victoria Díaz Riva*. Universidade de Ma, Servizo de Publicaciones e Intercambio. ISBN: 9788497471534.
- GARCÍA DE CORTÁZAR NEBREDA M.L.; GARCÍA DE LEÓN, M.A. (1997): *Mujeres en minoría: una investigación sobre las catedráticas de universidad en España*, Centro de Investigaciones Sociológicas, Madrid. ISBN: 84-7476-253-7.
- GARCÍA DE CORTÁZAR NEBREDA, M^a L. et al. (2006): *Mujeres y hombres en la ciencia española: una investigación empírica*. Madrid, Instituto de la Mujer.
- GARCÍA DE LEON, M.A.(2003): *Herederas y heridas. Sobre las élites profesionales femeninas*. Ed Cátedra. Universidad de Valencia, Valencia. ISBN: 9788437620176.
- GARCÍA GUERRA, D. (2001): *La Facultad de Medicina de Santiago en el siglo XIX*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela, Servicio de Publicacións e Intercambio Científico. ISBN: 84-8121-866-9.
- GARRIDO, E. (ed.)(1997): *Historia de las mujeres en España*. Madrid, Síntesis. ISBN: 9788477385257.
- GAVIRIA, J.L. (1993): *El sexo y clase social como determinante de intereses profesionales en el último curso de secundaria*. Madrid: Instituto de la Mujer. ISBN: 84-7799-089-1.
- GAY, P. (1992): *La experiencia burguesa. De Victoria a Freud*, Tomos I y II, México, Editorial Fondo de Cultura Económica. ISBN: 968-16-3776-3 (vol.1), 968-16-3777-1 (vol.2), 968-16-3775-5.
- GIMÉNEZ-SALINAS COLOMER, E. e NOMEN RIBÉ, R. (2012): “Mujeres en la Universidad: cien años de prohibiciones”, en *Doctas, doctoras y catedráticas. Cien años de acceso libre de la mujer a la Universidad*. Generalitat de Catalunya, Consell Interuniversitari de Catalunya. Edición dixital en: http://www.url.edu/sites/default/files/Doctas_doctoras_Castellano_Completo_0.pdf.
- GINER DE LOS RÍOS, F. (1916): *La Universidad española*. Madrid, La Lectura.

- GODINEAU, D. (2000): "Hijas de la Libertad y ciudadanas revolucionarias", en: Duby, Georges; Perrot, Michelle (directores), *Historia de las mujeres. El siglo XIX*, Tomo 4, Madrid, Editorial Taurus. ISBN: 84-306-0391-3 (vol.4).
- GONZÁLEZ GUITIÁN, C. (2008) *Bibliografía médica gallega del siglo XIX*. Tese de doutoramento. Valencia, Servei de Publicacions. Universitat de Valencia. ISBN: 978-84-370-7110-7. Disponible en:
<http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/9984/guitian.pdf;jsessionid=52C43185FB7933D52989C5E8973BCC34.tdx1?sequence=1>.
- GRANA GIL, I.(2004): "La historia de la educación de las mujeres en España: Líneas actuales de investigación", *Revista de Educación*, N° 334, pp. 131-141. ISSN 0034-8082.
- GRUPO DE ESTUDIOS DE LA MUJER (1990): *El sexismo de la Ciencia. Cuestiones sobre bases diferenciales de la educación*, 2ª Edición. UNED, Madrid. ISBN 84-362-2190-7.
- GURRIARÁN, R. (2006): *Ciencia e conciencia na Universidade de Santiago (1900-1940): do influxo institucionalista e a JAE á depuración do profesorado*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela, Servizo de Publicacións e Intercambio Científico. ISBN: 84-9750-644-8.
- GURRIARÁN, R. (2004): *A investigación científica en Galicia (1900-1940). Institucións, redes formativas e carreiras académicas. A ruptura da Guerra Civil*. Santiago de Compostela Editorial: Universidade de Santiago de Compostela, Servizo de Publicacións e Intercambio Científico. ISBN: 84-9750-333-3.
- HARDING, S. (1996): *Ciencia y feminismo*. 1ª edición. Ediciones Morata. Madrid. ISBN: 9788471124142.
- IGLESIAS APARICIO, P. (2004): *Mujer y salud: las Escuelas de Medicina de Londres y Edimburgo* (tese de doutoramento) Universidade de Málaga, ISBN: 8468817570.
- JIMÉNEZ ALEIXANDRE, M. P. (1994): *Género y ciencias: el paso siguiente*. Aula de innovación educativa, ISSN 1131-995X, n° 27, pp. 22-25.
- JOHANSON, C. (1987): *Women's Struggle for Higher Education in Russia 1855-1900*. McGill-Queen's University Press, Canadá.

- JUANA LÓPEZ, J. de; PRADA RODRÍGUEZ, J. (dir.) (2011): *As mulleres en Galicia no século XX*. Editorial Ir Indo. Vigo. ISBN: 978-84-7680-684-5.
- LAFFITTE PÉREZ DEL PULGAR, M.R. (1964): *La mujer en España: cien años de su historia, 1860-1960*. Madrid, Ed. Aguilar.
- LEMA MOUZO, R.(2014): Teijeira, pionero de la neurofisiología en España. *Adiante Galicia*.
Sitio web: <http://www.adiantegalicia.es/reportaxes/2014/10/08/teijeira-pionero-de-la-neurofisiologia-en-espana.html>
- LEMOINE, W. (1986): "La mujer y el conocimiento científico", *Revista Latinoamericana de Historia de las ciencias y la tecnología*, mayo-agosto, pp. 189, 211, México.
- LEÓN, L. 1527-1591: *La Perfecta casada*. Edición, Javier San José Lera. Madrid: Espasa Calpe, Colección austral, 1992. ISBN 84-239-7275-5.
- LERENA ALESÓN, C. (2009): "Universidade, formación e emprego: crítica dunha crítica". *Sarmiento: anuario galego de historia da educación*, nº 13. Universidade de Vigo. ISSN: 1138-5863.
- LERNER, G. (1990): *La creación del patriarcado*. Barcelona : Crítica, D.L. ISBN: 84-7423-474-3.
- LIRES, M. e COMESAÑA, M. (2001): "As Mulleres na ciencia, unha historia de invisibilidade, atrancos e desconsideración". *Boletín das Ciencias*, nº. 46 (xuño 2001); p. 51-69.
- LISTE LÓPEZ, S. (2009):. *Mulleres galegas en Anales de la Real Sociedad Española de Física y Química entre 1903 e 1936*. Traballo de Investigación Tutelado. Inédito.
- LISTE LÓPEZ, S. e PINTOS BARRAL, X. (2013): "As pioneiras nas ciencias experimentais en Galicia: dos labores propios do seu sexo á docencia universitaria". En *As mulleres nas artes e nas ciencias*, vol.1, (Reflexións e testemuñas /coord.por M^a Dorinda Mato Vázquez, Rocío Chao Fernández, Roberto Suárez Brandariz), ISBN 978-84-9749-570-7, pp. 109-122.
- LISTE LÓPEZ, S. e PINTOS BARRAL, X. (2010): "Abatendo muros: as primeiras docentes na Universidade de Santiago". *Boletín das Ciencias*, ISSN 0214-7807, ano 23, nº 71, pp.155-156.

- LÓPEZ DEL CASTILLO M.T. (2003): *Defensoras de la educación de la mujer. Las primeras inspectoras escolares de Madrid (1861-1926)*. Madrid: Dirección General de Ordenación Académica. ISBN: 84-451-2538-9.
- LOPEZ BELTRÁN, M.T. (1999): *De la edad media a la moderna: Mujeres, educación y familia en el ámbito rural y urbano*. Málaga: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Málaga. ISBN: 84-7496-751-1.
- LÓPEZ DE LA VIEJA DE LA TORRE, M. T. (2000): *Feminismo: del pasado al presente*. Salamanca, Ed. Universidad de Salamanca. ISBN: 84-7800-941-8.
- LÓPEZ LÓPEZ, R. J. (1995): "A Ciencia e a investigación no século XIX". *Cinco séculos de historia universitaria: Gallaecia Fulget (1495-1995)*. Santiago de Compostela: Servizo de Publicacións da Universidade de Santiago de Copostela.
- LORDA, d.s. (2010): "Os nomes do exilio (médico, republicano, galego)". *Cad Aten Primaria*, vol. 17, pp.264-270. Disponible en: http://www.agamfec.com/wp/wp-content/uploads/2014/07/18_3_humanidades_3.pdf
- MAFFIA, D. (1999). *Género, subjetividad y conocimiento*. Tesis de Doctorado, Facultad de Filosofía y Letras, UBA.
- MAGALLÓN PORTOLÉS, C.. (1991): "La incorporación de las mujeres a las carreras científicas en la España contemporánea: la Facultad de Ciencias de Zaragoza (1882-1936)". *Llul, Revista de la Sociedad Española de Historia de las Ciencias y de las Técnicas*, nº 27, vol. 14, pp.531-549.
- MAGALLÓN PORTOLÉS, C. (1996): *¿Extrañas en el paraíso? Mujeres en las ciencias físico-químicas, en la España de principios del XX*. En: *Mujeres de Ciencias. Mujer, feminismo y ciencias naturales, experimentales e tecnológicas*. Teresa Ortiz Gómez e Gloria Becerra Conde (Eds.). Universidad de Granada, Instituto de Estudios de la mujer. Granada, Feminae, 33-59.
- MAGALLÓN PORTOLÉS, C. (1997)"Mujeres en las ciencias físico-químicas: Instituto Nacional de Ciencias e Instituto Nacional de Física y Química (1910-1936)". *Llul. Revista de la Sociedad Española de Historia de las Ciencias y de las Técnicas*, nº 20, vol.39, 529-574.

- MAGALLÓN PORTOLÉS, C. (2004): *Pioneras españolas en las ciencias. Las mujeres del Instituto Nacional de Física y Química*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. ISBN: 84-00-07773-3.
- MAGALLÓN PORTOLÉS, C (2007) “El Laboratorio Foster de la Residencia de Señoritas. Las relaciones de la JAE con el International Institute for Girls in Spain, y la formación de las jóvenes científicas españolas”. *Asclepio. Revista de Historia de la Medicina y de la Ciencia*, vol. LIX, nº 2, julio-diciembre, pp. 37-62, ISSN: 0210-4466 37.
- MAILLO, A. (1944): “Educación y Revolución. Los fundamentos de una educación nacional”. *Revista Española de Pedagogía*, vol. 2, nº. 5, pp.179-181. ISSN: 0034-9461.
- MANASSERO MAS M.A. y VÁSQUEZ ALONSO A.(2003): “Los estudios de género y la enseñanza de las ciencias”, *Revista de Educación*, nº 330. pp. 251-280. ISSN 0034-8082.
- MANCEBO, M. F. (1994): *La universidad de Valencia: de la monarquía a la república, 1919-1939*. Instituto de Cultura Juan Gil-Albert., Alicante.ISBN: 84-370-1603-7.
- MANGINI, S. (1997): *Recuerdos de la resistencia: la voz de las mujeres de la guerra civil española*. Barcelona. Península, D.L. ISBN: 84-8307-038-3.
- MANNINEN, M.; SETÄLÄ, P. (eds.) (1990): *The lady with the bow. The story of Finnish women*, Helsinki, Otava Pub. ISBN:9511112929,9789511112921.
- MARAÑÓN, G. (1920):. *Biología y feminismo*. Madrid, Imp. Del Sucesor de Enrique Teodoro. Extraído de “El Siglo Médico”.
- MARIN ECED, T. y POZO ANDRÉS, M. M. (Eds) (2002): *Las mujeres en la construcción del mundo contemporáneo*. Cuenca, Publicaciones de la Diputación Provincial de Cuenca. ISBN 9788496025073.
- MARÍN ECED, T. (1991): *Innovadores de la educación en España : (Becarios de la Junta para Ampliación de Estudios*. Cuenca: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Castilla-La Mancha. ISBN 84-7729-107-1.
- MARTÍNEZ LÓPEZ, C. (1995): *Feminismo, ciencia y transformación social* Universidad de Granada. Servicio de Publicaciones, Granada. ISBN 84-338-2113-X.

- MARTÍNEZ LÓPEZ, C. (2010): "Mujeres universitarias: Cien años "Sin pedir permiso". En *Educando en igualdad*. Disponible en: <http://www.educandoenigualdad.com/antiguaweb/spip.php?article177>.
- MARTÍNEZ PULIDO, C. (2001): *También en la cocina de la ciencia: cinco grandes científicas en el pensamiento biológico del siglo XX*. La Laguna, Universidad de La Laguna, Servicio de Publicaciones, D.L. ISBN: 84-7756-506-6.
- MARTÍNEZ PULIDO, C. (2006): *La presencia femenina en el pensamiento biológico*. Madrid, Minerva, D.L. ISBN: 84-88123-61-2.
- MARTÍNEZ RODRÍGUEZ E, (2014): *La población de Santiago de Compostela (1630-1860): estructuras, coyunturas y comportamientos demográficos*. Santiago de Compostela. Servizo de Publicacións e Intercambio Científico da Universidade de Santiago de Compostela. ISBN: 9788416183050.
- MARTÍNEZ SIERRA, G. (1919): *Cartas a las mujeres de España*, Madrid, Ed. Calleja.
- MARTÍNEZ TEN, L. Y ESCAPA GARRACHÓN, R. (2008): *Guía de formación para la participación social y política de las mujeres. Manual de la alumna*. 3ª ed. Instituto de la Mujer. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. ISBN: 978-84-691-1430. Disponible en: http://www.educacionenvalores.org/IMG/pdf/guia_de_la_alumna.pdf.
- MARTINO, G. de ; BRUZZESE, M. (2000): *Las filósofas. Las mujeres protagonistas en la historia del pensamiento*. Madrid, Cátedra. ISBN 9788437614403.
- MAYEUR, F. (2000): "La educación de las niñas: El modelo laico", en: Duby, Georges, y Perrot, Michelle (directores), *Historia de las mujeres. El siglo XIX*, Tomo 4, Madrid, Editorial Taurus.
- MEJUTO, N.; CALVET, F. (1935): "La Condensación del ácido p-Hidroxibenzónico con el Formaldehído, a baja temperatura: las dioxinas 1-3, VI" *Boletín de la Universidad de Santiago de Compostela*. Año 7, n. 23.

MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA (UNIDAD DE MUJERES Y CIENCIA):
Académicas en cifras 2007. Disponible en: <http://www.amit-es.org/assets/files/publi/academicas%20en%20cifras.pdf>.

MONLAU Y ROCA, P. F. (1858): *Higiene del matrimonio o El libro de los casados*. Madrid, M.Rivadeneira.

MONTEIRO, L. A. (1984): *On Separate Roads: Florence Nightingale and Elizabeth Blackwell*. Signs, vol. 9, nº 3, pp. 520-533. Chicago University Press. ISSN: 00979740.

MORAL VARGAS, M. del (2012): *Acción colectiva femenina en Madrid (1909-1931)*. Servizo de Publicacións da Universidade de Santiago de Compostela. ISBN: 978-84-9887-817-2.

MUÑOZ-PÁEZ, A.(1996): “Algunas contribuciones de la mujer a las ciencias experimentales”. *Enseñanza de las Ciencias: revista de investigación y experiencias didácticas*, nº 2, vol. 14. ISSN 0212-4521, ISSN-e 2174-6486.

NÓVOA SANTOS, R. (1908): *La Indigencia espiritual del sexo femenino. Las pruebas anatómicas, fisiológicas y psicológicas de la pobreza mental de la mujer. Su explicación biológica*. F. Sempere y Compañía, Valencia.

OFFEN, K. (2000): *European feminisms 1700-1950. A political history*, Stanford, Stanford University Press. ISBN: 9780804734202.

OGILVIE, M.; HARVEY, J. (2000): *The Biographical dictionary of women in science : pioneering lives from ancient times to the mid-20th century*. New York: Routledge. 0-415-92039-6 (vol.1), 0-415-92040-X (vol.2).

ORTIZ GÓMEZ, T. (1997):. “Feminismo, mujeres y ciencia”. En: Rodríguez Alcázar, FJ; Medina Doménech, R.M.; Sánchez Cazorla, J. (eds.) *Ciencia, tecnología y sociedad. Contribuciones para una cultura de la paz*. Granada, Universidad de Granada ,pp. 185-203. ISBN: 84-338-2370-1.

ORTIZ GÓMEZ, T. (1999): “Las mujeres y la actividad científica en los siglos XIX-XX”. En *Femenino plural*. Córdoba, Diputación de Córdoba.

ORTIZ, T.; BECERRA, G. (1996): *Mujeres de Ciencias. Mujer, feminismo y ciencias naturales, experimentales y tecnológicas*. Granada, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Granada, p.26. ISBN: 84-338-2242-X.

- ORTIZ GÓMEZ, T.; BIRRIEL SALCEDO, J.; MARÍN, V. (1998): *Universidad y feminismo en España I. Bibliografía de Estudios las Mujeres (1992-1996)*. Granada, Editorial Universidad. ISBN: 84-338-2499-6 (vol.1).
- PALABRAS PARA LA IGUALDAD*. Biblioteca Básica Vecinal. Mujeres Vecinales. CAVE.
Consultada en: <http://www.nodo50.org/mujeresred/vocabulario-2.html>.
- PALERMO, A., I. (2001): "La educación universitaria de la mujer. Entre las reivindicaciones y las realizaciones", *Revista Alternativas*, Universidad Nacional de San Luis, Argentina.
- PARDO BAZÁN, E. (1890): *La mujer española y otros escritos*. Ed. Guadalupe Gómez-Ferrer, Madrid, Cátedra, 1999. ISBN: 84-376-1781-2 (rústica).
- PARDO BAZÁN, E.(1892): "La educación del hombre y de la mujer. Sus relaciones y diferencias" *Actas do Congreso Pedagógico* de 1892.
- PARDO BAZÁN, E. (1976): Propuesta de Conclusiones del Congreso Pedagógico Hispano-Portugués-Americano. En: *La mujer española y otros artículos feministas*. Madrid: Editora Nacional, ISBN: 84-276-1321-0.
- PATEMAN, CAROLE (1995): *El contrato sexual*. Barcelona: Anthropos. ISBN: 84-7658-462-8.
- PÉREZ PEÑA, F.(2005): *Exilio y depuración política en la Facultad de Medicina de San Carlos : (sus profesores y la Guerra Civil)*. Madrid: Vision Net, D.L. ISBN: 84-9821-004-6
- PÉREZ SEDEÑO, E. (2003): "Las mujeres en la historia de la ciencia". *Quark: Ciencia, medicina, comunicación y cultura*, ISSN 1135-8521, nº 27 (Exemplar dedicado a: Homenaje a Hipatia. Mujeres y hombres : salud, ciencia y tecnología).
- PÉREZ SEDEÑO, E. (2007): "La cultura científica y las mujeres", *cRÍTICA*, ISSN 1131-6497, Año 57, nº. 948, pp.38-41.
- PESET, M. y PESET, J. L. (1992): *Las universidades españolas del siglo XIX y las ciencias*.
Disponible en:
<http://www.juntadeandalucia.es/educacion/vscripts/wginer/w/rec/3245.pdf>.

- PIJOAN, J. (2002): *Mi Don Francisco Giner: (1906-1910)*. Madrid, Biblioteca Nueva, D.L. ISBN 84-7030-976-5.
- PINTOS BARRAL, X. (2009): *A incorporación das mulleres aos estudos científicos na Universidade de Santiago de Compostela (1910-1931). Traballo de Investigación Tutelado*. Inédito.
- PONTEVEDRA, S. A. (2008): Homenaje a las mujeres sujeto. *El País*, 20 de febreiro de 2008. Recuperado de: http://elpais.com/diario/2008/02/20/galicia/1203506306_850215.html
- PORTO UCHA, A.S. (2009): “[La Educación Especial en la formación de los maestros y maestras en el primer tercio del siglo XX](#): algunos datos referidos a Galicia”. En [El largo camino hacia una educación inclusiva: la educación especial y social del siglo XIX a nuestros días](#): XV Coloquio de Historia de la Educación, Pamplona-Iruña, 2009.Vol. 1, 2009,ISBN 978-84-9769-244-1. Recuperado de: Dialnet-LaEducacionEspecialEnLaFormacionDeLosMaestrosYMaes-2962606 (2).pdf
- PUELLES BENITEZ, M. (2009): *Modernidad, republicanismo y democracia : una historia de la educación en España (1898-2008)*. Valencia : Tirant lo Blanch, ISBN: 9788498764116.
- PUELLES BENITEZ, M. (1982): *Historia de la educación en España (De las Cortes de Cádiz a la Revolución de 1868)*, Madrid, Ministerio de Educación, tomo II ISBN: 84-369-0731-0 (T.II).
- RODRÍGUEZ CABEZAS, A.et al.(2006): *Mujeres en la Medicina*, Grupo Editorial 33, Málaga. ISBN: 84-96257-28-2.
- RODRÍGUEZ RODRÍGUEZ, M. D. (1997): *O papel das mulleres na ciencia e na tecnoloxía*. Andaina, nº 18 (set. 1997) ; pp. 31-33.
- RODRÍGUEZ VILLAR, L.; RODRÍGUEZ VILLAR, A. J. (2002): “La Mujer en la Universidad de Santiago en el siglo XX”. En: *Evolución de la medicina en el siglo XX*. Madrid: Instituto de España; A Coruña: Real Academia de Medicina y Cirugía de Galicia. ISBN: 688-0478-9 [sic].
- SAN ROMAN, S. (1998): “Las primeras maestras. Los orígenes del proceso de feminización docente en España”, Barcelona, Ariel. ISBN: 84-344-2832-6.

- SÁNCHEZ, D. (1999): “Androcentrismo en la ciencia. Una perspectiva desde el análisis crítico del discurso”. En: M José *et al.* Barral (eds.). *Interacciones ciencia y género. Discursos y prácticas científicas de mujeres*, Barcelona, Icaria, pp. 161-184. ISBN: 84-7426-437-5.
- SÁNCHEZ ARTEAGA, J. (2007): *La razón salvaje. La lógica del dominio: tecnociencia, racismo y racionalidad*. Madrid, Ediciones Lengua de Trapo. ISBN: 978-84-8381-000-2.
- SÁNCHEZ KORROL, V.; NAVARRO, M. (2004): *Mujeres en América Latina y el Caribe*, Madrid, Narcea. ISBN: 8427714599.
- SÁNCHEZ RON, J. M. (1992): “Las mujeres y la profesión científica”. En: Sánchez Ron, J. M., *El poder de la ciencia*. Madrid, Alianza, 171-196.
- SÁNCHEZ RON, J. M. (1998): *Un siglo de ciencia en España*. Madrid, Publicaciones de la Residencia de Estudiantes, ISBN 84-95078-88-0.
- SANMARTÍN MÍGUEZ, J.S. (coord) (2007): *De Pharmaceutica Scientia. 150 años de la Facultad de Farmacia (1857-2007)*. Servizo de Publicacións da Universiadade de Santiago de Compostela. ISBN: 978-84-9750-797-4.
- SANTESMASES, M. J. (2004): *La otra mitad de la ciencia*. 2ª ed., 3ª reimpresión, Madrid : Instituto de la Mujer, nº 207-04-064-2.
- SANTESMASES, M. J. (2001): *Científicas españolas. Siglo XX*. Edita: Instituto de la Mujer. Madrid.
- SAU, V. (2000): *Diccionario ideológico feminista*. 3ª ed. Icaria, Barcelona ISBN: 84-7426-072-8.
- SCANLON, G. (1976). *La polémica feminista en la España contemporánea (1868-1974)*. Madrid : Siglo Veintiuno de España, ISBN 84-323-0226-0.
- SCANLON, G. (1982): “Revolución burguesa e instrucción femenina” en *Nuevas perspectivas sobre la mujer*, II Jornadas de investigación interdisciplinaria, Universidad Autónoma de Madrid., Vol. 1, 1982, ISBN84-600-2655-8, páxs. 163-173.
- SCANLON, G. (1987) *La Mujer y la instrucción publica: de la Ley Moyano a la II República. Historia de la educación: Revista interuniversitaria, nº 6, pp.193-208. ISSN 0212-0267.*

- SISTO EDREIRA, R. (2004): “A Medicina desde o século XVI ao XIX : unha visión desde os profesionais da medicina en Galicia”. En: *O Hospital Real de Santiago de Compostela e a hospitalidade no Camiño de Peregrinación* [exposición]. Director da edición, García Iglesias, J:M: Xestión do Plan Xacobeo, pp. 25-34.
- SCHIEBINGER, I. (1991): *The mind has no sex? Women in the Origins of Modern Science*. Harvard: Harvard University Press. ISBN 9780674576254.
- SOLANA, NURIA (2002). Mujer y ciencia. No libro *Mujer y educación. Educar para la igualdad, educar desde la diferencia*. Ed. Graó, Barcelona.
- SOLSONA I PAIRÓ, N. (1997): *Mujeres científicas de todos los tiempos*. Madrid, Talasa.
- TORREMOCHA HERNÁNDEZ, M. (2012): *El estudio general de Palencia: historia de los ocho siglos de la universidad española*. Universidad de Valladolid, Secretariado de Publicaciones e Intercambio Editorial, D.L. ISBN:978-84-8448-722-7.
- TORRES, R. (2012): *1931: Biografía de un año*. Madrid: La Esfera de los Libros. ISBN: 9788499707839.
- TORRES RAMÍREZ, I. de; TORRES SALINAS, D. (2007): *Tesis doctorales sobre estudios de las mujeres en las universidades de España (1976-2005)*. Análisis Bibliométrico y Repertorio Bibliográfico. Instituto Andaluz de la Mujer. ISBN: 978-84-690-6202-9.
- TURPIN, A. (2011): *Gender, religion, and moral vision in the American academy, 1837-1917*. Thesis. University of Notre Dame. Dept. of History. Disponible en: <http://onsearch.library.nd.edu/>.
- TUVE, J. E. (1984): *The First Russian Women Physicians*. Newtonville, Massachussetts, Oriental Research Partners. ISBN: 978-9991740232.
- UCHA, O.(2011): Catedrática emérita da USC: Inmaculada Paz Andrade. *Galiciahoxe.com* (7 de febreiro de 2011). Recuperado de: <http://www.galiciahoxe.com/>
- VAN DEN EYNDE, A. (1994): “Género y ciencia, ¿términos contradictorios? Un análisis sobre la contribución de las mujeres al desarrollo científico”. *Revista Iberoamericana de Educación* nº 6. Género y Educación .
- VÁZQUEZ RAMIL,R. (2014): *La mujer en la II República española*. Madrid: Akal. 978-84-460-3953-2.

- VÁZQUEZ VILANOVA, J.A. (2010): “La enseñanza secundaria en Galicia a finales del siglo XIX. Características y destinatarios”. *Revista de Claseshistoria*, art. Nº 299. ISSN 1989-4988
- VIÑAO FRAGO, A. (2003): “La educación en la obra de Josefa Amar y Borbón”. *Sarmiento: Anuario galego de historia da educación*, nº 7, pp.35-60.
- VIÑAO FRAGO, A. (2004): *Escuela para todos. Educación y modernidad en la España del siglo XX*. Madrid, Marcial Pons Historia. ISBN 84-95379-72-4.
- VIÑAO FRAGO, A. (2007): “Reformas e innovaciones educativas en la España del primer tercio del siglo XX. La JAE como pretexto”, en *Reformas e innovaciones educativas (España, 1907-1939). En el centenario de la JAE* Revista de Educación, Nº extraordinario 2007. Ed.: Secretaría General Técnica, Subdirección General de Información y Publicaciones Ministerio de Educación y Ciencia, Secretaría General de Educación ISSN: 0034-8082.
- VV.AA.: *La formación científica de las mujeres, ¿Por qué hay tan pocas científicas?*. Renée Clair (ed.), UNESCO, Madrid, 1996.
- VV.AA.: *Universidad y feminismo en España (II). Situación de los estudios de las mujeres en los años 90*, Colección Feminae, Universidad de Granada, Granada, 1999.
- VV.AA.: *Las académicas. Profesorado universitario y género*. Estudios 72, Instituto de la Mujer, Madrid, 2001.
- VV. AA.: *Mujer y Educación en España. 1868-1975: Actas VI Congreso de Historia de la Educación*. Santiago de Compostela: Departamento de Teoría e Historia da Educación, Universidad de Santiago. 1990. ISBN: 84-404-7748-1.
- WATANABE, J. I. (2009): *Ginko. La primera doctora*. Seix Barral, Barcelona. ISBN: 9788432231919.
- YANES, Z. (2012): “Como ver el mundo desde el feminismo. Una reflexión sobre la objetividad científica”. Sevilla: *Memorias IX Congreso Iberoamericano de Ciencia, Tecnología y Género*. ISBN: 978-84-7666-234-2. Disponible en: http://www.oci.es/congresoctg/memoria/maestro.php?pageNum_ponencias=1&totalRows_ponencias=17&id_seccion=1.

ZULUETA, C. (1984): *Misioneras, feministas, educadoras. Historia del Instituto Internacional*. Madrid: Castalia, ISBN-10: 8470394436.

ZULUETA, C. (1984): *Cien años de educación de la mujer española. Historia del Instituto Internacional. 2ª ed.* Madrid: Castalia, ISBN: 9788470396403.

ZULUETA, C. de; MORENO, C. (1993): *Ni convento ni college : La residencia de señoritas*. Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas ISBN 84-00-07356-8.

FONTES ARQUIVÍSTICAS

AHN

Expedientes persoais

Alcántara Montalvo, M^a del Carmen, UNIVERSIDADES, 5220, Exp.6

Alonso Nart, Sabina, UNIVERSIDADES, 5232, Exp.18

Alonso Nart, Rosario, UNIVERSIDADES, 5232, Exp.17

Armesto Alonso, M^a del Patrocinio, UNIVERSIDADES, 5274, Exp.13

García Amo, Carmen, UNIVERSIDADES, 5585, Exp.32

Hervella Nieto, Evelina, UNIVERSIDADES, 5716, Exp.3

Puga Noguerol, Esther, UNIVERSIDADES, 6044, Exp.8

Otero Estévez, M^a del Carmen, UNIVERSIDADES, 5974, Exp.25

Martínez Pérez, Julia, UNIVERSIDADES, 5856, Exp.15

Bécares Más, Luisa, UNIVERSIDADES, 5315, Exp.27

Pereira Rodríguez, M^a Eugenia, UNIVERSIDADES, 6001, Exp.2

Brañas Fernández, Celia, UNIVERSIDADES, 5352, Exp.9

Vidal Piazuelo, Petra Ascensión, UNIVERSIDADES, 6274, Exp.5

Vidal Piazuelo, M^a del Pilar, UNIVERSIDADES, 6274, Exp.4

AHUS

Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1906-07	A-290
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1907-08	A-291
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1908-09, 1909-10, 1910-11, 1911-12, 1912-13, 1913-14 e 1914-15	A-292
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1915-16, 1916-17 e 1917-18	A-645
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1917-18 e 1918-19	A2966 (1 vol.)
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1919-20	A-2967 (1 vol.)
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1920-21	A-2968 (1 vol.)
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1921-22	A-2969 (1 vol.)
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1922-23	A-2970 (1 vol.)
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1923-24	A-2971 (1 vol.)
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1924-25	A-2972 (1 vol.)
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1925-26	A-2973 (1 vol.)
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1926-27	A-2974 (1 vol.)
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1927-28	A-2975 (1 vol.)
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1928-29	A-2976
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1929-30 e 1930-31	A-2977
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1931-32 e 1932-33	A-2978 (1 vol.)
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1933-34	A-2979
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1934-35	A-2980
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1935-36 e 1938-39	A- 2981

Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1939-40	A-2982 e A-2983
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1940-41	A-2984
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1941-42	A-2985
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1942-43	A-2986
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1943-44	A-2987
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1944-45	A-2988
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1945-46	A-2989
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1946-47	A-2990
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1947-48	A-2991
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1948-49	A-2992
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1949-50	A-2993
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1950-51	A-2994
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1951-52	A-2995
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1952-53	A-2996
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1953-54	A-2997
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1954-55	A-2998
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1955-56	A-2999
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1956-57	A-3000
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1957-58	A-3001
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1958-59	A-3002
Libros de rexistro de matrícula da Facultade de Ciencias 1959-60	A-3003
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1906-07 contendo 7 libros.	A-587 legaxo nº 6

Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1907-08 contendo 7 libros.	A-587 legaxo nº 6
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1908-09 contendo 7 libros.	A-587 legaxo nº 6
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1909-10 contendo 7 libros.	A-587 legaxo nº 6
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1910-11 contendo 7 libros.	A-587 legaxo nº 6
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1911-12 contendo 7 libros.	A-587 legaxo nº 6
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1912-13 contendo 7 libros.	A-587 legaxo nº 6
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1913-14 contendo 7 libros.	A-587 legaxo nº 6
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1914-15 contendo 7 libros.	A-588 legaxo nº 6
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1915-16 contendo 7 libros.	A-588 legaxo nº 6
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1916-17 contendo 7 libros.	A-588 legaxo nº 6
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1917-18 contendo 7 libros.	A-588 legaxo nº 6
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1918-19 contendo 7 libros.	A-588 legaxo nº 6
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1919-20 contendo 7 libros.	A-588 legaxo nº 6
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1920-21 contendo 7 libros.	A-588 legaxo nº 6

Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1921-22 contendo 7 libros.	A-589 legaxo nº7
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1922-23 contendo 7 libros.	A-589 legaxo nº7
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1923-24 contendo 7 libros.	A-589 legaxo nº7
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1924-25 contendo 7 libros.	A-589 legaxo nº7
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1925-26 contendo 7 libros.	A-589 legaxo nº7
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1926-27 contendo 7 libros.	A-589 legaxo nº7
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1927-28 contendo 7 libros.	A-589 legaxo nº7
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1928-29 contendo 5 libros.	A-590 legaxo nº 9
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1929-30 contendo 5 libros.	A-590 legaxo nº 9
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1930-31 contendo 5 libros.	A-590 legaxo nº 9
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1931-32 contendo 5 libros.	A-590 legaxo nº 9
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1932-33 4 libros	A-591 legaxo contendo
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1933-34 4 libros	A-591 legaxo contendo
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1933-34	A-513

Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1934-35 4 libros	A-591 legaxo contendo
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1935-36 4 libros	A-591 legaxo contendo
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1936-37	
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1937-38 4 libros	A-591 legaxo contendo
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1938-39	
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1939-40	A-2462
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1940-41	A-2463
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1941-42	A-2463 e A-2464
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1942-43	A-2465
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1943-44	A-2466
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1944-45	A-2467
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1945-46	A-2468
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1946-47	A-2469
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1947-48	A-2470
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1948-49	A-2471
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1949-50	A-2472
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1950-51	A-2473
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1951-52	A-2475 e A-2476
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1952-53	A-2477
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1953-54	A-2478
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1954-55	A-2479
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1955-56	A-2480

Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1956-57	A-2481
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1957-58	A-2482
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1958-59	A-2483
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Farmacia 1959-60	A-2484
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1906-07, 1907-1908, 1908-1909, 1909-1910 e 1910-1911	A-608
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1911-12, 1912-13, 1913-14, 1914-15 e 1915-16	A-609 legaxo nº 9 contendo 5 libros
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1916-17, 1917-18, 1918-19 e 1919-20	A-610 Legaxo nº 10 contendo 5 libros.
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1920-21, 1921-22, 1922-23, 1923-24 e 1924-25	A-611 legaxo nº 11 contendo 5 libros.
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1925-26	A-612
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1926-27	A-613
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1927-28	A-614
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1928-29	A-615
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1929-30	A-616
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1930-31	A-617
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1931-32	A-618
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1932-33	A-619
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1933-34	A-620
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1934-35	A-621
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1935-36	A-622
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1938-39	A-625
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1939-40	A-626, A-627

Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1940-41	A-628
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1941-42	A-629
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1942-43	A-630
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1943-44	A-631
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1944-45	A-632
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1945-46	A-633
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1946-47	A-634
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1947-48	A-635
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1948-49	A-636
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1949-50	A-637
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1950-51	A-638
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1951-52	A-639
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1952-53	A-640
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1953-54	A-641
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1954-55	A-642
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1955-56	A-643
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1956-57	A-644
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1957-58	A-1650
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1958-59	A-665
Libro de rexistro de matrícula da Facultade de Medicina 1959-60	A-1651

Expedientes persoais

Abarquero Durango, Rosario, leg. 3, exp. 11

Abeledo Cortizas, Amelia, leg. 3, exp. 28

Aguado Casado, Rafacla, leg. 10, exp. 24

Alonso Fernández, Isabel, leg. 22, exp. 7

Alonso Fernández, María del Carmen, leg. 22, exp. 4

Alonso Mucientes, Isabel, leg. 25, exp. 19

Álvarez y Álvarez, Emilia, leg. 31, exp. 16

Álvarez Besada, Emma Alejandra, leg. 33, exp. 16

Álvarez Varela, Aurea, leg. 48, exp. 4

Álvarez Veras, Irene, leg. 48, exp. 25

Alvariño González, M^a de los Ángeles, leg. 49, exp. 18

Amador Moreiras, M^a Luisa, leg. 52, exp.6

Arango Fernández, Amparo, leg. 66, exp.32

Armesto Alonso, María del Patrocinio, leg. 80, exp. 4

Artigues de Soler Fillol, Ana, leg. 84, exp. 7

Astray Troche, Valentina, leg. 87, exp. 20

Baldor Esturo, M^a Luisa, leg. 94, exp. 13

Barbero Clemente, Isabel, leg, 100, exp. 9

Barja Casanova, Teresa, leg. 104, exp.6

Barreiro Pico, Manuela, leg. 110, exp.3

Bécares Mas, M^a Luisa, leg. 120, exp.8

Beiga de Bernardo, Francisca, leg. 1550, exp. 11

Bernardino Jiménez, Luisa, leg. 131, exp. 12

Blanco López, María Manuela, leg. 138, exp.14

Blanco Santiago, Ángela, leg. 141, exp. 15

Boo Gallego, Adela, leg. 146, exp. 7

Bouzo Santiago, María Teresa, leg. 152, exp.19

Brañas Fernández-Miranda, Celia Clara, leg. 155, exp. 2

Brey de la Silva, María del Amparo, leg. 157, exp. 6

Brey Silva, María del Rosario, leg. 157, exp. 7

Caldeiro Calvo, Manuela, leg. 177, exp. 12

Caldeiro Calvo, Marina, leg. 177, exp. 13

Cao Prieto, M^a Luisa, leg. 194, exp.8

Capdevila de Guillerna, M^a de la Encarnación (Carlota), leg. 195, exp.5

Carnero Valenzuela, M^a de la Concepción, leg. 205, exp.5

Casa Fernández, M^a Luisa, leg. 220, exp. 10

Castañeda Castañeda, Adela, leg. 222, exp. 26

Castañeira Pedreira, Andrés Avelina, leg. 222, exp. 29

Castelao Bernárdez, Consuelo, leg. 224, exp. 2

Castresana Peciña, Mercedes, leg. 227, exp. 21

Carnero Valenzuela, M^a de la Concepción, leg. 205 exp.5

Catania Gómez, M^a de los Ángeles, leg. 241, exp.6

Cigarrán Rodríguez-Arango, Lourdes, leg. 253, exp. 27

Clavero Maestre, María del Coro, leg. 255, exp. 25

Coco Galache, Gabina, leg. 258, exp. 22

Conde Cid, María Ana, leg. 265, exp. 7

Corbal Arrufana, Juana, leg. 270, exp. 2

Costas González, Modesta, leg. 280, exp. 7

Crespo Franco, María del Amparo, leg. 287, exp. 13

Díaz Chorén, Gustaba, leg. 308, exp.

Díaz Domínguez, María de la Paz, leg. 308, exp.25

Díaz Riva, Elisa, leg. 314, exp.18

Díez y Fernández, M^a de la Estrella, leg. 321, exp. 23

Díez Robles, M^a Ángeles, leg. 322, exp.23

Dios Mosquera, Lourdes, leg. 324, exp. 3

Docampo Castillejo, Matilde, leg. 325, exp. 16

Doel Trascira, Manuela Rosa, leg. 326, exp. 9

Domínguez Astudillo, María, leg. 328, exp.7

Durán Rodríguez, Elvira, leg. 338, exp. 6

Fernández Cascallar, María Luisa, leg. 382, exp.24

Fernández Casas, Sara, leg. 382, exp. 23

Fernández de la Vega Lombán, Elisa Fernanda, leg. 422, exp. 6

Fernández de la Vega Lombán, Jimena M^a Francisca, leg. 422, exp. 7

Fernández Garrido, Marina, leg. 393, exp. 5

Fernández Nortes, Margarita, leg. 404, exp. 1

Fernández Penedo, Mercedes, leg. 406, exp.6

Fernández Queimadelos, Rita, leg. 410, exp.7

Fernández Rey, Elvira, leg. 412, exp. 4

Fernández Riesco, María Concepción, leg. 412, exp. 16

Fernández Sariego, Manuela, leg. 417, exp. 19

Ferreira Frontiña, Luisa, leg. 424, exp. 3

Ferreiro Fariña, Josefa M^a de la Paz, leg.425, exp.15

Ferrín Moreiras, Antonia, leg. 429, exp. 12

FerrínMoreiras, Pastora, leg. 429, exp. 9

Fidalgo Méndez, Amparo, leg.431, exp. 16

Fraga Padín, María de la Encarnación, leg. 447, exp. 5

Franco Toimil, M^a Rosa, leg. 452, exp. 7

Freire Garabal, María, leg.454, exp. 4

Fuente González, M^a del Pilar de la, leg. 654, exp. 5

Gairin Tonama, Teresa, leg. 460, exp. 24

García Amo, Carmen, leg. 473, exp. 12

García Berdiales, María, leg. 476, exp. 5

García Cortinas, Ana Salomé, leg. 480, exp. 16

García López Peláez, Margarita, leg. 495, exp. 12

García Salgado, Elvira, leg. 509, exp. 23

Gómez Aller, María de las Mercedes, leg. 537, exp. 20

González González, Aurea, leg. 566, exp. 25

González Rouco, María, leg. 583, exp. 15

González Urquiola, Manuela, leg. 587, exp. 15

Goya González-Herrera, Emilia, leg. 590, exp. 29

Gulín Vila, Marina, leg. 604, exp. 11

Gutiérrez-Moyano López, Guadalupe, leg. 607, exp. 14

Hernández Mínguez, M^a Pilar Margarita, leg. 616, exp. 20

Herrero León, Juliana, leg. 620, exp. 6

Hervella Nieto, Evelina, leg. 621, exp. 14

Iglesias Losada, María Luisa, leg. 632, exp. 13

Jares Herrero, María Rosa, leg. 642, exp. 12

Jolench, Teresa, leg. 1211, exp. 14

Lago Núñez, Pilar, leg. 658, exp. 13

Lamas Lourido, Anastasia, leg. 662, exp. 7

Legido Pascual, María del Carmen, leg. 678, exp. 12

Lema Pintos, Dolores, leg. 683, exp. 6

Lema Pintos, M^a Luisa, leg. 683, exp. 7

Lema Pintos, M^a Teresa, leg. 683, exp. 8

Lillo González, María del Pilar, leg. 688, exp. 5

Lombardero Martínez, Dolores, leg. 699, exp. 11

López Alonso, Julia, leg. 702, exp. 11

López Cotarelo, María, leg. 711, exp. 6

López López, María del Consuelo, leg. 724, exp. 2

López Martínez, María Benita, leg. 726, exp. 10

López Somoza, Balbina, leg. 740, exp. 1

López Somoza, María del Pilar, leg. 740, exp. 5

Lorenzo Salgado, María de los Dolores, leg. 752, exp.

Luelmo González, Francisca, leg. 763, exp. 8, 9

Magariños Rodríguez, Teresa, leg. 775, exp. 7

Macía Salgado, María Teresa, leg. 770, exp. 12

Maestú Novoa, Pilar, leg. 773, exp. 22

Maquieira Lis, María de los Dolores, leg. 782, exp. 3

Mareque Fariña, Elisa, leg. 785, exp. 6

Marquina Kindelán, Camila, leg. 791, exp. 19

Martínez Carbayeda, María Loreto, leg. 803, exp. 13

Martínez Pérez, Julia, leg. 823, exp. 7

Mata Pérez, Guadalupe, leg. 835, exp. 17

Mateo González, Inés Adriana, leg. 836, exp. 5

Mejuto Larrauri, María de la Natividad, leg. 845, exp. 8

Miño Alonso, Margarita Soledad, leg. 867, exp. 19

Moar Vázquez, María Concepción, leg. 870, exp. 20

Moral García, Enriqueta de, leg. 887, exp. 1

Morandeira Vaamonde, María Dominica, leg. 889, exp. 15

Moreno Sierra, Felisa, leg. 896, exp. 4

Muñoz Cano, Manuela, leg. 914, exp. 25

Navarro Lucas, Catalina Araceli, leg. 920, exp. 24

Noguerol Eire, Fernanda, leg. 933, exp. 9

Núñez Lamadrid, Georgia, leg. 948, exp. 6

Otero Carreira, Concepción, leg. 969, exp. 7

Padilla García, M^a de la Encarnación, leg. 983, exp. 20

Palmeiro Valcarce, Dolores, leg. 989, exp. 10

Parada Pumar, María de la Paz, leg. 994, exp. 5

Páramo González-Tablas, M^a del Socorro, leg. 996, exp. 5

Pardo Martínez, M^a Florinda, leg. 1002, exp. 11

París Villar, Consuelo, leg. 1009, exp. 12, 13, 14

Pedreira de Arce, Concepción, leg. 1026, exp. 24

Peleteiro Pazos, M^a del Carmen, leg. 1031, exp. 20

Penide Davila, Irlanda M^a, leg. 1035, exp. 7

Peña Bouzas, Marina, leg. 1036, exp. 16

Peña Rodríguez, M^a Carmen, leg. 1038, exp. 3

Pereira Rodríguez, María Eugenia, leg. 1044, exp. 16

Pereiro Otero, Gemma, leg. 1044, exp. 1

Pérez Encinas, Juliana, leg. 1057, exp. 7

Pérez García, Consuelo Trinidad, leg. 1060, exp. 9

Pérez Llorente, Encarnación, leg. 1067, exp. 23

Pérez Moreiras, Celsa, leg. 1069, exp. 20

Perucha Viana, M^a Milagros, leg. 1083, exp. 17

Peteiro Vázquez, Gumersinda M., leg. 1084, exp. 6

Piñeiro Castro, Elena, leg. 1093, exp. 1

Piñeiro Estrella, María, leg. 1093, exp. 10

Piñeiro Piñeiro, María Basilisa, leg. 1096, exp. 8

Plaza Piñeiro, Petra, leg. 1103, exp. 11

Poza Juncal, Luz, leg. 1.120, exp. 3

Puig Gaité, M^a de las Mercedes, leg. 1135, exp. 18

Puigbó y Vilaseca, Teresa, leg. 1136, exp. 18

Pumpido Esperante, Elisa, leg. 1137, exp. 3

Quemada Ruiz, Esther, leg. 1139, exp. 3

Quindós Fernández, M^a Petronila, leg. 1141, exp. 15

Quintela Crespo, Teresa, leg. 1145, exp. 2

Ramallo Rodríguez, Josefa, leg. 1153, exp. 4

Ramos Gómez, María, leg. 1157, exp. 4

Ramos Sabugo, Emilia, leg. 1159, exp. 15

Rico Castro, María de la Concepción, leg. 1185, exp. 15

Ríos Suárez, María, leg. 1195, exp.10

Rivadulla Álvarez, Eloísa, leg. 1197, exp. 6

Rodríguez Calderón, Cesárea, leg. 1224, exp. 2

Rodríguez Domínguez, Antonina, leg. 1230, exp. 2

Rodríguez Freire, Emilia, leg. 1234, exp. 7

Rodríguez Vaciero, Juliana, leg. 1270, exp. 14

Rodríguez Vela, Rosaura, leg. 1273, exp. 6

Romero Gallego, Alicia, leg. 1285, exp. 16

Ron Noya, Josefa, leg. 1291, exp. 10

Rosellón Cascón, Loreto, leg. 1293, exp. 1

Rubira Fariña, María, leg. 1300, exp. 21

Ruibal Amor, María de la Gloria, leg. 1302, exp. 3

Ruibal Amor, Rosalía, leg. 1302, exp. 4

Ruiz Constantino Medel, Dolores, leg. 1304, exp. 5

Salgado Feijoo, M^a Dolores, leg. 1320, exp. 14

Sánchez Borrajo, Gloria, leg. 1330, exp. 2

Sánchez García, Eladia, leg. 1335, exp. 1

Santos Santos, Luisa, leg. 1368, exp. 18

Sanz González, Severina, leg. 1370, exp. 25

Sanz Pabra, Alicia, leg. 1371, exp. 17

Sarasquete Izaguirre, Juana, leg. 1372, exp. 24

Sardina Gallego, M^a Teresa, leg. 1372, exp. 30

Selbman Kümmer, Ida Ruth, leg. 1382, exp. 12

Senín Quintela, Concepción, leg. 1383, exp. 15

Serrano Pedraz, Ludivina, leg. 1390, exp. 11

Silva Vázquez, Alejandra, leg. 1399, exp. 16

Soto Noya, Josefa, leg. 1418, exp. 1

Soto Noya, Sara, leg. 1418, exp. 2

Suros Forns, Francisca, leg. 1433, exp. 22

Taboada Alemparte, M^a Luisa, leg. 1435, exp. 3

Tejedor Martínez, Angela, leg. 1447, exp. 15

Torre Navarri, Josefa de la, leg. 674, exp. 15

Torres Caplanne, Clemencia, leg. 1363, exp. 19

Torviso Monje, Rosario, leg. 1468, exp. 5

Trallero Martín, Teresa, leg. 1471, exp. 4

Trigo Gómez, Esperanza, leg. 1473, exp. 10

Tudó Paz, Elvira, leg. 867, exp. 19

Valencia López, Olimpia, leg. 1495, exp. 13

Valiente Arguch, María del Consuelo, leg. 1498, exp. 10

Vázquez Domínguez, Mercedes, leg. 1526, exp. 10

Vázquez Garriga, María Concepción, leg. 1529, exp. 10

Vázquez Garriga, María Dolores, leg. 1529, exp. 11

Vázquez Iglesias, Dorinda Francisca, leg. 1532, exp. 4

Veloso Comesaña, M^a Mercedes, leg. 1557, exp. 4

Viana Conde, María del Carmen, leg. 1561, exp. 6

Vidal Piazuolo, M^a Ascensión, leg. 1569, exp. 19

Viejo Río, Carmela, leg. 1574, exp. 8

Vielva Otoresl, María de los Dolores, leg. 1575, exp. 3

Villamarín Bobillo, M^a del Pilar, leg. 1586, exp. 5

Villar Chao Villalobos, Rosalía, leg. 1594, exp. 1

Yebra-Pimentel Vidal, M^a Sara, leg. 1609, exp. 9

Zapata Zapata, María del Carmen, leg. 1613, exp. 5

Outros documentos

Libro rexistro de saída de oficios da Facultade de Ciencias 1923-30, 549

Libro rexistro xeral de títulos 1892-1930, 548

Mazo 477

513 Matrícula Residencia de estudantes 1932-33

512 Matrícula Residencia de estudantes 1928-29

Libro actas Facultade de Ciencias 1938-40

Libro actas grao licenciado 1929-1945, A-864

Libro de actas Facultade de Ciencias 1904-1935, A-109

Libro rexistro matrícula Facultade de Farmacia 1885-1895, A-584

Libro rexistro matrícula Facultade de Farmacia 1896-1901, A-585

Centro Documental de la Memoria Histórica

PS-MADRID,640,51: *Carta remitida por Calviño Domínguez, José, recomendando a María Gloria Ruibal Amor para los cursillos de Segunda Enseñanza*

PS-GIJON_TPJA,C.36, EXP.161: *Causa número 115 (1937) seguida contra Rosario Alonso Nart y Julián Gómez Sanz por denegación de auxilio. Inhibido a favor del Jurado de Urgencia (5-4-1937)*